DIVI HIERONYMI STRIDONENSIS

EPISTOLÆ SELECTÆ,

Et in libros tres distributæ,

Opera Doct. Petri Canisij Theologi.

Ad exemplar Mariani Victorij Reatini, Episcopi Amerini, emendatæ, argumentisque illustratæ.

Cum rerum, & verborum Indice locupletissimo.

Editio nouissima, & recognita.

TICINI. MDCXXVIII.

Ex Officina Typogr. Io. Baptistę Rubei.

Imprimatur.

Vicarius S. Officij Papiæ.

Vidit Saccus &c.

DIVO HIERONYMO
humaniorum literarum
Professorum Patrono

ANTONIVS ALGISIVS
Congr. sæcular. Clericor. Papiens.

CVM, Sanctissime, & eloquentissime Pater, de Sacerdotali gradu, quo me summa communis Parentis euexit clementia, tanquam ab alta specula prospexissem, pueros ad malum natura incitatos, ad ideò fieri procliuiores, dum bonorum Auctorum libris posthabitis, quibus æternæ vitæ semita demonstratur, à teneris vnguiculis gentilium, et prophanorum hominum scriptis, quibus fœlicissima queq; ingenia tepent, in-

*cauta parentum ſolicitudine im-
buuntur, duxi pro officij mei mu-
nere Scholaſticis meis Auctorem
illum proponendum, quo & æternæ
ſalutis, & rectè dicendi præcepta
poſſent haurire. Sed cum ad ca-
tholicos, & pios viros, qui & di-
cendi grauitate, & morum hone-
ſtate pollerent, vertiſſem animum,
Canisij viri omnibus numeris ab-
ſoluti, qui idem ſuis Auditoribus
præſtitit, exempla ſequutus, Te
vnum, quem mei imitarentur, de-
legi, in Epiſtolis præſertim tuis fa-
miliaribus, in quibus mirum in
modum digniſſima te eloquentia
demonſtratur quã lubricus, quãq;
anceps ſit adoleſcẽtulorum ſtatus,
in quos, ni ritè ab infantia eru-
diantur, vix dici poteſt quanta*

pericula

pericula & animæ, & corporis intendant. Sicut enim (inquis, ad Nepotianum scribens) ignis viridibus in lignis suffocatur, ita sapientia in adolescentia tentationibus, & libidine impedita non explicat suum fulgorem, nisi labore, studio, & oratione incentiua reprimantur iuuenescentis naturæ. Si igitur virtutis est Christianæ, auctore Ambrosio, timorem Dei habere, parentibus deferre, senioribus aßurgere, castitatem tueri, humilitatem non aspernari, charitatem tenere, clementiam diligere, verecundiam poßidere, ac demum immaculatum se custodire ab hoc sæculo, Scholasticos meos harũ virtutũ coronamẽta, quas luculẽtissimè tuis in Epistolis tui præsertim stu-

diosissimos doces, consequuturos cõfido. Ut id præstarem, cum rara essent Epistolarum tuarum exemplaria, ea diligentèr conquisita iterum imprimenda curaui. Reliquũ est, vt tu, qui in cœlis es, quiq; plurimum potes, me, meosq; adolescentulos ad huiusmodi virtutum præmia consequenda apud Diuinam Maiestatem orationibus adiuues. Interim si quid est, quod à me ad hoc conficiendum proficisci possit, ego, licèt nihil valeam, omne tamẽ studium meum, omnem operã, omnemq; diligentiam, quàm sentio quàm in me sit exigua, vt cõmuni cõmodo inseruiam, & tibi placeã, quàm libentissimè collocabo.

PETRI CANISII THEOLOGI, AD FLORENTIS

Academiæ Dilinganæ Rectorem, Professores, & studiosos, Præfatio.

ETSI nihil hoc noui est, vt quidam interpretabuntur, quod ad vos mitto, vestroque nomini nuncupatum, & iam recognitum in publicum edo, cœtus ornatissime, tamen ob auctoris summam auctoritatem, ob raram operis elegantiam, ob singularem lectionis vtilitatem, at demum ob nouam huius editionis & recognitionis commoditatem id fore confido, meum vt studium (quæ vestra est æquitas & prudentia) boni consulatis. Ac sanè auctorem commendare nec disertissimus queat satis: tam spectata HIERONYMI fuit, & est, eritque semper ac dignitas in Ecclesia Dei. Qui sublimem ac prope inimitabilem doctrinam, vt nihil attingam de admiranda vita Hieronymianæ sanctimonia, cum pari eloquentia, sacra studia cum profanis, variosque linguas & artes ita coniunxit, vt veterum vix alius quisquam fecit felicius admirabiliusque Loquor autem de Latinis Patribus, vti Cypriano, Hilario, Ambrosio, Augustino: in quorum monumentis apostolicum quidem spiritum, & vere piam doctrinam, doctamque iuxta pietatem relucere nullus inficiatur: sed parem illorum eloquentiam haud pauci desiderarunt. Cæterum de Græcis Theologis vel inuiti fateri cogimur, si Basilium, Nazian-

zenum, Chrysostomum atq; classis eiusdem alios recte iudicauerimus, eos longè præstare Latinis dicendi scribendiq; summa felicitate. Est enim erudita certe, & eloquentiæ studijs mirum in modum exculta Græcia, totius orbis magistra, vt idcirco vel sola, vel præcipua, omnes omnium gentium litteras soleat fastidire. Quo magis admirari par est, quod hæc ipsa scriptorum alioqui Latinorum contemptrix, iam olim tanti nostrum fecerit Hieronymum, vt eius, quamuis hominis Dalmatæ, commentarios non legerit modo, & suo approbarit calculo, verùm etiam in suam linguam transferendos curarit. Hic nihil addam de sanctissimo Doctore, & laudatissimo Præsule Hipponensi Aurelio Augustino, qui nonnunquam ab Hieronymo æquali suo dissensit. Fateor: sed priusquam huius ingenium, & studium probe cognitum, & exploratum haberet. Nam constat ambos postea singulari amicitiæ sanctæ nexu mansisse coniunctos, neque solum fraterno, sed etiam diuino amore flagrantes eos, caritatis simulque religionis asserendæ perfectum exemplum posteris omnibus reliquisse. Illud dicam, non posse eum non honorifice sentire ac loqui de Hieronymo, quisquis Augustinum censorem admittit, eiusque grauissima nititur auctoritate. Sic etenim, vbi aduersus Iulianum disputat, scriptum ab eodem Augustino legimus: Nec sanctũ Hieronymum, inquit, quia presbyter fuit, contemnendum arbitreris: qui Græco & Latino insuper & Hebræo eruditus eloquio, ex occidẽtali ad oriẽtalem transiens Ecclesiam, in locis sanctis, atque in literis sacris vsque ad decrepitam vixit ætatem. Hic omnes vel pene omnes, qui ante illum ex vtraque parte orbis de doctrina Christiana scripserunt, legit. An præclarum quæso, & luculentum hoc non est elogium, quo Hieronymianum nomen omnibus commendetur? Extat Epistola, in qua idem Augustinus sese cum Hieronymo componens, hanc fert sententiam: Quamquam secundum honorum vocabula quæ iam Ecclesiæ vsus obtinuit, Episcopatus presbyterio maior sit, tamen in multis rebus Augustinus Hieronymo minor est. Alibi vocat eundem sanctum Hieronymum, sanctum presbyterum & doctissimum hominem, trium linguarum peritum, qui secun-

dum

dum gratiam, quæ data est ei, sic in Ecclesia laborauerit, vt eruditionem catholicam multum in Latina lingua, multis & necessarijs libris adiuuerit. Atque hæc de summi viri studijs, & Hieronymiana doctrinæ celebritate coætaneus Augustinus literis prodidit. Posteriorum verò testimonia & elogia qui clarissimum hoc ecclesiæ lumen maximumque doctorem miris sæpe modis extulerunt, de consulto præterimus, quum vinum vendibile (vti vulgo inquiunt) suspensa hedera non egeat. Quid autem pulchrius, obsecro, quid in Ecclesia desiderabilius videri queat, quàm Hieronymi spiritum in multis hoc seculo reuiuiscere, illiusque non modo eruditionem, sed quod maius est, vitam & mores, veluti postliminio, in orbem reuocari posse? Quàm longè autem, pro dolor, ab illius vestigijs discessum est, siue iuuenes, siue senes, siue mediæ ætatis omnisque conditionis homines rite contemplemur. Vt immensa est turba ignauorum & imperitorum, dicam & stultorum adolescentum: ita perpauci huius ætatis inueniuntur, qui inde ab ipsis incunabulis Latinas & Græcas literas, philosophiam & linguas addiscant, vt certe Hieronymus didicit, non in otio & luxu, sed liberaliter ac ingenue, nec apud suos Pannonios, sed Romæ institutus, perpetuoque studiosissimus. Vbi porro nunc senes, qui cum Hieronymo sanctissimo sene paria faciant, vt grauitate, prudentia, pietate & zelo domus Dei conuenienter instructi, erudiãt iuniores: hisque præluceant sanctitate, & mundum corruptissimum verbis, scriptis & exemplis æque arguant, quemadmodum patres & seniores in prouecta illa ætate decebat? Vbi demum in ordinibus omnibus eos comperiamus, qui post contractas viciorum labes serio resipiscant, &, quod maius est, dignos pœnitentiæ fructus adferant: vt quemadmodum peccando secuti sunt, imo & longe superarunt Hieronymum, sic etiam pœnitendo sequantur? Quotusquisque non dicam vltro subire, sed aliqua saltem ex parte ferre dignatur illum Hieronymianæ disciplinæ rigorem, perpetuumque studium in contemnendis voluptatibus, in castiganda carne, in edomãdis affectibus, in vigilijs & chameunijs adhibendis, in precibus & lacrymis pro se alijsque nocte ac die ex ardenti pectore

profun-

profundendis? Quis doctrina Christianæ modo cultus & vigor? Nos Euangelij verba iactamus, & opera carnis profesimus. De fide litigamus, fidei operibus destituti. Pharisæos & hypocritas alios insimulamus: hoc interim Iudaicis Pharisæis deteriores, quod illi externa pietatis specie commẽdati, non tam alijs quàm sibi incommodarent: nos verò fœde peccemus, multos sæpe aperta improbitate offendamus, & in hac vita licentia nihil metuamus, sed tuta nobis apud Deum omnia polliceamur. Quæ cura diuinæ legis & seruatio? Suaue illud iugum cum acerbo mundi iugo cõmutamus. Fingimus in præceptis diuinis laborem, immo & quandam impossibilitatem cùm ea minimè grauia esse dicantur. Quæ illa, & quantula quæso fides, quod plerique persuasum habent, se Christo adiuuante non posse mori peccato, fructus pœnitentiæ dignos facere, iuste casteque cum Hieronymo viuere, aut quod Paulus hortatur, carnem cum vitijs & concupiscentijs crucifigere? Quæ porrò isthæc caritas, quod luxui, quod ventri, libidini, quæstui, ambitioni, cæterisque pessimis cupiditatibus turpiter inseruimus? Vbi iam pœnitentia suã vim explicat, atque commonstrat? Raro quidem priuatè, vt nunc in Germania viuitur: solemnis autem & publica pœnitentia, quæ multos olim in officio continebat, vestigium vix vllum apparet. Adeoque tam salutaris, quàm necessaria pœnitentiæ nomen horremus, & in Biblijs Germanicis obliterauimus. Iam quæ sacrorum reuerentia. Ridetur antiqua pietas, sacramenta integra nobis reijciuntur, maiorum instituta religiosa non secus ac traditiones quædã Pharisaicæ flocci penduntur, cultus diuinus passim aboletur, aræ & templa profanantur, quicquid ad sacras benedictiones & consecrationes & cæremonias fore pertinet, nouis Ecclesiæ ritibus introductis, opprimitur: adeo nullum hodie inter sacrum & profanum, fas & nefas propemodum discrimen habetur. Demum quæ pietas aut æquitas optimis Ecclesiæ Patribus, sanctissimisque Maioribus exhibetur? Fidelium benefactis non sua constant merita, dignis fraudantur sancti honoribus, caritatis & beneuolentiæ erga nos sua omni sensu spoliantur, vix eos cælo dignamur, è viuis mortuos, ex

trium-

triumphantibus surdos mutosque facimus, vix ferimus sacras illorum Reliquias superesse. Et nos securo interim ac bono animo sumus, vt Hieronymi verbis vtar, qui per singula pene præcepta inhonorantes Deum clementissimum ad iracundiam prouocamus, eiusq; imperium superbissime contemnendo, in tanta maiestatis imus iniuriam? Quid ni? Christi gratia fidimus, & libertatem nobis euangelicam vendicamus, idcirco certo statuendum est, si superis placet fide iustos & saluos esse nos oportere. Sed hæc ego missa nunc facio, ne aut Momus in reprehendendo videar, aut præposterus arguar in commendando Hieronymo encomiastes. Satis erit impræsentiarum, vt arbitror, de ratione huius operis consilioque nostro breuiter admonere. Videbam ego nec minus dolebam, ingentem diuinumque thesaurum latere, hoc est, Hieronymianas epistolas prægrandibus voluminibus inclusas, à paucis emi, quia pretij magnitudo plerosque deterreret: à paucioribus etiam euolui, quòd ex vastis illis fontibus lectio incommoda peteretur, & fastidium adderet ordo perturbatus. Visum est igitur nobis opera pretium, ac vsui cùm priuato lectoris, tum communi scholarum accommodatius fore, si ex varijs operibus, & tomis huius auctoris, quemadmodum nunc extant, seligerentur epistolæ selectæ, aptius collocarentur, collocatæ autem modum tenerent, vt codice vno non valde amplo, neque nimium oneroso, sed mediocri, &, vt Augustinus loquitur, manuali comprehenderentur. Quod volumen tribus partibus distinctum, vt omnia constarent rectius, ita distribuimus: In primum librum eas reiecimus, quæ plane familiares videntur, siue argumentum, siue breuitatem & perspicuitatem eorum quæ scribuntur, expendas. Secundo libro dantur epistolæ grauiores, quæ prolixius & accuratius de rebus magni momenti differunt. Hic mirificè docet Hieronym. de vera pietate clericos, monachos, puellas, virgines, viduas, matronas, & omnis fere conditionis, sexus & ætatis Christianos, dum nimirum Pauli instar, omnia factus omnibus, omnes in Christo lucrifacere studet. Tertius porro liber historias continet, exemplaque præclara sanctorum & sanctarum ostendit: in quibus legen-

dis

dis varius est fructus, & sancta quadam piorum oblectatio. Alicubi quadam resecuimus, non quod improbaremus illa qua omittimus: sed quod instituti nostri ratio suaserit, ea nunc pratermittere, qua minus vulgari captui seruiunt ob mysteriorum & rerum qua tractantur, difficultatem, quodque longior non raro excursus fiat auctoris, & ea commemorentur, qua plus obscuritatis quàm commodi adferrent, quaque lectorem grauare potius ac impedire, quàm iuuare posse videbantur: Petat illa qui velit, ex magnis & crassis illis voluminibus seu tomis, qui nomine Hieronymo inscripti passim reperiuntur. In calce visum est addere quod idem scripsit aduersus Vigilantium, vt nostri homines hoc velut prasenti antidoto instructi, sese aliosque muniant, aduersus pestē Vigilantianam nunc late grassantem, in sana vero Catholicaque doctrina rectius confirmentur. Est enim hic sensus atque consensus Ecclesia perpetuo retinendus, Christiani, vt Diuos, eorumque sacras Reliquias piè colant, suamque pietatem externis ritibus, & Catholico more testentur, velint nolint Vigilantiani. Quis autem pro dignitate satis explicet, quantum in his epistolis omnibus ingenij, quid quantumque doctrina, prudentia, simplicitatis simul & pietatis insit? quantum artis insuper, tum neruorum & aculeorum vehat secum stylus vt plurimū extemporaneus, sed pulchre quidem ac citra affectationem profluens? O sanctum & apostolicum pectus, quod pro Christo Christique ecclesia tam solicite vigilat, tanta contentione molitur, totq; subit discrimina, dum vir idem in eremo delitescit, simulque toto fere mundo discurrit, neque sine apostolica solicitudine & industria tot Christi Ecclesias inuisit, salutat, repurgat, confirmat atque sanat. O felix Bethleemitica cellula, qua nobis huiusmodi scripta & responsa, fere dixeram oracula, edidit. Non eremum, sed paradisum vocari par est, vnde ad irrigandum ecclesia hortum, tanta vi proerumpunt diuina humanaque scientia flumina, & salutares omnibus aqua propinantur. Neque minus admiranda nobis & sectanda venit disciplina sancta seueritas, cum quotidiana carnis castigatione coniuncta, qua mirificum Hieronymi spiritum aluit, confirma-

firma-

firmauit, illustraui, prouexit. Verum hic iam nobis occurret forte aliquis, qui & ordinis mutationem demiratus, & nihil ex prioribus, conspicatus appendicibus, nostram requiret de Erasmo sententiam, vt qui semel ac iterum edidit nobis Hieronymum. Vtinam vero edidisset ille solum, neque suis etiam scholijs, dicam an scorijs, subinde conspurcasset, ac pro antidotis toxica infundens, carbones (vt aiunt) pro auro vendidisset. Nemo Erasmi Roterodami laudibus in politiori litteratura inuidere, nemo detrahere merito queat. Illud autem erat optandum, siquid votis possemus consequi, Desiderius vt professionis huius terminis contentus, aut sacris studijs penitus abstinuisset, aut in iudicandis Patrum scriptis minore supercilio ac candidiori animo se praeditum declarasset. Nam reuera postquam Erasmus Theologum agere cœpit, abusus ille ingenio, nimium sibi tribuit ac sumpsit: tum verborũ quàm rerum studiosior, seuerum se praebuit saepe Aristarchum, vbi nihil erat necesse. Ita in censendis Theologorum quidem scriptis tantùm sibi permisit, quantũ hactenus nemo alius quantumuis doctus & sapiens in Ecclesia vel ipse postulare visus est, vel alijs concedendum existimauit Scilicet, ne Luthero excludenda oua deessent Erasmus monachus monachos insectatus est, & parum grauis ipse philosophus, doctores scholasticos tantum non tractauit scurriliter, tum nescio quo spiritu ductus, non aliam in ecclesiasticis fere dogmatis, quàm Pyrrhonicam sequi voluit Theologiam. Quid quod libenter incusat & oppugnat alios, se vero ipse perpetuo excusat & propugnat mordicus, vt nulli velit cedere? Vnde id quod videmus, consecutus est tandem, vt Erasmiani nominis auctoritatem nullus aduersariorum vehementius, quàm auctor ipse labefactarit, vtq; non plus ille ponderis apud pios fere habeat, quàm apud plerosque impios nunc solet obtinere. Morosum esse censorem oportet, qui arrepta vel ut virgula censoria, de praesentibus & superioribus aetatum Theologis liberrime censet; iam illis largitur, iam adimit plurima: nullamque interim ipse vel doctorum, vel scholarum censurã ferre dignatur. Sunt tamen adhuc Erasmiani (ò mores, ò tempora) quos docet sapere Moria, & corrumpunt Colloquia praua: qui satis

docti

docti scilicet, quando cum festiuitate norunt sacrificulos, fraterculos & humanas constitiunculas (sic enim istos appellare libet) mordere atque conuellere: tum pulchre diserti, quando religiosis hominum ordinibus & institutis obtrectando, irreligiosas vulgi aures ac mentes vt cunque demulcent: & belli denuum actores, quando velut in theatro ob oculos ponunt alienam turpitudinem, vt iam personas Ecclesiasticas satyrice perstringant, iam de rebus & caeremonijs sacris impure garriant, ne dicam & impie cum suo rideant Luciano. Accedit mirabile supercilium, quo licet illis quodlibet, de mysterijs diuinis & sacramentis plerunque incognitis, etiam inter pocula, velut ex tripode pronuntiare. Sed modum excedit epistola, quae mihi ad vos reflectenda, & aliquando claudenda est. Magnifice domine Rector, doctissimi viri, simul & studiosissimi adolescentes Quod vobis, hoc quicquid est operis, dedico iure quodam mihi facere videor, nimirum vt istius gymnasij sanctissimus Patronus, qui noua veluti veste commendatus prodit, vestris primũ excipiatur oculis, & amicis amplexibus foueatur, vtque vos eundem in epistolis adhuc spirantem agnoscatis & docentem obseruentis Hieronymum, quem in coelis cum Christo regnantem, studijsque vestris haud dubie fauentẽ, pie colitis meritoque concelebratis. Nostrum est interim, Dei Opt. Max. benignitatem agnoscere & praedicare, qui vos diuersis e locis collectos in hanc praeclaram studiorum communionem adsciuit: qui & sedibus aliquando per alienam iniuriam pulsos mire restituit: qui demum ex vobis hanc primam & ecclesiasticam vere scholam in nostra quidem Germania his annis constituit, prouexit, conseruauit. Quod institutum vt est per se longe pulcherrimum, sic ad reformandas nunc Ecclesias in primis oportunũ debet existimari, & dignũ sane, in quo cum Magistratus omnes, tum Episcopi suas operas & impensas maxime locent. Ingentem ergo laudem & gratiam ille meretur Antistes qui superioribus annis rem arduam, insuetatam, sumptuosam, multis etiam repugnantibus, ausus est aggredi, idque perficere potuit, vt gymnasium hoc D. Hieronymo sacrum in Sueuia extaret atque vigeret. Nec est obscurus ille, quem honorum

gratia

gratia nomino, vosque liberalissimum Academiæ huius fundatorem & Mæcenatem esse vestrum haud temere gloriamini, nimirum laudatissimus & amplissimus Heros, Cardinalis & Episcopus noster D. OTTO TRVCHSES, *quem vt præsentes æmuli maxime negligant, tamen posteri multis nominibus inter eximios Antistites recensebūt, suspicient, atque celebrabunt. Certè fieri non posse censeo, quin hic sapiens architectus domum vobis supra petram rite fundauerit: domū, inquam, liberalibus sacrisque studijs consecratam domum selectis ac peritis professoribus exornatam, præclaris & pijs legibus instructam, decentique semper ordine administratam. Stetit illa Dei domus, & porro inconcussa perstabit, Christo duce, custode atque protectore. Hunc in summis etiam oppugnationibus, in medijs hostium insidijs & bellorum tumultibus Academiæ vestræ propitium adesse & præesse re ipsa sensistis. Verùm quod iam olim de populo Dei electo scriptum & factum legimus, in vos quidem id præclare quadrat, & euentu comprobatum est: Quanto magis, inquit, opprimebant eos, aduersarij videlicet, tanto magis multiplicabantur atque crescebant. Christū Iesum Opt. Max. precor, vt quam cœpit in vobis gratiam, pro immensa tum virtute, tum bonitate sua confirmet, vtque studijs vestris honestissimis fructus optatos, ad sui nominis gloriam, & in Ecclesia Catholica vtilitatem conferre dignetur. Augustæ Vindelicorum, anno post Christum natum. M. D. LXV.*

EPI-

EPISTOLARVM, ET ALIORVM OPVSCVLORVM,

Quæ tribus his libris continentur, ordo & numerus.

LIBRO PRIMO.

Hiero-

LIBRO SECVNDO.

Hiero-

LIBRO TERTIO.

VITA SANCTI HIERONYMI STRIDONIENSIS.

Ex Mariano Victorio Epiſcopo Reatino excerpta.

Hieronymus, ita dictus, quaſi Ἱερὸν ὄνομα, id eſt, ſacrum nomen, natus eſt ſub finem Imperij Conſtantij, Conſtantini magni filij, oppido Stridonis, confinio Dalmatiæ, Pannoniæque:

D. Hieronymi natiuitas, patria, parentes.

Quod à Gotthis quondam euerſum, nunc Strigna dicitur, poſitum intra Petrã Piloſam, Portulam, & Primontem. Patri nomen Euſebius fuit, quod Græcè pium ſignificat. Ambo honeſti Chriſtiani, & locupletiſſimi. Habuit materteram, nomine Caſtorinam: ſororem itidem, (quæ caſtitatis propoſitum poſt lapſum, ſuſcepit) & Paulinianum fratrem, poſt eius acceſſum in Syriam, natum.

Educatio, & institutio.

Ab his inſtitutus, vnà cum lacte Chriſtum imbibit. Præceptorem habuit, quem Orbilium ab altero Beneuentano cognominat. Collactaneus eius, & adoleſcentiæ, & itineris comes, Bonaſus fuit. Romam puer, veluti ad primam, tum religione, tum doctrina vrbem, erudiendus mittitur. Vbi non ſolùm diſciplinas humaniores, Latinas & pariter Græcas lite-

literas didicit, Præceptore vsus Donato. De Victorino rhetore, ambigitur. Tempus quod studijs supererat, religioni impendebat, vt ipse testatur. Diebus Dominicis sepulchra Apostolorum, & martyrũ circuibat. Ibidem Philosophos omnesque Poetas percurrit: atque ita Rhetoricam, vt adolescentulus controuersias declamaret. Præcipuos ibi sodales habuit Pammachium, Heliodorum, & Bonasum, cum quo Gallias lustrauit, eiusque situm & vrbium nomina plenè didicit. At verò, antequam Gallias peteret, naufragium suæ virginitatis Romę passus est, quam post ille, quo ad vixit, constantissimè seruauit illibatam. Verum id ei contigit, ante secundam sui per baptismum ibi susceptum natiuitatem, vt ipse verecundè, ingenuè tamen fatetur, Ex quo apparet illum Romæ baptizatum fuisse. Reuersus è Gallia, moribus & literis locuples, vtramque (vt credere par est) reuisens patriam, tam eam in qua natus, quàm illam in qua renatus, mundoque valedicens, locupletissima bibliotheca, quã summo studio, sumptu, & labore confecerat, vnà cum viatico tantæ peregrinationi necessario, assumptis, è patria relictis ibi vtroque parente, sorore, & cognatis, Hierosolymam militaturus contendit. Comites itineris fuere, Heliodorus, Ruffinus Aquileiensis, Innocentius, Euagrius, & Hylas. Ex his primus Ruffinus ab eo defecit,

Sodales.

Baptismus.

Bibliotheca.

Peregrinatio.

 cit,

cit, postea Heliodorus. Innocentius & Hylas, paulo post quàm in Syriæ eremū secesserunt, mortui sunt. Perlustratis sanctis Hierosolymæ locis, antequam Syriæ solitudinem peteret, (instar Pythagoræ, Platonis, Apollonij Theanæi,) in Thraciam, Pontum, Bithiniam, Galatiam, Cappadociam, & Ciliciam accessit. In Tharso autem Ciliciæ diutiùs mansit, vt Ciliciū linguæ proprietates, quibus Diuus Paulus in epistolis vsus, dignosceret. Antiochiæ item aliquandiu mansit, antequam vastam illam solitudinem ingrederetur, quæ posita est in Chalcide Syriæ, vbi Syri ab Agarenis barbaris disterminantur. Transtulit statim in eremo illius solitudinis, quædā ex Origene, deinde discere cœpit linguam Hebraicam, laboribus tamen & ieiunijs carnem continuò edomans. Quod cernens humani generis hostis, vt eum à proposito optimo deterreret, varijs eum tentationibus aggreditur. Præripuit ei imprimis quos secum adduxerat omnes sodales: addidit omnis generis morbos, ac præter cæteros, acutissimam febrem, adeò in media Quadragesima lethalem, vt parum ab fuerit quin obierit. Nam exequiæ, veluti iam morienti parari cœperunt, tunc etiam ad tribunal Christi raptus, quòd Ciceronis lectioni vacaret, grauiter vapulauit. Sed & quod in Iob facere prohibitus fuit diabolus, ita animam eius rerum venerearum stimulis

In horrida eremū ingressus.

Studia & ieiunia.

Grauissimæ tentationes

mulis perpetuis diuexare cœpit, vt in media eremo, vbi feræ tantum & Scorpiones, præruptæque duntaxat cautes visebantur, sibi tamẽ inter choros puellarum interesse videretur, quibus tentationibus, ieiunijs, verberibus, lachrymis, orationibus restitit. Videns autẽ idem leo rugiens, se nihil tot tentationibus profecisse, ad secretiores artes confugit. Incitauit aduersus illum Campenses & Tarsenses, Arianos hæreticos, qui cum se nihil promouere cernerent, ad calumnias confugientes, tanquam Sabellianus esset ita illum persecuti sunt: vt post quadriennium, solitudinem illam relinquere coactus fuerit: Inde Hierosolymam, Antiochiamque repetijt, atque etiã Græciam vt non nulli scribunt, tum adijt. Quin & Constantinopolim contendit, ad audiendum Gregorium Nazianzenum, quem idcirco præceptorem suum, prædicat. Accidit hoc Theodosio seniore imperante, antequam primum concilium in ea celebraretur vrbe, & Damaso Papa Ecclesiam moderante, Triginta annorum vir factus à Paulino Episcopo, vno ex tribus illis qui Antiochenam Ecclesiam exercebant, iussu Damasi, ad quẽ ea de re scripserat, Presbyter ordinatus est. Eo tempore Romam, ob dissensiones, cum Antiochenæ Ecclesię, tum alias, vna cum omnibus totius Occidentis Oriẽtisq; Episcopis, accersitur. Accesserunt cum eo, Ecclesiastica

In hæreticos constantia.

Presbyteratus.

Aduentus in vrbem Romam pro causa fidei.

tracto

tracto necessitate, vt ipse loquitur, Paulinus, qui eum ordinauerat Antiochiæ, & Epiphanius Cypri Episcopi: Postquam Romā venit, concorsus fit ad eum vndique. Damaso imprimis fuit charissimus, qui iuuenem ex tractatibus & literis, quas sæpe ad eum miserat, & ex ingenti fama satis nouerat. Solus Hieronymus Romę reperitur, in quo omniū oculi defigantur, ob linguarum & scientiarum cognitionem, præsertim scripturarū sacratū, tum ob presbyterij dignitatem, & austeram in eremo exactam vitam. Damasus, remissis alijs ad sedes proprias episcopis, Hieronymum, veluti alterum Paulum, sibi adiutorē designat, secūque retinet. Huic functioni insistens, nihil tamen vnquam de arcta sui viuendi consuetudine remisit: exemplo omnes, verbo eos qui ad eum audiendum concurrebant, instruens. Constat illum ibidem, incruentum Christi sacrificium, quam Missam nunc dicimus, Deo, pro salute omnium obtulisse. Testis est Roma, quæ diu sacrificij seruauit casulam, & etiamnum calicem eius seruat, & in memoriam tanti viri, populo reuerenter ostendit. Eo tunc instante, Alleluya secundùm Ecclesiarum Hierosolymitanæ & Antiochenæ consuetudinem, & in fine omniū Psalmorum, Gloria Patri, &c. Romæ cantari cœptum est. Eo emendante Roma canendos in Ecclesia 70. interpretum Psalmos suscipit, &

Laus & fauor, ob doctrinam & cognitionē.

Casula & calix Romę asseruata.

& tunc primùm Testamentum nouum, quod Romana Ecclesia postea semper legit, Damaso rogante, è Græco correxit. Legit Blesillæ, Paulæ filiæ, Ecclesiasten, & commentaria in illum inchoauit. Fabiolæ librum Numerorum interpretatus est: & opus de 40. mansionibus Israel, se expositurū pollicitus est Marcellę. Exposuit quoque decem Dei apud Hebræos nomina, & pleraque alia, & Paulæ Alphabetum Hebræum. Tunc etiam Paulinianum fratrem adolescentē in vrbem euocauit, vt illum melioribus literis & moribus imbueret. Ad hæc, dum Romæ versaretur, multos vitijs inquinatos, & matronas nobiles, ad sanctioris vitæ ꝓpositū, reduxit. Inter quas Marcella, Melania, Asella, Albina, Felicitas Marcellinaq; celebrantur: sed cæteris præstātior, Paulla, Eustochij & Blesillæ mater quæ vestē mutauit, & monasterio se deuouit, qđ postea adimpleuit. Verum, ò tēpora, ò mores! Cum Romæ sanctissimè viuens, omniū ore, sūmo Pōtificatu dignissimus censeretur, Clerici inuidia æstuantes, in quorū vitia sæpe inuectus erat, & quos (qđ durius illis videbatur) exēplo sanctioris vitæ, viliores reddebat, vnà cū laicis quibusdam eiusdē farinæ, Hieronymo detrahere cœperunt: capta occasione, quod nobiles ac diuites matronas, lucri & libidinis causa, sanctioris vitæ prætextu, Hierosolymā ducere vellet. Subornatur quispiam rumigerulus,

Lectiones, studia, & acta, dum Romæ esset.

Ab inuidis & maleuolis calumniosa diffamatio.

rulus, qui se, nescio quid inhonesti, de Hieronymo cum Paula, vel vidisse, vel audisse affirmaret: eoque factum processit, vt vilis ille homuncio captus, quæstionique subiectus, insontem Hieronymum clamaret. Moritur interea Damasus Pontifex. Nec mora. Hieronymus regrediendi Hierosolymã occasionem, cum ex Pontificis obitu, tum ex impia hominum persecutione, cõmodè nactus, relicta Roma, magna præstantium, sanctorũque virorum comitante caterua, nauẽ in Romano portu conscendit, & per Ciciliæ & Italiæ fauces, Peloponnesum, promontoria & Cyprum nauigans, adolescentem secum fratrẽ ducens, Antiochiæ appellens, Hierosolymã, & suam lætus Bethlehem reuertitur. Aduenit autem etiam eo, non multò postea, Paula, cum Eustochio filia, Melania & Marcellina Consulis nepte, multis comitata virginibus, Hieronymi nauigationem secuta. Ipse autem flantibus Etesijs abijt, Augusto mense, & media hyeme, à Paulino, Antiochiæ Episcopo, Hierosolymam & Bethlehem rediit: Cuius profectionis ordinem, ipsemet Ruffino, qui eius discessum ab vrbe cauillabatur, descripsit. Mansit autẽ in Bethlehem Paula per trienniũ satis angusto hospitiolo, quousque latius extruxerit monasterium, vbi ipsa cum virginibus degeret, & aliud item pro Hieronymo, & viris. Prædiues enim erat Paula. Melania

Innocentia perspecta.

In Palæstinam regressus.

lania ab illo ad Ruffinum defecit, & Hieronymi vitæ detractauit. In eius nomē propterea aliquādo ille inuehitur, & à tenebris perfidiæ dictam asseruit. Construxit postea ibi Paula monasteria quatuor, & diuersas pro peregrinis, iuxta viam, posuit mansiones. Monasterium vnū virorum, reliqua tria virginum fuerunt. Quæ fuerit earum vita, latè Hieronymus in Epitaphio Paulæ. Ipse autem Hieronymus, qui vsque ab adolescentia monachi egerat vitam, die noctuque studijs, nunc legendo, nunc scribendo vacabat, & cum alijs fratribus, monasterio labore desudabat. Viuebat in paupertate, & vt ipse Ruffino testatur, pecunias nec habebat, nec habere volebat; sed habens victū & vestitum, his contentus erat: In cellula latebat, esse, non autem apparere cupiebat. Hospites omnes benignè excipiebat, præterquam hæreticos, qui corā eo, vnà cum illorū doctrina, veluti coram sole nebulæ, euanescebant. Corpus ieiunijs, mentem studijs animū oratione pascebat. In duro cubabat, vili indumento tegebatur. Primo quinquennio Ecclesiasten ex Hebræo trāstulit, & libros aduersus Iouinianū exarauit. Canis iam caput illius spargebatur, cum Didimum Alexandrinū inuisit, qui præter peritiam Ecclesiasticam, tantum miraculum suis præbuit, vt quamuis cæcus à prima pueritia foret, Geometriā, quæ vel maximè visu indiget, perfectè didicerit. Reuersus Alexandria, rursus

Indefessus labor.

In extraneos benignitas & hospitalitas.

Maceratio carnis & oratio.

Iter in Alexandriā ob Didimum Alexandrinum.

Ad discendā linguā Hebraam, vehemens studium.

rursus Hierusalē Bethlehemque suam repetens, magno labore, & impendio Barrabam, vel potius Barramina Hebræum, præceptorē noctu audiuit. Timebat enim Iudæos, propterea quod instar Nicodemi, clàm, ne factū resciretur, hoc est noctu tantum Bethlehē veniens, Hieronymum edocebat, magno pretio ab eo conductus, vt eius linguæ beneficio Ecclesiæ, sacrorum librorū geminas relinqueret versiones, quæ nunc tantū in Ecclesia leguntur, & citantur. Septuaginta autē, interpretatio exceptis Psalmis, etiam à Hieronymo emendatis, nullū apud Latinos obtinent locum. Sic Abraham, in omni Chaldæorum, & Moyses in AEgyptiorū doctrina clari fuere. Circuiuit etiā cum eruditissimis Hebræorum Palæstinā omnem. Tunc cōmentarios in epistolas ad Ephesios, ad Philemonē, Galathas, ad Titum, in Euangelium Matthæi, in duodecim Prophetas minores, edidit: In quatuor autē maiores, postrema ferè senectute, vt in Abdian, iunior. Cum in sua Bethlehē maneret, tantus erat concursus peregrinorū, præsertim monachorum, vt diuersorium magis amplum ædificaturus cogitans, fratrem Paulinianum in patriā, iam à Gotthis vastatā miserit: vt parentum cōmunium, qui iam fato concesserant, fundos & census venderet. Nouæ oriuntur cum Ioanne Archiepiscopo Hierosolymitano, cū Hieronymo inimicitiæ, propter ordinationē Pauliniani, licet inuiti,

in

in Diaconatū & Presbyteratum: quæ eousque processit, vt Ioannes excōmunicaret omnes qui Paulinianum pro sacerdote & presbytero haberent. Prolixius esset Hieronymi pro Ecclesia & innocentia vitæ percurrere vigilias, labores, simultates, quæ omnia ex eius scriptis peruestiganda relinquimus. Venerabatur imprimis totus piorum cœtus beatum senem, cuius rei locupletissimi testes sunt, magnus Aurelius Augustinus, & Seuerus Sulpitius, quorū ille, vt sua vice multa ab eo disceret, ad eum misit Paulum Orosium. Alipium & Profuturū. Hic verò Seuerus, etiam ipsius propter eum inuisit, mansitq; cum eo mensibus sex, mansissetque, vt ait, perpetuò, si potuisset. Heditia, & Algasia, ex vltimis Galliarum finibus, Apodemum, pro multarum quæstionum solutione, ad eum miserunt, vt ex Germania, Sumia & Fretilla. Mittebant ad eum ex vrbe Pāmachius & Oceanus. Circa id temporis Roma à Gotthis, duce Alarico, sub Innocentio, capitur, Anno Domini 412. vt ipsemet in Ezechielē testatur. At verò pręter tot labores, tam in cōmentarijs quàm in versionibus, & consilijs dandis & dubijs dissoluendis, exponebat etiam in conuentu fratrum sacros libros à Septuaginta conuersos. Taceo de incredibili concursu literarum quæ vndiq; ad eum scribebantur, quarum tabellarios, sicut omnes Christianos ad ea loca venientes, tanta cum charitate accipiebat, vt

Ad pios vsus opulenti patrimonij conditio.

pedes

Humilitas. pedes eis etiam lauaret. Ad vltimã iam venerat ætatẽ, cum nil de consuetis relinquens, in febriculam incidit. Hac aliquantulũ exercitatus, cùm eos qui aderant, & qui ad tanti viri exitum vndiq; confluxerant, Monachos potissimũ, & Christo dicatas virgines, vt Deo omni nixu seruirent esset cohortatus: eosque omnes alacri vultu conspiciens, versus ad spõsum, quem sibi iam adesse videbat, illi animã suam cõmendauit, & reddidit, *Mors.* die vltima Septembris mensis, sub Honorio & Theodosio iuniore, multis clarus miraculis: Vir cui, nec Græci, nec Latini, quem comparent, habent aliquem. Humatus est post mortẽ in Bethlehem, exequijs Christiano ritu celebratis, vt Antonium Paulo fecisse, ipse testatur. Inde Romam, cum Christi Saluatoris nostri præsepio translatus. *Sacri corporis in Romã translatio.* Septimo Idus Maij, quo die Gregorij Nazianzeni præceptoris sui, festũ agitur. Reiectus deinde est dies in vigiliam Ascensionis Domini à Pio secundo, plenaria sepulchrum eius adeuntibus criminũ indulgentia condonata. Iacet supra exquilias, proprio ibi iuxta altare Domini, erecto altari. Xistus autẽ Papa quintus, nuper vita functus, ei in elegantissima sua bibliotheca vaticana, locum honoratissimum tribuit: eidem templum à fundamentis extruxit, cui hospitium, siue Xenodochium. Illyriorum nationi destinatum, extat annexum. Sacra eius tunica seruatur in Ecclesia sanctæ Mariæ Maioris.

FINIS.

LIBER PRIMVS EPISTOLARVM BEATI HIERONYMI, Quæ ſunt familiares.

ARGVMENTVM.

Niceam, ſubdiaconum Aquileiæ, veterem ſodalem, vt ad ſe aliquando ſcribat, exemplo Chromatij, & Euſebij fratrum, hortatur.

HIERONYMVS AD NICEAM, hypodiaconum Aquileiæ.

EPISTOLA I.

TVRPILIVS comicus, tractans de viciſſitudine literarum; Sola, inquit, res eſt, quæ homines abſentes præſentes facit. Nec falſam dedit, quanquam in re non vera, ſententiam. Quid enim eſt (vt ita dicam) tam præſens inter abſentes, quàm per epiſtolas, & alloqui, & audire, quos diligas? nam & rudes illi Italiæ homines, quos Caſcos Ennius appellat, qui ſibi, vt in rhetoricis Cicero ait, ritu ferino victum quærebant, ante chartæ, & membranarum vſum, aut in dedolatis è ligno codicillis, aut in corticibus arborũ mutua epiſtolarũ alloquia miſſitabant Vnde & portitores earũ tabellarios, & ſcriptores à libris arborũ librarios vocauere: quãto magis igitur nos, expolito iam artibus

Chartę vſus tempore D. Hieron.

mundo, id non debemus omittere, quod illi sibi præstiterunt, apud quos erat cruda rusticitas, & qui humanitatem quodammodo nesciebant? Ecce beatus Chromatius cum sancto Eusebio, non plus natura, quàm morum æqualitate germano, literario me prouocauit officio. Tu, modo à nobis abiens, recentem amicitiam scindis potius, quàm dissuis? Quod prudenter apud Ciceronem Lælius vetat. Nisi forte ita tibi exosus est Oriens, vt literas quoque tuas huc venire formides. Expergiscere, expergiscere, euigila de somno, præsta vnã chartæ schedulam caritati. Inter delicias patriæ, & communes, quas habuimus, peregrinationes, aliquando suspira. Si amas, scribe obsecranti: Si irasceris, iratus licèt, scribe. Magnum, & hoc desiderij solamen habebo, si amici literas vel indignantis accipiam.

Cic. lib. de amicit.

ARGVMENTVM.

Ex eremo, quo vnà cum Heliodoro adolescens fere Hieronymus accesserat, Iulianum diaconũ Stridoniensem salutat, excusans se quòd eius literas non habuerit. Cùmque ipse quid ageretur in patria nesciret, rogat, vt, an soror in proposito virginitatis perseueret, certiorem illum reddat, addens se obtrectatorem suum interea non timere.

HIERONYMVS AD Iulianum Diaconum.

XXXVII.

EPISTOLA II.

Mendacibus facilè non creditur.

ANtiquus sermo est: Mendaces faciunt, vt nec vera dicentibus credatur. Quod mihi à te ego obiurgatus de silentio literarum accidisse video. Dicam. Sæpe scripsi, sed negligentia baiulorum fuit? Respondebis: Omnium non scribentium vetus ista excusatio est. Dicã: Non reperi qui epistolas ferret?

ferret? Dices, hinc isthuc isse quàmplurimos. Contendam, me etiam his dedisse? At illi, quia non reddiderunt, negabunt: & erit inter absentes incerta cognitio. Quid igitur faciam? Sine culpa veniam postulabo, rectius arbitrans pacem loco motum petere, quàm æquo gradu certamina concitare: quanquam ita me iugis tam corporis ægrotatio, quàm animæ ægritudo consumpsit, vt, morte imminente, nec mei penè memor fuerim. Quod ne falsum putes, oratorio more post argumenta testes vocabo. Sanctus frater Heliodorus hic affuit, qui cum mecum eremum vellet incolere, meis sceleribus fugatus abscessit. Verum omnem culpam præsens verbositas excusabit, Nam, vt ait Flaccus in Satyra; Omnibus hoc vitium est cantoribus, inter amicos rogati, vt nunquam cantent, iniussi nunquam desistant. Ita te deinceps fascibus obruam literarum, vt é contrario incipias rogare, ne scribam. Sororem meam, filiam in Christo tuam, gaudeo, te primum nunciante, in eo permanere, quod cœperat. Hic enim, vbi nunc sũ nõ solũ quid agatur in patria, sed an ipsa patria pstet, ignoro. Et licet me sinistro * Hibera excetra ore dilaniet; non timebo hominum iudicium, habiturus iudicem meũ, iuxta illud, quod quidam ait: Si fractus illabatur orbis, Impauidum feriét ruinæ. Quapropter quæso, vt apostolici sis memor præcepti, quo docet opus nostrum permanere debere, & tibi à Domino præmium in illius salute pares, & me de communi in Christo gloria crebris reddas sermonibus lætiorem.

* *Al. Hydra excetra vel Hiberia excetrarũ.*

ARGVMENTVM.

Cum Chrysogono, Aquileiæ monacho, quòd nihil ad se scripserit, expostulat.

HIERONYMVS AD Chrysogonum, Monachum Aquileiæ.

EPISTOLA III.

XLIIII. QVi circa te affectus meus sit, carissimus ambobus Heliodorus tibi potuit fideliter nunciare, qui non minore te diligit amore, quàm ego diligo: vt semper in ore meo nomen tuum sonẽt: vt ad primam quanque confabulationem iucundissimi mihi consortij tui recorder: vt humilitatem admirer, virtutem efferam, prædicem caritatem. Lynces. Verùm tu, quod natura lynces insitum habẽt, ne post tergum respicientes meminerint priorum, & mens perdat, quod oculi videre desierint; ita nostræ es ne- 2. Cor. 3. cessitudinis penitus oblitus, vt illam epistolã, quam, in corde Christianorum scriptam, Apostolus refert, non parua litura, sed imis (vt aiunt) ceris eraseris. Et illæ quidem, quas diximus, feræ, sub frondente captantes arboris ramo fugaces capreas, aut timi- * Aliàs, ceruum. dum ceruos * animal comprehendunt; currentemque frustra prædam, dum hostem suum secum vehit, rabido desuper ore dilaniant, & tandiu meminere prædandi, quandiu venter vacuus siccum fame guttur exasperat; vbi verò sanguine pasta feritas viscera distenta compleuerit, cũm saturitate succe- * Al. cupiat. dit obliuio, tandiu nescitura quid capiat * donec memoriam reuocauerit esuries. Tu, nec dum satiatus è nobis, cur finẽ iungis exordio? cur amittis ante, quàm teneas? nisi forte, negligentiæ semper excusatione socia, asseras te non habuisse, quod scriberes: cum hoc ipsum debueris scribere, te non habuisse, quod scriberes.

ARGVMENTVM.

Laudat Florentium Hierosolymæ degentem, quod multorum pauperum necessitatibus subuenerit: & quia huic epistolæ alteram, quæ erat ad Ruffinum, reddendam iunxerat, Ruffini etiam laudes admiscet.

HIE-

HIERONYMVS AD Florentium.

EPISTOLA IIII. V.

QVantus beatitudinis tuæ rumor diuersa populorum ora compleuerit, hinc poteris æstimare, quòd ego te ante incipio amare, quàm nosse. 1.Tim. Vt enim, ait Apostolus, quorundam hominum peccata manifesta sunt, præcedentia ad iudicium: ità è contrario tuæ dilectionis fama dispergitur, vt non tam laudandus sit ille, qui te amat, quàm scelus putetur facere ille, qui non amat. Præter mitto innumerabiles, in quibus Christum sustentasti, pauisti, vestisti, visitasti. Heliodori fratris à te adiuta necessitas, mutorum etiam potest ora laxare. Quibus gratijs, quo ille præconio peregrinationis incommoda * à te fota referebat; ita vt ego ille tardissimus, quem intolerabilis languor vexat, pennatis (vt aiunt) pedibus, certè caritate, & voto te salutauerim, & etiam complexus sim. Gratulor itaque tibi, & nascētem amicitiam, vt Dominus confœderare dignetur, precor. Et quia frater Ruffinus, qui cum sancta Melania ab Ægypto Hierosolymam venisse narratur, indiuidua mihi germanitatis caritate connexus est: quæso, vt epistolam meam, huic epistolæ tuæ copulatam, ei reddere non graueris. Noli nos eius æstimare virtutibus. In illo conspicies expressa sanctitatis * vestigia, & ego cinis, & vilissima pars luti, & iam fauilla, dum vertor, satis habeo, si splendorem morum illius imbecillitas oculorum meorum ferre sustineat. Ille modò se lauit, & mundus est, & tanquam nix dealbatus: ego, cunctis peccatorum sordibus inquinatus, diebus ac noctibus opperior cum tremore reddere nouissimum quadrātem, sed tamen quia Dominus soluit compeditos, &

Quæ fouisti. *Humilitas D.Hieron.* * *Alias, insignia.* *Psalm. 50.* *Matth. 5.* *Psal. 145.* *Esa. 66.*

super humilē, & trementem verba sua, requiescit, forsitan, & mihi in sepulchro scelerum iaceti, dicat: Hieronyme, veni foras. Sanctus presbyter Euagrius plurimum te salutat: & Martinianum fratrem iuncto salutamus obsequio: quem ego videre desiderans, catena languoris innector.

ARGVMENTVM.

Scribit ad eundem Florentium, eius literis respondens, petitque ab eo libros quosdam, offerens ipse interea, quos habebat, de sua bibliotheca.

HIERONYMVS AD Florentium.

EPISTOLA V.

IN ea mihi parte eremi commoranti, quæ iuxta Syriam Saracenis iungitur, dilectionis tuæ scripta perlata sunt. Quibus lectis, ita redaccensus est animus Hierosolymam proficiscendi, vt penè nocuerit proposito, quod profuerat caritati. Nunc igitur, quomodo valeo, pro me tibi literas repræsento: etsi corpore absens, amore tamen, & spiritu venio, impendio exposcens, ne nascentes amicitias, quæ Christi glutino cohæserunt, aut temporis, aut locorum magnitudo diuellat, quin potius fœderemus eas reciprocis epistolis. Illæ inter nos currant, illæ inter nos currant, illæ sibi obuient, illæ nobiscum loquātur. Non multum perditura erit caritas, si tali secum sermone fabuletur. Ruffinus autem frater, vt scribis, necdum venit, & si venerit, non multum proderit desiderio meo, cùm eum iam visurus non sim: ita enim & ille longo interuallo separatus est, vt huc non possit excurrere; & ego arreptæ solitudinis terminis arceor, vt cœperit iam mihi non licere quod volui. Ob hoc, & ego obsecro, & tu vt petas, plurimum quæso, vt tibi beati

Rhe-

Rheticij. Augustudunensis Episcopi commentarios ad scribendum largiatur, in quibus Canticum canticorum sublimiori sensu ille disseruit. Scripsit mihi, & quidam de patria supradicti fratris Ruffini, Paulus senex, Tertulliani suum codicem apud eum esse, quem vehemẽter reposcit. Et ex hoc quæso, vt eos libros, quos me non habere breuis subditus edocebit, librarij manu in charta scribi iubeas. Interpretationem quoque psalmorum Dauidicorum, & prolixum valdè librum de synodis sancti Hilarij, quẽ ei apud Treuiros manu mea ipse descripseram, æquè vt mihi transferas peto. Nosti hoc esse Christianæ animæ pabulum, si in lege Domini meditetur die ac nocte. Cęteros hospitio recipis, solatio foues, sumptibus iuuas. Mihi, si rogata præstiteris, cuncta * largitus es. Et quoniam, largiente Domino, multis sacræ bibliothecæ codicibus abũdamus, impera vicissim; & quodcunq; vis, mittam; nec putes mihi graue esse, si iubeas: habeo alumnos qui antiquariæ arti seruiunt * Neque verò beneficium pro eo, quod polliceor, postulo. Heliodorus frater mihi indicauit, te multa de scripturis quærere, nec sic inuenire. Aut, si omnia habes, incipit sibi plus caritas vendicare, plus petere. Magistrum autem pueri tui, de quo dignatus es scribere, quem plagiatorem eius esse, non dubiũ est, sæpe Euagrius presbyter, dum adhuc Antiochiæ essem, me præsente corripuit * Cui ille respondit. Ego nihil timeo. Dicit se à domino suo fuisse dimissum; & si vobis placet, ecce hic est, transmittite quò vultis. In hoc arbitror me non peccare, si hominem vagum non sinam longius fugere. Quapropter, quia ego in hac solitudine constitutus, non possum agere quod iussisti: rogaui carissimum mihi Euagrium: vt tam tui, quàm mei causa instanter negotium prosequatur.

D. Hieronymi studium in antiquorũ patrum scriptis perquirendis.

Psal. 1.

* *Aliàs, multa.*

* *Aliàs, qui antiquæ me arti erudiunt.*

ARGVMENTVM.

Antonium, quod toties rogatus, nunquam rescripserit, reprehendit, & superbiæ coarguit.

HIERONYMVS AD Antonium, de modestia.

EPISTOLA VI.

XLV. DOminus noster humilitatis magister, disceptãtibus de dignitate discipulis, vnum apprehen-
Mat. 18. dit è paruulis, dicens. Quicunque vestrum non fuerit conuersus sicut infans, non potest introire in re-
Christi humilitas. gnum cælorum. Quod ne tantum docere, nec facere videretur, impleuit exemplo: dum discipulorum pedes lauat: dum traditorem osculo excipit: dum
Ioan. 13. loquitur cum Samaritana: dum ad pedes sibi seden-
Luc. 22. te Maria de cœlorum disputat regno: dum ab inferis
Ioan. 4. resurgens, primum mulierculis apparet. Satha-
Esa. 14.40 nas autem ex Archãgelico fastigio nõ aliam ob cau-
Matth. 23. sam, nisi ob contrariam humilitati superbiam ruit. Et Iudaicus populus primas sibi cathedras, & salutationes in foro vendicans, deputato antea in stillam situlæ gentiũ populo succedente, deletus est. Contra sophistas quoque sæculi, & sapientes mundi Petrus, & Iacobus piscatores mittuntur. Cuius
1. Pet. 5. rei causa scriptura ait. Superbis Deus resistit, hu-
** Aliàs, Vides.* milibus autem dat gratiam. Vide * frater quale malum sit, quod Deum habet aduersariũ. Ob quod
Luc. 18. in Euangelio, & Pharisæus arrogans spernitur, & humilis Publicanus auditur. Decem iam (nisi fallor) epistolas plenas tam officij, quàm precum misi, cùm tu ne nutum quidem facere dignaris: & Domino loquente cum seruis, frater cum fratre non
Præclara sententia. loqueris. Nimis, inquies, contumeliosè. Crede mihi, nisi styli verecundia prohiberet, tanta læsus ingererem,

gererem, vt inciperes mihi rescribere vel iratus. Sed quoniam, & irasci hominis est, & iniuriā non facere, Christiani; ad antiquum morem reuertens, rursus precor, vt & diligentem te diligas, & vt conseruo sermonem conseruus impartias. Vale in domino.

ARGVMENTVM.

Theophilus, Alexandrina Ecclesia vicesimus primus Episcopus, miserat ad D. Hieronymum paschalem librum, vt eum in latinū sermonem verteret, excusat se nunc ei, quod serius verterit, cum valetudine, tum Paula obitu impeditus; librum laudat, & vt alia opera vel sibi legenda, vel vertenda transmittat, rogat.

HIERONIMVS AD Theophilum, Episcopum Alexandrinum.

EPISTOLA VII.

XXXI.

EX eo tempore, quo beatitudinis tuæ accepi epistolas iuncto paschali libro, vsque in præsentem diem ita, & mœrore luctus, & solicitudine, ac diuersis super statu Ecclesiæ hinc inde rumoribus exagitatus sum, vt vix volumen tuum potuerim in latinum sermonem vertere. Optimè enim nosti, iuxta veterem sententiam, non esse tristem eloquentiam, maximè si ad ægritudinem animi accedat corporis ægritudo: & hanc ipsam epistolam febre æstuans, & quintum iam diem decumbens lectulo, nimia festinatione dictaui, breuiter indicans beatitudini tuæ, magnum me laborem sustinuisse in translatione eius, vt omnes sētētiās pari venustate trāsferrem; & Græcæ eloquentiæ Latinū aliqua ex parte responderet eloquium. In principio philosopharis, & generaliter agēs, dum omnes erudis, vnū iugulas: in reliquis autem, quod vel difficillimum est, rhetoricæ eloquentiæ iungis philosophos, & Demo-

Theophylus Alexandr. librum de paschate scripsit.

Demosthenem, atq; Platonem nobis consocias. O quanta dicuntur in luxuriam; quantis præconijs extollitur continentia, & de intimis sapientiæ disciplinis, diei ac noctis, lunæ cursus ac solis ratio, & mundi istius natura describitur: & hanc ipsam disputationem ad scripturarum refers auctoritatem, ne in paschali libro videaris de secularibus quidquã fontibus mutuatus. Quid plura? In his laudare te vereor, ne assentandi crimen incurram. Optimus liber est, & in philosophis, & agens susceptam causam absque inuidia personarum. Vnde, obsecro te, ignoscas tarditati meæ, ita enim sanctæ, & venerabilis Paulæ confectus sum dormitione, vt absque translatione huius libri, vsque in præsentiarũ, nihil aliud diuini operis scripserim. Perdidimus enim, vt ipse nosti repentè solatium; quod, vt conscientiæ nostræ testis est Dominus, non ad proprias ducimus necessitates, sed ad sanctorum refrigeria, quibus illa sollicitè seruiebat. Sancta, & venerabilis te, filia tua, Eustochium, quæ nullam pro matris absentia recipit consolationem, te vniuersa fraternitas suppliciter salutat. Libros, quos dudum scripsisse te nunciasti, vel legendos nobis, vel vertendos transmitte. Vale in Christo.

Paula mortua.

ARGVMENTVM.

Paulum Concordiensem, centesimum agentem annum, virenti tamen, integroque corpore, laudat, & de vitæ termino doctè multa admiscens petit ab eo libros quosdam, mittens ei interea vitam Pauli Eremitæ, quam ipse Hieronymus ediderat.

HIERONYMVS AD Paulum Concordiensem.

EPI.

EPISTOLA VIII.

HVmanæ vitę breuitas damnatio delictorum est: XXI.
& in ipso sæpè lucis exordio, mors secuta na-
scentem, labentia quotidie in vitium sæcula profite- Iob. 14.
tur. Nam cum primum paradisi colonum, viperi-
nis nexibus præpeditū, coluber deduxisset ad terras; Genes. 3.
æternitas, mortalitate mutata, in nongentos. & eo
amplius annos, secunda quodammodo immortalita-
te maledicti hominis distulerat elogium: exinde
paulatim, recrudescente peccato, totius orbis nau- Gen. 6. 7.
fragium gigantum adduxit impietas: post illud, vt
ita dixerim, purgati baptisma mundi, in breue tem- Gen. 7. 8.
pus hominum vita contracta est: hoc quoque spa- 1. Pet. 3.
tium sceleribus nostris, semper contra diuina pu-
gnantibus, penè perdidimus: quotus enim quisque
aut centenariam transgreditur ætatem, aut non ad
eam sic peruenit, vt peruenisse pœniteat? secun-
dum quod in libro psalmorum scriptura testatur?
Dies vitæ nostræ septuaginta anni, si autē multum, Psal. 89.
octoginta: quidquid reliquum est, labor, & dolor.
Quorsum, ais, ista tam alto repetita principio, &
ita procul cœpta, vt merito quis Horatiano de nobis
possit sale ludere: Et gemino bellum Troianum or-
ditur ab ouo? Videlicet vt senectutem tuam, & ca-
put ad Christi similitudinem candidum, dignis vo- Horat. in
cibus prædicemus. Ecce iam centenus ætatis circu- art. Apoc.
lus voluitur, & tu semper præcepta Domini custo- 1.
diens, futuræ beatitudinem vitæ per * præsentia * Aliàs,
exempla meditaris. Oculi puro lumine vigent: pe- præterita.
des imprimunt certa vestigia: auditus penetrabilis,
dentes candidi, vox * sonora, corpus solidum, & * Aliàs,
succi plenum: cani cum rubore discrepant; vires cū canora.
ætate dissentiunt; non memoriæ tenacitatem, vt in
plerisque cernimus, antiquior senecta dissoluit: non
calidi acumē ingenij frigidus sanguis obtundit; non
con-

contractam rugis faciem arata frons exasperat; non denique tremula manus per curuos ceræ tramites errantem stylum ducit. Futuræ nobis resurrectionis virorem in te Dominus ostendit; vt peccati sciamus esse, quod cęteri adhuc viuentes præmoriuntur in carne; iustitiæ; quod tu adolescentiam in aliena ætate mentiris. Et quanquam multis istam corporis sanitatem, etiam peccatoribus, euenire videamus: tamen illis hoc diabolus ministrat, vt peccent: tibi Dominus præstat, vt gaudeas. Doctissimi quique Græcorum, de quibus pro Flacco agens luculenter Tullius ait: ingenita leuitas, & erudita vanitas: regum suorum ac principum laudes, accepta mercede, dicebant; hoc ego nunc faciens, pretium posco pro laudibus. Et ne putes modica esse, quæ deprecor, margaritum de euangelio postularis: Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum. Scilicet commentarios Fortunatiani, &, propter notitiam persecutionum, Aurelij Victoris historiam, simúlque epistolas Nouatiani; vt, dum schismatici hominis venena cognoscimus, libentius sancti martyris Cypriani bibamus antidotum. Misimus interim te tibi, id est, Paulo seni Paulum seniorem: in quo propter simpliciores quosque multum in deiiciendo sermone laborauimus; sed nescio quo modo, etiam si aqua plena sit, tamen eundem odorem lagena seruat, quo, dum rudis esset, imbuta est. Si hoc munusculum placuerit, habemus etiam alia condita, quæ cum plurimis orientalibus mercibus ad te, si spiritus sanctus afflauerit, nauigabunt.

Cicer. pro Flac.

Nouatianus.

ARGVMENTVM

Historiam super iurgio duarum mulierum meretricum, Salomonis iudicio sapienter extricato, per allegoriam interpretatur pro Ecclesia ex gentibus congregata, & Synagoga Iudæorum.

HIE-

HIERONYMVS Ruffino.

EPISTOLA IX. Tom. 3.

MVltum in vtramque partem crebrò fama mẽtitur, & tam de bonis mala, quàm de malis bona, falso rumore concelebrat. Vnde, & ego gaudeo quidem super testimonio erga me sanctitatis tuæ, & amore sancti presbyteri Eusebii: nec dubito, quin me publicè prædicetis, sed tacitum vestræ prudentiæ iudicium pertimesco. Itaque obsecro vt magis memineritis mei, & dignum vestra laude faciatis. Quod primus ad officium prouocasti, & mihi secundæ in rescribendo partes datæ sunt; non venit de incuria in amicos, sed de ignorantia. Si enim scissem, præoccupassem sermonem tuum. Interpretatio iudicij Salomonis super iurgio duarum mulierum meretricum, quantum ad simplicem historiam pertinet, pespicua est, quod puer annorũ duodecim contra ætatis suæ mensuram de intimo humanæ naturæ indicarit affectu: vnde & admiratus est, & pertimuit illum omnis Israel, quod scilicet eum manifesta non fugerent, qui tam prudenter abscondita deprehendisset. Quantum autem ad typicos pertinet intellectus, dicente Apostolo: Hæc omnia in figura cõtingebant illis: (scripta sunt autem ad correptionem nostram, in quos fines sæculorum decurrerunt) quidam Græcorum autumant super synagoga, & Ecclesia sentiendum, & ad illud tempus cuncta referenda, quãdo, post crucem, & resurrectionẽ, tam in Israel, quàm in gentium populo verus Salomon, id est pacificus regnare cœperit. Quod autem adulteræ, & meretrices, synagoga, & Ecclesia dicantur in scripturis, nulla dubitatio est, & hoc prima fronte videtur esse blasphemum: cęterum,

CXXXI. 1. Reg. 2. Cor. 10.

Osee 1. si recurramus ad prophetas, Osee scilicet, qui accepit vxorem fornicariam, & generauit filios fornica-
Ezech. 16. tionis, & deinde adulteram, & ad Ezechielem, qui Hierusalem, quasi meretricem, arguit, quod secuta sit amatores suos, & diuaricauerit omni transeunti pedes, lupanarque in loco celebri extruxerit: ani-
Eph. 2. maduertemus, Christum iccirco venisse, vt meretrices donaret matrimonio, & de duobus gregibus vnum ouile faceret, medioque pariete destructo, in easdem caulas oues prius morbidas congregaret.
Ezech. 37. Hæ sunt duæ virgæ, quæ iungũtur in Ezechiele, & de
Zach. 11. quibus per Zachariam Dominus refert: Et assumpsi mihi duas virgas, vnam vocaui decorem, & alte-
Luc. 7. ram vocaui funiculum: & paui gregem. Mulier quoque illa meretrix in euangelio, quæ pedes Iesu lacrymis lauat, crine detergit, & cui peccata omnia dimittuntur, manifestè pingit Ecclesiam de gentibus congregatam. Hæc iccirco in prima fronte replicaui, ne cui videatur incongruum, si synagoga, & Ecclesia meretrices dicantur, quarum vna Salomo-
Ecclesia nõ permansit, sed fuit meretrix. nis iudicio, filij possessione donata est. Prudens quærat auditor, quomodo meretrix sit Ecclesia, quæ non habet maculam, neque rugam? Non dicimus, Ecclesiam permansisse meretricem, sed fuisse. Nam,
Eph. 5. & in Simonis leprosi domo Saluator scribitur inisse
Matth. 26. conuiuium: vtique non quia leprosus erat eo tem-
Marc. 14. pore, quo habebat hospitẽ Saluatorem, sed quia
Luc. 5. leprosus ante fuerat. Matthæus quoque in catalogo Apostolorum publicanus dicitur; nõ quòd permanserit publicanus post Apostolicam dignitatem; sed quia prius fuerit publicanus: vt, vbi superabundauit peccatum, superabundaret, & gratia. Si-
Rom. 5. 6. mulque considera, quid dicat Ecclesia contra synagogam calumniatricẽ; Ego, & mulier hæc habitabamus in domo vna. Post resurrectionẽ enim Domi-
3. *Reg.* ni Saluatoris, vna de vtroque populo Ecclesia congregata est; & quàm eleganter: Peperi, inquit, apud

apud eam in cubiculo. Ecclesia enim de gentibus, quæ non habebat prius legem, & prophetas, peperit in domo synagogę: nec egressa est de cubiculo, sed ingressa. Vnde dicit in Cantico canticorum: Introduxit me rex in cubiculum suum. Et iterum: Et quidem non spernam te. Assumens introducam te in domum matris meæ, & in cubiculum eius, quæ me genuit. Tertia autē die, postquam ego peperi, peperit, & hæc. Si consideres Pilatum lauantem manus, atque dicentem: Mundus ego sum á sanguine iusti huius: si Centurionem ante patibulum confitētem, Verè hic erat filius Dei: si eos, qui ante passionē per Philippum Domino videre desiderant: haud ambiges primam peperisse Ecclesiam, & postea natum populum Iudæorum, pro quo Dominus precabatur: Pater ignosce eis, quod enim faciunt, nesciunt. Vnaque die credidere tria millia, & alia die quinque millia. Et eramus simul, multitudinis enim credentium erat cor vnum, & anima vna) nullusque alius in domo nobiscum, exceptis nobis duabus, non blasphemantium Iudæorum, non gentilium idolis seruientium. Mortuus est autem filius mulieris huius nocte. Dum enim legis sequitur obseruantiam, & gratiæ euangelij iugum Mosaicæ doctrinæ copulat, tenebrarum errore cooperta est. Oppressitque eum mater sua dormiens, quæ non poterat dicere: Ego dormio, & cor meum vigilat. Media nocte consurgens, tulit filium de latere Ecclesiæ dormientis, & in suum collocauit sinum. Relege totam ad Galatas Apostoli epistolam: & animaduertes, quomodo filios Ecclesiæ suos facere synagoga festinet, & dicat Apostolus: Filioli mei, quos iterum parturio, donec Christus formetur in vobis. Viuum tulit, non vt possideret, sed vt occideret: non enim amore fecit hoc filij, sed æmulę odio, & suum mortuum per legis cærimonias in sinū Ecclesiæ supposuit. Longum est, si velim singula per-

Can. 1. *Can. 3.* *Matth. 27* *Marc. 15.* *Ioan. 12.* *Luc. 22.* *Act. 24.* *Cant. 5.* *Gal. 4.*

percurrere, quomodo per Apostolum Paulum, & ecclesiasticos viros intellexerit Ecclesia, non esse suum filium, qui tenebatur in lege, & in luce cognouerit, quem in tenebris non videbat. Inde iurgium ortum est præsente rege, altera dicente: Filius tuus mortuus est, meus autem viuit: altera respondente, Mentiris, filius quippe meus viuit, & filius tuus mortuus est: atque in hunc modum contēdebāt coram rege. Tūc rex Salomon (qui manifestè Saluator accipitur, secundū psalmum septuagesimum primum, qui titulo Salomonis inscribitur, vbi nulla dubitatio est, quin cuncta, quæ dicantur, non Salomoni mortuo, sed Christi conueniant maiestati) simulat ignorantiam, & humanos pro
Ioan. 11. dispensatione carnis mentitur affectus, sicut in alio
Matth. 9. loco: Vbi posuistis Lazarum? Et ad mulierem fluē-
Matth. 10. ntem sanguine: Quis me tetigit? Gladium postulat de quo dixerat: Nolite putare, quod venerim pacem mittere super terram: non veni pacem mittere, sed gladium. Veni enim diuidere hominem contra patrem suum, filiam contra matrē suam, & nurum contra socrum suam: & inimici hominis domestici eius: & tentat naturam naturæ Dominus, vultque secundum vtriusque voluntatem, viuentem filium in legem gratiamque diuidere: non quod probet, sed quod, ad arguendum calumniam synagogæ, hoc velle se dicat. Illa, quæ nolebat Ecclesiæ filium in gratia viuere, nec per baptismum liberari, libenter habet diuidi puerum, non vt possideat, sed vt interficiat. Ecclesia, quem scit suum esse, libenter concedit æmulæ, dum viuat saltem apud aduersariā: ne inter legem diuisus, & gratiam, Saluatoris mu-
Gal. 5. crone feriatur. Vnde dicit Apostolus: Ecce ego Paulus dico vobis, quòd, si legem obseruatis Christus vobis nihil prodest. Hæc sub allegoriæ nubilo dicta sunt. Ceterum optimè nouit prudentia tua, non easdem esse regulas in tropologiæ vmbris, quæ in historiæ

ſtoriæ veritate. Quod ſicubi pedem offendimus, & ſapienti lectori friuolum videatur eſſe quod ſcripſimus, culpam in auctorem referat: nos enim, & hæc ipſa, in lectulo decumbentes, longaque ægrotatione confecti, vix notario celeriter ſcribenda dictauimus, non vt impleremus materiam, ſed ne tibi, in principio amicitiarum aliquid imperanti, videremur negare. Ora nobis à Domino ſoſpitatem, vt, poſt duodecim menſes quibus iugi languore cõfectus ſum, poſſim aliquid dignum veſtræ ſcribere voluntati: & ignoſce, ſi ſcatens oratio, curſu non ſolito fluat. non enim eodem lepôre dictamus; quo ſcribimus: quia in altero ſæpe ſtylum vertimus, iterum quæ legi digna ſint ſcripturi: in altero, quidquid in buccam venerit, celeri ſermone conuoluimus. Caninium libenter vidi, qui narrare tibi poterit, quàm difficile, & periculoſum manus dexteræ vſque in præſentem diem, quo iſta dictaui, vulnus ſuſtinuerim.

ARGVMENTVM.

Purgatoria eſt hæc epiſtola, quòd non ſcribat exactius.

HIERONYMVS PAVLINO Antiochenæ vrbis Epiſcopo.

EPISTOLA X.

VOce me prouocas ad ſcribendum, terres eloquentia, & in epiſtolari ſtylo prope Tullium repræſentas. Quòd quereris; me paruas, & incomptas literulas mittere. non venit de incuria, ſed de timore tui; ne verboſius ad te loquens, plura reprehendenda tranſmittam. Et nauigandi tempore tantæ à me ſimul epiſtolæ flagitantur, vt ſi cuncta ad ſingulos velim ſcribere, occurrere nequeam. CLIII.

Vnde accidit, vt omiſſa compoſitione verborum, & ſcribentium ſolicitudine, dictem quidquid in buccam venerit; & amicum te tantum meorum dictorum, non iudicem, conſiderem. Et ſcis ipſe, non bene fieri, quod occupato animo fiat. Pileolum textura breue, caritate latiſſimum, ſenili capiti confouendo, libenter accepi, & munere, & muneris auctore lætatus.

ARGVMENTVM.

Deſiderium, & Serenillam ſororem, à quibus literas acceperat, ex nominum etymologia ducto initio, commendat: & quod ad ſancta loca, ſuum implentes propoſitum, accedant hortatur: & cur ſuorum operum interea nihil illis mittat, rationem reddit: Conijcitur autem ex epiſtola Romanos hos fuiſſe, quippe cùm aſſerat, quod à Marcello, & Domnione itidem Romanis, ac in Vrbe degentibus, ſuorum operum exemplaria petere poſſunt.

HIERONYMVS Deſiderio.

EPISTOLA. XI.

CLIIII.

Lecto ſermone dignationis tuæ, quem mihi non opinanti tua beneuolentia tribuit, gauiſus quidem ſum teſtimonio honeſti, & eloquentis viri: ſed in memet reuerſus, ſatis dolui, indignum tantis laudibus atque præconio opprimi me potius, quam leuari. Scis enim dogma noſtrum, humilitatis tenere vexillum, & per ima gradientes ad ſumma nos ſcandere. Quotus igitur ego, vel quantus ſum, vt eruditæ vocis merear teſtimonium, vt mihi ab eo palma eloquentiæ deferatur, qui, ſcribendo diſertiſſime, deterruit ne ſcriberem? Veruntamen audendum eſt, vt caritas, quæ non quærit quæ ſua ſunt, ſed
1. Cor. 13. quæ proximi, reddat ſalutationis officia: quoniam

locum

locum implere non valet præceptoris. Gratulor tibi, & sanctæ atque venerabili sorori tuæ Serenillæ, quæ * ferônymos calcatis fluctibus sæculi, ad Christi tranquilla peruenit: quanquam hoc nominis vaticinio in te prædestinatum sit, Legimus enim, sanctum quoque Danielem appellatum desideriorum virum, & amicum Dei, quia mysteria eius scire desiderauit. Itaque quod venerabilis Paula me est deprecata vt facerem, sponte facio: hortorque vos, & precor per Domini caritatem, & vt nobis vestros tribuatis aspectus, & per occasionem sanctorum locorum tanto nos ditetis munere. Certè, si consortia nostra displicuerint, adorasse vbi steterunt pedes Domini, pars fidei est, & quasi recentia natiuitatis, & crucis ac passionis vidisse vestigia. Opusculorum meorum, quia plurima euolauerunt de nidulo suo, & temerario editionis honore vulgata sunt, nihil misi, ne eadem forsitan mitterem, quæ habebas. Quòd si exemplaria libuerit mutuari, vel à sancta Marcella, quæ manet in Auentino, vel à Lot temporis nostri, Domnione, viro sanctissimo accipere poteris. Ego autem, opperiens præsentiam tuam, aut totum tibi dabo cum affueris: aut, si hoc aliquæ impedierint difficultates, quæcunque præceperis, libens mittam. Scripsi librum de illustribus viris, ab Apostolis vsque ad nostram ætatem, imitatus Tranquillum, Græcumque Apollonium: & post catalogum plurimorum, me quoque in calce voluminis, quasi abortiuum, & minimum omnium Christianorum, posui; vbi mihi necesse fuit vsque ad decimum quartum annum Theodosij principis, quæ scripserim, breuiter annotare: quem librum cum à supradictis sumpseris, quidquid de indice minus habueris, paulatim scribi faciam, si volueris.

*.i. ferent nominis veram significationem.

Dan. 9.

Psal. 131.

ARGVMENTVM.

Quomodo ab eis rogatus, Tobiæ librum, qui inter hagiographa numeratur accito peritissimo quodam Chaldeo, ex Chaldeo sermone transtulerit, Cromatio, & Heliodoro episcopis rationem explicat.

HIERONYMVS AD Cromatium, & Heliodorum, in Tobiam.

PRÆFATIO XII.

CX.

Tobiæ liber Chaldeo sermone conscriptus.

MIrari non desino exactionis vestræ instantiam, exigitis enim, vt librum Chaldæo sermone conscriptum, ad Latinum stylum traham; librum vtique Tobiæ, quem Hebræi de catalogo diuinarum scripturarum secantes, his, quæ hagiographa memorant, manciparunt. Feci satis desiderio vestro, non tamen meo studio? arguunt enim nos Hebræorum studia, & imputant nobis cõtra suum canonem. Latinis auribus ista transferre; sed melius esse iudicans Pharisæorum displicere iudicio, & Episcoporum iussionibns deseruire, institi vt potui. Et quia vicina est Chaldæorum lingua sermoni Hebraico, vtriusque linguæ peritissimum loquacem reperiens, vnius diei laborem arripui, & quidquid ille mihi Hebraicis verbis expressit, hoc ego, accitto notario, sermonibus Latinis exposui. Orationibus vestris mercedem huius operis compensando, cum gratum vobis didicero, me, quod iubere estis dignati, complesse.

ARGVMENTVM.

Quãto studio, et labore Παραλειπομένων librũ ex Hebræo sermone verterit, rationes explicat: quippe cùm ob hoc, & Iudea prouinciam circumiens, proprijs collustrauerit oculis, & eruditum quendam Hebræum doctorem acciuerit: necessarium

sarium autem fuisse opus ob vitiatam LXX. interpretum editionem, ostendit.

AD DOMNIONEM ET Rogationum, in librum Paralipomenon.

EPISTOLA XIII.

CVIII.

QVomodo Græcorũ historias magis intelligũt, qui Athenas viderint, & tertium Virgilij librum, qui à Troiade per Leucaten, & Acroceraunia ad Siciliam, & inde ad ostia Tiberis nauigauerint: ita sanctam scripturam lucidius intuebitur, qui Iudæam oculis contemplatus sit, & antiquarum vrbium memorias locorumque vel eadem vocabula, vel mutata cognouerit. Vnde & nobis curæ fuit, cum eruditissimis Hebræorum hunc laborem subire; vt circumiremus prouinciam, qnam vniuersæ Christi Ecclesiæ sonant. Fateor enim, mi Domnion, & Rogatione carissimi, nunquam me in diuinis voluminibus proprijs viribus credidisse, nec habuisse opinionem meam, sed ea etiam, de quibus scire me arbitrabar, interrogare me solitum: quanto magis de ijs, super quibus anceps eram? Denique cum à me nuper literis flagitassetis, vt vobis Paralipomenon Latino sermone transferrem, de Tiberiade quẽdam legis doctorem, qui apud Hebræos admirationi habebatur, assumpsi, & contuli cum eo à vertice (vt aiunt) vsque ad extremum vnguem: & sic confirmatus, ausus sum facere, quod iubebatis. Liberè enim vobis loquor: ita in Græcis, & Latinis codicibus hic nominum liber vitiosus est, vt non tam Hebræa, quàm Barbara quædam, & Sarmatica nomina conie͏̈cta arbitrandum sit. Nec hoc Septuaginta interpretibus, qui Spiritu sancto pleni, ea, quę vera fuerunt, transtulerant, sed scriptorum culpæ

Qui Iudæã contemplati sunt, lucidius sacram scripturam intuentur.

Septuaginta interpretum versio corrupta.

adſcribendum; dum de emendatis inemendata ſcriptitant: & ſæpe tria nomina, ſubtractis è medio ſyllabis, in vnum vocabulum cogunt; vel è regione vnum nomen propter latitudinem ſuam in duo vel tria vocabula diuidunt. Sed & ipſæ appellationes, non homines vt plerique exiſtimant ſed vrbes, & regiones, & ſaltus, & prouincias ſonant, & obliquè ſub interpretatione, & figura eorum quædam narrantur hiſtoriæ. De quibus in Regnorum libro dicitur: Nonne ecce hæc ſcripta ſunt in libro verborum dierum regum Iuda? Quæ vtique in noſtris codicibus non habentur. Hoc primum ſciendum, quod apud Hebræos liber Paralipomenō vnus ſit, & apud illos vocatus dibrehaiomim, id eſt verba dierum, qui propter magnitudinē apud nos diuiſus eſt. Quod nonnulli etiam in Bruto Ciceronis dialogo faciunt, vt eum in tres partes ſecent, cùm vnus à ſuo auctore ſit editus. Deinde etiam illud attendendum, quod frequenter nomina, non vocabula hominū, ſed rerum, vt dixi, ſignificantius ſonant. Ad extremum, quòd omnis eruditio ſcripturarum in hoc continetur; & hiſtoriæ, quæ vel prætermiſſæ ſunt in ſuis locis, vel perſtrictæ leuiter, hîc per quædam verborum compendia explicentur. Orationum itaque veſtrarum adiutus auxilio, miſi librum beneuolis placiturum; tamen inuidis diſpliciturum eſſe non ambigo. Optima enim quæque, vt ait Plinius, malunt contemnere plerique, quàm diſcere. Si quis in hac interpretatione voluerit aliquid reprehendere, interroget Hebræos, ſuam conſcientiam recolat, videat ordinem, textumque ſermonis, & tūc noſtro labori, ſi potuerit, detrahat. Vbicunque ergo aſteriſcos, id eſt ſtellas radiare in hoc volumine videritis, ibi ſciatis de Hebræo additum, quod in Latinis codicibus non habetur: vbi verò obelus, tranſuerſa ſcilicet virga præpoſita eſt, illic ſignatur, quid Septuaginta interpretes addiderint, vel ob decoris gratiam,

Significantias.

D. Hiero. vtitur teſtimonio gentilium.

gratiam, vel ob Spiritus sancti auctoritatem, licèt in Hebræis voluminibus non legatur.

ARGVMENTVM.

Esdram, & Neemiam cùm toties per triennium interpretatus transtulerit, qui eorum libri in canone sint, explicat; & cur post Lxx. interpretationem necessarium fuerit opus, rationes reddit.

HIERONYMVS AD Domnionem, & Rogat. in Esdram, & Neemiam.

PRÆFATIO XIIII.

VTrum difficilius sit facere quod poscitis, an negare, necdum statui. Nam neque, vobis aliquid imperantibus abnuere, sententiæ est: & magnitudo oneris impositi ita ceruices premit, vt ante sub fasce ruendum sit, quàm leuandum. Accedunt ad hoc inuidorum studia, qui omne, quod scribimus, reprehendendum putant; & interdum contra se conscientia repugnante, publicè lacerant, quod occultè legunt: in tantum vt clamare compellar, & dicere: Domine, libera animam meam à labijs iniquis, & à lingua dolosa. Tertius annus est, quòd semper scribitis, atque rescribitis, vt Esdræ librum, & Hester vobis de Hebræo transferam: quasi nō habeatis Græca, & Latina volumina; aut quidquid illud est, quod à nobis vertitur, non statim ab omnibus conspuendum sit. Frustra autem (vt ait quidā) niti, neque aliud fatigando. nisi odium quærere, extremæ dementiæ est. Itaq; obsecro vos, mi Dōniō, & Rogatiane carissimi, vt, priuata lectione contenti, libros non efferatis in publicum: nec fastidiosis cibos ingeratis: vitetisq; eorum supercilium, qui iudicare tantum de alijs, & ipsi facere nihil nouerūt. Si qui autem fratrum sunt, quibus nostra non displicent:

CIX.

Reprehensores habuit D. Hieronym.

Terentius.

cent: his tribuatis exemplar, admonentes vt Hebræa nomina, quorum grandis in hoc volumine copia est distinctè, & per interualla transcribant. Nihil enim proderit emendasse librum, nisi emendatio, librariorum diligentia conseruetur. Nec quenquam
Apoc. c. 4. moueat, quód vnus à nobis liber editus est: nec apochryphorum tertij, & quarti libri somnijs delectetur: quia & apud Hebræos Esdræ Neemiæque sermones in vnum volumen coarctantur: & quæ non habentur apud illos, nec de vigintiquatuor senibus, sunt procul abijcienda. Si quis autem Septuaginta vobis opposuerit interpretes, quorum exéplaria varietas ipsa lacerata, & inuersa demonstrat; nec potest vtique verum asseri quod diuersum est: mittite eum ad Euangelia, in quibus multa ponuntur quasi de veteri testamento, quæ apud Septuaginta interpretes non habentur, velut illud: Quoniam Naza-
Esa. 11. ræus vocabitur: Et, Ex Ægypto vocaui filium meũ:
Osee. 11. Et, Videbunt in quem compunxerunt: multaq; alia,
Zach. 12. quæ latiori operi reseruamus: & quærite ab eo vbi scripta sint. Cumque proferre non potuerit: vos legite de his exemplaribus, quæ nuper à nobis edita, maledicorum quotidie linguis confodiuntur. Sed vt ad compendium veniam, certè, quod illaturus sum, æquissimum est: edidi aliquid, quod non habetur in Græco, aut aliter habetur, quàm à me versum est? quid interpretem laniant? interrogent Hebræos; &, ipsis auctoribus, translationi meæ vel arrogent, vel derogent fidem. Porrò aliud est, si, clausis, quod
Prouerbiũ. dicitur. oculis, mihi volunt maledicere: & non imitantur Græcorum studium, ac beneuolentiam: qui, post Septuaginta translatores iam Christi euangelio coruscante, Iudæos, & Hebionitas, legis veteris interpretes, Aquilam videlicet, & Symma-
Explana- chum, & Theodotionem curiosè legunt, &
tionibus. per Origenis laborem in ἑξαπλοῖς Ecclesijs dedicarunt; Quanto magis Latini grati esse deberent

quòd

quód exultantem cernerent Græciam à se aliquid mutuari. Primum enim magnorum sumptuum est, & infinitæ difficultatis, exemplaria posse habere omnia: deinde etiam qui habuerint, & Hebræi sermonis ignari sunt, magis errabunt, ignorantes quis è multis veriùs dixerit. Quód etiam sapientissimo cuidam nuper apud Græcos accidit, vt, interdum scripturæ sensum relinquens, vniuscuiusque interpretis sequeretur errorem. Nos autem, qui Hebrææ linguæ saltem paruam habemus scientiam, & Latinus nobis vtcunque sermo non deest: & de alijs magis possumus iudicare, & ea, quæ ipsi intelligimus, in nostra lingua promere. Itaque, licèt hydra sibilet, victorque Sinon incendia iactet: nunquam meũ, iuuante Christo, silebit eloquium: etiam præcisa lingua balbutiet. Legant, qui volunt: qui nolunt, abijciant: euentilent apices: literas calumnientur. Magis vestra caritate prouocabor ad studium, quàm illorum detractione, & odio deterrebor.

D. Hieron. in translatione bibliorũ Hebraicam literã est sequutus, nõ Græcam.

ARGVMENTVM.

De resurrectione scribens, excusat occupationem, & tabellarium.

HIERONYMVS MIMERIO, & Alexandro Monachis.

EPISTOLA XV.

CIII.

IN ipso iam profectionis articulo sancti fratris nostri Sysinnij, qui vestra mihi scripta detulerat, hæc qualiacunque sint, dictare compelor. Nec possum vestram cælare prudentiam; & obsecro, ne hoc dictum referatis ad gloriam, quin potius ad plenam necessitudinem, dum ita vobis quasi mihi loquor. Multas sanctorum fratrum ac sororum de vestra pro

cent: his tribuatis exemplar, admonentes vt Hebræa nomina, quorum grandis in hoc volumine copia est distinctè, & per interualla transcribant. Nihil enim proderit emendasse librum, nisi emendatio, li-
Apoc. c. 4. brariorum diligentia conseruetur. Nec quenquam moueat, quód vnus à nobis liber editus est: nec apochryphorum tertij, & quarti libri somnijs delectetur: quia & apud Hebræos Esdræ Neemiæque sermones in vnum volumen coarctantur: & quæ non habentur apud illos, nec de vigintiquatuor senibus, sunt procul abijcienda. Si quis autem Septuaginta vobis opposuerit interpretes, quorum exēplaria varietas ipsa lacerata, & inuersa demonstrat; nec potest vtique verum asseri quod diuersum est: mittite eum ad Euangelia, in quibus multa ponuntur quasi de veteri testamento, quæ apud Septuaginta interpretes non habentur, velut illud: Quoniam Naza-
Esa. 11. ræus vocabitur: Et, Ex Ægypto vocaui filium meū:
Osee. 11. Et, Videbunt in quem compunxerunt: multaq; alia,
Zach. 12. quæ latiori operi reseruamus: & quærite ab eo vbi scripta sint. Cumque proferre non potuerit: vos legite de his exemplaribus, quæ nuper à nobis edita, maledicorum quotidie linguis confodiuntur. Sed vt ad compendium veniam, certè, quod illaturus sum, æquissimum est: edidi aliquid, quod non habetur in Græco, aut aliter habetur, quàm à me versum est? quid interpretem laniant? interrogent Hebræos; &, ipsis auctoribus, translationi meæ vel arrogent, vel derogent fidem. Porrò aliud est, si, clausis, quod
Prouerbiū. dicitur. oculis, mihi volunt maledicere: & non imitantur Græcorum studium, ac beneuolentiam: qui, post Septuaginta translatores iam Christi euangelio coruscante, Iudæos, & Hebionitas, legis veteris interpretes, Aquilam videlicet, & Symma-
Explana- chum, & Theodotionem curiosè legunt, &
tionibus. per Origenis laborem in ἐξαπλοῖς Ecclesijs dedicarunt; Quanto magis Latini grati esse deberent

quòd

quód exultantem cernerent Græciam à se aliquid mutuari. Primùm enim magnorum sumptuum est, & infinitæ difficultatis, exemplaria posse habere omnia: deinde etiam qui habuerint, & Hebræi sermonis ignari sunt, magis errabunt, ignorantes quis è multis veriùs dixerit. Quod etiam sapientissimo cuidam nuper apud Græcos accidit, vt, interdum scripturæ sensum relinquens, vniuscuiusque interpretis sequeretur errorem. Nos autem, qui Hebrææ linguæ saltem paruam habemus scientiam, & Latinus nobis vtcunque sermo non deest: & de alijs magis possumus iudicare, & ea, quæ ipsi intelligimus, in nostra lingua promere. Itaque, licèt hydra sibilet, victorque Sinon incendia iactet: nunquam meũ, iuuante Christo, silebit eloquium: etiam præcisa lingua balbutiet. Legant, qui volunt: qui nolunt, abijciant: euentilent apices: literas calumnientur. Magis vestra caritate prouocabor ad studium, quàm illorum detractione, & odio deterrebor.

D. Hieron. in translatione bibliorũ Hebraicam literã est sequutus, nõ Græcam.

ARGVMENTVM.

De resurrectione scribens, excusat occupationem, & tabellarium.

HIERONYMVS MINERIO, & Alexandro Monachis.

EPISTOLA XV.

CIII.

IN ipso iam profectionis articulo sancti fratris nostri Sysinnij, qui vestra mihi scripta detulerat, hæc qualiacunque sint, dictare compellor. Nec possum vestram cælare prudentiam; & obsecro, ne hoc dictum referatis ad gloriam, quin potius ad plenam necessitudinem, dum ita vobis quasi mihi loquor. Multas sanctorum fratrum ac sororum de vestra pro

uincia ad me detulit quæstiones, ad quas vsque ad diem Epiphaniorum, largissimo spacio me responsurum putabam. Cumque furtiuis noctium lucubratiunculis ad plerasque dictarem, & expletis alijs me ad vestram quasi ad difficillimam reseruarem; subitò superuenit asserens se illicò profecturum. Cumque eum rogarem, vt differret iter, liberè mihi cœpit famem obtendere monasteriorum, Ægypti necessitates, Nili non plenas aquas, multorum inediam; vt propè offensa esset in dominum, illum vltra velle retinere. Itaque subtegmen, & stamina, liciaque, & telas, quæ mihi ad vestram tunicam paraueram, vobis inconfecta transmisi: vt quidquid mihi deest, vestro texatur eloquio. Prudentes estis & eruditi: & de canina, vt ait Appius, facundia ad Christi disertitudinem transmigrastis. Nec mihi magno apud vos labore opus est, quòd philosophũ quendam in suadendo rusticum esse perpessum narrant fabulæ. Vixdum dimidium (inquit) dixeram, iam intellexerat. Itaque & ego tẽpore coarctatus, singulorum vobis, qui in sacram scripturam commentariolos reliquerunt, sententias protuli: & ad verbum pleraq; interpretatus sum: vt & me liberem quæstione, & vobis veterum tractatorum mittatur auctoritas, * quò in legendis singulis ac probandis non meæ voluntati, sed vestro acquiescatis arbitrio.

* *Aliàs qui*

ARGVMENTVM.

Bonasum obtrectatorem quendam, ac nasutum rabulã, irridet, eo quod, quæ Hieronymus aduersus vitia scripserat, tanquam contra se scripta, interpretaretur.

HIERONYMVS
Bonaso.

EPISTOLA XVI.

MEdici, quos vocant chirurgicos, crudeles pu- C.
tantur, & miseri sunt. An non est miseria,
alienis non dolere vulneribus, & mortuas carnes
inclementi secare ferro? non horrere curantē, quod
horret ipse, qui patitur, & inimicum putari? Ita se
natura habet, vt amara sit veritas, blanda vitia exi-
stimentur: Esaias, in exemplum captiuitatis futuræ, Esai. 20.
nudus non erubescit incedere. Hieremias de media Hier. 13.
Hierusalem ad Euphratem fluuium Mesopotamiæ
mittitur, vt inter inimicas gentes, vbi est Assyrius,
& castra sunt Chaldęorum, ponat περίζωμα * corrū- * Id est, lū-
pendum. Ezechiel stercore primùm humano, de- bare Ez. 4.
inde bubulo, panem de omni semente conspersum 4. 24. Am-
edere iubetur, & vxoris interitum siccis oculis vi- os. 7.
det. Amos de Samaria pellitur: cur quæso? nempè
ideo, quia chirurgici spirituales, secantes vitia pec-
catorum, ad pœnitentiam cohortabantur. Paulus Gal. 4.
Apostolus: Inimicus, inquit, vobis factus sum verū Ioan. 6.
dicens. Et quia Saluatoris dura videbantur eloquia,
plurimi discipulorum retrorsum abierunt. Vnde
non mirum est, si & nos ipsi vitijs detrahentes, of-
fendimus plurimos. Disposui nasum secare fœten-
tem: timeat, qui strumosus est. Volo corniculæ de-
trahere garrienti: rancidulam se intelligat cornix.
Nunquid vnus in vrbe Romana est, qui habeat trū-
cas inhonesto vulnere nares? Nunquid solus Bona-
sus Segestanus caua verba, & in modum vesicarum
tumentia, buccis trutinatur inflatis? Dico quosdam
scelere, periurio, & falsitate ad dignitatem nescio
quam peruenisse. Quid ad te, qui te intelligis in-
nocentem? Rideo aduocatum, qui patrono egeat:
quadrante dignam eloquētiam naresubsanno. Quid
ad te, qui disertus es? Volo in nummarios inuehi
sacerdotes; tu, qui diues non es, quid irasceris?

Clausum

Clausum cupio suis ignibus ardere Vulcanum; nunquid hospes eius es, aut vicinus, quòd à delubris idoli niteris incendia submouere? Placet mihi de laruis, de bubone, de noctua, de Niliacis ridere portentis: quidquid dictum fuerit, in te dictum putas: in quodcunque vitium, styli mei mucro contorquetur, te clamitas designari: conserta manu in ius vocas, & satyricum scriptorem in prosa arguis.

Lucus. An ideo tibi bellus videris, quia fausto vocaris nomine? quasi non, & lucus ideo dicatur, quòd minimè luceat, & Parcæ, quòd nequaquam parcant, & Eumenides furiæ, quòd non sint benignæ: & vulgò Æthiopes vocentur argentei. Quòd si in descriptione fœdorum semper irasceris, iam tibi cum Persio cantabo: Optent te generum rex, & regina; puellæ Te rapiant: quidquid calcaueris, hoc rosa fiat. Dabo tamen consilium, quibus abscôditis possis pulchrior apparere. Nasus non videatur in facie: sermo non sonet ad loquendum: atque ita & formosus, & disertus videri poteris.

Parcæ.

ARGVMENTVM.

Suas ab Hieronymo acceptas literas, scire se dicit, sed cur non rescripserit ignorare, excusans se contra eum librum minimè scripsisse, nisi, siquod contra sententiam eius alicubi fortè scripsit, contrà eum se scripsisse interpretetur.

AVGVSTINVS Hieronymo.

EPISTOLA XVII.

XC. AVdiui peruenisse in manus tuas literas meas: sed, quod adhuc rescripta non merui, nequaquam imputauerim dilectioni tuæ: aliquid proculdubio impedimenti fuit: vnde, agnosco, Dominum à me potius deprecandum, vt tuæ voluntati det fa-

cultatem

cultatem mittendi, quod rescripseris: nam rescribendi iam dedit, quia, cùm volueris, facillimè poteris. Etiam hoc, quod ad me sane perlatum est, vtrum quidem crederem, dubitaui: sed hinc quoque tibi aliquid vtrum scriberem, dubitare non debui. Hoc autem breue est, suggestum esse caritati tuæ à nescio quibus fratribus, mihi dictum est, quód librũ aduersus te scripserim, Romamque miserim. Hoc falsum esse noueris: Dominum meum Iesum testor, hoc me non fecisse: sed, si forte aliqua in aliquibus scriptis meis reperiuntur, in quibus aliter aliquid, quàm tu, sensisse reperior, non contra te dictum, sed quid mihi videbatur à me scriptum esse, puto te debere cognoscere; aut, si cognosci non potest, credere debere. Ita sane hoc dixerim, vt ego non tantum paratus sim, si quid te in meis scriptis mouerit, fraternè accipere, quid contra sentias, aut de correctione mea, aut de ipsa tua beneuolentia gauisurus, verúm etiam hoc à te postulem, & flagitem. O si licuisset, etsi non cohabitante, saltem vicino, te in Domino perfrui, ad crebrum, & dulce colloquium. Sed quia id non est datum, peto, vt hoc ipsum, quod in Domino, quam * possumus, simul sumus, conseruari studeas, & augeri, ac perfici, & rescripta quamuis rara non spernere. Saluta obsequio meo sanctum fratrem Paulinianum, & omnes fratres, qui tecum ac de te in Domino gloriantur. Memor nostri exaudiaris à Domino in omni sancto desiderio tuo, domine carissime, & desideratissime, * & honorande in Christo frater.

* *Aliàs, qua possumus, idest quantum.*

* *Olim, desiderantissime.*

ARGVMENTVM.

Epistolam ab Augustino contra se scriptam, in qua ad παλινῳδίαν hortetur, se accepisse ait: non respondisse autẽ tum quia suam non credidit, tum quia Paula dormitione impeditus fuit: pollicens se responsurum, si suam esse apertè scribat, cæterum vnumquemque in suo sensu abundare,

&

& Entelli exemplo, si ad pugnam prouocetur, victoriam sibi promittit. Deinde exhortans illum ad mutuum amorem, nunciat se aduersus Ruffinum, quem Calphurnium rursum nominat, breuiter ex parte respondisse.

HIERONYMVS Augustino.

EPISTOLA XVIII.

XCI. IN ipso profectionis articulo sancti filij nostri Asterij, hypodiaconi, necessarij mei, beatitudinis tuæ literæ ad me peruenerunt: quibus satisfacis, te contra paruitatem meam librum Romam non misisse. Hoc nec ego factum audieram: sed epistolæ cuiusdam, quasi ad me scriptæ, per fratrem nostrũ Sysinnium diaconum huc exemplaria peruenerunt: in qua hortaris me, vt παλινῳδίαν super quodã Apostoli capitulo canam, & imiter Stesichorum, inter vituperationem, & laudes Helenæ fluctuantem; vt qui detrahendo oculos perdiderat, laudando receperit. Ego simpliciter fateor dignationi tuæ, licet stylus, & ἐπιχειρήματα tua mihi viderẽtur: tamẽ nõ temerè exemplaribus literarum credendum putaui, ne forte, me respondente læsus, iustè expostulares, quòd probare ante debuissem tuum esse sermonem, & sic rescribere. Accessit ad moram sãctæ, & venerabilis Paulæ longa infirmitas. Dum enim languenti multo tempore assidemus, penè epistolæ tuæ, vel eius qui sub tuo nomine scripserat, obliti sumus, memores illius versiculi; Musica in luctu, importuna narratio. Itaque si tua est epistola, aperté scribe, vel mitte exemplaria veriora: vt absque vllo rancore stomachi in scripturarum disputatione versemur, & vel nostrum emendemus errorem, vel alium frustra reprehendisse doceamus. Absit autem à me, vt quidquam de libris tuæ beatitudinis attingere audeam.

Margin notes: .i. recantationem. — .i. argumẽtationes. — Eccl. 22.

deam. Sufficit enim mihi probare mea, & aliena non carpere. Cęterùm optimè nouit prudentia tua, vnumquemque in suo sensu abundare: & puerilis esse iactantiæ, quod olim adolescentuli facere consueuerant, accusando illustres viros, suo nomini famam quærere. Nec tam stultus sum, vt diuersitate explanationum tuarum me lædi putem: quia nec tu læderis, si nos contraria senserimus. Sed illa est vera inter amicos reprehensio, si nostram peram non videntes, aliorum (iuxtá Persium) manticam consideremus. Superest, vt diligas diligentem te, & in scripturarum campo iuuenis senem non prouoces. Nos nostra habuimus tempora, & cucurrimus quãtum potuimus: nunc te currente, & longa spacia transmeante, nobis debetur ocium: simùlque (vt cum venia, & honore tuo dixerim) ne solus mihi aliquid de poetis proposuisse videaris, memento Daretis, & Entelli, & vulgaris prouerbij; Quòd Bos lassus fortiùs figat pedem. Tristes hæc dictauimus: vtinam mereremur complexus tuos: & collatione mutua, vel doceremus aliqua, vel disceremus. Misit mihi temeritate solita maledicta sua Calphurnius, cognomento Lanarius, quæ ad Aphricam quoque studio eius didici peruenisse. Ad quæ breuiter ex parte rèspondi, & libelli eius vobis misi exemplaria latius opus cúm opportunum fuerit, primo quoque missurus tempore: in quo illud caui, ne in quoquam existimationem læderem Christianam; sed tantùm, vt delirantis imperitique mendacium ac vęcordiam confutarem. Memento mei sanctæ, & venerabilis Papa, vide quantum te diligam, vt ne prouocatus quidem voluerim respondere: nec * crederem tuum esse; quod in altero forte reprehenderem. Frater communis suppliciter te salutat.

Prouerbiũ.

* *Al. credam.*

ARGV-

ARGVMENTVM.

Libro duos de origine animarum, sibi ab Augustino dicatos, per Orosium se accepisse testatur, excusans se, quod non responderit: firmam amicitiam pollicetur: & post admixtas salutationes, de quibusdam suis rebus certiorem illum reddit.

HIERONYMVS Augustino.

XCIIII. EPISTOLA XIX.

VIrum honorabilem, fratrem meum, filium dignationis tuæ Orosium presbyterum, & sui merito, & te iubente suscepi. Sed incidit tempus difficillimum, quando mihi tacere melius fuit, quàm loqui; ita vt nostra studia cessarent, & iuxta Appiũ, canina exerceretur facundia. Itaque duobus libellis tuis, quos meo nomini dedicasti, eruditissimis, & omni eloquentiæ splendore fulgentibus, respondere non potui: non quòd quidquam in illis reprehendendum putem: sed quia, iuxta Apostolum, (*Rom. 4.*) vnusquisque in suo sensu abundet: alius quidem sic, alius autem sic. Certè, quidquid dici potuit, & sublimi ingenio de scripturarum sanctarum hauriri fontibus, à te positum atque dissertum est. Sed, quæso reuerentiam tuam, parumper patiaris me tuum laudare ingenium. Nos enim inter nos eruditionis causa disserimus. Cæterum æmuli, & maximè hæretici, si diuersas inter nos sententias viderint, de animi calumniabuntur rancore descendere. Mihi autem decretum est, te amare, te suscipere, colere, mirari, tuaque dicta quasi mea defendere. Certè & in dialogo, quem nuper edidi, tuæ beatitudinis, vt dignum fuerat, recordatus sum: magisque demus operam, vt perniciosissima hæresis de Ecclesijs auferatur,

feratur, quæ semper simulat pœnitentiam, vt docēdi in Ecclesijs habeat facultatem: ne, si aperta se luce prodiderit, foras expulsa moriatur. Sanctæ ac venerabiles filiæ tuæ, Paula, & Eustochium, & genere suo, & exhortatione tua dignæ gradiuntur, specialiterque salutant beatitudinem tuam: omnis quoque fraternitas, quæ nobiscum Domino saluatori seruire conatur. Sanctum presbyterum Firmum, anno præterito ob rem earum Rauennam, & inde Africam, Siciliamq; direximus: quem putamus iam in Africæ partibus commorari. Sanctos, tuo adhærentes lateri, vt meo obsequio salutes, precor. Literas quoq; meas ad sanctum presbyterum Firmum direxi: quæ si ad te venerint, ei dirigere non graueris. Incolumem te, & mei memorem, Christus Dominus custodiat, domine verè sancte, & beatissime Papa. Grandem Latini sermonis in ista prouincia notariorum patimur penuriam: & idcirco præceptis tuis parere non possumus, maximè in editione Septuaginta, quæ asteriscis verubusque, distincta est. Pleraque enim prioris laboris ob fraudem cuiusdam amisimus.

ARGVMENTVM.

Rogat vt suam epistolam Hieronymo reddendam curet, vtque illum suis quoque literis placet: & si quid ex literarū exemplo, se aliquid illum offendisse cognouerit, sibi renunciet.

AVGVSTINVS Præsidio.

EPISTOLA XX.

SIcut præsens rogaui synceritatem tuā, nunc quoque commoneo, vt literas meas sancto fratri, & compresbytero nostro Hieronymo mittere non gra- XCV.

D ueris

neris. Vt autem nouerit caritas tua, quemadmodum etiam tu illi pro mea causa scribere debeas, misi exemplaria literarum, & mearum ad ipsum, & ad me ipsius. Quibus lectis, pro tua sancta prudentia facilè videbis, & modum meum, quem seruandum putaui, & motum eius, quem nō frustra timui. Aut, si ego, quod non debui, aut quomodo non debui, aliquid scripsi, non ad illum de me, sed ad me ipsum potius fraterna dilectione mitte sermonem, quo correctus petam, vt ignoscat, si meam culpam ipse cognouero.

ARGVMENTVM.

Benignè primum salutans, quod acriter responderit, accusat: caritatisque, non quaestionum deinceps scripta efflagitans, ac salutationes admiscens, rursum de cucurbita meminit, & vt sine mutuo dolore in scripturarum ludant campo, hortatur.

HIERONYMVS Augustino.

EPISTOLA XXI.

XCVI. CVm à sancto fratre nostro Firmo solicitè quærerem, quid ageres, sospitem te lætus audiui. Rursum cum tuas literas non dico sperarem, sed exigerem, nesciente te ex Africa profectum esse dixit. Itaque reddo tibi per eum salutationis officia, qui te vnico amore complectitur: simulque obsecro, vt ignoscas pudori meo, quòd diu vt rescriberem præcipienti negare non potui: nec ego tibi, sed causa causæ respondit: & si culpa est respondisse, quæso, vt patienter audias: multo maior est prouocasse. Sed facessant istiusmodi quærimoniæ; sit inter nos pura germanitas: deinceps non quæstionum, sed caritatis ad nos scripta mittamus. Sancti fratres qui nobiscum

nobiſcum Domino ſeruiunt, affatim te ſalutant. Sanctos, qui tecum Chriſti leue trahunt iugum, præcipuè, & ſanctum ſuſpiciendum Papam Alipium, vt meo obſequio ſalutes, precor. Incolumem te, & memorem mei, Chriſtus Deus noſter tueatur omnipotens. Domine verè ſancte, & beatiſſime Papa. Si legiſti librum explanationū in Ionam, puto quod ridiculam cucurbitæ non recipias quæſtionem. Sin autem amicus, qui me primus gladio petiit, ſtylo repulſus eſt; ſit humanitatis tuæ, atque iuſtitiæ, accuſantem reprehendere, non reſpondentem. In ſcripturarum, ſi placet, campo ſine noſtro inuicem dolore ludamus.

ARGVMENTVM.

Nunciat ſe per Aſterium anno præterito ſcripſiſſe; nunc per Præſidium diaconum rurſum ſcribens, eum illi commendat; & poſtquam conqueſtus eſt ſe ab hæreticis vexari, ſalutationes poſtremò admiſcet.

HIERONYMVS Auguſtino.

EPISTOLA XXII.

ANno præterito per fratrem noſtrum Aſterium hypodiaconum dignationi tuæ epiſtolam miſeram, promptum reddens ſalutationis officium: quam tibi arbitror redditam: nunc quoque per ſanctum fratrem meum Præſidium diaconum obſecro primum vt memineris mei: deinde, vt baiulum literarum habeas commendatum, & mihi ſcias germaniſſimum, &, in quibuſcunque neceſſitas poſtulauerit, foueas, atque ſuſtentes: non quò aliqua re, Chriſto tribuente, indigeat; ſed quò bonorum amicitias auidiſſimè expetat, & ſe in iis coniungendis maximum putet beneficium conſecutum. Cur autem XCVIII.

ad occidentem nauigauerit, ipso poteris narrante cognoscere. Nos in Monasterio constituti, varijs hincinde fluctibus quatimur, & peregrinationis molestias sustinemus, sed credimus in eo, qui dixit: Cófidite, ego vici mundum: quod, ipso tribuente. & præsule, contra hostem diabolum victoriam * consequemur. Sanctum, & venerabilem fratrem nostrum Papam Alipium, vt meo obsequio salutes, obsecro. Sancti fratres, qui nobiscum in monasterio Domino seruire festinant, oppidò te salutant. Incolumem te, & memorem mei, Christus Dominus noster tueatur omnipotens, Domine verè sancte, & suspiciende Papa.

Ioan. 16.

** Olim assequeremur*

ARGVMENTVM.

Riparium presbyterum, cuius hortatu aduersus Vigilantium scripserat, quomodo Origenis dogmata reiecta, illorumque disseminator Ruffinus, veluti alter Catilina, expulsus sit: & quid ei illa contigerit in re, docet.

HIERONYMVS Ripario.

EPISTOLA XXIII.

LV.

CHristi te aduersum hostes catholicæ fidei bella bellare, & tuis literis, & multorum relatione cognoui: ventosque esse contrarios, & in perditionem mutuam fautores esse perditionis, qui defensores sæculi esse deberent: tamen scias, in hanc prouinciam nullis humanis auxilijs; sed propriè Christi sententia pulsum esse, non solùm de vrbe, sed de Palæstinæ quoque finibus Catilinam, nosque dolere plurimum, quòd cum Lentulo multi coniurationis socij remanserunt, qui in Ioppe remorantur. Nobis autem melius visum est, locum mutare, quàm fidei veritatem; ædificiorumque, & mansionis amœ-

amœnitatē amittere, quàm eorū cōmunione pri-uari, quibus in præsentiarum aut cedendum erat, aut certè quotidie non lingua, sed gladijs dimicandum. Quanta autem passi sumus, & quomodo excelsa manus Christi pro nobis in hostem sæuierit, puto te celebri nuncio omnium cognouisse. Quæso ergo te, vt arreptum opus impleas: nec patiaris, te præsente, non habere Christi Ecclesiam defensorem. Certè scit vnusquisque, quod vel tibi sufficiat pro virili parte: quia non viribus corporis, sed charitate animi dimicandum, quæ superari nunquā potest. Sancti fratres, qui cum nostra sunt paruitate, plurimum te salutant. Puto autem, & sanctum fratrem Alentium diaconum tuæ dignationi cuncta narrare fideliter. Incolumem te, & memorem mei, Christus dominus noster tueatur omnipotens, Domine verè sancte, & suspiciende frater.

ARGVMENTVM.

Apronium quod in fide contra Origenistas manserit, laudat: & vt sancta Hierosolymæ loca petat, hortatur.

HIERONYMVS Apronio.

EPISTOLA XXIIII.

NEscio qua tentatione diaboli factum sit, vt & tuus labor, & sancti Innocentij presbyteri industria, & nostrum desiderium ad præsens nequaquàm videatur habere effectum. Deo gratia, quod te sospitem fidei calore feruentem, inter ipsa tentamenta diaboli cognoui. Hoc meum gaudium est, quando in Christo audio filios meos dimicare: & istum zelum in nos ipse cōfirmet, cui credimus, vt pro fide eius sanguinem voluntariè fundamus. Euer- LVI.

sam nobilem domum funditus doleo: & tamē quid in causa sit, scire non potui. Neque enim portitor literarum scire se dixit. Vnde dolere possumus pro amicis communibus, & Christi, qui solus potens, & Dominus est, & eius clementiā deprecari: licèt ex parte Dei mereamur offensam, qui inimicos Domini fouerimus. Optimum autem facies, si cunctis rebus omissis, orientem, & præcipuè sancta loca petas: hic enim quieta sunt omnia. Et licet venena pectoris non amiserint, tamen os impietatis non audent aperire: sed sunt sicut aspides surdæ, & obturantes aures suas. Sanctos fratres saluto. Nostra autem domus secundum carnales opes hæreticorū persecutionibus penitus euersa, Christo propitio spiritualibus diuitijs plena est. Melius est enim panem mendicare, quàm fidem perdere.

ARGVMENTVM.

Quanquam Ariana hæresis profligata iam esset, reliquiæ tamen eius adhùc in aliquot Orientis Ecclesiis vigebant: eamque Antiochenus Episcopus, vnà cum Campensibus fouens, apud Hieronymum, vt tres confiteretur hypostases, acriter instabat. Nunc vir sanctus pro ea re Romanam ecclesiam, velute ceterarum matrem, & ad quam maiores fidei quæstiones referuntur, consulens, quid credere debeat, postulat: & quomodo venenum in eo maneat verbo, docet.

HIERONYMVS Damaso.

LVII.

EPISTOLA XXV.

24. quæ. 1. *Quoniam* *Ioan. 19.* *Ecclesia ab hæreticis discerpta.*

QVoniam vetusto oriens inter se populorum furore collisus, indiscissam Domini tunicam, & desuper textam, minutatim per frusta discerpit, & Christi vineam exterminant vulpes, vt inter lacus con-

contritos, qui aquam non habent, difficile, vbi fons
signatus, & hortus ille conclusus sit, possit intelligi: *Cant. 2.*
ideo mihi cathedram Petri, & fidem apostolico ore *Hier. 2.*
laudatam, censui consulendam, inde nunc meæ ani- *Cant. 4.*
mæ postulans cibum, vnde olim Christi vestimenta *Consulit*
suscepi. Neque, verò tanta vastitas elementi lique- *D. Hieron.*
tis, & interiacens longitudo terrarum, me à pretio- *cathedram.*
sæ margaritæ potuit inquisitione prohibere. Vbi- *Petri.*
cunque fuerit corpus, illuc congregabuntur & *Rom. 1.*
aquilæ. Profligato á sobole mala patrimonio, *Luc. 17.*
apud vos solos incorrupta patrum seruatur * ** Aliàs,*
hęreditas. Ibi cespite terra fęcundo, dominici se- *auctoritas.*
minis puritatem centeno fructu refert: hic obrupta
sulcis frumenta in lolium auenasque degenerant.
Nunc in occidente sol iustitiæ oritur: in oriente au-
tem Lucifer ille, qui occiderat, supra sydera posuit
thronum suum. Vos estis lux mundi, vos sal terræ, *Esa. 14.*
vos aurea vasa, & argentea: hic testacea vasa, vel *Matth. 5.*
lignea, virgam ferream, & æternum opperiūtur in-
cendium. Quanquam igitur tui me terreat magni-
tudo, inuitat tamen humanitas. A sacerdote victi-
mam salutis, à pastore præsidium ouis flagito. Fa-
cessat inuidia: Romani culminis recedat ambitio:
cùm successore piscatoris, & discipulo * crucis lo- ** Christi*
quor. Ego nullum primum, nisi Christum sequēs,
beatitudini tuæ, idest cathedræ Petri, communione
consocior: super illam petram ædificatam Ecclesiā *Qui extra*
scio. Quicunque extra hanc domum agnum co- *Ecclesiam*
mederit, profanus est. Si quis in arca Noe non fue- *Romanam*
rit, peribit regnante diluuio. Et quia pro meis fa- *agnum co-*
cinoribus ad eam solitudinem commigraui, quæ Sy- *medit, pro-*
riam iuncto Barbariæ fine disterminat, nec possum *fanus est.*
sanctum domini, tot interiacentibus spacijs, á san- *Matth. 16.*
ctimonia tua semper expetere: ideo hic collegas *Exod. 12.*
tuos Ægyptios confessores sequor, & sub onerarijs
nauibus parua nauicula delitesco. Non noui Vita-
lem, Meletium respuo, ignoro Paulinum. Quicū-

que tecum non colligit, spargit: hoc est, qui Christi non est, Antichristi est. Nunc igitur, proh dolor: post Nicenam fidem, post Alexandrinum iuncto pariter occidente decretum, trium hypostaseon ab Arianorum præsule, & Campensibus, nouellum à me, homine Romano, nomen exigitur. Qui, quæso, ista Apostoli prodidere? quis nouus magister gētium Paulus hæc docuit? interrogamus, quid tres hypostases posse arbitrentur intelligi. Tres personas subsistentes, aiunt. Respondemus nos ita credere: Non sufficit sensus, ipsum nomen efflagitāt: quia nescio quid veneni in syllabis latet. Clamamus, si quis tres hypostases, aut tria enypostata, hoc est, tres subsistentes personas non confitetur, anathema sit. Et quia vocabula non ediscimus, hæretici iudicamur. Si quis autem hypostasin * vsian intelligens, non in tribus personis vnam hypostasin dicit, alienus à Christo est: & sub hac confessione vobiscum pariter cauterio vnionis inurimur. Discernite, si placet, obsecro: non timebo tres hypostases dicere, si iubetis: condatur noua post Nicenam fides: & similibus verbis, cum Arianis confiteamur orthodoxi. Tota sæcularium literarum schola nihil aliud hypostasin, nisi vsiam, nouit. Et quis rogo, ore sacrilego tres substantias prædicabit? Vna est Dei, & sola natura quæ vere est. Id enim, quod subsistit nō habet aliunde, sed suum est. Cœtera, quæ creata sunt, etiam si videntur esse, non sunt; quia aliquando non fuerunt, & potest rursum non esse, quod non fuit. Deus solus, qui æternus est, hoc est, qui exordium non habet, essentiæ nomen verè tenet. Iccirco, & ad Moysem de rubo loquitur: Ego sum, qui sum. Et rursum: Qui est: me misit. Erant vtique tunc angeli, cælum, terra, maria, & quomodo commune nomen essentiæ propriè sibi vendicat Deus? Sed quia illa sola natura est perfecta, & in tribus personis deitas vna subsistit, quæ est verè, & vna natura

Subsisten-tiam.

*Essentiam

Exod. 3.

est:

est: quisquis tria esse, hoc est tres esse hypostases, id est, vsias dicit, sub nomine pietatis, tres naturas conatur asserere: & si ita est, cur ab Ario parietibus separamur perfidia copulati? Iungatur cum beatitudine tua Vrsicinus, cum Ambrosio societur Auxentius. Absit hoc à Romana fide: sacrilegiũ tantum religiosa populorum corda non hauriant. Sufficiat nobis dicere vnam substantiam, tres personas subsistentes, perfectas, æquales, coæternas. Taceantur tres hypostases: si placet, & vna teneatur. Non bonæ suspitionis est cùm in eodem sensu verba dissentiunt. Sufficiat nobis memorata credulitas. Aut, si rectum putatis tres hypostases cum suis interpretationibus debere nos dicere, non negamus. Sed, mihi credite, venenum sub melle latet, transfigurauit se angelus satanæ in angelum lucis. Bene interpretantur hypostasin, & cùm id, quod ipsi exponunt, habere me dicam, hæreticus iudicor. Quid tam anxiè vnum verbum tenent: quid sub ambiguo sermone latitant? Si sic credunt, vt interpretantur: non damno, quod retinent. Si sic credo, vt ipsi sentire se simulant, permittant & mihi, meis verbis suum sensum loqui. Quamobrem obtestor beatitudinem tuam per crucifixum mundi salutem, per homousion trinitatem, vt mihi epistolis tuis siue tacẽdarum, siue dicendarum hypostaseon detur auctoritas. Et ne fortè obscuritas loci, in quo dego, te fallat, per baiulos literarum ad Euagrium presbyterũ, quem optime nosti, dignare scripta transmittere, simul etiam, cui apud Antiochiam debeam communicare, significes: quia Campenses cum Tharsensibus hæreticis copulati, nihil aliud ambiunt, quàm vt auctoritate communionis vestræ fulti tres hypostases cum antiquo sensu prædicent.

2.Cor. 11. *Eiusdem substantiæ.*

ARGV.

ARGVMENTVM.

Iterum pro responsione eiusdem quæstionis, quòd vehementer ab Arianis vexaretur, apud Damasum instat.

HIERONYMVS
Damaso.

LVIII. EPISTOLA XXVI.

Matth. 15 IMportuna in euangelio mulier, tandem meruit
Luc. 18. audiri: & clauso cum seruis ostio, media licèt no-
Dist. 1. de cte ab amico panes amicus accipit. Deus ipse, qui
pænit. cap. nullis contra se viribus superari potest, publicani
impor. precibus vincitur. Niniue ciuitas, quæ peccato pe-
Luc. 18. rijt, fletibus stetit. Quorsum ista tam longo repeti-
Ioan. 3. ta principio? videlicet vt paruum magnus aspicias:
vt diues pastor morbidam non contemnas ouem.
Luc. 23. Christus in paradisum de cruce latronem intulit: &
Luc. 15. ne quis aliquando seram conuersionem putaret, fe-
cit homicidij pœnam martyrium. Christus inquã,
Latro mar- prodigum filium reuertentem lætus amplectitur; &
tir. nonaginta nouem pecudibus derelictis, vna ouicu-
la, quæ remanserat, humeris boni pastoris aduehi-
Act. 9. tur. Paulus ex persecutore fit prædicator: oculis
carnalibus excæcatur, vt mente plus videat: & qui
vinctos Christi famulos ducebat ad concilium Iu-
2. Cor. 11. dæorum, ipse postea etiam de Christi vinculis glo-
D. Hieron. riatur. Ego igitur, vt ante iam scripsi, Christi vestẽ
Romæ bapti in Romana vrbe suscipiens, nunc Barbaro Syriæ
sat. Hora- limite teneor. Et ne putes alterius hanc de me
tius. fuisse sententiam, quid mererer, ipse constitui. Ve-
rùm, vt ait gentilis poeta. Cælum, non animum mu-
tat, qui trans mare currit. Ita me incessabilis ini-
micus post tergum secutus est, vt maiora in solitu-
dine bella nunc patiar. Hinc enim præsidijs fulta
mundi Ariana rabies fremit: hinc in tres partes scis-

sa Ecclesia ad se rapere me festinat: monachorum circa manentium antiqua in me surgit auctoritas. Ego interim clamito, si quis cathedræ Petri iungitur, meus est. Meletius, Vitalis, atque Paulinus tibi hærere se dicunt: possem credere, si hoc vnus assereret: nunc aut duo mentiuntur, aut omnes. Idcirco obtestor beatitudinem tuam per crucem Domini, per necessarium fidei nostræ decus, per passionem Christi, vt, qui Apostolos honore sequeris, sequaris & merito: ita in solio cum duodecim iudicaturus sedeas: ita te alius senem cum Petro cingat: ita municipatum cæli cum Paulo consequaris: vt mihi literis tuis, apud quem in Syria debeam communicare, significes. Noli despicere animam, pro qua Christus mortuus est. *Auctoritas Ecclesiæ Romanæ.*

ARGVMENTVM.

Diu reticentem Hieronymum, Lactantij ad se missos libros parum interea probans, quinque ex Genesi motis quæstionibus, ad respondendum excitat Damasus: asserens se tali confabulatione nil iucundius, suauiusque in hac vita putare.

HIERONYMO Damasus Romanus Episcopus.

EPISTOLA XXVII.

DOrmientem te longo iam tempore, legentem potius, quàm scribentem, quæstiunculis ad te missis excitare diposui, non quò, & legere non debeas: hoc enim veluti quotidiano cibo alitur, & pinguescit oratio: sed quò lectionis sit fructus iste, si scribas. Itaque quoniam, * Etherio tabellario ad me remisso nullas iam te Epistola habere dixisti, exceptis ijs, quas aliquando in eremo dictaueras, quasque tota auiditate legi, atque descripsi, & vltro pollicitus CXXIIII. ** Olim, heri.*

pollicitus es te furtiuis noctiũ operis aliqua, si vellem, posse dictare, libenter accipio ab offerente, quod rogare volueram * si negasses. Neque verò vllam puto digniorem disputationis nostræ confabulationem fore, quam si de scripturis sermocinemur inter nos, id est, vt ego interrogem, tu respondeas: qua vita nihil puto in hac luce iucundius: quo animæ pabulo omnia mella superantur. Quàm dulcia, inquit propheta, gutturi meo eloquia tua super mel ori meo. Nam, cùm iccirco, vt ait præcipuus orator, homines à bestijs differamus, quod loqui possumus: qua laude dignus est, qui in ea re cęteros superat, in qua homines bestias antecelllũt? Accingere igitur, & mihi, quæ subiecta sunt, edissere, seruans * vtrobique moderamen, vt nec proposita solutionem desiderent, nec epistolæ breuitatem. Fateor quippe tibi, eos, quos mihi iam pridem Lactantij dederas, libros, ideo non libenter lego, quia & plurimæ Epistolę in eis vsque ad mille spacia versuũ tenduntur, & rarò de nostro dogmate disputant: quò fit, vt & legenti fastidium generet longitudo; &, si qua breuia sunt, scholasticis magis sint apta, quàm nobis, de metris, & regionum situ, & philosophis disputantibus. Quid sibi vult, quod in Genesi scriptum est: Omnis, qui occiderit Cain, septem vindictas exoluet. Si omnia Deus fecit bona valde, quare Noe de mundis, & immundis animalibus præcipit, cùm immundum nihil bonum esse possit? Et in nouo testamento post visionem, quæ Petro fuerat ostensa dicenti: Absit Domine à me, quoniam commune, & immundum nunquam introiuit in os meum: vox de cælo respondit: Quod Deus mundauit, tu cõmune ne dixeris. Cur Deus loquitur ad Abraham, quòd quarta progenie filij Israel essent de Ægypto reuersuri, & postea Moyses scribit: Quinta autẽ progenie filij Israel exierunt de terra Ægypti: quod vtique nisi exponatur videtur esse contrarium.

Marginalia: * etiamsi · Psal. 118. · * vtrumq; · Aliàs, vtrumque. · Damasus quæstionem D. Hieronymo proponit discutiẽdã. · Gene. 1. 9. · Act. 10. · Gen. 15. · Exod. 12. · Gen. 17. · Gen. 27.

rium. Cur Abraham fidei suæ signum in circumcisione suscepit? Cur Isaac, vir iustus, & Deo carus, non illi, cui voluit, sed cui noluit, deceptus errore benedixit?

ARGVMENTVM.

Omissis duabus quæstionibus primis, veluti à quibusdam sacris scriptoribus ante se plene explicatis, ad tres posteriores, per capita distinctas, ordinatè respondet.

HIERONYMVS Damaso.

EPISTOLA XXVIII.

Postquam epistolam tuæ sanctitatis accepi, confestim accito notario, vt cciperet imperaui, quo ad officium præparato, quod eram voce prompturus, ante mihi cogitatione pingebam. Interim tamen, & ego linguam, & ille articulum mouebamus, cùm subitò Hebræus interuenit, deferens non pauca volumina, quæ de synagoga quasi lecturus acceperat. Et illicò: Habes, inquit, quod postulaueras: meque dubium, & quid facerem, nescientem, ita festinus exterruit, vt omnibus prætermissis ad scribendum transuolarem: quod quidem vsque ad præsens facio. Verum quia heri diacono ad me misso, vt tu putas, epistolam, vt ego sentio, commentalium te expectare dixisti: breuem responsionem ad ea desiderans, quæ singula magnorum voluminum prolixitate indiget, ταυ τα σοι ἐσχεδίασαι, & tibi cófestim discussi, duabus tantum quæstiunculis prætermissis: non quò non potuerim & ad illas aliquid respondere, sed quod ab eloquentissimis viris, Tertulliano nostro scilicet, & Nouatiano, Latino sermone sint editæ: & si noua voluerimus afferre, sit satius disputandum. Certè expecto quid placeat, vtrum ne Episto-

CXXV.

.I. hæc tibi ruditer, & ex improuiso digessi.

Epistolari breuitate sententias tibi velis digeri, an singulorum libros confici. Nam, & origenes in quarto Pauli ad Romanos *ἐξηγητικῶν*, Tomo de circuncisione magnificè disputauit, & de mundis atque immundis animalibus in Leuitico plura disseruit; vt si ipse inuenire nihil possem, de eius tamen fontibus mutuarer. Et vt verius loquar, Didymi de spiritu sancto librum in manibus habeo, quem translatum tibi cupio dedicare: ne me existimes tantummodo dormitare, qui lectionem sine stylo somnum putas. Antelatis itaque problematibus, quæ epistolæ tuæ subieceras, quid mihi videretur annexui, veniam postulans & festinationis pariter, & morarum. Festinationis, quia ad vnam lucubratiunculam dictare voluerim multorum opus dierũ; Tarditatis, quia alio opere detentus, non statim ad interrogata rescripsi.

Expositionẽ *Didymi liber de spiritu sancto.*

ARGVMENTVM.

Exuperantium, qui sub paludamento, & clamide militari christianam agebat vitam, ad perfectionem hortatur, vt, distributis diuitijs, se ipsum Deo offerat, & vnà cum fratre Quintiliano Bethleem migret.

AD EXVPERANTIVM hortatoria.

EPISTOLA XXIX.

XXXV. INter omnia, quæ mihi sancti fratris Quintiliani amicitiæ præstiterunt, hoc vel maximum est, quod te mihi ignotum corpore, mente sociauit. Quis enim non diligat eum, qui sub paludamento, & habitu militari agat opera prophetarum, & exteriorẽ hominem, aliud promittentem, vincat interiori homine, qui formatus est ad imaginem creatoris? Vnde & prior ad officium prouoco literarum; & precor,

cor, vt mihi occasionem tribuas sæpius rescribendi, quò de cætero scribam audacius. Illud autem prudentiæ tuæ breuiter significasse sufficiat, vt memineris Apostolicæ sententiæ: Vinctus es vxori, ne quæras solutionem; solutus es, ne quæras vxorem: id est, alligationem, quæ solutioni contraria est. Qui igitur seruit officio coniugali, vinctus est: qui vinctus est, seruus est. Qui autem solutus est, liber est. Cùm ergo Christi gaudeas libertate, & aliud agas, aliud repromittas, ac propemodum in domate cõstitutus sis, non debes ad tollendam tunicam tecto descendere, nec respicere post tergum, nec aratri semel arrepti stiuam dimittere: sed si fieri potest, imitare Ioseph, & Ægyptiæ dominæ pallium relinque, vt nudus sequaris dominum saluatorem, qui dicit in Euãgelio: Nisi quis dimiserit omnia, & tulerit crucem suam, & secutus me fuerit, non potest meus esse discipulus. Proijce sarcinam sæculi, ne quæras diuitias, quæ camelorum prauitatibus comparantur. Nudus, & leuis in cœlum euola, ne alas virtutum tuarum auri deprimant pondera. Hæc autem dico, non quod te auarum didicerim: sed quod intelligam idcirco adhuc te militiæ operam dare, vt impleas sacculum, quem euacuare dominus præcepit. Si igitur qui habent possessionem, & diuitias iubentur omnia vendere, & dare pauperibus, & sic sequi saluatorem: dignatio tua aut diues est, & debet facere quod præceptum est; aut adhuc tenuis, & non debet quærere, quod erogatura est. Certè Christus pro animi voluntate omnia in acceptum refert. Nemo Apostolis pauperior fuit, & nemo tantum pro domino dereliquit. Vidua illa in Euangelio paupercula, quæ duo minuta misit in gazophilacium, cunctis præfertur diuitibus, quia totum quod habuit dedit. Et tu igitur eroganda non quæras, sed quæsita iam tribue, vt fortissimum tyrunculum suũ Christus agnoscat, vt lætus tibi de longissima regione

venienti

venienti occurrat pater, vt stolam tribuat, vt donet annulum, vt immolet pro te vitulum saginatum, vt expeditum cum sancto fratre Quintiliano ad nos cito faciat nauigare. Pulsaui amicitiarum fores: si aperueris, nos crebrò habebis hospites.

ARGVMENTVM.

Scribit senex hanc Epistolam de senectutis commodis, & incommodis.

HIERONYMVS Pammachio.

EPISTOLA XXX.

Proemium in lib. 2. Comment. in Amos. Legi in quadam controuersia, Imbecillitas corporis, animæ quoque vires secum trahit. E cõtrario Paulus ait Apostolus: Quando infirmor, inquit, tunc fortior sum: & virtus in infirmitate perficitur. Spiritus enim contra carnem, & caro contra spiritum: hæc inuicem sibi aduersantur, ne quæ volumus, illa faciamus. Vnde & in Euangelio dicitur: Spiritus promptus est, caro autem infirma. Senectus multa secum & bona affert, & mala. Bona, quia nos ab impudentissimis dominis liberat voluptatibus, gulæ imponit modum, libidinis frangit impetus, auget sapientiam, dat maturiora consilia: & frigescente corpore, dormit cum perpetua virgine Sunamite: luxuriamque contemnens cum Berzellai, delegat eam filio adolescenti Camaham: & non vult transire Iordanem, atque in alios fines de suis finibus, id est, regionibus, exire. Quæ autem putantur senectutis mala, ista sunt, crebræ infirmitates, pituita molestissima, quam Græcorum alij κορυζαν alij Φλεγμα nuncupant: caligantes oculi, acescentes cibi, tremens interdum manus, nudi gingiuis dentes, & inter cibos cadentes. Ad hæc tormini-

** grauedinem. Inflammationem vehementem.*

torminibus & aculeis stomachi podagræque, & chiragræ doloribus sæpè torquetur: ita vt ne stylum quidem aut calamum tenere queat, vt suis pedibus non possit incedere: magnaque parte vitæ videatur esse truncata, & multis menbris præmortua. Cùm hæc ita se habeant, in malorum comparatione tolerabilius sustinebo morbos, dummodo vna, & grauissima domina libidine caream. Patitur quidem & senectus nonnunquam incentiua vitiorum: nullusque iuxta sanctum martyrem Cyprianum diu tutus est periculo proximus. Sed aliud est titillari, aliud obrui voluptatibus. Ibi cum Apostolo adolescentia loquitur, quæ nouit virentis corporis necessitates. Non enim quod volo bonum, hoc ago, sed quod nolo malum, illud facio. Et, Miser ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Hic autem raro inter emortuos cineres scintilla sublucens reuiuiscere nititur, & tamen incendia non potest suscitare. Quamobrem Pammachi, cano iam mecum capite impetrā mihi á domino, vt comitem mihi merear habere sapientiam, de qua scriptum est, Ama illlam, & seruabit te: honora illam, & amplexabitur te. Cyprian.

ARGVMENTVM.

Consolatur se testimonio paucorum verè amantium contra Lauinium, eiusque similes æmulos, & obtrectatores frequentes.

HIERONYMVS
Eustochio.

EPISTOLA XXXI.

NVllus tam imperitus scriptor est, qui lectorem non inueniat similem sui: multoque pars maior est, Milesias fabellas reuoluentium, quám Platonis *Proemium in 12. Comment. in Esa.*

tonis libros. In altero enim ludus, & oblectatio est, in altero difficultas, & sudor mixtus labori. Denique, Timæum de mundi harmonia, astrorumque cursu, & numeris disputantem ipse, qui interpretatus est, Tullius, se non intelligere confitetur. Testamentum autem Grunnij Corocottæ, porcelli, decantant in scholis puerorum agmina cachinnantiū. Igitur & noster Luscius Lauinius fruatur testibus, imò fautoribus suis: vincatque multitudine, quia forsitan vincit ingenio. Mihi sufficit paucorum testimonium, & amicorum laude contentus sum, qui in expetendis opusculis meis amore nostri labuntur, & studio scripturarum. Ac nonnullos fore arbitror, qui hoc ipsum, quod ad te, Eustochium, sermonem facio, obtrectationi patere contendant: non considerantes Holdam, & Anuam ac Delboram, viris tacentibus, prophetasse, & in seruitute Christi nequaquam differentiam sexuum valere, sed mentium.

ARGVMENTVM.

Eustochio virgini dedicat suos in Ezechielem commentarios, simulque tristem amicorum Romæ statum deplorat.

HIERONYMVS Eustochio.

EPISTOLA XXXII.

Præfatio Commētariorum in Ezechielem lib. 1.

FInitis in Esaiam decem, & octo explanationum voluminibus, ad Ezechiel, quod tibi, & sanctæ memoriæ matri tuæ Paulæ, ò virgo Christi Eustochium, sæpe pollicitus sum, transire cupiebam, & extremam (vt dicitur) manum operi imponere prophetali. Et ecce subitò mors mihi Pammachij atque Marcellæ, Romanæ vrbis obsidio, multorūque fratrum, & sororum dormitio nunciata est. Atque ita consternatus obstupui, vt nihil aliud diebus ac

noctibus

noctibus nisi de salute omnium cogitarem: meque in captiuitate sanctorum putarem esse captiuum: nec possem prius ora reserare, nisi aliquid certius discerem, dum inter spem, & desperationem sollicitus pendeo, aliorumque malis me crucio. Postquam verò clarissimum terrarum omnium lumen extinctum est, imò Romani Imperij troncatum caput, & vt verius dicam, in vna vrbe totus orbis interijt, obmutui, & humiliatus sum, & silui de bonis, & dolor meus renouatus est: concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exarsit ignis: nec putaui illã sententiam negligendam, Musica in luctu importuna narratio. Verum quia tu indesinenter hoc flagitas, & magno vulneri cicatrix paulatim obducitur, scorpiusque inter Enceladum, & porphyrium Trinacriæ humo premitur, & hydra multorum capitũ contra nos aliquando sibilare cessauit, datumque tempus, quo non hæreticorum respondere insidijs, sed scripturarum expositioni incumbere debeamus: aggrediar Ezechiel prophetam, cuius difficultaté Hebræorum probat traditio. Nam nisi qui apud eos ætatem sacerdotalis ministerij, id est, tricesimũ annum, impleuerit, nec principia Geneseos, nec Canticum canticorum, nec huius voluminis exordium, & finem legere permittitur, vt ad perfectam scientiam, & mysticos intellectus plenum humanæ naturæ tempus accedat. Quod opus si per domini misericordiam ad calcem vsque perduxero, transibo ad Hieremiam: qui in lamentationibus suis sub typo Hierusalem quatuor plagas mũdi quadruplici plangit alphabeto.

Roma capta.

Ezechiel.

Hierem.

ARGVMENTVM.

Eustochio mittit alios rursus in Ezechielem commentarios, excusans interim occupationes, & senilem atatem, quibus in scribendo impeditur.

HIERONYMVS Eustochio virgini.

EPISTOLA XXXIII.

Proemium in lib. 7. Comment. in Ezech.

Terentius.

OLim pueri legimus, Nihil tam facile est, quin difficile fiat, quod inuitus facias. Fateor me explanationes in Ezechiel multo ante tempore promisisse, & occupatione de toto huc orbe venientium implere non posse, dum nulla hora, nullumque momentum est, in quo non fratrum occurramus turbis, & monasterij solitudinem hospitum frequentia cõmutemus: in tantùm, vt claudendum sit nobis ostiũ, aut scripturarum, per quas aperiendæ sunt fores, studia relinquenda. Itaque lucratiuis, imò furtiuis noctium horis, quæ hyeme appropinquante longiores esse cœperunt, hæc ad lucernulam qualiacunque sunt, dictare conamur: & æstuantis animi tædiũ interpretatione digerere. Nec iactamus (vt quidam forsitan suspicantur) fratrum susceptionem, sed morarum causas simpliciter confitemur: præsertim cùm occidentalium fuga, & sanctorum locorum cõstipatio, nuditate atque vulneribus indigentium, rabiem præferat barbarorum: quod absque lachrymis, & gemitu videre non possumus, illam quondã potentiam & ignorantiam diuitiarum ad tantam inopiam peruenisse, vt tecto, & cibo, & vestimento indigeat. Et tamen nequaquam duri quorundam atque crudeles animi molliuntur, dum pannos eorum, & sarcinulas discutiunt, aurum in captiuitate quærentes. Accedit ad hanc dictandi difficultatem, quod caligantibus oculis senectute, & aliquid sustinentibus beati Isaac, ad nocturnum lumen nequaquam valeamus Hebræorum volumina relegere: qui etiam ad solis diei que fulgorem, literarũ nobis paruitate cæcantur. Sed & Græcorum commentarios

 fratrum

um tantum voce cognoscimus. Nullique du-
n, quod alienis dentibus commoliti cibi vescen-
s nauseam faciant. Vnde obsecro te filia Eusto-
m, vt ista quæ notariorum stylo cudimus, & * *Id est se-*
uæ emendanda spatium vix habemus, * post * *ptimum. in*
tualla suscipias. *Ezechielem librum.*

ARGVMENTVM.

*eplorat vrbis Romæ calamitatem, & eorum, qui ex vr-
uperes ad se veniebant, egestatem: tum Eustochio de-
t tertium in Ezechielem volumen.*

EVSTOCHIO
Virgini. *Proemium lib. 3. Comentar. in Ezechiel.*

EPISTOLA XXXIIII.

NIhil longum est quod finem habet: & omnis *Nihil diuturnum.*
retro temporum series transacta non prodest,
forte bonorum operum sibi viaticum præpara-
t, quæ sēper ad futura, imo ad æterna respiciunt:
ullis terminis coarctantur. Vera sententia est;
nia orta occidunt, & aucta senescunt. Et alibi:
il est enim opere, & manu factum, quod non
ficiat, & consumat vetustas. Quis crederet, vt
us orbis extructa victorijs Roma corrueret, vt
suis populis, & mater fieret, & sepulchrum: vt
Orientis, Ægypti, Africæ littora olim domina-
is vrbis, seruorum & ancillarum numero com-
entur: vt quotidie sancta Bethleem, nobiles
ndam vtriusque sexus, atque omnibus diuitijs
uentes, susciperet mendicantes? Quibus quoniã
m ferre non possumus, condolemus, & lachry-
iungimus: occupatique sancti operis sarcina, dũ
gemitu confluentes videre non patimur, ex-
nationes in Ezechiel, & penè omne studiũ omi-
us: scripturarumq; cupimus verba in opera ver-

EPISTOLA XXXVI.

ET vestris, & multorum literis didici, obijci mihi in schola tyrannica, lingua canum meorum ex inimicis ab ipso, cur περὶ ἀρχῶν libros in Latinũ verterim. O impudentiam singularem: accusant medicum quòd venena prodiderit, vt scilicet φάρμακον θανάσιμον suum non innocentiæ merito, sed criminis communione tueantur: quasi culpam numerus peccantium minuat, & in personis, non in rebus sit accusatio. Scribuntur contra me libri, ingeruntur omnibus audiendi, & tamen non eduntur, vt simplicium corda percutiant, & mihi facultatem pro me auferant respondendi. Nouum malitiæ genus, accusare, quod prodi timeas; scribere, quod occultes. Si sunt vera, quæ scripsit, cur publicum timuit? si falsa, cur scripsit? Olim pueri legimus, Intemperantis esse arbitror, scribere quidquam, quod occultari velis. Rogo, quis est iste dolor? quid æstuant? quid insaniunt? quod præconem repuli figuratum? quod nolui me subdolo ore laudari? quòd sub amici nomine, inimici insidias deprehẽdi.

.1. de principijs.

Psal. 67.

.1. venenũ mortiferũ.

ARGVMENTVM.

Chromatium, & Eusebium fratres vnà cum Iouino amico, nec non matre, & sororibus virginibus eadem in domo sanctè viuentes, omnes Stridonenses resalutat, Bonosum laudat, & sororem suam illis commendat.

HIERONYMVS AD Chromatium, Iouinum, & Eusebium.

EPISTOLA XXXVII.

XLIII.

NOn debet charta diuidere, quos amor mutuus copulauit: nec per singulos officia mei sũt partienda sermonis, cum sic inuicem vos ametis, vt non

us treis caritas iungat, quam duos natura socia- quin potius, si rei conditio pateretur, sub vno ulæ apice nomina indiuisa concluderem, vestris q; ita me literis prouocantibus, vt & in vno treis n tribus vnum putarem. Nam postquam sancto grio transmittente, in ea ad me eremi parte de- æ sunt, quæ inter Syros, ac Saracenos vastum li- tem ducit; sic gauisus sum, vt illum diem Roma- felicitatis, quo primum Marcelli apud Nolam cito post Cannensem pugnam Hannibalis agmi- conciderunt, ego vicerim: & licet supradictus ter sæpe me visitet, atque me ita, vt sua in Christo scera foueat: tamen longo à me spatio seiunctus n minus mihi dereliquit abeundo desiderium, quã tulerit veniendo lætitiam. Nunc cum vestris li- ris fabulor, illas amplector: illæ mecum loquun- r, illæ hic tantum Latinè sciunt: hic enim aut bar- arus semisermo dicendus est, aut tacendum. Quotiescunque carissimos mihi vultus, notę manus eferunt impressa vestigia, toties aut ego hic non im, aut vos hic estis. Credite amori vera dicenti: & cùm has scriberem, vos videbam. De quibus hoc primùm queror, cur, tot interiacentibus spatijs maris, atque terrarum, tam paruam Epistolam mi- seritis, nisi quòd ità merui, qui vobis (vt scribitis) ante non scripsi. Chartam defuisse non puto, Ægy- pto ministrante commercia. Et si alicui Ptolemæus maria clausisset, tamen rex Attalus membranas à Pergamo miserat, vt penuria chartæ pellibus pen- saretur. Vnde & Pergamenarum nomen ad hunc vsque diem, tradente sibi inuicem posteritate, serua- tum est. Quid igitur? Arbitrer baiulum festinasse? quamuis longæ epistolæ vna nox sufficit. An vos aliqua occupatione detentos? nulla necessitas ma- ior est caritate. Restant duo, vt aut vos piguerit; aut ego non meruerim: è quibus malo vos incusare tarditatis, quàm me condemnare non meritum.

Pergamenarum nomen, vnde initium habuit.

facilius

tere: & non dicere sancta, sed facere. Vnde rursus à te commoti, ò virgo Christi Eustochium, intermissum laborem repetimus: & tertium volumen aggressi, tuo desiderio satisfacere desideramus: illud & te, & cæteros, qui lecturi sunt, deprecantes, vt non vires nostras, sed votum considerent: quorum alterum fragilitatis humanæ, alterum sanctæ est in domino voluntatis.

ARGVMENTVM.

Eustochium in die festo Petri Apostoli, qui xxix. die Iunij celebratur, munuscula quædam, inter quæ cerasa erant, vnà cùm epistola ad Hieronymum miserat: nunc is ei respondet, cunctaque ad institutionem bonorum morum piè, at festiuiter transfert.

AD EVSTOCHIVM DE accepptis ab ea munusculis.

XIX. PArua specie, sed caritate sunt magna, munera accepisse à virgine, armillas, epistolam, & columbas: & quoniam mel in Dei sacrificijs non offer-
Leuit. 2. tur, nimia dulcedo arte mutata est, & quadam, vt ita dicam, piperis austeritate condita, apud Deum enim nihil voluptuosum, nihil tantum suaue placet, nisi quod in se habet mordacis aliquid veritatis. Pascha Christi cum amaritudinibus manducatur. Festus
Exod. 12. est dies, & natalis beati Petri festiuius est solito có-
Festus dies diendus; ita tamen, vt scripturarum cardinem iocu-
beati Petri. laris sermo non fugiat, ne à præscripto palæstræ nostræ longius euagemur. Armillis in Ezechiele ornatur Hierusalem. Baruch Epistolas accipit ab Hie-
Ezech. 16. remia. In columbæ specie Spiritus Sanctus allabi-
Hier. 36. tur. Itaque vt te aliquid, & piperis mordeat, & pri-
Ioan. 1. stini libelli etiam nunc recorderis, caue ne operis ornamenta dimittas, quæ veræ armillæ sunt brachiorum: ne Epistolam pectoris tui scindas, quàm à Ba-

h traditam nouacula rex prophanus incidit:ne
imilitudinem Ephraim per Osee audias: Facta es *Osee 7.*
piens vt columba. Nimium, respondebis, auste-
& quod festo non conueniat diei. Talibus ipsa
neribus prouocasti; dum dulcibus amara sociata
t, & à nobis paria recipies. Laudem amaritudo
nitabitur. Verùm, ne videar dona minuisse, ac-
imus & canistrum cerasis refertum, talibus &
virginali verecundia rubentibus, vt ea nunc à
cullo delata existimarim. Siquidem hoc genus
ni, Ponto & Armenia subiugatis de Cerasunto
mus Romam pertulit. Vnde & de patria arbor *Cerasa.*
nen accepit. Igitur quia in scripturis canistrum *Sap. 14.*
s plenum legimus, cerasa verò nōn inuenimus, in
quo allatum est: id quod allatum non est, præ-
amus, optamusque te de illis pomis fieri, quæ
tra templum Dei sunt, & de quibus Deus dicit.
Quia bona bona valdè. Nihil quippe Saluator me- ** Al. Ecce.*
m amat. Et sicuti frigidum non refugiens, cali-
delectatur; ita tepidos in Apocalypsi euomere
elle loquitur. Vnde nobis sollicitius prouiden- *Apoc. 3.*
n est, vt solennem diem non tam ciborum abun-
ntia, quàm spiritus exultatione celebremus. Quia *Festa vt celebranda.*
de absurdum est, nimia saturitate velle honorare
rtyrem; quem scias Deo placuisse ieiunijs. Ita
i semper comedendum est, vt cibum, & oratio
uatur, & lectio. Quod si aliquibus displicet,
ostoli verba cantato. Si adhuc hominibus pla-
em. Christi ancilla non essem.

INITIVM APOLOGIÆ D. Hieronymi aduersus Ruffinum ad Pammachium, & Marcellinum.

tere: & non dicere sancta, sed facere. Vnde rursus a te commoti, ò virgo Christi Eustochium, intermissum laborem repetimus: & tertium volumen aggressi, tuo desiderio satisfacere desideramus: illud & te, & cæteros, qui lecturi sunt, deprecantes, vt non vires nostras, sed votum considerent: quorum alterum fragilitatis humanæ, alterum sanctæ est in domino voluntatis.

ARGVMENTVM.

Eustochium in die festo Petri Apostoli, qui xxix. die Iunij celebratur, munuscula quadam, inter quæ cerasa erant, vnà cùm epistola ad Hieronymum miserat: nunc is ei respondet, cunctaque ad institutionem bonorum morum piè, at festiuiter transfert.

AD EVSTOCHIVM DE acceptis ab ea munusculis.

XIX. PArua specie, sed caritate sunt magna, munera accepisse à virgine, armillas, epistolam, & columbas: & quoniam mel in Dei sacrificijs non offertur, nimia dulcedo arte mutata est, & quadam, vt ita dicam, piperis austeritate condita, apud Deum enim nihil voluptuosum, nihil tantum suaue placet, nisi quod in se habet mordacis aliquid veritatis. Pascha Christi cum amaritudinibus manducatur. Festus est dies, & natalis beati Petri festiuius est solito cōdiendus; ita tamen, vt scripturarum cardinem iocularis sermo non fugiat, ne à præscripto palæstræ nostræ longius euagemur. Armillis in Ezechiele ornatur Hierusalem. Baruch Epistolas accipit ab Hieremia. In columbæ specie Spiritus Sanctus allabitur. Itaque vt te aliquid, & piperis mordeat, & pristini libelli etiam nunc recorderis, caue ne operis ornamenta dimittas, quæ veræ armillæ sunt brachiorum: ne Epistolam pectoris tui scindas, quam à Baruch

Leuit. 2. *Exod. 12.* *Festus dies beati Petri.* *Ezech. 16.* *Hier. 36.* *Ioan. 1.*

h traditam nouacula rex prophanus incidit: ne similitudinem Ephraim per Osee audias: Facta es *Osee 7.* ipiens vt columba. Nimium, respondebis, auste- & quod festo non conueniat diei. Talibus ipsa ineribus prouocasti; dum dulcibus amara sociata it, & à nobis paria recipies. Laudem amaritudo mitabitur. Verùm, ne videar dona minuisse, ac- pimus & canistrum cerasis refertum, talibus & n virginali verecundia rubentibus, vt ea nunc à cullo delata existimarim. Siquidem hoc genus mi, Ponto & Armenia subiugatis de Cerasunto mus Romam pertulit. Vnde & de patria arbor *Cerasa.* men accepit. Igitur quia in scripturis canistrum *Sap. 14.* is plenum legimus, cerasa verò nón inuenimus, in , quo allatum est: id quod allatum non est, præ- camus, optamusque te de illis pomis fieri, quæ ntra templum Dei sunt, & de quibus Deus dicit. Quia bona bona valdè. Nihil quippe Saluator me- ** Al. Ecce.* um amat. Et sicuti frigidum non refugiens, cali- s delectatur; ita tepidos in Apocalypsi euomere velle loquitur. Vnde nobis sollicitius prouiden- *Apoc. 3.* m est, vt solennem diem non tam ciborum abun- ntia, quàm spiritus exultatione celebremus. Quia *Festa vt celebranda.* lde absurdum est, nimia saturitate velle honorare artyrem; quem scias Deo placuisse ieiunijs. Ita i semper comedendum est, vt cibum, & oratio quatur, & lectio. Quod si aliquibus displicet, postoli verba cantato. Si adhuc hominibus pla- rem. Christi ancilla non essem.

INITIVM APOLOGIÆ D. Hieronymi aduersus Ruffinum ad Pammachium, & Marcellinum.

tere: & non dicere sancta, sed facere. Vnde rursus a te commoti, ô virgo Christi Eustochium, intermissum laborem repetimus: & tertium volumen aggressi, tuo desiderio satisfacere desideramus: illud & te, & cæteros, qui lecturi sunt, deprecantes, vt non vires nostras, sed votum considerent: quorum alterum fragilitatis humanæ, alterum sanctæ est in domino voluntatis.

ARGVMENTVM.

Eustochium in die festo Petri Apostoli, qui xxix. die Iunij celebratur, munuscula quædam, inter quæ cerasa erant, vnà cùm epistola ad Hieronymum miserat: nunc is ei respondet, cunctaque ad institutionem bonorum morum piè, at festiuiter transfert.

AD EVSTOCHIVM DE acceptis ab ea munusculis.

XIX. PArua specie, sed caritate sunt magna, munera accepisse à virgine, armillas, epistolam, & columbas: & quoniam mel in Dei sacrificijs non offer-
Leuit. 2. tur, nimia dulcedo arte mutata est, & quadam, vt ita dicam, piperis austeritate condita, apud Deum enim nihil voluptuosum, nihil tantum suaue placet, nisi quod in se habet mordacis aliquid veritatis. Pascha Christi cum amaritudinibus manducatur. Festus
Exod. 12. est dies, & natalis beati Petri festiuius est solito cō-
Festus dies diendus; ita tamen, vt scripturarum cardinem iocu-
beati Petri. laris sermo non fugiat, ne à præscripto palæstræ nostræ longius euagemur. Armillis in Ezechiele ornatur Hierusalem. Baruch Epistolas accipit ab Hie-
Ezech. 16. remia. In columbæ specie Spiritus Sanctus allabi-
Hier. 36. tur. Itaque vt te aliquid, & piperis mordeat, & pri-
Ioan. 1. stini libelli etiam nunc recorderis, caue ne operis ornamenta dimittas, quæ veræ armillæ sunt brachiorum: ne Epistolam pectoris tui scindas, quam à Ba-

h traditam nouacula rex prophanus incidit: ne
similitudinem Ephraim per Osee audias: Facta es Osee 7.
piens vt columba. Nimium, respondebis, auste-
& quod festo non conueniat diei. Talibus ipsa
neribus prouocasti; dum dulcibus amara sociata
t, & à nobis paria recipies. Laudem amaritudo
nitabitur. Verùm, ne videar dona minuisse, ac-
imus & canistrum cerasis refertum, talibus &
virginali verecundia rubentibus, vt ea nunc à
cullo delata existimarim. Siquidem hoc genus
mi, Ponto & Armenia subiugatis de Cerasunto
mus Romam pertulit. Vnde & de patria arbor Cerasa.
men accepit. Igitur quia in scripturis canistrum Sap. 14.
s plenum legimus, cerasa verò non inuenimus, in
quo allatum est: id quod allatum non est, præ-
amus, optamusque te de illis pomis fieri, quæ
ntra templum Dei sunt, & de quibus Deus dicit.
Quia bona bona valdè. Nihil quippe Saluator me-* Al. Ecce.
m amat. Et sicuti frigidum non refugiens, cali-
delectatur; ita tepidos in Apocalypsi euomere
velle loquitur. Vnde nobis sollicitius prouiden- Apoc. 3.
m est, vt solennem diem non tam ciborum abun-
ntia, quàm spiritus exultatione celebremus. Quia Festa vt ce-
lde absurdum est, nimia saturitate velle honorare lebranda.
rtyrem; quem scias Deo placuisse ieiunijs. Ita
i semper comedendum est, vt cibum, & oratio
quatur, & lectio. Quod si aliquibus displicet,
postoli verba cantato. Si adhuc hominibus pla-
em. Christi ancilla non essem.

INITIVM APOLOGIÆ D. Hieronymi aduersus Ruffinum ad Pammachium, & Marcellinum.

tere: & non dicere sancta, sed facere. Vnde rursus à te commoti, ô virgo Christi Eustochium, intermissum laborem repetimus: & tertium volumen aggressi, tuo desiderio satisfacere desideramus: illud & te, & cæteros, qui lecturi sunt, deprecantes, vt non vires nostras, sed votum considerent: quorum alterum fragilitatis humanæ, alterum sanctæ est in domino voluntatis.

ARGVMENTVM.

Eustochium in die festo Petri Apostoli, qui xxix. die Iunij celebratur, munuscula quædam, inter quæ cerasa erant, vnà cùm epistola ad Hieronymum miserat: nunc is ei respondet, cunctaque ad institutionem bonorum morum piè, at festiuiter transfert.

AD EVSTOCHIVM DE acceptis ab ea munusculis.

XIX. PArua specie, sed caritate sunt magna, munera accepisse à virgine, armillas, epistolam, & columbas: & quoniam mel in Dei sacrificijs non offertur, nimia dulcedo arte mutata est, & quadam, vt ita dicam, piperis austeritate condita, apud Deum enim nihil voluptuosum, nihil tantum suaue placet, nisi quod in se habet mordacis aliquid veritatis. Pascha Christi cum amaritudinibus manducatur. Festus est dies, & natalis beati Petri festiuius est solito cômendus; ita tamen, vt scripturarum cardinem iocularis sermo non fugiat, ne à præscripto palæstræ nostræ longius euagemur. Armillis in Ezechiele ornatur Hierusalem. Baruch Epistolas accipit ab Hieremia. In columbæ specie Spiritus Sanctus allabitur. Itaque vt te aliquid, & piperis mordeat, & pristini libelli etiam nunc recorderis, caue ne operis ornamenta dimittas, quæ veræ armillæ sunt brachiorum: ne Epistolam pectoris tui scindas, quam à Baruch

Leuit. 2. *Exod. 12.* *Festus dies beati Petri.* *Ezech. 16.* *Hier. 36.* *Ioan. 1.*

h traditam nouacula rex prophanus incidit: ne
similitudinem Ephraim per Osee audias: Facta es Osee 7.
piens vt columba. Nimium, respondebis, auste-
& quod festo non conueniat diei. Talibus ipsa
neribus prouocasti; dum dulcibus amara sociata
t, & à nobis paria recipies. Laudem amaritudo
nitabitur. Verùm, ne videar dona minuisse, ac-
imus & canistrum cerasis refertum, talibus &
a virginali verecundia rubentibus, vt ea nunc à
cullo delata existimarim. Siquidem hoc genus
mi, Ponto & Armenia subiugatis de Cerasunto
mus Romam pertulit. Vnde & de patria arbor Cerasa.
men accepit. Igitur quia in scripturis canistrum Sap. 14.
s plenum legimus, cerasa verò non inuenimus, in
, quo allatum est: id quod allatum non est, præ-
tamus, optamusque te de illis pomis fieri, quæ
ntra templum Dei sunt, & de quibus Deus dicit.
Quia bona bona valdè. Nihil quippe Saluator me- * Al Ecce.
im amat. Et sicuti frigidum non refugiens, cali-
delectatur; ita tepidos in Apocalypsi euomere
velle loquitur. Vnde nobis sollicitius prouiden- Apoc. 3.
m est, vt solennem diem non tam ciborum abun-
ntia, quàm spiritus exultatione celebremus. Quia Festa vt ce-
lde absurdum est, nimia saturitate velle honorare lebranda.
rtyrem; quem scias Deo placuisse ieiuniis. Ita
i semper comedendum est, vt cibum, & oratio
quatur, & lectio. Quod si aliquibus displicet,
postoli verba cantato. Si adhuc hominibus pla-
rem. Christi ancilla non essem.

INITIVM APOLOGIÆ D. Hieronymi aduersus Ruffinum ad Pammachium, & Marcellinum.

EPISTOLA XXXVI.

ET vestris, & multorum literis didici, obijci mihi in schola tyrannica, lingua canum meorum ex inimicis ab ipso, cur περὶ ἀρχῶν libros in Latinũ verterim. O impudentiam singularem: accusant medicum quòd venena prodiderit, vt scilicet φάρμακον θανάσιμον suum non innocentiæ merito, sed criminis communione tueantur: quasi culpam numerus peccantium minuat; & in personis, non in rebus sit accusatio. Scribuntur contra me libri, ingeruntur omnibus audiendi, & tamen non eduntur, vt simplicium corda percutiant, & mihi facultatem pro me auferant respondendi. Nouum malitiæ genus, accusare, quod prodi timeas; scribere, quod occultes. Si sunt vera, quæ scripsit, cur publicum timuit? si falsa, cur scripsit? Olim pueri legimus, Intemperantis esse arbitror, scribere quidquam, quod occultari velis. Rogo, quis est iste dolor? quid æstuant? quid insaniunt? quod præconem repuli figuratum? quod nolui me subdolo ore laudari? quòd sub amici nomine, inimici insidias deprehẽdi.

.I. de principijs.

Psal. 67.

.I. venenũ mortiferũ.

ARGVMENTVM.

Chromatium, & Eusebium fratres vnà cum Iouino amico, nec non matre, & sororibus virginibus eadem in domo sanctè viuentes, omnes Stridonenses resalutat, Bonosum laudat, & sororem suam illis commendat.

HIERONYMVS AD Chromatium, Iouinum, & Eusebium.

EPISTOLA XXXVII.

XLIIII.

NOn debet charta diuidere, quos amor mutuus copulauit: nec per singulos officia mei sũt partienda sermonis, cum sic inuicem vos ametis, vt non

minus

minus treis caritas iungat, quam duos natura sociauit: quin potius, si rei conditio pateretur, sub vno literulæ apice nomina indiuisa concluderem, vestris quoq; ita me literis prouocantibus, vt & in vno treis & in tribus vnum putarem. Nam postquam sancto Euagrio transmittente, in ea ad me eremi parte delatæ sunt, quæ inter Syros, ac Saracenos vastum limitem ducit; sic gauisus sum, vt illum diem Romanæ felicitatis, quo primum Marcelli apud Nolam prælio post Cannensem pugnam Hannibalis agmina conciderunt, ego vicerim: & licet supradictus frater sæpe me visitet, atque me ita, vt sua in Christo viscera foueat: tamen longo à me spatio seiunctus non minus mihi dereliquit abeundo desiderium, quã attulerit veniendo lætitiam. Nunc cum vestris literis fabulor, illas amplector: illæ mecum loquuntur, illæ hic tantum Latinè sciunt: hic enim aut barbarus semisermo dicendus est, aut tacendum. Quotiescunque carissimos mihi vultus, notę manus referunt impressa vestigia, toties aut ego hic non sum, aut vos hic estis. Credite amori vera dicenti: & cùm has scriberem, vos videbam. De quibus hoc primum queror, cur, tot interiacentibus spatijs maris, atque terrarum, tam paruam Epistolam miseritis, nisi quòd ità merui, qui vobis (vt scribitis) ante non scripsi. Chartam defuisse non puto, Ægypto ministrante commercia. Et si alicui Ptolemæus maria clausisset, tamen rex Attalus membranas à Pergamo miserat, vt penuria chartæ pellibus pensaretur. Vnde & Pergamenarum nomen ad hunc vsque diem, tradente sibi inuicem posteritate, seruatum est. Quid igitur? Arbitrer baiulum festinasse? quamuis longæ epistolæ vna nox sufficit. An vos aliqua occupatione detentos? nulla necessitas maior est caritate. Restant duo, vt aut vos piguerit; aut ego non meruerim: è quibus malo vos incusare tarditatis, quàm me condemnare non meritum.

Pergamenarum nomen, vnde initium habuit.

facilius

faciliùs enim negligentia emendari potest, quàm amor nasci. Bonosus vt scribitis quasi filius ἰχθύος, id est, piscis: aquosa petit nos; pristina contagione sordentes, quasi reguli, & scorpiones, arentia quæque sectamur. Ille iam calcat super colubri caput: nos serpenti, terram ex diuina sententia comedenti, adhuc cibus sumus. Ille iam potest summum graduum psalmum scandere: nobis, adhuc in primo ascensu flentibus, nescio an dicere aliquando contingat: Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi. Ille inter minaces sæculi fluctus in tuto insulæ, hoc est, ecclesiæ gremio sedens ad exẽplum Ioannis, librum forte iam deuorat: ego, in scelerum meorum sepulchro iacens, & peccatorum vinculis colligatus, dominicum de euangelio expecto clamorem: Hieronyme veni foras. Bonosus, inquam: quia (secundum prophetam, omnis diaboli virtus in lumbis est) trans Euphratem tulit lumbare suum. Vbi illud in foramine petræ abscondens, & postea scissum reperiens, cecinit: Domine, tu possedisti renes meos: dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis. Me verò Nabuchodonosor ad Babylonem, id est, confusionem mentis meæ catenatum duxit: ibi mihi captiuitatis iugum imposuit: ibi ferri circulum naribus meis innectens, de canticis Sion cantare præcepit. Cui ego dixi: Dominus soluit compeditos, Dominus illuminat cæcos. Et, vt breuiter cœptam dissimilitudinem finiam, ego veniam deprecor, ille expectat coronã. Soror mea, sancti Iuliani in Christo fructus est. Ille plantauit, vos rigate: Dominus incrementum dabit. Hanc mihi Iesus pro eo vulnere, quod diabolus inflixerat, præstitit, viuam reddendo pro mortua. Huic ego, vt ait gentilis poeta, omnia etiam tuta timeo. Scitis ipsi lubricum adolescentiæ iter, in quo & ego lapsus sum, & vos non sine timore trãsistis. Hoc illa nunc maximè ingrediens, omnium

Humilitas D. Hieron. — *Gen. 3.* — *Psal. 150.* — *Psal. 120.* — *Ecclesiæ gremiũ tutissimum præsidium.* — *Apoc. 10.* — *Ioan. 11.* — *Iob. 40.* — *Hier. 17.* — *Psal. 138. & 115.* — *4. Reg. 25.* — *Psal. 136. & 145.* — *1. Cor. 3.*

est fulcienda præceptis, omnium est sustentanda solatijs, id est, crebris vestræ sanctitudinis epistolis roboranda. Et quia caritas omnia sustinet, obsecro vt etiam à Papa Valeriano ad eam confortandam literas exigatis. Nostis puellares animos his rebus plerunque solidari, si se intelligant curæ esse maioribus. In mea enim patria rusticitatis vernacula, Deus venter est, & in diem viuitur: & sanctior est ille, qui ditior est, accessit huic patellæ, iuxta tritum populi sermone prouerbium, dignum operculum: Lupicinus sacerdos, secundum illud quoq; de quo semel in vita Crassum ait risisse Lucillius: Similem habent labra lactucam, asino carduos comedente: videlicet vt perforatam nauem debilis gubernator regat, & cæcus cæcos ducat in foueam, talisque sit rector, quales illi qui reguntur. Matrem communem, quæ cum vobis sanctitate societur, in eo vos præuenit, quia tales genuit, cuius verè venter aureus potest dici, eo salutamus honore, quo nostis: vnà quoq; suscipiendas cunctis sorores, quæ sexum vicere cum seculo, quæ oleo ad lampadas largiter præparato sponsi opperiuntur aduentum. O beata domus, in qua morantur. Anna vidua, virgines prophetissæ, geminus Samuel nutritus in templo. O tecta felicia, in quibus cernimus Machabæorum martyrum coronis cinctam martyrem matrem. Nam licet quotidie Christum confiteamini, dum eius præcepta seruatis: tamen ad priuatam gloriam publica hæc accessit vobis, & aperta confessio, quòd per vos ab vrbe vestra Ariani quondam dogmatis virus exclusum est. Et miramini forsitan, quod in fine iam epistolæ rursum exorsus sim. Quid faciam: vocem pectori negare non valeo: epistolæ breuitas compellit tacere, desiderium vestri cogit loqui; præproperus sermo, confusa turbatur oratio, amor ordinem nescit.

Matt. 25.
Luc. 2.
1. Reg. 1. 2
2. Mac. 7.

ARGVMENTVM.

Castrutius Pannonius nauigare, vt Hieronymum inuiseret, constituerat: agit nunc ei gratias, & de oculorum cecitate consolatur, docens tribulationes ob amorem à Deo immitti: & sequenti se illum anno asserit expectare.

HIERONYMVS ad Castrutium.

EPISTOLA XXXVIII.

XXXIII. Sanctus filius meus Heraclius diaconus mihi retulit, quòd cupiditate nostri Cissam vsque venisses; & homo Pannonius, id est terrenum animal, non timueris Adriatici maris æstus, & Ægæi, atque Ionij subire discrimina; & nisi te pius fratrum retinuisset affectus, voluntatem opere complesses. Habeo itaque gratias, & in acceptum refero. In amicis enim non res quæritur, sed voluntas: quia alterum ab inimicis sæpe præbetur, alterum sola caritas tribuit. Simulque obsecro, ne imbecillitatem corporis, quam sustines, de peccato tibi existimes euenisse. Quod quidem, & Apostoli suspicantes de eo, qui natus erat cæcus ex vtero, interrogantesque dominum saluatorem: Iste peccauit, an parentes eius, vt cæcus nasceretur? audiunt; Neque hic peccauit, nec parentes eius, sed vt manifestentur opera Dei in illo. Quantos enim cernimus ethnicos atque Iudæos, hæreticos, atque diuersorum dogmatum homines, volutari in cœno libidinum, madere sanguine, feritate lupos, rapacitate miluos vincere, & nihilominus flagellum non appropinquare tabernaculis eorum, nec eos cum hominibus verberari, & iccirco superbire contra Deum, & transire vsque ad cælum os eorum? Cùm sanctos è contrario viros sciamus

Homo Pannonius animal terrenum.

Ioan. 9.

Psal. 90.

sciamus ægrotationibus, miserijs, & egestate torqueri; qui forsitan dicunt: Ergo frustra sanctificaui animam meā, & laui inter innocentes manus meas: Statimque se reprehendentes aiunt: Si narrauero sic, ecce nationem filiorum tuorum reprobaui. Si cæcitatis causam putas esse peccatum, & id Dei inferre iram, quòd crebro medici remediantur: insimulabis Isaac, qui in tantum lucis istius expers fuit, vt, etiam cui nollet, errore deceptus benediceret. Referes crimen in Iacob, cuius caligauerat acies: & cùm interioribus oculis, & spiritu prophetali longè post futura prospiceret, & Christum cerneret de stirpe regia esse venturum, Ephraim & Manassem videre non poterat. Quid inter reges Iosia sanctius? Ægyptio mucrone interfectus est. Quid Petro, quid Paulo sublimius? Neronianum gladium cruentarūt. Et (vt de hominibus taceam) Dei filius sustinuit ignominiam crucis, & tu putas beatos, qui felicitate istius sæculi, & delicijs perfruuntur? Magna ira est, quando peccantibus non irascitur Deus. Vnde & in Ezechiele ad Hierusalem: Iam, inquit, non irascar tibi, zelus meus recessit à te. Quem enim diligit Dominus, corripit, & castigat omnem filium, quem recipit. Non erudit pater, nisi quem amat. Non corripit magister discipulum, nisi eum, quem ardentioris cernit ingenij. Medicus, si cessauerit curare, desperat. Quod si responderis: quomodo Lazarus recepit mala in vita sua? libenter nunc tormenta patiar, vt futura mihi gloria reseruetur. Non enim vindicabit Dominus bis in idipsum. Iob, vir sanctus, & immaculatus, & iustus in generatione sua, cur tanta perpessus sit, ipsius volumine continetur. Et ne, veteres replicando historias, longum faciam, & excedam mensuram epistolæ, breuem tibi fabulam referam, quæ infantiæ meæ temporibus accidit. Beatus Antonius cùm à sancto Athanasio, Alexandriæ episcopo, propter confutationem hæreticorum

Psal. 92.
Gen. 27.
Gen. 24.
4. Reg. 23.
Petrus, & Paulus à Nerone interfecti.
Ezec. 16.
Hebr. 12.
Luc. 16.
Naum.
Niceph. l. 9. 17.
Athan. in vita sancti Ant.

ticorum in vrbem Alexandriam esset accitus, & isset ad eum Dydimus, vir eruditissimus, captus oculis; inter cæteras sermocinationes, quas de scripturis sanctis habebant, cùm eius admiraretur ingeniũ, & acumen animi collaudaret, sciscitans ait. Num tristis es, quod oculis carnis careas? Cùm ille pudore reticeret, secundo tertioque interrogans, tandem elicuit, vt mærorem animi simpliciter fateretur. Cui Antonius, Miror ait prudentem virum eius rei dolere damno, quam formicæ, & muscæ, & culices habent, & non lætari illius possessione, quam sancti soli, & Apostoli meruerunt. Ex quo peruides, quod multo melius sit spiritu videre, quàm carne, & illos oculos possidere, in quos peccati festuca non possit
Luc. 6. incidere. Nos, licet hoc anno non veneris, tamen non desperamus aduentum tuum: Quod si sanctus Diaconus, portitor literarum, tuis amplexibus fuerit irretitus, & illo comitante huc veneris: libenter suscipiam dispensationis moram, magnitudine fœnoris duplicatam.

ARGVMENTVM.

Castorinam, materteram suam, cum qua nescio quid dissidij fuerat, ad pacem, & concordiam, quod per alias etiam fecerat literas adhortatur.

AD CASTORINAM Materteram.

EPISTOLA XXXIX.

XXXVI.

1. Ioan. 3. IOannes, idem Apostolus, & Euangelista, in epistola sua ait: Quicunque odit fratrem suum, homicida est. Et rectè, cúm enim homicidium ex odio sæpè nascatur; quicunque odit, etiam si necdum gladio percusserit, animo tamen homicida est. Cur, ais, tale principium? Scilicet, vt, veteri rancore de-

Homicidiũ ex odio nascitur.

posito,

posito, mundum pectoris Deo paremus habitaculum. Irascimini, inquit Dauid, & nolite peccare. Hoc quid velit intelligi, Apostolus plenius interpretatur: Sol non occidat super iracundiam vestram. Quid agemus nos in die iudicii, super quorum iram non vnius diei, sed tantorum annorum sol testis occubit? Dominus loquitur in euangelio: Si offers munus tuum ad altare, ibique recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade reconciliari prius fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum. Væ mihi misero, ne dicam & tibi, qui tanto tempore aut non obtuli munus ad altare, aut ira permanente, sine causa obtuli. Quomodo in quotidiana prece vnquam diximus: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: animo discrepante cum verbis; oratione dissidente cum factis: Precor itaque, quod & ante annum prioribus literis rogaueram, vt pacem quam nobis reliquit Dominus, habeamus, & meum desiderium, & tuam mentem Christus intueatur. In breui, ante tribunal eius, reconciliata, seu scissa concordia aut præmium recuperabit, aut pœnam. Quod si tu, quod procul absit, nolueris, ego liber ero. Epistola me hæc mea, cùm lecta fuerit absoluet.

Psal. 4. *Ephes. 4.* *Matth. 5.* *Matth. 6.* *Contra illos qui inimicis nolũt remittere.* *Ioan. 15.*

ARGVMENTVM.

Theodosium, & cæteros sub eo Anachoretas rogat, vt suis precibus à Deo impetrent, vt cum ipsis, sicut habet in votis, in deserto viuere possit.

AD THEODOSIVM, & alios Anachoretas.

EPI-

EPISTOLA XL.

XXXVIII Qvam vellem nunc vestro interesse conuentui, & admirandum consortium, licet isti oculi non mereantur aspicere, tota cum exultatione complecti. Spectarem desertum omni amœnius ciuitate: viderem desolata ab accolis loca, quasi ad quoddam paradisi instar, sanctorum cœtibus obsideri. Verùm quia hoc mea faciunt delicta, ne consortio beatorum inferatur obsessum omni crimine caput, iccirco obsecro (quia vos impetrare posse non ambigo) vt me ex istius tenebris sæculi vestro liberetis oratu. Et vt ante dixerã præsens, & nunc per literas votum indicare non cesso, quod mens mea omni ad id studium cupiditate rapiatur. Nunc vestrum est, vt voluntatem sequatur effectus: meum est, vt velim: obsecrationum vestrarum est, vt, quod velim, & possim. Ego ita sum, quasi à cuncto grege morbida aberrans ouis. Quòd nisi me bonus pastor ad sua stabula humeris impositum reportarit: lababũt
Luc.15. gressus, & in ipso conamine vestigia concident assurgentis: ego sum ille prodigus filius, qui omni, quã mihi pater crediderat, portione profusa, necdum me ad genitoris genua submisi, necdum cœpi prioris à me luxuriæ blandimenta depellere. Et quia paululum non tam desiui à vitijs, quàm cœpi velle desinere: nunc me nouis diabolus ligat retibus, nũc noua impedimenta proponens, maria vndique circundat, & vndique pontum: nunc in medio constitutus elemẽto, nec regredi valeo, nec progredi possum. Superest, vt oratu vestro sancti spiritus aura me prouehat, & ad portum optatum optati litoris prosequatur.

ARGV-

ARGVMENTVM.

Marcella Hieronymo, Paula, Eustochio, virginibus cum eis degentibus, miserat sellas, saccos, cereos, calices muscariaque, quibus musca abiguntur xeniola, Hieronymus nunc ei respondens, omnia ἀλληγορικῶς ad animæ documentũ in vtranque partem sanctè, ac festiuiter interpretatur.

AD MARCELLAM DE acceptis munusculis.

EPISTOLA XLI.

VT absentiam corporum spiritus confabulatione solemur, facit vnusquisque quod præualet. XX.
Vos dona trãsmittitis: nos epistolas remittimus gratiarum: ita tamen, vt quia velatarum virginum munus est, aliqua in ipsis munusculis esse mysteria demonstremus. *Virgines velata.* Saccus, orationis signum atque ieiunij est. Sella, vt foras pedes virgo non moueat. Cerei, vt, accenso lumine, sponsi expectetur aduentus. Calices, mortificationem carnis ostendunt, & semper animum ad martyrium præparatum. Calix *Psal. 22.* quippe Domini inebrians, quã præclarus est. Quòd *Eccl. 10.* autem & matronis * offertis muscaria parua, paruis **offertis mun.* animalibus euentilandis, elegans significatio est, debere luxuriam cito restinguere, quia muscæ morituræ oleum suauitatis exterminant. Hic typus sit virginum, hæc figura matronarum. Nobis autem, licet in peruersum, munera vestra conueniant. Sedere, aptum est otiosis: in sacco iacere, pœnitentibus: calices habere, potentibus. Licet & propter nocturnos metus, & animos semper malo conscientiæ formidantes, cereos quoque accendisse sit gratum.

ARGVMENTVM.

Algasia nobilis, & ex vltimis Galliarum finibus orta fœmina, vnà cũ Hedibia Apodemium ad D. Hieronymum in Bethlehem vsque misit: vt per sanctissimum, & eruditissimum virum aliquot vtrique, quæ difficiles videbantur, ex nouo testamento soluerentur quæstiones. Vndecim ergo Algasia hoc est vna minus, quàm fecerat Hedibia, sibi explicandas proponit. D. ergo Hieronymus, laudato prius fœminæ studio, suique ingenij excusata tenuitate ad quæstiones, quas per capita distinctas inuenies, descendit, singulasq; illi non minus piè, quàm doctè interpretando soluit.

HIERONYMVS Algasiæ.

EPISTOLA XLII.

CXI. FIlius meus Apodemius, qui interpretationem nominis sui, longa ad nos veniens nauigatione signauit, & de Oceani litore atq; vltimis Galiarum finibus, Roma præterita, quæsiuit Bethleem, vt inueniret in ea cælestem panem, & saturatus eructaret in Domino, ac diceret: Eructauit cor meum verbũ bonum, dico ego opera mea regi: detulit mihi in parua schedula maximas quæstiones, quas à te datas, mihique tradendas diceret. Ad quarum lectionem
3. Reg. 10. Matth. 12. intellexi studium reginæ Saba in te esse completum; quæ de finibus terræ venit audire sapientiam Salomonis. Non quidem ego Salomon, qui & ante se, & post se cunctis hominibus præfertur sapientia: sed tu regina appellanda es Saba, in cuius mortali cor-
Cant. 6. pore non regnat peccatum, & quæ ad dominum tota mente conuersa, audies ab eo: Conuertere, conuertere Sunamitis. Etenim Saba in lingua nostra conuersionem sonat. Simulque animaduerti, quòd quæstiunculæ tuæ, de euangelio tantum, & de Apo-

stolo

stolo propositæ, indicant te veterem scripturam aut non satis legere, aut non satis intelligere: quæ tantis obscuritatibus, & futurorum typis obuoluta est, vt omni interpretatione egeat: & porta orientalis, de qua verum lumen exoritur, & per quam pontifex ingreditur, & egreditur, semper clausa sit, & soli Christo pateat, qui habet clauem Dauid, qui aperit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit: vt illo reserante, introeas cubiculum eius, & dicas; Introduxit me rex in cubiculum suum. Præterea satis miratus sum, cur, purissimo fonte vicino relicto, nostri tam procul riuuli fluenta quæsieris, & omissis aquis Siloë, quæ vadunt cum silentio, desideres aquas Sihor, quæ turbidis sæculi huius vitijs sordidantur. Habes istic sanctum virum Aletium presbyterum, qui viua, vt aiunt, voce, & prudenti, disertoque sermone possit soluere, quæ requiris: nisi fortè peregrinas merces desideras, & pro varietate gustus nostrorum quoque condimentorū te alliamenta delectant, alijs dulcia placent: nonnullos subamara delectant; horum stomachum acida renouant, illorum salsa sustentant. Vidi ego nauseam, & capitis vertiginem antidoto, quæ appellatur πικρα sæpe sanari, & iuxta Hippocratem, contrariorum contraria esse remedia. Itaque nostram amaritudinem illius nectareo melle curato: & mitte in Mara lignum crucis, seniléque pituitam iuuenili austeritate compesce, vt possis læta cantare: Quàm dulcia gutturi meo eloquia tua, super mel ori meo.

Ez. 43. 44. *Apoc. 3.* *Cant. 1.* *Esa. 8.* *.i. amara.* *Locus est in ius aqua erant amara Exod. 15.* *Psal. 118.*

ARGVMENTVM.

Respondet ijs, qui D. Hieronymo obtrectabant, quòd quædam ex nouo testamento iam recepta mutasset, & virginum vitis consuetudinem vituperasset.

HIERONYMVS Marcellæ.

EPISTOLA XLIII.

CII. POst priorem epistolam, in qua de Hebræis verbis pauca perstrinxeram, ad me repente perlatum est, quosdam homunculos mihi studiosè detrahere, cur aduersum auctoritatem veterum, & totius mundi opinionem aliqua in Euangelijs emendare tentauerim. Quos ego cum possem meo iure contemnere: (asino quippe lyra superfluè canit) tamē, ne nos superbiæ, vt facere solent, arguant, ita respōsum habeant, non adeo me hebetis fuisse cordis, & tam crassæ rusticitatis (quam illi solam pro sanctitate habent, piscatorum se discipulos asserentes: quasi idcirco sancti sint, si nihil scierint) vt aliquid de Dominicis verbis aut corrigēdum putauerimus, aut non diuinitus inspiratum: sed Latinorum codicū vitiositatem, quæ ex diuersitate librorum omnium comprobatur, ad Græcam originem, vnde & ipsi translata non denegant, voluisse reuocare. Quibus si displicet fontis vnda purissimi: cœnosos riuulos bibant, & diligentiam, qua auium siluas, & concharum gurgites norunt, in scripturis legendis abijciant: sintq; in hac re tantum simplices, vt Christi verba existiment rusticana, in quibus per tanta iam sæcula tantorum ingenia sudauerunt, vt rationem
Act. 26. verbi vniuscuiusq; magis opinati sint, quàm expresserint. Apostolum arguant imperitiæ, qui ob multas literas insanire dicebatur. Scio te, cum ista legeris, rugare frontem, & libertatem meam rursum seminarium timere rixarum, ac meum, si fieri potest, os digito velle comprimere: ne audeam dicere, quæ alij facere non erubescunt. Rogo, quid à nobis liberè dictum est? nunquid in lancibus idola cælata descripsi? nunquid inter epulas Christianas virginalib. oculis baccharum satyrorumque complexus innexui? aut vnquam aliquem amarior sermo

pulsauit?

pulsaui? nunquid ex medicis diuites fieri doluimus? nunquid reprehendi hereditarias sepulturas? Vnum miser locutus, quòd virgines sæpius deberent cum mulierib. esse, quam cum masculis; totius oculos vrbis offendi; cunctorum digitis notor. Multiplicati sunt super capillos capitis mei, qui oderũt me gratis, & factus sum eis in parabolam: & tu putas me aliquid deinceps locuturum? Verùm, ne Flaccus de nobis rideat: Amphora cœpit institui currente rota, cur vrceus exit? reuertimur ad nostros bipedes asellos: & illorum in aure buccina magis quàm cithara, concrepamus. Illi legant, spe gaudentes, tempori seruientes: nos legamus spe gaudentes, Domino seruientes. Illi aduersus presbyterum accusationem omnino putent recipiẽdam: nos legamus, Aduersum presbyterum accusationem ne receperis, nisi sub duob. aut tribus testib. peccantes autem coram omnib. argue. Illis placeat humanus sermo, & omni acceptione dignus: nos cum Græcis, id est, cũ Apostolo, qui Græcè locutus est, erremus: Fidelis sermo, & omni acceptione dignus. Ad extremum illi gaudeant gallicis canterijs: nos solutus vinculis, & in Saluatoris ministerium præparatus, Zachariæ asellus ille delectet, qui postquam Domino terga præbuit, cœpit Esaiæ consonare vaticinio: Beatus, qui seminat secus omnem aquam, vbi bos & asinus calcant.

Psal. 68. *Aselli bipedes.* *Rom. 12.* *1. Tim. 5.* *1. Tim. 1.* *Zacha. 9.* *Esai. 32.*

ARGVMENTVM.

Rogatus per literas à Marcella, nobili apud Romanos fœmina quid sit Ephod bad, & quid Theraphim apud Hebræos, exponit.

HIERONYMVS Marcellæ.

EPISTOLA XLIIII.

CXXX. EPistolare officium est, de re familiari, aut de quotidiana conuersatione aliquid scribere, & quodammodo absentes inter se præsentes fieri, dum mutuo, quid aut velint aut gestum sit, nunciant; licet interdum confabulationis tale conuiuium, doctrinæ quoque sale condiatur. Verùm tu, dum tota in tractatibus occuparis, nihil mihi scribis, nisi quod me torqueat, & scripturas legere compellat. Denique heri, famosissima quæstione proposita postulasti, vt quid sentirem, statim rescriberem. Quasi verò Pharisæorum teneam cathedram, vt quotiescunque de verbis Hebraicis iurgium est, ego arbiter, & litis sequester exposcar. Non sunt suaues epulæ, quę non placentam redolent, quas non condit Apicius, in quibus nihil de magistrorum huius temporis iure suffumat. Sed quia vector, & internuncius sermonis nostri redire festinat, rem grandem celerius dicto, quàm debeo: licet de scripturis sanctis disputanti non tam necessaria sint verba, quàm sensus. Quod si eloquentiam quæris; Demosthenes legendus, aut Tullius est: si sacramenta diuina; nostri codices, qui de Hebræo, in Latinum non bene resonant, peruidendi. In fronte epistolæ tuæ posueras, quid sibi velit, quod in Regnorum libro primo scriptum est: Et Samuel puer seruiebat ante conspectum
1.Reg.2. domini, cinctus ephod bad, & diploidem habebat pusillam, quam fecerat ei mater sua: & afferebat ei de dieb. in dies, cùm ascenderet cum viro suo sacrificare sacrificium dierum. Itaq; quæris, quid sit ephod bad, quo futurus propheta præcingitur; vtrū ne zona, an, vt quidam putant, thuribulum, vel genus aliquod vestimenti sit? Et si vestis, quomodo ea
Ibidem. pręcingitur? Et post ipsum ephod, quare adiungitur ei bad? In sequentib. quoq. legisse scribis. Venit

homo

homo Dei ad Eli, & dicit ei. Hæc dicit Dominus: Manifestè ostendi me ad domum patris tui, ex omnib. tribubus Israel, cùm essent in terra Ægypti seruientes in domo Pharaonis; & elegi domum patris tui, ex omnib. tribubus Israel mihi in sacerdotium: vt ascenderent ad altare meum, & incenderent incensum, & portarent ephod: totumque libri ordinē prosecuta, etiam de illo loco exemplar sumpsisti; in quo Doec Idumæus iussu regis interfecit sacerdotes: Et conuersus, inquit scriptura, Doec Syrus mortificauit ipse sacerdotes Domini: & occidit in illa die trecentos quinq; viros, siue, vt in Hebræo legitur, octoginta quinq; omnes, qui portabant ephod: & Nob ciuitatem sacerdotum occidit in ore gladij à viro vsq. ad mulierem, ab infante vsq. ad nutrientē, & vitulum, & asinum, & ouem in ore gladij. Et saluatus est vnus filius Achimelech filij Achitob, & nomen ei Abiathar, & fugit post Dauid. Non me teneo, quin problematis ordinem responsione præueniam. Vbi nunc legimus, & omnes portantes ephod in Hebræo habet, portantes ephod bad. Hoc quare ita dixerim, in sequentib. disces. Illud quoq., quod sequitur, addidisti. Et factum est, cum fugeret Abiathar filius Achimelech, ad Dauid, & ipse cum Dauid descendit in Ceila habēs ephod in manu sua: & renunciatum est Saul, quia venit Dauid in Ceila: vbi cum regis aduentus & ciuitatis timeretur obsidio, dixit Dauid ad Abiathar: Defer ephod domini. Hæc sunt, quæ de regnorum libro excerpta proponens ad volumen Iudicum transcendisti, in quo Micha de monte Ephraim scribitur mille centum argēti siclos matri, quos illa nouerat reddidisse, atq. sculptile inde fecisse, & conflatile. Et addis hæc post modicum, vocari ephod, & theraphim, cum vtiq; si zona sit, aut vestimenti genus, sculptile atq. conflatile esse non possit. Agnosco errorem penè omnium latinorum, putantium ephod, & teraphim,

1. Reg 22.

1. Reg. 23.

Iud. 17.

quæ postea nominatur, de hoc argento, quod Micha matri dederat, fuisse conflata; cum scriptura sic referat. Et accepit mater eius, haud dubium quin Michæ argentum, & dedit illud conflatori, & fecit illud sculptile, atq. conflatile, quod fuit in domo Michæ, & domus Michæ, domus eius Dei, & fecit ephod & theraphim, & impleuit manum vnius de filijs suis, & factus est ei in sacerdotem. Si autem putas, ea, quæ superius appellata sunt sculptile, atq. conflatile, ephod & teraphim deinceps nominari, disce esse non eadem: siquidem post matris idolum, quod dicitur sculptile, atq; conflatile, fecit Micha ephod & theraphim, sicut ex consequentib. approbatur. Et responderunt quinq; viri, qui abierant considerare terram, & dixerunt ad fratres suos. Ecce nostis, quia est in domib. istis Ephod, & theraphim, & sculptile, atq; conflatile. Et post multa, quæ in medio prætermisisti: Et ascenderunt, inquit quinque viri, & illuc irruerunt, & sumpserunt sculptile, atque conflatile, ephod, & theraphim. Et sexcenti viri, qui cincti erant vasis bellicis, ingressi sunt domum Michæ, & sumpserunt sculptile atq. conflatile, ephod & theraphim. Ex quo coarguuntur eorum opiniones, qui vt dissolubilem facerent quæstionem ephod argenteum putauerunt. Illud breuiter attende, quod nunquam nisi in sacerdotio nominetur. Nam & Samuel, qui illo
1.Reg.2. cinctus refertur, leuites fuit: & sacerdotes Nob hoc
1.Reg.22. dignitatis suæ insigne portabant. Et, quod in Lati-
21. nis codicibus non habetur, quando Dauit fugiens à Saul venit ad Achimelech, & gladium postulauit, dicens. Vide, si est ad manum tuam lancea, & gladius, quoniam gladium meum, & vasa mea non sustuli in manu mea: respondensque sacerdos dixit: Ecce gladius Goliath alienigenæ, quem percussisti in valle Terebinthi, & hic inuolutus est vestimento post ephod in sactario, vtiq; ephod conditum seruabatur.

batur. Hoc quoq; ipsum, quod nunc posuimus, vbi sculptile, & conflatile legitur, licet idolum sit, tamen, quia per errorem religio putabatur, ad venerationem eius, sicut ad Dei mysterium, ephod & theraphim insigne conficitur. Theraphim quid sit, si spatium dictandi fuerit, prosequemur. Nunc interim de ephod, vt cœpimus, explicandum est. In Exodo, vbi Moysi præcipitur, vt sacerdotalia iubeat fieri vestimenta, post cætera legitur: Et hæ stolæ, quas facient, pectorale, & superhumerale, & tunicas * κοσυμβωτάς, & cidarim, & cinctorium. Vbi autē nos posuimus superhumerale, in Græco ἐπωμίδα Septuaginta interpretes transtulerunt, quod scilicet super humeros istiusmodi veniat vestimentum. Deinde iungitur: Et hi accipient aurum, & hiacynthū, & coccum, & purpuram, & byssum, & facient superhumerale de bysso torta, opus textile varium. Quid plura? totus Exodi liber hac vestium plenus est specie: nam & in fine eiusdē voluminis scribitur. Et fecit omnis sapiens in operib. stolas sanctorum, quæ sunt Aaron sacerdotis, sicut dominus præcepit Moysi: & fecerunt superhumerale de auro, & hyacintho, & purpura, & cocco, & bysso retorta. Sed quia in Exodo hoc genus vestimenti præcipitur tantum vt fiat, & postea factum refertur, non tamen eo Aaron vestitur: in Leuitico quomodo sacerdotalib. vestimentis indutus fuerit, explicatur. Et applicuit Moyses Aaron, & filios eius, & lauit eos aqua, & vestiuit eum tunica, & cinxit eū zona, & vestiuit eū ὑποδύτην, quod nos subtunicalem, siue tunicam, qua subtus vestitus est, possumus interpretari. Et imposuit ei superhumerale, inquit, & cinxit eum secundum facturam superhumeralis, & constrinxit eā in ipso. Vides itaq., hoc Aaron superhumerali cingi, quomodo Samuel ephod bad illo nescio quo cingebatur. Sed, ne te longius traham, hanc habe sententiam. Vbicunq. in Septuaginta interpretib., hoc est

Exod. 28.

* .i. fimbriatam vestimenta.

Exod. 39.

Leuit. 8.

.i. subuculam.

est in codicib. nostris, ἐπωμὶς, id est superhumerale legitur, in Hebræo scriptum est ephod. Quod quare alibi interpretari voluerint, & alibi interpretatum reliquerint, non est mei iudicij, cùm hoc ipsũ in plurib. fecerint: vt quæ alibi aliter atq; aliter expresserant, nouissimè translationis varietate lassati, ipsa Hebræa verba posuerint. Aquila autem, id quod illi ὑποδύτην dixerunt, ἔνδυμα, & ἐπένδυμα dixit: quod scilicet tunica est: & quod Hebræo sermone vocatur, mehil, superiorem tunicam; ἐπένδυμα vero, id est ἐπωμὶς, quod Hebraice dicitur ephod, superius pallium significat, quo tota sacerdotalis protegatur ambitio. Quæras forsitan, si ephod sacerdotale sit pallium, quare in quibusdã locis addatur bar. Audiens bar, risum tenere non possum. Nam cũ apud Hebræos dicatur bad, ipsos quoque Septuaginta interpretes sic transtulisse manifestum sit; vt pro bad bar scriberetur, error obti-
Exod. 28. nuit. Bad autem Hebraica lingua linum dicitur: licet linum pist ha significantius exprimatur. Denique vbi nos legimus, & facies femorale lineum, vt operiant carnis turpitudines, à lumbis vsque ad crura eorum: in Hebræo pro lineo, bad ponitur. Qua specie vir quoque ille, qui Danieli monstratur indutus est: Et extuli oculos meos, & Dan. 10. vidi: & ecce vir vnus vestitus est baddim, quo plurali numero vestes lineæ nuncupantur. Propterea autem Samuel, & octoginta quinq; viri sacer-
1. Reg. 2. 22. dotes, ephod lineum portasse referuntur: quoniam sacerdos magnus solus habebat licentiam ephod, non lineo vestiendi, verùm, vt scriptura commemorat, auro, hiacyntho, purpura, cocco, byssoq; contexto. Cæteri habebant ephod, non illa varietate distinctum, & duodecim lapidib. ornatũ, qui in humero vtroq. residebant, sed lineum, & simplex, & toto candore purissimum. Verùm quia supra promiseram, me, si spatium dictandi fuisset,
de

de theraphim quoque breuiter disserturum, nec quisquam interim interpellator aduenit: scito theraphim ab Aquila μορφώματα interpretari, quas nos figuras, siue figurationes possumus dicere. Nam in eo loco, quando Saul misit nuncios, vt acciperet Dauid, & responderunt vexari illum grauiter, misit rursum dicens. Afferte illum in lecto ad me, vt occidam illum: & venerunt nuncij, & ecce κενοτάφια in lecto: pro cenotaphijs, in Hebræo theraphim, id est μορφώματα posita sunt: & non iecur caprarum, vt nostri codices habent, sed pululillus de caprarum pelle consutus, qui intonsis pilis, caput inuoluti in lectulo hominis mentiretur. Vt autem vtriusque sermonis veritatem pariter explicem, in Osee comminatur Deus se à populo fornicante omnem gratiam ablaturum, dicens: quod diebus multis sedebunt filij Israel sine rege, & principe, sine sacrificio, sine altari, & sine sacerdotio, & manifestationibus. Pro sacerdotio, & manifestationib. in Hebræo est, sine ephod, & sine theraphim, sicut Theodotion, & Symmach. transtulerunt. Ex quo intelligimus, in ephod, iuxta Septuaginta quoq., qui sensum magis, quã verba interpretati sunt, sacerdotium interpretari: in theraphim verò, idest, figurationib. vel figuris, varia opera, quæ theraphim vocantur, intelligi. Nam & in Exodo, cęterisq; locis, vbi describuntur vestes plumaria arte cõtextæ, opus Cherubim, id est varium, atq. depictum esse factum describitur, ita tamen, vt vau literam Cherubim non habeant: quia vbicunq. cum hac litera scribitur, animalia magis quàm opera significant. Iuxta igitur hunc sensum, & Micha cum veste sacerdotali, cœtera quoq., quæ ad sacerdotalia pertinent ornamenta, per theraph.m fecisse monstratur. Quàm vellem nunc tibi omnem habitum sacerdotalem exponere, & per singulas vestium species diuina ostendere sacramenta. Verùm, quia in hoc ipso breuitatem

1. Reg. 19.
Osee. 3.
Exod. 26. 28. 38.
Iud. 17.

tem epistolæ excessimus, & Iosephus, ac Philo, viri doctissimi Iudæorum multiq. de nostris id latissime persecuti sunt, quorum, vt aiunt, vocé audies me: quæ de cætero velis, præsens percunctator præsenté: vt si quid forte nescimus, sine teste, sine iudice in fida aure moriatur. Nos, vt scis, Hebræorum lectione detenti, in Latina lingua rubiginem obduximus, intantum, vt loquentib. quoq. nobis stridor quidam non Latinus interstrepat: vnde ignosce ariditati: & si imperitus sum inquit, sermone Apostolus, sed nō
2.Cor.12. scientia. Illi vtrumq. non deerat, & vnum humiliter renuebat; nobis vtrumq. deest: quia &, quod pueri plausibile habueramus, amisimus, nec scientiam, quam volebamus, consecuti sumus, iuxta Æsopici canis fabulam dum magna sectamur, etiam minora perdentes.

ARGVMENTVM.

Ingens sibi odium apud Romanos Hieronymus contraxit, quòd Paulam, & Eustochium, vnà cum Melania, primarias in vrbe fœminas, ad sanctiorem vitam, monasticumq; institutum traxisset: neq; caruit suspicione, quòd eas turpiter amaret: propterea nunc cum stomacho vrbem relinquens, dū nauim pro discessu conscendit, huiusmodi obtrectatorum obloquijs excitata bile, respondet: hominumq. maleuolentiam deplorat.

HIERONYMVS Asellæ.

XCIX.

EPISTOLA XLV.

SI tibi putem gratias á me referri posse, non sapiā. Potēs est Deus super persona mea sanctæ animæ tuæ restituente, quod meretur. Ego enim indignus, nec æstimare vnquam potui, nec optare, vt mihi tan-

tum

tum in Christo largireris affectum. Et licèt me sceleratum quidam putent, & omnibus flagitijs obrutum; & pro peccatis meis, etiam hæc parua sint: tamen tu bene facis, quòd ex tua mente etiam malos bonos putas. Periculosum quippe est, de seruo alterius iudicare: & non facilis venia, praua dixisse de rectis. Veniet, veniet illa dies, in qua & mecum dolebis ardere non paucos. Ego probrosus, ego versipellis, & lubricus, ego mendax, & satanæ arte decipiens. Quid enim est tutius, hæc vel credidisse, vel finxisse de insontibus; an etiam de noxijs credere noluisse? Osculabantur mihi manus quidam, & ore vipereo detrahebant: & dolebant labijs, corde gaudebant. Videbat dominus, & subsannabat illos, & miserum me, seruum suum, futuro cum eis iudicio reseruabat. Alius incessum meum calumniabatur, & risum; & ille vultui detrahebat, hic in simplicitate aliud suspicabatur. Penè certè triennium cum eis vixi. Multa me virginum crebrò turba circundedit. Diuinos libros, vt potui nonnullis sæpè disserui, lectio assiduitatem, assiduitas familiaritatem, familiaritas fiduciam fecerat. Dicant, quid vnquam in me aliter senserint, quàm Christianum decebat? Pecuniam cuiusquam accepi? munera vel parua, vel magna non spreui? in manu mea æs alicuius insonuit? obliquus sermo, oculus petulans fuit? Nihil mihi aliud obijcitur, nisi sexus meus: & hoc nunquam obijcitur, nisi cùm Hierosolymam Paula, & Melania proficiscuntur. Esto; crediderunt mentienti: cur non credunt neganti? Idem est homo ipse, qui fuerat: fatetur insontem, qui dudum noxium loquebatur. Et certè veritatem, magis exprimunt tormenta, quàm risus. Nisi quòd facilius creditur, quod aut fictum libenter auditur, aut non fictum, vt fingatur, impellitur. Antequam domum sanctæ Paulæ nossem; totius in me vrbis studia consonabant: omnium penè iudicio dignus summo sacerdotio decernebar.

Hieronym. mores.

remque Marcellam, Marcellinam quoque, & sanctã Felicitatem: & dic eis: Ante tribunal Christi simul stabimus: ibi apparebit, qua mente quis vixerit. Memento mei, exemplum pudicitiæ, & virginitatis insigne, fluctusque maris tuis precibus mitiga.

ARGVMENTVM.

Exuperij literis qui, & egentib. fratribus miserat munera, respondet: simulque illi dedicat suos in minores prophetas commentarios, laudans illius episcopi virtutes.

HIERONYMVS Exuperio Episcopo Tholosano.

EPISTOLA XLVI.

LXVII. VLtimo iam autũni tempore frater noster, filius tuus Sysinnius monachus, tuæ mihi dignationis epistolam reddidit: qua lecta, gauisus sum esse te sospitem, & memorem mei omniumq; fratrum, qui in sanctis locis domino seruiunt. In quorum refrigerijs facis tibi amicos de iniquo mãmona, & præparas æterna tabernacula; vt possis cum Dauid dicere. Quam dilecta tabernacula tua domine virtutum: concupiscit, & deficit anima mea in atria domini. Si enim passer inuenit sibi domum, & turtur nidũ, vbi ponat pullos suos: cur tu, qui pontifex domini es, & calcas in fine mundi torcularia, vt sitientib. populis sanguinis Christi vinum tribuas, non liberè proclamabis ac dices. Cor meum, & caro mea exultauit in Deum viuum: Beati qui habitant in domo tua. Audio te in valle lachrymarum, in loco quem Deus posuit ad certamen, vt vincentibus coronam daret, ascensiones in tuo corde disponere, & ire virtute in virtutem, & imitari domini paupertatem, vt cum illo diues fias, & in te reclinet caput, & per singulos

gulos

gulos dies suscipiatur, visitetur, alatur, vestiatur; & præcipuè in sanctarum scripturarum lectione feruere. Cunque tibi cuperem ingenioli mei aliquod offerre munusculum, & cœpta in duodecim prophetas explanatio perueniret ad calcem, susceptum opus deserere nolui: sed quod & absque te dictaturus erã, tuo potissimùm nomini consecraui. Tuæ beneuolétiæ erit, non eruditionem nostram, quæ vel nulla, vel parua est, sed pronam in te suscipere voluntatem, vt nos ad cætera prouoces, & in longo scripturarum campo currere cohorteris. Si qui autem sunt, quibus interpretationem, & horum, & aliorum voluminum ante promisi, ignoscant incredibili in te amori meo, & quicquid tibi scripsi, sibi scriptum arbitrentur. Charitas enim benigna est, charitas non æmulatur, non quærit quæ sua sunt.

ARGVMENTVM.

Theophilo respondens, quòd canonum obseruantiam monuerit, gratias agit: illos, præcipueque Romanam fidem, sibi cordi esse ait: & sicut, quod olim contra Origenistas tacuerit, non reprehendit, ita quòd nimia eos corrigi nũc lenitate putet, non laudat.

HIERONYMVS Theophilo.

EPISTOLA XLVII.

MEminit beatitudo tua, quòd eo tempore, * quo tacebas, nunquam ab officio meus sermo cessauerit, nec considerauerim, quid tu pro dispensatione tunc faceres, sed quid me facere conueniret: & nunc, sumptis dignationis tuæ epistolis, fructum aliquem cepisse me video euãgelicæ lectionis. Si enim duri iudicis sententiam crebra mulieris inflexit petitio, quanto magis paterna viscera

LXVIII.

* *quo nobiscum manebas, alijs habetur in codicibus.*

Luc. 18.

nebar. Beatæ memoriæ Damasus meus sermo erat. Dicebar sanctus, dicebar humilis, & disertus. Nunquid domum alicuius lasciuioris ingressus sum? nunquid me vestes sericæ, nitentes gemmæ, picta facies, auri rapuit ambitio? Nulla fuit alia Romæ matronarum, quæ meam posset edomare mentem, nisi lugens, atq. ieiunans, squalens sordib., fletib. penè cæcata, quam continuis noctib. misericordiam domini deprecantem sol sæpè deprehendit. cuius canticum psalmi, sermo euangelium, deliciæ continentia, vita ieiunium: nulla alia me potuit delectare; nisi illa, quam manducantem nunquam vidi: sed postquam eam pro suæ merito castitatis venerari, colere, suspicere cœpi, omnes me illicò deseruere virtutes. O inuidia primùm mordax tui: o satanæ calliditas, semper sancta persequens. Nullæ aliæ Romanæ vrbi fabulam præbuerunt, nisi Paula, & Melania, quæ, contemptis facultatib., pignoribusq. desertis, crucem domini, quasi quoddam pietatis leuauere vexillum. Si balneas peterent, vnguenta eligerent, diuitias, & viduitatem haberent, materiem luxuriæ, & libertatis: dominæ vocarentur, & sanctæ. Nunc in sacco, & cinere formosæ volunt videri, & in gehennam ignis cum ieiunijs, & pædore descendere: videlicet non licet eis applaudente populo perire cum turbis. Si gentiles hanc vitam carperent, si Iudæi haberent solatium non placendi eis, quib. displicet Christus: nunc verò, pro nefas, homines Christiani, prætermissa domorum suarum cura, & proprij oculi trabe neglecta, in alieno oculo festucam quærunt: lacerant sanctum propositum: & remedium pœnæ suæ arbitrantur, si nemo sit sanctus, si omnibus detrahatur, si turba sit pereuntiũ, si multitudo peccantium. Tibi placet lauare quotidie: alius has munditiies sordes putat. Tu attagenem ructas, & de comeso* accipensere gloriaris: ego faba ventrem impleo. Te delectant cachinnantium greges:

Officium sanctæ mulieris.

Luc. 9.

* *Aliàs comesto ansere egrege.*

greges: me Paula, Melaniaq. plangentes. Tu aliena desideras: illæ contemnunt sua. Te delibuta melle vina delectant: illæ potant aquam frigidam suauiorem. Tu te perdere existimas, quidquid in præsenti non habueris, comederis, deuoraueris: illæ futura desiderant, & credunt vera esse, quæ scripta sunt. Esto, inepte, & inaniter, quibus resurrectio corporum persuasit: quid ad te? nobis è contrariò tua vita displicet. Bono tuo crassus sis: me macies delectat, & pallor. Tu tales miseros arbitraris, nos te miserabiliorem putamus. Par pari refertur, & inuicem nobis videmur insanire. Hæc, mi domina Asella, cùm iam nauem conscenderem, raptim flens dolensque conscripsi: & gratias ago Deo meo, quòd dignus sim, quem mundus oderit. Ora autem vt de Babylone Hierosolymam regrediar, ne mihi dominetur Nabuchodonosor, sed Iesus filius Iosedech: veniat Esdras, qui interpretatur adiutor, & reducat me in patriam meam. Stultus ego, qui volebam cantare canticum domini in terra aliena, & deserto monte Sina, Ægypti auxilium flagitabam: Non recordabar euangelij; quia qui de Hierusalem egreditur, statim incidit in latrones, spoliatur, vulneratur, occiditur. Sed licet sacerdos despiciat, atque leuites, Samaritanus ille misericors est: cui cùm diceretur: Samaritanus es, & dæmonium habes: dæmonium renuens, Samaritem se non negauit: Quia quem nos custodem, Hebræi Samaritem vocant. Maleficum quidam me garriunt: titulum fidei seruus agnosco. Magnum vocant & Iudæi dominũ meum. Seductor & Apostolus dictus est. Tentatio me non apprehendat, nisi humana. Quotam partẽ angustiarum perpessus sum, qui cruci milito? Infamiam falsi criminis imputarunt. Sed scio, per bonam & malam famam perueniri ad regna cœlorum. Saluta Paulam, & Eustochium, velit nolit mundus, in Christo meas. Saluta matrem Albinam, sororemque

Agg. 1. 2.
Hier. 42.
Luc. 10.
Ioan. 8.
Marc. 3.
2. Cor. 6.
1. Cor. 10.

nebar. Beatæ memoriæ Damasus meus sermo erat. Dicebar sanctus, dicebar humilis, & disertus. Numquid domum alicuius lasciuioris ingressus sum? numquid me vestes sericæ, nitentes gemmæ, picta facies, auri rapuit ambitio? Nulla fuit alia Romæ matronarum, quæ meam posset edomare mentem, nisi lugens, atq. ieiunans, squalens sordib., fletib. penè cæcata, quam continuis noctib. misericordiam domini deprecantem sol sæpè deprehendit: cuius canticum psalmi, sermo euangelium, deliciæ continentia, vita ieiunium: nulla alia me potuit delectare; nisi illa, quam manducantem nunquam vidi: sed postquam eam pro suæ merito castitatis venerari, colere, suspicere cœpi, omnes me illicò deseruere virtutes. O inuidia primùm mordax tui: o satanæ calliditas, semper sancta persequens. Nullæ aliæ Romanæ vrbi fabulam præbuerunt, nisi Paula, & Melania, quæ, contemptis facultatib., pignoribusq. desertis, crucem domini, quasi quoddam pietatis leuauere vexillum. Si balneas peterent, vnguenta eligerent, diuitias, & viduitatem haberent, materiem luxuriæ, & libertatis: dominæ vocarentur, & sanctæ. Nunc in sacco, & cinere formosæ volunt videri, & in gehennam ignis cum ieiunijs, & pædore descendere: videlicet non licet eis applaudente populo perire cum turbis. Si gentiles hanc vitam carperent, si Iudæi haberent solatium non placendi eis, quib. displicet Christus: nunc verò, pro nefas, homines Christiani, prætermissa domorum suarum cura, & proprij oculi trabe neglecta, in alieno oculo festucam quærunt: lacerant sanctum propositum, & remedium pœnæ suæ arbitrantur, si nemo sit sanctus, si omnibus detrahatur, si turba sit pereuntiũ, si multitudo peccantium. Tibi placet lauare quotidie: alius has mundities sordes putat. Tu attagenem ructas, & de comeso* accipensere gloriaris: ego faba ventrem impleo. Te delectant cachinnantium greges:

Officium sanctæ mulieris.

Luc. 9.

* *Aliàs comesto ansere egrege.*

greges: me Paula, Melaniaq. plangentes. Tu aliena desideras: illæ contemnunt sua. Te delibuta melle vina delectant: illæ potant aquam frigidam suauiorem. Tu te perdere existimas, quidquid in præsenti non habueris, comederis, deuoraueris: illæ futura desiderant, & credunt vera esse, quæ scripta sunt. Esto, inepte, & inaniter, quibus resurrectio corporum persuasit: quid ad te? nobis è contrariò tua vita displicet. Bono tuo crassus sis: me macies delectat, & pallor. Tu tales miseros arbitraris, nos te miserabiliorem putamus. Par pari refertur, & inuicem nobis videmur insanire. Hæc, mi domina Asella, cùm iam nauem conscenderem, raptim flens dolensque conscripsi: & gratias ago Deo meo, quòd dignus sim, quem mundus oderit, Ora autem vt de Babylone Hierosolymam regrediar, ne mihi dominetur Nabuchodonosor, sed Iesus filius Iosedech: veniat Esdras, qui interpretatur adiutor, & reducat me in patriam meam. Stultus ego, qui volebam cantare canticum domini in terra aliena, & deserto monte Sina, Ægypti auxilium flagitabam: Non recordabar euangelij; quia qui de Hierusalem egreditur, statim incidit in latrones, spoliatur, vulneratur, occiditur. Sed licet sacerdos despiciat, atque leuites, Samaritanus ille misericors est: cui cùm diceretur: Samaritanus es, & dæmonium habes: dæmonium renuens, Samaritem se non negauit: Quia quem nos custodem, Hebræi Samaritem vocant. Maleficum quidam me garriunt: titulum fidei seruus agnosco. Magnum vocant & Iudæi dominũ meum. Seductor & Apostolus dictus est. Tentatio me non apprehendat, nisi humana. Quotam partẽ angustiarum perpessus sum, qui cruci milito? Infamiam falsi criminis imputarunt. Sed scio, per bonam & malam famam perueniri ad regna cęlorum. Saluta Paulam, & Eustochium, velit nolit mundus, in Christo meas. Saluta matrem Albinam, sororemque

Agg. 1. 2. *Hier. 42.* *Luc. 10.* *Ioan. 8.* *Marc. 3.* *2. Cor. 6.* *1. Cor. 10.*

nebar. Beatæ memoriæ Damasus meus sermo erat. Dicebar sanctus, dicebar humilis, & disertus. Nunquid domum alicuius lasciuioris ingressus sum? nunquid me vestes sericæ, nitentes gemmæ, picta facies, auri rapuit ambitio? Nulla fuit alia Romæ matronarum, quæ meam posset edomare mentem, nisi lugens, atq. ieiunans, squalens sordib., fletib. penè cæcata, quam continuis noctib. misericordiam domini deprecantem sol sæpè deprehendit, cuius canticum psalmi, sermo euangelium, deliciæ continentia, vita ieiunium: nulla alia me potuit delectare; nisi illa, quam manducantem nunquam vidi: sed postquam eam pro suæ merito castitatis venerari, colere, suspicere cœpi, omnes me illicò deseruere virtutes. O inuidia primùm mordax tui: o satanæ calliditas, semper sancta persequens. Nullæ aliæ Romanæ vrbi fabulam præbuerunt, nisi Paula, & Melania quæ, contemptis facultatib., pignoribusq. desertis, crucem domini, quasi quoddam pietatis leuauere vexillum. Si balneas peterent, vnguenta eligerent, diuitias, & viduitatem haberent, materiem luxuriæ, & libertatis: dominæ vocarentur, & sanctæ. Nunc in sacco, & cinere formosæ volunt videri, & in gehennam ignis cum ieiunijs, & pædore descendere: videlicet non licet eis applaudente populo perire cum turbis. Si gentiles hanc vitam carperent, si Iudæi haberent solatium non placendi eis, quib. displicet Christus: nunc verò, pro nefas, homines Christiani, prætermissa domorum suarum cura, & proprij oculi trabe neglecta, in alieno oculo festucam quærunt: lacerant sanctum propositum, & remedium pœnæ suæ arbitrantur, si nemo sit sanctus, si omnibus detrahatur, si turba sit pereuntiũ, si multitudo peccantium. Tibi placet lauare quotidie: alius has munditias sordes putat. Tu attagenem ructas, & de comeso* accipensere gloriaris: ego faba ventrem impleo. Te delectant cachinnantium greges:

Officium sanctæ mulieris.

Luc. 9.

* *Aliàs comesto ansere egrege.*

greges: me Paula, Melaniaq. plangentes. Tu aliena desideras: illæ contemnunt sua. Te delibuta melle vina delectant: illæ potant aquam frigidam suauiorem. Tu te perdere existimas, quidquid in præsenti non habueris, comederis, deuoraueris: illæ futura desiderant, & credunt vera esse, quæ scripta sunt. Esto, inepte, & inaniter, quibus resurrectio corporum persuasit: quid ad te? nobis è contrariò tua vita displicet. Bono tuo crassus sis: me macies delectat, & pallor. Tu tales miseros arbitraris, nos te miserabiliorem putamus. Par pari refertur, & inuicem nobis videmur insanire. Hæc, mi domina Asella, cùm iam nauem conscenderem, raptim flens dolensque conscripsi: & gratias ago Deo meo, quòd dignus sim, quem mundus oderit. Ora autem vt de Babylone Hierosolymam regrediar, ne mihi dominetur Nabuchodonosor, sed Iesus filius Iosedech: veniat Esdras, qui interpretatur adiutor, & reducat me in patriam meam. Stultus ego, qui volebam cantare canticum domini in terra aliena, & deserto monte Sina, Ægypti auxilium flagitabam: Non recordabar euangelij; quia qui de Hierusalem egreditur, statim incidit in latrones, spoliatur, vulneratur, occiditur. Sed licèt sacerdos despiciat, atque leuites, Samaritanus ille misericors est: cui cùm diceretur: Samaritanus es, & dæmonium habes: dæmonium renuens, Samaritem se non negauit: Quia quem nos custodem, Hebræi Samaritem vocant. Maleficum quidam me garriunt: titulum fidei seruus agnosco. Magnum vocant & Iudæi dominũ meum. Seductor & Apostolus dictus est. Tentatio me non apprehendat, nisi humana. Quotam partẽ angustiarum perpessus sum, qui cruci milito? Infamiam falsi criminis imputarunt. Sed scio, per bonam & malam famam perueniri ad regna cęlorum. Saluta Paulam, & Eustochium, velit nolit mundus, in Christo meas. Saluta matrem Albinam, sororemque

Agg. 1. 2. *Hier. 42.* *Luc. 10.* *Ioan. 8.* *Marc. 3.* *2. Cor. 6.* *1. Cor. 10.*

nebar. Beatæ memoriæ Damasus meus sermo erat. Dicebar sanctus, dicebar humilis, & disertus. Nunquid domum alicuius lasciuioris ingressus sum? nunquid me vestes sericæ, nitentes gemmæ, picta facies, auri rapuit ambitio? Nulla fuit alia Romæ matronarum, quæ meam posset edomare mentem, nisi lugens, atq. ieiunans, squalens sordib., fletib. penè cæcata, quam continuis noctib. misericordiam domini deprecantem sol sæpè deprehendit; cuius canticum psalmi, sermo euangelium, deliciæ continentia, vita ieiunium: nulla alia me potuit delectare; nisi illa, quam manducantem nunquam vidi: sed postquam eam pro suæ merito castitatis venerari, colere, suspicere cœpi, omnes me illicò deseruere virtutes. O inuidia primùm mordax tui: o satanæ calliditas, semper sancta persequens. Nullæ aliæ Romanæ vrbi fabulam præbuerunt, nisi Paula, & Melania quæ, contemptis facultatib., pignoribusq. desertis, crucem domini, quasi quoddam pietatis leuauere vexillum. Si balneas peterent, vnguenta eligerent, diuitias, & viduitatem haberent, materiem luxuriæ, & libertatis: dominæ vocarentur, & sanctæ. Nunc in sacco, & cinere formosæ volunt videri, & in gehennam ignis cum ieiunijs, & pædore descendere: videlicet non licet eis applaudente populo perire cum turbis. Si gentiles hanc vitam carperent, si Iudæi haberent solatium non placendi eis, quib. displicet Christus: nunc verò, pro nefas, homines Christiani, prætermissa domorum suarum cura, & proprij oculi trabe neglecta, in alieno oculo festucam quærunt: lacerant sanctum propositum: & remedium pœnæ suæ arbitrantur, si nemo sit sanctus, si omnibus detrahatur, si turba sit pereuntiũ, si multitudo peccantium. Tibi placet lauare quotidie: alius has munditias sordes putat. Tu attagenem ructas, & de comeso* accipensere gloriaris: ego faba ventrem impleo. Te delectant cachinnantium greges:

Officium sanctæ mulieris.

Luc. 9.

** Aliàs comesto ansere egrege.*

greges: me Paula, Melaniaq. plangentes. Tu aliena desideras: illæ contemnunt sua. Te delibuta melle vina delectant: illæ potant aquam frigidam suauiorem. Tu te perdere existimas, quidquid in præsenti non habueris, comederis, deuoraueris: illæ futura desiderant, & credunt vera esse, quæ scripta sunt. Esto, inepte, & inaniter, quibus resurrectio corporum persuasit: quid ad te? nobis è contrariò tua vita displicet. Bono tuo crassus sis: me macies delectat, & pallor. Tu tales miseros arbitraris, nos te miserabiliorem putamus. Par pari refertur, & inuicem nobis videmur insanire. Hæc, mi domina Asella, cùm iam nauem conscenderem, raptim flens dolensque conscripsi: & gratias ago Deo meo, quòd dignus sim, quem mundus oderit. Ora autem vt de Babylone Hierosolymam regrediar, ne mihi dominetur Nabuchodonosor, sed Iesus filius Iosedech: veniat Esdras, qui interpretatur adiutor, & reducat me in patriam meam. Stultus ego, qui volebam cantare canticum domini in terra aliena, & deserto monte Sina, Ægypti auxilium flagitabam: Non recordabar euangelij; quia qui de Hierusalem egreditur, statim incidit in latrones, spoliatur, vulneratur, occiditur. Sed licet sacerdos despiciat, atque leuites, Samaritanus ille misericors est: cui cùm diceretur: Samaritanus es, & dæmonium habes: dæmonium renuens, Samaritem se non negauit: Quia quem nos custodem, Hebræi Samaritem vocant. Maleficum quidam me garriunt: titulum fidei seruus agnosco. Magnum vocant & Iudæi dominũ meum. Seductor & Apostolus dictus est. Tentatio me non apprehendat, nisi humana. Quotam partẽ angustiarum perpessus sum, qui cruci milito? Infamiam falsi criminis imputarunt. Sed scio, per bonam & malam famam perueniri ad regna cœlorum. Saluta Paulam, & Eustochium, velit nolit mundus, in Christo meas. Saluta matrem Albinam, sororemque

Agg. 1. 2.
Hier. 42.
Luc. 10.
Ioan. 8.
Marc. 3.
2. Cor. 6.
1. Cor. 10.

remque Marcellam, Marcellinam quoque, & sanctã Felicitatem: & dic eis: Ante tribunal Christi simul stabimus: ibi apparebit, qua mente quis vixerit. Memento mei, exemplum pudicitiæ, & virginitatis insigne, fluctusque maris tuis precibus mitiga.

ARGVMENTVM.

Exuperij literis qui, & egentib. fratribus miserat munera, respondet: simulque illi dedicat suos in minores prophetas commentarios, laudans illius episcopi virtutes.

HIERONYMVS
Exuperio Episcopo Tholosano.

EPISTOLA XLVI.

LXVII.

VLtimo iam autũni tempore frater noster, filius tuus Sysinnius monachus, tuæ mihi dignationis epistolam reddidit: qua lecta, gauisus sum esse te sospitem, & memorem mei omniumq; fratrum, qui in sanctis locis domino seruiunt. In quorum refrigerijs facis tibi amicos de iniquo mãmona, & præparas æterna tabernacula; vt possis cum Dauid dicere. Quam dilecta tabernacula tua domine virtutum: concupiscit, & deficit anima mea in atria domini. Si enim passer inuenit sibi domum, & turtur nidũ, vbi ponat pullos suos: cur tu, qui pontifex domini es, & calcas in fine mundi torcularia, vt sitientib. populis sanguinis Christi vinum tribuas, non liberè proclamabis ac dices. Cor meum,& caro mea exultauit in Deum viuum: Beati qui habitant in domo tua. Audio te in valle lachrymarum, in loco quem Deus posuit ad certamen, vt vincentibus coronam daret, ascensiones in tuo corde disponere,& ire virtute in virtutem, & imitari domini paupertatem, vt cum illo diues fias,& in te reclinet caput,& per sin-

gulos

gulos dies suscipiatur, visitetur, alatur, vestiatur; & præcipuè in sanctarum scripturarum lectione ferue-re. Cunque tibi cuperem ingenioli mei aliquod offerre munusculum, & cœpta in duodecim prophetas explanatio perueniret ad calcem, susceptum opus deserere nolui: sed quod & absque te dictaturus erã, tuo potissimùm nomini consecraui. Tuæ beneuolétiæ erit, non eruditionem nostram, quæ vel nulla, vel parua est, sed pronam in te suscipere voluntatem, ve nos ad cætera prouoces, & in longo scripturarum campo currere cohorteris. Si qui autem sunt, quibus interpretationem, & horum, & aliorum voluminum ante promisi, ignoscant incredibili in te amori meo, & quicquid tibi scripsi, sibi scriptum arbitrentur. Charitas enim benigna est, charitas non æmulatur, non quærit quæ sua sunt.

ARGVMENTVM.

Theophilo respondens, quòd canonum obseruantiam monuerit, gratias agit: illos, præcipueque Romanam fidem, sibi cordi esse ait: & sicut, quod olim contra Origenistas tacuerit, non reprehendit, ita quòd nimia eos corrigi nũc lenitate putet, non laudat.

HIERONYMVS Theophilo.

EPISTOLA XLVII.

MEminit beatitudo tua, quòd eo tempore, * quo tacebas, nunquam ab officio meus sermo cessauerit, nec considerauerim, quid tu pro dispensatione tunc faceres, sed quid me facere conueniret: & nunc, sumptis dignationis tuæ epistolis, fructum aliquem cepisse mè video euãgelicæ lectionis. Si enim duri iudicis sententiam crebra mulieris inflexit petitio, quanto magis paterna viscera

LXVIII.

* *quo nobiscum manebas, alijs habetur in codicibus.*

Luc. 18.

interpellatione secula molliuntur? Quod de cano-
Hebr. 12. nibus ecclesiasticis mones, gratias agimus. Quem enim diligit dominus, corripit, & flagellat omnem filium, quem recipit. Sed tu scito nobis nihil esse antiquius quam Christi iura seruare, nec patrum transferre terminos, semperque meminisse, Roma-
Rom. 1. nam fidem apostol co ore laudatam, cuius se esse participem Alexandrina ecclesia gloriatur. Super nefaria hæresi, quòd multam patientiam geris: & putas ecclesiæ visceribus incubantes tua posse corrigi lenitate, multis sanctis displicet: ne, dum paucorum pœnitentiam præstolaris, nutrias audaciam perditorum, & factio robustior fiat. Vale in Christo.

ARGVMENTVM.

Quod victi explosiq. ex Ægypto, & Nitria monasterijs Origenistæ sint, Theophilus Hieronymum certiorem reddit.

THEOPHILVS Hieronymo.

EPISTOLA XLVIII.

LXIX.

SAnctus Episcopus Agatho, cum dilectissimo diacono Athanasio in ecclesiastica directus est causa: quam cùm didiceris, non ambigo quin nostrum studium probes, & in ecclesiæ victoria glorieris. Namque Origenis hæresim in monasterijs Nitriæ quidam nequam, & furiosi homines serere, & fundere cupientes, prophetica falce succisi sunt: quia recordati sumus commonentis Apostoli: Argue eos
Tit. 1. seuerè. Festina igitur, & tu, partem huius præmij recepturus, deceptos quosque emendare sermonibus. Optamus, si fieri potest, in diebus nostris * apostolicam fidē, & Ecclesiæ regulas cū subiectis nobis populis custodire, & omnes nouas sopire doctrinas.

* Catholicam.

ARGV-

ARGVMENTVM.

Respondens Theophilo, quòd Origenistarum factio ex Aegypto eius opera expulsa sit, suique vsque in Palestinam hæreticos sint persecuti, maximè lætatur.

HIERONYMVS Theophilo.

EPISTOLA XLIX. LXX.

NVper tuæ beatitudinis percepi scripta, emendantia vetus silentium, & me ad solitum officium prouocantia. Vnde licèt per sanctos fratres, Priscum, & Eubulum, tuus ad nos sermo cessauerit: tamen, quia vidimus, illos zelo fidei concitatos, raptim Palestinæ lustrasse regiones, & dispersos Regulos vsque ad suas latebras persecutos, breuiter scribimus, quod totus mundus exultet, & in tuis victorijs glorietur: erectumque Alexandriæ vexillum crucis, & aduersus hæresim trophæa fulgentia, gaudês populorum turba prospectet. Macte virtute, macte zelo fidei, ostendisti, quòd hucusque taciturnitas dispensatio fuit, non consensus. Liberè enim reuerentiæ tuæ loquor. Dolebamus te nimium esse patientem, & ignorantes magistri gubernacula, gestiebamus in interitum perditorum: sed, vt video, exaltasti manum diu, & suspendisti plagam, vt ferires fortius. Super susceptione cuiusdam non debes contra vrbis huius dolere pontificem: quia nihil tuis literis præcepisti: & temerarium fuit de eo, quod nesciebat, ferre sententiam: tamen reor illum nec audere, nec velle te in aliquo lædere.

ARGVMENTVM.

Quod Theophili Alexandrini opera Synodica auctoritate, Origenistarum factio ex Aegypto expulsa, eoque exemplo

ex Syria, & Italia explosa, summusque ea de re Pontifex certior factus sit, laudat Synodica, si quæ sunt postulat, & vt ad cæteros Occidentales Episcopos eadem scribat, hortatur.

HIERONYMVS Theophilo.

EPISTOLA L.

LXXI. DVplicem mihi gratiam beatitudinis tuæ literæ præstiterunt; quòd & sanctos venerabiles Agathonem Episcopum, & Diaconum Athanasium habuerint portitores, & aduersum sceleratissimam hæresim, zelum fidei demonstrarint. Vox beatitudinis tuæ in toto orbe pertonuit, & cunctis Christi ecclesijs lætantibus, diaboli venena siluere. Nequaquam amplius antiquus serpens sibilat, sed contortus, & euisceratus, in cauernarum tenebris delitescens, solem clarum ferre non sustinet: qui quidem super hac re, & antequam scriberes, ad occidentem epistolas miseram, ex parte hæreticorum strophas meæ linguæ hominibus indicans. Ex dispensatione Dei factum puto, vt eo in tempore tu quoque ad Anastasium Papam scriberes, & nostram dum ignoras sententiam roborares. Verùm à te nunc admoniti, magis studium accommodabimus, vt hic & procul simplices ab errore reuocemus. Nec timeamus subire odia quorundam: nō enim debemus hominibus placere, sed Deo: quanquam ardentius ab illis defendatur hæresis, quàm à nobis oppugnetur. *Synodi testimonium postulatur.* Simulque obsecro, vt, si qua synodica habes, ad me dirigas, quò possim, tanti Pontificis auctoritate firmatus, liberius & confidentius pro Christo ora reserare. Vincentius presbyter ante biduum, quàm hanc epistolam darem; de Vrbe venit, & suppliciter te salutat, crebroque sermone concelebrat Romam, & totam Italiam, tuis post Christum epistolis

lis liberatam. Adnitere ergo Papa amantissime, atque beatissime, & per omnem occasionem ad occidentales episcopos scribe, vt mala germina acuta, vt ipse significas, succidere falce non cessent.

ARGVMENTVM.

Monet, vt, Origenistis explosis, eos etiam, qui clam Origenem sequuntur, eijciat.

THEOPHILVS
Hieronymo.

EPISTOLA LI.

Didici, quod & sanctitas tua nouerit Theodorū monachum, eiusque studium comprobaui: quia, cū à nobis Romam nauigaturus exiret, noluit ante proficisci, nisi te, & sanctos fratres, qui tecum sunt in monasterio, quasi sua viscera amplexaretur, & inuiseret. Quem cum susceperis, pro Ecclesiæ tranquillitate lætare; vidit enim cuncta Nitriæ monasteria, & referre potest continentiam, & mansuetudinem monachorum, quomodo, extinctis & fugatis Origenis sectatoribus, pax Ecclesiæ reddita sit, & disciplina Domini conseruetur. Atque vtinam apud vos quoque deponerent hypocrisim, qui occultè dicuntur subruere veritatem; de quibus non benè sentientes, in ijs regionibus fratres, hæc me scribere prouocarunt. Quamobrem cauete, & effugite huiuscemodi homines, iuxta quod scriptum est: Si quis non affert ad vos ecclesiasticā fidem, huic nec aue dixeritis. Quanquam ex superfluo faciam, hæc tibi scribere, qui errantes potes ab errore reuocare: tamen nihil nocet, & prudentes & eruditos viros pro solicitudine fidei commoneri. Omnes fratres qui tecum sunt, nomine meo salutari volo.

LXXII.

1. Ioan.

ARGVMENTVM.

Nunciat Hieronymo, opera Theophyli Alexandrini Origenistarum hæresim damnatam. exemplar epistolæ, quam de hac re à Theophilo acceperat, mittit: & si quid Latinè Hieronymus contra eam hæresim scripsit, vt edat, hortatur.

EPIPHANIVS Hieronymo.

EPISTOLA LII.

LXXIII. Hinc hæreticorū malleus dictus est Hieronymus.

GEneralis epistola, quæ ad omnes catholicos scripta est, ad te propriè pertinet, qui zelum fidei aduersus cunctas hæreses habens, Origenis propriè, & Apollinarij discipulis aduersaris: quorũ venenatas radices, & in altum defixam impietatē, omnipotens Deus protraxit in medium; vt in Alexandria proditæ, in toto orbe arescerēt. Scito enim, fili carissime, Amalech vsque ad stirpem esse deletum; & in monte Raphidim erectum trophæum crucis. Et enim quomodo, porrectis in altum Moysi manibus, vincebat Israel: sic Dominus confortauit famulum suum Theophilum: vt super altare ecclesiæ Alexandrinæ cōtra Origenem vexillum poneret: & impleretur in eo, quod dicitur: Scribe signum hoc: quia delebo funditus Origenis hæresim à facie terræ cum ipso Amalech. Et ne videar eadem rursus iterare, & prolixiorem epistolam texere, ipsam ad vos scriptam direxi: vt scire possitis, quæ nobis scripserit, & quantum boni vltimæ ætati meæ concesserit Dominus; vt quod semper clamabam, tanti Pontificis testimonio probaretur. Iam autem puto, & te aliquid operis edidisse; & iuxta priorem epistolā, qua te super hac re fueram cohortatus, elimasse librum, quē tuæ linguæ homines legant: audio enim & ad occidentem quorundam hominum naufragia

peruenisse,

peruenisse, qui non contenti perditione sua, volunt plures mortis habere participes: quasi multitudo peccantium scelus minuat, & non, numerositate lignorum maior gehennæ flamma succrescat. Sanctos fratres, qui tecum sunt in monasterio Domino seruientes, & tecum, & per te plurimum salutamus.

ARGVMENTVM.

Marcellam salutans, excusat se ideo paucis scripsisse, quòd in conferenda Aquilæ aditione cum Hebræorum voluminibus occupatus esset: & quia in scribendo nimium fuerat breuis, duas præterea alijs directas epistolas, sibi quoque legendas, literis adiungit.

HIERONYMVS Marcellæ.

EPISTOLA LIII.

VT tam paruam epistolam scriberem, causæ duplicis fuit, quòd & tabellarius festinabat, & LXXIIII. ego, alio opere detentus, hoc quasi * παρέργῳ me occupare nolui. Quæris, quidnam illud sit tam grande, tam necessarium, quo epistolicæ confabulationis munus exclusum sit. Iampridem cum voluminibus Hebræorum editionem Aquilæ confero: ne quid forsitan, propter odium Christi, synagoga mutauerit: &, vt amicæ menti fatear, quæ ad nostram fidem pertineant roborandam, plura reperio. Nunc à Prophetis, Salomone, Psalterio, Regnorumque libris examussim recensitis, Exodum teneo, quem illi Ellesemoth vocant, ad Leuiticum transiturus. Vides igitur, quòd nullum officium huic operi præponendum est; attamen ne Currentius noster forte frustra cucurrerit, duas epistolas, quas ad sororem tuam Paulam eiusque pignus Eustochium miseram, huic sermunculo annexui: vt, dum illas legeris, & in his

** I. Perfunctoria.*

aliquid doctrinæ pariter ac lepôris inueneris, putes tibi quoque scripta esse, quæ illis scripta sunt. Albinam, communem matrem valere cupio: de corpore loquor, vt spiritu valeat, non ignorans: eamque per te salutari obsecro, & duplici pietatis officio focillari, quod in vna atque eadẽ Christiana simul diligatur, & mater.

ARGVMENTVM.

Tranquillinum docet, quòd, sicut Origenes legendus est, vt interpres, ita vt dogmatistes est respuendus.

HIERONYMVS Tranquillino.

EPISTOLA LIIII.

LXXVI. MAiora spiritus vincula esse, quàm corporum, si olim ambigebamus, nunc probauimus; dũ & mihi sanctitas tua hæret animo, & ego tibi Christi amore coniungor. Verè enim, & simpliciter cãdidissimo pectori tuo loquor, ipsa schedula, & muti apices literarum inspirant in nos tuæ mentis affectũ. Quòd dicis Origenis multos errore deceptos, & sanctum filium meum Oceanum illorum insaniæ repugnare; & doleo simul, & gaudeo: dum aut supplantati sunt simplices, aut ab erudito viro erranti-

Quomodo sint veteres quidam legendi.

bus subuenitur. Et quia meæ paruitatis quæris sententiam, vtrum, secundum fratrem Faustinum, penitus respuendus sit, an, secundum quosdam, legendus ex parte: ego Origenem propter eruditionem sic interdum legendum arbitror, quomodo Tertullianum, Nouatum, Arnobium, Appollinarium, & nõnullos ecclesiasticos scriptores Græcos pariter, & Latinos: vt bona eorum eligamus, vitemusq; contraria, iuxta Apostolum dicentem: Omnia probate, quod bonum est tenete. *1.Thes.5.* Cæterum qui vel in amorem

rem eius nimium, vel in odium stomachi sui prauitate ducuntur, videntur mihi illi maledicto prophetico subiacere: Væ his, qui dicunt bonum malum, & malum bonum; qui faciunt amarum dulce, & dulce amarum: nec enim propter doctrinam eius praua suscipienda sunt dogmata: nec propter dogmatum prauitatem, si quos commentarios in scripturas sanctas vtiles edidit, penitùs respuendi sunt. Quod si contentiosum inter se amatores eius, & obtrectatores funem duxerint; vt nihil medium appetant, nec seruent modum, sed totum aut probent, aut improbent; libentius piam rusticitatem, quàm doctam blasphemiam eligam. Sanctus frater Tatianus diaconus te impendio resalutat. *Esa.5.*

ARGVMENTVM.

Ab Arianis agitatus, cùm esset in eremo iam iuuenis, Marco fidei suæ de Trinitate professionem, cum Romana, & Alexandrina ecclesijs congruentem, exponit, dolens interea quòd eorundem factione amici discesserint, ipsque ad relinquenda ea loca quotidie expetatur.

HIERONYMVS MARCO presbytero Celedensi.

EPISTOLA LV.

LXXVII.

DEcreueram quidem vtendum mihi psalmistæ voce dicentis: Cùm consisteret aduersum me peccator, obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis. Et iterum: Ego veró tanquam surdus non audiebam, & tanquam mutus non aperiens os suum, & factus sum vt homo non audiens. Sed quia caritas omnia superat, & propositum vincit affectus: nō tam iniuriam facientibus reddo vicem, quam tibi respondeo postulanti. Apud Christianos enim, non qui patitur, vt ait quidam, sed qui facit contumeliā, miser *Psal.38.* *Psal.37.*

miser est. Et primò quidem antequam de fide mea, quam optimè nosti, tecum loquar, aduersus barbariem istius loci versu cogor clamare vulgato. Quod genus hoc hominum? quæ ve hunc tam barbara morem Permittit patria? hospitio prohibemur arenæ: Bella cient, primaque vetant consistere terra, &c. Quæ idcirco de gentili poeta sumpsimus; vt, qui Christi pacem non seruat, pacem saltem discat ab ethnico. Hæreticus vocor, homousion prædicans Trinitatem; Sabellianæ impietatis arguor, tres subsistentes, veras, integras, perfectasque personas indefessa voce pronuncians: si ab Arianis, meritò: si ab orthodoxis, qui hujusmodi arguunt fidem, orthodoxi esse desierunt; aut, si eis placet, hæreticum me cum Occidente, hæreticum cum Ægypto, hoc est cum Damaso, Petroque condemnent. Quid vnū hominem, exceptis socijs, criminantur? Si riuus tenuiter fluit, non est aluei culpa, sed fontis. Pudet dicere: de cauernis cellularum damnamus orbem. In sacco & cinere volutati, de episcopis sententiam ferimus. Quid facit sub tunica pœnitentis regius animus? Catenæ, sordes, & comæ, non sunt diadematis signa, sed fletus. Permittant me, quæso, nihil loqui. Cur eum lacerant, qui non meretur inuidiam? Hæreticus sum, quid ad te? quiesce, iam dictum est. Planè times, ne eloquentissimus homo in Syro sermone, vel Græco ecclesias circumeam, populos seducam, schisma conficiam. Nihil alicui præripui, nihil otiosus accipio. Manu quotidie, & proprio sudore quærimus cibum, scientes ab Apostolo scriptum esse: Qui autem non operatur, nec manducet. Hæc, venerabilis & sancte pater, cum quali gemitu, cum quali dolore conscripserim, testis est Iesus. Tacui, nunquid semper tacebo, dicit Dominus? Non mihi conceditur vnus angulus eremi: quotidie exposcor fidem, quasi sine fide renatus sim. Confiteor, vt volunt: non placet. Subscribo:

2. Thess. 3.

bo: non credunt. Vnum tantum placet, vt hinc recedam. Iam iã cedo: abruperunt partẽ à me animæ meæ, carissimos fratres: ecce discedere cupiunt, immo discedunt, melius esse dicentes, inter feras habitare quam cum talibus Christianis: & ego ipse, nisi me & corporis imbecillitas, & hyemis retineret asperitas, iam modo fugerem. Veruntamen dum verum tempus aduеniat, obsecro vt paucis mihi mensibus eremi concedatur hospitium: aut, si hoc tardum videtur, abscedo. Domini est terra, & plenitudo eius. Ascendant soli cælum: ac si propter illos tantum Christus mortuus sit: habeant, possideant, glorientur. Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. De fide autem, quam dignatus est scribere, sancto Cyrillo dedi conscriptam fidem. Qui sic non credit, alienus à Christo est. Cæterum ego fidei meæ testes habeo aures tuas, & beati fratris Zenobij, quem tecum, omnes qui hic sumus, plurimum salutamus. *Psal. 23.* *Gal. 6.*

ARGVMENTVM.

Augustino, & Alipio gratulatur, quod Celestiana, siue Pelagiana heresis eorum opera extincta sit: excusatq; se quod nondum responderit aduersus libros Anniani diaconi, qui & ipse Celestij discipulus contra epistolam D. Hieronymi scripserat.

HIERONYMVS Alipio, & Augustino.

EPISTOLA LVI.

Sanctus Innocentius presbyter, qui huius sermonis est portitor, anno præterito, quasi nequaquã in Africam reuersurus, mea ad dignationem vestrã scripta non sumpsit: tamen Deo gratias agimus, quòd ita euenit, vt nostrum silentium vestris episto- *LXXIX.*

lis

lis vinceretis. Mihi enim omnis occasio gratissima est per quam scribo vestræ reuerentiæ; testem inuocans Deum, quod, si possit fieri, assumptis alijs columbæ vestris amplexibus implicarer, semper quidem pro merito virtutum vestrarum, sed nunc maxime, quia, cooperatoribus & auctoribus vobis hæresis Celestiana iugulata est: quæ ita infecit corda multorum, vt, cùm superatos damnatosque esse se sentiunt, tamen venena mentium non omittant: & quod solum possunt, nos oderint, per quos putant se libertatem docendæ hæreseos perdidisse. Quod autem quæritis, vtrum rescripserim contra libros Anniani, pseudodiaconi Celedensis, qui copiosissimè pascitur, vt alienæ blasphemiæ, verba friuola subministret: sciatis me ipsos libros in schedulis missos à sancto fratre nostro Eusebio presbytero suscepisse, non ante multum temporis; & exinde vel ingruentibus morbis, vel dormitione sanctæ, & venerabilis filiæ vestræ Eustochij, ita doluisse, vt propemodũ contemnendos putarem: in eodem enim luto hæsitat, &, exceptis verbis tinnulis, a que emendicatis, nihil aliud loquitur. Tamen multum egimus: vt, dũ epistolæ meæ respondere conatur, apertius se proderet, & blasphemias suas omnibus patefaceret: quidquid enim in illa miserabili synodo Diospolitana dixisse se denegat, in hoc opere confitetur. Nec grãde est ineptissimis nænijs respondere. Si autem dominus vitam tribuerit, & notariorum habuerimus copiam, paucis lucubratiunculis respondebimus: non vt conuincamus hæresim mortuam, sed vt imperitiam atque blasphemiam eius, nostris sermonibus confutemus: Meliusque hoc faceret sanctitas vestra: ne compellamur contra hæreticum nostra laudare. Sancti filij communes, Albinus, Apinianus; & Melania plurimum vos salutant. Has literas de sancta Bethlehem, sancto presbytero Innocentio dedi perferendas. Neptis vestra Paula miserabiliter deprecatur,

Celestiana hæresis.

deprecatur, vt memores eius sitis, & multum vos salutat. Incolumes vos, & memores mei, domini nostri Iesu Christi tueatur clementia, domini verè sancti atque omnium affectione venerabiles patres.

ARGVMENTVM.

Gratulatur Augustini industria, quod Pelagianorum hæresim extinxerit: qua in re suum quoque studium testatur.

HIERONYMVS Augustino.

EPISTOLA LVII.

OMni quidem tempore beatitudinem tuam eo, quo decet, honore veneratus sum, & habitantem in te dilexi Dominum saluatorem: & nunc, si fieri potest, cumulo aliquid addimus, & plenè complemus, vt absque tui nominis mentione, ne vnam quidem horam præterire patiamur, qui contra flantes ventos ardore fidei perstitisti. Maluisti, quantum in te fuit, solus liberari de Sodomis, quàm cum pereuntibus commorari. Scit, quid dicam, prudentia tua. Macte virtute, in vrbe celebraris: Catholici te conditorem antiquæ rursum fidei venerantur, atque suspiciunt; & quod signum maioris gloriæ est, omnes hæretici detestantur, & me pari persequuntur odio: vt, quos gladijs nequeunt, voto interficiant. Incolumem, & mei memorem te Christi Domini clementia tueatur, domine venerande, & beatissime Papa.

LXXX. *Gen. 19.* *D. August. commendatio.*

ARGVMENTVM.

Rogatus, vt scriberet quidnam sentiret de animarum origine, iubet vt, vel ex suis libris aduersus Ruffinum, aut potius ex Augustino, in eadem Africæ prouincia commorante, discat. Commentarios in Ezechielem, excursione, ac deuasta-

deuastatione Barbarorum, nondum potuisse, vt pollicitus erat, absolui, operis tamen initium à Fabiola peti posse dicit, Oceani doctrinam simul, ac probitatē postremo laudat.

HIERONYMVS
Marcellino, & Anapsychiæ,

EPISTOLA LVIII.

LXXXII. TAndem ex Africa vestræ literas vnanimitatis accepi: & non me pœnitet impudentię, quà, tacentibus vobis, epistolas meas frequenter ingessi, vt rescriptum mererer: & vos esse sospites, non alijs nunciantibus, sed vestro potissimum sermone cognoscerem. Super animę statu memini vestrę quæstiunculæ, imo maximè ecclesiasticæ quæstionis: vtrum lapsa de cælo sit, vt Pythagoras philosophus, omnesque Platonici, & Origenes putant; an à propria Dei substantia, vt Stoici, Manichæus, & Hispaniæ Priscilliani hæreses suspicantur; an in thesauro habeantur Dei, olim conditæ, vt quidam ecclesiastici stulta persuasione confidunt: an quotidie à Deo fiant, & mittantur in corpora secundum illud, quod in euangelio scriptum est; Pater meus vsque modo
Ioan. 5. operatur, & ego operor: an certè ex traduce, vt Tertullianus, Apollinarius, & maxima pars occidentalium autumant; vt, quomodo corpus ex corpore, sic anima nascatur ex anima, & simili cum brutis animantibus conditione subsistat. Super quo quid mihi videatur, in opusculis contra Ruffinum scripsisse me noui aduersus eum libelum, quem sanctę memoriæ Anastasio, Episcopo Romanæ ecclesiæ, edidit: in quo lubrica, & subdola, imo stulta confessione, dum auditorum simplicitati illudere nititur, suæ fidei, imò perfidiæ illusit. Quos libros reor sanctum parentem vestrum habere Oceanum; olim enim editi sunt, multis Ruffini libris aduersus calumnias respon-

respondentes. Certè habes ibi virum sanctum, & eruditum Augustinum Episcopum; qui viua, vt aiũt, voce, docere te poterit, & suam, imò per se, nostram explicare sententiam. Ezechielis volumen olim aggredi volui, & sponsionem creberrimam studiosis lectoribus reddere: sed in ipso dictandi exordio ita animus meus occidentalium prouinciarum, & maximè vrbis Romanæ vastatione confusus est, vt, iuxta vulgare prouerbium, proprium quoque ignorarem vocabulum: diùque tacui, sciens tempus esse lachrymarum. Hoc autem anno, cum tres explicassem libros, subitus impetus barbarorum, de quibus tuus dicit Virgilius: lateq; vagantes Barchæi, & sancta scriptura de Ismael: Contra faciem omniũ fratrum suorum habitabit: sic Ægypti limitem, Palæstinæ, Phœnices Syriæ percurrit, & instar torrentis cuncta secum trahens, vt vix manus eorum misericordia Christi potuerimus euadere. Quòd, si iuxta inclytum oratorem, silent inter arma leges; quanto magis studia scripturarum, quæ & librorum multitudine, & silentio, ac librariorum sedulitate, quodque proprium est, securitate, & otio dictantium indigent? Duos itaque libros misi sanctæ filiæ meæ Fabiolæ, quorum exempla, si volueris, ab ipsa poteris mutuari: pro angustia quippe temporis alios describere non potui: quos cùm legeris, & vestibula videris, facilis coniectura erit, qualis ipsa sit futura domus. Sed credo in Dei misericordia, qui nos adiuuit in difficillimo principio supradicti operis, quòd ipse adiuuet, & in penultimis prophetæ partibus, in quibus Gog, & Magog bella narrantur: & in extremis, in quibus sacratissimi, & inexplicabilis, templi ædificatio, varietas, mensuraque describitur. Sanctus frater noster Oceanus, cui vos cupitis commendari, tantus & talis est, & sic eruditus in lege Domini, vt absque nostro rogatu instituere vos possit, & nostram super cunctis quæstionibus scripturarum

Gen. 6.

Cicero.

Ezech. 39. 40.

rum pro modulo communis ingenij explicare sententiam. Incolumes vos, & prolixa ætate florentes, Christus Deus noster tueatur omnipotens, domini verè sancti.

FINIS LIBRI PRIMI.

LIBER SECVNDVS

EPISTOLARVM BEATI Hieronymi, quæ non adeo esse familiares, vti præcedentes, sed subilimiora & digniora quædam adferre videntur.

ARGVMENTVM.

Ruffinus, quem Calpurnium vocat, Magnum quondam oratorem Romanum subornarat, vt quæreret à Hieronymo cur in opusculis suis sæcularium literarum exempla poneret, & candorem Ecclesiæ, Ethnicorum sordibus pollueret. Huic rationem ea de re reddit, & quorum exemplo id faciat, latè ostendit.

HIERONYMVS MAGNO oratori Romano.

EPISTOLA. L~~XXXIIII~~.

LXXXIV. SEbesium nostrũ tuis monitis profecisse, non tam epistola tua, quàm ipsius pœnitudine dicimus: & mirum in modum, plus correptus placuit, quàm errans

rans læserat. Certauerunt inter se indulgentia parentis, & filij pietas; dum alter præteritorum non meminit, alter in futurum quoque officia pollicetur. Vnde & mutuo nobis, tibique gaudendum est: quia nos filium recepimus, tu discipulum comprobasti. Quòd autem quæris in calce epistolæ tuæ, cur in opusculis nostris, sæcularium literarum interdum ponamus exempla, & candorem Ecclesiæ, ethnicorum sordibus polluamus: responsum breuiter habeto: Nunquam hoc quæreres, nisi te totum Tullius possideret, si scripturas sanctas legeres, si interpretes earum omisso * Volcatio euolueres. Quis enim nesciat, & in Moyse, & in prophetarum Voluminibus quædam assumpta de gentilium libris, & Salomonem philosophis Tyri & nonnulla proposuisse, & aliqua respondisse? vnde in exordio Prouerbiorum commonet, vt intelligamus sermones prudentiæ versutiasque verborum, parabolas, & obscurum sermonem, dicta sapientum, & ænigmata, quæ propriè dialecticorum, & philosophorum sunt. Sed & Paulus apostolus Epimenidis poetæ abusus versiculo est scribens ad Titum: Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσαι, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαὶ. id est, Cretéses séper médaces, malę bestiæ, ventres pigri: cuius heroici hemistichiũ postea Callimachus vsurpauit. Nec mirum, si apud Latinos metrum nõ seruet ad verbum expressa translatio, cùm Homerus, eadem lingua versus in prosam, vix cohæreat. In alia quoq; epistola Menãdri ponit senariũ: φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί, id est, Corrũpunt mores bonos colloquia mala. Et apud Athenienses in Martis curia disputans, Aratũ testẽ vocat. Ipsius enim & genus sumus quod Grecè dicitur: τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμὲν Et est clausula versus heroici. Ac ne parum hoc esset, ductor Christiani exercitus, & orator inuictus pro Christo causam agens, etiam inscriptionem fortuitam arte torquet in argumentũ fidei. Didicerat enim à vero Dauid,

* *Aliàs, supercilio.*

Tit. 1.

1. Cor. 15.
Act. 15.

1. Reg 3.

extorquere de manibus hostium gladium, & Goliæ superbissimi caput proprio mucrone truncare. Legerat in Deuteronomio Domini voce præceptū, mulieris captiuæ radendum caput, supercilia, omnes pilos & vngues corporis amputandos, & sic eam habendam in coniugio. Quid ergo mirum, si & ego sapientiam sæcularem propter eloquij venustatem, & membrorum pulchritudinem, de ancilla atque captiua Israelitidem facere cupio? & si quidquid in ea mortuū est idololatriæ, voluptatis, erroris, libidinum vel præcido, vel rado, & mixtos purissimo corpori vernaculos ex ea genero Domino Sabahot? Labor meus in familiam Christi proficit; stuprum in alienam, auget numerum conseruorum. Osee accepit vxorem fornicariam Gomer, filiam Debelaim: & nascitur ei de meretrice filius Iezrael, qui vocatur semen Dei. Esaias nouacula acuta barbam & crura radit peccantium. Et Ezechiel in typo fornicantis. Hierusalem tondet cæsariem suam: vt, quidquid in ea absque sensu & vita est, auferatur. Cyprianus, vir eloquentia pollens, & martyrio, Firmiano narrāte mordetur; cur aduersus Demetrianū scribens testimoniis vsus sit prophetarum, & apostolorum, quæ ille ficta & cōmenticia esse dicebat, & non potius philosophorum & poetarum, quorum auctoritati vt ethnicus contraire non poterat. Scripserunt contra nos Celsus, atque Porphyrius. Priori Origenes, alteri Methodius, Eusebius, & Appollinarius fortissime responderunt, quorum Origenes octo scripsit libros: Methodius vsque ad decem millia procedit versuum: Eusebius & Apollinarius viginti quinque, & triginta volumina condiderunt. Lege eos & inuenies, nos, comparatione eorum, imperitissimos, & post tanti tēporis otium, vix quasi per somniū, quod pueri didicimus, recordari. Iulianus Augustus septem libros, in expeditione Parthica, aduersum Christum euomuit, &, iuxta fabulas,

Deut. 22. Osee. 1. Esa. 7. Ezech. 5.

las, poetarum, suo se ense lacerauit. Si contra hunc scribere tentauero, puto interdices mihi, ne rabidū canem, philosophorum & Stoicorum doctrinis, id est, Herculis, claua repercutiam: quanquam Nazarenum nostrum, &, (vt ipse solebat dicere) Galilæum, statim in prælio senserit, & mercedem linguę putidissimæ conto in iliis perfossus acceperit. Iosephus antiquitatē approbans Iudaici populi, duos libros scripsit cōtra Appionē Alexandrinū grāmaticum; & tanta sæcularium profert testimonia, vt mihi miraculum subeat, quomodo vir Hebræus, & ab infantia sacris literis eruditus, cunctam Græcorum bibliothecam euoluerit. Quid loquar de Philone, quem vel alterum, vel secundum Iudæum Platonem critici pronunciant? Curram per singulos. Quadratus, Apostolorum discipulus, & Atheniensis pontifex ecclesiæ, nonne Adriano principi, Eleusinę sacra inuisenti, librum pro nostra religione tradidit? & tantæ admirationi omnibus fuit, vt persecutionē grauissimam, illius excellens sedaret ingenium. Aristides philosophus, vir eloquentissimus, eidem principi apologeticum pro Christianis obtulit, contextum philosophorum sententiis: quem imitatus postea Iustinus, & ipse philosophus Antonino Pio, & filiis eius, senatuique librum contra Gentiles tradidit, defendens ignominiam crucis, & resurrectionem Christi tota prædicans libertate. Quid loquar de Melitone, Sardensi episcopo? quid de Appollinario, Hierapolitanæ ecclesiæ sacerdote, Dionisioq; Corinthiorum episcopo, & Taciano, & Bardesane, & Hirenæo, Photini martyris successore: qui, Origenis hæreseon singularum venena, ex quibus philosophorum fontibus emanarint, multis voluminibus explicarunt? Pantænus, Stoicæ sectæ philosophus, ob præcipuæ eruditionis gloriā, a Demetrio, Alexandriæ episcopo, missus est in Indiam, vt Christum apud Brachmanas, & illius gentis philosophos

Christus Galilaus.

prædicaret. Clemens Alexandrinæ ecclesiæ presbyter, vir meo iudicio omniũ eruditissimus, octo scripsit Stromatum libros, & totidẽ ὑποτυπώσεων & aliũ contra gentes, pædagogi quoque tria volumina. Quid in illis indoctum, imò quid non ẽ media philosophia est? Hunc imitatus Origenes, decẽ scripsit Stromateas, Christianorum & philosophorum inter se sententias comparans, & omnia nostræ religionis dogmata de Platone, & Aristotele, Numenio, Cornutoq; confirmans. Scripsit & Melciades contra gentes volumen egregium. Hippolytus quoque, & Appollonius Romanæ vrbis senator, propria opuscula condiderunt. Extant & Iulij Africani libri, qui temporum scripsit historias: & Theodori, qui postea Gregorius appellatus est, viri apostolicorum signorum atque virtutum, & Dionysij Alexandrini episcopi: Anatolij quoque Laodicenæ ecclesiæ sacerdotis, nec non presbyterorum Pamphili, Pierij, Luciani, Malchionis, Eusebij Cæsariensis episcopi, & Eustathij Antiocheni, & Athanasij Alexandrini: Eusebij quoque Emisseni, & Triphillij Cyprij, & Asterij Scithopolitæ, & Serapionis cõfessoris: Titi quoque Bostrensis episcopi: Cappadocumque Basilij, Gregorij, & Amphilochij: qui omnes in tantum philosophorum doctrinis atque sententiis suos refercìunt libros: vt nescias quid in illis primum admirari debeas, eruditionem sæculi, an scientiã scripturarum. Veniam ad Latinos. Quid Tertulliano eruditius, quid acutius? Apologeticus eius & contra gentes libri cunctam sæculi continent disciplinam. Minutius Felix causidicus Romani fori, in libro, cui titul⁹ Octauius est, & in altero cõtra Mathematicos, si tamen inscriptio nõ mentitur auctorem, quid gentilium scripturarum dimisit intactum? Septem libros aduersus gentes Arnobius edidit, totidemque discipulus eius Lactantius, qui de ira quoque, & opificio Dei duo volumina condidit: quos si legere voluerit,

I. commẽtariorũ. Præceptionum siue informationum.

lueris, dialogorũ Ciceronis in eis ἐπιτομὴν reperies. Victorino martyri in libris suis licet desit eruditio, tamen non deest eruditionis voluntas. Cyprianus, quòd idola dij non sint, qua breuitate, qua historiarum omnium scientia, quorum verborum & sensuum splendore perstringit? Hilarius meorum confessor temporum & episcopus, duodecim Quintiliani libros & stylo imitatus est, & numero: breuique libello, quem scripsit contra Dioscorum medicum, quid in literis possit, ostendit. Iuuencus presbyter, sub Constantino historiam Domini saluatoris versibus explicauit: nec pertimuit Euangelij maiestatem sub metri leges mittere. De cœteris vel mortuis vel viuentibus taceo: quorũ in scriptis suis & vires manifestæ sunt, & voluntas. Nec statim praua opinione fallaris contra gentes hoc esse licitum, in aliis disputationibus dissimulandum: quia omnes penè omnium libri, exceptis iis, qui cum Epicuro literas non didicerunt, eruditionis doctrinæque plenissimi sunt. Quanquàm ego illud magis reor, quod dictanti venit in mentem, non te ignorare quod semper à doctis viris vsurpatum est, sed per te mihi proponi ab alio quæstionem, qui fortè propter amorem historiarum Sallustij, Calphurnius cognomento Lanarius sit. Cui, quæso, vt suadeas, ne vescentium dẽtibus edentulus inuideat, & oculos caprearum talpa contemnat. Diues, vt cernis, ad disputandum materia: sed iam epistolaris angustia finienda est.

ARGVMENTVM.

Paulinum presbyterum, à quo per literas salutatus fuerat, & de vita sanctioris proposito à se arripiendo, Eusebij etiam addito testimonio, certior redditus, ethnicorum, ecclesiasticorumque sapientum exemplo, ad sacrarum literarum, se interea adiutorem ea in re pollicens, hortatur cognitionem. Quod ut facilius persuadeat, qua, & quanta sa-

eris in Bibliis diuinarum rerum contineantur mysteria, generatim, per singulos id explicans libros, illi antè oculos ponit. Propositum melioris vitæ laudat, & epistolæ ad se missæ prudentiam, stylique eloquentiam commendat. Verùm, quòd in rebus familiaribus disponendis, & in distrahendis etiam pro Christo possessionibus amplius immorari constituerit, veluti periculosam reprehendit procrastinationem: propterea vt fluctuantis in salo nauiculæ præcidat magis funem, quàm soluat: relictisque omnibus illico ad Christum nudus euolet, vehementer hortatur.

HIERONIMVS Paulino.

EPISTOLA II.

CIII. FRater Ambrosius tua mihi munuscula perferens, detulit & suauissimas literas: quæ à principio amicitiarum, fidem probatæ iam fidei & veteris amicitiæ præferebant. Vera enim illa necessitudo est, & Christi glutino copulata, quam non vtilitas rei familiaris, non præsentia tantum corporum, non subdola & palpans adulatio, sed Dei timor & diuinarũ scripturarum studia conciliant. Legimus in veteribus historiis, quosdam lustrasse prouincias nouos adisse populos, maria transisse, vt eos quos ex libris nouerant, coram quoque viderent. Sic Pythagoras Memphiticos vates, sic Plato Ægyptum, & Architã Tarentinum, eamque oram Italiæ, quæ quondã magna Græcia dicebatur, laboriosissimè peragrauit; vt, qui Athenis magister erat, & potens, cuiusque doctrinam Academiæ gymnasia personabãt, fieret peregrinus, atque discipulus, malens aliena verecundè discere, quàm sua impudenter ingerere. Deniq; dum literas quasi toto fugientes orbe persequitur, captus à piratis, atque venundatus, etiam tyranno crudelissimo paruit, captiuus, vinctus, & seruus.

Philosophos laudat, qui prouincias lustrarunt, vt sapiẽtiã discerent.

Tamen

Tamen quia philosophus, maior emente se fuit. Ad T Liuium, lacteo eloquentiæ fonte manantem, de vltimis Hispaniæ, Galliarumque finibus quosdam venisse nobiles legimus: & quos ad contemplationem sui Roma non traxerat, vnius hominis fama perduxit. Habuit illa ætas inauditum omnibus sæculis, celebrandumque miraculum; vt, tantam vrbem ingressi, aliud extra vrbem quærerent. Apollonius, siue ille magus (vt vulgus loquitur) siue philosophus, vt Pytagorici tradūt, intrauit Persas, pertransiuit Caucasum, Albanos, Scytas, Massagetas, opulentissima Indiæ regna penetrauit; & ad extremum, latissimo Physon amne transmisso, peruenit ad Brachmanas: vt Hiarcham, in throno sedentem aureo, & de Tantali fonte potantem inter paucos discipulos, de natura, de motibus syderum ac dierū cursu audiret docentem: inde per Elamitas, Babylonios, Chaldæos, Medos, Assyrios, Parthos, Syros, Phœnices, Arabes, Palæstinos, reuersus Alexandriā, perrexit Æthiopiam; vt gymnosophistas, & famosissimam solis mensam videret in sabulo. Inuenit ille vir vbiq; quod disceret: & semper proficiens, semper se melior fieret. Scripsit super hoc plenissimè octo voluminibus Philostratus. Quid loquar de sæculi hominibus? cum apostolus Paulus, vas electionis, & magister gentium, qui de cōscientia tanti in se hospitis loquebatur: An experimentū quæritis eius, qui in me loquitur Christus? post Damascum Arabiamque lustratam ascenderit Hierosolymā, vt videret Petrum, & manserit apud eum dieb. quindecim. Hoc enim mysterio hebdomadis & ogdoadis, futurus gentium prædicator, instruendus erat. Rursumque post annos quatuordecim, assumpto Barnaba & Tito, exposuerit apostolis euangelium, ne fortè in vacuum curreret, aut cucurrisset. Habet enim nescio quid latentis energiæ viua vox, & in aures discipuli de auctoris ore transfusa fortius sonat.

Tit. Liuij encomiū.

Act. 9.

1. Tim.
2. Cor. 13.
Gal. 2.

nat. Vnde & Æschines, cùm Rhodi exularet, & legeretur illa Demosthenis oratio, quâ aduersus eum habuerat, mirantibus cunctis, atque laudantibus, suspirans ait: Quid, si ipsam audissetis bestiam, sua verba resonantem? Nec hoc dico, quod sit in me aliquid tale, quod vel possis, vel velis discere; sed quod ardor tuus, ac discendi studium, etiam absque nobis per se probari debeat. Ingenium docile, & sine doctore laudabile est. Nõ quid inuenias, sed quid quęras consideramus. Mollis cera, & ad formandum facilis, etiam si artificis & plastæ cessent manus, tamẽ virtute totum est, quidquid esse potest. Paulus apo-
Act. 22. stolus ad pedes Gamalielis legem Moysi & prophetas didicisse se gloriatur, vt armatus spiritualibus
2. Cor. 10. telis, postea diceret cõfidenter. Arma enim militię nostræ, non carnalia sunt sed potentia Deo, ad destructionem munitionum, consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & captiuantes omnem intellectum, ad obediendum Christo, & subiugare parati cunctã inobedientiam. Ad Thimotheum scribit ab infantia
1. Tim. 4. sacris literis eruditum: & hortatur ad studium lectionis, ne negligat gratiam, quæ data sit ei per impositionem manus presbyterij. Tito præcipit, vt inter
Tit. 1.
2. Quæst. 7 cæteras virtutes episcopi, quem breui sermone de-
Sancta. pinxit, scientiam quoque in eo eligat scripturarum. Obtinentem, inquit, eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem: vt potens sit exhortari in doctrina sana, & cõtradicentes reuincere. Sancta quippe rusticitas solum sibi prodest: & quantum ædificat ex vitæ merito ecclesiam Christi, tantum nocet, si destruentibus non resistat. Aggæus propheta, imò per Aggæum Dominus: Interroga, ait, sacerdotes
Agg. 2. legem. In tantum sacerdotis officium est, interrogatum respondere de lege. Et in Deuteronomio le-
Deut. 32. gimus: Interroga patrem tuum, & annunciabit tibi, seniores tuos, & dicent tibi. In psalmo quoque

cen-

centesimo decimo octauo: Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ, in loco peregrinationis meæ. Et in descriptione iusti viri cum eũ Dauid arbori vitę, quæ est in paradiso, compararet; inter cæteras virtutes & hoc intulit. In lege domini voluntas eius: & in lege eius meditabitur die ac nocte. *Psal. 1.* Daniel in fine sacratissimæ visionis, iustos, ait, fulgere sicut stellas, *Dani. 12.* & intelligentes, hoc est doctos, quasi firmamentum. Vides, quantum inter se distent, iusta rusticitas, & docta iustitia? Alij stellis, alij cælo comparantur: quanquàm, iuxta Hebraicam veritatem, vtrumque de eruditis possit intelligi: ita enim apud eos legimus: Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splẽdor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in pperuas æternitates. Cur dicitur Paulus Apostolus vas electionis? Nempe quia, vas legis & sanctarum scripturarum armarium est. *Act. 9.* Pharisæi stupent ad doctrinam domini: & mirantur in *Mar. 16.* Petro & Ioanne, quomodo legem sciant, cùm literas non didicerint. *Act. 4.* Quidquid enim aliis exercitatio *Ioan. 6.* & quotidiana in lege meditatio tribuere solet, illis Spiritus sanctus suggerebat. Et erant iuxta quod scriptum est θεοδίδακτοι Duodecim annos Saluator impleuerat, & in templo senes de quæstionibus legis interrogans, magis docet, dũ prudenter interrogat. Nisi forte rusticum Petrum, rusticum dicimus Ioannem: *Esa. 54.* quorum vterque dicere poterat: Etsi imperitus sermone, non tamen scientia, *2. Cor. 11.* Ioannes rusticus, piscator, indoctus? Et vnde vox illa obsecro: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & *Ioan. 1.* Deus erat verbum? λόγος enim Græcè multa significat. Nam & verbum est, & ratio, & supputatio, & causa vniuscuiusque rei, per quam sunt singula, quæ subsistunt. Quæ vniuersa rectè intelligimus in Christo. Hoc doctus Plato nesciuit: hoc Demosthenes eloquens ignorauit. Perdam, inquit, sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo.

Vera

Vera sapientia perdet falsa sapientiam: & quamquã
2.Cor. 1. stultitia prædicationis in cruce sit, tamen Paulus sapientiam loquitur inter perfectos. Sapientiam autem non sæculi huius, nec principium istius sæculi qui destruuntur: sed loquitur Dei sapientiam in mysterio absconditam, quam prædestinauit ante sæcu-
1.Cor. 1. la. Dei sapientia Christus est, Christus enim Dei
Col. 2. virtus, & Dei sapientia. Hæc sapientia in mysterio
Rom. 3. abscondita est: de qua & noni psalmi titulus præno-
1.Cor. 2. tatur, pro occultis filij: in quo sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ absconditi: & qui in mysterio absconditus erat, prædestinatus est ante sæcula. Prædestinatus autem, & præfiguratus in lege, & prophetis Vnde & prophetæ appellabantur videntes: quia videbant eum, quem ceteri nõ videbant. Abra-
1.Reg. 9. ham vidit diem eius, & lætatus est. Aperiebantur
Ioan. 8. cæli Ezechieli: qui populo peccatori clausi erãt. Re-
Ezech. 1. uela, inquit Dauid, oculos meos: & considerabo
Psal. 118. mirabilia de lege tua. Lex enim spiritualis est: & 9
1.Cor. 3. reuelatione opus est, vt intelligatur, ac, reuelata fa-
Apoc. 5. cie, Dei gloriam contemplemur. Liber in Apocalypsi septem sigillis signatus ostenditur: quem si dederis homini scienti literas, vt legat, respondebit tibi: Non possum: signatus est enim. Quanti hodie putant se nosse literas, & tenent signatum librũ, nec aperire possunt, nisi ille reserauerit, qui habet clauem Dauid, qui aperit, & nemo claudit: claudit
Apoc. 3. & nemo aperit? In Actibus Apostolorum sanctus
Act. 8. Eunuchus, imò vir, (sic enim eum scriptura cognominat) cum legeret Esaiam, interrogatus à Philippo: Putasne intelligis, quæ legis? respondit, quomodo possum, nisi aliquis me docuerit? Ego (vt de me loquar interim) nec sanctior sum hoc Eunucho, nec studiosior: qui de Æthiopia, id est, de extremis mundi finibus venit ad templum, reliquit aulam regiam: & tantus amator legis, diuinæque scientiæ fuit, vt etiam in vehiculo sacras literas legeret: & 9
tamen

tamen cùm librum teneret, & verba domini cogitatione conciperet, lingua volueret, labijs personaret, ignorabat eum quem in libro nesciens venerabatur. Venit Philippus ostendit ei Iesum, qui clausus latebat in litera. O mira doctoris virtus! Eadem hora credit Eunuchus, baptizatur, & fidelis, & sanctus factus est, ac de discipulo magister: plus in deserto fonte ecclesiæ, quàm in aurato synagogæ templo reperit. Hæc à me breuiter perstricta sunt, (neque enim epistolaris angustia euagari longius patiebatur) vt intelligeres te in scripturis sanctis, sine præuio, & monstrante, semitam non posse ingredi. *Dogma 1. Decretum. sententia. placitũ scitum* Taceo de grammaticis, rhetoribus, philosophis, geometris, dialecticis, musicis, astronomis, astrologis, medicis: quorum scientia mortalibus vel vtilissima est, & in tres partes scinditur, *Methodus 1. viã rationem Empiriam 2. experientiã* τὸ δόγμα, τὴν μέθοδον, τὴν ἐμπειρίαν. Ad minores artes veniam, & quæ non tam lingua, quàm manu administrantur. Agricolæ, cæmentarij, fabri metallorum, lignorumue cæsores, lanarij quoque, & fullones, & cæteri, qui variam supellectilem & vilia opuscula fabricantur, absque doctore non possunt esse, quod cupiunt. *Nulla ars sine doctore esse potest.* Quod medicorum est, promittunt medici, tractant fabrilia fabri. Sola scripturarum ars est, quam sibi omnes passim vendicant.

Scribimus indocti, doctique poëmata passim. Hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc sophista verbosus, hanc vniuersi præsumunt, lacerant, docent antequàm discant. Alij, adducto supercilio, grandia verba trutinantes, inter mulierculas de sacris literis philosophantur. Alij discũt, proh pudor! a fœminis, quod viros doceant: & ne parum hoc sit, quadam facilitate verborum, imò audacia edisserunt alijs, quod ipsi non intelligunt. Taceo de mei similibus: qui si forte ad scripturas sanctas, post seculares literas, venerint, & sermone composito aurem populi mulserint; quidquid dixerint, hoc legem Dei

putant,

putant; nec scire dignantur, quid prophetæ, quid apostoli senserint: sed ad sensum suum incongrua aptant testimonia: quasi grande sit, & non vitiosissimum docendi genus, deprauare sententias, & ad voluntatem suam, scripturam trahere repugnantem: quasi non legerimus Homerocentonas, & Virgiliocentonas: ac non sic etiam Maronem sine Christo possimus dicere Christianum, quia scripserit: Iã redit & virgo, redeunt Saturnia regna: Iam noua progenies cælo demittitur alto. Et patrem loquentem ad filium: Nate, meæ vires, mea magna potentia solus. Et post verba Saluatoris in cruce: Talia perstabat memorans, fixusq; manebat. Puerilia sunt hæc, & circulatorum ludo similia, docere quod ignores, imò, vt cum stomacho loquar, ne hoc quidem scire, quod nescias. Videlicet manifestissima est Genesis, in qua de creatura mundi, de exordio generis humani, de diuisione terræ, de confusione linguarum, & descensione vsque ad Ægyptum scribitur Hebræorum.

Libros Canonicos recenset.

Patet Exodus, cum decem plagis, cum decalogo, cum mysticis diuinisque præceptis. In promptu est Leuiticus liber, in quo singula sacrificia imò singulæ penè syllabæ, & vestes Aaron, & totus ordo Leuiticus, spirant cælestia sacramenta. Numeri verò, nonne totius arithmeticæ, & prophetiæ Balaam, & quadraginta duarum per eremũ mansionum mysteria continent? Deuteronomium quoque secunda lex, & euangelicæ legis præfiguratio, nonne sic ea habet, quæ priora sunt, vt tamen noua sint omnia de veteribus? Hucusque Moyses, hucusque Pentateuchus: quibus quinque verbis loqui se velle Apostolus in ecclesia gloriatur.

1. Cor. 5.

Librũ Iob post Pentateuchũ collocat.

Iob, exemplar patientiæ, quæ non mysteria suo sermone complectitur? Prosa incipit, versu labitur, pedestri sermone finitur: omnesque leges dialecticæ propositione, assumptione, confirmatione, conclusione determinat: singula in eo verba plena sunt sensibus.

Et

Et (vt de cęteris sileam) resurrectionem corporum sic prophetat, vt nullus de ea vel manifestius, vel cautius scripserit. Scio, inquit, quod redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra resurrecturus sum: & rursum circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum. Quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius. Reposita est hæc spes mea in sinu meo. Veniam ad Iesum. Naue, typum Domini non solum gestis, sed etiam nomine. Transit Iordanem: hostium regna subuertit: diuidit terram victori populo, & per singulas vrbes, viculos, montes, flumina, torrentes, atq; confinia, ecclesiæ cælestisq; Hierusalem spiritualia regna describit. In Iudicum libro quot principes populi, tot figuræ sunt. Ruth Moabitis, Esaiæ explet vaticinium, dicentis: Emitte agnum domine dominatorem terræ, de petra deserti, ad montem filiæ Sion. Samuel in Heli mortuo, & in occiso Saul, veterem legem abolitam monstrat. Porrò in Sadoch atque Dauid, noui sacerdotij, nouique imperij sacramenta testatur. Melachim, id est Regum tertius, & quartus liberà Salomone vsque ad Iechoniam, & ab Hieroboā filio Nabat, vsque ad Osee, qui ductus est in Assyrios, regnum Iuda & regnum describit Israel. Si historiam respicias, verba simplicia sunt. Si in literis sensum latentem inspexeris, Ecclesiæ paucitas, & hæreticorum contra Ecclesiam bella narrantur. Duodecim prophetæ in vnius voluminis angustias coarctati, multo aliud quàm sonant in litera, præfigurant. Osee crebro nominat Ephraim, Samariam, Ioseph. Iezrael, & vxorem fornicariā, & fornicationis filios, & adulteram cubiculo clausam mariti, multo tempore sedere viduam, & sub veste lugubri, viri ad se reditum præstolari. Iohel, filius Phatuel, describit terram duodecim tribuū, eruca, brucho, locusta, rubigine vastante corruptā, & post euersionem prioris populi, effusum iri Spiritum

Iob. 19.

Esai. 16.

In literis sacris latet sēsus præter literam.

tum sanctum super seruos Dei, & ancillas, id est, su-
Act. 2. per centum viginti credentium nomina, qui effun-
dendus erat in cœnaculo Sion: qui centum viginti,
ab vno vsque ad quindecim paulatim, & per incremē-
ta surgentes, quindecim graduum numerum efficiũt:
qui in psalterio mysticè continentur. Amos, pastor,
& rusticus, & ruborum mora distringens, paucis
verbis explicari non potest. Quis enim dignè ex-
primat tria aut quatuor scelera Damasci, Gazæ, &
Tyri, & Idumææ, & filiorum Ammon, & Moab, &
in septimo octauoque gradu Iudæ, & Israel. Hic lo-
quitur ad vaccas pingues, quæ sunt in monte Sama-
riæ, & ruituram domum maiorem minoremq; testa-
tur. Ipse cernit fictorem locustæ, & stantem Domi-
num super murum litum vel adamantinum, & vnci-
num pomorum, attrahentem supplicia peccatori-
bus, & famem in terram, non famem panis, nec si-
tim aquæ, sed audiendi verbum Dei. Abdias, qui
interpretatur seruus Domini, personat contra Edō,
sanguineum terrenumq. hominem. Fratris quoq;
Iacob semper æmulum hasta percutit spirituali. Io-
nas columba pulcherrima, naufragio suo passionem
domini præfigurans, mundum ad pœnitentiam re-
uocat, & sub nomine Niniue salutem gentibus nun-
ciat. Micheas de Morasthi, cohęres Christi, vasta-
tionem annunciat filiæ latronis, & obsidionem po-
nit contra eam, quia maxillam percusserit iudicis Is-
Nahum. 1. rael. Nahum consolator orbis, increpat ciuitatem
sanguinum, & post euersionem illius loquitur: Ecce
super montes pedes euangelizantis, & annunciantis
pacem. Habacuk luctator fortis, & rigidus stat
Hab. 3. super custodiam suam, & figit gradum super muni-
tionem, vt Christum in cruce contempletur, & di-
cat: Operuit cœlos gloria eius: & laudis eius plena
est terra. Splendor eius vt lux erit, cornua in mani-
bus eius, ibi abscondita est fortitudo eius. Sopho-
nias, speculator, & arcanorum Domini cognitor,

audit

audit clamorem à porta piscium, & eiulatum à secunda, & contritionem à collibus. Indicit quoque *Psal.* 123.
vlulatum habitatoribus Pilæ: quia conticuit omnis
populus Chanaam: disperierunt vniuersi, qui inuo- *Agg.* 2.
luti erant argento. Aggæus festiuus & lætus, qui seminauit in lachrymis, vt in gaudio meteret, destructum templum ædificat. Dominumque patrem inducit loquentem: Adhuc vnum modicum, & ego commouebo cælum, & terram, & mare, & aridam, & mouebo omnes gentes: & veniet desideratus cũctis gentibus. Zacharias, memor Domini sui, multiplex in prophetia, Iesum vestibus sordidis, indutũ, & lapidem oculorum septem, candelabrumque aureum cum totidem lucernis, quot oculis, duas quoque oliuas à sinistris lampadis cernit, & dextris; vt post equos rufos, nigros, albos, & varios, & dissipatas quadrigas ex Ephraim, & equum de Hierusalem,
pauperem regem vaticinetur, & prædicet, sedentem *Malach.* 1.
super pullum filium asinæ subiugalis. Malachias apertè, & in fine omniũ prophetarum, de abiectione Israel, & vocatione gentium. Non est mihi ait, voluntas in vobis dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis vsque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus: & in omni loco sacrificatur, & offertur
nomini meo oblatio munda. Esaiam, Hieremiam, *Hier.* 1. 13
Ezechielem, & Danielem quis possit vel intelligere, vel exponere? Quorum primus non prophetiam mihi videtur texere, sed euangelium. Secundus virgam nuceam, & ollam succensam à facie Aquilonis, & pardum spoliatum suis coloribus, & quadruplex diuersis metris nectit alphabetum. Tertius principia, & finem tantis habet obscuritatibus inuoluta, vt apud Hebræos istæ partes cum exordio Geneseos ante annos triginta non legatur. Quartus verò, qui & extremus inter quatuor prophetas, temporum conscius, & totius mundi historiarum ama-

Principiũ, & finis prophetia Ezechielis, & exordiũ Geneseos non legebantur a Iudæis, nisi post anni trigesimi adeptionē.

tor

tor, lapidem præcisum de monte sine manibus, &
Dan. 2. regna omnia subuertentem, claro sermone pronunciat. Dauid, Simonides noster, Pindarus, & Alcæus, Flaccus quoque, Catullus, & Serenus, Christum lyra personat, & in decachordo psalterio ab inferis excitat resurgentem. Salomon, pacificus & amabilis Domini, mores corrigit, naturam docet, Ecclesiam iungit, & Christum, sanctarumq; nuptiarum dulce canit epithalamium. Hester in Ecclesiæ typo populum liberat de periculo, &, interfecto Aman, qui interpretatur iniquitas, partes conuiuij, & diem celebrem mittit in posteros. Paralypomenon liber, id est, instrumenti veteris ἐπιτομή, tantus ac talis est, vt, absque illo si quis scientiam scripturarum sibi voluerit arrogare, se ipsum irrideat. Per singula quippe nomina iuncturasque verborum, & prætermissæ in Regum libris tanguntur historiæ, & innumerabiles explicantur euangelij quæstiones. Esdras, & Neemias, adiutor videlicet, & consolator à Domino, in vnum volumen coarctantur: instaurant templum, muros extruunt ciuitatis: omnisque illa turba populi redeuntis in patriam, & descriptio sacerdotum, leuitarum Israelis, proselytorum, ac per singulas familias murorum ac turrium opera diuisa, aliud in cortice præferunt, aliud retinent in medulla. Cernis me scripturarum amore raptum, excessisse modum epistolæ, & tamen non implesse quod volui. Audiuimus tantùm, quid nosse, quid cupere debeamus; vt & nos quoque possimus dicere; Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas in
Psal. 118. omni tempore. Cæterum Socraticum illud impletur in nobis. Hoc tantum scio, quod nescio. Tan-
Ezech. 1. gam & nouum breuiter testamentum. Matthæus, Marcus, Lucas, & Ioannes, quadriga Domini, & verùm Cherubin, quod interpretatur scientiæ multitudo, per totum corpus oculati sunt, scintillæ emicant, discurrunt fulgura, pedes habent rectos, & in

sublime

sublime tendentes, terga pennata, & vbique volitantia. Tenent se mutuò, sibique perplexi sunt, & quasi rota in rota voluuntur, & pergunt quocunque eos flatus sancti Spiritus perduxerit. Paulus Apostolus ad septem scribit Ecclesias: (octaua enim ad Hebręos à plerisque extra numerum ponitur) Timotheum instruit, ac Titum: Philemonem pro fugitiuo famulo deprecatur. Super quo tacere melius puto, quàm pauca scribere. Actus apostolorum nudam quidem sonare videntur historiam, & nascentis Ecclesiæ infantiam texere; sed, si nouerimus scriptorē eorum Lucam esse medicum, cuius laus est in euangelio, animaduertemus, pariter omnia verba illius animæ languentis esse medicinam. Iacobus, Petrus, Ioannes, & Iudas apostoli septem epistolas ediderunt tam mysticas, quàm succinctas, & breues pariter, & longas; breues in verbis, longas in sententijs; vt rarus sit, qui nō in earum lectione cæcutiat. Apocalypsis Ioannis tot habet sacramenta, quot verba. Parum dixi pro merito voluminis. Laus omnis inferior est: in verbis singulis multiplices latent intelligentiæ. Oro te, frater carissime, inter hæc viuere, ista meditari, nihil aliud nosse, nihil quærere: nonne tibi videtur iam hîc in terris regni cælestis habitaculum? Nolo offendaris in scripturis sanctis simplicitate, & quasi vilitate verborum: quæ vel vitio interpretum, vel de industria sic prolata sunt, vt rusticam concionem facilius instruerent, & in vna eademque sententia aliter doctus, aliter audiret indoctus. Non sum tam petulans, & hebes, vt hæc me nosse pollicear, & eorum fructus in terra capere, quorum radices in cælo fixæ sunt: sed velle fateor. Sedenti me præfero, magistrum renuens, comitem spondeo. Petenti datur, pulsanti aperitur, quærens inuenit. Discamus in terris, quorum scientia nobis perseueret in cælo. Obuijs te manibus excipiam: & (vt ineptè aliquid, ac de Hermagoræ tumiditate

2. Cor. 8.

 effutiam)

effutiam) quidquid quæsieris, tecum scire conabor. Habes hîc amantissimum tui fratrem Eusebium, qui literarum tuarum mihi gratiam duplicauit, referés honestatem morum tuorum, contemptum sæculi, fidem amicitiæ, amorem Christi. Nam prudentiam, & eloquij venustatem, etiam absque illo ipsa epistola præferebat. Festina, quæso te, & hærentis in salo nauiculæ funem magis præcide, quàm solue. Nemo renunciaturus sæculo bene potest vendere, quæ contempsit vt venderet. Quidquid in sumptus de tuo tuleris, pro lucro computa. Antiquum dictum est: Auaro tam deest, quod habet, quàm quod non habet. Credenti totus mundus diuitiarum est: infidelis etiam obolo indiget. Sic viuamus, tanquā

2. Cor. 6. nihil habentes, & omnia possidentes. Victus & vestitus diuitiæ Christianorum sunt. Si habes in potestate rem tuam, vende, si non habes, proijce: tollenti tunicam, & pallium relinquendum est. Scilicet, nisi tu semper recrastinans, & diem de die trahens cautè, & pedetentim tuas possessiunculas vendideris, non habet Christus, vnde alat pauperes suos. Totum Deo dedit, qui seipsum obtulit. Apostoli nauem tantum, & retia reliquerunt. Vidua duo æra misit in gazophylacium, & præfertur Crœsi diuitijs. Facile contemnit omnia, qui se semper cogitat esse moriturum.

Christianorum diuitiæ, vestitus & victus.

Matth. 5.

Matth. 4.

Marc. 12.

Luc. 21.

ARGVMENTVM.

Sabinianus diaconus, virum, cuius uxorem vitiauerat, fugiens in Bethleem venerat: per literas Episcopus suus illū Hieronymo commendauerat: manens in sanctis locis, & Diaconi officio fungens, virginem quandam sacram è monasterio Bethlehemitico ad stuprum, fugamque sollicitauit, deprehenso, ac veniam petenti ignouit vir sanctus: is deinde passim famæ illius obtrectare cœpit: admonet nunc eum per literas, vt pœnitentiam aliquo in monasterio inclusus agat.

AD

AD SABINIANVM Diaconum, increpatoria.

EPISTOLA III.

SAmuel quondam lugebat Saulem, quia pœnituerat Dominum, quòd vnxisset eum regem super Israel: & Paulus Corinthios, in quibus audiebatur fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes quidem, voce flebili cõmonebat, dicens: Ne, cùm rursus venero, humiliet me Deus apud vos, & lugeam multos ex ijs, qui ante peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam super immunditis, quas gesserunt in impudicitia, & fornicatione. Si hoc propheta, & Apostolus, nulla ipsi labe maculati, clementi in cunctos mente faciebant: quanto magis ego ipse peccator in te debeo facere peccatore, qui non vis erigi post ruinam, nec oculos ad cælum leuare? sed, prodita patris substantia, porcorum siliquis delectaris, & superbiæ prærupta conscendens, præceps laberis in profundum? Deum ventrem vis habere pro Christo, seruis libidini, gloriaris in carne, & cõfusione tua, &, quasi pinguis hostia, in mortem propriam saginaris? imitarisque eorum vitam, quorum tormenta non metuis, ignorans quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te hortetur. Secundùm autem duritiem tuam, & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ. An idcirco induratur, iuxta Pharaonem, cor tuum, quia non statim percuteris, & differris diu ad pœnam? Et ille dilatus est, & decem plagas, non quasi ab irato Deo, sed quasi à parte commonente sustinuit, donec in peruersum acta pœnitẽtia, populum, quem dimiserat, per deserta sequeretur, & ingredi auderet maria: per quæ vel sola doceri potuit, timori habendum eum, cui etiam elementa seruiunt. Dixerat & ille: Non

XLVIII. *1. Reg. 16.* *2. Cor. 12.* *Luc. 15.* *Philip. 3.* *Rom. 2.* *Exod. 4.* *Signum indurationis est pœnitentiã differre.* *Exod. 41.*

noui Dominum, neque dimitto Israel. Quem tu
Exod. 5. imitans loqueris: Visio; quam hic videt, in dies longos est, & in tempora longa iste prophetat. Propter quod dicit idem propheta: Hæc dicit Adonai Domi-
Ezech. 12. nus: Non prolongabuntur amplius omnes sermones mei, quoscunque loquar, quia loquar verbum, & faciam. Sanctus Dauid de impijs, & de scelestis, quorum tu pars non modica, sed princeps es; quòd sæculi felicitate fruerentur, & dicerent: Quo modo
Psal. 72. cognouit Deus, & si est scientia in excelso? Ecce ipsi peccatores, & abundantes in sæculo obtinuerunt diuitias: penè lapso pede, & fluctuanti vestigio causabatur, dicens: Ergo sine causa iustificaui cor meum, & laui inter innocentes manus meas. Præmiserat enim, quia æmulatus sum super iniqua agentes, pacem peccatorum videns, quia nõ est respectus morti eorum, & solida plaga in flagella eorum. In laboribus hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Propterea tenuit eos superbia, circundati sunt iniquitate, & impietate sua. Egredietur, sicut ex adipe, iniquitas eorum: transierunt in affectum cordis. Cogitauerunt, & locuti sunt mala, iniquitatem in excelso locuti sunt. Posuerunt in cælum os suum, & lingua eorum pertrãsiit super terram. Nonne tibi videtur de te omnis iste psalmus esse compositus? Vegeto quippe es corpore: & nouus antichristi apostolus, cum in vna notus fueris ciuitate transgrederis ad aliam. Non indiges sumptibus, non plaga forti percuteris. Et cum hominibus, qui non sunt, vt tu, irrationabilia iumẽta, corripi non mereris. Propterea elatus es in superbiam, & vestimentum tuũ fœtet luxuria; &, quasi ex aruina pingui, & quodam adipe eructans verba mortifera, non te respicis esse moriturum, nec vnquam, post expletam libidinem, pœnitentia remorderis. Transisti in affectum cordis: &, ne tibi solus videaris errasse, simulas nefanda de seruis Dei, nesciens quòd

quód iniquitatem in altum loquaris, & ponas in cælum os tuum. Nec mirum, si à te qualescunque serui Dei blasphementur, cùm patrem familias beelzebub vocauerint patres tui. Non est discipulus supra magistrum, nec seruus supra dominum suum. Si illi in viridi ligno tanta fecerũt, tu in me arido ligno quid facturus es? Tale quid & in Malachia plebs scandalizata credentium de ore tuo loquitur. Dixerunt, vanus est, qui seruit Deo. Et quid plus? Quia custodiuimus mandata eius, & quoniam iuimus supplicantes ante faciem Dei omnipotentis. Et nunc nos beatos dicimus alienos. Reædificantur omnes, qui faciunt iniqua. Aduersati sunt Deo, & salui facti sunt. Quibus postea diem iudicij Dominus comminatur, &, quid inter iustum, & iniustum futurum sit, multo ante prænuncians, ait: Et conuertimini: & videbitis quid sit inter iustum, & iniustum, inter seruientem Domino, & non seruientem Domino. Hæc tibi ridicula fortè videantur, qui comœdis, & lyricis scriptoribus, mimis, & Lentulis delectaris: quanquàm ne ista tibi quidem præ nimia cordis hebetudine intelligenda concesserim. Prophetarum verba cõtemnas, sed respõdebit. Amos: & in tribus & in quatuor impietatibus, nonne auersabor eum, dicit Dominus? Quoniã enim Damascus, Gaza, Tyrus, Idumæa, Ammonitæ, & Moabitæ, Iudæi quoque, & Israel sæpe ad se Dei vaticinio destinato, vt agerent aliquando pœnitentiam, audire contempserunt; iræ suæ, quam illaturus est Dominus, causas iustissimas profert dicens: In tribus & quatuor impietatibus nonne auersabor eos? Sceleratum est, inquit, mala cogitare: concessi. Nequius est, malè cogitata velle perficere: & hoc pro mea misericordia benignus indulsi. Nunquid & opere implendum peccatum fuit, & mea superbè calcanda clementia? Tamen & post factum, quia malo pœnitentiam peccatoris, quàm mortem. Non enim

Matth. 10. Luc. 12. Luc. 6. 23. Malach. 3. Amos 1. 2. Ezech. 18. Marc. 2.

ſani opus habent medico, ſed malè habentes: iacenti manum porrigo, &, conſperſum in ſanguine ſuo vt proprijs fletibus lauetur, exhortor. Quòd ſi nec ſic pœnitentiam vult agere, & fracto nauigio, tabulam, per quam ſaluari poterat, non retentat, cogor dicere. Super tribus & quatuor impietatibus nonne auerſabor eum, dicit Dominus? Auerſionem dicens pro pęna, dùm ſuæ peccator relinquitur voluntati. Inde eſt, quòd peccata patrum in tertiam, & quartam generationem reſtituit, dum non vult ſtatim punire peccantes: ſed ignoſcens primis, poſtrema condemnat. Alioqui, ſi protinus ſcelerum vltor exiſteret, & multos alios, & certè Paulum Apoſtolum eccleſiæ non haberent. Ezechiel propheta, cuius ſupra fecimus mentionem, Dei verbũ ad ſe factum referens, ait: Aperi os tuum, & manduca, quæ ego dabo tibi. Et vidi, inquit, & ecce manus extenta ad me, & in ipſa volumen libri. Et reuoluit illud in conſpectu meo, & in ipſo ſcriptum erat à facie, & retrorſum, lamentum, & carmen, & væ. Prima ſcriptura ad te pertinet, ſi tamen volueris agere pœnitentiam poſt delictum. Secunda ad ſanctos, qui ad Dei canticum prouocantur. Non eſt enim pulchra laudatio in ore peccatoris. Tertia ad tui ſimiles, qui deſperantes, ſemetipſos tradiderunt immunditiæ, & fornicationi, & ventri, & ijs quæ infra ventrem ſunt, qui putant omnia morte finiri, & nihil eſſe poſt mortem, & dicunt: Tempeſtas, ſi tranſierit, non veniet ſuper nos. Liber ille, quem propheta deuorat, omnis ſeries ſcripturarum eſt. In quibus & pœnitens plangitur, & iuſtus canitur, & maledicitur deſperans. Nihil ita repugnat Deo, quàm cor impœnitens. Solũ crimen eſt, quod veniã conſequi nõ poteſt. Si enim ei ignoſcitur poſt peccatum, qui peccare deſiſtit, & ille flectit iudicẽ, qui rogat: impœnitens autem omnis ad iracundiam prouocat iudicantem: ſolum deſperationis crimen eſt,

Exod. 20. *Ezech. 3.* *Ezech. 2.* *Eccl. 15.* *Eſa. 28.*

Impœnitentia eſt peccatum in ſpiritum ſanctum.

est, quod, mederi nequeat. Porrò, vt scias Deum
quotidie peccatores ad pænitentiam prouocare: qui
si rigidi persliterint de clemente eum seuerum & tru
cem faciunt: audi Esaiæ verba, dicentis: Et vocabit, *Esa. 22.*
inquit, Dominus Sabaoth in die illa ad fletũ, & plan-
ctum magnum, & decaluationem, & accinctionem
ciliciorum. Ipsi verò fecerunt lætitiam, & exulta- *Ad pœnitentiam vocet D. omnes peccatores.*
tionem, mactantes vitulos, & immolantes oues, vt
comederent carnes, & biberent vinum, dicentes:
Mãducemus & bibamus, cras enim moriemur. Post
quas voces, & perditæ mentis audaciam, scriptura
commemorat, dicens: Et reuelata sunt hæc in auri- *1. Cor. 15.*
bus Domini Sabaoth: non remmittetur vobis hoc
peccatum, donec moriamini. Si enim peccato mor- *Esa. 22.*
tui fuerint, tunc eis remittetur peccatũ: quod, quan-
diu in peccato vixerint, non dimittitur. Parce quæ-
so animæ tuæ. Crede, Dei futurum esse iudicium.
Recordare, à quo episcopo diaconus ordinatus sis.
Nec mirum, quamuis sanctum hominem, tamen in *1. Reg. 15.*
homine diligendo potuisse falli, cùm & Deum pœni- *Matth. 27.*
teat, quòd Saul in regem vnxerit: & in duodecim *Apoc. 1.*
apostolis Iudas sit proditor repertus: & de quondã
ordinis tui hominibus Nicolaus Antiochenus, im-
munditiarum omniũ, & Nicolaitarum hæreseos au-
ctor extitisse referatur. Non tibi illa nunc replico,
quòd plures virgines stuprasse narreris; quòd à te
nobilium violata matrimonia publico cæsa sint gla-
dio; quòd per lupanaria impurus, & heluo cucurri-
sti. Magna quidem ista sunt pondere suo, sed fiũt co-
rum, quæ illaturus sum, comparatione leuiora. Ro-
go, quantum crimen est, vbi stuprum & adulterium
parum est? Infelicissime mortalium, tu speluncam *Locus auget peccatũ*
illam, in qua Dei filius natus est, & veritas de terra
orta est, & terra dedit fructum suum, de stupro con- *Psal. 24.*
dicturus ingrederis? nòn times ne de præsepi infans *Luc. 2.*
vagiat, ne puerpera virgo te videat, ne mater Do- *Matth. 2.*
mini contempletur? Angeli clamant, pastores cur-

runt, stella desuper rutilat, Magi adorant, Herodes terretur, Hierosolyma côturbatur: & in cubiculum virginis, decepturus virginem, irrepis? Paueo miser, & tam mente, quam corpore perhorresco, ponere tibi volens ante oculos tuos opus tuum. Tota ecclesia nocturnis vigiliis Christũ dominum personabat, & in diuersarum gentium linguis vnus in laudibus Dei spiritus concinebat. Tu inter ostia quondam præsepis Domini, nunc altaris, amatoris epistolas fulciebas, quas postea illa miserabilis, quasi flexo adoratura genu inueniret, & legeret. Et stabas deinceps in choro psallentium, & impudicis nutibus loquebaris. Prô nefas: non possum vltra progredi. Prorumpunt lachrimę ante quàm verba, & indignatione pariter ac dolore, in ipso meatu faucium spiritus coarctatur. Vbi mare illud eloquentiæ Tullianę? vbi torrens fluuius Demosthenis? nũc profecto muti essetis ambo, & vestra lingua torpesceret. Inuenta est res, quam nulla eloquentia explicare queat. Repertum est facinus, quod nec mimus fingere, nec scurra ludere, nec Attellanus possit effari. Moris est in Ægypti & Syriæ monasterijs, vt tam virgo, quam vidua, quæ se Deo vouerint, & sæculo renunciantes, omnes delicias sæculi conculcarint, crinem monasteriorum matribus offerant desecandum, non intecto postea contra apostoli voluntatem incessuræ capite, sed ligato pariter ac velato. Nec hoc quispiam, præter tondentes, nouit, & tonsas, nisi quod, quia ab omnibus fit, penè scitur ab omnibus. Hoc autem duplicem ob causam de consuetudine versum est in naturam, vel quia lauacrum non adeunt, vel quia oleum nec capite, nec ora norunt, ne à paruis animalibus, quæ inter cutem & crinem gigni solent, ex concretis sordibus opprimantur. Videamus igitur, tu vir bone, inter ista quid feceris. Futuro matrimonio, in spelunca illa venerabili, quasi quosdam obsides accipis capillos,

suda-

sudariola infelicis, & cingulum dotale pignus deportas, iurans ei te nullam similiter amaturum. Deinde curris ad pastorum locum, & angelorum desuper strepitu concinente, in eadem verba testaris. Nihil dico amplius, quòd in oscula rueris, quod amplexatus sis. Totum quidem de te credi potest, sed veneratio præsepis & campi non me sinunt plus credere, quàm te voluntate tantùm & animo corruisse. Miser, nonne, quando in spelunca cum virgine stare cæpisti, caligauerunt oculi tui, lingua torpuit, conciderunt brachia, pectus intremuit, nutauit incessus? Post Apostoli Petri basilicam, in qua Christi flammeo consecrata est, post crucis, & resurrectionis, & ascensionis Dominicæ sacramenta, in quibus rursum se in monasterio victuram spoponderat, audes crinem accipere tecum noctibus dormituræ, quẽ Christo messuerat in spelunca? Deinde à vespere vsque mane fenestræ illius assides, & quia, propter altitudinem, hærere vobis cominus non licebat, per funiculum vel accipis aliquid, vel remittis. Vide, quanta diligentia domini fuerit, vt nunquam domi virginem, nisi in ecclesia, videris; & cum talem vterque vestrum habuerit voluntatem, nisi per fenestram nocte facultas vobis non fuerit colloquendi. Oriebatur tibi, vt postea didici, sol inuito exanguis, marcidus, pallidus, vt suspicione omni careres, euangelium Christi, quasi diaconus, lectitabas. Nos pallorem ieiunij putabamus, exangue os contra institutum ac morem tuum, quasi confectum vigiliis mirabamur. Iam tibi & scalæ, per quas deponeres miseram, parabantur: iam inter dispositum, decreta nauigia, condicta dies, fuga animo pertractata: & ecce angelus ille cubiculi Mariæ ianitor, cunarum Domini custos & infantis Christi gerulus, corã quo tanta faciebas, ipse te prodidit. O funestos oculos meos! O diem illum omni maledictione dignissimũ, in quo epistolas illas tuas, quas hucusque retinemus

Per fenestram loqui cũ moniali.

con-

consternata mente legi! Quæ ibi turpitudines? quę blanditiæ? quanta de condicto stupro exultatio? Hæc cine diaconum, non dicam loqui sed scire potuisse? Vbi miser ista didicisti, qui in ecclesia te nutritum esse iactabas? nisi quòd in eisdem epistolis iuras te nunquam pudicum, nunquam fuisse diaconum. Si negare volueris manus tua te redarguet, ipsi apices proclamabunt. Habeto igitur interim lucrum sceleris: non possum tibi ingerere, quæ scripsisti. Iaces itaque aduolutus genibus meis, & * misericordiam, vt tuis verbis vtar, sanguinis deprecaris. Et, ô te miserum, neglecto iudicio Dei, me tantum quasi vindicem, times. Ignoui, fateor. Quid enim aliud possum tibi facere Christianus? Hortatus sum, vt ageres pœnitentiam, & in cilicio, & cinere volutareris: vt solitudinem peteres, vt viueres in monasterio, vt Dei misericordiam iugibus lachrymis implorares. * At tu bonæ spei columen, excetræ stimulis inflammatus, factus es mihi in arcum peruersum, & contra me conuiciorum sagittas iacis. Inimicus tibi factus sũ, vera dicens. Nõ doleo de maledictis: quis enim nesciat, nihil nisi flagitiosum, tuo ore laudari? hoc plango, quòd te ipse non plangis, quòd te non sentis mortuum, quòd, quasi gladiator paratus Libitinæ, in proprium funus ornaris. Amiciris linteis: digitos annulis oneras: dentes puluere teris: raros in rubenti caluaria digeris capillos: taurina ceruix, toris adipeis intumescens, nec, quia propter libidinem fracta est, inclinatur. Super hæc, vnguenta fragras: mutas balneas: & contra renascentes pilos pugnas: per forum ac plateas nitidus ac politus amator incedis. Facies meretricis facta est tibi, nescis erubescere. Conuertere miser ad Dominum, vt ad te Dominus conuertatur. Age pœnitentiam, vt & ille agat pœnitentiam super omnibus, quæ locutus est, malis, vt faceret tibi. Quid neglecto vulnere proprio, alios niteris infamare? quid

Marginal notes: * Aliàs minam execomens. — * Alias impetrares. — Osee 7. — Gal. 4. — Hier. 3. 18

quid me, bene tibi & sedulò consulentem, quasi phreneticus morsu laceras? Esto ego flagitiosus sim, vt vulgo iactitas: saltem mecum age pœnitentiam. Criminosus, vt simulas: imitare lachrymas criminosi. Num mea peccata virtutes tuæ sunt? an malorum tuorum putas solatium, si multos tui similes habeas? Fluant paululum de oculis lachrymæ: inter sericum & linteamina, quib. tibi videris fulgidus & formosus: intellige te nudum, conscissum, sordidatum, mendicantem. Nũquam est sera pœnitentia. Quamuis de Hierosolymis descenderis, & sis in itinere vulneratus: inde te samaritanus impositum jumento, curandumque ad stabulum referet. Sed etsi mortuus iaces in sepulcro, tamen & fœtentem Dominus suscitabit. Imitare saltem cęcos illos propter quos saluator, dimittens domum suam, & hæreditatem suam, Hierico venit. Sedentibus in tenebris & vmbra mortis lux orta est eis. Qui postquam præterire dominum cognouissent, cœperunt clamare dicentes: Fili Dauid miserere nostri. Poteris & tu videre, si clames, si accitus ab eo sordida vestimenta proiicias. Cùm conuersus ingemueris, tunc saluus eris, & tunc scies vbi fueris. Tangat modicè cicatrices tuas: pertractet luminum quondam tuorum vestigia. Licet ab vtero sic genitus sis, & in delictis conceperit te mater tua, asperget te hyssopo, & mundaberis: lauabit te, & super niuem dealbaberis. Quid incurruus terræ hæres, & totus in cœno iaces? Illa, quam decem & octo annis satanas vinxerat, postquam à Saluatore curata est, cælum erecta suspexit. Quod ad Cain dictum est, tibi dictum puta: Peccasti, quiesce. Quid longius recedis à facie Dei, & habitas in terra Naid? Quid totus in salo fluctuas, nec statuis supra petram pedem tuum? Caue, ne te Phinees cum Madianitide fornicantem sua hasta configat, qui plus quàm Thamar virginem frater & consanguineus polluisti, versus in Abſalon, occidere eum

Luc. 10. *Ioan. 11.* *Matth. 9.* *Marc. 10.* *Esa. 9.* *Matth. 9.* *Psal. 50.* *Luc. 13.* *Gen. 4.* *Psal. 39.* *Num. 25.*

re eum cupis, qui te rebellantem plangit, & mortuum. Clamat contra te sanguis Nabuthæ, & vinea Iezrael, hoc est seminis Dei, quam in hortum voluptatis, & lasciuiæ olera conuertisti, dignam de te vltionem reposcit. Mittitur tibi Helias tormentum & interitum nuncians. Incuruare, & sacco vestire paulisper, & de te poterit dicere Deus: Vidisti, quia reueritus fuerit Achab à facie mea? Non superducam malitiam in diebus eius. Sed forte blandiris tibi, quòd à tali Episcopo diaconus ordinatus es. Iam superius dixi, nec patrem pro filio, nec filium pro patre puniri. Anima enim, quæ peccauerit, ipsa morietur. Et Samuel habuit filios, qui recesserunt à timore Dei, & abierunt post auaritiam, & iniquitatē. Et Heli sacerdos sanctus fuit, sed habuit filios, qui, vt in Hebræorum voluminib. legimus, fornicabantur cum mulieribus in tabernaculo Dei, & in similitudinem tui impudenter sibi Dei ministerium vendicabant. Vnde & locus tabernaculi ipse subuersus est: &, propter vitia sacerdotum Dei, sanctuarium destitutum est. Quanquam & ipse Heli, dum est nimium lenis in filios, offendit Deum. Tantumque abest, vt te valeat episcopi tui iustitia liberare, vt timendum sit, ne propter te de solio suo corruens, pereat insanabilis. Oza leuites arcam Domini, quā portare ipse debuerat, quasi ruentem sustentare voluit, & percussus est. Quid de te futurum putas, qui stantem arcam Domini præcipitare conatus es? Quanto magis Episcopus, qui te ordinauit, probabilis est: tanto tu amplius detestandus, qui talem hominem fefellisti. Solemus mala domus nostræ scire nouissimi, ac liberorum & coniugum vitia, vicinis canentibus, ignorare. Nouerat te omnis Italia: Vniuersi te stare ante altare Christi ingemiscebant: nec tu tam callidus eras, vt prudenter tua vitia celares. Sic æstuabas, sic sudantem te & lasciuientem huc atque illuc rapiebat voluptas, vt quasi quosdam triumphos,

Margin notes: 2.Reg.13. 2.Reg.18. 2.Reg.21. Ezech.18. 1.Reg.8. 3.Reg.2. *Propter vitia sacerdotū sanctuariū destruitur.* 2.Reg.6.

phos, palmamque vitiorum de expletis libidinibus sublevares. Denique inter gladios barbari & mariti potentis excubias, impudicitiæ flamma te rapuit. Non timuisti in illa domo adulterium facere, in qua fine iudice læsus vir se poterat vlcisci. Duceris ad hortulos, ad suburbana pertraheris: tam liberè & insanè te agis, vt absente marito, vxorem te putes habere, non adulteram. Vnde per quosdam cuniculos dum illà tenetur, erumpis. Romam occultus ingrederis, latitas inter Samnitas latrones, & ad primum mariti nuncium, quod nouus tibi ex alpib. Hannibal descendisset, nauigio te credis in tuto. Tanta fugæ celeritas fuit, vt tempestatem terra duceres tutiorem. Venisti vtcumq. in Syriam, inde te velle Hierosolymã transcendere, & seruiturum Domino polliceris. Quis nõ susciperet eum, qui se monachum promittebat, præsertim ignorans tragœdias tuas, & episcopi tui commendaticias ad cæteros sacerdotes epistolas legens? At tu infelix transfigurabas te in angelum lucis, & minister satanæ, ministrũ iustitiæ simulabas. Sub vestitu ouium latebas lupus, & post adulterium hominis adulter Christi esse cupiebas. Hæc idcirco retuli, vt totam tibi scenam operum tuorum quasi in breui depingerem tabella, & gesta tua ante oculos tuos ponerem, ne misericordiam Domini, nimiamque clementiam, materiam existimes delictorum, rursum crucifigens tibimet ipsi filium Dei, & ostentui habens, & non legens illud, quod sequitur: Terra enim venientem sæpe super se bibens imbrem, & generans herbam opportunam illis à quibus colitur, accipit benedictionem à Domino: proferens autem spinas, & tribulos, reproba est, & maledicto proxima, cuius consummatio erit in combustionem.

1. Cor. 11. *Matth. 7.* *Heb. 6.*

ARGV-

ARGVMENTVM.

In monachum quendam, qui libros suos contra Iouinianū hæreticum ab eo alioqui conuinctum, quasi in eis matrimonio detraxisset, cauillabatur,] Domnioni amico respondens, sursum, ac deorsum miris illum iocis exagitans, inuehitur.

HIERONYMVS AD Domnionem Apologeticon.

EPISTOLA IIII.

LI. Literæ tuæ & amorem pariter sonant, & querelā, amorem tuum, quo sedulo monens, etiam quę tuta sunt in nobis pertimescis: querelam eorum, qui non amant, &, quærentes occasionem in peccatis, garriunt aduersus fratrem suum, & contra filium matris suæ ponunt scandalum. Scribis enim monachum, imò nescio quem de triuio, de compitis, de plateis circumforaneum, * rumigerulum, vafrum tantum ad detrahendum, qui per trabem oculi sui festucam alterius nitatur eruere, concionari aduersū me, & libros, quos contra Iouinianum scripsi, canino dente rodere, lacerare, conuellere: hunc dialecticum vrbis vestræ, & Plautinæ familiæ columen, non legisse quidem κατηγορίας Aristotelis, nō περὶ ἑρμηνείας, non τοπικὰ, non saltē Ciceronis τοπικὰ, sed per imperitorum circulos, mulierculárumque συμπόσια syllogismos texere, & quasi sophismata nostra callida argumentatione dissoluere. Stultus ego, qui me putauerim hæc absque philosophis scire non posse, qui meliorem styli partem eam legerim, quæ deleret, quā quę scriberet. Frustra ergo Alexandri verti commentarios? nequicquam me doctus magister per εἰσαγωγὴν introduxit ad logicam: & vt humana contemnam, sine causa Gregorium Nazianzenum,

*Aliàs rabulam. Luc. 6.

zianzenum, & Didymum in scripturis sanctis catechistas habui: nihil mihi profuit Hebræorum eruditio, & ab adolescentia vsque ad hanc ætatem quotidiana in lege, prophetis, euangelijs, apostolisque meditatio. Inuentus est homo absq; præceptore perfectus, πνευματοφόρος, αὐτοδίδακτος, qui eloquentia Tullium, argumentis Aristotelem, prudentia Platonem, eruditione Aristarchum, multitu line librorum Chalcenterum, Didymum scientia scripturarum, omnesque sui temporis vincat tractatores. Denique dicitur materiam poscere, & Carneadum aliquid referens, in vtramq; partem, hoc est, & pro iustitia, & contra iustitiam disputare. Liberatus est mundus à periculo, & hæreditariæ, vel centumuirales causæ de barathro erutæ, quòd hic, forum negligens, se ad Ecclesiam transtulit. Quis, hoc volente fuisset innoxius? quem criminosum non huius seruasset oratio. cùm cœpisset indigitis partiri causam, & syllogismorum suorum retia tendere? nam si applausisset pedem, intendisset oculos, rugasset frontem, iactasset manum, verba tornasset, tenebras illicò ob oculos offudisset iudicibus. Nec mirum, si me & absentem iamdiu, & absque vsu Latinæ linguæ, semigræculum barbarumque, homo latinissimus & fæcundissimus superet, cùm præsentem Iouinianum, Iesu bone qualem & quantum virum, cuius nemo scripta intelligeret, dignum qui sibi caneret tantum & musis, eloquentiæ suæ mole oppresserit. Quæso igitur te pater carissime, vt moneas eum, ne loquatur contra propositum suum: ne castitatem, habitu pollicens, verbis destruat: ne virgo vel continens, (ipse enim viderit, quid esse se iactet) maritatas virginibus comparet, & frustra aduersus hominem disertissimum tanto tempore digladiatus sit. Audio præterea eum libenter virginum, & viduarum cellulas circumire, &, adducto supercilio, de sacris inter eas literis philosophari. Quin in secreto,

Hieronymi catechistæ.

creto, quid in cubiculo mulierculas docet? Vt hoc sciant esse virgines, quod maritatas, vt florem ætatis non negligant, vt comedant, & bibant, & balneas adeant, munditias appetant, vnguenta non spernãt? an magis ieiunia, & pudicitiam, & illuuiem corporis? vtique illa præcipit, quæ plena virtutis sunt. Fateatur ergo publice quod domi loquitur? aut, si & domi eadem docet, quæ & publice, à puellarum consortio separandus est. Miror autem, non erubescere iuuenem, & monachum, vt sibi videtur, desertum, cuius de ore veneres fluunt, qui tantæ in sermocinando elegantiæ est, vt comico sale ac lepore conspersus sit; lustrare nobilium domos, hærere salutationibus matronarum, religionem nostram * paganam facere, & fidem Christi contentione torquere verborum, atque inter hæc fratri suo detrahere. Vtique, si errare me arbitratus est (in multis enim offendimus omnes, & si quis in verbo non peccat, hic perfectus est vir) debuit vel arguere, vel interrogare per literas, quòd vir eruditus, & nobilis fecit Pammachius: cui ego responsum dedi, vt potui, & epistola longiore disserui, quo quidque sensu dixerim. Imitatus saltem fuisset tuam verecundiam, qui ea loca, quæ scandalum quibusdam facere videbantur, excerpta de volumine per ordinem digessisti, poscens vt vel emẽdarem, vel exponerem, & non tantæ me putasti dementiæ, vt in vno atque eodem libro, & pro nuptijs, & contra nuptias scriberem. Parcat sibi, parcat mihi, parcat nomini Christiano. Monachum se esse non loquendo, & discursando, sed tacendo, & sedendo nouerit. Legat Hieremiam, dicentem: Bonum est viro, cùm portauerit iugum ab adolescentia sua. Sedebit solus, & tacebit: quia tulit super se iugum. Aut, si certè in omnes scriptores censoriam accepit virgulam, & idcirco se eruditum putat, quia Iouinianum solus intelligit, est quippe prouerbium, Balbum melius

Aliàs pugnam.

Iacob. 3.

Thr. 3.

lius balbi verba cognoscere: πάντας συγγραφεῖς appellamus Attilio iudice. Ipse quoque Iouinianus, συγγραφεὺς ἀγράμματος * iustissime proclamabit: quod me damnant episcopi, non est ratio, sed conspiratio. Nolo mihi ille vel ille respondeat: quorum me auctoritas opprimere potest, docere non potest. Scribat contra me vir, cuius & ego linguam intelligam: quem cùm vicero, omnes homines simul vicerim: ego enim bene noui. Experto credite, quantus in clypeum assurgat, quo turbine torqueat hastam. Fortis est, & in disputando nodosus, & tenax, & qui obliquo & acuminato pugnet capite. Sæpe de nocte vsque ad vesperam côtra nos in plateis clamauit: habet latera, & athletarum robur, & bellè corpulentus est. Videtur mihi occultè mei dogmatis esse sectator. Præterea nunquam erubescit, nec considerat, quid, sed quantum dicat, & in tantam venit opinionem eloquentiæ, vt soleant dicta eius cirratorum esse dictata. Quoties me iste in circulis stomachari fecit, & adduxit ad choleram? quoties conspuit, & consputus abscessit? Sed hæc vulgaria sunt, & à quolibet de sectatoribus meis possunt fieri. Ad libros prouoco: ad memoriam in posteros transmittendam. Loquamur scriptis, vt de nobis tacitus lector iudicet, vt, quomodo ego discipulorũ gregem duco, sic ex huius nomine Gnathonici, vel Phormionici vocentur. Non est grande mi Dominion, garrire per angulos, & medicorum tabernas, ac de mundo ferre sententiam: hic benè dixit, ille male: iste scripturas nouit, ille delirat: iste loquax, ille infantissimus est. Vt de omnibus iudicet, cuius hoc iudicio meruit? Contra quemlibet passim in triuiis strepere, & congerere maledicta, non crimina, scurrarum est, & parasitorum. Moueat manum, figat stylum, commoueat se, &, quidquid potest, scriptis ostendat: det nobis occasionem respondendi disertitudini suæ. Possum remordere, si velim:

* Pellamus in aliis codicibus.

possum genuinum dent[em læsus infigere. Et nos didicimus literas. Et nos [s]æpe manum ferulę subduximus. De nobis quoq[ue d]e dici potest, Fœnum habet in cornu, longe fuge. S[ed magis volumus esse discipuli eius, qui ait: Do[rsum meum posui ad flagella, & faciem meam non auerti à confusione sputorum. Qui cùm maledic[eretur, non remaledixit: & post alapas, crucem, flag[ella, blasphemias, nouissimè pro crucifigentibus d[eprecatus est, dicens Pater ignosce eis: quod en[im faciunt, nesciunt. Et ego ignosco errori fratris: intelligo, quia diaboli arte deceptus est. Inter mu[lierculas sciolus sibi & eloquens videtur: postqua[m Romam mea opuscula peruenerunt, quasi æmu[lum exhorruit, & de me quoque captauit gloria[m, vt nullus esset in terris, qui non eius loquentię [d]isplicceret, exceptis ijs, quorum potentiæ non par[c]it, sed cedit; imò quos non honorat, sed metuit. Voluit scilicet homo peritissimus, vt veteranus mil[es, vno rotatu gladij percutere vtrumque, & ostēd[ere populis, quod, quidquid ipse vellet, hoc scriptu[ra sentiret. Dignetur igitur nobis sermonem suum r[emittere, & non reprehendēdo, sed docendo garru[litatem nostram corrigere. Tunc intelliget aliam vi[m fori esse, aliam triclinij, non æque inter fusos, & calathos puellarum, & inter eruditos viros de diuinę l[egis dogmatibus disputari. Nunc liberè & impuden[ter iactat in vulgus, & perstrepit; damnat nuptias, & inter vteros tumentes, infantium vagitus, & lecti[ulos maritorum, quid Apostolus dixerit, tacet, vt m[e solum in inuidiam vocet. Cum autem ad libros ve[n]erit, & pedem pedi contulerit, & vel proposuerit al[iquid de scripturis, vel audierit proponentem: tun[c sudabit, tunc hærebit: procul Epicurus, longè A[ristippus: subulci non aderunt: fœta scropha non gr[unniet. Et nos tela, pater, ferrumque haud debile de[xtra spargimus, & nostro sequitur de vulnere sangu[is. Porro, si non vult scribere,

Esa. 50.
1 Pet. 2.
Luc. 23.

bere, & tantum maledictis agendum putat: audiat, tot interiacentibus terris, fluctibus, populis, saltem hoc clamoris mei. Non damno nuptias, non damno coniugum: &, vt certius sententiam meam teneat, volo omnes, qui propter nocturnos forsitan metus soli cubitare non possunt, vxores ducere.

ARGVMENTVM.

Pammachium, Paulæ generum, & Marcellæ consobrinũ, quòd eius exemplaria contra Iouinianum, quibus multi offendebantur, occultauerit, laudat: verùm quia id vbique fieri non poterat, Apologeticum pro eis mittit, & amicum, iamiam futurum sacerdotem, ad sacrarum literarum studium, & suorum operum lectionem hortatur.

HIERONYMVS AD Pammachium, pro libris suis aduersus Iouinianum.

EPISTOLA V.

CHristiani interdum pudoris est, etiã apud amicos tacere, & humilitatem suam magis silentio consolari, quàm, retrectando veteres amicitias ambitionis crimen incurrere. Quandiu tacuisti, tacui, nec vnquam expostulare super hac re volui, ne non amicum quærere, sed potentiorem viderer expetere. Nunc autem prouocatus officio literarum, primas partes semper habere tentabo, & non tam rescribere, quam scribere; vt & verecundè hucusque tacuisse, & verecundius loqui cœpisse cognoscar. De opusculis meis contra Iouinianum, quòd & prudenter, & amãter feceris exemplaria subtrahendo, optimè noui. Sed nihil profuit ista diligentia, cum aliquanti ex vrbe venientes, mihi eadem lectitarent, quæ se Romæ excepisse referebant. In hac quoque LII.

prouincia iam libri fuerant diuulgati: &, vt ipse legisti. Nescit vox missa reuerti. Non sum tantæ felicitatis, quantæ plerique huius temporis tractatores, vt nugas meas, quando voluerim, emendare possim statim, vt aliquid scripsero; aut amatores mei aut inuidi, diuerso quidem studio, sed pari certamine, in vulgus nostra disseminant: & vel in laude, vel in vituperatione nimij sunt, non meritum styli, sed suum stomachum sequentes. Itaque, quod solum facere potui, apologeticũ ipsius operis tibi misi, quẽ προσφώνησα, & te poscente edidi. Quem cùm legeris, aut ipse pro nobis cœteris satisfacies, aut, si tu quoque naré contraxeris, illã Apostoli περικοπὴν in qua de virginitate, & nuptijs disputat, aliter disserere compelleris. Nec hoc dico, quòd te ad scribendum prouocem, cuius in sacris literis studium mihi præfero: sed vt aliòs, qui nos lacerant hoc facere compellas. Norunt literas: videntur sibi scioli: possunt me non reprehendere, sed docere: si quid scripserint, magis ex operis eorum comparatione mea interpretatio negligetur: Lege, quæso te, & diligenter Apostoli verba considera: & tunc videbis, me propter calumniam declinandam multo plus, quàm ille voluit, in maritos fuisse clementem. Origenes, Dionysius, Pierius, Eusebius Cæsariensis, Didymus, Apollinarius latissime hanc epistolam interpretati sunt: quorum Pierius cùm sensum Apostoli ventilaret, atque edissereret, & proposuisset illud exponere: Volo autẽ oẽs esse sicut meipsũ: adiecit, αὐτὰ λέγων ὁ παῦλος ἀντικρὺς ἀγαμίαν κηρύσσει. Quod hic, quæso, peccatum meum est, quæ duritia? Vniuersa, quæ scripsi, huic sententiæ comparata lenissima sunt. Reuolue omnium, quos supra memoraui, commentarios, & ecclesiarum bibliothecis fruere, & magis concito gradu ad optata cœptaque peruenies. Audio totius in te vrbis studia concitata: audio pontificis, & populi voluntatem pari mente

1.Cor. 7.

.I. Ante pollicitus sum.

.I. Decisionem.

.I. Hæc dicens Paulus apertè cælibatum prædicat.

te

te congruere. Minus est tenere sacerdotium, quàm mereri. Libros sedecim prophetarum, quos in Latinum de Hebræo sermone verti, si legeris, & delectari te hoc opere compererо, prouocabis nos, etiam cætera clausa armario non tenere. Transtuli nuper Iob in linguam nostram; cuius exemplaria à sancta Marcella, consobrina tua, poteris mutuari. Lege eundem Græcum, & Latinum, & veterem editionē nostræ translationi compara: & liquidò peruidebis, quantum distet inter veritatem, & mendacium. Miserā quædā τῶν ὑπομνημάτων in prophetas duodecim sancto patri Dominioni, Samuelem quoque, & Melachim, id est quatuor Regum libros: quæ si legere volueris, probabis, quantæ difficultatis sit diuinam scripturam, & maximè prophetas intelligere, & interpretum vitio, quæ apud suos purissimo cursu orationis labuntur, apud nos scatere vitijs. Porró eloquentiam, quam pro Christo in Cicerone contemnis, in paruulis ne requiras. Ecclesiastica interpretatio, etiam si habet eloquij venustatem, dissimulare eam debet, & fugere; vt non otiosis philosophorum scholis, paucisque discipulis, sed vniuerso loquatur hominum generi.

I. commentariorum.

Versio bibliorum vitiata.

ARGVMENTVM.

Heliodorus, intimus D. Hieronymi amicus, vnà cum eo in vastam solitudinem, quæ Syros ab Agarenis diuidit, accessit: conatus est eum vir sanctus vti propositi socium retinere: verum cum non potuerit, absentem per hanc epistolam reuocare contendit: scripsit autem eam ætate tunc adolescens, imò penè puer, calentibus adhuc rhetorum studijs, plenam lacrymis, querimonijsque, vtque deserti sodalis monstraret affectum, atque; scholasticis quibusdam floribus, oratoria arte ludendo, mirificè ac luculenter ornauit. Exhortatoriam epistolam ipse alibi vocat, quod in exhortatorio versetur genere: Heliodorum enim ad solitariam vitam multis hortatur: & quæ in contrarium adduci poterant argumenta.

gumenta, non minus oratione fœcunda qua felici ingenio latè copioſeque refellit.

AD HELIODORVM, de laude vitæ ſolitariæ.

EPISTOLA VI.

1. QVanto amore & ſtudio contenderim, vt pariter in eremo moraremur, conſcium mutuæ caritatis pectus agnoſcit quibus lamentis, quo dolore, quo gemitu te abeuntem proſecutus ſim, iſtæ quoq; literæ teſtes ſunt, quas lacrymis cernis interlitas. Verùm tu, quaſi paruulus delicatus, contemptum rogantis per blandimenta fouiſti: & ego incautus, quid tunc agerem, neſciebam. Tacerem? ſed, quod ardenter volebam, moderate diſſimulare non poteram. Impenſius obſecrarem? ſed audire nolebas, quia ſimiliter non amabas. Quod vnũ potuit, ſpreta caritas fecit: quem præſentem retinere nõ valuit, quærit abſentem. Quoniam igitur & tu ipſe abiens poſtularas, vt poſt eaquam ad deſerta migraſſem, inuitatoria ad te ſcripta tranſmitterem, & ego me facturum promiſeram, inuito: iam propera. Nolo priſtinarum neceſſitudinum recorderis. Nudos amat eremus. Nolo te antiquę peregrinationis terreat difficultas; qui in Chriſtum credis, & eius crede ſermonibus. Quærite primum regnum Dei, & hæc omnia apponentur vobis. Non pera tibi ſumenda, non virga eſt. Affatim diues eſt, qui cum Chriſto pauper eſt. Sed quid ago? rurſus improuidus obſecro? abeant preces, blandimenta diſcedant. debet amor læſus iraſci; qui rogantem contempſeras, forſitan audies obiurgantem. Quid facis in paterna domo delicate miles? vbi vallum? vbi foſſa? vbi hiems acta ſub pellibus? Ecce de cælo tuba canit: ecce cum nubibus, debellaturus orbem, imperator armatus egreditur:

Matth. 6. *Luc. 12.* *Matth. 10.*

ditur! ecce bis acutus gladius, ex regis ore procedens, obuia quæque metit: & tu mihi de cubiculo ad aciem, tu de vmbra egrederis ad solem? Corpus assuetum tunicis, loricæ onus non fert. Caput opertũ linteo galeam recusat. mollem otio manum durus exasperat capulus. Audi edictum regis tui: Qui non est mecum, contra me est: & qui mecum non colligit, spargit. Recordare tyrocinij tui diem, quo Christo in baptismate consepultus, in sacramenti verba iurasti, pro nomine eius non te patri parciturũ esse, nõ matri. Ecce aduersari⁹ in pectore tuo, Christũ conatur occidere. Ecce donatiuum, quod militaturus acceperas, hostilia castra suspirant. Licet paruulus ex collo pendeat nepos: licet, sparso crine, & scissis vestib⁹ vbera, quibus te nutrierat, mater ostendat: licet in limine pater iaceat: per calcatum perge patrẽ: siccis oculis ad vexillum crucis euola. Solum pietatis genus est, in hac re esse crudelem. Veniet, veniet postea dies ille, quo victor reuertaris in patriã: quo per Hierosolymam cælestem vir fortis coronatus incedas. Tunc municipatum cum Paulo capies: tunc & parentibus tuis eiusdem ciuitatis ius petes. tunc & pro me rogabis, qui te, vt vinceres, incitaui. Neque verò nescio, qua te dicas nunc compede præpediri. Non est nobis ferreum pectus, nec dura præcordia, non ex silice natos Hyrcanæ nutriere tigres: & nos per ista transiuimus. Nunc tibi blandis vidua soror hæret lacertis: nunc illi, cum quibus adoleuisti, vernulæ aiunt: Cui nos seruituros relinquis? nunc & gerula quondam, iam anus, & nutricius, secundus post naturalem pietatem pater clamitat: morituros exspecta paulisper, & sepeli. Forsitan & laxis vberum pellibus mater, arata rugis fronte, antiquum referens mammæ lallare, congeminet. Dicant, si volunt, & grammatici: In te omnis domus inclinata recumbit. Facilè rumpit hæc vincula amor Dei, & gehennæ timor. At contra scriptura

Apoc. 1.
Matth. 12.
Rom. 6.
Orantis ancti post mortem.
Matrem Nepotian intelligit.

præcipit, parentibus obsequendum. Sed quicumque eos supra Christum amat perdit animam suam. Gladium tenet hostis, vt me perimat: & ego de matris lacrymis cogitabo? Propter patrem militiam Christi deseram, cui sepulturã Christi causa non debeo, quam etiam omnibus eius causa debeo? Domino passuro timidè Petrus consulens scandalum fuit. Paulus retinentibus se fratribus ne Hierosolymam pergeret, respondit. Quid facitis plorantes, & conturbantes cor meum? ego enim non solum ligari, sed & mori in Hierusalem paratus sum pro nomine domini Iesu Christi. Aries iste pietatis, quo fides quatitur, euangelij retundendus est muro. Mater mea, & fratres mei hi sunt, quicunque faciunt voluntatem patris mei, qui in cælis est. Si credunt in Christum, faueãt mihi, pro eius nomine pugnaturo: si non credunt, mortui sepeliant mortuos suos. Sed hoc ais in martyrio: Erras frater, erras si putas vnquã Christianum persecutionem non pati: tunc maximè oppugnaris, si te oppugnari nescis. Aduersarius noster, tanquam leo rugiens, aliquem deuorare quærens circumit: & tu pacem putas? Sedet in insidiis cum diuitibus, vt in occultis interficiat innocentem: oculi eius in pauperē respiciunt: insidiatur in occulto, sicut leo in spelunca sua: insidiatur, vt rapiat pauperem: & tu frondosæ arboris tectus vmbraculo, molles somnos, futurus præda, carpis? Inde me persequitur luxuria: inde auaritia conatur irrumpere; inde venter meus vult mihi Deus esse pro Christo; compellit libido, vt habitantem in me Spiritum sanctum fugem, vt templum eius violem: persequitur, inquam, me hostis cui nomina mille, mille nocendi artes: & ego infelix victorem me putabo, dum capior? Nolo, frater carissime, examinato pondere delictorum, minora credas idololatriæ crimine esse, quæ diximus. Imò Apostoli disce sententiam, qui ait: Hoc enim scitote, intelligentes, quia

Exod. 20. *Matth. 10.* *Matth. 16.* *Act. 21.* *Matth. 12.* *Matth. 8.* *1. Petr. 5.* *Psal. 9.* *Ephes. 5.*

omnis

omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, aut fraudator, quod est idolorum seruitus, non habet hæreditatē in regno Christi, & Dei. Et quāquā generaliter aduersū Deū sapiat, quidquid diaboli est, & ꝙ diaboli est, idololatria sit, cui omnia idola mācipātur: tamen & in alio loco speciatim, nominatimq. determinat, dicens: Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram, deponentes fornicationem, immunditiam, & concupiscentiam malam, & auaritiam, quæ sunt idolorum seruitus, propter quæ venit ira Dei in filios diffidentiæ. Non est tantum in eo seruitus idoli, si quis duobus digitulis thura in bustum aræ iaciat, aut haustum pateræ poculo fundat merū. Neget auaritiam esse idololatriam, qui potest triginta argenteis Dominum venditum appellare iustitiā. Neget sacrilegium in libidine, sed is, qui membra Christi, & hostiam viuam, placentem Deo, cum publicarum libidinum victimis, nefaria colluuione violauit. Non fateatur fraudē idololatriam esse, sed similis eorum, qui in Actibus Apostolorum ex patrimonio suo partem pretij reseruantes, præsenti periere vindicta. Animaduerte frater: non tibi licet de tuis quidquam habere rebus. Omnis, inquit Dominus, qui non renunciauerit cunctis, quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Cur timido animo Christianus es? Respice Petro relictum rete: respice surgentem de teloneo publicanum statim Apostolū. Filius hominis non habet, vbi caput reclinet: & tu amplas porticus, & ingentia tectorum spatia metiris? Hæreditatem expectans sæculi, cohæres Christi esse non poteris. Interpretare vocabulum monachi, hoc est nomen tuum. Quid facis in turba, qui solus es? Et hoc ego, non integris rate vel mercibus, nec quasi ignarus fluctuum præmoneo, sed quasi nuper naufragio eiectus in litus doctus nauta timidæ nauigaturis voce denuncio. In illo æstu Charybdis luxuriæ, salutem vorat ibi ore virgineo, ad pudici-

Col. 3.

Act. 5.

Luc. 14.

Matth. 4.

Luc. 9.

tiæ perpetranda naufragia, Scylla, ceu renidens libido, blanditur. Hîc barbarum littus, hîc diabolus pirata, cum sociis portat vincula capiendis. Nolite credere, nolite esse securi. Licèt in modum stagni fusum æquor arrideat: licèt vix summa iacentis elementi spiritu terga crispentur: magnos hic campus montes habet, intus inclusum est periculum, intus est hostis. Expedite rudentes, vela suspendite: crux antennæ figatur in frontibus: tranquillitas ista tempestas est. Sed forsitan dicturus es: Quid ergo? quicunque in ciuitate sunt, Christiani non sunt? Non est tibi eadem causa, quæ ceteris, Dominum

Matth. 19. ausculta dicentem: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia tua, & da pauperibus, & veni sequere me. Tu autem perfectum te fore pollicitus es, nam cùm, derelicta militia, te castrasti propter regna cælorum, quid aliud quam perfectam secutus es vitam? Perfectus autem seruus Christi, nihil præter Christum habet: aut, si quid præter Christum habet, perfectus non est: &, si perfectus non est, cùm se perfectum fore Deo pollicitus sit, ante Deum mentitus est. Os autem, quod mentitur, occidit animam. Igitur, vt concludam, si perfectus es, cur bona paterna desideras? Dominum fefellisti, si perfectus non es. Diui-

Matth. 6. nis euangelium vocibus contonat: Non potestis duobus dominis seruire: & audet quisquam mendacem Christum facere, mammonæ & Domino seruiendo?

Luc. 9. vociferatur ille sæpe: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Et ego onustus auro arbitror me Christum sequi? Qui dicit se in Christum credere, debet quomodo ille ambulauit, & ipse ambulare. Quod si nihil habes, vt te responsurum scio: cur, tam bene

Luc. 4. paratus ad bella, non militas? Nisi fortè in patria tua te arbitraris hoc facere, cum in sua Dominus signa non fecerit. Et cur id? Cum auctoritate sume rationem. Nemo propheta in patria sua honorem

habet.

habet. Non quæro, inquies, honorem, sufficit mihi conscientia mea. Neque Dominus quærebat, quippe qui, ne à turbis rex constitueretur aufugit. Sed vbi honor non est, ibi contemptus est: vbi contemptus ibi frequens iniuria: vbi autē iniuria, ibi & indignatio: vbi indignatio, ibi quies nulla: vbi quies non est, ibi mens a proposito sæpe deducitur: vbi autem per inquietudinem aliquid aufertur ex studio, minus fit ab eo, quod tollitur: & vbi minus est, perfectum non potest dici. Ex hac supputatione, illa summa nascitur, monachum perfectum in patria sua esse non posse. Perfectum autem esse nolle, delinquere est. Sed de hoc gradu pulsus prouocabis ad clericos. An de his aliquid audeam dicere, qui certè in suis vrbibus commorantur? Absit vt, de his quidquam sinistrū loquar, qui apostolico gradui succedentes, Christi corpus sacro ore conficiunt, per quos & nos Christiani sumus: qui claues regni cælorum habentes, quodammodo ante iudicij diem iudicant, qui sponsam Domini sobria castitate conseruant. Sed alia, vt ante perstrinxi, monachorum est causa, alia clericorum. Clerici pascunt oues: ego pascor. Illi de altario viuunt: mihi, quasi infructuosæ arbori, securis ponitur ad radicem, si munus ad altare non defero. Nec possum obtendere paupertatem, cùm in Euangelio anum viduam, duo, quæ sola sibi supererant æra mittentem in gazophylaciū, laudauerit Dominus. Mihi ante presbyterum sedere non licet: illi, si peccauero, licet tradere me Satanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus sit in die Domini Iesu. Et in veteri quidem lege, quicunque sacerdotibus nō obtemperasset, aut, extra castra positus, lapidabatur à populo: aut, gladio ceruice subiecta contemptum expiabat cruore. Nunc verò inobediens, spirituali mucrone truncatur: aut, eiectus de ecclesia, rabido dæmonum ore discerpitur. Quòd si te quoque ad eundem ordinem pia fratrum blandimen-

Ioan. 6.

Sacerdotes ore Corpus Christi conficiunt.

Matth. 16. 18.

Ioan. 21.

1. Cor. 15.

1. Cor. 5.

Deut. 17.

Excommunicatio.

dimenta sollicitant: gaudebo de ascensu, timebo de
1. Tim. 5. lapsu. Qui episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Scimus ista: sed iunge, quod sequitur: Oportet autem huiusmodi irreprehensibilem esse, vnius vxoris virum, sobrium, pudicum, prudentem, ornatum, hospitalem, docibilem, non vinolentum, non percussorem, sed modestum. Et cęteris, quæ de eo sequuntur, explicitis, non minorem in tertio gradu adhibuit diligentiam, dicens: Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpilucros, habentes mysterium fidei in conscientia pura. Et hi autem probentur primum: & sic ministrent, nullum crimen habentes. Væ illi
Matth. 22. homini, qui, vestem non habens nuptialem, ingreditur ad cœnam. Nihil superest, nisi vt statim audiat: Amice, quo modo huc intrasti? Et illo obmutescente, dicatur ministris: Tollite illum, ligatis manibus, & pedibus: & mittite eum in tenebras exteriores, vbi erit fletus, & stridor dentium. Væ illi, qui acceptum talentum in sudario ligans cęteris lucra facientibus, id tantum, quod acceperat, reseruauit.
Matth. 25 Illico indignantis domini responsione, ac clamore ferietur: Serue nequam, quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, & ego veniens cum vsuris exegissem eam? Id est, deposuisses ad altare, quod ferre non poteras, dum enim tu ignauus negotiator denarium tenes, alterius locum, qui pecuniam duplicare poterat, occupasti. Quamobrem sicuti, qui
1. ad Cor. 11. bene ministrat, bonum gradum sibi acquirit; ita, qui indignè ad calicem Domini accedit, reus erit Dominici corporis, & sanguinis. Non omnes Episcopi, Episcopi sunt. Attendis Petrum: sed & Iudam cōsidera. Stephanum suspicis: sed & Nicolaū respice,
Apoc. 2. quem Dominus in Apocalypsi sua damnat sentētia: qui tam turpia & nefanda commentus est, vt Nicolaitarum hæresis ex illa radice nascatur. Probet se
Act. 10. vnusquisque, & sic accedat. Non facit ecclesiastica
digni-

dignitas Christianum. Cornelius centurio, adhuc ethnicus, dono sancti Spiritus mundatur. Presbyteros Daniel puer iudicat. Amos ruborū mora distringens, repentè propheta effectus est. Dauid pastor eligitur in regem. Minimum discipulum Iesus amat plurimum. Inferius frater accumbe: vt, minore adueniente, sursum iubearis ascendere. Super quem Dominus requiescit, nisi super humilem, & quietum, & trementem verba sua? Cui plus creditur, plus ab eo exigitur. Potentes potenter tormenta patientur. Nec sibi quisquam de corporis tantum mundi castitate supplaudat, cùm omne verbū otiosum quodcunque locuti fuerint homines, reddituri sint de eo rationem in die iudicij: cùm etiam conuicium in fratrem, homicidii sit reatus. Non est facile, stare loco Pauli, tenere gradum Petri, iam cum Christo regnantium: ne fortè veniat angelus, qui scindat velum templi tui, qui candelabrū tuum de loco moueat. Ædificaturus turrim, futuri operis sumptus supputa. Infatuatum sal ad nihil est vtile, nisi vt proijciatur foras, & à porcis conculcetur. Monachus, si ceciderit, rogabit pro eo sacerdos: pro sacerdotis lapsu quis rogaturus est? Sed quoniam è scopulosis locis enauigauit oratio, & inter canas spumeis fluctibus cautes fragilis in altum cymba processit, pandenda vela sunt ventis, & quæstionum scopulis transuadatis, lætantium more nautarū, epilogi celeuma cantandum est. O desertum, Christi floribus vernans! ô solitudo, in qua illi nascuntur lapides, de quibus in Apocalypsi ciuitas magni regis extruitur! ô eremus familiarius Deo gaudens! Quid agis frater in sæculo, qui maior es mundo? quandiu te tectorum vmbræ premunt? quandiu fumosarum vrbium carcer includit? Crede mihi, nescio quid plus lucis aspicio. Libet, sarcina corporis abiecta, ad purum ætharis euolare fulgorem. Paupertatem times? sed beatos Christus pauperes appel-

Deut. 13. Amos. 1. 1. Reg. 16. Ioan. 19. Luc. 14. Isa. 66. Matth. 12. Apoc. 2. Luc. 14. Matth. 5. Apoc. 20. Matth. 5.

appellat. Labore terreris? at nemo athleta sine sudore coronatur. De cibo cogitas? sed fides famem non timet. Super nudam metuis humum exesa ieiuniis membra collidere? sed Dominus tecum iacet. Squalidi capitis horret inculta cæsaries? sed caput tuum Christus est. Infinita eremi vastitas te terret? sed tu paradisum mente deambula. Quotiescunque illuc cogitatione conscenderis, toties in eremo non eris. Scabra sine balneis attrahitur cutis: sed qui in Christo semel lotus est, non illi necesse est iterum lauare. Et vt breuiter ad cuncta audias Apostolum respondentem: Non sunt, inquit, condignæ passiones huius sæculi ad superuenturam gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Delicatus es frater, si & hic vis gaudere cum sæculo, & postea regnare cum Christo. Veniet, veniet illa dies, qua corruptiuum hoc, & mortale, incorruptionem induat, & immortalitatem. Beatus seruus, quem Dominus inuenerit vigilantem, tunc ad vocem tubæ pauebit terra cum populis, & tu gaudebis. Iudicaturo Domino, lugubre mundus immugiet: tribus ad tribum pectora feriet: potentissimi quondam reges, nudo latere palpitabunt: exhibebitur cum prole sua verè tunc ignitus Iupiter: adducetur & cum suis stultus Plato discipulis: Aristotelis argumenta non proderunt. Tunc tu rusticanus & pauper exultabis, & ridebis, & dices: Ecce crucifixus Deus meus: ecce iudex, qui obuolutus pannis in præsepio vagiit. Hic est ille operarij & quæstuariæ filius: hic, qui matris gestatus sinu, hominem Deus fugit in Ægyptum: hic vestitus coccino: hic sentibus coronatus: hic Magus dæmonium habens, & Samarites. Cerne manus Iudæe, quas fixeras: cerne latus Romane, quod foderas: videte corpus an idem sit, quod dicebatis clam nocte sustulisse discipulos. Dilectio tua me compulit, vt hæc tibi frater dicerem, vt his tum interesse contingat, pro quibus nunc labor durus est.

AR GV-

ARGVMENTVM.

Eandem Marcellam, quam superiori epistola Paula, & Eustochium ad loca sancta hortata sunt, nunc D. Hieronymus ad ruris Bethlehemitici vitam inuitat: hoc autem vt assequatur, primò rus omne collaudat: mox, quæ Romæ viuen diincommoda, & quæ in Bethlehem commoda sint commemorat.

HIERONYMVS MARCELLAM inuitat ad rus Bethlehemiticum.

EPISTOLA VII.

Ambrosius, quo chartas, sumptus, notarios ministrare, tam innumerabiles libros verè Adamantius, & Chalcenterus noster explicauit, in quadam epistola, quam ad eundem de Athenis scripserat, refert, nunquam se cibum, Origene præsente, sine lectione sumpsisse; nunquam inisse somnum, nisi vnus è fratribus sacris literis personaret: hoc diebus egisse & noctibus; vt & lectio orationem exciperet, & oratio lectionem. Quid nos ventris animalia, tale vnquã fecimus? quos si vel secunda hora legentes inuenerit, oscitamus manu faciem defricantes, continemus stomachum; & quasi post multum laborem, mundialibus rursum negotijs occupamur. Prætermitto prandia, quibus mens onerata premitur. Pudet dicere frequentiam salutandi, qua aut ipsi quotidie ad alios pergimus, aut ad nos venientes ceteros expectamus. Deinceps itur in verba: sermo teritur: lacerantur absentes: vita aliena describitur; & mordentes inuicem, consumimur ab inuicem. Talis nos cibus occupat, & dimittit. Cùm verò amici recesserint, ratiocinia supputamus, nunc ira personam leonis nobis imponit: nunc cura superflua in annos plurimos duratura præcogitat; nec

XVIII.

Occupationes seculi à rerum spiritualiũ meditatione nos reuocant.

nec recordamur euangelij dicentis: Stulte, hac no-
Luc. 12. cte auferent animam tuam à te: quæ autem præpa-
rasti, cuius erunt? Vestes non ad vsus tantum; sed
delicias conquiruntur. Vbicunque compendium
est, velocior pes, citus sermo, auris attentior. Si
damnum, vt sæpè in re familiari accidere solet, fue-
rit nunciatum, vultus mœrore deprimitur: lætamur
Psal. 72. ad nummum, amisso obolo contristamur, vnde, cùm
in vno homine animorum tam diuersa sit facies, pro
pheta Dominum deprecatur, dicens: Domine in ci-
uitate tua imaginem eorum dissipa. Cùm enim ad
imaginem & similitudinem Dei conditi sumus, ex vi-
tio nostro personas nobis plurimas superinducimus:
& quomodo in theatralibus scenis vnus atque idem
histrio nunc Herculem robustus ostendit, nunc mol-
lis in Venerem frangitur, nunc tremulus in Cybelē;
ita & nos, qui si de mundo non essemus, odiremur à
mundo, tot habemus personarū similitudines, quot
peccata. Quapropter, quia multa iam vitæ spatia
transmisimus fluctuando; & nauis nostra nunc pro-
cellarum concussa turbine, nunc scopulorum illisio-
nibus perturbata est: cùm primùm licet, quasi por-
** Aliàs ti-bi.* tum quendam secreta ruris intremus. * Ibi ciba-
rius panis, & olus nostris manibus irrigatum, & lac,
deliciæ rusticanæ, viles quidē, sed innocentes cibos
præbent. Ita viuentes non ab oratione somnus, nec
saturitas à lectione reuocabit. Si æstas est, secretum
arboris vmbra præbebit: si autumnus, ipsa aeris tē-
peries, & strata subter folia, locum quietis ostendūt.
Verè ager floribus pingitur; & inter querulas aues
psalmi dulcius cantabuntur. Si frigus fuerit, & bru-
males niues, ligna non coemam; & calidius vigila-
bo, vel dormiam; certè, quod sciam, vilius non al-
gebo. Habeat sibi Roma suos tumultus, arena sæ-
uiat, circus insaniat, theatra luxurient: & quia de
nostris dicendum est, matronarum quotidie visitetur
senatus, nobis adhærere Domino bonum est; & po-
nere

nere in Domino Deo spem nostram; vt, cùm paupertatem istam cælorum regna mutauerint, erunpamus in vocem: Quid enim mihi est in cælo, & à te quid volui super terram? quo scilicet, cùm tanta reperiamus in cælo, parua caduca quæsisse nos doleamus in terra. Verùm, vt ad villam, & ad Mariæ diuersorium veniamus: (plus laudat enim vnusquisque quod possidet) quo sermone, qua voce tibi speluncam Saluatoris exponam? Et illud præsepe, in quo infantulus vagijt, silentio magis, quàm infimo sermone honorandum est. Vbi sunt latæ porticus? vbi aurata laquearia? vbi domus miserorum pœnis, & damnatorum labore vestitæ? vbi instar palatij priuatorum extructæ basilicæ, vt vile corpusculum hominis prætiosius inambulet, &, quasi mundo quidquã possit esse ornatius, tecta sua magis velint aspicere, quàm cęlum. Bethlehem ecce in hoc paruo terræ foramine cælorum conditor natus est: hic inuolutus pannis: hic visus à pastoribus: hic demonstratus à stella: hic adoratus à Magis: & puto, sanctior locus est rupe Tarpeia, quæ de cælo sæpius fulminata, ostendit, quod Deo displiceat. Est quidem ibi sancta Ecclesia; sunt trophæa apostolorum, & martyrum; est Christi vera confessio; est apostolorũ prædicata fides; &, gentilitate calcata, in sublime quotidie erigitur vocabulum Christianum: sed ambitio, potentia, magnitudo vrbis, videri, & videre, salutari, & salutare, laudare, & detrahere, vel audire, vel proloqui, & tantam hominum frequentiam videre, à proposito monachorum, & à quiete aliena sunt, vt enim videmus ad nos venientes, & silentium perdimus: aut, si non videmus, superbiæ arguimur. Interdum, vt visitantibus reddamus vicẽ, ad superbas fores pergimus. Inter linguas rodentium ministrorum, postes ingredimur deauratos; in Christi vero villa, vt supra diximus, tota rusticitas est. Extra psalmos silentium est. Quocunque te

Psal. 72.

Pia cõmendatio locorum sanctorum.

Luc. 2.
Matth. 2.

verteris, arator stiuam tenens, Alleluya decantat: sudans messor psalmis se auocat: & curua attendens vites falce vinitor, aliquod Dauidicum canit. Hæc sunt in hac prouincia carmina: hæ, vt vulgo dicitur, amatoriæ cantiones. Vale.

ARGVMENTVM.

Paula, & Eustochium, quæ iam Bethlehem in monasterio vitam agebant, Marcellam, nobilissimam fœminam, cuius epitaphium superior epistola continet, vt, relicta Roma, ad loca sancta se conferat, adhortantur.

PAVLA, ET EVSTOCHIVM
Marcellæ, vt cõmigret Bethlehem:

EPISTOLA VIII.

XVII. Mensuram caritas non habet, & impatientia nescit modum, & desiderium non sustinet. Vnde & nos oblitæ virium nostrarum, & non quid possimus, sed quid velimus, tantum cogitantes, magistram cupimus docere discipulæ, &, vt est vulgare prouerbium, Sus artium repertricem. Tu, quæ primam scintillam nostro fomiti subiecisti, quæ ad hoc studium nos, & sermone hortata es, & exemplo, & quasi gallina congregasti sub alas pullos tuos, nunc nos liberè absque matre volitare pateris, & accipitris pauere formidinem, & ad omnem vmbram prætervolantium auium formidare? Igitur, quod solum absentes facere possumus, querulas fundimus preces; & desiderium nostrum non tam fletibus, quàm eiulatibus contestamur; vt Marcellam nostram nobis reddas, & illam mitem, illam suauem, illam omni melle, & dulcedine dulciorem non patiaris apud eas esse rigidam, & tristem rugare frontem, quas affabilitate sua ad simile vitæ studium prouocauit. Certè, si sunt meliora quæ poscimus, non est impudens

Matth. 23. (margin note beside "studium nos")

dens desiderium? Si cunctæ scripturarum voces nostræ sententiæ congruunt, non facimus audacter, ad ea te prouocantes, ad quæ tu nos sæpissimè cohortata es. Prima Dei vox ad Abraham: Exi, inquit, de terra tua, & de cognatione tua, & vade in terram, quam monstrauero tibi. Iubetur patriarchæ, ad quē primum de Christo facta est repromissio, vt relinquat Chaldæos, relinquat cōfusionis vrbem, & Rohoboth, id est, latitudines eius; relinquat campum Sennaar, in quo superbiæ vsque ad cœlum erecta turris est, & post fluctus huius sæculi, post flumina, super quæ sederunt sancti, & fleuerunt cùm recordarentur Sion, post gurgitem grauem Cobar, de quo Ezechiel, capillo verticis subleuatus, Hierusalem Syone transfertur, vt habitet terram repromissionis, quæ non rigatur vt Ægyptus deorsum, sed desursum; nec faciat olera languentium cibos, sed temporaneum, & serotinum de cælo expectat imbrem: Hæc terra montuosa, & in sublimi sita, quantum á delicijs sæculi vacat, tanto maiores habet delicias spiritus. Denique & Maria, mater Domini, postquam ad eam angeli facta est promissio, & vterum suum intellexit esse domum filij Dei, derelictis campestribus ad montana perrexit. De hac vrbe, Allophylo quondam hoste superato, & diabolicæ percussa frontis audacia, postquam ille in faciem corruit, exultantium animarum turba processit: & concinens chorus decem millium, Dauid nostri victoriam prædicauit. In hac angelus gladium tenēs, & totam impietatis deuastans vrbem, in Ornę Iebusæorum regis area templum Domini designauit: Iā tunc significans Ecclesiam Christi, non in Israel, sed in gentibus consurgentem. Recurre ad Genesim, & Melchisedech, regem Salem, huius principem inuenies ciuitatis: qui iam tunc in typo Christi panem, & vinum obtulit, & mysterium Christianum in Saluatoris sanguine, & corpore dedicauit. Tacita forsitan

Gen. 12. Gal. 3. Gen. 11. Psal. 136. Ezech. 1. Osee 6. Luc. 1. 1. Reg. 17. 1. Par. 21. Gen. 14.

fitan mente reprehendes, cur non sequamur ordinem scripturarum, sed passim, & vt quidque obuiā venerit, turbidus sermo perstringat. Sed in principio testatæ sumus, dilectionem ordinem non habere, & impatientiam nescire mensuram. Vnde & in

Cant. 2. Cantico canticorum quasi difficile præcipitur: Ordinate in me caritatem, & nunc eadem dicimus; nos non ignoratione, sed affectu labi. Denique, vt multo ordinatius aliquid proferamus, antiquiora repetenda sunt. In hac vrbe, imò in hoc tunc loco, & habitasse dicitur, & mortuus esse Adam. Vnde & locus, in quo crucifixus est Dominus noster, Caluaria appellatur; scilicet quòd ibi sit antiqui hominis Caluaria condita: vt secundi Adam, id est, Christi sanguis de cruce stillans, primi Adam & iacentis protoplasti peccata dilueret; & tunc sermo ille Apostoli compleretur: Excitare qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Quantos hæc vrbs prophetas, quantos emiserit sanctos viros, longum est recensere. Totum mysterium nostrum istius prouinciæ vrbisque vernaculum est. In tribus nominibus trinitatis demonstrat fidem. Iebus, Salem, & Hierusalem appellatur. Primum nomen calcata, secundum pax, tertium visio pacis. Paulatim quippe, peruenimus ad finem, & post conculcationem ad pacis visionem erigimur: ex quo Salomon, id est, pacificus, in ea natus est, & factus est in pace locus eius. Et in figura Christi, sub etymologia vrbis, Dominus dominantium, & Rex Regum nomen accepit. Quid referemus de Dauid, & tota progenie eius, quæ in hac ciuitate regnauit? quanto enim Iudæa cęteris prouincijs, tanto hæc vrbs cuncta sublimior est Iudæa. Et (vt coactius disseramus) totius prouinciæ gloria metropoli vindicatur; & quidquid in membris laudis est, omne refertur ad caput. Iam dudum te cupientem in verba prorumpere, ipsi literarum apices sentiunt, & venientem

Adam sepultus est in monte Caluaria.

Ephes. 5.

Hierusalem nomina diuersa.

Psal. 75.

Apoc. 19.

1. Tim. 6.

contrà,

contrà, charta intelligit quæstionem. Respondit debis quippe, & dices, hoc olim fuisse, quando dilexit Dominus portas Sion supes omnia tabernacula Iacob, & fuerunt fundamenta eius in montibus sanctis: licèt, & hæc possint altiùs interpretari. *Psal. 86.* Postquàm verò consurgentis Domini vox illa pertonuit: Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta: & ruinam eius flebiliter prophetauit, dicens: Hierusalem, *Luc. 13.* Hierusalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos, *Matth. 23.* qui ad te missi sunt: quoties volui congregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos suos sub alis, & noluisti? Ecce dimittetur vobis domus vestra deserta, *Marc. 15.* & postquam velum templi scissum est, & circũdata ab exercitu Hierusalem, & dominico cruore violata, tunc ab ea angelorum præsidia, & Christi gratiam recessisse. Denique etiam Iosephum, qui vernaculus scriptor est Iudæorum, asserere illo tempore, quo crucifixus est Dominus, ex adytis templi, *Iosephus de bello. Iud.* virtutum cælestium erupisse voces, dicentium: Trãsmigremus ex his sedibus. *lib. 6.* Ex quibus & aliis apparere, vbi abundauit gratia, ibi superabundasse peccatum: *Rom. 5.* & postquam audierunt apostoli. Euntes docete omnes gentes: *Matth. 28.* Et ipsi apostoli dixerunt. Oportebat quidem vobis primùm annunciare verbum Dei: quoniam autem noluistis, ecce transimus ad gentes: *Act. 13.* tunc omne sacramentum Iudææ, & antiquã Dei familiaritatem per Apostolos in nationes fuisse translatam. Valida quidem quæstio, & quæ posset etiam eos, qui scripturarum aliquid attigerunt, concutere, sed perfacilè soluitur. Nunquam eam fleret Dominus corruentem, nisi diligeret. *Luc. 19* Fleuit & Lazarum, quia amabat eum. & hoc tamen, prima fronte cognoscito, non loci, sed hominum fuisse peccatum; Verùm, quia interfectio populi captiuitas ciuitatis est, propterea vrbem deletam, vt populus puniretur, ideo templum subrutum, vt typicæ hostiæ tollerentur. Cæterum, quantum ad locum pertinet, per pro-

fectus temporum multo nunc angustior est, quam ante fuit. Venerabatur quondam Iudęi sancta sanctorum quia ibi erant Cherubin, & propitiatorium, & arca testamenti, manna, virga Aaron, & altare aureum. Nonne tibi venerabilius videtur sepulchrum Domini? quod quotiescunq; ingredimur, toties iacere in syndone cernimus Saluatorem: & paululum ibi iam commorantes, rursum videmus angelum sedere ad pedes eius, & ad caput sudarium conuolutum? Cuius sepulchri gloria multo antequam excideretur à Ioseph, scimus Esaiæ vaticinio prophetatum, dicentis: Et erit requies eius honor: quòd scilicet sepulturæ Domini locus esset ab omnibus honorandus. Sed dices, quomodo in Apocalypsi Ioannis legimus: Et occidet illos (haud dubium, quin prophetas) bestia, quæ ascendit ex abysso; & corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma & Ægyptus, vbi & Dominus eorum crucifixus est. Si enim ais: Ciuitas magna, in quâ crucifixus est Dominus, nulla est alia, nisi Hierusalem: vbi autem crucifixus est Dominus, spiritualiter Sodoma appellatur, & Ægyptus? ergo Hierusalem Sodoma est, & Ægyptus, in qua crucifixus est Dominus: Primùm te scire volumus, omnem sanctam scripturam non posse sibi esse contrariam, & maximè vnum aduersum se non discrepare librum; & vt plus adiiciamus, eundem eiusdemque libri locum in Apocalypsi, de qua nunc testimonium protulisti, ante decem circiter versiculos scribitur: Surge & metire templū Dei, & altare: & adorantes in eo. Atrium autē, quod est foris templū, eiice foras; & ne metiaris illud, quoniā datū est gentibus: & ciuitatem sanctā calcabunt mensibus quadraginta duobus. Si enim Apocalypsis multo post passionē Dñi scripta est à Ioanne, & ea in Hierusalē sancta ciuitas appellatur: quomodo rursum spiritualiter Sodoma vocatur & Ægyptus? Nec statim potes dicere,

Hebr. 9.
Exod. 25.
Cõmendatur Hierusalem ob dominicũ sepulchrum.
Ioan. 22.
Marc 16.
Luc. 24.
Esa. 11.
Apoc. 11.

sanctam

sanctam dici Hierusalem cælestem, quæ futura est, & Sodomam, quæ corruit, appellari: quia de futura dicitur, quòd bestia, quæ ascensura est de abysso, faciet aduersus duos prophetas bellum & vincet illos, & occidet, & corpora eorum iacebunt in platea ciuitatis magnæ. De qua ciuitate & in fine eiusdem libri scribitur: Et ciuitas in quadro posita est: & longitudo eius, & latitudo tanta est, quanta & altitudo: & mensus est ciuitatem de arundine aurea, per stadia duodecim millia. Longitudo & latitudo & altitudo eius æqualia sunt. Et mensus est muros eius centum quadraginta quatuor cubitorum mensura hominis, quæ est angeli. Et erat structura muri eius ex lapide iaspide: ipsa vero ciuitas auro mundo &c. Vbi quadrum est, ibi nec longitudo nec latitudo appellari potest. Et quæ est ista mensura, vt tanta sit longitudo, & latitudo, quanta altitudo eius; & muri de lapide iaspide; & tota ciuitas de auro mundo, & fundaměta & plateæ eius de lapidibus pretiosis, & duodecim portæ fulgentes margaritis? Cùm ergo hæc non possint carnaliter accipi (absurdum quippe est, per duodecim millia stadiorum tantam ciuitatis longitudinem & latitudinem, quantam & altitudinem prædicari) spiritualiter intelligenda sunt singula: & ciuitas magna, quam videlicet primus ædificauit Cain, & nominauit eam ex vocabulo filii sui, hic mundus intelligendus est, quem accusator fratrum suorum diabolus, & fratricida Cain periturus extruxit vitiis, sceleribus condidit, iniquitate compleuit, quæ spiritualiter appellatur Sodoma, & Ægyptus. De qua Sodoma scribitur: Restituetur Sodoma in antiquum: quòd scilicet ita restituendus sit mundus, vt ante fuit: nec enim possumus credere rursum ędificandam Sodomam, & cęteras: Gomorram scilicet, & Adamam, & Seboim, sed in perpetuos cineres relinquendas. Ægyptum autem nunquam pro Hierusalem legimus, sed semper pro hoc mundo. Et quia

Apoc. 21.

Genes. 4.

longum est de scripturis innumerabilia exempla cõgerere, vnum testimonium proferamus, vbi manifestissimè mundus hic Ægyptus appellatur. In epistola canonica Iudas apostolus frater Iacobi scribit dicens: Commonere autem vos volo, scientes semel
Iud. 1. omnia, quoniam Iesus populum de terra Ægypti saluans secundò eos, qui non crediderunt, perdidit. Et ne putares de Iesu dici filio Naue, statim sequitur: Angelos verò, qui non seruauerunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in iudiciũ magni diei vinculis æternis sub caligine reseruauit. Et vt credas, vbicunque simul Ægyptus & Sodoma, & Gomorra nominantur, non loca, sed mundũ hunc interpretari, statim subiungit exemplũ: Sicut
Matth. 27. Sodoma, & Gomorra, & finitimæ ciuitates simili modo fornicatæ, & abeuntes post carnem alteram, factæ sunt exemplum, ignis æterni pœnam sustinentes. Et quid necesse est plura conquirere, cùm post passionem & resurrectionem Domini Matthæus Euangelista commemoret? Et petræ scissæ sunt, & sepulchra aperta, & plurima corpora dormientium sanctorum surrexerunt: & egredientes de sepulcris post resurrectionem suam ingressi sunt sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. Nec statim Hierosolyma cælestis, sicut pleriq. ridiculè arbitrantur, in hoc loco intelligitur, cùm signum nullum esse potuerit apud homines Domini resurgentis, si corpora sanctorum in cælesti Hierusalẽ visa sunt. Cùm ergo Euangelistæ, & omnes scripturæ Hierosolymã
Psal. 31. sanctam nominent ciuitatem; & psalmista præci-
Matth. 23. piat, vt adoremus in loco vbi steterunt pedes eius, ne patiaris eam appellari Sodomam, & Ægyptum, per quam Dominus iurare vetat, quia sit ciuitas magni regis. Maledictam terram nominant, quòd cruorem Domini hauserit. Et quomodo benedicta loca putant, in quib. Petrus, & Paulus, Christiani exercitus duces, sanguinem fudere pro Christo? Si ser-

uorum, & hominum gloriosa confessio est, cur Domini & Dei non sit gloriosa confessio? Et martyrum vbique sepulcra veneramur: Et sanctam fauillam oculis apponentes, si liceat, etiam ore contingimus: & monumentum, in quo Dominus conditus est, quidam existimant negligendum? Si nobis non credimus, credamus saltem diabolo, & angelis eius: qui quotiescunque ante illud de obsessis corporib. expelluntur, quasi in conspectu tribunalis Christi stantes contremiscunt, rugiunt, & sero dolent crucifixisse, quem timeant. Si post passionem Christi (vt scelerata vox concrepat) hic detestabilis locus est: quid sibi voluit Paulus Hierosolymam festinare, vt ibi faceret Pentecosten? qui retinentibus se locutus est, dicens: Quid facitis flentes, & conturbantes cor meum? ego enim non solum ligari sed, & mori in Hierusalem paratus sum pro nomine Domini Iesu. Quid cęteri sancti & illustres viri, quorum vota & oblationes post prædicationem Christi ad fratres, qui erant Hierosolymis, deferebantur? Longum est nunc ab ascensu Domini vsque ad præsentem diem per singulas ætates currere, qui episcoporum, qui martyrum, qui eloquentium in doctrina ecclesiastica virorum venerint Hierosolymam, putantes minus se religionis, minus habere scientiæ, nec summam, vt dicitur manum accepisse virtutum, nisi in illis Christum adorassent locis, de quib. primum euangelium de patibulo corruscauerat. Certè si preclarus orator reprehendendum nescio quem putat, quòd literas Græcas non Athenis sed Lilybæi, Latinas non Romæ, sed in Sicilia didicerit, quòd videlicet vnaquæq. prouincia habeat aliquid propriũ, quod alia æque habere non possit: cur nos putamus absq. Athenis nostris quemquam ad studiorum fastigia peruenisse? Nec hoc didicimus, quod renuamus regnum Dei intra nos esse, & sanctos viros etiã esse in ceteris regionibus; sed quòd hoc afferamus, vel

Sepulcra martyrum, vbiq; veneranda.

Act. 20.
Gal. 2.
Peregrinationis Hierosolymitana antiquitas.
1. Cor. 16.

Cicero.

vel maximè eos, qui in toto orbe sunt primi, huc pariter congregari: ad quæ nos loca non vt primæ, sed vt extremæ venimus, vt primos in eis omniũ gentiũ cerneremus. Certè flos quidã, & pretiosissimus lapis inter ecclesiastica ornamenta, monachorũ & virginũ chorus est. Quincunq. in Gallia fuerit primus, huc properat Diuisus ab orbe nostro Britannus, si in religione processerit, occiduo sole dimisso, quęrit locum fama sibi tantùm & scripturarum relatione cognitum. Quid referamus Armenios, quid Persas, quid Indiæ, quid Æthiopum populos, ipsamque iuxta Ægyptum, fertilem monachorum, Pontum, & Cappadociam, Syriam, Coelem, & Mesopotamiã, cunctàque orientis examina? quæ iuxta Saluatoris eloquium, dicentis: Vbicunque fuerit corpus, illuc congregabuntur aquilæ: concurrunt ad hæc loca, & diuersarum nobis virtutum specimen ostendunt. Vox quidem dissona, sed vna religio. Tot penè psallentium chori, quot gentium diuersitates, & inter hæc, quæ vel prima in Christianis virtus est, nihil arrogant sibi de continentia supercilij. Humilitatis inter omnes contentio est. Quicunque nouissimus fuerit, hic primus putatur. In veste nulla discretio, nulla admiratio. Vtcunque placuerit incedere; nec detractionis, nec laudis est. Ieiunia quoque neminem subleuant: nec defertur inediæ, nec moderata saturitas condemnatur. Suo domino stat vnusquisque, aut cadit. Nemo iudicat alterum, ne à Domino iudicetur. Et quod in plerisque prouinciis familiare est, vt genuino dente se lacerent, hic penitus non habetur. Procul luxuria, procul voluptas: tanta in ipsa vrbe orationum loca, vt ad ea pergrãda dies sufficere non possit. Verùm, vt ad villulam Christi, & Mariæ diuersorium veniamus, (plus enim laudat vnusquisque quod possidet) quo sermone, qua voce speluncũlam tibi possumus Saluatoris exponere? Et illud præsepe, in quo infantulus vagiit, silentio

Flos ecclesia virginũ & Monachorum chorus.

Matth. 24.

Rom. 14.

Locorum Sanctorum descriptio.

silentio magis, quàm infimo sermone honorandum est. Vbi sunt latæ porticus? vbi aurata laquearia? vbi domus miserorum pœnis, & damnatorum labore vestitæ? vbi, instar palatii, opibus priuatorum extructæ basilicæ, vt vile corpusculum hominis pretiosius inambulet, &, quasi mundo quidquam possit esse ornatius, tecta magis sua velint aspicere, quàm cælum? Ecce in hoc paruo terræ foramine cælorum conditor natus est: hic inuolutus pannis; hîc visus à pastoribus, hîc demonstratus, à stella, hîc adoratus à Magis. Et hic puto locus sanctior est Tarpeia rupe, quæ de cælo sæpius fulminata ostendit, quòd Domino displiceret. Lege Apocalypsim Ioannis; *Apoc. 17.* &, quid de muliere purpurata, & scripta in eius frõte blasphemia, septem montibus, aquis multis, & *& 18.* Babylonis cantetur exitu, contuere. Exite, inquit Dominus, de illa populus meus, & ne participes sitis delictorum eius, & de plagis eius non accipiatis. *Hier. 50.* Fugite de medio Babylonis, & saluate vnusquisque animam suam. Cecidit enim, cecidit Babylon magna, & facta est habitatio dæmonum, & custodia omnis spiritus immundi. Est quidem ibi sancta ecclesia, sunt trophæa apostolorum, & martyrum: est Christi vera confessio, est ab Apostolo prædicata fides; & gentilitate calcata, in sublime se quotidie *Rom. 1.* erigens vocabulũ Christianũ: sed ipsa ambitio, potentia, magnitudo vrbis videri, & videre, salutari, & salutare, laudare & detrahere, vel audire, vel proloqui, & tantã frequentiam hominũ saltem inuitum videre à proposito monachorũ, & quiete aliena sunt. Aut enim videmus venientes ad nos, & silentium perdimus: aut non videmus, & superbiæ arguimur. Interdumq; vt visitantibus reddamus vicem, ad superbas fores pergimus, & inter linguas rodentium ministrorum, postes ingredimur auratos. In Christi verò, vt supra diximus, villula, tota rusticitas, & extra psalmos silentium est. Quocunque te verteris

ris arator stiuam tenens, Alleluya decantat. Sudans messor psalmis se auocat, & curua attondens vitem falce vinitor, aliquid Dauidicum canit. Hæc sunt in hac prouincia carmina: hæ, vt vulgo dicitur, amatoriæ cantiones, hic pastorum sibilus, hæc arma culturæ. Verùm quid agimus, nec quid deceat, cogitantes, solum quod cupimus, hoc videmus. O quando illud tempus adueniet, cum anhelus nûcium viator apportet, Marcellam nostram ad Palestinæ litus appulsam; & toti monachorum chori, tota virginû agmina concrepabunt? obuiam iam iamque gestimus occurrere, & non expectato vehiculo, concitum pedibus ferre corpus. Tenebimus manus, ora cernemus, & à desiderato vix auellemur amplexu. Ergo ne erit illa dies quando nobis liceat speluncam Saluatoris intrare? in sepulchro Domini flere cum sorore, flere cum matre? crucis deinde lambere lignû, & in Oliueti monte cum ascendente Domino, voto & animo, subleuari? videre exire Lazarum fasciis colligatum, & fluenta Iordanis ob lauacrum Domini puriora; inde ad pastorum caulas pergere, in Dauid orare Mausoleo? Amos propheram etiam nunc buccina pastorali in sua conspicere rupe clangentem? Ad Abraham, Isaac & Iacob, trium quoque illustrium feminarum, vel tabernacula properare, vel memorias? videre fontem in quo à Philippo eunuchus est tinctus? Samariam pergere, & Ioannis Baptistæ, Helisæi quoque, & Abdiæ pariter cineres adorare? ingredi speluncu̲las in quib. persecutionis & famis tempore, prophetarum agmina sunt nutrita? Ibimus ad Nazareth, &, iuxta interpretationem nominis eius, florem videbimus Galilææ.
Ioan. 2.
Matth. 17. Haud procul inde cernetur Cana, in qua aquæ in vinum versæ sunt. Pergemus ad Itabyrium, & tabernacula Saluatoris, non vt Petrus quondã voluit, cum Moyse, & Helia, sed cum patre cernemus, & Spiritu sancto. Inde ad mare veniemus Genezareth,

& de quinque & septem panibus videbimus in deserto quinque, & quatuor hominum millia saturata. Apparebit oppidum Naim, in cuius porta viduæ filius suscitatus est. Videbitur & Hermon, & torrens Endor, in quo superatus est Sisara. Capharnaum quoq. signorum Domini familiaris, & omnis pariter Galilæa cernetur. Et tunc comitante Christo, cùm per Silo, & Bethel, & cętera loca, in quibus Ecclesiæ quasi quædam victoriarũ Domini sunt erecta vexilla, ad nostram speluncam redierimus, canemus iugiter, crebrò flebimus, indesinenter orabimus, & vulnerata iaculo Saluatoris in commune dicemus. Inueni quem quæsiuit anima mea: tenebo eum, & non dimittam illum.

Matth. 14. *Marc.* 8. *Iud.* 3. *Cant.* 3.

ARGVMENTVM.

Domesticam eorum consuetudinem, unde vel famæ, vel pudicitiæ periculum sit, à viduis & virginibus vitandam esse docet; sumptum autem declamatorio more à se fuisse hoc argumentum, tum in fine huius tum in alia quadam prodit epistola. Dicendi genus suasorium est: propterea coiecturis, dilemmatisque festiuitate quadam admixtis, vtitur.

DE VITANDO SVSPECTO contubernio.

EPISTOLA IX.

Retulit mihi quidam frater è Gallia, se habere sororem virginem, matremque viduam, quæ in eadem vrbe diuisis habitarent cellulis; & vel ob hospitij solitudinem, vel ob custodiendas facultatulas, præsules sibi quosdam clericos assumpsissent, vt maiore dedecore iungerentur alienis, quàm à se fuerant separatæ. Cùmque ego ingemiscerem, & multo plura tacendo, quàm loquendo signi- *XLVII.*

significarem. Quæso te inquit, corripias eas literis tuis, & ad concordiam reuoces, vt mater filiam, & filia matrem agnoscat. Cui ego: Optimam inquam mihi iniungis prouinciam, vt alienus conciliem, quas filius, fraterque non potuit. Quasi verò episcopalem cathedram teneam, & non clausus cellula, ac procul à turbis remotus, vel præterita plangam vitia, vel vitare nitar præsentia. Sed & incongruum est latere corpore, & lingua per totum orbem vagari. Et ille, Nimium, ait, formidolosus es. Vbi illa quondam constantia, in qua multo sale orbem defricans, Lucilianum quippiam retulisti? Hoc est aio, quod me fugat, & labra diuidere non finit. Postquam enim, arguendo crimina, factus sum criminosus, &, iuxta trium vulgi sermone prouerbium: Iurgantibus, & nugantibus cūctis, nec aures me credo habere, nec tactum; ipsique parietes in me maledicta resonarunt, & in me psallebant, qui bibebant vinum: coactus malo tacere didici, rectius esse arbitrans, ponere custodiam ori meo, & ostium munitum labiis meis, quàm declinare cor meum in verba malitiæ, &, dum carpo vitia, in vitium detractionis incurrere. Quod cum dixissem, Non est, inquit, detrahere, verum dicere: nec priuata correptio generalem facit doctrinam: cùm aut rarus, aut nullus sit, qui sub huius culpæ reatum non cadat. Quæso ergo te, ne me, tanto itinere vexatū, frustra venisse patiaris. Scit enim Dominus, quòd post visionem sanctorum locorum, hanc vel maximè causam habui, vt cum tuis literis sorori mederer ac matri. Et ego, Iam iam, inquam, quod vis faciam: nam & epistolæ transmarinæ sunt, & specialiter sermo dictatus, raro potest inuenire quos mordeat. Te autem obsecro, vt clam sermonem hunc habeas: cùmque portaueris eum pro viatico, si auditus fuerit, lætemur pariter; si autem contemptus, quod & magis reor, ego verba perdiderim, tu itineris longitudi-

Psal. 68.
Psal. 140.
Verum dicere, non est detrahere.

tudinem. Primum vos scire cupio, mater, & filia, me non iccirco scribere, quia aliquid de vobis sinistrum suspicer; sed ne cęteri suspicentur me vestram morari concordiam. Alioqui, quod absit, si peccatorum vos existimarem glutino * cohæsisse, nunquam scriberem, sciremque me surdis narrare fabulam. Deinde hoc obsecro, vt, si mordicius quippiam scripsero, nõ tam meæ puteris austeritatis esse, quam morbi. Putridæ carnes ferro curantur, & cauterio: venena serpentina pelluntur antidoto. Quod satis dolet, maiori dolore expellitur. Ad extremum hoc dico, quod, etiamsi hæc conscientia criminis vulnus nõ habeat, habet tamen famæ ignominiam. Mater, & filia, nomina pietatis, officiorum vocabula, vincula naturæ, secundaque post Deum fœderatio. Non est laus, si vos diligitis: scelus est, quod odistis. Dominus Iesus Christus subiectus erat parentibus suis: venerabatur matrem, cuius ipse erat pater: colebat nutritium, quem nutriebat; gestatumque se meminerat alterius vtero, alterius brachiis. vnde & in cruce pendens, commendat parentem discipulo, quam nunquam ante crucẽ dimiserat. Tu verò filia, (iam enim desino ad matrem loqui, quam forsitan & ætas, & imbecillitas, ac solitudo excusabilem facit) tu, inquam, filia, eius domum angustam iudicas, cuius non tibi fuit venter angustus? decem mensibus vtero clauso vixisti, & vno die in vno cubiculo cum matre non duras? An oculos eius ferre non potes? & quia omnes motus tuos, vt pote illa, quæ genuit, quæ aluit, & ad hanc adduxit ætatem, facilius intelligit, & testem domesticam fugis? Si virgo es, quid times diligentem custodiam? si corrupta, cur non palam nubis? Secunda post naufragium tabula est, quod malè cœperis, saltem hoc remedio temperare. Neque verò hoc dico, quod post peccatum tollam pęnitentiam; vt, quod malè cœpit, malè perseueret; sed quod despe-

Aliàs cessisse.

Luc. 2.

Ioan. 19.

Pia exhortatio ad concordiam.

rem iñ istiusmodi copula diuulsionem? Alioqui, si ad matrem migraueris post ruinam, facilius poteris cum ea plangere, quod per illius absentiam perdidisti. Quod si adhuc integra es, & non perdidisti: serua, ne perdas. Quid tibi necesse est in ea versari domo, qua necesse habeas quotidie aut perire, aut vincere? Quisnunquam ne mortalium iuxta viperam securos somnos capit? quæ etsi non percutiat certè sollicitat. Securius est perire non posse, quàm iuxta periculum non perisse. In altero tranquillitas est, in altero gubernatio? Ibi gaudemus, hîc euadimus. Sed forte respondeas: Non benè morata mater est, res sæculi cupit, amat diuitias, ignorat ieiunium, oculos stibio linit, vult compta procedere, & nocet proposito meo, nec possum cum huiusmodi viuere. Primùm quidem, etiam si talis est, vt caularis, maius habebis præmium, si talem non deseras. Illa te diu portauit in vtero, diu aluit, & difficiliores infantiæ mores blanda pietate sustinuit: lauit pannorum sordes, & immundo sæpefœdata est stercore: assedit ægrotanti, &, quæ pro te sua fastidia sustinuit, tua quoq. passa ad hanc perduxit ætatem: vt Christum amares, docuit. Non tibi displiceat eius conuersatio, quæ te sponso tuo virginem consecrauit. Quod si ferre non potes & delicias eius fugis atq. (vt vulgo solet dici) sæcularis est mater: habes aliàs virgines habes sanctum pudicitiæ chorum. Quid matrē deserens, eum eligis, qui forsitan suam reliquit sororem, & matrem? Illa difficilis, sed iste facilis: illa iurgatrix, ergo iste placabilis. Quæro, vtrum virum secuta sis, an postea inueneris? Si eum secuta es, manifestum est, cur matrem reliqueris. Si postea

Alij, dolor, leg. reperisti, ostendis, quid in matris hospitio nō potueris inuenire. Durus doctor, & meo mucrone

Prouerb. 10. me vulnerans. Qui ambulat inquit, simpliciter, ambulat confidenter. Tacerē, si me non morderet con-

Math. 7. scientia, & in aliis mecum crimen non reprehenderem

rem

rem, nec per trabem oculi mei alterius festucam viderem. Nunc autem, cùm inter fratres procul habitans, eorumque fruens contubernio, honestè sub arbitris, & videam rarò, & videar: impudentissimè est eius te verecundiam non sequi, cuius sequi testeris exemplum. Quod si dixeris: Et mihi sufficit cõscientia mea: habeo Deum iudicem, qui meæ vitæ est testis: non curo quid loquantur homines: audi Apostolum scribentem: Prouidentes bona non solum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. Si quis te carpit, quòd sis Christiana, quòd sis virgo: non cures: quod ideo dimiseris matrem, vt in monasterio inter virgines viueres, talis detractio laus tua est. Vbi non luxuria in puella Dei, sed duritia carpitur, crudelitas ista pietas est. Illum enim præfers matri, quem præferre iuberis, & animæ tuæ. Quem si & ipsa prætulerit, & filiam te sentiet, & sororem. Quid igitur? scelus est, sancti viri habere contubernium? Obtorto collo me in ius trahis, vt aut probem quod nolo, aut multorum inuidiam subeam. Sanctus vir nunquam à matre filiam seiungit: vtranque suscipit, vtramque veneratur. Sit quamlibet sancta filia, mater vidua, iudicium castitatis est. Si coæuus tuus est ille nescio quis, matrem tuam honoret, vt suam: si senior te, vt filiam diligat, & parentis subijciat disciplinæ. Non expedit amborum famæ, plus te illum amare quam matrem, ne non videatur in te affectum eligere, sed ætatem. Et hæc dicerem, si fratrem monachum non haberes, si domesticis careres præsidijs: nunc verò, prò dolor, inter matrem, atque germanum, & matrem viduam, fratremque monachum, cur se alienus interserit? Bonum quidem est, vt te & filiam noueris, & sororem. Si autem vtrumque non potes, & mater quasi dura respuitur, saltem frater placeat. Si frater asperior est, mollior sit illa quæ genuit. Quid palles? quid æstuas? quid vultum rubore suf-

Rom. 12.

Matth. 10.

Ioan. 12.

rem in istiusmodi copula diuulsionem? Alioqui, si ad matrem migraueris post ruinam, facilius poteris cum ea plangere, quod per illius absentiam perdidisti. Quod si adhuc integra es, & non perdidisti: serua, ne perdas. Quid tibi necesse est in ea versari domo, qua necesse habeas quotidie aut perire, aut vincere? Quisunquam ne mortalium iuxta viperam securos somnos capit? quæ etsi non percutiat certè sollicitat. Securius est perire non posse, quàm iuxta periculum non perisse. In altero tranquillitas est, in altero gubernatio? Ibi gaudemus, hîc euadimus. Sed fortè respondeas: Non benè morata mater est, res sæculi cupit, amat diuitias, ignorat ieiunium, oculos stibio linit, vult compta procedere, & nocet proposito meo, nec possum cum huiusmodi viuere. Primùm quidem, etiam si talis est, vt caularis, maius habebis præmium, si talem non deseras. Illa te diu portauit in vtero, diu aluit, & difficiliores infantiæ mores blanda pietate sustinuit: lauit pannorum sordes, & immundo sæpe fœdata est stercore: assedit ægrotanti, &, quæ pro te sua fastidia sustinuit, tua quoq. passa ad hanc perduxit ætatem: vt Christum amares, docuit. Non tibi displiceat eius conuersatio, quæ te sponso tuo virginem consecrauit. Quod si ferre non potes & delicias eius fugis atq. (vt vulgo solet dici) sæcularis est mater: habes aliàs virgines habes sanctum pudicitiæ chorum. Quid matrē deserens, eum eligis, qui forsitan suam reliquit sororem, & matrem? Illa difficilis, sed iste facilis: illa iurgatrix, ergo iste placabilis. Quæro, vtrum virum secuta sis, an postea inueneris? Si eum secuta es, manifestum est, cur matrem reliqueris. Si postea reperisti, ostendis, quid in matris hospitio nō potueris inuenire. Durus doctor, & meo mucrone me vulnerans. Qui ambulat inquit, simpliciter, ambulat confidenter. Tacerē, si me non morderet conscientia, & in aliis mecum crimen non reprehenderem

Alij, dolor, leg.

Prouerb. 10.

Math. 7.

rem

m, nec per trabem oculi mei alterius festucam vi-
erem. Nunc autem, cùm inter fratres procul ha-
tans, eorumque fruens contubernio, honestè sub
bitris, & videam rarò, & videar: impudentissimũ
t eius te verecundiam non sequi, cuius sequi teste-
s exemplum. Quod si dixeris: Et mihi sufficit cõ-
ientia mea: habeo Deum iudicem, qui meæ vitæ
t testis: non curo quid loquantur homines: audi Rom. 12.
postolum scribentem: Prouidentes bona non so-
m coram Deo, sed etiam coram omnibus homini-
is. Si quis te carpit, quòd sis Christiana, quòd sis
rgo: non cures: quod ideo dimiseris matrem, vt in
onasterio inter virgines viueres, talis detractio
is tua est. Vbi non luxuria in puella Dei, sed du-
ia carpitur, crudelitas ista pietas est. Illum enim
æfers matri, quem præferre iuberis, & animæ tuæ.
uem si & ipsa prætulerit, & filiam te sentiet, & Matth. 10.
rorem. Quid igitur? scelus est, sancti viri habere Ioan. 12.
ntubernium? Obtorto collo me in ius trahis, vt
t probem quod nolo, aut multorum inuidiam su-
am. Sanctus vir nunquam à matre filiam seiun-
: vtranque suscipit, vtramque veneratur. Sit
am libet sancta filia, mater vidua, iudicium ea-
tatis est. Si coæuus tuus est ille nescio quis, ma-
m tuam honoret, vt suam: si senior te, vt filiam
igat, & parentis subijciat disciplinæ. Non expe-
amborum famæ, plus te illum amare quam ma-
m, ne non videatur in te affectum eligere, sed æta-
n. Et hæc dicerem, si fratrem monachum non
beres, si domesticis careres præsidijs: nunc verò,
ô dolor, inter matrem, atque germanum, & ma-
m viduam, fratremque monachum, cur se alie-
s interserit? Bonum quidem est, vt te & filiam no-
ris, & sororem. Si autem vtrumque non potes,
mater quasi dura respuitur, saltem frater placeat.
frater asperior est, mollior sit illa quæ genuit.
iid palles? quid æstuas? quid vultum rubore suf-

M fundis,

fundis; & trementibus labijs impatientiam pectoris contestaris? Non superat amorem matris & fratris, nisi solius vxoris affectus. Audio praeterea te suburbana rura, vilarum amoenitates cum affinibus, atque cognatis, & istiusmodi generis hominibus circumire. Nec dubito, quin vel consobrina, vel soror sit in quarum solatium noui generis ducaris assecla. Absit quippe, vt, quamuis proximi sint, & cognati, virorum te suspicer captare consortia. Obsecro ergo te virgo, vt mihi respondeas. Sola vadis in comitatu propinquorum, an cum amasio tuo? Quamuis sis impudens, saecularium oculis eum ingerere non audebis. Si enim hoc feceris: & te, & illum familia vniuersa cantabit: vos cunctorum digiti denotabunt. Ipsa quoque soror, aut affinis, siue cognata, quae in adulationem tui sanctum * nonumq; coram te vocant, cùm se paululū auerterit, portentosum ridebunt maritum. Sin autem sola ieris, quod & magis existimo: vtique inter seruos adolescentes, inter maritatas foeminas, atq; nupturas, inter lasciuas puellas, & comatos linteatosque iuuenes, furuarum vestium puella gradieris. Dabit tibi barbatulus quilibet manum, sustentabit lassam, &, pressis digitis, aut tentabitur, aut tentabit. Erit tibi inter viros matronasque conuiuium: spectabis aliena oscula, praegustatos cibos: & non absque scandalo tuo in alijs sericas vestes, auratasque miraberis. In ipso quoque conuiuio vt vescaris carnibus, quasi inuita cogeris. Vt vinum bibas, Dei laudabitur creatura. Vt laues balneis, sordibus detrahetur. Et omnes te, cùm aliquid eorum, quae suadent, retrectans feceris, puram, simplicem, dominam, & verè ingenuam conclamabunt. Personabit interim aliquis cantor ad mensam, & inter psalmos dulci modulamine currentes, quoniam alienas non audebit vxores, te, quae custodem non habes, saepius respectabit, loquetur nutibus, &, quidquid metuit dicere, significabit

* *Virgines in conui. In vulgari mā le sic ra.*

:abit affectibus. Inter has tantas illecebras volu-
atum etiam ferreas mētes libido domat, quæ ma-
rem in virginibus patitur famem, dum dulcius pu-
t omne, quod nescit. Narrant Gentilium fabulæ,
ntibus Sirenarum nautas isse in saxa præcipites, &
l Orphei citharam arbores bestiasque, ac silicum
ıra mollita. Difficile inter epulas seruatur pudici-
a. Nitens cutis sordidum ostendit animum. Le-
mus in scholis pueri, & spirantia in plateis æra
:rspeximus, aliquem, ossibus vix hærentem, illici-
s arsisse amoribus, & antè vita caruisse, quam
:ste. Quid tu facies puella, sani corporis, delica-
, pinguis, rubens, æstuans inter carnes, inter vi-
ı, & balneas, iuxta maritos, iuxta adolescentulos?
ıæ etsi rogata non feceris, tamen formæ putes te-
monium, si rogeris. Libidinosa mens ardentius
ɔnesta persequitur, &, quod non licet, dulcius su-
icatur. Vestis ipsa vilis, & pulla, animi tacentis
dicium est, si rugam non habeat, si per terram, vt
tior videaris, non trahatur, si de industria dissuta
: tunica, vt aliquid intus appareat, operiatque
ıod fœdum est, & aperiat quod formosum. Cali-
ı quoque ambulantis nigella ac nitens, stridore ad
iuuenes vocat. Papillæ fasciolis comprimuntur,
crispanti cingulo angustius pectus arctatur. Ca-
lli vel in frontem, vel in aures defluunt. Palliolū
terdum cadit, vt candidos nudet humeros, & qua-
videri noluerit, celat festina, quod volens detexe-
t. Et quando in publico quasi per verecundiam
ɔerit faciē, luparum arte, id solum ostendit, quod
lensum magis placere potest. Respondebis: Vn-
: me nosti, & quomodo, tam longè positus, iactas
me oculos tuos? Fratris hoc tui mihi narrauerunt
crymæ, & intolerabiles per momenta singultus.
ιque vtinam ille mentitus sit, & magis timens hoc,
ıam arguens, dixerit. Sed mihi crede, nemo men-
ens plorat. Dolet sibi prælatum iuuenem, non

Inter voluptates difficile est castitatem seruare.

quidem comatum, non vestium sericarum, sed torosulum, & in sordibus delicatum; qui ipse sacculum signet, textrinum teneat, pensa distribuat, regat familiam, emat quidquid de publico necessarium est, dispensator, & dominus, & præueniens officia seruulorum, quem omnes rodant famuli, & quidquid domina non dederit, illum clamitent subtraxisse. Querulum seruulorum genus est, & quantacunque dederis, semper eis minus est. Non enim considerant, de quanto, sed quantum detur, doloremque suum solis, quod possunt, obtrectationibus consolantur. Ille parasitum, iste impostorem, hic hęredipetam, alius nouo quolibet appellat vocabulo. Ipsum iactant assidere lectulo, obstetrices adhibere languenti, portare matulam, calefacere lintea, plicare fasciolas. Facilius mala credunt homines, & quodcunque domi fingitur, rumor in publicum fit. Nec miteris, si ancillæ, & seruuli de vobis ista confingant; cùm mater quoque idipsum queratur, & frater. Fac igitur, quod moneo, quod precor, vt primùm matri, dehinc, si id fieri non potest, saltem fratri reconcilieris: aut, si ista tam cara nomina hostiliter detestaris, diuidere ab eo, quem tuis diceris prætulisse: si autem & hoc non potes, reuerere certè tuos: si non potes deserere, vel honestius sodali tuo vtere. Separentur domus vestræ, diuidaturque conuiuium, ne maledici homines, sub vno tectulo vos manentes, lectulum quoque criminentur habere communem. Potes & ad necessitates tuas quale voluisti habere solatium, & aliqua ex parte publica carere infamia: quanquam cauenda sit macula, quæ nullo nitro, secundum Hieremiam, nulla fullonum herba elui potest. Quando vis, vt te videat, & inuisat, adhibe arbitros, amicos, libertos, seruulos. Bona conscientia nullius oculos fugit. Intret intrepidus, securus exeat. Taciti oculi, & sermo silens, & totius corporis habitus, vel trepidationem interdum,

Hier. 2.

Bona conscientia nullius oculos fugit.

m, vel securitatem loquuntur. Aperi, quaeso, au-
s tuas, & clamorem totius ciuitatis exaudi. Iam
rdidistis vestra vocabula, & mutuo ex vobis co-
omina suscepistis: tu illius diceris; & ille tuus.
ec mater audit, & frater, paratique sunt, & pre-
ntur vos sibi diuidere, & priuatam vestrae coniun-
onis infamiam laudem facere communem. Tu
o cum matre, sit ille cum fratre. Audentius dili-
s sodalem fratris tui: honestius amabit mater
nicum filij, quàm filiae suae. Quod si nolueris, si
ea monita rugata fronte contempseris, epistola
i haec voce libera proclamabit: Quid alienum
uum obsides? quid ministrum Christi famulum
i facis? Respice ad populum, singulorum facies
ere. Ille in ecclesia legit, in te aspiciunt vniuer-
nisi quòd penè licentia coniugali de tua infamia
riaris. Nec iam secreto dedecore potes esse con-
ta. Procacitatem libertatem vocas. Facies me-
tricis facta est tibi, nescis erubescere. Iterum me *Hier. 3.*
lignum, iterum suspiciosum, & rumigeruli m-
imitas. Ego ne suspiciosus? ego ne maleuolus?
i, vt in principio epistolae praefatus sum, ideo scri-
i, quia non suspicabar: an tu negligens, dissoluta,
ntemptrix, quae annos nata viginti quinque, ado-
centem necdū benè barbatulum ita brachijs tuis,
asi cassibus, inclusisti? Optimum reuera paedago-
m, qui te moneat, qui asperitate frontis terreat.
quanquam in nullis aetatibus libido sit tuta, ta-
en, vel cano capite, ab aperta defendat ignomi-
a. Veniet, veniet tempus, dies enim allabitur, dū
noras, & iste formosulus tuus, quia citò senescunt
ulieres, maximè quae iuxta viros sunt, vel ditiorē
periet, vel iuniorem. Tunc te poenitebit consilij
i, & taedebit, pertinaciae, quando & rem, & famā
miseris: quando, quod malè iunctum fuerat, diui-
tur benè. Nisi fortè secura es, &, coalescente
uij temporis caritate, dissidium non vereris. Tu

quoque mater, quæ propter ætatem maledicta non metuis, noli sic vindicare, vt pecces. Magis à te discat filia separari, quàm tu ab illa seiungi. Habes filium, & filiam, & generum, imò & contubernalem filiæ tuæ. Quid quæris aliena solatia, & ignes iam sopitos suscitas; honestius est tibi saltem culpam filiæ sustentare, quàm occasionem tuæ quærere. Si tecum filius monachus; pietatis viduitatisque præsidium: quid tibi alienum hominem quæris, in ea præsertim domo, quæ filium, & filiam capere non potuit? Eius iam ætatis es, vt possis nepotes habere ex filia: inuita ad te vtrumque: reuertatur cum viro, quæ sola exierat: virum dixi, non maritum. Nemo calumnietur. Sexum significare volui, non coniugium. Aut, si erubescit, & retractat, & domum, in qua nata est, arbitratur angustam: vos ad eius hospitium pergite: quamuis arctum sit, facilius matrem, & fratrem capere potest, quàm hominem alienum, cum quo certè in domo vna, siue cubiculo, casta manere non poterat. Sint in vna domo duæ fœminæ, & duo masculi. Si autē & tertius ille γηροβοσκὸς tuus abire non vult, & seditiones ac turbas cōcitat, sit biga, sit triga, frater vester, ac filius; & sororem illi exhibebis, & matrem. Alij vitricum & generum vocitent, ille nutricium appellet, & fratrem. Hæc ad breuem lucubratiunculam celeri sermone dictaui, volens desiderio postulantis satisfacere, & quasi ad scholasticam materiam me exercens; eadem enim die mane pulsabat ostium, qua profecturus erat: simulque vt ostenderem obtrectatoribus meis, quod & ego possem, quidquid veniret in buccam dicere: vnde & de scripturis pauca perstrinxi; nec orationē meam, vt in cęteris libris facere solitus sum, illarum floribus texui. Extemporalis est dictatio, & tanta ad lumen lucernulæ facilitate profusa, vt notariorū manus lingua præcurreret, & signa ac furta verborum volubilitas sermonum obrueret: quod idcirco dixi,

I. senilem ætatē alens.

dixi, vt, qui non ignoscit ingenio, ignoscat vel tempori.

ARGVMENTVM.

Rusticum, quod promissam cum vxore Artemia continentiam fregerat, ad pœnitentiam, & vt sancta inuisat, coniugis exemplo, loca, hortatur.

HIERONYMVS ad Rusticum.

EPISTOLA X.

QVòd ignotus ad ignotum audeo scribere, sanctæ ancillæ Christi Hedibiæ, & filiæ meç, coniugis tuæ Artemiæ, imò sororis ex coniuge atq; cõseruæ, fecit deprecatio. Quæ nequaquam propria salute contenta, tuam, & ante quæsiuit in patria, & nunc in sanctis locis quærit salutem, imitari cupiens Andreæ & Philippi Apostolorum beneuolentiam; quorum vterq; inuentus à Christo, fratrem Simonem & amicum Nathanael inuenire desiderat, vt alter eorum mereatur audire: Tu es Simon filius Iohanna, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus: Alter donum Dei (hoc enim in lingua nostra sonat Nathanael) Christi ad se loquentis testimonio subleuetur: Ecce verè Israelita, in quo dolus non est. Optauerat quondam & Loth cum filiabus saluare coniugem suam, & de incendio Sodomæ & Gomorrhæ penè semiustus erumpens, educere eam, quæ pristinis vitijs tenebatur astricta: sed ea desperatione trepida, respiciensque post tergum, æterno infidelitatis titulo cõdemnatur. Et ardens fides pro vna muliere perdita, totam Segor liberat ciuitatem. Denique postquam Sodomiticas valles ac tenebras relinquens, ad montana conscendit, ortus est ei

XLVI.

Ioan. 1.

Gen. 19.

Fides Loth liberat ciuitatem.

sol in Segor, quæ interpretatur paruula, vt parua fides Loth, quia maiora non poterat, saltem minora seruaret. Neque enim Gomorrhæ quondam & erroris habitator, statim ad meridiem poterat peruenire,
Gen. 18. in qua Abraham amicus Dei cum angelis suscipit
46. Deum. Et Ioseph pascit fratres in Ægypto, sponsusque
Cant. 1. audit à sponsa: Vbi cubas? vbi pascis in me-
1. Reg. 15. ridie? Samuel quondam plangebat Saulem, quia su-
1. Cor. 5. perbiæ vulnera pœnitentiæ medicamine non cura-
Ezech. 2. bat. Et Paulus lugebat Corinthios, qui fornicationis maculas lachrymis delere nolebát. Vnde & Ezechiel librum deuorat, scriptum intus & foris carmine & planctu & væ. Carmine, super laude iustorum: planctu, super pœnitentibus: væ, super his, de qui-
Prou. 18. bus scriptum est. Cùm venerit impius in profun-
Esa. 22. dum malorum, contemnit. Quos ostendit Esaias, dicens: Vocauit Dominus Sabaoth in die illa ad fletum, & planctum, & decaluationem & accinctioné ciliciorum: ipsi autem fecerunt lætitiam & exultationem, mactantes vitulos & occidentes oues, vt
1. Cor. 15. comederent carnes, dicentes: Manducemus & bi-
Ezech. 18. bamus, cras enim moriemur. De quibus Ezechiel loquitur: & tu fili hominis, dic domui Israel, sic loquuti estis, dicentes: Errores nostri & iniquitates nostræ super nos erunt, & in ipsis contabescimus: & quomodo salui esse poterimus? Dic eis: Viuo ego,
Desperatio cauenda. dicit Dominus: Nolo mortem impij, sed vt conuertatur à via sua, quare moriemini Domus Israel? Nihil ita offendit Deum, quàm desperatione meliorum hærere de peioribus. Licet & ipsa de-
Alij prioribus. speratio incredulitatis indicium sit. Qui enim desperat salutem, non putat futurum esse iudicium: quod si metueret, vtique bonis operibus se iudici
Hier. 2. præpararet. Audiamus per Hieremiam loquentem
Hier. 8. Deum. Conuertere pedem tuũ à via aspera, & gut-
Esa. 30. tur tuum à siti. Et iterum: Nunquid qui cadit, non resurget? aut qui auersus est, non reuertetur? Et per

Esaiam:

Esaiam: Quando conuersus ingemueris, tunc saluus eris, & scies vbi fueris. Scire non possumus ægrotationis mala, nisi cùm fuerit sanitas consequuta. Et quantũ boni virtus habeat, vitia demonstrant: clariusque fit lumen comparatione tenebrarum. Ezechiel quoque iisdem verbis, quia eodem & spiritu: Conuertimini, inquit, & redite ab iniquitatibus vestris domus Israel, & non erunt vobis in tormentum impietates. Proijcite omnes impietates vestras, quibus impiè egistis aduersum me: & facite vobis cor nouum & spiritum nouum. Et quare moriemini domus Israel? Nolo enim mortem peccatoris, dicit Dominus. Vnde & in consequentibus loquitur: Viuo ego, dicit Dominus: Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur, à via sua mala, & viuat, ne mens incredula bonorum promissionem desperet: & semel perditioni animus destinatus, non adhibeat vulneri curationem, quod nequaquam existimat posse curari. Idcirco iurare se dicit, vt si non credimus promittenti Deo, credamus saltem pro nostra salute iuranti. Quam ob causam iustus precatur & dicit: Conuerte nos Deus salutaris noster, & auerte furorẽ tuum à nobis. Et iterum: Domine in voluntate tua præstitisti decori meo fortitudinem. Auertisti faciẽ tuam à me, & factus sum conturbatus: Postquam enim fœditatem delictorum meorum virtutum decore mutaui, infirmitatem meam tua gratia roborasti. Ecce audio pollicentem: Persequar inimicos meos, & comprehendam illos, & non reuertar, donec deficiant: vt qui te ante fugiebam, & inimicus eram, tua comprehendar manu. Nec cesses a persequendo, donec deficiam à via mea pessima, & reuertar ad virum meum pristinum: qui mihi dabat linteamina mea, & oleum, & similam, & cibabat me pinguissimis cibis. Qui idcirco obsepsit atque præclusit vias meas pessimas, vt eam inuenirem viã, quæ dicit in Euangelio; Ego sum via, veritas, & vi-

Ezec.18. *Cur iuret Deus.* *Psal.84.* *Psal.29.* *Psal.17.* *Ioan.14.*

ta. Audi Prophetam loquentem: Qui seminant in
Psal. 125. lachrymis, in gaudio metent. Euntes ibant, & flebant, mittentes semina sua. Venientes autem venient in exultatione, portantes manipulos suos. Et
Psal. 6. *Psal.* 41. loquere cum eo: Lauabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo. Et iterum: Sicut desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita
Psal. 62. desiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad te Deum fontem viuum, Factæ sunt mihi lacrymæ meæ panes per diem, & noctem. Et in alio loco: Deus Deus meus, ad te de luce vigilo: Sitiuit anima mea, ad te, quã multipliciter tibi caro mea: In terra deserta, & inuia, & inaquosa, sic in sancto apparui tibi. Quanquam enim sitierit te anima mea, tamen multo te plus carnis meæ labore quæsiui, & tibi in sancto apparere non potui: nisi prius in terra deserta à vitiis, & inuia aduersarijs potestatibus, & absque humore & rheumate vllius libidinis cõmorarer. Fleuit & Dominus super ciuitatem Hierusalem, quia non egisset pœnitentiam: & Petrus trinam negationem amaritudine abluit lachrymarum, impleuitque illud propheticum: Exitus aquarum deduxerunt oculi mei. Plangit & Hieremias populũ non agentem pœnitentiam, dicens: Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum, & plorabo populum istum per diem & noctem? Cur autem plangat & defleat, sequenti sermone demonstrat: Nolite flere mortuum, neque plangatis eum. Flete planctu, qui egreditur; quia non reuertetur vltra. Nequaquam igitur gentilis plangendus est, & Iudæus, qui in ecclesia non fuerunt, & semel mortui sunt: de quibus Saluator dicit: Dimitte mortuos sepelire mortuos suos: sed hi qui per scelera atque peccata egrediuntur de Ecclesia, & nolunt vltra reuerti ad eam damnatione vitiorum. Vnde & ad viros ecclesiasticos, qui muri & turres ecclesiæ nuncupantur, loquitur sermo propheti-

Priorum est plorare. *Hier.* 9.

Hier. 21.

Matth. 8.

Qui mortui plangendi.

Muri & turres Ecclesiæ.

heticus, dicens: Muri Sion, proferte lachrymas: nplentes illud Apostoli: Gaudere cum gaudentius flere cum flentibus: vt dura corda peccantium estris lachrymis prouocetis ad fletum, ne perseuerantes in malitia, audiant: Ego plantaui te vineam ugiferam, omne semen verum: quomodo conuerses in amaritudinem vitis alienæ? Et iterũ: Ligno ixerunt, pater meus es tu: & lapidi, tu me genuisti: verterunt ad me dorsa sua, & non facies suas: Et l sensus: Noluerunt ad me conuerti, vt agerent œnitentiam, sed duritia cordis in iniuriam meam ta terga verterunt. Quamobrẽ Dominus loquitur l Hieremiam: Vidisti quæ fecerunt mihi habitatio rael? Abierunt super omnem montem excelsum, bter omne lignum frondosum, & fornicati sunt, & xi: postquã fornicata est, & fecit hæc omnia, ad e reuertere, & non est reuersa. O clementia Dei! nostra duritia! dum & post tanta scelera nos prouocat ad salutem: & ne sic quidem volumus ad meora conuerti: Si reliquerit, inquit, vxor virũ suum? alij nupserit, & voluerit postea reuerti ad eum: nquid suscipiet eam, & nõ detestabitur? Pro quo riptum est iuxta Hebraicam veritatem, quod in ræcis & Latinis codicibus non habetur: Et tu requisti me; tamen conuertere, & suscipiam te, dicit ominus. Esaias quoque in eundem sensum iisdem ẽ loquitur sermonibus: Conuertimini, qui prondum consilium cogitatis, & iniquum, filij Israel: uertere ad me, & redimam te. Ego Deus, & non t alius præter me; iustus & saluator non est absque e. Reuertimini ad me, & salui eritis, qui estis in tremis terræ. Recordamini horum, & ingemisci-, & agite pœnitentiam qui erratis. Conuertimini orde, & mementote priorum à sæculo: quoniam go sum Deus, & non est alius absque me. Scribit Ioel: Conuertimini ad me ex toto corde vestro, ieiunio, & lachrymis, & planctu: scindite corda vestra,

Esa. 5.
Hier. 2.
Hier. 3.
Esa. 31.
Esa. 45.
Iohel. 2.

vestra, & non vestimenta vestra. Misericors enim & miserator est Dominus, & agens pœnitentiam super malitijs. Quantæ autem sit misericordiæ, & quam (vt ita loquar) nimiæ ineffabilisque clemen-
Osee. 11. tiæ, Osee propheta nos doceat, per quem loquitur Deus: Quid tibi faciam Ephraim? quomodo te protegam Israel? quid tibi inquam faciam? Sicut Adama ponam te, & sicut Seboim. Conuersum est cor meum in me, & conturbata est pœnitudo mea. Nequaquam faciam tibi secũdum iram furoris mei. Vnde & Dauid loquitur in Psalmo: Non est in morte, qui memor sit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi? Et in alio loco: Peccatum meum notum
Psal. 6. tibi feci, & iniustitiam meam non abscondi. Dixi,
Psal. 32. pronuntiabo contra me iniquitatem meam Domino, & tu dimisisti impietatem cordis mei. Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. Veruntamẽ in diluuio aquarum multarum, ad eum non approximabunt. Vide quanta magnitudo sit fletuum, vt aquarum diluuio comparetur. Quos
Thren. 2. qui habuerit, & dixerit cum Hieremia: Non sileat
Psal. 84. pupilla oculi mei, statim in illo complebitur: Misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax deosculatæ sunt: vt si te iustitia veritasque seruauerint, misericordia & pax prouocent ad salutem.
2. *Reg.* 12. Totam pœnitẽtiam peccatoris ostendit quinquagesimus Psalmus, quando ingressus est Dauid ad Bethsabee vxorem Vriæ Hethæi, & a Nathan Prophetante correptus respondit, dicens: Peccaui: statimque meruit audire: Et Dominus abstulit peccatum à te. Adulterio enim iunxerat homicidium: & tamen conuersus ad lacrymas: Miserere, ait, mei Deus se-
Danidis pœnitentia
Psal. 50. cundum magnam misericordiam tuam. Et secundũ multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam. Magnum enim peccatum magna indigebat misericordia. Vnde iungit, & dicit: Multum laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me;

da me. Quoniam iniquitatē meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. Tibi soli peccaui (rex enim eram, & alium non timebam) & malum coram te feci, vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cùm iudicaris. Conclusit enim Deus omnia sub peccato, vt omnium misereatur. Tantũque profecit, vt dudum peccator & pœnitens transierit in magistrum, & dicat: Docebo iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur. Confessio enim & pulchritudo coram eo, vt qui sua fuerit peccata confessus, & dixerit: Putruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ, à facie insipientiæ meæ, fœditatem vulnerum in sanitatis decorem cõmutet. Qui enim abscondit iniquitatem suam, non prosperabitur. Achab rex impiissimus, vineam Nabuthæ cruore possedit: & cum Hiezabel non tam coniugio sibi quã crudelitate coniuncta, Heliæ increpatione corripitur. Hæc dicit Dominus: Occidisti & possedisti. Et iterum: In loco, in quo linxerunt canes sanguinẽ Nabuthæ, ibi lingent sanguinem tuum, & carnes Hiezabel canes comedẽt ante muros Iezrael. Quod cum audisset Achab, scidit vestimenta sua, & posuit saccum super carnem suam, ieiunauitque & dormiuit in cilicio. Factusque est sermo Domini ad Heliã, dicens: Quoniam reueritus est Achab faciem meã, non inducam malum in diebus eius. Vnum scelus Achab & Hiezabel, & tamen conuersi ad pœnitentiam Achab, pœna differtur in posteros; & Hiezabel in scelere perseuerans, præsenti iudicio condemnatur. Loquitur & Dominus in Euangelio: Viri Niniuitæ surgent in iudicium cum generatione hac, & cõdemnabunt eam, quia egerunt pœnitentiam in prædicatione Ionæ, & iterum: Non enim veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Drachma perit, & tamen inuenitur in stercore. Nonaginta nouem oues relinquuntur in solitudine, & vna ouis quæ aberrauerat, pastoris humeris reportatur. Vnde &

Rom. 11.
Psal. 37.
Achab pœnitentia.
3. Reg. 21.
Effectus pœnitentiæ.
Matth. 12.
Luc. 5. 15.
Matth. 18.

Pœnitentia lætificat cælum.

& lætitia angelorum est super vno peccatore pœnitentiam agente. Quanta fœlicitas, vt de salute nostra exultent cælestia? De quibus dicitur: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnū cælorū. Nullum in medio spatium. Mors & vita sibi contraria sunt, & tamen pœnitentia copulantur. Luxuriosus filius totam prodegerat substantiam: & procul à patre, vix porcorum cibis inediam sustentabat. Reuertitur ad parentem, immolatur ei vitulus saginatus: stolam accipit & annulum, vt Christi recipiat vestimentum, quod dudum polluerat, & audire mereatur: Candida sint semper vestimenta tua: receptoque signaculo Dei, proclamet ad Dominum: Pater peccaui in cœlum & coram te: & reconciliatus osculo, dicat ad eum: Signatum est super nos lumē vultus tui Domine. Iustitia iusti non liberabit eum in quacunque die peccauerit: & iniquitas iniqui nō nocebit ei, quacunque die conuersus fuerit. Vnumquemque iudicat Deus sicut inuenerit: nec præterita considerat, sed præsentia: si tamen vetera crimina nouella conuersione mutentur. Septies cadit iustus, & resurgit. Si cadit, quomodo iustus? Si iustus, quomodo cadit? Sed iusti vocabulum non amittit, qui per pœnitentiam semper resurgit. Et non solum septies, sed septuagies septies delinquenti si conuertatur ad pœnitentiam, peccata donantur. Cui plus dimittitur, plus diligit. Meretrix lachrymis pedes saluatoris lauat, & crine detergit: & in typum ecclesiæ de gentibus congregatæ, meretur audire: Dimittuntur tibi peccata tua. Pharisæi iustitia perit superbia: & publicani humilitas confessione saluatur. Per Hieremiam contestatur Deus: Ad summam loquar contra gentem & regnum, vt eradicem, & destruam, & disperdam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, quod loquutus sum aduersus eam: agam & ego pœnitentiā super malo, quod cogitaui vt facerem ei. Et ad summam loquar super gente

Eccles. 9. *Psal. 4.* *Ezec. 18.* *Prou. 24.* *Hier. 18.*

gente & regno, vt ædificem & plantem: & illud: Si fecerit malum in conspectu meo, vt non audiat vocem meam: pœnitentiam agam super bono, quod loquutus sum, vt facerem ei. Statimque infert: Ecce ego fingo contra vos malum, & cogito contra vos cogitationes. Reuertatur vnusquisque à via sua mala, & dirigite vias vestras & studia vestra. Qui dixerunt: Desperauimus: post cogitationes enim nostras ibimus, & vnunsquisque post prauitatem cordis sui malum facimus. Simeon iustus in Euangelio loquitur: Ecce hic positus est in ruinam, & in resurrectionem multorum: in ruinam scilicet peccatorum, & resurrectionem eorum, qui agunt pœnitentiam. Apostolus scribit ad Corinthios: Auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes quidem, ita vt vxorem patris aliquis habeat. Et vos inflati estis, & non magis luctum habuistis vt tollatur de medio vestrũ, qui hoc opus fecit. Et in secunda ad eosdem epistola, ne abundantiori tristitia pereat, qui eiusmodi est; reuocat eum, & obsecrat, vt confirment super illum charitatem; vt qui incestu perierat, pœnitentia conseruetur. Nullus enim mundus à peccato: nec si vnius quidem diei fuerit vita eius: numerabiles autem anni vitæ illius sine peccato transibunt: Astra quoque ipsa non sunt munda in conspectu eius: & aduersus angelos suos peruersum quid excogitauit. Si in cælo peccatum, quanto magis in terra? Si delictum in his, qui carent tentatione corporea, quanto magis in nobis, qui fragili carne circumdamur, vt cum Apostolo dicamus: Miser ego, quis me liberabit de corpore mortis huius? Non enim habitat in carne nostra bonũ: nec agimus, quod volumus, sed quod nolumus: vt aliud anima desideret, aliud facere caro cogatur. Quòd si quidam iusti appellantur in scripturis, & non solum iusti, sed iusti in conspectu Dei; iuxta illam appellantur iusti iustitiam, iuxta

Luc. 2. *1. Cor. 5.* *Iob. 14.* *Iob. 25.* *Iob. 4.* *Rom. 7.*

quam

quam supra dictum est: Septies cadit iustus, & resurget: & iuxta quod iniquitas iniqui non nocebit ei in quacunque die conuersus fuerit. Denique & Zacharias pater Ioannis, qui scribitur iustus, peccauit in eo, quod non credidit, & statim silentio condemnatur. Et Iob, qui iustus & immaculatus, ac sine querela in principio voluminis sui scribitur, postea & Dei sermone, & confessione sui peccator arguitur. Si Abraham Isaac & Iacob, Prophetæ quoque & Apostoli, nequaquam caruere peccato: si purissimũ triticum habuit mixtas paleas, quid de nobis dici potest, de quibus illud scriptum est: Quid paleis ad frumentum, dicit Dominus? Et tamen paleæ futuro reseruantur incendio: & zizania hoc tempore mixta sunt segetibus frumentorum, donec veniat, qui habet ventilabrum in manu sua & purgauit aream: vt congreget triticum in horrea, & quisquilias gehennæ igni comburat.

Prou. 24. *Luc. 1.* *Iob. 1. 39.* *Hier. 23.* *Luc. 3.*

Hæc omnia quasi per pulcherrima scripturarum prata discurrens, in vnum locum volui congregare, & de speciosissimis floribus coronam tibi texere pœnitentiæ, quam imponas capiti tuo: & assumas pennas columbæ, & voles, & requiescas, & clementissimo reconcilieris patri. Narrauit mihi vxor quondam tua, nunc soror atque conserua, quòd iuxta præceptum Apostoli ex consensu abstinueritis vos ab opere nuptiarum, vt vacaretis orationi: tuaque rursum vestigia, quasi in salo posita fluctuasse, imò (vt apertius loquar) esse prolapsa. Illam autem audisse à Domino cum Moyse: Tu verò hic sta mecum; & dixisse de Domino: Statuit supra petram pedes meos. Tuam domum, quæ fundamenta fidei solida non habebat, postea diaboli turbidine cõcidisse: porrò illius perstare in domo, & suum tibi hospitium non negare: vt cui priùs coniunctus fueras corpore, nunc spiritu copuleris. Qui enim adhæret Domino, vnus spiritus est cum eo. Cunque vos

Castitatis votũ in matrimonio. *Exod. 34.*

rabies barbarorum, & imminens captiuitas ferret, sub iurisiurandi testificatione pollicitum: vt [1.Cor.6.]
sancta transeuntem loca vel statim, vel postea seruiris, & seruares animam tuam, quam visus fuenegligentia perdidisse. Redde igitur quod prate Domino spopondisti. Incerta est vita mortam: ne ante rapiaris, quàm tuam impleas sponnem. Imitare eam, quam docere debueras. Proh dor, fragilior sexus vincit sæculum, & robustior peratur à sæculo. Tanti dux femina facti est: & nó queris eam, in cuius salute candidatus esses fidei? uòd si te rei familiaris tenent reliquiæ, vt scilicet ortes amicorum, & ciuium videas, & ruinas vrbiũ que villarum: saltem inter captiuitatis mala, & roces hostium vultus, & prouinciæ tuæ infinita aufragia teneto tabulam pœnitentiæ: & memento onseruæ tuæ, quæ tuam quotidie suspirat, nec deerat salutem. Tu vagaris in patria, imò non paria, quia patriam perdidisti: ista pro te in locis venerabilibus resurrectionis, & crucis, & incunabulorum Domini saluatoris, in quibus paruulus vagijt, ui nominis recordatur, teque ad se orationibus trait: vt si non tuo merito, saltem huius fide salueris. Iacebat quondam paralyticus in lectulo, & sic erat cunctis artubus dissolutus, vt nec pedes ad ingrediẽdum, nec manus mouere posset ad precandum: & tamen profertur ab alijs, & restituitur pristinæ saluti, vt portaret lectulum, qui dudum à lectulo portabatur. Et te igitur absentem corpore, præsentem fide offert conserua tuo Domino saluatori: & dicit cum Cananæa: Filia mea male à dæmonio vexatur. Rectè enim animam tuam appellabo filiam animæ [Matth.15.]
eius, quæ sexus nescit diuersitatẽ: quia te quasi paruulum atque lactentem, & necdum valentem sumere solidos cibos, inuitat ad lac infantiæ, & nutricis [Psal.118.]
tibi alimenta demonstrat: vt possis dicere cum propheta: Erraui sicut ouis perdita: quære seruum tuũ, quoniam mandata tua non sum oblitus.

ARGVMENTVM.

Ruffinum Aquileiensem, quem in Ægyptum concessisse audierat, vt ad se in Syriam pergat, inuitat, asserens se, uno Euagrio excepto, ab omnibus derelictum fuisse; Innocentio scilicet, Hylaque defunctis, & Bonaso, insulam quandam pœnitentiæ peragendæ causa, incolente.

HIERONYMVS AD Ruffinum.

EPISTOLA XI.

XLI. *Esa.64.* PLus Deum tribuere, quàm rogatur, & ea sæpe concedere, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, licet ex sacrorum ministerio voluminum ante cognouerim, tamen in causa propria nunc probaui, Ruffine carissime. Ego enim, qui audaci fieri satis voto credebam, si vicissitudine literarum imaginem nobis præsentiæ mentiremur, audio te Ægypti secreta penetrare, monachorum inuisere choros, & cælestem in terris circumire familiam. O si mihi nunc Dominus Iesus Christus vel Philippi ad Eunuchũ, vel Habacuch ad Danielem translationem repentè concederet: quàm ego nunc tua arctis stringerem colla complexibus: quàm illud os, quod mecum vel errauit aliquando, vel sapuit, impressis figerem labijs. Verùm, quia non tam te sic ad me venire, quàm ad te sic ire non mereor, & inualidum, etiam cùm sanum est, corpusculum crebri fregere morbi: has mei vicarias, & tibi obuias mitto, quæ te, copula amoris innexum, ad me vsque perducant. Prima inopinati gaudij ab Heliodoro fratre mihi est nunciata felicitas. Non credebam certum, quod certum esse cupiebam, præsertim cum & ille ab alio

Act.8. *Dan.14.*

se audisse diceret, & rei nouitas fidem sermonis auferret. Rursum suspensam voto nutante mentem, quidam Alexandrinus monachus, qui ad Ægyptios confessores, & voluntate iam martyres, pio plebis iamdudum fuerat transmissus obsequio, manifestus ad credulitatem nuncij auctor impulerat. Fateor & in hoc meam labasse sententiam. Nam cùm & patriam tuam ignoraret, & nomen, in eo tamen plus videbatur afferre, quòd eadem afferebat, quæ iam alius indicauerat. Tandem plenum veritatis pondus erupit. Ruffinum enim Nitriæ esse, & ad beatũ perrexisse Macarium, crebra commeantium multitudo referebat. Hic verò tota credulitatis fręna laxaui, & tunc verè, ægrotum esse me, dolui: & nisi me attenuati corporis vires quadam compede præpedissent, nec mediæ feruor æstatis, nec nauigantibus semper incertum mare, pia cum festinatione gradienti, valuisset obsistere. Credas mihi frater, non sic tempestate iactatus portũ nauta prospectat, non sic sitientia imbres arua desiderant, non sic curuo assidens litori anxia filiũ mater expectat. Postquam me à tuo latere subitus turbo conuulsit: postquam glutino caritatis hærentem impia distraxit auulsio: Tunc mihi cæruleus supra caput astitit imber: Tunc maria vndique, & vndique cælum. Tandem in incerto peregrinationis errãti, cùm me, Thracia, Pontus, atq; Bithynia, totumque Galatiæ, & Cappadociæ iter, & feruido Cilicum terra fregisset æstu, Syria mihi, velut fidissimus naufrago portus, occurrit. Vbi ego, quidquid morborum esse poterat, expertus, ex duobus oculis vnum perdidi. Innocentium enim, partem animæ meæ, repentinus febrium ardor abstraxit. Nunc vno & toto mihi lumine Euagrio nostro fruor, cui ego semper infirmus ad laborem cumulus accessi. Erat nobiscum & Hylas, sancti Melanij famulus, qui puritate morum, maculam seruitutis abluerat, & hic needum obductam

Monachi voluntate martyres.

Elegans similitudo.

rescidit cicatricem. Verùm quia de dormientibus contristari, Apostoli voce prohibemur, & nimia vis mœroris læto superueniente nuncio temperata est: indicamus hæc tibi, vt, si nescis, discas; si ante cognouisti, pariter gaudeamus. Bonosus tuus, imò meus, &, vt verius dicam, noster, scalam præsagatam Iacob somniante iam scandit, portat crucem suam, nec de crastino cogitat, nec post tergum respicit. Seminat in lacrymis, vt in gaudio metat. Et sacramento Moysi serpentem in eremo suspendit. Cedant huic veritati tam Græco, quàm Romano stylo mendacijs ficta miracula. Ecce puer honestis sæculi nobiscum artibus institutus, cui opes affatim, dignitas apprimè inter æquales erat; contempta matre, sororibus, & carissimo sibi germano, insulam pelago circumsonante naufragam, cui asperæ cautes & nuda saxa, & solitudo terrori est, quasi quidam nouus paradisi colonus insedit. Nullus ibi agricolarum, nullus monachorum, ne paruulus quidē, quem nosti. Onesimus, quo velut fratre in osculo fruebatur, in tanta vastitate adhæret lateri comes. Solus ibi, imò iam Christo comitante nō solus, videt gloriam Dei, quam etiam Apostoli nisi in deserto non viderant. Non quidem conspicit turritas vrbes, sed in nouæ ciuitatis censu dedit nomen suum. Horrēt sacco membra deformi. Sed sic melius obuiā Christo rapietur in nubib. Nulla Euriporum amœnitate perfruitur; sed de latere Domini aquam vitæ bibit. Propone tibi ante oculos amice dulcissime, & in præsentiam rei totus animo ac mente conuertere. Tunc poteris laudare victoriam, cùm laborem præliantis agnoueris. Totam circa insulam fremit insanum mare, & sinuosis montium illisum scopulis æquor reclamat. Nullo terra gramine viret, nullis vernans campus densatur vmbraculis. Abruptæ rupes, quasi quendam horroris carcerem claudunt. Ille securus, intrepidus & totus de Apostolo armatus,

Gen. 28. Mat. 16. 6. Luc. 9. Psal. 125. Num. 21.

Horrore alij leg.

tus? nunc Deum audit, dum diuina relegit: nunc cũ Deo loquitur, cum Dominum rogat: & fortasse ad exemplum Ioannis aliquid videt, dum in insula commoratur. Quas nunc diabolum nectere credis tricas? quas parare arbitraris insidias? Forsitan antiquæ fraudis memor, famem suadere tentabit. Sed iam illi responsum est, Non in solo pane viuit homo. Opes forsitan gloriamq. proponet. Sed dicetur illi: Qui cupiunt diuites fieri, incidunt in muscipulam, & tentationes. Et: Mihi omnis gloriatio in Christo est. Fessa membra ieiunijs morbo grauante concutiet: sed Apostoli repercutietur eloquio: Quando infirmor, tunc fortior sum: & virtus in infirmitate perficitur. Minabitur mortem, sed audiet: Cupio dissolui, & esse cum Christo. Ignita iacula librabit, sed excipientur scuto fidei. Et, ne multa replicem impugnabit Sathanas, sed tutabitur Christus: Gratia tibi, Domine Iesu, quod in die tua habeo, qui pro me te possit rogare. Scis ipse (tibi enim patent pectora singulorum, qui cordis arcana rimaris: qui tanta bestiæ aluo inclusum prophetam in profundo vides) vt ego & ille à tenera infantia pariter ad florentem vsq; adoleuerimus ætatem: vt idem nos nutricum sinus, ijdem amplexus fouerint baiulorum. Et cum post Romana studia ad Rheni semibarbaras ripas, eodem cibo, pari frueremur hospitio, vt ego primus cœperim velle te colere. Memento quæso hunc bellatorem tuum, mecum quondam fuisse tyronem. Habeo promissum maiestatis tuæ. Qui docuerit, & non fecerit, minimus vocabitur in regno cœlorum. Qui autem docuerit, & fecerit, maximus vocabitur in regno cœlorum. Fruatur ille virtutis corona, & ob quotidiana martyria, stolatus agnum sequatur. Multæ sunt mansiones apud patrem. Et stella à stella differt in claritate. Mihi concede, vt inter sanctorum caput possim leuare calcanea: vt cũ ego voluerim, ille perfecerit: mihi ignóscas, qui im-

Ephes. 6.
Deut. 8.
1. Tim. 6.
Gal. 6.
2. Cor. 12.
Phil. 1.
Eph. 6.
Ioan. 2.
Ioan. 14.
1. Cor. 15.

plere non potui: illi tribuas præmium, quod meretur. Plura fortasse, quàm epistolæ breuitas patiebatur, longo sermone protraxerim: quod mihi semper accidere consueuit, quando aliquid de Bonosi nostri laude dicendum fuit. Sed vt ad illud redeam, vnde discesseram; obsecro te, ne amicum, qui diu quæritur, vix inuenitur, difficilè seruatur, pariter cum oculis mens amittat. Fulgeat quilibet auro, & pompaticis ferculis corusca ex sarcinis metalla radient. Caritas non potest comparari. Dilectio pretium non habet. Amicitia quæ desinere potest, vera nunquam fuit. Vale in Christo.

Amicus fidus.

Caritas.

ARGVMENTVM.

Nepotianus, Heliodori ex sorore nepos, iuuenis adhuc ætate, verùm senili animo, petierat per literas à D. Hieronymo, vt illi viuendi formam, quæ à clericis, vel monachis seruari debet, præscriberet, facit hoc vir sanctus præsenti epistola: in qua παραινετικῶς multa ad eorum vitam pertinentia luculenter exponit.

Pareneticos. I. admonitoria.

HIERONYMVS AD Nepotianum de vita Clericorum, & Sacerdotum.

EPISTOLA XII.

PEtis à me, Nepotiane carissime, literis transmarinis, & crebrò petis, vt tibi breui volumine digeram præcepta viuendi: & qua ratione is, qui sæculi militia derelicta, vel monachus cœperit esse, vel clericus, rectum Christi tramitem teneat, ne ad diuersa vitiorum diuerticula rapiatur. Dum essem adolescens, imò penè puer, & primos impetus lasciuientis ætatis eremi duritia refrænarem, scripsi ad auunculum tuum sanctum Heliodorum exhortatoriam epistolam, plenam lacrymis, querimoniisque

& que

& quæ deserti sodalis monstraret affectum. Sed in illo opere pro ætate tunc lusimus: & calentibus adhuc Rhetorum studijs, atque doctrinis, quædam scolastico flore depinximus. Nunc iam cano capite, & arata rugis fronte, & instar boum pendentibus à mento palearibus; Frigidus obsistit circum præcordia sanguis. Vnde & in alio loco idem poeta canit: Omnia fert ætas, animum quoque. Et post modicũ: Nunc oblita mihi tot carmina, vox quoq; Mœrin iã fugit ipsa. Quod ne de gentili tantum literatura proferre videamur, diuinorum voluminum sacramenta cognosce. Dauid annos natus septuaginta, bellicosus quondam vir, senectute frigescente, non poterat calefieri. Quæritur itaque puella de vniuersis ᵃ finibus Israel Abisag Sunamitis, quæ cum rege dormiret, & senile corpus calefaceret. Nonne tibi videtur, si occidentem sequaris literam, vel figmentum esse de mimo, vel Attellanarum ludicra? Frigidus senex obuoluitur vestimentis, & nisi complexu adolescentulæ non tepescit: Viuebat adhuc Bethsabee, supererat Abigail, & reliquæ vxores eius & cõcubinæ, quas scriptura commemorat. Omnes, quasi frigidæ repudiantur, & in vnius tantum grãdæuus calescit amplexibus. Abraham multo Dauid senior fuit; & tamen, viuente Sara, aliam non quæsiuit vxorem. Isaac duplices Dauid annos habuit, & cũ Rebecca iam vetula nunquam friguit. Taceo de prioribus antè diluuium viris, qui post annos nongentos, non dico senilibus, sed penè iam cariosis artubus, nequaquam puellares quæsiere amplexus. Certè Moyses, dux Israelitici populi, centum & viginti annos habebat, & Sephoram non mutauit. Quæ est igitur ista Sunamitis, vxor & virgo, tam feruens, vt frigidum calefaceret, tam sancta, vt calentem ad libidinem non prouocaret? Exponat sapientissimus Salomon patris sui delicias, & pacificus bellatoris viri narret amplexus. Possìde sapientiam,

Elegans senis descriptio.

3. Reg. 1.

ᵃ *Alias filijs.*

1. Par. 3.

Gē. 23. 25

Gen. 35.

Gen. 5.

Deut. 34.

Prou. 4.

possidе intelligentiam. Ne obliuiscaris, & ne declinaueris à verbis oris mei. Neque derelinquas illam, & apprehendet te: ama illam, & seruabit te. Principium sapientiæ, posside sapientiam; & in omni possessione tua, posside intelligentiam: circunda illam, & exaltabit te: honora illam, & amplexabitur te: vt det capiti tuo coronam gratiarum. Corona quoque deliciarum proteget te: omnes penè virtutes corporis mutantur in senibus, & crescente sola sapientia, decrescunt cetera, ieiunia, vigiliæ, & eleemosynæ chameuniæ, huc illucque discursus, peregrinorum susceptio, defensio pauperum, instantia orationum, perseuerantia, visitatio languentium, labor manuum, vnde præbeantur eleemosynæ. Et, ne sermonem longius protraham, cuncta, quæ per corpus exercentur, fracto corpore minora fiunt. Nec hoc dico, quod in iuuenibus, & adhuc solidioris ætatis his dumtaxat, qui labore, & ardentissimo studio, vitæ quoq. sãctimonia, & orationis ad dominum Iesum frequentia, sciẽtiã consecuti sunt, frigeat sapientia, quæ in plerisque senibus ætate marcescit; sed ꝙ adolescentia multa corporis bella sustineat, & inter incẽtiua vitiorũ, & carnis titillationes, quasi ignis in lignis viridib⁹, suffocetur, vt suũ nõ possit explicare fulgorem. Senectus verò rursus eorum, qui adolescentiam suam honestis artibus instruxerunt, & in lege Domini meditati sunt die ac nocte, ætate fit doctior, vsu tritior, processu temporis sapientior. & veterum studiorum, dulcissimos fructus metit. Vnde & sapiens ille vir Græciæ Themistocles, cùm, expletis centum & septem annis, se mori cerneret, dixisse fertur, se dolere, quod tunc egrederetur è vita, quãdo sapere cœpisset. Plato, octogesimo primo anno scribẽs, mortuus est. Et Isocrates, nonaginta & nouem annos in docendi scribendique labore compleuit. Taceo ceteros philosophos, Pythagoram, Democritum, Xenocratem, Zenonem, Cleantem,

Sapientia sola in senibus crescit.

.1. humi cubatio.

Psal. 1.

Laret.

Cleantem, qui, iam ætate longæua, in ſapientiæ ſtudiis floruerunt. Ad poetas venio, Homerum, Heſiodum, & Simonidem, Steſichorum: qui grandes natu, cygneum neſcio quid, & ſolito dulcius, vicina morte, cecinerunt. Sophocles, cùm propter nimiã ſenectutem, & rei familiaris negligentiam à filiis accuſaretur amentiæ, Oedipi fabulam, quam nuper ſcripſerat, recitauit iudicibus, & tantum ſapientiæ in ætate iam fracta ſpecimen dedit, vt ſeueritatem tribunalium in theatri fauorem verteret. Nec mirũ, cùm etiam Cato Cẽſorius Romani generis diſertiſſimus, iam & ſenex, Græcas literas diſcere nec erubuerit, nec deſperauerit. Certè Homerus refert, quòd de lingua Neſtoris, iam vetuli, & penè decrepiti, dulcior melle oratio fluxerit. Sed & ipſius nominis Abiſag ſacramentum, ſapientiam ſenum indicat ampliorem: interpretatur enim, pater meus ſuperfluus, vel patris mei rugitus. Verbum ſuperflui ambiguum eſt, ſed in præſenti loco virtutem ſonat, quòd amplior ſit in ſenibus, & redundans ac larga ſapientia. In alio autem loco ſuperfluus, quaſi non neceſſarius ponitur. Abiſag autem, id eſt, rugitus propriè nuncupatur, quod, vt maris fluctus, reſonat, & c., vt ita dicam, de pelago veniens fremitus auditur. Ex quo oſtenditur abundantiſſimum, & vltra humanam vocem diuini ſermonis in ſenibus tonitruum commorari. Porrò Sunamitis in lingua noſtra, coccinea dicitur: vt ſignificet calere ſapientiam, & diuina lectione feruere: quod licèt dominici ſanguinis indicet ſacramentum, tamen & feruorem oſtendit ſapientiæ. Vnde & obſtetrix illa in Geneſi coccinum ligat in manu Phares, qui ab eo quòd parietem diuiſerat, duos ante populos ſeparantem, diuiſoris, id eſt Phares, ſortitus eſt nomen. Et Rahab meretrix, in typo eccleſiæ reſticulam myſterium ſanguinis continentem, vt Hierico pereunte, domus eius ſaluaretur, appendit in feneſtra. Vnde &

Plut. in eius vita.

Gen. 38.

Ioſ. 2.

de & in alio loco de viris sanctis scriptura commemorat: Hi sunt, qui venerunt de calore domus patris Rahab. Et Dominus noster in Euangelio: Ignem, inquit, veni mittere in terram; & quid volo nisi vt ardeat? Qui in discipulorum corda succensus, cogebat eos dicere: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas? Quorsum hæc tam longo repetita principio? Ne à me quæras pueriles declamationes, sententiarum flosculos, verborum lenocinia; & per fines capitulorum singulorum acuta quædã breuiterq; conclusa, quæ plausus & clamores excitent audientium. Amplexetur me modo sapientia: & Abisag nostra, quæ nunquam senescit, in meo requiescat sinu. Impolluta est, virginitatisq. perpetuæ, & quæ in similitudinem Mariæ, cum quotidie generat, semperque parturiat, incorrupta est. Hinc reor dixisse Apostolum: Spiritu feruentes. Et in Euangelio Dominum prædicasse, quòd in fine mundi quando, iuxta prophetam Zachariam, stultus pastor esse cœperit, sapientia decrescente, refrigescet caritas multorum. Audi igitur, vt beatus Cyprianus ait, non diserta, sed fortia. Audi fratrem collegio, patrem senio, qui te ab incunabulis fidei vsque ad perfectam ducat ætatem, & per singulos gradus viuendi præcepta constituens, in te cæteros erudiat. Scio quidem, ab auunculo tuo beato Heliodoro, qui nunc põtifex Christi est, te, & didicisse, quæ sancta sunt, & quotidie discere, normamque vitæ eius, exemplum habere virtutum. Sed & nostra, qualiacunque sunt, suscipe, & libellũ hunc libello illius copulato, vt, cùm ille te monachum erudierit, hic clericum doceat esse perfectum. Igitur clericus, qui Christi seruit ecclesiæ, interpretetur primò vocabulum suum, &, nominis definitione prolata, nitatur esse quod dicitur, si enim κλῆρος Græcè, sors Latinè appellatur: propterea vocantur clerici, vel quia de sorte sunt Domi-

ni,

1. Paral. 2. Luc. 12. 24. Alij codices & quàm volo vt ardeat? Perpetua Mariæ virginitas. Rom. 12. Matth. 24. Zac. 11. 12. q. 1. ca. Clericus. Nominis κληρος interpretatio.

ni, vel quia ipse Dominus sors, id est pars, clericorũ est. Qui autem vel ipse pars Domini est, vel Dominum partem habet; talem se exhibere debet, vt & ipse possideat Dominum, & possideatur à Domino. Qui Dominum possidet, & cum propheta dicit: Pars mea Dominus: nihil extra Dominum habere potest. Quòd si quippiam aliud habuerit præter Dominum, pars eius non erit Dominus; verbi gratia, si aurum, si argentum, si possessiones, si variam suppellectilẽ, cum istis partibus, Dominus pars eius fieri non dignabitur. Si autem ego pars Domini sum, & funiculus hereditatis eius: nec accipio partem inter ceteras tribus, sed, quasi leuita, & sacerdos, viuo de decimis; & altari seruiens altaris oblatione sustentor: habens victum, & vestitum, his contentus ero; & nudam crucem nudus sequar. Obsecro itaque te, & repetens, iterumque iterumque monebo; ne officium clericatus genus antiquę militiæ putes, id est, ne lucra sæculi in Christi quæras militia: ne plus habeas, quàm quando clericus esse cœpisti; & dicatur tibi: Cleri eorum non proderunt eis. Nõnulli enim sunt ditiores monachi, quàm fuerant sæculares; & clerici, qui possideant opes sub Christo paupere, quas sub locuplete & fallace diabolo non habuerãt: vt suspiret eos ecclesia diuites, quos mundus tenuit ante mendicos. Mensulam tuam pauperes, & peregrini, & cum illis Christus conuiua nouerit. Negotiatorem clericum, & ex inope diuitem, ex ignobili gloriosum, quasi quandam pestem, fuge. Corrumpunt mores bonos confabulationes pessimæ. Tu aurum contemnis, alius diligit: tu calcas opes, ille sectatur: tibi cordi silentium, mansuetudo, secretum: illi verbositas, atrita frons; cui nundinæ, fora placẽt, & plateæ, ac medicorum tabernæ. In tanta morum discordia, quæ potest esse concordia? Hospitiolum tuum aut rarò, aut nunquã mulierum pedes terant. Omnes puellas, & virgines Christi, aut equaliter ignora,

Psal. 15.

Psal. 104.

De decimis & altari victum habeãt clerici

Hier. 12.

2. ad Ti. 2.

Dist. 88. C. negotiatorum.

1. Cor. 15.

Dist. 22. C. hospitiolum.

Clerici mulierũ ignorent fami-

ignora, aut equaliter dilige. Ne sub eodem tecto
liaritatem mansites: nec in præterita castitate confidas. Nec
Iudic. 14. sanctior Dauid, nec Sansone fortior, nec Salomone
5. *Reg.* 3. potes esse sapientior. Memento semper quòd para-
Gen. 3. disi colonum de possessione sua mulier eiecerit. Æ-
grotanti tibi quilibet sanctus frater assistat, & germana, vel mater, aut probatæ quælibet apud omnes fidei. Quòd si huiuscemodi non fuerint consanguinitatis, castimoniæque personæ, multas anus nutrit ecclesia, quæ & officium præbeant, & beneficiũ accipiant ministrando, vt infirmitas quoque tua fructum habeat eleemosynæ. Scio quosdam conualuisse corpore, & animo ægrotare cœpisse. Periculosè tibi ministrat, cuius vultũ frequenter attendis. Si, propter officium clericatus, aut vidua visitatur, aut virgo nunquam domum solus introeas. Tales habeto socios, quorum contubernio non infameris. Si lector, si acolythus, si psaltes te sequitur, non or-
acolytus, & nentur veste, sed moribus: nec calamistro crispent
acolatus comas, sed pudicitiam habitu polliceantur. Solus
differunt il- cum sola, secretò, & absque arbitro, vel teste non
le vsu dum sedeas. Si familiarius est aliquid loquendum, ha-
hic acceptio- bet nutricem maiorem domus, virginem, viduam,
hibitum si- vel maritatam: non est tam inhumana, vt nullum
gnificat. præter te habeat, cui se * audeat credere. Caueto
Clericorum omnes suspitiones, &, quidquid probabiliter fingi
ornatus & potest, ne fingatur, antè deuita. Crebra munuscula,
cultus non sudariola, & fasciolas, & vestes ori applicitas, & ob-
sit superfluus. latos ac degustatos cibos, blandasque, & dulces lite-
* *Alias,* rulas sanctus amor non habet. Mel meum, lumen
debeat. meum, meum desiderium: omnes delicias, & lepores, & risu dignas vrbanitates, & cęteras ineptias amatorum, in comœdiis erubescimus, in sæculi hominibus detestamur: quanto magis in monachis, & in clericis, quorũ & sacerdotium proposito, & propositum ornatur sacerdotio? Nec hoc dico, quòd aut in te, aut in sanctis viris ista formidem: sed quod

in

in omni proposito, in omni gradu, & sexu, & boni & mali reperiantur: malorumque condẽnatio, laus bonorum sit. Pudet dicere: sacerdotes idolorum, mimi, & aurigæ, & scorta hæreditates capiunt: solis clericis & monachis hoc lege prohibetur; & prohibetur non à persecutoribus, sed à principibus Christianis. Nec de lege conqueror; sed doleo, cur meruerimus hanc legem. Cauterium bonum est; sed quò mihi vulnus, vt indigeam cauterio? Prouida, seueraque legis cautio, & tamen nec sic refrænatur auaritia. Per fideicommissa legibus illudimus; & quasi maiora sint imperatorum scita, quàm Christi leges timemus, euangelia contemnimus. Sit hæres, sed mater filiorum, id est, gregis sui, ecclesiæ, quæ illos genuit, nutriuit, & pauit. Quid nos inserimus inter matrem, & liberos? Gloria episcopi est, pauperum inopiæ prouidere. Ignominia sacerdotis est, propriis studere diuitiis. Natus in paupere domo, & in tugurio rusticano, qui vix milio & cibario pane rugientem saturare ventrem poteram, nunc similã, & mella fastidio. Noui & genera, & nomina piscium: in quo litore concha lecta sit, calleo: saporibus auium discerno prouincias; & ciborum me raritas, ac nouissimè damna ipsa delectant. Audio præterea in senes, & anus absque liberis, quorũdam turpe seruitium: ipsi apponunt * matulam, obsident lectum, purulentiam stomachi, & phlegmata pulmonis manu propria suscipiunt: pauent ad introitũ medici: trementibusque labiis, an commodius habeant, sciscitantur: & si paululum senex vegetior fuerit, periclitantur: simulataque lætitia, mens intrinsecus, auara torquetur: timent enim, ne perdant ministerium, & viuacem senem, Mathusalem annis comparant. O quanta apud Deum merces, si in præsenti pretium non sperarent. Quantis sudoribus hæreditas cassa expetitur? Minori labore margaritum Christi emi poterat. Diuinas scripturas sæpiùs

Clerici hæreditates capere prohibuerunt. Christiani principes.

* *Alias. mappula.*

lege,

lege, imò nunquam de manibus tuis sacra lectio deponatur. Disce, quod doceas: obtine eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem; vt possis exhortari in doctrina sana, & contradicentes reuincere. Permane in his, quæ didicisti, & credita sunt tibi, sciens, à quo didiceris; paratus semper ad satisfactionem, omni poscenti te rationem, de ea, quæ in te est, spe. Non confundant opera tua sermonem tuum: ne, cùm in ecclesia loqueris, tacitus quilibet respondeat, cur ergo hæc, quæ dicis, ipse non facis? Delicatus magister est, qui pleno ventre de ieiuniis disputat. Accusare auaritiam & latro potest: sacerdotis Christi os, mens, manusque concordent. Esto subiectus pontifici tuo, & quasi animæ parentem suscipe. Amare filiorum, timere seruorum est. Si pater sum, inquit, vbi est honor meus? Si Dominus ego sum, vbi est timor meus? Plura tibi in eodem viro obseruanda sunt nomina: monachus, pontifex, auunculus, qui te iam in omnibus, quæ sancta sunt, docuit. Illud etiam dico, quòd episcopi sacerdotes se esse nouerint, non dominos: honorent clericos, quasi clericos; vt & ipsis à clericis, quasi episcopis, honor deferatur. Scitum illud est oratoris Domitij: Cur ego te, inquit, habeam vt principem; cùm tu me non habeas vt senatorem? Quod Aaron & filios eius, hoc episcopum & presbyteros esse nouerimus. Vnus dominus, vnum templum, vnum sit etiam ministerium. Recordemur semper, quid apostolus Petrus præcipiat sacerdotibus: Pascite eum, qui in vobis est gregem Domini, prouidentes non coactè, sed spontaneè secundum Deum: neque turpis lucri gratia, sed voluntariè: neque vt dominantes in clerum, sed forma facti gregis ex animo: vt cùm apparuerit princeps pastorũ, percipiatis immarcessibilem gloriæ coronam. Pessimæ consuetudinis est in quibusdam ecclesiis, tacere presbyteros, & præsentibus episcopis non loqui, quasi aut

Tit. 1.
2. Tim. 3.
1. Pet. 3.
Malac. 1.
1. Petr. 5.

au timuideant, aut non dignentur audire. Et si alij, inquit apostolus Paulus, fuerit reuelatum sedenti, prior taceat: potestis enim per singulos prophetare, vt omnes discant, & omnes consolentur: spiritus prophetarum prophetis subiectus est: non enim dissensionis Deus, sed pacis. Gloria patris est filius sapiens. Gaudeat episcopus iudicio suo, cùm tales Christo elegerit sacerdotes. Docente te in ecclesia, non clamor populi, sed gemitus suscitetur: lacrymæ auditorum, laudes tuæ sint: sermo presbyteri, scripturarum lectione conditus sit. Nolo te declamatorem esse, & rabulam, garrulumque sine ratione, sed mysteriorum peritum; & sacramentorũ Dei tui eruditissimũ. Verba voluere, & celeritate dicendi apud imperitum vulgus admirationẽ sui facere, indoctorum hominum est. Attrita frons interpretatur sæpe, quod nescit, & cùm aliis persuaserit, sibi quoque vsurpat scientiam Præceptor quondam meus Gregorius Nazianzenus, rogatus à me vt exponeret, quid sibi vellet in Luca, sabbatum δευτεροπρωτον, eleganter lusit: Docebo te, inquiens, super hac re in ecclesia: in qua, mihi omni populo acclamante, cogeris inuitus, scire, quod nescis: aut certè, si solus tacueris, solus ab omnibus stultitiæ condemnaberis. Nihil tam facile, quàm vilem plebeculam, & indoctam concionem linguæ volubilitate decipere, quæ, quidquid nõ inteligit, plus miratur. M. Tullius in quem pulcherrimum illud elogium est: Demosthenes tibi præripuit, ne esses primus orator: tu illi, ne solus: in oratione pro Q. Gallio, quid de fauore vulgi, & de imperitis concionatoribus loquatur attende, ne his fraudibus ludaris: loquor enim, quæ sum ipse nuper expertus. Vnus quidam poeta nominatus, homo perliteratus, cuius sunt illa colloquia poetarum, ac philosophorum, cum facit Euripidem & Menandrum inter se, & alio loco Socratem atque Epicurum disserentes, quorum ætates Luc. 6.

non annis sed sæculis scimus esse defunctas, quantos is plausus, & clamores mouet? multos enim condiscipulos habet in theatro, qui simul literas non dadicerant. Vestes pullas æque deuita, vt candidas. Ornatus, vt sordes pari modo fugiendæ sunt: quia alterum delicias, alterum gloriam redolet. Non absque amictu lineo incedere: sed pretium vestium linearum non habere, laudabile est: alioquin ridiculum, & plenũ dedecoris est, referto marsupio, quod sudarium orariumque non habeas, gloriari. Sunt, qui pauperibus paulum tribuunt, vt amplius accipiant, & sub prætextu eleemosynæ quærunt diuitias: quæ magis venatio appellanda est, quam eleemosynæ genus. Sic bestiæ, sic aues, sic capiuntur & pisces: Modica in hamo esca ponitur, vt matronarum in eo sacculi protrahantur. Sciat episcopus, cui commissa est ecclesia, quem dispensationi pauperum curæq; præficiat. Melius est non habere, quod tribuam, quàm impudenter petere, quod recondam. Sed & genus arrogantiæ est, clementiorem te velle videri, quam pontifex Christi est. Non omnia possumus omnes. Alius in ecclesia oculus est, alius lingua, alius manus, alius pes, auris, venter, & cœtera. Lege

1. Cor. 2. Pauli epistolam ad Corinthios, quomodo diuersa membra vnum corpus efficiunt. Nec rusticus tamẽ & simplex frater ideo se sanctum putet, si nihil nouerit: nec peritus, & eloquens, lingua æstimet sanctitatem. Moltoque melius est è duobus imperfectis, rusticitatem sanctam habere, quam eloquentiã peccatricem. Multi ædificant parietes, & columnas ecclesiæ substruunt: marmora nitent: auro splẽdent laquearia: gemmis altare distinguitur: & ministrorum Christi nulla electio est. Neque verò mihi aliquis opponat diues in Iudæa templum, mensam, lucernas, thuribula, patellas, scyphos, mortariola, & cętera ex auro fabrefacta: tunc hæc probabantur à Domino, quando sacerdotes hostias immolabãt,

molabant, & sanguis pecudum erat redemptio peccatorum: quanquam hæc omnia præcesserint in figura: Scripta sunt autem propter nos, in quos fines sæculorum deuenerunt. Nunc verò, cùm paupertatẽ domus suæ pauper Dominus dedicarit, cogitemus crucem eius, & diuitias lutum putabimus. Quid miramur, quòd Christus vocat iniquum mammonã? quid suspicimus, & amamus, quod Petrus se nõ habere gloriose testatur? alioquin, si tantum literam sequimur, & in auro atque diuitiis simplex nos delectat historia, cum auro obseruemus & cœtera. Ducant pontifices Christi vxores virgines. Quamuis bonæ mẽtis sit, qui cicatricem habuerit, & deformis est, priuetur sacerdotio, lepra corporis, animæ vitiis præferatur: Crescamus, & multiplicemur, & repleamus terram, nec immolemus agnum, nec mysticũ pascha celebremus: quia hæc absque templo fieri, lege prohibentur, Figamus septimo mense tabernaculum, & solenne ieiunium buccina concrepemus. Quòd si hæc omnia spiritualibus spiritualia comparantes, scientesque cum Paulo, quòd lex spiritualis est, & Dauid verba cantantes: Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua: sic intelligimus, vt Dominus quoque noster intellexit, & interpretatus est sabbatum: aut aurum repudiemus cum cœteris superstitionibus Iudæorum: aut si aurum placet, placeant & Iudæi, quos cum auro aut probare nobis necesse est, aut damnare. Conuiuia tibi vitanda sunt sæcularium, & maximè eorum, qui honoribus tument. Turpe est, ante fores sacerdotis Christi crucifixi & pauperis, & qui cibo quoque vescebatur alieno, lictores consulum, & milites excubare, iudicemque prouinciæ melius apud te prandere, quam in palatio. Quòd si obtenderis te facere hæc, vt roges pro miseris atque subiectis: iudex sæculi plus deferet clerico continenti, quàm diuiti, & magis sanctitatem tuam venerabitur, quam opes:

1. Cor. 10.
Luc. 16.
Act. 3.
Mystice intelligẽdum de ecclesia, quæ virgo est.
Rom. 7.
Psal. 118.
Marc. 2.
Matth. 12.

aut si talis est, qui non audiat clericos pro quibus li-
bet tribulatis nisi inter phyalas: libenter carebo hu-
iuscemodi beneficio; & Christum rogabo pro iudi-
ce, qui magis, & citius subuenire potest, quam iu-
dex: melius enim est confidere in domino, quàm
Psal. 117. confidere in homine: melius est sperare in Domino,
Tit. 2. quàm sperare in principibus. Nunquam vinum re-
Leuit. 10. doleas, ne audias illud philosophi: Hoc non est os-
culum porrigere, sed vinum propinare. Vinolentos
sacerdotes & Apostolus damnat, & vetus lex prohi-
1. ad Ti. 3. bet: Qui altari deseruiunt, vinum & siceram non
Deut. 14. bibant. Sicera Hebræo sermone omnis potio nun-
cupatur, quæ inebriare potest, siue illa quæ frumen-
to conficitur, siue pomorum succo, aut cùm faui
decoquuntur in dulcem & babaram potionem, aut
palmarũ fructus exprimuntur in liquorẽ, coctilque
frugibus aqua pinguior coloratur. Quidquid ine-
briat, & statum mentis euertit fuge similiter vt vinũ.
Nec hoc dico, quod Dei á nobis creatura damnetur:
si quidem & Dominus vini potator est appellatus: &
Matth. 11 Timotheo, dolenti stomachum, modica vini sorbitio
Tim. 5. relaxata est: sed modum pro ætatis, & valetudinis,
& corporum qualitate exigimus in potando. Quòd
si absque vino ardeo adolescentia, & inflammor ca-
lore sanguinis, & succulento validoque sum corpo-
rè: libenter carebo poculo, in quo suspicio veneni
est. Pulchrè dicitur ad Græcos, & nescio an apud
nos æque resonet: Pinguis venter non gignit mentẽ
tenuem. Tantum tibi ieiuniorum modum impone,
Verum ie-iunium. quantum ferre potes: sint tibi pura, casta, simplicia,
moderata, & non superstitiosa ieiunia. Quid prodest
oleo non vesci, & molestias quasdam, difficultatesque ciborum quærere, caricas, piper, nuces, palma-
rum fructus, similam, mel, pistacia? Tota hortorũ
cultura vexatur, vt cibario non vescamur pane, &
dum delicias sectamur, à regno cælorum retrahimur.
Audio præterea quosdam, contra rerum hominum-
que

que naturam, aquam non bibere, nec vesci pane, sed sorbitiunculas delicatas, & contrita olera, baccarumque succum non calice sorbere, sed concha. Pro pudor, non erubescimus istiusmodi ineptiis, nec tædet superstitionis? Insuper etiam famam abstinentiæ in deliciis quærimus. Fortissimum ieiunium est, aqua & panis: sed quia gloriam non habet, & omnes pane & aqua viuimus; quasi publicum & commune ieiunium non putatur. Caue, ne hominum rumusculos aucuperis: ne offensam Dei, populorum laude commutes. Si adhuc, inquit Apostolus, hominibus placerem, Christi seruus non essem. Desiit placere hominibus, & seruus factus est Christi. Per bonam famam & malam, à dextris, Christi miles graditur, nec laude extollitur, nec vituperatione frangitur: non diuitiis tumet, non contrahitur paupertate; & læta contemnit, & tristia: per diem sol non vrit eum, neque luna per noctem. Nolo te orare in angulis platearum, ne rectum iter precum tuarum frangat aura popularis. Nolo te dilatare fimbrias, & ostentui habere phylacteria, & conscientia repugnante pharisaica ambitione circundari. Quanto melius erat, hæc non in corpore, sed in corde gestare, & Deum habere fautorē, non aspectus hominum? Inde pendet euangelium, inde lex & prophetæ, siue sacra & apostolica doctrina: melius est enim, hæc omnia in mente portare; quam in corpore. Fidelis mecum lector intelligis, quid taceam, & quid magis tacendo loquar. Tot teregulæ, quot species gloriarum percurrant. Vis scire, quales Dominus quærat ornatus? Habeto prudentiam, iustitiam, temperantiam, fortitudinem: his cæli plagis includere: hæc te quadriga, velut aurigam Christi, ad metam concita ferat. Nihil hoc monili pretiosius, nihil hac gemmarum varietate distinctius. Ex omni parte decoraris, cingeris, atque protegeris: & ornamento tibi sunt, & tutamini: gemmę vertuntur in scuta. Caue quoque,

Fortissimū ieiunium panis & aqua.

Gal. 1.
2. Cor. 6.

Psal. 103.
Matth. 6.
Matth. 23.

ne aut linguam, aut aures habeas prurientes, id est, ne aut ipse alijs detrahas, aut alios audias detrahentes. Sedens, inquit, aduersus fratrem tuum loquebaris, & aduersus filiū matris tuæ ponebas scandalum: hæc fecisti, & tacui. Existimasti inique, quòd ero tui similis: arguam te, & statuam contra faciem tuam. Parce à detractione linguæ: custodi sermones tuos: & scito, quia per cuncta, quæ de alijs loqueris, tua conscientia iudicaris, & in his ipse deprehenderis, quæ in alijs arguebas. Neque verò illa iusta est excusatio: Referentibus alijs iniuriam facere non possum. Nemo inuito auditori libenter refert. Sagitta in lapidem nunquam figitur, interdum resiliens percutit dirigentem. Discat detractor, dum te videt non libenter audire, non facilè detrahere. Cum detractoribus, ait Salomon, ne miscearis: quoniam repente veniet perditio eorum; & ruinā vtriusque quis nouit? tam videlicet eius qui detrahit, quā illius, qui accommodat aurem detrahenti. Officij ergo tui est, visitare languentes, nosse domos matronarum, ac libros earum, & nobilium virorum custodire secreta: officij tui est, non solum oculos castos seruare, sed & linguam. Nunquam de formis mulierum disputes, nec, quid agatur in alia, domus alia per te nouerit. Hippocrates adiurat discipulos antequam doceat, & in verba sua iurare compellit; extorquet sacramento silentium, sermonem, incessū, habitum, moresque præscribit: quanto magis nos quibus animarum cura commissa est, omnium Christianorum domos debemus amare, quasi proprias? Consolatores potius nos in mæroribus suis, quàm conuiuas in prosperis nouerint. Facilè contemnitur clericus qui sæpe vocatus ad prandium, non recusat. Nunquam petentes, raro accipiamus rogati. Beatius enim est, magis dare, quàm accipere: nescio enim quo modo etiā ipse, qui deprecatur vt tribuat, cùm acceperis, viliorem te iudicat; & mirum in modum,

Psal. 49.

Auditori alius legit.

Act. 20.

modum, si eum rogantem contempseris, plus te posterius veneratur. Prædicator continentiæ, nuptias ne conciliet. Qui Apostolum legit, dicentem: Superest, vt, qui habent vxores, sic sint quasi non habeant: cur virginem cogit vt nubat? Qui de monogamia sacerdos est, quare viduam hortatur vt bigama sit? Procuratores & dispensatores domorum alienarum, atque villarum, quomodo possunt esse clerici, qui proprias iubentur contemnere facultates? Amico quippiam rapere, furtum est: Ecclesiam fraudare, sacrilegium est: accepisse quod pauperibus erogandum sit, &, esurientibus plurimis, vel cautum esse velle, vel timidum, aut, quod apertissimi sceleris est, aliquid inde subtrahere, omnium prædonum crudelitatem superat. Ego fame torqueor, & tu iudicas quantum ventri meo satis sit? aut diuide statim, quod acceperis; aut si timidus dispensator es, dimitte largitorem, vt sua ipse distribuat. Nolo, sub occasione mea sacculus tuus plenus sit, nemo mea melius me seruare potest. Optimus dispensator est, qui sibi nihil reseruat. Coegisti me, Nepotiane carissime, lapidato iam virginitatis libello, quem sanctę Eustochio Romę scripserã, post ãnos decẽ rursus Bethlehem ora reserare, & confodiendum me linguis omnium prodere.

1. Cor. 7.
2. Tim. 3.

ARGVMENTVM.

Rusticus, natione Gallus, professione monachus erat, hunc D. Hieronymus docet, quomodo vitam monacho dignam instituere debeat, & quanto tutius sit in monasterio cum aliis, quàm in solitudine, illam traducere. Ex hac autem epistola luce clarius omnes discere possunt, cœnobitarum vitam, & professionem, vetustissimo, sacroque instituto, non diabolico inuento, sicut blasphemant haeretici, in Ecclesiam, qualis hodie est, introductam.

HIERONYMVS RVSTICO Monacho viuendi formam præscribit.

EPISTOLA XLIII.

IIII. Nihil Christiano fœlicius, cui promittitur regnū cælorum: nihil laboriosius, qui quotidie de vita periclitatur: nihil fortius, qui vincit diabolum: nihil imbecillius, qui à carne superatur. Vtriusque rei exempla sunt plurima: Latro credit in cruce, & statim meretur audire: Amen dico tibi, hodie mecū eris in paradiso. Iudas de apostolatus fastigio in proditionis tartarum labitur, & nec familiaritate conuiuij, nec intinctione buccellæ, nec osculi gratia frangitur, ne quasi hominem tradat, quem filium Dei nouerat. Quid Samaritana vilius? non solum ipsa credidit, & post sex viros vnum inuenit Dominum, Messiamque cognouit ad fontem, quem in templo Iudæorum populus ignorabat: sed & auctor fit salutis multorum, & apostolis ementibus cibos, esurientem reficit, lassumque sustentat. Quid Salomone sapientius? attamen infatuatur amoribus mulierum. Bonum est sal, nullumque sacrificium absque huius aspersione suscipitur; vnde & Apostolus præcipit: Sermo vester semper in gratia sale sit conditus. Quòd si infatuatur, foras proijcitur: in tantùmque perdit nominis dignitatem, vt ne in sterquilinium quidem vtile sit, quo solent credentium arua condiri, & sterile animarum solum pinguescere. Hæc dicimus, vt prima te, fili Rustice, fronte doceamus, magna cępisse, & excelsa sectari, & adolescentiæ, imò pubertatis incentiua calcantem, perfectæ quidem ætatis gradum scandere, sed lubricum iter esse, per quod ingrederis, nec tantum sequi gloriæ post victoriam, quantum ignominiæ

Luc. 23. Act. 1. Ioan. 13. Luc. 22. Ioan. 4. 3. Reg. 1. Leuit. 2. Col. 4. Marc. 9. Matth. 5.

minime post ruinam. Non mihi nunc per virtutum prata ducendus est riuulus: nec laborandum, vt ostẽdam tibi variorũm pulchritudinem florum, quid in se lilia habeant puritatis, quid rosa verecundiæ possideat, quid violæ purpura promittat in regno, quid rutilantium spondeat pictura gemmarum: iam enim propitio Deo, stiuam tenes, iam tectum, atque solarium cum Petro apostolo conscendisti, qui esuriẽs in Iudæis, Cornelij saturatur fide, & famem incredulitatis eorum, gentium conuersione restinguit, atque in vase euangeliorum quadrangulo, quod de cælo descendit ad terram, docetur, & discit omnes homines posse saluari, rursumque quod viderat, in specie candidissimi linteaminis, in superna transfertur, & credentium turbam de terris ad cælum rapit, vt pollicitatio Domini compleatur: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Totum, quod apprehensa manu insinuare tibi cupio, quod quasi doctus nauta post multa naufragia rudem conor instruere vectorem: illud est, vt, in quo litore pudicitiæ pirata sit, noueris, vbi Charybdis, & radix omnium malorum auaritia, vbi Scyllæi obtrectatorum canes, de quibus Apostolus loquitur: Ne mordentes inuicem mutuò consumamini: quomodo in media tranquillitate securi, Lybicis interdum vitiorum Syrtibus obruamur: quid venenatorum animãtium desertum huius sæculi nutriat. Nauigantes Rubrum mare, in quo optandum nobis est, vt verus Pharao cum suo mergatur exercitu, multis difficultatibus ac periculis ad vrbem maximam perueniũt. Vtroque in litore gentes vagæ, imò belluæ habitant ferocissimæ, semper sollicíti, semper armati totius anni vehunt cibaria. Latentibus saxis, vadisque durissimis plena sunt omnia, ita vt speculator doctus in summa mali arbore sedeat, & inde regendæ, & circumflectendæ nauis dictata prædicet. Fęlix cursus est, si post sex menses supradictæ vrbis portum

Luc. 9. Act. 10.

Alij indices, famam.

Matth. 5.

Gal. 5.

Exod. 14.

teneant, à quo se incipit aperire oceanus: per quem vix anno perpetuo ad Indiam peruenitur, & ad Gāgem fluuium, quem Phison sancta scriptura commemorat, qui circumit totam terram Euilath, & multa genera pigmentorum de paradisi dicitur fōte deuehere: vbi nascitur carbunculus, & smaragdus, & margarita candentia, & vniones, quibus nobiliū feminarum ardet ambitio, montesque aurei, quos adire, propter gryphas, & dracones, & immensorū corporum monstra, hominibus impossibile est: vt ostendatur nobis, quales custodes habeat auaritia. Quorsum ista? Perspicuum est, si negotiatores sæculi tanta sustinēt, vt ad incertas perituras que diuitias perueniant, & seruent cum animæ discrimine, quæ multis periculis quæsierunt: quid Christi negotiatori faciendum est, qui, venditis omnibus, quærit pretiosissimum margaritum? qui totis substantiæ suæ opibus emit agrum, in quo reperiat thesaurum, quem nec fur effodere, nec latro possit auferre?

Genes. 2. *Matt. 13.*

Quomodo fieri debeat correctio vitiorum.

Scio me offensurum esse quamplurimos, qui generalem de vitijs disputationem in suam referunt contumeliam, & dum mihi irascuntur, suam indicant conscientiam, multoque peius de se, quàm de me, iudicant: ego enim neminem nominabo, nec, veteris comœdiæ licentia, certas personas eligam, atque perstringam. Prudentis viri est, ac prudentium fœminarum, dissimulare, imò emendare, quod in se intelligant, & indignari sibi magis, quàm mihi, nec in monitorem maledicta congerere: qui etsi ijsdem teneatur criminibus, certè in eo melior est, quòd sua ei mala non placent. Audio religiosam te habere matrem, multorum annorum viduam, quæ aluit, quæ erudiuit infantem, ac post studia Galliarum, quæ vel florentissima sunt, misit Romam, non parcens sumptibus, & absentiam filij spe sustinens futurorum: vt vbertatem Gallici nitoremque sermonis grauitas Romana condiret, nec calcaribus in

In Gallijs floruisse studia literarum tempore D. Hieronymi.

te,

te, sed frenis vteretur: quod & in disertissimis viris Græciæ legimus, qui Asianum tumorem Attico siccabant sale, & luxuriantes flagellis vineas falcibus reprimebant, vt eloquentiæ torcularia non verborum pampinis, sed sensuum quasi vuarum expressionibus redundarent: hanc tu suspice, vt parentem, ama, vt nutricem, venerare, vt sanctam. Nec aliorum imiteris exemplum, qui relinquunt suas, & alienas appetunt: quorum dedecus in propatulo est, sub nominibus pietatis, quærentium suspecta consortia. Noui ego quasdam, iam maturioris ætatis, libertini generis adolescentibus delectari, & filios quærere spirituales, paulatimque pudore superato, ficto matrum nomine erumpere in licentiam maritalem. Aliæ sorores virgines deserunt, & externis viduis copulantur. Sunt quæ oderunt suos, & non suorum palpantur affectu: quarum impatientia, index animi, nullam recipit excusationem: & cassa pudicitiæ velamenta, quasi aranearum fila disrumpit. Videas nonnullos accinctis renibus, pulla tunica, barba prolixa, à mulieribus non posse discedere, sub eodem manere tecto, simul inire conuiuia: ancillas iuuenes habere in ministerio, &, præter vocabulum nuptiarum, omnia esse matrimonij. Nec hæc culpa est Christiani nominis, si simulator religionis in vitio sit: quinimo confusio gentilium, cùm ea vident ecclesijs displicere, quæ omnibus bonis non placent. Tu verò, si monachus esse vis, non videri, habeto curam, non rei familiaris, cui renunciando, hoc est esse cœpisti, sed animæ tuæ. Sordidæ vestes, candidæ mentis indicia sint: vilis tunica contemptum sæculi probet, ita dumtaxat, ne animus tumeat, ne habitus sermoque dissentiant. Balnearum fomenta non quærat, qui calorem corporis ieiuniorum cupit frigore extinguere; quæ & ipsa moderata sint, ne nimia debilitent stomachum, & maiorem refectionem poscentia, erumpant in cruditatem, quæ parens

Pia verà monachi descriptio.

libidinum est. Modicus ac temperatus cibus, & carni, & animæ vtilis est. Matrem ita vide, ne per illā alias videre cogaris, quarum vultus cordi tuo hæreant, & tacitum viuat sub pectore vulnus. Ancillas, quæ illi in obsequio sunt, tibi scias esse in insidijs, quia quanto vilior earum conditio, tāto facilior est
Luc. 1. ruina. Et Ioannes Baptista sanctam matrem habuit,
D. Ioannes pontificisque filius erat: & tamen nec matris affe-
à teneris pa ctu, nec patris opibus vincebatur, vt in domo parē-
rentibus ab tum cum periculo viueret castitatis. Viuebat in
renūciauit. eremo: & oculis desiderantibus Christū, nihil aliud
Matth. 3. dignabatur aspicere. Vestis aspera, zona pellicea,
Marc. 1. cibus locustæ: mel q. siluestre, omnia virtuti, & con-
4. Reg. 6. tinentiæ præparata. Filij prophetarum, quos monachos in Veteri testamento legimus, ædificabant sibi casulas propter fluenta Iordanis, &, turbis vrbium derelictis, polenta & herbis agrestibus victitabant. Quamdiu in patria tua es, habeto cellulam pro paradiso: varia scripturarum poma decerpe: his vtere delicijs, harum fruere complexu. Si scan-
Matth. 5. dalizat te oculus, pes, manus, proijce ea. Nulli parcas, vt soli parcas animæ. Qui viderit, inquit Dominus mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Quis gloriabitur castum se habere cor? Astra non sunt munda in con-
Iob. 25. spectu Domini; quanto magis homines, quorum
Esa. 34. vita tentatio est? Væ nobis, qui, quoties concupiscimus, toties fornicamur. Inebriatus est, inquit, gladius meus in cęlo, multo amplius in terra, quæ spi-
3. Cor. 9. nas, & tribulos generat. Vas electionis, in cuius ore Christus, resonabat, macerat corpus suum, & subijcit seruituti, & tamen cernit naturalem carnis
Rom. 7. ardorem suæ repugnare sententiæ, vt, quod non vult, hoc agere compellatur, &, quasi vim patiens,
Prou. 4. vociferatur, & dicit: Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Et tu te arbitraris absque lapsu, & vulnere posse transire, nisi omni custo-
dia

dia seruaueris cor tuum, & cum Saluatore dixeris: Mater mea & fratres mei hi sunt, qui faciunt voluntatem patris mei? Crudelitas ista pietas est. Imò quid tam pium quàm sanctæ matri sanctum filium custodire: Optat & illa te viuere, & non videre ad tempus, vt semper cum Christo videat. Anna Samuelem non sibi, sed tabernaculo genuit. Filij Ionadab, qui vinum & siceram non bibebant, qui habitabant in tentorijs, & quas nox compulerat, sedes habebant, scribuntur in psalmo, quód primi captiuitatem sustinuerint, qui ab exercitu Chaldæorum, vastante Iudæam, vrbes introire compulsi sunt. Viderint, quid alij sentiant, vnusquisque enim suo sensu ducitur: mihi oppidum carcer, & solitudo paradisus est. Quid desideramus vrbium frequentiam, qui de singularitate censemur? Moyses, vt præesset populo Iudæorum, quadraginta annis eruditur in eremo: pastor ouium, hominum factus est pastor. Apostoli de piscatione lacus Genezareth, ad piscationem hominum transierunt: Qui tunc habentes patrem, rete, nauiculam, secuti Dominum, protinus omnia reliquerunt, portantes quotidie crucem suam, & ne virgam quidem in manu habentes. Hæc dico, vt etiam si clericatus te titillat desiderium, discas quod possis docere, & rationabilem hostiam offeras Christo, ne miles ante, quàm tyro, ne prius magister sis, quàm discipulus. Non est humilitatis meæ, neque mensuræ, iudicare de clericis, & de ministris ecclesiarum sinistrum quippiam dicere. Habeant illi ordinem, & gradum suum: quem si tenueris, quomodo tibi in eo viuendum sit, editus ad Nepotianum liber docere te poterit. Nunc monachi incunabula, moresque discutimus, & eius monachi, qui liberalibus studijs eruditus in adolescentia, iugum Christi collo suo imposuit: Primumque tractandum est, vtrum solus, an cum alijs in monasterio viuere debeas. Mihi quidem placet, vt habeas

Luc. 8. *1. Reg. 1.* *Hier. 35.* *Psal. 70.* *Laus eremi.* *Exod. 2.3.* *Luc. 6.* *Matth. 4.* *Matth. 10.* *12. qua. 1. C. si cleri.* *Matth. 11.*

san-

sanctorum contubernium: nec ipse te doceas, & absque doctore ingrediaris viam, quam nunquam ingressus es: statimque tibi in partem alteram declinandum sit, & errori pateas: plusque aut minus ambules, quam necesse est: ne aut currens lasseris, aut moram faciens, obdormias. In solitudine citò subrepit superbia: &, si parumper ieiunauerit, hominemque non viderit, putat se alicuius esse momenti: oblitusque sui, vnde & quò venerit, intus corde, lingua foris, vagatur. Iudicat contra Apostoli voluntatem alienos seruos: quò gula voluerit, porrigit manum: dormit, quantum voluerit: nullum veretur: facit quod voluerit: omnes inferiores se putat: crebriusque in vrbibus, quám in cellula est: & inter fratres simulat verecundiam, qui platearum turbis colliditur. Quid igitur? solitariam vitam reprehendimus? Minimè; quippe quam sæpe laudauimus: sed de ludo monasteriorum, huiuscemodi volumus egredi milites, quos eremi dura rudimenta non terreant: qui specimen conuersationis suę, sed multo tempore dederint: qui omnium fuerint minimi, vt primi omnium fierent: quos nec esuries aliquando, nec saturitas superauit: qui paupertate lætantur: quorum habitus, sermo, vultus, incessus, doctrina virtutum est: qui nesciunt, secundum quosdam ineptos homines, dæmonum pugnantium contra se portenta confingere: vt apud imperitos, & vulgi homines miraculum sui faciant, & exinde lucra sectentur. Vidimus nuper, & planximus, Crœsi opes vnius morte deprehensas, vrbisque stipes, quasi in vsus pauperum, congregatas, stirpi & posteris derelictas. Tunc ferrum, quod latebat in profundo, supernatauit aquæ: & inter palmarum arbores, myrrhæ amaritudo monstrata est. Nec mirum: talem & socium, & magistrum habuit, qui egentium famem suas fecit esse diuitias, & miseris derelicta, in suam reseruauit miseriam, quorum clamor tandem

Frequenter superbia monachos aggreditur.

4. Reg. 6.

Exod. 5.

peruenit

peruenit ad cælum, & patientissimas Dei vicit aures, vt missus angelus pessimus, Nabal Carmelo diceret: Stulte, hac nocte auferent animam tuam à te: quæ autem præparasti, cuius erunt? Volo ergo te, & propter causas, quas supra exposui, non habitare cum matre, præcipuè, ne aut offerentem delicatos cibos, renuendo contristes, aut, si acceperis, oleum igni adijcias, & inter frequentiam puellarum per diem videas, quod nocte cogites. Nunquam de manu & oculis tuis recedat liber: discatur psalterium ad verbum, oratio sine intermissione, vigil sensus sit, nec vanis cogitationibus patens. Corpus pariter, & animus tendatur ad Dominum. Iram vince patientia. Ama scientiam scripturarum, & carnis vitia nō amabis. Nec vacet mens tua varijs perturbationib., quæ si pectori insederint, dominabuntur tui, & te deducent ad delictum maximum. Facito aliquid operis, vt te semper diabolus inueniat occupatum. Si apostoli, habentes potestatem de euangelio viuere, laborabant manibus suis, ne quem grauarent, & alijs tribuebant refrigeria, quorum pro spiritualibus debebant metere carnalia: cur tu in vsus tuos cessura non præpares? vel fiscellam texe iunco, vel canistrum lentis plecte viminibus: sarriatur humus: areolæ æquo limite diuidantur: in quibus cùm olerum iacta fuerint semina, vel plantæ per ordinem positæ, aquæ ducantur irriguæ: vt pulcherrimorum versuū spectator assistas. Ecce supercilio cliuosi tramitis vndam, Elicit: illa cadēs raucum per leuia murmur, Saxa ciet, scatebrisque arentia temperat arua. Inserantur infructuosæ arbores vel gemmis vel surculis: vt paruo post tempore laboris tui dulcia poma decerpas. Apum fabricare aluearia, ad quas te mittunt Salomonis prouerbia: & monasteriorum ordinem, ac regiam disciplinam, in paruis disce corporibus. Texantur & lina capiendis piscibus: scribātur libri: vt & manus operetur cibum, & animus le-

1. Reg. 25.
Luc. 12.
Verba Christi de diuite, quæ Luc. 12. habentur quidam ad Nabal historiam, alij ad parabolam referunt.
Psalm. 18.
1. Cor. 4.
Monachus non sit otio deditus, sed operetur.
Ecc. 11.

ctione

ctione saturetur. In desiderijs est omnis otiosus. Ægyptiorum monasteria hunc morem tenēt, vt nullum absque operis labore suscipiant, non tam propter victus necessitatem, quam propter animæ salutem. Ne vagetur perniciosis cogitationibus mens, & instar fornicantis Hierusalem, omni transeunti diuaricet pedes suos. Dum essem iuuenis, & solitudinis me deserta vallarent, incentiua vitiorum ardoremq; naturæ ferre non poteram: quem cum crebris ieiunijs frangerē, mens tamen cogitationibus æstuabat; ad quam edomandam, cuidam fratri, qui ex Hebræis crediderat, me in disciplinā dedi: vt post Quintiliani acumina, Ciceronis fluuios, grauitatemque Frontonis, & lenitatem Plinij, alphabetum discerem, & stridentia anhelantiaque verba meditarer. Quid ibi laboris insumpserim, quid sustinuerim difficultatis, quoties desperauerim, quotiesq; cessauerim, & contentione discendi rursus incœperim, testis est conscientia tam mea, qui passus sum, quàm eorum, qui mecum duxerunt vitam; & gratias ago Domino, quod de amaro semine literarum dulces fructus carpo. Dicam & aliud, quod in Ægypto viderim. Græcus adolescens erat in cœnobio, qui nulla abstinentia, nulla operis magnitudine flammam poterat carnis extinguere. hunc periclitantem pater monasterij hac arte seruauit. Imperat cuidam viro graui, vt iurgijs atque conuicijs insectaretur hominem, & post irrogatam iniuriam, primus veniret ad querimoniam. Vocati testes, pro eo loquebantur qui contumeliam fecerat, flere ille contra mendacium; nullus alius credere veritati: solus pater defensionem suam callide opponere: ne abundantiori tristitia absorberetur frater. Quid multa? ita annus ductus est: quo expleto, interrogatus adolescens super cogitationibus pristinis, an adhuc molestiæ aliquid sustineret, Papæ inquit, viuere mihi non licet, & fornicari libeat? Hic si solus fuisset,

Ezech. 16.

Cogitationes prauæ assidua lectione domantur.

quo

quo adiutore superasset? Philosophi sæculi solent amorem veterem amore nouo, quasi clauum clauo, expellere: quod & Assuero regi septem principes fecere Persarum, vt Vasthi reginæ desiderium aliarum puellarum amore compescerent: illi vitium vitio, peccatumque peccato medicantur: nos amore virtutum vitia superemus. Declina, ait, à malo, & fac bonum: quære pacem, & persequere eam. Nisi oderimus malum, bonum amare non possumus: quin potius faciendum est bonum, vt declinemus à malo. Pax quærenda, vt bella fugiamus: nec sufficit eam quærere, nisi inuentam fugientemque omni studio persequamur, quæ exuperat omnem sensum, in qua habitatio Dei est, dicente propheta: Et factus est in pace locus eius. Pulchreque persecutio pacis dicitur, iuxta illud Apostoli: Hospitalitatem persequentes, vt non leui vsitatoque sermone, &, vt ita loquar, summis labijs hospites inuitemus, sed toto mentis ardore teneamus, quasi offerentes se cum lucro nostro atque compendio. Nulla ars absq; magistro discitur. Etiam muta animalia, & ferarum greges ductores sequuntur suos. In apibus principes sunt. Grues vnam sequuntur ordine literato. Imperator vnus, iudex vnus prouinciæ. Roma, vt condita est, duos fratres simul habere reges non potuit, & parricidio dedicatur. In Rebeccæ vtero Esau, & Iacob bella gesserunt. Singuli ecclesiarum episcopi, singuli archipresbyteri, singuli archidiaconi, & omnis ordo ecclesiasticus suis rectoribus nititur. In naui vnus gubernator: in domo vnus dominus: in quamuis grandi exercitu, vnius signum expectatur. Et ne plura replicando fastidium legendi faciam: per hæc omnia ad illud tendit oratio, vt doceam te, non tuo arbitrio dimittendum, sed viuere debere in monasterio sub vnius disciplina patris, consortioque multorum, vt ab alio discas humilitatē, ab alio patientiam: hic te silentiū, illе

Hest. 1. 2. *Psal. 30.* *Phil. 4.* *Psal. 35.* *Rom. 12.* *Gen. 25.*

ille doceat mansuetudinē: nō facias quod vidis: comedas, quod iuberis, vestiare quod acceperis, operis tui pensum persoluas, subiiciaris cui non vis, lassus ad stratū venias, ambulansq; dormites, &, nec dum expleto somno, surgere compellaris. Dicas psalmū in ordine tuo, in quo non dulcedo vocis sed mentis affectus quæritur, dicente Apostolo: Psalam spiritu, psallam & mente: Cantantes in cordibus vestris
1.Cor. 14. Domino. Legerat enim esse præceptum: Psallite
Ephes. 5. sapienter. Seruias fratribus, hospitum laues pedes:
Psal. 46. passus iniuriam, taceas: præpositum monasterii timeas vt dominum, diligas vt parentem. Credas tibi salutare, quidquid ille præceperit: nec de maiorū sententia iudices, cuius officij est obedire, & implere quæ iussa sunt, dicente Moyse: Audi Israel: & tace.
Deut. 27. Tantis negotiis occupatus, nullis vacabis cogitationibus: &, dum ab alio transis ad aliud, opusque succedit operi, illud solum mente tenebis, quod agere compelleris. Vidi ego quosdam, qui postquam renunciauere sæculo, vestimentis dumtaxat, & vocis professione, non rebus, nihil de pristina conuersatione mutarunt: res familiaris magis aucta, quàm imminuta: eadem ministeria seruulorum, idem apparatus conuiuij, in vitro, & patella fictili aurum comeditur: & inter turbas & examina ministrorum, nomen sibi vendicant solitarij: qui verò pauperes sunt, & tenui substantiola, videnturque sibi scioli, pomparum ferculis similes procedunt in publicum, vt caninam exerceant facundiam. Aliis, sublatis in

Qua monachis sunt vitanda.

altum humeris, & intra se nescio quid cornicantes, stupentibusque in terram oculis, tumentia verba trutinantur: vt, si præconem addideris, putes incedere præfecturam. Sunt, qui humore cellarum, immoderatisque ieiuniis, tædio solitudinis, ac nimia lectione dum diebus ac noctibus auribus suis personant, vertitur in melancholiam, & Hippocratis magis fomentis quàm nostris monitis, indigent. Plerique

que artibus, & negotiationibus pristinis carere non possunt; mutatisque nominib. institorum, eadem exercent commercia, non victum & vestitum, quod Apostolus præcipit, sed maiora quàm sæculi homines, emolumenta sectantes. & prius quidem ab ædilibus, quos ἀγορανόμους Græci appellant, vendentium coercebatur rabies, nec erat impune peccatum: nunc autem sub religionis titulo exercentur iniusta compendia: & honor nominis Christiani, fraudem magis facit quàm patitur: quodque pudet dicere, sed necesse est, vt saltem sic ad nostrum erubescamus dedecus, publicè extendentes manus pannis aurum tegimus; & contra omnium opinionem, plenis sacculis morimur diuites qui quasi pauperes viximus. Tibi cùm in monasterio fueris, hæc facere non licebit, &, inolescente paulatim cõsuetudine, quod primum cogebaris, velle incipies: & delectabit te labor tuus: oblitusque præteritorum, semper priora sectaberis, nequaquam considerans, quid alii mali faciant, sed quid boni tu facere debeas. Neque vero peccantium ducaris multitudine, & te pereuntium turba sollicitet, vt tacitus cogites: Quid? ergo omnes peribunt, qui in vrbib. habitant? ecce illi fruuntur suis rebus, ministrant ecclesiis, adeunt balneas, vnguenta non spernunt, & tamen in omnium ore versantur. Ad quod & ante respondi, & nunc breuiter respondeo, me in præsenti opusculo non de clericis disputare, sed monachũ instituere. Sancti sunt clerici, & omnium vita laudabilis. Ita ergo age, & viue in monasterio, vt clericus esse merearis; vt adolescentiam tuam nulla sorde commacules; vt ad altare Christi, quasi de thalamo virgo, procedas, & habeas de foris bonum testimonium fœminæque nomen tuum nouerint, & vultum tuum nesciant. Cum ad perfectam ætatem veneris, si tamen vita comes fuerit, & te vel populus, vel pontifex ciuitatis in clerum elegerit: agito, quæ clerici sunt, & inter

1. Tim. 6.

vulgo victualium iudices.

16. q. C. sic viue.

1. Tim. 3.

P ipsos

ipsos sectare meliores: quia in omni conditione, & gradu optimis mixta sunt pessima. Ne ad scribendũ cito prosilias, & leui ducaris insania: multo tempore disce, quod doceas. Ne credas laudatoribus tuis: imò irrisorib. aurem ne libenter accommodes, qui cùm te adulationibus fouerint, & quodammodo impotem mentis effecerint, si subito respexeris, aut ciconiarum deprehendes post te colla curuari, aut manu auriculas agitari asini, aut æstuantem canis protendi linguam. Nulli detrahas, nec in eo te sanctum putes, si cœteros laceres. Accusamus sæpe quod facimus contra nosmetipsos, diserti, in nostra vitia inuehimur, muti de eloquentib. iudicantes. Testudineo Grunnius incedebat ad loquendum gradu, & per interualla quædam vix pauca verba carpebat, vt eum putares singultire, non proloqui: & tamen, cùm mensa posita, librorum exposuisset struem, adducto supercilio, contractisq. naribus, ac fronte rugata, duobus digitulis concrepabat hoc signo ad audiendum discipulos prouocans. Tum nugas meras fundere, & aduersum singulos declamare. Criticũ diceres esse Longinum, censoremque Romanæ facundiæ: notare quem vellet, & de senatu doctorum excludere: hic bene nummatus, plus placebat in prandiis. Nec mirum, si qui multos inescare solitus erat, facto cuneo circumstrepentium garrulorũ procedebat in publicum, intus Nero, foris Cato, totus ambiguus: vt ex contrariis diuersisque naturis vnum monstrum nouamque bestiam diceres esse compactam, iuxta illud poeticum: Prima leo, postrema draco, media ipsa Chimæra. Nunquam ergo tales videas; nec huiusmodi hominibus applicteris; nec declines cor tuum in verba malitiæ, & audias: Sedens aduersus fratrem tuum loquebaris, & aduersus filium matris tuæ ponebas scandalum. Et iterum: Filii hominum dentes eorum arma, & sagittæ. Et alibi: Molliti sunt sermones eius super oleum, & ipsi

Adulatorib. fides non est adhibenda.

Hypocritarum descriptio.

Psal. 49.

Psal. 59.

ipsi sunt iacula. Et appertius in Ecclesiaste: Sicut mordet serpens in silentio, sic qui fratri suo occultè detrahit. Sed dices: ipse nô detraho; aliis loquêtib⁹, quid facere possũ? Ad excusandas excusationes in peccatis ista prætêdimus. Christus arte nô illuditur: Nequaquam mea, sed Apostoli sententia est: Nolite errare: Deus non irridetur. Ille in corde, nos videmus in facie. Salomon loquitur in prouerbiis: Ventus aquilo dissipat nubes, & vultus tristis linguas detrahentium. Sicut enim sagitta, si mittatur contra duram materiam nonnunquam in mittentem reuertitur, & vulnerat vulnerantem, illudque completur: Facti sunt mihi in arcum prauum: Et alibi: Qui mittit in altum lapidem, recidet in caput eius: ita detractor cùm tristem faciem viderit audientis, imò ne audientis quidem, sed obturantis aures suas, ne audiat iudicium sanguinis, illico côticescit, pallet vultus, hærent labia, saliua siccatur. Vnde idem vir sapiens: Cum detractoribus, inquit, ne misceearis: quoniam repente veniet perditio eorum, & ruinam vtriusque quis nouit? tam scilicet eius, qui loquitur, quàm illius, qui audit loquentem. Veritas angulos non amat, nec quærit susurrones. Timotheo dicitur: Aduersum presbyterum accusationem cito ne receperis. Peccantem autem coram omnibus argue: vt & cœteri metum habeant. Non est facilè de prouecta ætate credendum, quam & vita præterita defendit, & honorat vocabulum dignitatis. Verùm quia homines sumus, & interdum contra annorum maturitatem, puerorum vitiis labimur: si me vis corrigere delinquentem, apertè increpa, tantum ne occulte mordeas. Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit. Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Quem enim diligit Dominus, corripit: castigat autem omnem filium, quem recipit. Et per Esaiam clamat Dominus: Populus meus, qui beatos vos dicunt, seducunt vos, & semitas

Psal. 54. *Eccles. 10.* *Gal. 6.* *Prou. 25.* *Osee 7.* *Eccles. 27.* *Prou. 24.* *1. Tim. 5.* *Psal. 140.* *Esa. 3.*

tas pedum vestrorum supplantant. Quid enim mihi prodest, si aliis mala referas mea? si, me nesciente, peccatis meis, imò detractionibus tuis alium vulneres: &, cùm certatim omnibus narres, sic singulis loquaris, quasi nulli dixeris alteri? hoc est non me emendare, sed vitio tuo satisfacere. Præcipit Dominus peccantes in os argui debere secreto, vel adhibito teste, & si audire noluerint, referri ad Ecclesiã habendosque in malo pertinaces, sicut ethnicos, & publicanos. Hæc expressius loquor, vt adolescentem meum & linguæ, & aurium prurigine liberem, vt renatum in Christo, & sine ruga & macula, quasi pudicam virginem exhibeam, castam tam mente, quàm corpore: ne solo nomine glorietur, & absque oleo bonorum operum, extincta lampade, excludatur à sponso. Habes istic sanctum, doctissimumque pontificem Proculum, qui viua & præsenti voce nostras schedulas superet, quotidianisque tractatibus iter tuum dirigat: nec patiatur te in partem alterã declinando, viam relinquere regiam, per quam Israel ad terram repromissionis properans, se transiturum esse promittit. Atque vtinam exaudiatur vox Ecclesiæ implorantis: Domine, pacem tuam da nobis: omnia enim dedisti nobis. Vtinam, quod renunciamus sæculo, voluntas sit, non necessitas, & paupertas habeat expetita gloriam, non illata cruciatum. Cœterum, iuxta miserias huius temporis, & vbiq. gladios sæuientes, satis diues est, qui pane non indiget. Nimium potens est, qui seruire non cogitur. Sanctus Exuperius Tholosæ episcopus, viduæ Sareptensis imitator, esuriens pascit alios, & ore pallente iejuniis, fame torquetur aliena: omnemque substantiam Christi visceribus erogauit. Nihil illo ditius, qui corpus Domini canistro vimineo, sanguinem portat in vitro: qui auaritiam eiecit è templo, qui absque funiculo, & increpat one, cathedras vendentium columbas, id est dona sancti spiritus mensasque

Matth. 8. *Ephes. 5.* *2. Cor. 11* *Matth. 25* *Num. 10.* *3. Reg. 7.* *Hic locus à Caluino corrumpitur.*

fasque subuertit mammonæ, & nummulariorum æra dispersit: vt domus Dei, domus vocetur orationis, & non latronum spelunca. Huius tu è vicino sectare vestigia, & cæterorum, qui virtutum illius similes sunt, quos sacerdotium & humiliores facit, & pauperes: aut, si perfecta desideras, exi cum Abraham de patria, & cognatione tua, & perge, quò nescis. Si habes substantiam, vende, & da pauperibus: si non habes, grandi onere liberatus es: nudum Christum nudus sequere, durum, grande, difficile: sed magna sunt præmia.

Matth. 21

Gen. 12.

ARGVMENTVM.

Paulinus, qui postea Nolæ fuit Episcopus, eloquens, ac eruditus iuuenis, cum sæculo monachus factus renuntiasset, ad Hyeronymum iam senem scripsit, laudans eum, quod longo tempore Christo in sanctis Hierosolymæ locis seruiuerit, misso interea ad illum libro, quem in laudem, & defensionem Theodosii Imperatoris scripserat, rogansq. vt modum aliquem peragendæ sibi vitæ præfigeret. Hunc igitur ob eloquentiam, dicendique facilitatem collaudatum, hortatur modo ad sacrarum scripturarum cognitionem: normamq. viuendi, sanctè accommodateq. illi proponit.

HIERONYMVS AD Paulinum de institutione monachi.

EPISTOLA XIIII.

BOnus homo de bono cordis thesauro profert ea, quæ bona sunt: & ex fructibus arbor cognoscitur. Metiris nos virtutibus tuis, & paruos magnus extollis: vltimamque partem conuiuii occupas, vt patris familias iudicio proueharis: quid enim in nobis, aut quantulum est, vt doctæ vocis mereamur præconium? vt illo ore, quo religiosissimus princeps de-

XIII.
Matth. 12
Luc. 6. 14.

fenditur, humiles nos modicique laudemur? Noli
12. igitur, frater cariſſime, annorum nos æſtimare numero; nec ſapientiam canos reputes, ſed canos ſapientiam, Salomone teſtante: Cani hominis prudentia eius. Nam & Moyſes ſeptuaginta presbyteros iubetur eligere, quos ipſe ſciret eſſe preſbyteros, vtique non æuo, ſed prudentia iudicandos. Et Daniel
Dan. 13. adhuc puer longæuos iudicat, atque impudicos ſenes ætas laſciua condemnat. Noli, inquam, fidem penſare temporrbus: ne me iccirco meliorem putes quòd prior in Chriſti exercitu cœperim militare.
Act. 3. Paulus apoſtolus, & vas electionis de perſecutore mutatus, nouiſſimus in ordine, primus in meritis eſt: quia, extremus licet, plus omnibus laborauit. Iu-
1.*Cor.* 15. das, qui quondam audierat: Tu autem homo, qui
Pſal. 54. ſimul mecum dulces capiebas cibos, dux meus & notus meus, in domo Dei ambulauimus cum conſenſu, proditor amici & magiſtri: Saluatoris argui-
Matth. 27 tur voce: Et nodũ informis leti trabe nectit ab alta
Virgilius. E contrario latro crucem mutat paradiſo, & facit
Luc. 23. homicidij pœnam martyrium. Quanti hodie diu
Matth. 23 viuendo portant funera ſua, &, quaſi ſepulcra dealbata, plena ſunt oſſibus mortuorum? Subitus calor longum vincit teporem. Denique & tu, audita ſententia Saluatoris: Si vis perfectus eſſe, vade, vende
Matth. 19 omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni, ſequere me: verba vertis in opera, & nudam crucem nudus ſequens, expeditior & leuior ſcandis ſcalam Ia-
Gen. 28. cob. Tunicam mutas cum animo: nec pleno marſupio, glorioſas ſordes appetis; ſed puris manibus, & candido pectore pauperem te & ſpiritu, & operibus glorιaris. Nihil eſt enim grande, triſti & lurida facie vel ſimulare, vel oſtentare ieiunia, poſſeſſionũ reditibus abundare, & vile iactare palliolum. Cra-
Laertius tes ille Thebanus, homo quondam ditiſſimus, cùm
Crates a. ad philoſophandum Athenas pergeret, magnum auri pondus abiecit, nec putauit ſe ſimul poſſe & vir-

tutes

tutes, & diuitias possidere: Nos suffarcinati auro, Christum pauperem sequimur, & sub prætextu eleemosynæ, pristinis opibus incubantes, quomodo possumus aliena fideliter distribuere, qui nostra timidè reseruamus? Plenus venter facile de ieiuniis disputat. Non Hierosolymis fuisse, sed Hierosolymis bene vixisse, laudandum est. Illa expetenda est ciuitas, non quæ occidit prophetas, & Christi sanguinem fudit; sed quam fluminis impetus lætificat: quæ in monte sita, celari non potest: quam matrem sanctorum Apostolus clamitat: in qua se municipatum cũ iustis lætatur habere. Neque vero hoc dicens memetipsum inconstantiæ redarguo, damnoque quod facio: vt frustra videar, ad exemplum Abraham, & meos, & patriam reliquisse: sed non audeo Dei omnipotentiam angusto fine concludere, & coarctare paruo terræ loco, quem non capit cælum. Singuli quique credentium, non locorum diuersitatibus, sed fidei merito ponderantur. Et veri adoratores neque Hierosolymis neque in monte Garizim adorant patrem: quia Deus spiritus est, & adoratores eius in spiritu & veritate adorare oportet. Spiritus autem spirat vbi vult. & Domini est terra & plenitudo eius. Postquam, siccato Iudææ vellere, vniuersus orbis cælesti rore perfusus est, & multi de oriente & occidente venientes, recubuerunt in sinu Abrahæ: desiit notus esse tantum in Iudæa Deus, & in Israel magnũ nomen eius: sed in omnem terram exiuit sonus apostolorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Saluator ad discipulos loquens cum esset in templo: Surgite, inquit, abeamus hinc. Et ad Iudæos: Relinquetur vobis domus vestra deserta. Si cælum & terra transibunt, vtique transibunt omnia, quæ terrena sunt. Et crucis igitur & resurrectionis loca prosunt his, qui portant crucem suam: & cum Christo resurgunt quotidie, qui dignos se tanto exhibent habitaculo. Cæterum qui dicunt: Templum Domini,

Luc. 13. Psal. 45. Matth. 5. Luc. 11. Gal. 4. Heb. 12. Gen. 12. 3. Reg. 8. Ioseph. lib. 11. Ioan. 4. Ioan. 3. Psal. 23. Iud. 6. Matth. 6. Psal. 75. Psal. 18. Ioan. 14. Luc. 13. Matth. 24. Hier. 7.

templum Domini: audiant ab Apostolo: Vos estis templum Domini, & spiritus sanctus habitat in vobis. Et de Hierosolymis, & de Britannia æqualiter patet aula cælestis: Regnum enim Dei intra vos est.

2. Cor. 6. Antonius, & cuncta Ægypti, & Mesopotamiæ, Ponti, Cappadociæ, & Armeniæ examina monachorũ, non videre Hierosolymam: & patet illis absque hac

1. Cor. 3. vrbe paradisi ianua. Beatus Hilarion, cùm Palæsti-

2. Cor. 6. nus esset, & in Palestina viueret, vno tantum die vidit Hierosolymam, vt nec contemnere loca sancta propter viciniam, nec rursus Deum loco claudere videretur. Ab Hadriani temporibus vsque ad imperiũ

Zonar. in Hadriano. Constantini, per annos circiter centum octoginta, in loco resurrectionis simulacrum Iouis, in crucis rupe statua ex marmore Veneris à gentibus posita colebatur, existimantibus persecutionis auctoribus, quòd tollerent nobis fidem resurrectionis, & crucis, si loca sancta per idola polluissent. Bethleem nunc nostram, & angustissimum orbis locum, de quo psalmista canit, Veritas de terra orta est, lucus inumbrabat Thamuz, id est, Adonidis: & in specu, vbi quon-

Psal. 8. dam Christus paruulus vagiit, Veneris amasius plangebatur. Quorsum, inquies, hæc tam longo repetita principio? Videlicet, ne quidquam fidei tuæ deesse putes, quia Hierosolymam non vidisti: nec nos iccirco meliores existimes, quòd huius loci habitaculo fruimur; sed siue hic, siue alibi, æqualem te pro operib. tuis apud Dominum habere mercedem. Re vera, vt simpliciter motus mentis meæ fatear, considerans & propositum tuum, & ardorem quo sæculo renunciasti: differentias in locis arbitror, si, vrbibus & frequentia vrbium derelicta, in

Mat. 6. *Luc. 6.* agello habites, & Christum quæras in solitudine, & ores solus in monte cum Iesu, sanctorúmque tantum locorum vicinitatibus perfruaris, id est, vt & vrbe careas, & propositum monachi non amittas. Quod loquor, non de episcopis, non de presbyteris, non de

de clericis loquor, quorum aliud officium est; sed de monacho, & monacho quondam apud sæculum nobili: qui iccirco pretium possessionum suarum ad pedes apostolorum posuit, docens pecuniam esse calcandam, vt humiliter & secretò victitans, semper contemnat, quod semel contempsit. Si crucis, & resurrectionis loca non essent in vrbe celeberrima, in qua curia, in qua aula militum, in qua scorta, mimi, scurræ, & omnia sunt, quæ solent esse in cœteris vrbibus, vel si monachorum turbis solummodo frequentaretur, expetendum re vera huiuscemodi cunctis monachis esset habitaculum: nunc vero summæ stultitiæ est renunciare sæculo, dimittere patriam, vrbes deserere, monachum profiteri, & inter maiores populos periculosius viuere, quàm eras victurus in patria. De toto huc orbe concurritur. Plena est ciuitas vniuersi generis hominum: & tanta vtriusque sexus constipatio, vt, quod alibi ex parte fugiebas, hic totum sustinere cogaris. Quia igitur fraterne interrogas, per quàm viam incedere debeas, reuelata tecum facie loquar. Si officium vis exercere presbyteri; si episcopatus te vel opus, vel honor fortè delectat, viue in vrbibus, & castellis, & aliorum salutem fac lucrum animæ tuæ. Sin autem cupis esse, quod diceris monachus, id est, solus: quid facis vrbibus, quæ vtique non sunt solorum habitacula, sed multorum? Habet vnumquodq. propositum principes suos. Romani duces imitentur Camilos, Fabricios, Regulos, Scipiones. Philosophi proponant sibi Pythagoram, Socratem, Platonem, Aristotelem. Poetæ æmulentur Homerum, Virgilium, Menandrum, Terentium. Historici Thucydidem, Salustium, Herodotum, Liuium. Oratores Lysiam, Gracchos, Demosthenem, Tullium, & vt ad nostra veniamus, episcopi & presbyteri habeant in exemplum apostolos, & apostolicos viros: quorũ honorem possidentes, habere nitantur & meritum.

Act. 5.

Monachi principum aulas non ingrediantur.

Nos

Nos autē habeamus propositi nostri principes Paulos, Antonios, Iulianos, Hilariones, Macarios. Et vt ad scripturarum auctoritatem redeā, noster princeps Helias, noster Helisæus nostri duces filij prophetarum, qui habitabant in agris & solitudinibus, & faciebant sibi tabernacula prope fluenta Iordanis. De his sunt & illi filij Rechab, qui vinum & siceram non bibebant, qui morabantur in tentoriis, qui Dei per Hieremiam voce laudantur, & promittitur eis quòd non deficiat de stirpe eorum vir stans coram Domino. Hoc reor & septuagesimi psalmi titulum significare: Filiorum Ionadab, & eorum qui primi in captiuitatem ducti sunt. Iste est Ionadab filius Rechab, qui in Regnorum libro scribitur currum ascendisse cum Hieu. Et huius filij sunt, qui in tabernaculis semper habitantes; ad extremum, propter irruptionem Chaldaici exercitus, Hierosolymā intrare compulsi, hanc primi captiuitatem sustinuisse dicuntur, quòd, post solitudinis, libertatem, vrbe quasi carcere sunt reclusi. Obsecro itaque te, vt quoniam sanctæ sororis tuæ ligatus es vinculo, & non penitus expedito pergis gradu, siue hic, siue ibi, multitudines hominum, & officia, & salutationes, & conuiuia, veluti quasdam catenas, fugias, voluptatum. Sit vilis & vespertinus cibus, olera, & legumina: interdumque pisciculos pro summis ducas deliciis. Qui Christum desiderat, & illo pane vescitur; non quærit magnopere, de quàm pretiosis cibis stercus conficiat, Quidquid post gulam non sentitur, idem tibi sit, quod panis, & legumina. Habes aduersus Iouinianum libros de contemptu ventris & gutturis plenius differentes. Semper in manu tua sacra sit lectio. Frequenter orandum, & flexo corpore mens erigenda ad Dominum. Crebræ vigiliæ, & ventre vacuo sæpius dormiendum. Rumusculos, & gloriolas, & palpantes adulatores, quasi hostes, fuge. Pauperibus, & fratribus refrigeria sumptuū manu

Repetit monachorum institutionem ab Helia, & Helisæo.

4. Reg. 6.
Hier. 35.

4. Reg. 10.
Hier. 35.

Ieiunia monachorum.

manu propria distribue. Rara est in hominibus fides. Non credis verum esse, quod dico? cogita Iudæ loculos. Humilitatem vestium tumenti animo non appetas. Sæcularium, & maximè potentium consortium deuita. Quid tibi necesse est ea videre crebrius, quorum contemptu monachus esse cœpisti? Soror præcipuè tua matronarum declinet consortia. Nec inter sericas vestes, & gemmas circumsedentium fœminarum se sordidatã aut doleat, aut miretur: quia alterum propositi pœnitentia alterum iactantiæ seminarium est. Caue, ne, quasi fidelis & famosus tuorũ quondã dispensator, alienã pecuniã distribuendã accipias, intelligis quid loquar. Dedit enim tibi Dominus in omnibus intellectum. Habeto simplicitatem columbæ, ne cuiquam machineris dolos: & serpentis astutiam, ne aliorum supplanteris insidijs. Non multum distat in vitio, vel decipere posse, vel decipi Christianum. Quem senseris tibi aut semper, aut crebro de nummis loquentem, excepta eleemosyna, quæ indifferenter omnibus patet, institorem potius habeto, quàm monachum. Præter victum, & vestitum, & manifestas necessitates, nihil cuiquam tribuas: ne filiorum panem canes comedant. Verùm Christi templum anima credentis est: illam exorna, illam vesti, illi offer donaria, in illa Christum suscipe. Quæ vtilitas est, parietes fulgere gemmis, & Christum in paupere fame perclitari? Iam non sunt tua, quæ possides; sed dispensatio tibi credita est. Memento Ananiæ, & Saphiræ. Illi sua timidè seruauerunt: tu considera, ne Christi substantiam imprudenter effundas, id est, ne immoderato iudicio rem pauperum tribuas, non pauperibus; &, secundum dictum prudentissimi viri, liberalitate liberalitas pereat. Noli respicere ad phaleras, & nomina vana Catonum. Ego te, inquit, intus & in cute noui. Esse Christianum, grande est, non videri. Et nescio quomodo plus placent

Matth. 10

Matth. 15

Act. 5.

cent mundo, qui Christo displicent. Hæc non, sicut aiunt, Sus Mineruam, sed ingredientem pelagus amicus amicum monui, malens à te facultatem meã requiri, quàm voluntatem: vt, in quo ego lapsus sũ, tu firmo pergeres gradu. Librum tuum, quem pro Theodosio principe prudenter ornateque compositum transmisisti, libenter legi, & præcipuè mihi in eo subdiuisio placuit: Cùmque in primis partibus vincas alios, in penultimis te ipsum superas. Sed & ipsum genus eloquij pressum est, & nitidum; & cum Tulliana luceat puritate, crebrum est in sententijs: iacet enim, vt ait quidam, oratio, in qua tantum verba laudantur. Præterea magna est rerum consequentia, & alterum pendet ex altero. Quidquid assumpseris, vel finis superiorum, vel initium sequentium est. Felix Theodosius, qui à tali Christi oratore defenditur. Illustrasti purpuras eius, & vtilitatem legum futuris sæculis consecrasti. Macte virtute: qui talia habes rudimenta, qualis exercitatus miles eris? O si mihi liceret istiusmodi ingenium non per Aonios montes, & Heliconis vertices, vt poetæ canunt; sed per Sion, & Itabyrium, & Sina excelsa ducere: si contingeret docere, quæ didici, & quasi per manus mysteria tradere scripturarum: nasceretur nobis aliquid, quod docta Græcia non haberet. Audi ergo, mi conserue, amice, germane, ausculta paulisper, quo in scripturis sanctis calle gradiaris. Totum, quod legimus in diuinis libris, nitet quidem, & fulget etiam in cortice, sed dulcius in medulla est. Qui edere vult nucleum, frangat nucem. Reuela, inquit Dauid, oculos meos, & cõsiderabo mirabilia de lege tua. Si tantus propheta tenebras ignorantiæ confitetur, quas nos putas paruulos, & plene lactantes inscitiæ nocte circundari? Hoc autem velamen non solum in facie Moysi, sed & in euangelistis, & apostolis positum est. Turbis Saluator in parabolis loquebatur, & contestatus

Prouerbiũ. *Psal. 118.* *2. Cor. 3.*

myſticum eſſe quod dicebatur, aiebat: Qui habet aures audiendi, audiat. Niſi aperta fuerint vniuerſa, quæ ſcripta ſunt ab eo, qui habet clauem Dauid, qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit: nullo alio reſerante pandentur. Si haberes hoc fundamẽtum, imò ſi quaſi extrema manus operi tuo induceretur, nihil pulchrius, nihil doctius, nihil dulcius, nihilque latinius tuis haberemus voluminibus. Tertullianus creber eſt in ſententijs, ſed difficilis in loquendo. Beatus Cyprianus, inſtar fontis puriſſimi, dulcis incedit, & placidus; &, cùm totus ſit in exercitatione virtutum, occupatus perſecutionum anguſtijs, de ſcripturis diuinis nequaquam diſſeruit. Inclyto Victorinus martyrio coronatus, quod intelligit, eloqui non poteſt. Lactantius, quaſi quidam fluuius eloquentiæ Tullianæ, vtinam tam noſtra cõfirmare potuiſſet, quàm facile aliena deſtruxit. Arnobius inæqualis, & nimius eſt, & abſque operis ſui partitione confuſus. Sanctus Hilarius Gallicano cothurno attollitur; &, cùm Græciæ floribus adornetur, longis interdum periodis inuoluitur, & à lectione ſimpliciorum fratrum procul eſt. Taceo de cœteris, vel defunctis, vel etiam adhuc viuentibus, ſuper quibus in vtramque partem poſt alij iudicabunt. Ad te ipſum veniam Symmyſten, ſodalem meum: & amicum: amicum, inquam, meum, antequam notum: & precabor, ne aſſentationem in neceſſitudine ſuſpiceris: quin potius vel errare me exiſtimato, vel amore labi, quam amicum adulatione decipere. Magnum habes ingenium, & infinitã ſermonis ſupellectilem, & facile loqueris, & purè, facilitaſque ipſa, & puritas mixta prudentiæ eſt, capite quippe ſano, omnes ſenſus vigent: huic prudentiæ, & eloquentiæ, ſi accederet vel ſtudium, vel intelligentia ſcripturarum, viderem te breui arcem tenere noſtrorum, & aſcendentem cum Iacob tecta Siõ, canere in domatibus, quod in cubilibus cognouiſſes.

Matt. 13. *Luc. 8.* *Apoc. 3.*

.I. qui ijſdem eſt initiatus ſacris.

uisses. Accingere, quæso te, accingere. Nihil sine
Horatius. magno labore vita dedit mortalibus. Nobilem te Ecclesia habeat, vt prius senatus habuit. præpara tibi diuitias, quas quotidie eroges: & nunquam deficiant, dum viget ætas, dum nondum canis spargitur caput; antequam subeant morbi, tristisque senectus, Et labor, & diræ rapiat inclementia mortis.
Virgilius. Nihil in te mediocre esse cõtentus sum: totum summum, totum perfectum desidero.

ARGVMENTVM.

Paula vetula genuerat Toxotium, & Eustochium. Toxotius. Lætam duxit uxorem, ex eoque coniugio orta est Paula puella: hanc Paula auia virginitati destinarat. Docet nunc D. Hieronym. Lætam viduam, quomodo instituere filiam debeat: rogansq; vt properè in Bethleem ad auiam Paulam, & Eustochium amitam illam mittat, se nutriciũ, & magistrum paruula futurum pollicetur.

HIERONYMVS AD Lætam, de institutione filiæ.

EPISTOLA XV.

VII. Apostolus Paulus scribens ad Corinthios, & rudem Christi ecclesiam sacris instruẽs disciplinis, inter cętera mandata hoc quoque proposuit dicens. Si qua mulier habet virum infidelem, & hic
1. Cor. 7. consentit habitare cum ea, non dimittat virum. Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem: & sanctificata est mulier infidelis in viro fideli, alioqui filij vestri immundi essent, nunc autem mundi sunt. Si cui forte hactenus videbantur nimiũ disciplinæ vincula laxata, & præceps indulgentia præceptoris; consideret domum patris tui, clarissimi quindem, & eruditissimi viri, sed adhuc ambulantis in tenebris: & intelliget consilium Apostoli illuc

profecisse: vt radicis amaritudinem dulcedo fructuũ compensaret, & viles virgulæ balsama pretiosa sudarent: Tu es nata de impari matrimonio: de te, & Toxotio meo Paula generata est. Quis hoc crederet, vt Albini pontificis neptis de repromissione martyris filia nasceretur: vt præsente, & gaudente auo, paruulæ adhuc lingua balbutiens, Christi alleluya resonaret? vt virginem Christi in suo gremio nutriret senex? Et bene, feliciterque expectauimus: Sancta & fidelis domus virum sanctificat infidelem. Iam candidatus est fidei, quem filiorum & nepotum credens turba circundat. Ego puto; etiam ipsum Iouem, si habuisset talem cognationem, potuisse in Christum credere. Despuat, licet, & irrideat epistolam meam, & me vel stultum, vel insanum clamitet: hoc & gener eius faciebat, ante quam crederet. Fiũt, non nascuntur Christiani. Auratum squalet Capitolium fuligine, & aranearum telis omnia Romæ templa cooperta sunt. Mouetur vrbs sedibus suis, & inundans populus ante delubra semiruta, currit ad martyrum tumulos. Si non extorquet fidem prudentia, extorqueat saltem verecundia. Hoc, Læta, religiosissima in Christo filia, dictum sit, vt non desperes parentis salutem, & eadem fide, qua meruisti filiam, & patrem recipias, totiusque domus beatitudine perfruaris, sciens illud à Domino repromissũ: Quæ apud homines impossibilia, apud Deum possibilia sunt. Nunquam est sera conuersio. Latro de cruce transijt ad paradisum: Nabuchodonosor, rex Babylonis, post efferationem corporis, & cordis, & belluarum in eremo conuictum, mentem recepit humanam: Et, vt omittam vetera, ne apud incredulos nimis fabulosa videantur; ante paucos annos propinquus vester Gracchus, nobilitatem patritiam nomine sonans, cùm præfecturam gereret vrbanam, nonne specum Mithræ, & omnia portentuosa simulacra, quibus Corax, Nimphus, Miles, Leo, Perses, Helios.

Infidelis per generationem fide lē quomodo sanctificatur.

Currunt fideles ad tumulos martyrum.

Matt. 19.
Luc. 23.
Dan. 4.

Helios, Bromius pater initiantur, subuertit, fregit, exussit, &, his quasi obsidibus ante præmissis, impetrauit baptismum Christi? Solitudinem patitur & in vrbe gentilitas, dij quondam nationum cum bubonibus, & noctuis in solis culminibus remanserunt. Vexilla militum, crucis insignia sunt. Regum purpuras, & ardentes diadematum gemmas, patibuli salutaris pictura condecorat. Iam & Ægyptius Serapis factus est Christianus. Marnas Gazæ luget inclusus, & euersionem templi iugiter pertremiscit. De India, Perside, Æthiopia monachorum quotidie turmas suscipimus. Deposuit pharetras Armenius: Hunni discunt psalterium: Scythiæ frigora feruent calore fidei: Getarum rutilus & flauus exercitus, ecclesiarum circumfert tentoria: & ideo forsitan contra nos æqua pugnant acie, quia pari religione confidunt. Penè lapsus sum ad aliam materiam, &, currente rota, dum vrceum facere cogito, amphoram finxit manus. Propositum enim mihi erat sanctæ Marcellæ & tuis precibus inuitato, ad matrem, id est, ad te sermonem dirigere, & docere quo modo instituere Paulam nostram debeas: quæ prius Christo est consecrata, quàm genita, quam ante votis, quàm vtero, concepisti. Vidimus aliquid temporibus nostris de prophetalibus libris. Anna sterilitatem alui, fœcunditate mutauit. Tu luctuosam fœcunditatem, vitalibus liberis commutasti. Fidens loquor, accepturam te filios, quæ primum fœtum Domino reddidisti. Ista sunt primogenita, quæ offeruntur in lege. Sic natus est Samuel: sic ortus Sãpson est: sic Ioannes Baptista ad introitum Mariæ exultauit, & lusit. Audiebat enim verba Domini per os virginis pertonantis: & de vtero matris in occursum eius gestiebat erumpere. Igitur, quæ de repromissione nata est, dignam habeat ortu suo institutionem parentum. Samuel nutritur in templo: Ioannes in solitudine præparatur. Ille sacro crine venerabi-

Niceph. 1. 11. hist. eccle.

rabi-

rabilis est, vinum, & siceram non bibit, ad huc paruulus cum Domino sermocinatur: Hic fugit vrbes: zona pellicea cingitur: locustis alitur, ac melle siluestri: &, in typum pœnitentiæ prędicandæ, tortuosissimi animalis vestitur exuuijs. Sic erudienda est anima, quæ futura est templum Dei. Nihil aliud discat audire, nihil loqui, nisi quod ad timorem Dei pertinet. Turpia verba non intelligat: cantica mũdi ignoret, adhuc tenera lingua psalmis dulcibus imbuatur. Procul sit ætas lasciua puerorũ: ipsæ puellæ, & pedisequæ à secularibus cõsortijs arceantur, ne, quod male didicerint, peius doceant. Fiant ei literæ vel buxeæ, vel eburneæ, & suis nominibus appellentur: ludat in eis, vt & lusus ipse eruditio sit, & non solum ordinem teneat literarum, vt memoria nominum in canticum transeat, sed & ipse inter se crebro ordo turbetur, & medijs vltima, primis media misceantur, vt eas non sono tantum, sed & visu nouerit. Cùm verò cœperit trementi manu stylum in cera ducere, vel alterius superposita manu teneri, regantur articuli, vel in tabula sculpantur elemẽta: vt per eosdem sulcos inclusa marginibus trahantur vestigia, & foras non queant euagari. Syllabas iungat ad præmium, & quibus illa ætas delectari potest, munusculis inuitetur. Habeat & in discendo socias, quibus inuideat, quarum laudibus mordeatur. Non est obiurganda, si tardior sit: sed laudibus excitandum est ingenium, vt & vicisse se gaudeat, & victa doleat. Cauendum in primis, ne oderit studia: ne amaritudo eorum, percepta in infantia, vltra rudes annos transeat. Ipsa nomina, per quæ consuescit paulatim verba contexere, non sint fortuita, sed certa, & coaceruata de industria, prophetarum videlicet, atque apostolorum, & omnis ab Adam patriarcharum series, de Matthæo Lucaque descendat: vt, dum aliud agit, futuræ memoriæ præparetur. Magister probæ ætatis, & vitæ, atque

Rancta & vere Christiana puerorum institutio.

Matt. 1.

Luc. 3.

eruditionis est eligẽdus: nec, poterit erubescere vir doctus id facere in propinqua, vel nobili virgine, quod Aristoteles fecit in Philippi filio, vt ipse librariorũ vilitate initia traderet literarum. Non sunt contemnenda quasi parua, sine quibus magna constare non possunt. Ipse elementorum sonus, & prima institutio præceptorum aliter de erudito, aliter de rustico ore profertur. Vnde & tibi est prouidendum, ne ineptis blanditijs fœminarum, dimidiata dicere verba filia consuescat, & in auro atque purpura ludere: quorum alterum linguæ, alterum moribus officit: ne discat in tenero, quod ei postea dediscendum est. Gracchorum eloquentiæ multum ab infantia sermo matris contulisse scribitur. Hortensij oratio inter paternos sinus coaluit. Difficulter eraditur, quod rudes animi perbiberunt. Lanarum conchylia quis in pristinum candorem reuocet? Et recens testa diu & saporem retinet, & odorem, quo primum imbuta est. Græca narrat historia, Alexandrum, potentissimum regem, orbisque domitorem, & in moribus, & in incessu, Leonidis pædagogi sui non potuisse carere vitijs, quibus adhuc paruulus fuerat infectus. Procliuis est enim malorum æmulatio: & quorum virtutes assequi nequeas, cito imitaris vitia. Nutrix ipsa non sit temulenta, non lasciua, non garrula: habeat modestam gerulam, nutricium grauem. Cùm auum viderit, in pectus eius transiliat, de collo dependeat, nolenti, Alleluia, decantet. Rapiat eam auia: patrẽ risibus agnoscat: sit omnibus amabilis: & vniuersa propinquitas rosam ex se natam gaudeat. Discat statim, quam habeat & alteram auiam, quam amitam: cui imperatori, cui exercitui tyruncula nutriatur, illas desideret, ad illas tibi minitetur abscessum. Ipse habitus & vestitus doceat eam, cui promissa sit. Caue, ne aures eius perfores: ne cerussa & purpurisso consecrata Christo ora depingas: nec collum auro & margaritis premas: nec

Puto. *Cic. Brut.* *Horat.* *Plutarch. in Alexan.*

caput

caput gemmis oneres: nec capillum irrufes, & ei aliquid de gehennæ ignibus auspiceris. Habeat alias margaritas, quibus postea vendiris, emptura est pretiosissimum margaritum. Prætextata, nobilissima quondam fœmina, iubente viro Hymetrio, qui patruus Eustochiæ virginis fuit, habitum eius cultumque mutauit, & neglectum crinem mundano more texuit sibi, vincere cupiens & virginis propositum, & matris desiderium: & ecce tibi eadem nocte cernit in somnis venisse ad se angelum, terribili voce minitantem pœnas, & hæc verba frangentē: Tu ne ausa es viri imperium præferre Christo? tu caput virginis Dei, tuis sacrilegis attrectare manibus? quæ iam nunc arescent, vt sentias excruciata quid feceris: & finito mense quinto, ad inferna duceris, sin autem perseueraueris in scelere, & marito simul orbaberis, & filiis. Omnia per ordinem expleta sunt, & seram miseræ pœnitentiam velox signauit interitus. Sic vlciscitur Christus violatorem templi sui, sic gemmas & pretiosissima ornamenta defendit. Et hoc retuli, non quod insultare velim calamitatibus infelicium, sed vt moneam, cum quanto metu, & cautione seruare debeas, quod Deo spopondisti. Heli sacerdos offendit Dominum ob vitia liberorū. Episcopus fieri non potest, qui filios habuerit luxuriosos, & non subditos. At è contrario de muliere scribitur, quòd salua fiet per filiorum generationem, si permanserit in fide, & caritate, & sanctificatione cum pudicitia. Si perfecta ætas & sui iuris, imputatur parentibus: quanto magis lactens, & fragilis, quæ iuxta sententiam Domini, ignorat dextram, & sinistram, id est, boni & mali differentiam? Si sollicita & prouida es, nè filia percutiatur à vipera: cur non eadem cura prouideas, ne feriatur à malleo vniuersæ terræ? ne bibat de aureo calice Babylonis? ne egrediatur cum Dina, & velit videre filias regionis alienæ? ne ludat pedibus, ne trahat tunicas? Venena

Matth. 13

texuit, in alijs codicibus.

1. *Reg.* 2.

1. *Tim.* 3.

1. *Tim.* 2.

Ioan. 4.

Hie. 50. 5.

Gen. 34.

Q 2 non

non dantur, nisi melle circũlita: & vitia non deci-
Ezec. 18. piunt, nisi sub specie vmbraque virtutum. Et quomodo, inquies, peccata patrum filijs non redduntur, nec filiorum parentibus, sed anima, quæ peccauerit, ipsa morietur? Hoc de his dicitur, qui possunt sapere, de quibus in Euangelio scriptum est: Ætatem ha-
Ioan. 9. bet, loquatur pro se, qui autem paruulus est, & sapit vt paruulus, donec ad annos sapientiæ veniat, &
Virgil. de lit. Pythagor. Pythagoræ litera Y eum perducat ad biuium, tam bona eius, quam mala parentibus imputantur. Nisi fortè existimas Christianorum filios, si baptisma nõ acceperint, ipsos tantum reos esse peccati, & non etiam scelus referri ad eos, qui dare noluerint, maximè eo tempore, quo contradicere non poterant qui accepturi erant: sicut è regione salus infantium, maiorum lucrum est. Offerre, necne, filiam, potestatis tuæ fuit: quanquam alia sit tua conditio; quæ prius eam vouisti, quàm conciperes: vt autem oblatam non negligas, ad periculum tuũ pertinet. Qui clau-
Leuit. 21. dam, & mutilam, & qualibet sorde maculatam obtulerit hostiam, sacrilegij reus est: quanto magis qui partem corporis sui, & illibatæ animæ puritatem regiis amplexibus paratam, si negligens fuerit punietur? Postquam grandiuscula esse cœperit, & in
Luc. 2. exemplum sponsi sui crescere sapientia, ætate, & gratia apud Deum & homines, pergat ad templum veri patris cum parentibus suis, sed cum illis non egre-
Luc. 1. diatur è templo. Quærant eam in itinere sæculi inter turbas & frequentiam propinquorum, & nusquam alibi reperiant, nisi in adyto scripturarum, prophetas & Apostolos de spiritualibus nuptijs sciscitantẽ. Imitetur Mariam quam Gabriel solam in cubiculo suo reperit: & ideo forsitan timore perterrita est,
Psal. 4. quia virum, quem non solebat, aspexit. Æmuletur eam, de qua dicitur: Omnis gloria eius filiæ regis
Cant. 1. ab intus. Loquatur & ipsa electo, caritatis iaculo vulnerata: Introduxit me rex in cubiculum suum.

Nun-

nquam exeat foras, ne inueniant eam, qui cir-
ueunt ciuitatem, ne percutiant, & vulnerent, &
erant theristrum pudicitiæ, & nudam in sanguine
elinquant: quin potius, cùm aliquis ostium eius
sauerit, dicat: Ego murus, & vbera mea turris: *Cant. 6. & 5.*
pedes meos, non possum inquinare eos. Non
catur in publico, id est, in parentum conuiuio, e
eat cibos, quos desideret. Et licet quidam putent
ioris esse virtutis, præsentem contemnere volup-
tem: tamen ego arbitror securioris continentiæ
, nescire quod quæras. Legi quondam in schol s
r: Ægre reprehendas, quod finis consuescere
cat iam nunc & vinum non bibere, in quo est lu- *Vinū prohibetur puellis.*
ia. Ante annos robustæ ætatis, periculosa est re-
is grauis abstinentia: vsque ad id tempus, si ne- *Ephes. 5.*
itas postulauerit, & balneas adeat, & vino vta- *1. Tim. 5.*
modico propter stomachum, & carnium edulio
entetur, ne prius deficiant pedes, quam currere
piant. Et hoc dico iuxta indulgentiam non iuxta
erium, timens debilitatem, non docens luxuriā,
qui, quod Iudaica superstitio ex parte facit in
ctione quorundam animalium, atque escarum,
d & Indorum Brachmanæ, & Ægyptiorū Gym- *Leuit. 11.*
osophistæ in polentæ, & orizæ, & pomorum solo
eruant cibo, cur virgo Christi non faciat in toto?
anti vitrum, quare non maioris sit pretij marga-
m? Quæ nata est ex repromissione, sic viuat, vt
vixerunt, qui de repromissione generati sunt.
ua gratia æquum habeat & laborem. Surda sit
organa. Tibia, lyra, & cythara, cur facta sint,
at. Reddat tibi pensum quotidie de scriptura-
floribus carptum. Ediscat Græcorum versuum
nerum. Sequatur statim & Latina eruditio: quę
on ab initio os tenerum composuerit, in peregri-
n sonum lingua corrumpitur, & externis vitijs
no patrius sordidatur. Te habeat magistram, te
is miretur infantia. Nihil in te, & in patre suo

 videat

videat, quod si fecerit peccet. Mementote vos parentes virginis, magis eam exemplis doceri posse, quàm voce. Cito flores pereunt: cito violas, & lilium, & crocum pestilens aura corrumpit. Nusquã absque te procedat in publicum, basilicas martyrũ, & ecclesias sine matre non adeat. Nullus ei iuuenis, nullus cincinnatus arrideat. Vigiliarum dies, & solemnes pernoctationes sic virguncula nostra celebret, vt ne transuersum quidem vnguem à matre discedat. Nolo de ancillulis suis aliquam plus diligat, cuius crebro auribus insusurret: quidquid vni loquitur, hoc omnes sciant. Placeat ei comes, non compta, neque formosa, atque lasciua, quæ liquido gutture carmen dulce moduletur, sed grauis, pallens, sordidata, subtristis. Præponatur ei probæ fidei, ac morum & pudicitiæ virgo veterana, quæ illã doceat, & assuescat exemplo ad orationes & psalmos nocte consurgere, mane hymnos canere, tertia, sexta, nona hora stare in acie quasi bellatricem Christi, accensaque lucernula reddere sacrificium vespertinũ. Sic dies transeat, sic nox inueniat laborantem: orationi lectio, lectioni succedat oratio. Breue videbitur tempus, quod tantis operum varietatibus occupatur. Discat & lanam facere, tenere colum, ponere in gremio calathum, rotare fusum, stamina pollice ducere. Spernat bombycum telas. Serum vellera, & aurum in fila lentescens, talia vestimenta paret, quibus pellatur frigus, non quibus vestita corpora nudentur. Cibus eius olusculum sit, & simila, raroque pisciculi. Et, ne gulæ præcepta longius traham, de quibus in alio loco plenius sum locutus; sic comedat, vt semper esuriat: vt statim post cibum possit legere, orare, & psallere. Displicent mihi, in teneris maximè ætatibus longa & immoderata ieiunia, in quibus iunguntur hebdomades, & oleum in cibo, ac poma vetantur. Experimento didici, asellum in via, cum lassius fuerit, diuerticula quære-

Immoderata ieiunia.

rere. Faciant hoc cultores Isidis, & Cybeles:
gulosa abstinentia phasides aues, ac fumantes
ures vorant, ne scilicet cerealia dona contami-
t. Hoc in perpetuo ieiunio sit præceptũ, vt lon-
tineri vires perpetes suppeditet, ne in prima mã-
e currentes, in medijs corruamus. Cœterùm, *Alij suffe-*
ote scripsi, in quadragesima continentiæ vela *ditent.*
denda sunt, & tota aurigæ retinacula equis la-
da properantibus, quanquam alia sit conditio *Quadrage-*
ılarium, alia virginum, & monachorum. Sæcu- *sima ieiu-*
homo in quadragesima ventris ingluuiem de- *nium.*
uit, & in cochlearum morem succo victitans suo,
ris dapibus, ac saginæ aqualiculum parat. Vir-
& monachus sic in quadragesima suos dimittant
os, vt sibi meminerint semper esse currendum.
tus labor maior, infinitus moderatior est, ibi e-
respiramus, hic perpetuò incedimus. Si quãdo
suburbana pergis, domi filiam non relinquas:
iat sine te, nec possit viuere: & cùm sola fuerit,
imescat. Non habeat colloquia sæcularium, ma-
m virginum contubernia. Non intersit nuptijs
ulorum, neque familiæ perstrepentis lusibus mi-
tur. Scio præcepisse quosdam, ne virgo Christi
eunuchis lauet, nec cum maritatis fœminis:
alij non deponant animos virorum: aliæ tu- *Lauacra*
tibus vteris præferant fœditatem, mihi omnino *improban-*
dulta virgine lauacra displicent, quæ se ipsam *tur.*
et erubescere, & nudam videre non posse. Si
n vigilijs, & ieiunijs macerat corpus suum, & in
itutem redigit, si flammam libidinis, & incen-
feruentis ætatis extinguere cupit continentiæ
ore, si appetitis sordibus turpare festinat natura-
pulchritudinem: cur è contrario balnearum
entis sopitos ignes suscitat? Pro gemmis, &
o diuinos codices amet, in quibus non auri, &
s Babylonicæ vermiculata pictura, sed ad fidem
eat emendata, & erudita distinctio. Discat pri-

mò psalterium, his se canticis auocet, & in prouerbijs Salomonis erudiatur ad vitam. In Ecclesiaste consuescat, quæ mundi sunt calcare. In Iob virtutis & patientiæ exempla sectetur. Ad Euangelia transeat, nunquam ea positura de manibus: Apostolorum Acta & Epistolas tota cordis imbibat voluntate: cumque pectoris sui cellarium his opibus locupletauerit, mandet memoriæ Prophetas, Heptateuchum & Regum, ac Paralypomenon libros, Esdræ quoq; & Hester volumina. Ad vltimum, sine periculo discat Canticum canticorum: ne si in exordio legerit, sub carnalibus verbis spiritalium nuptiarum, epithalamium non intelligens, vulneretur. Caueat omnia apocrypha, &, si quando ea non ad dogmatum veritatem, sed ad signorum reuerentiam legere voluerit, sciat non eorum esse, quorum titulis prænotantur, multaque his admixta vitiosa, & grãdis esse prudentiæ, aurum in luto quærere. Cypriani opuscula semper in manu teneat. Athanasij epistolas, & Hilarij libros inoffenso decurrat pede. Illorũ tractatibus, illorum delectetur ingenijs, in quorum libris pietas fidei non vacillet: cęteros sic legat, vt magis iudicet, quam sequatur. Respondebis: Quomodo hæc omnia mulier sæcularis, in tanta frequentia hominum, Romæ custodire potero? Noli ergo subire onus, quod ferre non potes: sed, postquam ablactaueris eam cum Isaac, & vestieris cum Samuele, mitte auiæ, & amitæ. Redde pretiosissimam gemmam cubiculo Mariæ, & cunis Iesu vagientis impone. Nutriatur in monasterio: sit inter virginũ choros: iurare non discat: mentiri sacrilegium putet: nesciat sæculum: viuat angelicè: sit in carne sine carne: omne hominum genus sui simile putet. Et, vt cętera taceam: certè te liberet seruandi difficultate, & custodiæ periculo. Melius tibi est desiderare absentem, quam pauere ad singula, cum quo loquatur, quid loquatur, cui annuat, quem libenter aspi-

.I. libros Moysi.

Apocrypha fugienda.

Qui patres legendi.

Gen 21. 1. Reg. 2. Luc. 1.

aspiciat. Trade Eustochio paruulam, cuius nunc & ipse vagitus pro te oratio est, trade comitem sanctitatis futuram, hæredem, illam videat; illam amet: illam primis miretur ab annis, cuius & sermo, & habitus, & incessus, doctrina virtutum est. Sit in gremio auiæ: quæ repetat in nepte, quidquid præmisit in filia: quæ longo vsu didicit nutrire, docere, seruare virgines: in cuius coronam centenarij quotidie numeri castitas texitur. Felix virgo felix Paula, Toxotij, quæ per auiæ amitæque virtutes nobilior est sanctitate, quam genere. O si tibi contingeret videre socrum, & cognatam tuam, & in paruis corpusculis ingentes animos contueri: pro insita tibi pudicitia non ambigerem, quin præcederes filiam, & primam Dei sententiam secunda Euangelij lege mutares: nec tu paruipéderes aliorum desideria liberorum, te ipsam magis offerres Deo. Sed quia tempus est amplexandi, & tempus longè fieri à complexibus: & vxor non habet potestatem corporis sui: & vnusquisq; in qua vocatione vocatus est in ea permaneat in Domino: & qui sub iugo est, ita debet currere, ne in luto comitem derelinquat: totum redde in sobole, quod in te interim distulisti. Anna filium, quem Deo vouerat, postquam obtulit in tabernaculo, nunquam recepit, indecens arbitrata, vt futurus propheta in eius domo cresceret, quæ adhuc alios filios habere cupiebat. Deniq; postquam concepit, & peperit non est ausa ad templum accedere, & vacua apparere coram Domino, nisi prius redderet, quod debebat, taliq; immolato sacrificio, reuersa domum, quinque liberos sibi genuit, quia primogenitũ Deo pepererat. Miraris felicitatem sanctæ mulieris? imitare fidem. Ipsa, si Paulam miseris, & magistrum me, & nutricium spondeo. Gestabo humeris, balbutientia senex verba formabo, multo gloriosior mũdi philosopho, qui non regem Macedonum, Babylonio periturum

Eccles. 3.
1. Cor. 7.
1. Reg. 1.

vene-

veneno, sed ancillam & sponsam Christi erudiam, regnis cælestibus offerendam.

ARGVMENTVM.

Gaudentij precibus motus, docet quomodo Pacatula infantis, virginitati iam destinata, rudis, ac tenera atas sit instruenda.

HIERONYMVS AD Gaudentium, de Pacatulæ infantulæ educatione.

EPISTOLA XVI.

XII. Causa difficilis paruulæ scribere, quæ non intelligit, quid loquaris? cuius animum nescias: de cuius voluntate periculosè promittas, vt, secundum præclari oratoris exordium, spes in ea magis laudāda sit, quàm res. Quid enim horteris ad continentiam, quæ placentas desiderat? quæ in sinu matris garrula voce balbutit? cui dulciora sunt mella, quā verba? Audiat profunda Apostoli, quæ anilibus magis fabulis delectatur: Prophetarum ænigmata sentiat, quam tristior gerulæ vultus exagitat? Euangelij intelligat maiestatē, ad cuius fulgura omnis mortalium sensus hebetatur? Vt parenti subijciatur, hortor, quæ manu tenera ridentem verberat matrē; Itaque Pacatula nostra hoc epistolium post lectura suscipiat: interim modo literarum elementa cognoscat, iungat syllabas; discat nomina, & verba consociet: atque, vt voce tinnula ista meditetur, proponantur ei crustula, multa præmia: & quidquid gustu suaue est, quod vernat in floribus, quod rutilat in gemmis, quod blanditur in pupis, acceptura festinet. Interim & tenero tentet pollice fila ducere: rumpat sæpe stamina, vt aliquādo non rumpat: post laborem lusibus gestiat; de matris pendeat collo: rapiat.

Exod. 29.

Supra ad Latam.

ia osculá propinquarum : psalmos mercede de-
ret : amet, quod cogitur discere : vt non opus
sed delectatio: non necessitas, sed voluntas. So-
quædam, cùm futuram virginem spopōderint,
la tunica eam induere, & furuo operire pallio,
ere linteamina, nihil in collo, nihil in capite
sinere: reuera bono consilio, ne habere discat, in
ro, quod postea ponere compellatur. Alijs ve-
contra videtur. Quid enim, aiunt, si ipsa non
uerit, habentes alias non videbit? φιλόκοσμον
us fœmineum est: multasq. etiam insignis pudi-
, quamuis nulli virorum, tamen sibi scimus li-
er ornari: quin potius habendo satietur: & cer-
audari alias, quæ ista non habeant. Meliusque
t satiata contemnat, quàm non habendo habe-
sideret. Tale verò quid & Israelitico fecisse vi-
populo Dominum: vt cupientibus Ægyptias car-
sque ad nauseam, & vomitum præberet examí-
oturnicum : multosque sæculi reperies homi-
acilius carere experta corporis voluptate, quam
qui à pueritia libidinem nesciant; ab alijs enim
calcari, ab alijs ignota appeti: illos vitare pœ-
ido suauitatis insidias, quas fugerunt: hos car-
lecebras, dulci titillatione corporis blandien-
dum mella putant, venena noxia reperire: mel
distillare labia meretricis, quod ad tempus im-
uat vescentium fauces, & postea felle amarius
itur. Vnde & in Domini sacrificijs mel non
unt: ceraque contempta, quæ mellis hospitium
leum accenditur in templo Dei, quod de ama-
ine exprimitur oliuarum. Pascha quoque cum
itudinibus comedi in azymis synceritatis, &
tis iubetur: quas qui habuerit, in sæculo per-
ionem sustinebit. Vnde & propheta mysticè
t: Sedebam solus, quia amaritudine repletus
Quid igitur? Luxuriandum est in adolescen-
t postea luxuria fortius contemnatur? Absit
verò.

Mulieres sēper amāt ornamentā.

Exod. 16.

Prouer. 5.

Leuit. 2.

Exod. 12.

1. Cor. 5.

Hier. 15.

verò, inquiunt. Vnusquisque enim, in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat. Circuncisus quis,
1.Cor. 7. id est, virgo vocatus est: non adducat præputium, hoc est, nō quærat pelliceas tunicas nuptiarum, qui-
Gen. 3. bus Adam, eiectus de paradiso virginitatis, indutus
Virginitatis professio non deserenda. est. In præputio quis vocatus est, hoc est, habens vxorem, & matrimonij pelle circundatus: non quærat virginitatis, & æternæ pudicitiæ nuditatem, quam semel habere desiuit: sed vtatur vase suo in sanctificatione, & pudicitia: bibatque de fontibus suis: & non quærat cisternas luparum dissipatas: quæ
Hier. 2. purissimas aquas pudicitiæ continere non possunt. Vnde & idem Paulus in eodem capitulo, de virginitate & nuptijs disputans, seruos carnis vocat in ma-
1. Cor. 7. trimonio constitutos, liberos eos, qui absque iugo nuptiarum tota Domino seruiunt libertate. Quod loquimur, non in vniuersum loquimur, sed in parte tractamus, nec de omnibus, sed quibusdam dicimus; ad vtrumque enim sexum, non solum ad vas infirmum, noster sermo dirigitur. Virgo es: quid te mulieris delectat societas? quid fragilem, & subtilem ratem magnis committis fluctibus, & grande periculum nauigationis incertæ securus ascendis? Nescis quid desideres, & tamen sic ei iungeris, quasi aut ante desideraueris, aut, vt leuissime dicam, postea desideraturus sis. Sed ad ministerium iste sexus est aptior. Elige ergo anum deformem: elige probatæ in Domino continentiæ. Quid te adolescentula, quid pulchra, quid luxuriosa delectat? Vteris balneis, cute nitida, rubicundis genis incedis, carnibus vesceris, affluis diuitiis, pretiosa veste circundaris: & iuxta serpentem mortiferum securè dormire te credis? At non habitas in eodem hospitio. In nocte dumtaxat: cœterum totos dies in hujus confabulatione consumis. Quare solus cum sola, & non cum arbitris sedes: vt, cum ipse non pecces, alijs peccare videaris; vt exemplo sis miseris, qui nominis tui

aucto-

ctoritate delinquant? Tu quoque virgo, vel vidua, tam longo sermone viri retineris? cur cùm solo icta non metuis? saltem alui te, & vesicæ cogat essitas, vt exeas foras: vt deseras in hac re eum, n quo licentius, quàm cum germano, multo inue- undius, quàm cum marito, egisti. Sed de scriptu- sanctis aliquid interrogas: Interroga publicè, liant pedisequæ, audiant comites tuæ. Omne id manifestatur, lux est. Bonus sermo secreta quærit, quin potius delectatur laudibus suis, & imonio plurimorum. Magister egregius conté- viros, despicit fratres, & in vnius mulierculæ se- a eruditione desudat. Declinaui parumper de disputatione, aliorum occasione, &, dum in- em Pacatulam instituo, imò & nutrio, multarũ to mihi male pacatarum bella suscepi. Reuer- d propositum. Sexus fœmineus suo iungatur se- nesciat, imò timeat cum pueris ludere. Nullũ udicum verbum nouerit: & si fortè in tumultu iliæ discurrentis aliquid audiat, non intelligat. ris nutum pro verbis, ac monitis, pro imperio cat. Amet vt parentem, subijciatur vt dominæ, at vt magistram. Cùm autem virgunculam m, & edentulam septimus ætatis annus exce- , & cœperit erubescere, scire quid taceat, dubi- quid dicat: discat memoriter psalterium, & vs- d annos pubertatis libros Salomonis, Euange- postolos, & Prophetas sui cordis thesaurum t: nec liberius procedat ad publicum, nec sem- cclesiarum quærat celebritatẽ: in cubiculo suo delicias habeat: nunquam iuuenculos, nun- cincinnatos videat: vocis dulcedines per au- nimam vulnerantes, puellarumque lasciuia lantur: quæ quanto licentius adeunt, tanto dif- is euitantur: & quod didicerunt, secreto docẽt, samq; Danaen vulgi sermonibus violant. Sic gistra comes, pedagoga custos, non multo vi-

Ouid. in Metamor.

verò, inquiunt. Vnusquisque enim, in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat. Circuncisus quis,
1. Cor. 7.
id est, virgo vocatus est: non adducat præputium, hoc est, nõ quærat pelliceas tunicas nuptiarum, quibus Adam, eiectus de paradiso virginitatis, indutus est. In præputio quis vocatus est, hoc est, habens vxorem, & matrimonij pelle circundatus: non quærat virginitatis, & æternæ pudicitiæ nuditatem, quam semel habere desiuit: sed vtatur vase suo in sanctificatione, & pudicitia: bibatque de fontibus suis: & non quærat cisternas luparum dissipatas: quæ purissimas aquas pudicitiæ continere non possunt. Vnde & idem Paulus in eodem capitulo, de virginitate & nuptijs disputans, seruos carnis vocat in matrimonio constitutos, liberos eos, qui absque iugo nuptiarum tota Domino seruiunt libertate. Quod loquimur, non in vniuersum loquimur, sed in parte tractamus, nec de omnibus, sed quibusdam dicimus; ad vtrumque enim sexum, non solum ad vas infirmum, noster sermo dirigitur. Virgo es: quid te mulieris delectat societas? quid fragilem, & subtilem ratem magnis committis fluctibus, & grande periculum nauigationis incertæ securus ascendis? Nescis quid desideres, & tamen sic ei iungeris, quasi aut ante desideraueris, aut, vt leuissime dicam, postea desideraturus sis. Sed ad ministerium iste sexus est aptior. Elige ergo anum deformem: elige probatæ in Domino continentiæ. Quid te adolescentula, quid pulchra, quid luxuriosa delectat? Vteris balneis, cute nitida, rubicundis genis incedis, carnibus vesceris, affluis diuitiis, pretiosa veste circundaris: & iuxta serpentem mortiferum securè dormire te credis? At non habitas in eodem hospitio. In nocte dumtaxat: cœterum totos dies in hujus confabulatione consumis. Quare solus cum sola, & non cum arbitris sedes: vt, cùm ipse non pecces, alijs peccare videaris: vt exemplo sis miseris, qui nominis tui

Gen. 3.

Virginitatis professio non deserenda.

Hier. 2.

1. Cor. 7.

aucto-

ctorita'e delinquant? Tu quoque virgo, vel vidua,
tam longo sermone viri retineris? cur cùm solo
licta non metuis? saltem alui te, & vesicæ cogat
essitas, vt exeas foras: vt deseras in hac re eum,
m quo licentius, quàm cum germano, multo inue-
cundius, quàm cum marito, egisti. Sed de scriptu-
sanctis aliquid interrogas: Interroga publicè,
diant pedisequæ, audiant comites tuæ. Omne
od manifestatur, lux est. Bonus sermo secreta
n quærit, quin potius delectatur laudibus suis, &
timonio plurimorum. Magister egregius contē-
viros, despicit fratres, & in vnius mulierculæ se-
ta eruditione desudat. Declinaui parumper de
a disputatione, aliorum occasione, &, dum in-
tem Pacatulam instituo, imò & nutrio, multarū
ito mihi male pacatarum bella suscepi. Reuer-
ad propositum. Sexus fœmineus suo iungatur se-
nesciat, imò timeat cum pueris ludere. Nullū
udicum verbum nouerit: & si fortè in tumultu
iliæ discurrentis aliquid audiat, non intelligat.
tris nutum pro verbis, ac monitis, pro imperio
cat. Amet vt parentem, subijciatur vt dominæ,
eat vt magistram. Cùm autem virgunculam
em, & edentulam septimus ætatis annus exce-
t, & cœperit erubescere, scire quid taceat, dubi-
quid dicat: discat memoriter psalterium, & vs-
ad annos pubertatis libros Salomonis, Euange-
Apostolos, & Prophetas sui cordis thesaurum
at: nec liberius procedat ad publicum, nec sem-
ecclesiarum quærat celebritatē: in cubiculo suo
s delicias habeat: nunquam iuuenculos, nun-
n cincinnatos videat: vocis dulcedines per au-
animam vulnerantes, puellarumque lasciuia
llantur: quæ quanto licentius adeunt, tanto dif-
ius euitantur: & quod didicerunt, secreto docēt,
isamq; Danaen vulgi sermonibus violant. Sic — *Ouid. in Metamor.*
agistra comes, pedagoga custos, non multo vi-

verò, inquiunt. Vnusquisque enim, in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat. Circuncisus quis, id est, virgo vocatus est: non adducat præputium, hoc est, nō quærat pelliceas tunicas nuptiarum, quibus Adam, eiectus de paradiso virginitatis, indutus est. In præputio quis vocatus est, hoc est, habens vxorem, & matrimonij pelle circundatus: non quærat virginitatis, & æternæ pudicitiæ nuditatem, quam semel habere desiuit: sed vtatur vase suo in sanctificatione, & pudicitia: bibatque de fontibus suis: & non quærat cisternas luparum dissipatas: quæ purissimas aquas pudicitiæ continere non possunt. Vnde & idem Paulus in eodem capitulo, de virginitate & nuptijs disputans, seruos carnis vocat in matrimonio constitutos, liberos eos, qui absque iugo nuptiarum tota Domino seruiunt libertate. Quod loquimur, non in vniuersum loquimur, sed in parte tractamus, nec de omnibus, sed quibusdam dicimus; ad vtrumque enim sexum, non solum ad vas infirmum, noster sermo dirigitur. Virgo es: quid te mulieris delectat societas? quid fragilem, & subtilem ratem magnis committis fluctibus, & grande periculum nauigationis incertæ securus ascendis? Nescis quid desideres, & tamen sic ei iungeris, quasi aut ante desideraueris, aut, vt leuissime dicam, postea desideraturus sis. Sed ad ministerium iste sexus est aptior. Elige ergo anum deformem: elige probatæ in Domino continentiæ. Quid te adolescentula, quid pulchra, quid luxuriosa delectat? Vteris balneis, cute nitida, rubicundis genis incedis, carnibus vesceris, affluis diuitiis, pretiosa veste circundaris: & iuxta serpentem mortiferum securè dormire te credis? At non habitas in eodem hospitio. In nocte dumtaxat: cœterum totos dies in hujus confabulatione consumis. Quare solus cum sola, & non cum arbitris sedes: vt, cùm ipse non pecces, alijs peccare videaris; vt exemplo sis miseris, qui nominis tui

aucto-

1. Cor. 7.

Gen. 3.

Virginitatis professio non deserenda.

Hier. 2.

1. Cor. 7.

ctoritate delinquant? Tu quoque virgo, vel vidua, tam longo sermone viri retineris? cur cùm solo icta non metuis? saltem alui te, & vesicæ cogat cessitas, vt exeas foras: vt deseras in hac re eum, n quo licentius, quàm cum germano, multo inuecundius, quàm cum marito, egisti. Sed de scriptu- sanctis aliquid interrogas: Interroga publicè, diant pedisequæ, audiant comites tuæ. Omne, od manifestatur, lux est. Bonus sermo secreta n quærit, quin potius delectatur laudibus suis, & stimonio plurimorum. Magister egregius contêt viros, despicit fratres, & in vnius mulierculæ seeta eruditione desudat. Declinaui parumper de ea disputatione, aliorum occasione, &, dum intem Pacatulam instituo, imò & nutrio, multarũ bito mihi male pacatarum bella suscepi. Reuert ad propositum. Sexus fœmineus suo iungatur sei: nesciat, imò timeat cum pueris ludere. Nullũ pudicum verbum nouerit: & si fortè in tumultu milia discurrentis aliquid audiat, non intelligat. atris nutum pro verbis, ac monitis, pro imperio beat. Amet vt parentem, subijciatur vt dominæ, neat vt magistram. Cùm autem virgunculam dem, & edentulam septimus ætatis annus excerit, & cœperit erubescere, scire quid taceat, dubire quid dicat: discat memoriter psalterium, & vsue ad annos pubertatis libros Salomonis, Euangea, Apostolos, & Prophetas sui cordis thesaurum ciat: nec liberius procedat ad publicum, nec semer ecclesiarum quærat celebritatẽ: in cubiculo suo ras delicias habeat: nunquam iuuenculos, nunam cincinnatos videat: vocis dulcedines per aum animam vulnerantes, puellarumque lasciuia pellantur: quæ quanto licentius adeunt, tanto difcilius euitantur; & quod didicerunt, secreto docêt, clusamq; Danaen vulgi sermonibus violant. Sit magistra comes, pedagoga custos, non multo vi- *Ouid. in Metamor.*

verò, inquiunt. Vnusquisque enim, in qua vocatio-
1. Cor. 7. ne vocatus est, in ea permaneat. Circuncisus quis,
id est, virgo vocatus est: non adducat præputium,
hoc est, nō quærat pelliceas tunicas nuptiarum, qui-
Gen. 3. bus Adam, eiectus de paradiso virginitatis, indutus
Virginitatis professio non deferenda. est. In præputio quis vocatus est, hoc est, habens
vxorem, & matrimonij pelle circundatus: non quæ-
rat virginitatis, & æternæ pudicitiæ nuditatem,
quam semel habere desiuit: sed vtatur vase suo in
sanctificatione, & pudicitia: bibatque de fontibus
suis: & non quærat cisternas luparum dissipatas: quæ
Hier. 2. purissimas aquas pudicitiæ continere non possunt.
Vnde & idem Paulus in eodem capitulo, de virgini-
tate & nuptijs disputans, seruos carnis vocat in ma-
1. Cor. 7. trimonio constitutos, liberos eos, qui absque iugo
nuptiarum tota Domino seruiunt libertate. Quod
loquimur, non in vniuersum loquimur, sed in parte
tractamus, nec de omnibus, sed quibusdam dicimus;
ad vtrumque enim sexum, non solum ad vas infir-
mum, noster sermo dirigitur. Virgo es: quid te mu-
lieris delectat societas? quid fragilem, & subtilem
ratem magnis committis fluctibus, & grande peri-
culum nauigationis incertæ securus ascendis? Nescis
quid desideres, & tamen sic ei iungeris, quasi aut an-
te desideraueris, aut, vt leuissime dicam, postea de-
sideraturus sis. Sed ad ministerium iste sexus est ap-
tior. Elige ergo anum deformem: elige probatæ in
Domino continentiæ. Quid te adolescentula, quid
pulchra, quid luxuriosa delectat? Vteris balneis, cu-
te nitida, rubicundis genis incedis, carnibus vesce-
ris, affluis diuitiis, pretiosa veste circundaris: &
iuxta serpentem mortiferum securè dormire te cre-
dis? At non habitas in eodem hospitio. In nocte
dumtaxat: cæterum totos dies in hujus confabula-
tione consumis. Quare solus cum sola, & non cum
arbitris sedes: vt, cum ipse non pecces, alijs pecca-
re videaris; vt exemplo sis miseris, qui nominis tui

ſtoritate delinquant? Tu quoque virgo, vel vidua,
r tam longo ſermone viri retineris? cur cùm ſolo
ſicta non metuis? ſaltem alui te, & veſicæ cogat
ceſſitas, vt exeas foras: vt deſeras in hac re eum,
m quo licentius, quàm cum germano, multo inue-
cundius, quàm cum marito, egiſti. Sed de ſcriptu-
ſanctis aliquid interrogas: Interroga publicè,
diant pediſequæ, audiant comites tuæ. Omne
od manifeſtatur, lux eſt. Bonus ſermo ſecreta
n quærit, quin potius delectatur laudibus ſuis, &
ſtimonio plurimorum. Magiſter egregius contê-
t viros, deſpicit fratres, & in vnius mulierculæ ſe-
eta eruditione deſudat. Declinaui parumper de
ea diſputatione, aliorum occaſione, &, dum in-
ntem Pacatulam inſtituo, imò & nutrio, multarũ
bito mihi male pacatarum bella ſuſcepi. Reuer-
r ad propoſitum. Sexus fœmineus ſuo iungatur ſe-
i: neſciat, imò timeat cum pueris ludere. Nullũ
pudicum verbum nouerit: & ſi fortè in tumultu
miliæ diſcurrentis aliquid audiat, non intelligat.
atris nutum pro verbis, ac monitis, pro imperio
abeat. Amet vt parentem, ſubijciatur vt dominæ,
meat vt magiſtram. Cùm autem virgunculam
dem, & edentulam ſeptimus ætatis annus exce-
erit, & cœperit erubeſcere, ſcire quid taceat, dubi-
re quid dicat: diſcat memoriter pſalterium, & vſ-
ue ad annos pubertatis libros Salomonis, Euange-
a, Apoſtolos, & Prophetas ſui cordis theſaurum
iciat: nec liberius procedat ad publicum, nec ſem-
er eccleſiarum quærat celebritatẽ: in cubiculo ſuo
ras delicias habeat: nunquam iuuenculos, nun-
uam cincinnatos videat: vocis dulcedines per au-
em animam vulnerantes, puellarumque laſciuia
epellantur: quæ quanto licentius adeunt, tanto dif-
cilius euitantur: & quod didicerunt, ſecreto docẽt,
nclúſamq; Danaen vulgi ſermonibus violant. Sit *Ouid. in Metamor.*
i magiſtra comes, pedagoga cuſtos, non multo vi-

ctoritate delinquant? Tu quoque virgo, vel vidua, tam longo sermone viri retineris? cur cùm solo icta non metuis? saltem alui te, & vesicæ cogat cessitas, vt exeas foras: vt deseras in hac re eum, in quo licentius, quàm cum germano, multo inuecundius, quàm cum marito, egisti. Sed de scriptu- sanctis aliquid interrogas: Interroga publicè, diant pedisequæ, audiant comites tuæ. Omne od manifestatur, lux est. Bonus sermo secreta n quærit, quin potius delectatur laudibus suis, & stimonio plurimorum. Magister egregius contẽ t viros, despicit fratres, & in vnius mulierculæ se- cta eruditione desudat. Declinaui parumper de ea disputatione, aliorum occasione, &, dum in- ntem Pacatulam instituo, imò & nutrio, multarũ bito mihi male pacatarum bella suscepi. Reuer- r ad propositum. Sexus fœmineus suo iungatur se- i: nesciat, imò timeat cum pueris ludere. Nullũ pudicum verbum nouerit: & si fortè in tumultu milia discurrentis aliquid audiat, non intelligat. atris nutum pro verbis, ac monitis, pro imperio beat. Amet vt parentem, subijciatur vt dominæ, meat vt magistram. Cùm autem virgunculam dem, & edentulam septimus ætatis annus exce- it, & cœperit erubescere, scire quid taceat, dubi- re quid dicat: discat memoriter psalterium, & vs- ue ad annos pubertatis libros Salomonis, Euange- , Apostolos, & Prophetas sui cordis thesaurum iciat: nec liberius procedat ad publicum, nec sem- er ecclesiarum quærat celebritatẽ: in cubiculo suo tras delicias habeat: nunquam iuuenculos, nun- uam cincinnatos videat: vocis dulcedines per au- m animam vulnerantes, puellarumque lasciuia pellantur: quæ quanto licentius adeunt, tanto dif- cilius euitantur; & quod didicerunt, secreto docẽt, clusamq; Danaen vulgi sermonibus violant. Sit magistra comes, pedagoga custos, non multo vi- *Ouid. in Metamor.*

no dedita, non, iuxta Apostolum, otiosa atque verbosa, sed sobria, grauis, lanifica, & ea tantum loquens, quæ animum puellarem ad virtutem instituant. Vt enim aqua in areola digitum sequitur præcedentem: ita ætas mollis, & tenera in vtramque partem flexibilis est, & quocunque duxeris, trahitur. Solent lasciui, & comptuli iuuenes blanditiis, affabilitate, munusculis aditum sibi per nutrices, aut alumnas quærere, & cùm clementer intrauerint, de scintillis incendia concitare, paulatimque proficere ad impudentiam, & nequaquam posse prohiberi, illo in se versiculo comprobato: Ægre reprehendas, quod sinis consuescere. Pudet dicere, & tamen dicendum est: Nobiles fęminæ, quæ nobiliores habuere neglectui procos, vilissimæ conditionis hominibus & seruulis copulantur, ac sub nomine religionis, & vmbra continentiæ, interdum deserunt viros Helenæ, sequuntur Alexandros, nec Menelaos pertimescunt. Videntur hæc, planguntur, & non vindicantur: quia multitudo peccantium peccandi licentiam subministrat. Prô nefas, orbis terrarum ruit, in nobis peccata non ruunt. Vrbs inclyta, & Romani imperij caput, vno hausta est incendio. Nulla est regio, quæ non exules Romanos habeat: in cineres ac fauillas sacræ quondam ecclesiæ conciderunt, & tamen studemus auaritiæ. Viuimus quasi altera die morituri, & ædificamus quasi semper in hoc sæculo victuri. Auro parietes, auro laquearia, aureo fulgent capita columnarum: & nudus, atque esuriens ante fores nostras Christus in paupere moritur. Legimus Aaron pontificem isse obuiam furentibus flammis, &, accenso thuribulo, Dei iram cohibuisse. Stetit inter mortem, & vitam sacerdos magnus: nec vltra vestigia eius ignis procedere ausus est. Moysi loquitur Deus: Dimitte me, & delebo populum istum. Quando dicit, Dimitte me, ostendit se teneri posse, ne faciat quod minatus est. Dei enim

1. Tim. 3. *Sozim. lib. 9.* *Leuit. 10.* *Exod. 31.*

enim potentiam serui preces impediebant. Quis, putas, ille sub cælo est, qui nunc iræ Dei possit occurrere? qui obuiare flammis? & cum Apostolo dicere; Optabam ego anathema esse pro fratribus meis? Pereunt cum pastoribus greges: quia sicut populus, sic sacerdos. Moyses compassionis loquebatur affectu: Si dimittis populo huic, dimitte: sin autem, dele me de libro tuo. Vult perire cum pereuntibus, nec propria salute contentus est. Gloria quippe regis, multitudo populi. His Pacatula nostra nata est temporibus: inter hæc crepundia primam carpit ætatem, ante lacrymas scitura, quam risum: prius fletum sensura, quàm gaudium: necdum introitus, iam exitus: talem semper putet fuisse mundum: nesciat præterita, fugiat præsentia, futura desideret. Hæc vt tumultuario sermone dictarem, &, post neces amicorum, luctumque perpetuum, infanti senex longo postliminio scriberem, tua, Gaudenti frater, impulit caritas: maluique parum quàm nihil omnino poscenti dare: quia in altero voluntas oppressa luctu, in altero amicitiæ dissimulatio est.

Rom. 9.

Esa. 24.

Exod. 32.

ARGVMENTVM.

Eustochium, sola ex omnibus liberis Paulæ; nobilis apud Romanos matronæ, perpetuam virginitatem professa, matrē vsque in Bethleem, vbi sanctissime cum virginibus in monasterio ambæ vixerunt, secuta est. Hanc nunc D. Hieronymus docet, quomodo custodire virginitatem debeat: eosque qui castitatis specie ventri, auaritieq. inseruiunt, acriter interea reprehendit.

HIERONYMVS AD
Eustochium de custodia
virginitatis.

EPISTOLA XVII.

Audi

XXII. *Psal. 44.* AVdi filiá & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui: & concupiscet rex decorem tuum. Hęc idcirco, domina mea Eustochium, scribo (dominam quippe vocare debeo sponsã Dñi mei) vt ex ipso principio lectionis agnosceres, non me nunc laudem virginitatis esse dicturum, quam probasti optimã, & consequuta es; nec enumeraturum molestias nuptiarũ, quomodo vterus intumescat, infans vagiat, cruciet pellex, domus cura solicitet, & omnia quæ putantur bona, mors extrema præcidat: sed vt ante legeres tibi exeunti de Sodoma timendum esse Loth vxoris exemplum. Nolo tibi venire superbiam de proposito, sed timorem. Nemo inter serpentes & scorpiones securus ingreditur. *Ad timorẽ hortatio.* Magnis inimicorum circundamur agminibus: hostiũ plena sunt omnia. Quandiu hoc fragili corpore detinemur, quandiu habemus thesaurum istum in vasis fictilibus, & concupiscit spiritus aduersus carnem, & caro aduersus spiritum: nulla est certa victoria: Aduersarius noster diabolus tanquam leo rugiens, aliquem deuorare quærens circuit. Si Apostolus vas electionis & separatus in Euangelium Christi, ob carnis aculeos & incentiua vitiorum, reprimit corpus suum, & seruituti subiicit, ne aliis prædicans, ipse reprobus inueniatur: & tamen videt aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis suę, & captiuum se in legem duci peccati: si post nuditatem, ieiunia, fames, carcerem, flagella, supplicia, in semetipsum reuersus exclamat: Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? tu te putas securam esse debere? Caue quæso, nequando de te dicat Deus: Virgo Israel cecidit, & non est qui suscitet eam. Audenter loquar: Cùm omnia possit Deus, suscitare virginem non potest post ruinam. *Virginitas amissa irreparabilis* Valet quidem liberare de pœna, sed non vult coronare corruptam. Timeamus illam prophetiam, ne in nobis etiam cópleatur.

Virgines bonæ deficient. Obserua quid dicat: Et virgines bonæ deficient: quia sunt & virgines malę. Qui viderit, inquit, mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est in corde suo. Perit ergo & mente virginitas. Istæ sunt virgines malæ, virgines carne, non spiritu; virgines stultæ, quæ oleum non habentes, excluduntur à *sponso*. Si autem & illę quæ virgines sunt, ob alias tamen culpas virginitate corporum non saluantur: quid fiet illis, quæ prostituerunt membra Christi, & mutauerunt templum sanctispiritus in lupanar? Si quid itaque in me potest esse consilij, si experto creditur: hoc primum moneo, hoc obtestor, vt sponsa Christi vinum fugiat pro veneno. Hæc aduersus adolescentiam prima arma sunt dæmonum Non sic auaritia quatit, inflat superbia, delectat ambitio. Vinum & adolescentia duplex est incendium voluptatis. Quid oleũ flammæ adiicimus? quid ardenti corpusculo fomenta ignium ministramus? Noe vinum bibit, & inebriatus est. Manducauit enim populus & bibit & surrexerunt ludere. Daniel desideriorum vir appellatus est; quia panem desiderij non manducauit, & vinum concupiscentiæ non bibit. Innumerabilia sunt de scripturis diuina responsa, quæ gulam damnant, & simplices cibos probent. Ex quo solicitè prouidendum est, vt quos saturitas de Paradiso expulit, reducat esuries. Quod si volueris respondere, de nobili stirpe generatam, semper in deliciis, semper in plumis, non posse à vino & esculentioribus cibis abstinere, nec his legibus viuere, districtius respondebo: Viue ergo lege tua, quæ Dei non potes. Non quòd Deus vniuersitatis creator & Dominus, intestinorum nostrorum rugitu & inanitate ventris, pulmonisque delectetur ardore: sed quod aliter pudicitia tuta esse non possit. Piget dicere, quot quotidie virgines ruant, quantas de suo gremio mater perdat ecclesia: super quæ sydera inimicus superbus ponat thronum

Vinum virgo fugiat.

Danielis abstinentia.

XXII. *Psal. 44.* Audi filiá & vide, & inclina aurem tuam, & obliuescere populum tuum, & domum patris tui: & concupiscet rex decorem tuum. Hęc idcirco, domina mea Eustochum, scribo (dominam quippe vocare debeo sponsã. Dñi mei) vt ex ipso principio lectionis agnosceres, non me nunc laudem virginitatis esse dicturum, quam probasti optimã, & consequuta es; nec enumeraturum molestias nuptiarũ, quomodo vterus intumescat, infans vagiat, cruciet pellex, domus cura solicitet, & omnia quæ putantur bona, mors extrema præcidat: sed vt intelligeres tibi exeunti de Sodoma timendum esse Loth vxoris exemplum. Nolo tibi venire superbiam de proposito, sed timorem. Nemo inter serpentes & scorpiones securus ingreditur. Magnis inimicorum circundamur agminibus: hostiũ plena sunt omnia. Quandiu hoc fragili corpore detinemur, quandiu habemus thesaurum istum in vasis fictilibus, & concupiscit spiritus aduersus carnem, & caro aduersus spiritum: nulla est certa victoria: Aduersarius noster diabolus tanquam leo rugiens, aliquem deuorare quærens circuit. Si Apostolus vas electionis & separatus in Euangelium Christi, ob carnis aculeos & incentiua vitiorum reprimit corpus suum, & seruituti subiicit, ne aliis prædicans, ipse reprobus inueniatur: & tamen videt aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis suę, & captiuum se in legem duci peccati: si post nuditatem, ieiunia, fames, carcerem, flagella, supplicia, in semetipsum reuersus exclamat: Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? tu te putas securam esse debere? Caue quæso, nequando de te dicat Deus: Virgo Israel cecidit, & non est qui suscitet eam. Audenter loquar: Cùm omnia possit Deus, suscitare virginem non potest post ruinam. Valet quidem liberare de pœna, sed non vult coronare corruptam. Timeamus illam prophetiam, ne in nobis etiam cõpleatur.

Ad timorẽ hortatio.

Virginitas amissa irreparabilis

Virgi-

Virgines bonæ deficient. Obserua quid dicat: Et virgines bonæ deficient: quia sunt & virgines malę. Qui viderit, inquit, mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est in corde suo. Perit ergo & mente virginitas. Istæ sunt virgines malæ, virgines carne, non spiritu; virgines stultæ, quæ oleum non habentes, excluduntur à *sponso*. Si autem & illę quæ virgines sunt, ob alias tamen culpas virginitate corporum non saluantur: quid fiet illis, quæ prostituerunt membra Christi, & mutauerunt templum sanctispiritus in lupanar? Si quid itaque in me potest esse consilij, si experto creditur: hoc primum moneo, hoc obtestor, vt sponsa Christi vinum fugiat pro veneno. Hæc aduersus adolescentiam prima arma sunt dæmonum. Non sic auaritia quatit, inflat superbia, delectat ambitio. Vinum & adolescentia duplex est incendium voluptatis. Quid oleũ flammæ adiicimus? quid ardenti corpusculo fomenta ignium ministramus? Noe vinum bibit, & inebriatus est. Manducauit enim populus & bibit & surrexerunt ludere. Daniel desideriorum vir appellatus est; quia panem desiderij non manducauit, & vinum concupiscentiæ non bibit. Innumerabilia sunt de scripturis diuina responsa, quæ gulam damnant, & simplices cibos probent. Ex quo solicitè prouidendum est, vt quos saturitas de Paradiso expulit, reducat esuries. Quod si volueris respondere, de nobili stirpe generatam, semper in deliciis, semper in plumis, non posse à vino & esculentioribus cibis abstinere, nec his legibus viuere, districtius respondebo: Viue ergo lege tua, quæ Dei non potes. Non quòd Deus vniuersitatis creator & Dominus, intestinorum nostrorum rugitu & inanitate ventris, pulmonisque delectetur ardore: sed quod aliter pudicitia tuta esse non possit. Piget dicere, quot quotidie virgines ruant, quantas de suo gremio mater perdat ecclesia: super quæ sydera inimicus superbus ponat thronum

Vinum virgo fugiat.

Danielis abstinētia.

XXII. Psal. 44. AVdi filiã & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui: & concupiscet rex decorem tuum. Hęc idcirco, domina mea Eustochium, scribo (dominam quippe vocare debeo sponsã. Dñi mei) vt ex ipso principio lectionis agnosceres, non me nunc laudem virginitatis esse dicturum, quam probasti optimã, & consequuta es; nec enumeraturum molestias nuptiarũ, quomodo vterus intumescat, infans vagiat, cruciet pellex, domus cura solicitet, & omnia quæ putantur bona, mors extrema præcidat: sed vt intelligeres tibi exeunti de Sodoma timendum esse Loth vxoris exemplum. Nolo tibi venire superbiam de proposito, sed timorem. Nemo inter serpentes & scorpiones securus ingreditur. Magnis inimicorum circundamur agminibus: hostiũ plena sunt om̃ia. Quandiu hoc fragili corpore detinemur, quandiu habemus thesaurum istum in vasis fictilibus, & concupiscit spiritus aduersus carnem, & caro aduersus spiritum: nulla est certa victoria: Aduersarius noster diabolus tanquam leo rugiens, aliquem deuorare quærens circuit. Si Apostolus vas electionis & separatus in Euangelium Christi, ob carnis aculeos & incentiua vitiorum reprimit corpus suum, & seruituti subiicit, ne aliis prædicans, ipse reprobus inueniatur: & tamen videt aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis suę, & captiuum se in legem duci peccati: si post nuditatem, ieiunia, fames, carcerem, flagella, supplicia, in semetipsum reuersus exclamat: Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? tu te putas securam esse debere? Caue quæso, nequando de te dicat Deus: Virgo Israel cecidit, & non est qui suscitet eam. Audenter loquar: Cùm omnia possit Deus, suscitare virginem non potest post ruinam. Valet quidem liberare de pœna, sed non vult coronare corruptam. Timeamus illam prophetiam, ne in nobis etiam cõpleatur.

Ad timorẽ hortatio.

Virginitas amissa irreparabilis.

Virgi-

Virgines bonæ deficient. Obserua quid dicat: Et virgines bonæ deficient: quia sunt & virgines malę. Qui viderit, inquit, mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est in corde suo. Perit ergo & mente virginitas. Istæ sunt virgines malæ, virgines carne, non spiritu; virgines stultæ, quæ oleum non habentes, excluduntur à *sponso*. Si autem & illę quæ virgines sunt, ob alias tamen culpas virginitate corporum non saluantur: quid fiet illis, quæ prostituerunt membra Christi, & mutauerunt templum sancti spiritus in lupanar? Si quid itaque in me potest esse consilij, si experto creditur: hoc primum moneo, hoc obtestor, vt sponsa Christi vinum fugiat pro veneno. Hæc aduersus adolescentiam prima arma sunt dæmonum. Non sic auaritia quatit, inflat superbia, delectat ambitio. Vinum & adolescentia duplex est incendium voluptatis. Quid oleũ flammæ adiicimus? quid ardenti corpusculo fomenta ignium ministramus? Noe vinum bibit, & inebriatus est. Manducauit enim populus & bibit & surrexerunt ludere. Daniel desideriorum vir appellatus est; quia panem desiderij non manducauit, & vinum concupiscentiæ non bibit. Innumerabilia sunt de scripturis diuina responsa, quæ gulam damnant, & simplices cibos probent. Ex quo solicitè prouidendum est, vt quos saturitas de Paradiso expulit, reducat esuries. Quod si volueris respondere, de nobili stirpe generatam, semper in deliciis, semper in plumis, non posse à vino & esculentioribus cibis abstinere, nec his legibus viuere, districtius respondebo: Viue ergo lege tua, quæ Dei non potes. Non quòd Deus vniuersitatis creator & Dominus, intestinorum nostrorum rugitu & inanitate ventris, pulmonisque delectetur ardore: sed quod aliter pudicitia tuta esse non possit. Piget dicere, quot quotidie virgines ruant, quantas de suo gremio mater perdat ecclesia: super quæ sydera inimicus superbus ponat thronum suum.

Vinum virgo fugiat.

Danielis abstinẽtia.

XXII. AVdi filiã & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum, & domum patris
Psal. 44. tui: & concupiscet rex decorem tuum. Hęc idcirco, domina mea Eustochum, scribo (dominam quippe vocare debeo sponsã Dñi mei) vt ex ipso principio lectionis agnosceres, non me nunc laudem virginitatis esse dicturum, quam probasti optimã, & consequuta es; nec enumeraturum molestias nuptiarũ, quomodo vterus intumescat, infans vagiat, cruciet pellex, domus cura solicitet, & omnia quæ putantur bona, mors extrema præcidat: sed vt intelligeres tibi exeunti de Sodoma timendum esse Loth vxoris exemplum. Nolo tibi venire superbiam de proposito, sed timorem. Nemo inter serpentes & scorpiones securus ingreditur. Magnis inimicorum circundamur agminibus: hostiũ plena sunt omnia. Quandiu hoc fragili corpore detinemur, quandiu habemus thesaurum istum in vasis fictilibus, & concupiscit spiritus aduersus carnem, & caro aduersus spiritum: nulla est certa victoria: Aduersarius noster diabolus tanquam leo rugiens, aliquem deuorare quærens circuit. Si Apostolus vas electionis & separatus in Euangelium Christi, ob carnis aculeos & incentiua vitiorum reprimit corpus suum, & seruituti subiicit, ne aliis prædicans, ipse reprobus inueniatur: & tamen videt aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis suę, & captiuum se in legem duci peccati: si post nuditatem, ieiunia, fames, carcerem, flagella, supplicia, in semetipsum reuersus exclamat: Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? tu te putas securam esse debere? Caue quæso, nequando de te dicat Deus: Virgo Israel cecidit, & non est qui suscitet eam. Audenter loquar: Cùm omnia possit Deus, suscitare virginem non potest post ruinam. Valet quidem liberare de pœna, sed non vult coronare corruptam. Timeamus illam prophetiam, ne in nobis etiam cõpleatur.

Ad timorẽ hortatio.

Virginitas amissa irrecuperabilis

Virgi-

Virgines bonæ deficient. Obserua quid dicat: Et virgines bonæ deficient: quia sunt & virgines malę. Qui viderit, inquit, mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est in corde suo. Perit ergo & mente virginitas. Istæ sunt virgines malæ, virgines carne, non spiritu; virgines stultæ, quæ oleum non habentes, excluduntur à *sponso*. Si autem & illę quæ virgines sunt, ob alias tamen culpas virginitate corporum non saluantur: quid fiet illis, quæ prostituerunt membra Christi, & mutauerunt templum sancti spiritus in lupanar? Si quid itaque in me potest esse consilij, si experto creditur: hoc primum moneo, hoc obtestor, vt sponsa Christi vinum fugiat pro veneno. Hæc aduersus adolescentiam prima arma sunt dæmonum. Non sic auaritia quatit, inflat superbia, delectat ambitio. Vinum & adolescentia duplex est incendium voluptatis. Quid oleũ flammæ adiicimus? quid ardenti corpusculo fomenta ignium ministramus? Noe vinum bibit, & inebriatus est. Manducauit enim populus & bibit & surrexerunt ludere. Daniel desideriorum vir appellatus est; quia panem desiderij non manducauit, & vinum concupiscentiæ non bibit. Innumerabilia sunt de scripturis diuina responsa, quæ gulam damnant, & simplices cibos probent. Ex quo solicitè prouidendum est, vt quos saturitas de Paradiso expulit, reducat esuries. Quod si volueris respondere, de nobili stirpe generatam, semper in deliciis, semper in plumis, non posse à vino & esculentioribus cibis abstinere, nec his legibus viuere, districtius respondebo: Viue ergo lege tua, quæ Dei non potes. Non quòd Deus vniuersitatis creator & Dominus, intestinorum nostrorum rugitu & inanitate ventris, pulmonisque delectetur ardore: sed quod aliter pudicitia tuta esse non possit. Piget dicere, quot quotidie virgines ruant, quantas de suo gremio mater perdat ecclesia: super quæ sydera inimicus superbus ponat thronum

Vinum virgo fugiat.

Danielis abstinentia.

 suum.

Virgines bonæ deficient. Obserua quid dicat: Et virgines bonæ deficient: quia sunt & virgines malę. Qui viderit, inquit, mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est in corde suo. Perit ergo & mente virginitas. Istæ sunt virgines malæ, virgines carne, non spiritu; virgines stultæ, quæ oleum non habentes, excluduntur à sponso. Si autem & illę quæ virgines sunt, ob alias tamen culpas virginitate corporum non saluantur: quid fiet illis, quæ prostituerunt membra Christi, & mutauerunt templum sancti spiritus in lupanar? Si quid itaque in me potest esse consilij, si experto creditur: hoc primum moneo, hoc obtestor, vt sponsa Christi vinum fugiat pro veneno. Hæc aduersus adolescentiam prima arma sunt dæmonum Non sic auaritia quatit, inflat superbia, delectat ambitio. Vinum & adolescentia duplex est incendium voluptatis. Quid oleũ flammæ adiicimus? quid ardenti corpusculo fomenta ignium ministramus? Noe vinum bibit, & inebriatus est. Manducauit enim populus & bibit & surrexerunt ludere. Daniel desideriorum vir appellatus est; quia panem desiderij non manducauit, & vinum concupiscentiæ non bibit. Innumerabilia sunt de scripturis diuina responsa, quæ gulam damnant, & simplices cibos probent. Ex quo solicitè prouidendum est, vt quos saturitas de Paradiso expulit, reducat esuries. Quod si volueris respondere, de nobili stirpe generatam, semper in deliciis, semper in plumis, non posse à vino & esculentioribus cibis abstinere, nec his legibus viuere, districtius respondebo: Viue ergo lege tua, quæ Dei non potes. Non quòd Deus vniuersitatis creator & Dominus, intestinorum nostrorum rugitu & inanitate ventris, pulmonisque delectetur ardore: sed quod aliter pudicitia tuta esse non possit. Piget dicere, quot quotidie virgines ruant, quantas de suo gremio mater perdat ecclesia: super quæ sydera inimicus superbus ponat thronum

Vinum virgo fugiat.

Danielis abstinẽtia.

suum. Explosis & exterminatis his quæ nolunt esse virgines, sed videri, nunc ad te mihi omnis dirigatur oratio: quæ quanto prima Romana virgo nobilis esse cœpisti, tanto tibi amplius laborandum est, ne & præsentibus bonis careas & futuris. Nolo habeas consortium matronarum; nolo ad nobilium domos accedas: nolo te frequenter videre, quod contemnens virgo esse voluisti. Ad hominis coniugem Dei sponsa properas? Disce in hac parte superbiam sanctam: scito te illis esse meliorem. Sint tibi sociæ, quas ieiunia tenuant, quibus pallor in facie est, quas & ætas probauit & vita. Esto subiecta parentibus, imitare sponsum tuum. Rarò sit egressus in publicū. Nunquam causa deerit procedendi, si semper quando necesse est, processura sis. Sit tibi moderatus cibus, & nunquam venter expletus. Plures quippe sunt, quæ cùm vino sint sobriæ, ciborum largitate sunt ebriæ. Ad orationem tibi nocte surgenti non indigestio ructum faciat, sed inanitas. Crebrius lege, disce quamplurima. Tenenti codicem somnus obrepat, & cadentē faciem pagina sancta suscipiat. Sint tibi quotidiana ieiunia, & refectio satietatem fugiens. Si quando senseris exteriorem hominē florem adolescentiæ suspirare, & accepto cibo cùm te lectulo compositam dulcis libidinum pompa concusserit, arripe scutum fidei, in quo ignitæ diaboli extinguuntur sagittæ. Carnis amor spiritus amore superatur: desiderium desiderio restinguitur. Laua per singulas noctes lectum tuum, lacrymis tuis stratum tuum riga. Vigila, & esto sicut passer in solitudine. Ne declines aurem tuam in verba malitiæ. Sępe enim indecens aliquid loquentes, tentant mentis arbitrium, si libenter audias virgo quod dicitur si ad ridicula quæque soluaris. Naturali ducimur malo: adulatoribus nostris libenter fauemus, ad laudem suam intrinsecus anima lætatur. Sponsa Christi arca est testamenti, intrinsecus & extrinsecus deaurata,

Quæ hominum consortia virgini cauenda.

Quomodo libidini sit resistendum.

Non audiendi mali, & adulatores

rata,

rata, custos legis Domini. Sicut in illa nihil aliud fuit, nisi tabulæ testamenti, ita & in te nullus sit extrinsecus cogitatus. Maria bonam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Esto & tu Maria: cibis præferto doctrinam. Sorores tuæ cursitent, & quærant quomodo Christum hospitem suscipiant. Tu semel sæculi onere proiecto, sede ad pedes Domini & dic: Inueni quem quærebat anima mea: tenebo eũ, & non dimittam. Semper te cubiculi tui secreta custodiant, & semper tecũ sponsus ludat intrinsecus. Oras; loqueris ad sponsum. Legis: ille tibi loquitur. Dina egressa corrumpitur. Nolo te sponsum quærere per plateas: nolo te circumire angulos ciuitatis Foris vagentur virgines stultæ: tu intrinsecus esto cum sponso. Cùm facis eleemosynam, Deus solus videat. Cùm ieiunas, læta sit facies tua. Vestis nec satis munda, nec sordida, & nulla diuersitate notabilis. Nec satis religiosa velis videri, nec plus humilis quàm necesse, est ne gloriã fugiendo quæras. Plures enim paupertatis, misericordiæ atq. ieiunij arbitros declinantes, hoc ipso cupiunt placere, quòd placere contemnunt: & mirum in modum laus dum vitatur, appetitur. Nec affectatæ sordes, nec exquisitæ munditiæ conueniunt Christiano. Si quid ignoras, si quid de scripturis dubitas, interroga eum quem vita commendat, excusat ætas, fama non reprobat. Aut si non est qui possit exponere, melius est aliquid nescire securè, quàm cum periculo discere; Si quæ ancillulæ sunt comites propositi tui, ne erigaris aduersus eas, ne infleris vt domina. Vnum sponsum habere cœpistis, simul psallitis, Christi simul corpus accipitis: cur mensa diuersa sit? Prouocentur & aliæ: honor virginum sit inuitatio cœterarum. Quod si aliquam senseris infirmiorem in fide, suscipe consolare, blandire, & pudicitiam illius fac lucrum tuum. Auaritiæ tibi quoq. vitandum est malum non vt aliena nõ appetas (hoc enim & publicæ leges puniunt)

Virgo amet secessum.

Qui doctores à virgine consulendi.

Contra auaritiam.

niunt) sed quo tua quæ tibi sunt aliena, non serues. Aliena nobis auri argentique sunt pondera: nostra possessio spiritualis est. Nemo potest duobus dominis seruire. Cogitatio victus spinæ sunt fidei: radix auaritiæ cura gentilium. Terrã & cœlum despiciens, & Christo copulata cantabis: Pars mea Dominus.

Orandi tipora diuidenda.

Post hęc quãquã Apostolus orare nos semper iubeat, & sanctis etiam ipse sit somnus oratio, tamen diuisas orandi horas debemus habere, vt si fortè aliquo fuerimus opere detenti, ipsum nos ad officium tempus admoneat. Horam tertiam, sextam, nonam, diluculum quoque, & vesperam nemo est qui nesciat. Nec cibi sumentur, nisi oratione præmissa: nec recedatur à mensa, nisi referatur Creatori gratia. Noctibus bis terque surgendum: reuoluenda quę de scripturis memoriter retinemus.

Oratio semper adhibenda.

Egredientes de hospitio armet oratio: regredientibus de platea oratio occurrat antequam sessio: nec prius corpusculũ requiescat, quàm anima pascatur. Ad omnem actnm, ad omnem incessum manus pingat crucem. Propone tibi beatam virginem Mariam, quæ tantæ extitit puritatis, vt mater Domini esse mereretur: ad quam cùm Gabriel angelus in viri specie descendisset dicens, Aue gratia plena, dominus tecum, consternata & conterrita respondere non potuit. Nunquam enim à viro fuerat salutata. Denique nuncium discit & loquitur: & quæ hominem formidabat, cum Angelo fabulatur intrepida. Potes & tu mater esse Domini. Accipe tibi donum magnum, nouum, & scribe in eo: & postquam conceperis in vtero, & pepereris filium, dic, A timore tuo cõcepimus Domine, & doluimus, & peperimus spiritum saluationis tuæ, quem fecimus super terram. Tunc & filius tuus tibi respondebit, Ecce mater mea & fratres mei.

Difficultates in via Dei superanda.

Hæc omnia quæ digessimus dura videbuntur ei, qui non amat Christum. Qui autem omnem sæculi põpam pro purgamento habuerit, & vana duxerit vniuersa

sub

sub sole, vt Christum lucrifaciat: qui commortuus est Domino suo, & consurrexit, & crucifixit carnem cum vitiis, & concupiscentiis, liberè proclamabit: Quis nos separabit à charitate Dei? Quis sanctorum sine certamine coronatus est? quære, & inuenies singulos aduersa perpessos. Solus in deliciis Salomon fuit, & forsitan ideo corruit. Quem enim digit Dominus, corripit: castigat autem omnem filium quē recipit. Nonne melius est breui tempore dimicare, ferre vallum, arma sumere, lassescere sub lorica, & postea gaudere victorem, quàm impatientia vnius horæ seruire perpetuo? Nihil amantibus durum est: nullus difficilis cupienti labor est. Amemus Christū, eiusque semper quæramus amplexus: & facile videbitur omne difficile. Breuia putabimus vniuersa, quæ longa sunt. Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Nisi vim feceris, cœlorum regna non capies. Quotiescunque te vana sæculi delectauerit ambitio, quoties in mundo aliquid videris gloriosum, ad paradisum menanf tetrgredere: esse incipe quod futura es: & corpore pariter, ac mente munita clamabis, & dices: Aquæ multæ nō poterunt extinguere charitatem, & flumina non operient eam.

ARGVMENTVM.

Hieronymus, à Iuliana matre, & Proba auia rogatus, Demetriadem virginem docet, quomodo viuere, & virginitatem custodire debeat.

AD DEMETRIADEM de seruanda virginitate.

EPISTOLA XVIII.

INter omnes materias, quas ab adolescentia vsque ad hanc ætatem, vel mea, vel notariorum scripsi VIII.

manu, nihil præsenti opere difficilius: scripturus enim ad Demetriadem, virginé Christi, quę & nobilitate, & diuitiis prima est in orbe Romano, si cuncta virtutibus eius congrua dixero, adulari putabor: si quædam subtraxero, ne incredibilia videantur, damnum laudibus eius mea faciet verecundia: quid igitur faciam? quod implere non possum, negare non audeo: tanta est auiæ eius. & matris, insignium fœminarum, in iubendo auctoritas in petendo fides, in extorquendo perseuerantia. Neq; enim vt nouũ & præcipuũ quiddã à me flagitant, cuius ingeniũ in huiuscemodi materiis sæpe detritũ est; sed ne vocis meæ pro virili parte desit testimonium in eius virtutibus explicandis, cuius, vt inclyti oratoris vtar sententia, spes magis laudanda, quàm res est: quanquã puellares annos fidei ardore superarit, & inde cœperit, vbi aliis desisse, perfectæ consummatæque virtutis est. Sit procul obtrectatio, facessat inuidia, nullum in ambitione sit crimen: ignoti ad ignotam scribimus, dumtaxat iuxta faciem corporalem, alioquin interior homo pulchré sibi cognitus est illa notitia, qua & Paulus Apostolus Colossenses, multosq. credentium nouerat, quos ante non viderat. Quantum sit apud me meritum, imò miraculum virginis nostræ, hinc potest æstimari, quòd occupatus in explanatione templi Ezechielis, quod opus in omnibus scripturis sanctis vel difficillimum est, & in ea parte delubri, in qua sancta sanctorum, & thymiamatis altare describitur, malui parumper hoc vti diuerticulo, vt de altari transirem ad altare, & hostiam viuam, placentem Deo, ac sine vlla macula, æternæ pudicitiæ consecrarem. Scio, quòd ad imprecationem pontificis, flammeũ virginale, sanctum operuerit caput: & illud apostolicæ vocis insigne, celebratum sit: Volo autem vos omnes virginem castam exhibere Christo. Quando astitit regina à dextris
2. Cor. 12. eius, in vestitu deaurato, circundata varietate. Qua veste

veste polymita, & multarum virtutum diuersitate contexta, indutus fuit & Ioseph, & regum quondã vtebantur filiæ. Vnde & ipsa sponsa lætatur, ac dicit: Introduxit me rex in cubiculum suũ; sodaliumque respondet chorus: Omnis gloria filiæ regis intrinsecus. Sed & nostra oratio dabit aliquid emolumenti. Equorum cursus fauore pernicior fit: pugilum fortitudo clamoribus incitatur: paratas ad prælium acies, strictosque mucrones, sermo imperatoris accendit. Igitur & in opere præsenti auia quidẽ, materque plantauerunt: sed & nos rigabimus, & Dominus incrementum dabit. Rhetorum disciplina est, ab auis, & atauis, & omni retro nobilitate ornare, quem laudes: vt ramorum sterilitatem radix fœcunda compenset: &, quod in fructu non teneas, mireris in trunco. Scilicet nunc mihi Proborũ, & Olibriorũ clara repetenda sunt nomina, & illustris Anitii sanguinis genus: in quo aut nullus, aut rarus est qui non meruerit consulatum; aut proferendus Olibrius virginis nostræ pater, quem, immatura morte subtractum, Roma congemuit. Vereor plura dicere, ne sanctæ matris vulnus exasperem, & virtutum eius recordatio, fiat doloris instauratio. Pius filius, vir amabilis, clemens dominus, ciuis affabilis, consul quidem in pueritia, sed morum bonitate senator illustrior. Felix morte sua, qui non vidit patriam corruentem: imò felicior sobole, qui Demetriadis proauiæ nobilitatem insigniorẽ reddidit. Demetriadis filiæ perpetua castitate. Verùm quid ago? oblitus propositi, dum admiror iuuenem, laudaui aliquid bonorum sæcularium, cùm in eo mihi virgo magis nostra laudanda, sit, quòd hæc vniuersa contempserit: quod se non nobilem, non diuitiis præpollentẽ, sed hominem cogitarit. Incredibilis animi fortitudo, inter gemmas & sericum, inter eunuchorum & puellarum cateruas, & adulationem, ac ministeria familiæ perstrepentis, & exquisitas epulas, quas am-

Psal. 44.
Gen. 37.
Cant. 1.
Psal. 44.

plæ domus præbebat abundantia, appetisse eam ſe- iuniorum laborem, aſperitatem veſtium, victus continentiam: legerat enim Domini verba dicentis. Qui mollibus veſtiuntur, in domibus regum ſunt. Stupebat ad conuerſationem Heliæ, & Ioãnis Baptiſtę: quorum vterque zona pellicea aſtrinxit & mortificauit lumbos ſuos: alter veniſſe narratur in ſpiritu, &
Matth. 11 uit lumbos ſuos: alter veniſſe narratur in ſpiritu, &
4. Reg. 1. virtute Heliæ, præcurſor Domini, in vtero prophe-
Matth. 3. tans parentis, & ante diem iudicij iudicis voce lau-
Matt. 11. datus. Annæ filiæ Phanuelis mirabatur ardorem, quæ orationibus atque ieiunis vſque ad vltimam ſenectutẽ in templo Domino ſeruiebat. Quatuor vir-
Luc. 2. ginum filiarum Philippi deſiderabat chorum: &
Act. 21. vnam ſe illarum eſſe cupiebat, quæ pudicitia virginali, prophetiæ gratiam conſecutæ ſunt. His, & huiuſcemodi cogitationibus paſcebat animum, nihil ita metuens, quàm auiam, matremque offendere: quarum cùm incitaretur exemplo, voluntate, & ſtudiis terrebatur, non quòd diſpliceret eis ſanctum propoſitum, ſed quòd, pro rei magnitudine, optare id, & appetere non auderent. Æſtuabat Chriſti tyruncula: oderat ornatum ſuum: & cum Heſter lo-
Heſt. 2. 15 quebatur ad Dominum: Tu noſti, quòd oderim inſigne capitis mei, hoc eſt, diadema, quo vtebatur quaſi regina, & tantæ ducam immunditiæ, velut pãnum menſtruatæ. Aiunt ſanctæ & nobiles fœminæ, quę eam viderunt, quæ norunt, quas de littore Galliarum ad habitationem ſanctorum locorum, hoſtiũ per Africam compulit ſæua tempeſtas, noctibus & ſecreto, conſciis tantum virginibus Dei, quæ in matris, & auiæ comitatu erant, nunquam eam linteaminum, nunquam plumarum vſam mollitie, ſed ciliciolum in nuda humo habuiſſe proſtratu, iugibus faciem rigaſſe lacrymis Saluatoris mente genubus aduolutam, vt ſuum reciperet propoſitum, vt impleret deſiderium, vt auiæ animum matriſque molliret. Quid vltra differo? cùm iam nuptiarum ap-
propin-

propinquaret dies, & futuro matrimonio thalamus pararetur, secreto & absque arbitris, noctemque habens pro solatio, talibus se fertur armasse cõsilus: Quid agis Demetrias? cur pudicitiam tanto pauore defendis? libertate opus est, & audacia: quæ sic in pace metuis, quid faceres in martyrio perpetiendo? quæ tuorum vultum ferre non potes, quomodo sustineres tribunalia persecutorum? si te virorum exempla non prouocant, hortetur, faciatque securã beata martyr Agnes, quæ & ætatem vicit, & tyrannum: & titulum castitatis martyrio consecrauit. Nescis misera, nescis cui virginitatem tuam debeas. Dudum inter barbaras tremuisti manus, auiæ, matrisque sinu, & palliis tegebaris: vidisti te captiuã, & pudicitiam tuam nõ tuæ potestatis: horruisti truces hostium vultus; raptas virgines Dei, gemitu tacito conspexisti: vrbs tua, quondam orbis caput, Romani populi sepulchrum est: & tu in Libico litore, exulem virum, exul ipsa accipies? quam habitura pronubam; quo deducenda comitatu? Stridor Punicæ lingue procacia tibi Fescennina cantabit. Rumpe moras omnes. Perfecta Dei dilectio foras mittit timorem. Assume scutum fidei, loricam iustitiæ, galeam salutis: procede ad prælium. Habet & pudicitia seruata martyrium suum. Quid metuis auiã? quid formidas parentem? forsitan & ipsæ velint, quod te velle non credunt. His, & alijs compluribus inflammata stimulis, omnem corporis cultum, & habitum sęcularem quasi propositi sui impedimẽta, proiecit. Pretiosa monilia, & graues censibus vniones, ardentesque gemmæ, redduntur scrinijs: vili tunica induitur, viliori tegitur pallio: & insperata auiæ genubus repente prouoluitur, fletu tãtum & planctibus, quæ esset, ostendit. * Obstupuit sancta & grauis fœmina, alienum habitum in neptem conspiciens: mater gaudio stabat attonita: vtraque verum non credere, quod verum esse cupiebat: hæ-

1. Ioan. 4.
Eph. 6.

* Aliàs. ostendens.

ſit vox faucibus, & inter ruborem, & pallorem, metumque atque lætitiam, cogitationes variæ putabāt. Succumbendum eſt huic loco, neque narrare aggrediar, quod dicendo minus faciam. Ad explicandam incredibilis gaudij magnitudinem, & Tulliani fluuius ſiccaretur ingenij, & contortæ Demoſthenis, vibratæque ſententiæ, tardius, lāguidiuſque ferrentur. Quidquid poteſt cogitare animus, quidquid ſermo poteſt explicare, illo in tempore factum eſt. Certatim in oſcula neptis, & filiæ mater, & auia ruunt: vbertim flere præ gaudio, iacentem manu attollere, amplexarique trepidantem: agnoſcere in illius propoſito mentem ſuam, & gratulari, quòd nobilem familiam virgo virginitate ſua nobiliorem faceret: inueniſſe eam, quod præſtaret generi, quod Romanæ vrbis cineres mitigaret. Ieſu bone, quid illud in tota domo exultationis fuit? Quaſi ex radice fœcunda multæ, ſimul virgines pullularunt: exemplūque patronæ, & dominæ ſecuta eſt clientum turba, atque famularum. Per omnes domos feruebat virginitatis profeſſio: quarum cùm impar eſſet in carne conditio, vnum erat præmium caſtitatis: parum loquor. Cunctæ per Africam eccleſiæ quodam exultauere tripudio: non ſolū ad vrbes, oppida, viculoſque, ſed ad ipſa quoque magalia * celebris fama penetrauit: omnes inter Africam, Italiamque inſulæ hoc rumore repletæ ſunt, & inoffenſo pede longius gaudia concurrere. Tunc lugubres veſtes Italia mutauit, & ſemiruta vrbis Romæ mœnia, priſtinum ex parte recepere fulgorem, propitium ſibi exiſtimantes Deum, in alumnæ conuerſione perfecta. Putares extinctam Gothorum manum, & colluuiem perfugarum atque ſeruorum Domini deſuper intonātis fulmine concidiſſe. Non ſic poſt Trebiam, Traſymenum, & Cannas, in quibus locis Romanorum exercituum cæſa ſunt millia, Marcelli primum apud Nolam prælio ſe populus Romanus erexit: minori

Alias mapalia.

prius

prius gaudio strata Gallorum agmina, auro redempta nobilitas, & seminarium Romani generis in arce cognouit. Penetrauit hic rumor Orientis litora: & in mediterraneis quoque vrbibus Christianæ gloriæ triumphus auditus est. Quæ virginum Christi non huius se societate iactauit? quæ mater non tuũ, Iuliana, beatum clamauit vterum? Incerta apud infideles sint præmia futurorum. Plus interim recepisti virgo, quàm obtulisti. Quam sponsam hominis vna tantum prouincia nouerat, virginem Christi totus orbis audiuit. Solent miseri parentes, & non plenæ fidei Christiani, deformes, & aliquo membro debiles filias, quia dignos generos non inueniunt, virginitati tradere. Tanti, vt dicitur, vitrum quanti margaritum? Certè, qui religiosiores sibi videntur, paruo sumptu, & qui vix ad alimenta sufficiat, virginibus dato, omnem censum in vtroque sexu sæcularibus liberis largiuntur. Quod nuper in hac vrbe diues quidã fecit presbyter, vt duas filias in proposito virginali inopes relinqueret, & aliorum ad omnem copiam filiorum luxuriæ, atque delicijs prouideret. Fecerunt hoc multæ, pro dolor, nostri propositi fœminæ: atque vtinam rarum esset exemplum: quod quanto crebrius est, tanto istæ feliciores, quæ ne plurimarum quidem exempla secutæ sunt. Fertur, & omnium Christianorum laude celebratur, quidquid fuerat nuptijs præparatum, a sancta Christi Sinoride virgini traditum, ne sponso fieret iniuria: imò vt dotata pristinis opibus veniret ad sponsum: & quod in rebus mundi periturum erat, domesticorum Dei sustentaret inopiam. Quis hoc credat? Proba illa, omnium dignitatum, & cunctæ nobilitatis in orbe Romano nomen illustrius, cuius sanctitas, & in vniuersos effusa bonitas etiam apud barbaros venerabilis fuit, quam trium liberorum, Probini, Olibrij, & probi, non fatigarunt ordinarij consulatus: & cùm, incensis direptis-

que domibus, in urbe captiuitas sit, nunc habitas;
Luc. 16. venundare dicitur possessiones, & facere sibi amicos de iniquo mammona; qui se recipiant in æterna tabernacula, vt erubescant omnis ecclesiastici ministerij gradus, & cassa nomina monachorum emere prædia, tanta nobilitate vendente. Vix barbarorũ effugerat manus, & auulsas de complexu suo virgines fleuerat, cùm subito intolerabili, quod nunquã timuerat, amantissimi filij orbitate percutitur, & quasi futura virginis Christi auia, spe futurorũ mortiferum vulnus excepit, probans in se verum esse,
Iob. 17. quod in lyrico carmine super iusti præconio dicitur: Si fractus illabatur orbis, Impauidum ferient ruinæ. Legimus in volumine Iob: Adhuc isto loquente, venit alius nuncius. Et in eodem: Tentatio, siue vt melius habetur in Hebræo, militia, est vita hominis super terram. Ad hoc enim laboramus, & in sæculi huius periclitamur militia, vt in futuro sæcu-
Matt. 4. lo coronemur. Nec mirum hoc de hominibus cre-
Gen. 22. dere, cum Dominus ipse tentatus sit. Et de Abrahã
Rom. 5. scriptura testatur, quod Deus tentauerit eum. Quam ob causam & Apostolus loquitur: Gaudentes in tribulatione, scientes, quód tribulatio patiẽtiam operatur, patiẽtia probationẽ, probatio spẽ, spes autem nõ cõfundit. Et in alio loco: Quis nos separabit à ca-
Rom. 8. ritate Christi? tribulatio, an angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculũ? an gladius? sicut
Esa. 28. scriptũ est? Quia propter te mortificamur tota die,
Rom. 8. æstimati sumus, vt oues occisionis. Et Esaias huiusce modi homines cohortatur, dicẽs: Qui ablactati estis à lacte, qui auulsi ab vbere, tribulationẽ super tribulationẽ expectate, spẽ super spẽ. Non sunt cõdignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Cur ista replicauerim, sequens sermo monstrabit. Quæ de medio mari fumantem viderat patriam, & fragili cymba salutem suã suorumque commiserat, crudeliora inuenit Africæ lito-
ra.

ra. Excipitur enim ab eo, quem nescias, vtrum auarior, an crudelior fuerit: cui nihil dulce præter vinum, & pretium: & qui, sub occasione partium clementissimi principis, sæuissimus omnium extitit tyrannorum: &, vt aliquid loquar de fabulis poetarum, quasi Orcus in tartaro, non tricipitem, sed multorum capitum habuit Cerberum, qui cuncta traheret, ac laceraret. Hic matrum gremijs abducere pactas, negotiatoribus & auidissimis mortaliũ Syris, nobilium puellarum nuptias vendere, non pupillarum, non viduarum, non virginum Christi inopiæ parcere, magisque manus rogantium spectare, quam vultus. Hanc feram Charybdim, Scyllãque succinctam multis canibus fugiens, barbaros matrona sustinuit, qui nec naufragijs parcerent, nec captiuitatibus flecterentur. Imitare crudelis saltem hostem Romani imperij. Brennus nostri temporis, tantum quod inuenerat, tulit: tu quæris, quod non inuenis. Et mirantur æmuli (virtus enim semper inuidiæ patet) cur tantarum secum pudicitiam tacita proscriptione mercata sit: cùm & ille partem dignatus sit accipere, qui totum potuit auferre, & hæc quasi comiti negare non ausa sit, quæ se intelligebat sub nomine priuatæ dignitatis tyranno seruientem? Sentio me inimicorum patere morsibus, quòd adulari videar clarissimæ, & nobilissimæ fœminæ: qui accusare non poterunt, si me scient hucusque tacuisse. Neque enim laudaui in ea vnquam antiquitatem generis, diuitiarum & potentiæ magnitudinem, viro viuente, vel mortuo: quæ alij forsitan mercenaria oratione laudauerint. Mihi propositum est stylo ecclesiastico laudare auiam virginis meæ, & gratias agere quod voluntatem eius sua adiuuerit voluntate, alioquin cellula monasterij, vilis cibus, vestisq; cõtẽpta, & ætas vicina iã morti, breuisq; tẽporis viaticũ, carent omni assentationis infamia. Deniq; in reliquis partibus, omnis mihi sermo ad virgi-

nem

nem dirigetur, & virginem nobilem, & nobilem nō minus sanctitate, quam genere; cuius quanto sublimior ascensus est, tanto lapsus periculosior. Vnum illud tibi nata Deo, præque omnibus, vnum predicam, & repetens, iterumque, iterumque monebo, vt animum tuum sacræ lectionis amore occupes, nec in bona terra pectoris tui, sementem lolij auenarum que suscipias: ne, dormiente patrefamilias, qui est
Matth.13 vos, id est, animus Deo semper adhærens, inimicus
Cant.3. homo zizania superseminet, sed semper loquaris: In
Psal.61. noctibus quæsiui quem diligit anima mea, vbi pascis
Hier.17. vbi cubas in meridie? Et: adhæsit post te anima mea: me suscepit dextera tua. Illudque Hieremiæ: Non laboraui sequens te: neque enim est dolor in Iacob, nec labor in Israel. Quando eras in sæculo, ea, quæ erant sæculi, diligebas: polire faciem purpurisso, & cerussa ora depingere, ornare crinem, & alienis capillis turritum verticem struere. Vt taceam de inaurium pretiis candore margaritarum, rubri maris profunda testantium, smaragdorum virore, cerauniorum flammis, hiacyntorū pelago, ad quæ ardent & insaniunt studia matronarum. Nunc autem, quia sæculum reliquisti, &, secundo post baptismum gra-
Matth.5. du, inisti pactum cum aduersario tuo, dicens ei: Renuncio tibi, diabole, & sæculo tuo, & pompæ tuæ, & operibus tuis: serua fœdus, quod pepigisti, & esto consentiens, pactumque custodiens cum aduersario tuo, dum es in via huius sæculi: ne fortè tradat
Matth.22 te iudici, & te de suo aliquid vsurpasse conuincat; tradarisque ministro, qui ipse est & inimicus, & vindex; & mittaris in carcerem, & in tenebras exte-
Matth.12 riores, quæ quanto à Christo vero lumine separātur, tanto nos maiori horrore circundant, & non inde exeas, nisi soluas nouissimum quadrantem, id est, minimum quodque delictum, quia & pro otioso verbo reddituri sumus rationem in die iudicij. Hæc dicta sint non infausto, contra te vaticinio, sed pauidi
cauti-

cautique monitoris officio, ea quoque in te, quæ tua sunt formidantis. Si spiritus, inquit, potestatẽ habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris. Quasi in procinctu, & in acie stamus semper ad pugnam. Vult nos loco mouere hostis, & de gradu decedere, sed solidanda vestigia sunt & dicendum: Statuit suprà petram pedes meos, & petra refugium leporibus. Pro quo multi herinaceos legũt. Herinaceus animal paruum, & fugax, & spinarum sentibus prægrauatum. Sed ideo Iesus spinis coronatus est, & nostra delicta portauit, & pro nobis doluit, vt de sentibus & tribulationibus fœminarum, ad quas dicitur: In anxietatibus, & doloribus paries mulier & ad virum conuersio tua, & ipse tui dominabitur: rosa virginitatis, & lilia castitatis nascerentur. Vnde & sponsus pascitur inter lilia, & inter eos, qui vestimenta sua non coinquinauerunt: virgines enim permanserunt, audieruntq; præceptum: Candida sint semper vestimenta tua, & quasi auctor virginitatis, & princeps, loquitur confidenter: Ego flos campi, & lilium conuallium. Petra igitur leporum est, qui in persecutionibus fugiunt de ciuitate in ciuitatem. Nec timent illud propheticum, Perijt fuga à me. Montes autem excelsi ceruis, quorum colubri cibus sunt: quos educit puer paruulus de foramine, quando pardus, & hœdus, requiescunt simul: & bos, & leo comedunt paleas, vt nequaquam bos discat feritatem, sed leo doceatur mansuetudinem. Reuertamur ad propositum testimonium. Si spiritus potestatem habentis ascenderit super locum tuum ne dimiseris. Post quod sequitur: Quia curatio quiescere facit peccata maxima. Qui versicul⁹ hunc habet sensum: Si in cogitationes tuas coluber ascenderit, omni custodia serua cor tuum. Et cum Dauid canito: Ab occultis mei munda me Domine, & ab alienis parce seruo tuo: & ad peccatum maximum, quod opere perpetratur, nequaquam peruenies, sed incen-

Ecclef. 10. Psal. 36. Psal. 103. Genes. 3. Cant. 2. Apoc. 14. Eccles. 9. Cant. 2. Psal. 141. Esaiæ 11. Eccl. 10. Psal. 18.

incentiua vitiorum statim in mente iugulabis, &
Psal. 136. paruulos Babylonis allides ad petram: in qua serpentis vestigia non reperiuntur, cauteque Domino
Psal. 18. promittes: Si mei non fuerint dominati tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto maximo. Hoc
Exod. 40. est, quod alibi scriptura testatur: Peccata patrum reddam in filios, in tertiam & quartam generationẽ, vt cogitationes nostras, mentisq; decretũ nõ statim puniat, sed reddat in posteris, id est, in malis operibus, & in delictorum perseuerantia: quoniam per
Amos 1. Amos loquitur: Super tribus & quatuor impietati-
& 2. bus illius, & illius ciuitatis, nonne auersabor eam? Hæc cursim, quasi de prato pulcherrimo sanctarum scripturarum, paruos flores carpsisse sufficiat pro cõmonitione tui: vt & claudas cubiculum pectoris, & crebro signaculo crucis munias frontem tuam, ne
Exod. 12. exterminator Ægypti in te locum reperiat, sed pri-
Psal. 56. mogenita, quæ apud Ægyptios pereunt, in tua men-
Esa. 23. te saluentur, & dicas cum propheta: Paratum cor meum Deus, paratum cor meum: cantabo & psallã. Exurge gloria mea, exurge psalterium, & cithara. Quam assumere iubetur & Tyrus, multis peccatorũ confossa vulneribus: vt agat pœnitentiam, & maculas pristinæ fœditatis cum Petro amaris lacrymis abluat. Verùm non ignoremus pœnitentiam, ne facilè peccemus. Illa quasi secunda post naufragiũ
1. *Cor.* 9. miseris tabula sit: in virgine integra seruetur nauis. Aliud est, quærere, quod perdideris: aliud, possidere, quod nunquam amiseris. Vnde & Apostolus castigabat corpus suum, & in seruitutem redigebat, ne alijs prædicans, ipse reprobus inueniretur: corporisque ex persona generis humani inflammatus ardori-
Rom. 7. bus, loquebatur: Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Et iterum: scio, quia non habitat in me, hoc est in carne mea bonum: velle
Rom. 8. etiam adiacet mihi: vt faciam autem bonum, nequaquam inuenio; neque enim, quod volo bonum, sed,

quod

quod nolo malum, hoc facio. Et denuo: Qui in carne sunt, Deo placere non possunt. Vos autem non estis in carne, sed in spiritu: si tamen spiritus Dei habitat in vobis. Post cogitationum diligentissimam cautionem, ieiuniorum tibi arma sumenda sunt, & canendum cum Dauid. Humiliaui in ieiunio animã meam. Et, Cinerem, tanquam panem manducaui. Et, cùm molesti erant mihi, induebar cilicio. Eua per cibum eiecta est de paradiso. Helias quadraginta dierum exercitatus ieiunio, igneo curru rapitur in cælum. Moyses quadraginta diebus ac noctibus familiaritate & sermone Dei pascitur, in se verissimum probans quod dicitur: Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Saluator generis humani, qui virtutum & & conuersationis suæ nobis reliquit exemplum, post baptismum statim assumitur à spiritu, vt pugnet contra diabolum, & oppressum, atque contritum tradat discipulis conculcandum. Vnde & Apostolus loquitur: Deus autem conteret Satanam sub pedibus vestris velociter. Et tamen hostis antiquus, post quadraginta dierum ieiunium, per cibum molitur insidias, & dicit: Si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant. In lege mense septimo post clãgorem tubarum decimo die mensis totius gentis Hebrææ ieiunium est, & exterminatur illa anima de populo suo, quæ saturitatem prætulerit continentiæ. In Iob scriptum est de dracone: Virtus eius in lumbis eius, & fortitudo illius super vmbilicum ventris eius. Aduersũ iuuenes, & puellas ætatis ardore hostis noster abutitur, & inflãmat rotã natiuitatis nostræ, & implet illud Osee: Oẽs adulterãtes, quasi clibanus corda eorum, quæ Dei misericordia, & ieiuniorum frigore restinguuntur. Hæc sunt ignita diaboli iacula, quæ simul & vulnerant, & inflammant, & à Rege Babylonio tribus pueris præparantur, qui suc-

Psal. 34. Psal. 101. Cant. 3. 3. Reg. 19. 4. Reg. 2. Exod. 24. Deut. 8. Matth. 4. Rom. 16. Leuit. 16. Iob. 38. Iac. 3. Osee 7.

succendit fornacem quadraginta nouem cubitorum habens & ipse septem hebdomadas ad perditionem, quas Dominus obseruari iusserat ad salutem. Sed quomodo ibi quartus speciem habens quasi filij hominis, immensos mitigauit ardores, & inter camini aestuantis incendium docuit flammas calorem amittere, & aliud oculis comminari, aliud praebere tactui: sic & in animo virginali rore coelesti, & ieiuniorum frigore calor puellaris extinguitur: & in humano corpore, angelorum impetratur conuersatio. Quamobrem & vas electionis de virginibus se dicit Domini non habere praeceptum: quia contra naturam, imò vltra naturam est, non exercere quod nata sis: interficere in te radicem tuam, & sola virginitatis poma decerpere: nescire thorum, omnem virorum horrere contactum, & in corpore viuere sine corpore. Neque verò immoderata tibi imperamus ieiunia, & enormem ciborum abstinentiam, quibus statim corpora delicata franguntur, & ante aegrotare incipiunt, quam sanctae conuersationis iecere fundamenta. Philosophorum quoque sententia est, μεσότητας ἀρετὰς ὑπερβολὰς κακίας εἶναι: quod Latinus ita potest sermo resonare: moderatas esse virtutes, excedentes modum, atque mensuram, inter vitia deputari. Vnde & vnus de septem sapientibus: μηδὲν ἄγαν, id est, ne quid, ait, nimis. Quod tam celebre factum est, vt comico quoq; versu expressum sit. Sic debes ieiunare, vt non palpites, & respirare vix possis, & comitum tuarum vel porteris, vel traharis manibus, sed, vt fracto corporis appetitu, nec in lectione, nec in psalmis, nec in vigilijs solito quid minus facias. Ieiunium non perfecta virtus, sed coeterarum virtutum fundamentum est, & sanctificatio, atque pudicitia, sine qua nemo videbit Deū, gradus praebet ad summa scandentibus, nec tamen, si sola fuerit, virginem poterit coronare. Legamus euangelium sapientium & stultarum virginum: quarum

Dan. 1. & 3. Deut. 16.

Cor. 7.

rum aliæ cubiculum ſpōſi ingrediuntur: aliæ, bonorum operum oleum non habentes, extinctis lampadibus excluduntur. Latus eſt ſuper ieiunijs campus: in quo & nos ſæpe cucurrimus, & multorum proprij habentur libri, ad quorum te mittimus lectionem, vt diſcas, quid boni habeat continentia, & quid è contrario mali ſaturitas. Imitare ſponſum tuum. Eſto auiæ matrique ſubiecta. nullum virorum, & maximè iuuenum niſi cum illis, videas. Nullum ſcias, quem illæ neſciant. Sæcularis quoq; ſententia eſt: Eadem velle, & eadem nolle, ea demum firma amicitia eſt. Vt appeteres virginitatem, vt Chriſti præcepta cognoſceres, vt ſcires quid tibi expediret, quid eligere deberes, illarum te exempla docuerunt, ſancta domi inſtruxit conuerſatio. Non igitur ſolum putes tuum eſſe, quod tuum eſt, ſed earum, quę ſuam in te expreſſere pudicitiam, & honorabilium nuptiarum, cubiliſque immaculati pretioſiſſimum germinauere te florem: qui perfectos afferet fructus, ſi humiliaueris te ſub potenti manu Dei, & ſcriptum ſemper memineris: Superbis Deus reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Vbi autem gratia, non operum retributio, ſed donantis eſt largitas, vt impleatur dictum Apoſtoli: Non eſt volentis, neque currentis, ſed Dei miſerentis. Et tamen, velle, & nolle noſtrum eſt, ipſumque quod noſtrum eſt, ſine Dei miſeratione noſtrum non eſt. Eunuchorum quoque tibi, & puellarum ac ſeruulorum mores magis eligantur, quàm vultuum elegantia: quia in omni ſexu, & ętate, & truncatorum corporum violenta pudicitia, animi conſiderandi ſunt, qui amputari, niſi Chriſti timore, non poſſunt. Scurrilitas, atque laſciuia te præſente non habeant locum. Nunquam verbum inhoneſtum audias: aut, ſi audieris, non ineſceris. Perditę mentis homines, vno frequenter leuique ſermone tentant clauſtra pudicitiæ. Ridere, & rideri, ſęcularibus derelinque: grauitas tuam

Mat. 25. Iac. 5. Rom. 9.

personam decet. Catonem quoque illum dico Censorium, & vestrę quondam vrbis principem, qui extrema ætate Gręcas literas nec erubuit Censor, nec desperauit senex discere: & M. Crassum semel in vita scribit risisse Lucilius. Fuerit illa affectata seueritas, gloriam quærens auramque popularem: nos affectus, & perturbationes, quandiu in tabernaculo corporis huius habitamus, & fragili carne circundamur, moderari, & regere possumus, amputare non possumus: vnde & Psalmista dicit: Irascimini, & nolite peccare. Quod Apostolus edisserens, Sol, inquit, non occidat super iracundiam vestram: quia & irasci, hominis est, & finem iracundiæ imponere, Christiani. Superfluum reor, te monerę cõtra auaritiam: cùm generis tui sit, & habere, & calcare diuitias: & Apostolus doceat auaritiam esse idolorum cultum, Dominusque respondeat sciscitanti: Magister bone, quid boni faciens, vitam æternam possidebo? Si vis esse perfectus: vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælis, & veni sequere me. Apostolici fastigij est, perfectæque virtutis, vendere omnia, & pauperibus distribuere, & sic leuem, atque expeditum cũ Christo ad cęlestia subuolare. Nobis, imò tibi, diligens credita est dispensatio, quanquam in hoc omni ætati omnique personę libertas arbitrij relicta sit. Si vis, inquit, esse perfectus. Non cogo, non impero, sed propono palmam, ostendo præmia: tuum est eligere, si volueris in agone atque certamine coronari. Et consideremus, quàm sapienter sapientia sit locuta. Vende quæ habes. Cui ista præcipiuntur? nempe illi, cui dictum est: Si vis esse perfectus. Non partem bonorum tuorum vende, sed omnia. Cumque vendideris, quid sequitur? Et da pauperibus. Non diuitibus, non propinquis, non ad luxuriam, sed ad necessitatem: Siue ille sacerdos sit, siue cognatus, & affinis, nihil in illo aliud consideres quàm paupertatem.

Psalm. 4. *Ephes. 4.* *Ephes. 5.* *Matth. 19.*

tatem. Laudent te esurientium viscera, non ructantium opulenta conuiuia. In actis Apostolorum, quando Domini nostri adhuc calebat cruor, & feruebat recens in credentibus fides, vendebant omnes possessiones suas: & pretia earum ad Apostolorum deferebant pedes, vt ostenderent pecunias esse calcandas: dabaturque singulis, prout cuiq; opus erat. Ananias & Saphyra, dispensatores timidi, imò corde duplici, & ideo condemnati, quia post votum obtulerunt quasi sua, & non eius, cui semel ea vouerant: partemq; sibi iam alienæ substantiæ reseruauerunt, metuentes famem, quam vera fides non timet: præsentem meruere vindictam, non crudelitate sententiæ, sed correptionis exemplo. Denique & Apostolus Petrus nequaquam imprecatur eis mortem, vt stultus Porphyrius calumniatur, sed Dei iudicium prophetico spiritu annunciat, vt pœna duorum hominum sit doctrina multorum. Ex eo tempore, quo virginitati perpetuæ consecrata es, tua non tua sunt, imò verè tua, quia Christi esse cœperunt, quæ, auia viuente vel matre, ipsarum arbitrio dispensanda sunt. Sin autem obierint, & somno sanctorum requieuerint, (scio enim & hoc illas optare, vt te habeant superstitem, cùm ætas maturior fuerit & voluntas grauior, firmiorque sententia) facies quod tibi visum fuerit, imò quod Dominus imperat, scitura nihil te habituram, nisi quod in bonis operibus erogaueris. Alij ædificent ecclesias, vestiant parietes marmorum crustis: columnarum moles aduehant, earumque deaurent capita, pretiosum ornatum non sententia, ebore, argentoque valuas, & gemmis aurata distinguant altaria, non reprehendo, non abnuo: vnusquisque in sensu suo abundet: meliusque est hoc facere, quàm repositis opibus incubare; sed tibi aliud propositum est. Christum vestire in pauperibus, visitare in languentibus, pascere in esurientibus, suscipere in his, qui tecto indi-

Act. 4.

Act. 5.

gent, & maximè in domesticis fidei: virginum alere monasteria: seruorum Dei & pauperum spiritu, habere curam, qui diebus & noctibus seruiunt Domino tuo, qui in terra positi, imitantur angelorum cõuersationem, & nihil aliud loquuntur, nisi quod ad laudes Dei pertinet, habentesq; victum, & vestitũ, his gaudent diuitijs, qui plus habere nolunt, si tamẽ seruant propositum: alioqui, si amplius desiderant, his quoque, quæ necessaria sunt, probantur indigni. Hæc ad virginem diuitem, & virginem nobilem sũ locutus; nunc tantum ad virginem loquar, id est, nõ ea, quæ extra te, sed in te sunt, tantum considerans. Præter psalmorum, & orationis ordinem, quod tibi hora tertia, sexta, nona, ad vesperum, media nocte, & mane semper est exercendum: statue quot horis sanctam scripturam ediscere debeas, quanto tempore legere, non ad laborem, sed ad delectationem, & instructionem animæ. Cumque hæc finieris spatia, & frequenter te ad figenda genua solicitudo animæ suscitauerit, habeto lanam semper in manibus, vel staminis pollice fila deducito, vel ad torquenda subtegmina in alueolis fusa vertantur, aliarumque neta aut in globum collige, aut texenda compone: quæ texta sunt, inspice: quæ errata, reprehende: quæ facienda, constitue. Si tantis operum varietatibus fueris occupata nunquam dies tibi longi erunt, sed, quamuis æstiuis tendantur solibus, breues videbuntur, in quibus aliquid operis prætermissum non est. Hæc obseruans & te ipsam saluabis, & alias: & eris magistra sanctæ conuersationis, multarumque castitatem lucrum tuum facies, scriptura dicente: In desiderijs est omnis anima otiosi. Nec iccirco tibi ab opere cessandum est, quia, Deo propitio, nulla re indiges: sed ideò cum omnibus laborandum est, vt per occasionem operis nihil aliud cogites, nisi quod ad Domini pertinet seruitutem. Simpliciter loquar. Quamuis omnem censum tuum in pauperes distribuas,

buas, nihil apud Christum erit pretiosius, nisi quod manibus tuis ipsa confeceris, vel in vsus proprios, vel in exemplum virginum cęterarũ, vel quod auiæ matrique offeras, maiora ab eis in refectionem pauperum pretia receptura. Penè prætcrij quod vel præcipuum est. Dum esses paruula, & sanctæ ac beatæ memoriæ Anastasius Episcopus Romanam regeret Ecclesiam, de orientis partibus hæreticorum sæua tempestas simplicitatem fidei, quæ Apostoli voce laudata est, polluere, & labefactare conata est; sed vir ditissimæ paupertatis, & Apostolicæ solicitudinis, statim noxium perculit caput, & sibilantia hydræ ora compescuit. Et quia vereor, imò rumore cognoui, in quibusdam adhuc viuere, & pullulare venenata plantaria: illud te pio caritatis affectu præmonendum puto, vt sancti Innocentij, qui apostolicæ cathedræ, & supradicti viri successor & filius est, teneas fidem: nec peregrinam, quamuis tibi prudens callidaque videaris, doctrinam recipias. Solent enim huiuscemodi per angulos mussitare, & quasi iustitiam Dei quærere: Cur illa anima in illa est nata prouincia? quid causæ extitit, vt alij de Christianis nascantur parentibus, alij inter feras & sæuissimas nationes, vbi nulla Dei notitia est? Cũque hoc quasi scorpionis ictu simplices quosque percusserint, & fistulato vulnere locum, sibi fecerint, venena diffundunt. Putasne frustra infans paruulus, & qui vix matrem risu, & vultus hilaritate cognoscat, qui nec boni aliquid fecit, nec mali, dæmone corripitur, morbo opprimitur regio, & ea sustinet, quæ videmus impios homines non sustinere, & sustinere Deo seruientes? Si autem iudicia sunt, inquiunt, Domini vera iustificata in semetipsis, & nihil apud Deum iniustum est: ipsa ratione compellimur, vt credamus animas fuisse in cælestibus, & propter quædam antiqua peccata damnatas in corporibus humanis, &, vt ita loquamus, sepultas, nosque in *Psal. 18.*

valle lacrymarum pœnas luere veterum peccatorũ. Vnde & propheta dicit: Priusquam humiliater ego peccaui. Et Educ de carcere animam meam. Et: Iste
Psal. 118. Psal. 141. Ioan. 9. peccauit, vt cæcus ex vtero nasceretur, an parentes eius? & cœtera his similia. Hæc impia, & scelerata doctrina olim in Ægypto, & orientis partibus versabatur, & nunc abscondite, quasi in foueis viperarum, apud plerosque versatur: illarumque partium polluit puritatem: & quasi hæreditario malo serpit in paucis, vt perueniat ad plurimos: quam, certus sum, quod, si audieris, non recipias: habes enim apud Deum magistras, quarum fides norma doctinæ est. Intelligis, quid loquar: Dabit enim tibi Deus in omnibus intellectum. Nec statim aduersum sæuissimam hæresim, & multo his nequiora, quæ dixi, responsionem hominis flagitabis: ne non tam prohibuisse videar, quàm commonuisse: cùm præsentis operis sit instruere virginem non hæreticis respondere. Cæterum omnes fraudulentias eorum, & cuniculos, quibus nituntur subuertere veritatem, in alio opere Deo adiuuante subuertimus: quod si volueris, promptè libenterque mittemus. Vltroneas enim, aiunt, putere merces: & pretia facilitate decrescunt: quæ semper in raritate maiora sunt. Solet inter plerosque esse certamen, vtrum solitaria, an cum multis vita melior sit, quarum prior præfertur quidem secundæ; sed, si in viris periculosa est, ne abstracti ab hominum frequentia, sordidis & impiis cogitationibus pateant; & pleni arrogantiæ, & supercilii, cunctos despiciant, armentque linguas suas, vel clericis, vel aliis monachis detrahendo, de quibus rectissimè dicitur: Filij hominum, dentes eorũ
Psal. 56. arma, & sagittæ: & lingua eorum gladius acutus: quanto magis in fœminis, quarum mutabilis fluctuansque sententia, si suo arbitrio relinquatur, cito ad deteriora delabitur? Noui ego in vtroq. sexu per nimiam abstinentiam cerebri sanitatem quibusdam

fuisse vexatam, præcipueq. in his qui in humectis & frigidis habitauere cellulis, ita vt nescirent quid agerent, quo ve se verterent, quid loqui, quid tacere deberent. Certè, si rudes sæcularium literarum, de tractatib. hominum disertorum quippiam legerint, verbositatem solam discunt, absq. notitia scripturarum, & iuxta vetus elogium, cùm loqui nesciant, tacere non possunt: docentq. scripturas, quas non intelligunt: & cùm aliis persuaserint, eruditorum sibi assumunt supercilium, prius imperitorum magistri, quàm doctorum discipuli. Bonum est igitur obedire maioribus, parere præfectis: & post regulas scripturarum, vitæ suæ tramitem ab aliis discere: nec præceptore vti pessimo, scilicet præsumptione sua. De talibus fœminis & Apostolus loquitur: Quæ circũferuntur omni vento doctrinæ, semper discentes, & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes. Matronarum, maritis ac sæculo seruientium, tibi consortia declinentur: ne sollicitetur animus: & audias, quid vel maritus vxori, vel vxor locuta sit viro. Venenatæ sunt huiusmodi confabulationes, super quarum damnatione, sæcularem versum assumens Apostolus fecit ecclesiasticum: Corrumpunt mores bonos confabulationes malæ. Cuius iambici metrum, dum verbum seruat ex verbo, nequaquam expressit Latina translatio. Graues fœminę, & maximè viduæ, ac virgines, tibi comites eligantur: quarum probata est conuersatio, sermo moderatus, sancta verecundia. Fuge lasciuiam puellarum, quæ ornant capita, crines á fronte dimmittunt, cutem polliunt, vtuntur pigmentis, astrictas habent manicas, vestimenta sine ruga, soccosque crispantes; vt sub nomine virginali vendibilius pereant. Mores enim, & studia dominarum plerunq. ex ancillarum, & comitum morib. iudicantur. Illa tibi sit pulchra, illa amabilis, illa habenda inter socias, quæ se nescit esse pulchram, quæ negligit formæ bonum, & procedés ad

Ephes. 4.
2. Tim. 3.
1. Cor. 15.

ad publicum, non pectus & colla denudat, nec pallio *reuoluto ceruicem aperit: sed quæ celat faciem, & vix vno oculo, qui viæ necessarius est, patente, ingreditur. Dubito an loquar: sed, velim nolim, quia crebro fit, dicendum est: non quo hæc in te timere debeam; quæ ista forsitan nescias nec vnquam audieris, sed quo per occasionem tui, cœteræ præmonendæ sint. Cincinnatulos pueros & calamistratos, & peregrini muris olentes pelliculas, de quibus illud Arbitri est: Non bene olet, qui bene semper olet: quasi quasdam pestes & venena pudicitiæ virgo deuitet: vt taceam de cœteris, quorum importuna visitatio & se infamat, & alias: vt, etiam si nihil mali perpetretur, tamen hoc sit vel maximũ malum, frustra patere maledictis & morsib. ethnicorum. Nec hoc de omnibus dicimus, sed de his, quos Ecclesia ipsa reprehendit, quos interdum abiicit, in quos nõnunquam episcoporum & presbyterorum censura deseuit: vt propè periculosius sit lasciuis puellis, ad loca religionis, quam ad publicum, procedere. Quæ viuunt in monasterio, & quarum simul magnus est numerus, nunquam solæ, nunquam sine matre procedant. De agmine columbarum crebro accipiter vnam separat, quam statim inuadat, & laceret, cuius carnibus & cruore saturetur. Morbidæ oues suum relinquunt gregem, & luporum faucib. deuorantur. Scio ego sanctas virgines quæ diebus festis, propter frequentiam populorum, pedem domi cohibent, nec tunc egrediuntur, quando maior est adhibenda custodia, & publicum penitus deuitandum. Ante annos circiter triginta, de virginitate seruanda edidi librum, in quo necesse fuit mihi ire contra vitia, & propter instructionem virginis, quã monebam, diaboli insidias patefacere: qui sermo offendit plurimos, dum vnusquisque in se intelligens quod dicebatur, non quasi monitorem libenter audiuit, sed quasi criminatorem sui operis aduersatus est. Verumtamen

* Alia, reuelato ceruices.

tamen

tamen quid profuit armasse exercitum reclamantiũ, & vulnus conscientiæ dolore monstrasse? liber manet, homines præterierunt. Scripsi ad plerasque virgines ac viduas σπȣδασματα; & quidquid dici poterat, in illis opusculis defloratum est: vt aut superfluo eadem à nobis repetantur: aut nunc prætermissa plurimum noceant. Certè & beatus Cyprianus egregium de virginitate volumen edidit, multi alij, tam Latino sermone, quàm Græco, omniumq. gentium literis, atq. linguis, præcipuè in ecclesijs Agnetis vita laudata est. Sed hoc ad eas pertineat, quæ necdum elegerunt virginitatem, & exhortatione indigent: vt sciant quale sit, quod eligere debeant. Nobis electa seruanda sunt, & quasi inter scorpiones & colubros incedendum: vt, accinctis lumbis calceatis pedib., & apprehensis manu baculis, iter per insidias huius sæculi, & inter venena faciamus: vt possimus ad dulces Iordanis peruenire aquas, & terram repromissionis intrare, & ad domũ Dei ascendere, ac dicere cum Propheta: Domine, dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Et illud: Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini, omnibus diebus vitæ meę. Felix illa conscientia, & beata virginitas in cuius corde, præter amorem Christi, qui est sapientia, castitas, patientia, atq; iustitia, cęteræq. virtutes, nullus alius versatur amor, nec ad recordationem hominis aliquando suspirat: nec videre desiderat, quem cùm viderit, nolit dimittere. Sanctum virginum propositum, & cœlestis angelorumq. familiæ gloriam, quarundã non bene se agentium nomen infamat. Quib. apertè dicendum est, vt aut nubant, si se non possunt continere: aut contineant, si nolunt nubere. Digna res risu, imò planctu; incedentib. dominis, ancilla virgo procedit ornatior: vt pro nimia consuetudine, quam incorruptam videris, dominam suspiceris. Nonnullæ separa-

I. opuscula diligenti studio conscripta.

Agnes inclinabiliter apud meliores.

Exod. 12.

Psal. 25.

Psal. 26.

ta, & absque arbitris quærunt hospitia, vt viuant licentius, vtantur balneis, faciantq; quod volunt, & deuitent conscientias plurimarum. Hæc videmus, & patimur: & si aureus nummus affulserit, inter bona opera deputamus. Finem iungo principio: nec semel monuisse contentus sum. Ama scripturas sanctas, & amabit te sapientia: dilige eam, & seruabit te: honora illam, & amplexabitur te. Hæc monilia in pectore & in auribus tuis hæreant, nihil aliud nouerit lingua, nisi Christum: nihil possit sonare, nisi quod sanctum est. Auiæ tuæ tibi semper, ac matris in ore dulcedo versetur, quarum imitatio, forma virtutis est.

ARGVMENTVM.

Furia, ex Læto Consulari, & Patricio Camillorum generis patre, & Titiana matre nata, Probi præterea Consulis nurus, virum amiserat; hortatur eam D. Hieronymus, vt in viduitate persistet, & ad secundas nuptias non transeat: verùm, quia florenti adhuc erat ætate, quomodo pudicitiam vna cum fama tueri debeat, latè, ac eleganter docet.

HIERONYMVS AD Furiam de viduitate seruanda.

EPISTOLA XIX.

X. OBsecras literis, & suppliciter deprecaris, vt tibi rescribam, imò scribam, quomodo viuere debeas, & viduitatis coronam illæso pudicitiæ nomine conseruare. Gaudet animus, exultant viscera, gestit affectus, hoc te cupere esse post virum; quod sanctæ memoriæ mater tua Titiana multo fuit tempore sub marito. Exauditæ sunt praeces, & orationes eius: impetrauit in vnica filia quod viuens ipsa possederat. Habes præterea generis tui grande priuil-

silegium, quod exinde à Camillo vel nulla, vel rara vestræ familiæ scribitur secundos nosse concubitus: vt non tam laudanda sis, si vidua perseueres, quam execranda, si id Christiana non serues, quod per tanta sæcula gentiles fœminæ custodierunt. Taceo de Paula, & Eustochio, stirpis vestræ floribus: ne per occasionem exhortationis tuæ illas laudare videar. Blesillamque prætereo, quæ maritum suum, tuum germanum secuta in breuitate spatij vitæ tempora virtutum multa compleuit. Atque vtinam præconia fœminarum imitarentur viri: & rugosa senectus redderet, quod sponte offert adolescentia. Sciens & videns in flammam mitto manum, adducentur supercilia, extendetur brachium, iratusque Chremes tumido desæuiet ore. Consurgent proceres, & aduersus epistolam meam turba patricia detonabit, me magum, me seductorem clamitans, & in terras vltimas deportandum. Addant, si volunt, & Samaritem: vt Domini mei titulum recogoscam. Certè filiam à parente non diuido, nec dico illud de euangelio: Sine vt mortui sepeliant mortuos suos. Viuit enim, quicunque credit in Christum. Et qui in illũ credit, debet vtique, quomodo ille ambulauit, & ipse ambulare. Facessat inuidia, quam nomini Christiano maledicorum semper genuinus infigit: vt, dũ probra metuunt, ad virtutes non prouocentur. Exceptis epistolis ignoramus alterutrũ. Solaque causa pietatis est, vbi nulla carnis notitia est. Honora patrem tuum, sed si te à vero patre non separat. Tandiu scito sanguinis copulam, quandiu ille suum nouerit creatorem. Alioquin Dauid tibi protinus canet: Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui: & concupiscet rex decorem tuum, quoniã ipse est Dominus Deus tuus. Grande præmium parentis obliti. Concupiscet rex decorem tuum. Quia audisti, quia vidisti, quia inclinasti aurẽ tuam, & populi tui, do-

Ioan. 8.
Luc. 9.
1. Ioan. 2.
Exod. 20.
Psal. 44.

musque

musque patris tui oblita es: iccirco, concupiscet rex decorem tuum, & dicet tibi: Tota pulchra es amica
Cant. 4. mea, & macula nō est in te. Quid pulchrius anima, quæ Dei filia nuncupatur, & nullos extrinsecus quæ-rit ornatus? Credit in Christum, & hac ambitione pergit ad sponsum, eundem habens dominum, quē
1. Cor. 7. & virum. Quid angustiarum habeant nuptiæ, didicisti in ipsis nuptiis: & quasi coturnicum carnibus vsque ad nauseam saturata es: amarissimam cholerā
Hortatur Furiam ne consolet ad secundas nuptias. tuæ sensere fauces. Egessisti acescentes & morbidos cibos: releuasti æstuantem stomachum. Quid vis rursum ingerere, quod tibi noxium fuit? Canis reuertens ad vomitum, & sus lota ad volutabrum luti, bruta quoque animalia, & vagæ aues in easdem pedicas retiaque non incidunt. An veretis, ne proles
2. Pet. 2. Furiana deficiat, & ex te parens tuus non habeat pusionem, qui reptet in pectore, & ceruicē eius stercore linat? Quippe ne omnes habent filios, quæ habere matrimonia? & quibus nati sunt liberi, suo generi responderunt? Exhibuit Ciceronis filius pa-
Plutarch. in Ciceron. trem in eloquentia? Cornelia vestra, pudicitiæ simul & fœcunditatis exemplar, Gracchos se genuisse lætata est? Ridiculum est sperare pro certo, quod multos & non habere videas, &, cùm habuerint, perdidisse. Cui dimittes tātas diuitias? Christo, qui mori, non potest. Quem habebis hęredem? Ipsum, quem & dominum. Contristabitur pater, sed lætabitur Christus: lugebit familia, sed angeli gratulabuntur.
Apoc. c. 1. Faciat pater quod vult de substantia sua: non es eius, cui nata es, sed cui renata, & qui te grandi pretio redemit sanguine suo. Caue nutrices & gerulas, & istiusmodi venenosa animalia, quæ de corio tuo saturari ventrem suum cupiunt: non suadent, quod tibi, sed quod sibi profit. Et sæpe illud obganniunt: Sola ne perpetua mœrens carpere iuuenta? Nec dulces natos, Veneris nec præmia noris? Vbi pudentiæ & pudicitiæ sanctitas, ibi frugalitas

litas est. Vbi frugalitas, ibi damna seruorum. Quidquid non tulerint, sibi ablatum putant: nec considerant, de quanto, sed quantũ accipiant. Vbicunque viderint Christum, statim illud de triuio, ὁ γραικὸς ἐπιθέτης, vocant impostorem, detrahunt: hi rumores turpissimos serunt: &, quod ab ipsis egressum est, id ab aliis audisse se simulant, iidem auctores, & exaggeratores. Exit fama de mendacio: quæ cùm ad matronas peruenerit, & earum linguis fuerit ventilata, prouincias penetrat. Videas plerasque rabido ore sæuire, & tincta facie, viperinis orbibus, dentibus pumicatis carpere Christianos. Hic aliqua, cui circa humeros hyacintina læna est, Rancidulum quiddam balba de nare locuta, Perstrepit, ac tenero supplantat verba palato. Omnis consonat chorus, & latrant vniuersa subsellia. Iunguntur nostri ordinis, qui & roduntur, & rodunt, aduersus nos loquaces, pro se muti: quasi & ipsi aliud sint, quàm monachi, & non, quidquid in monachos dicitur, redundet in clericos, qui patres sunt monachorum. Detrimentum pecoris, pastoris ignominia est: sicut è regione, illius monachi vita laudanda est, qui venerationi habet sacerdotes Christi, & non detrahit gradui, per quem factus est Christianus. Hæc locutus sum in Christo filia, non dubitans de proposito tuo, nunquam enim exhortatorias literas postulares, si ambigeres de bono monogamiæ; sed, vt nequitiam seruuiorum, qui te venalem portant, & insidias affinium, ac pium parentis errorem intelligeres: cui vt amorem in te tribuam, amoris scientiã non concedo, dicens aliquid cum Apostolo: Confiteor, zelum Dei habent, sed non secundum scientiã. Imitare potius (crebrò enim idipsum repetam) sanctam matrem tuam: cuius ego quoties recordor, venit in mentem ardor eius in Christum, pallor ex ieiuniis, eleemosynæ in pauperes, obsequium in seruos Dei, humilitas & cordis & vestium, atq. in cunctis

sermo

A malis pij viri ludibrio habentur.

.I. Græcus impostor, siue inuasor verbis.

Clerici patres monachorum.

Rom. 1.

sermo moderatus. Pater tuus, quem honoris causa nomino, non quia consularis, & patricius, sed quia Christianus est, impleat nomen suũ: & lætetur Christo se filiam genuisse non sæculo: quin potius doleat, quòd & virginitatem frustra amiseris, & fructus perdideris nuptiarum. Vbi est maritus, quem tibi dedit? Etiam si amabilis, etiam si bonus fuisset, mors rapuisset omnia: & copulam carnis soluisset interitus. Arripe, quæso, occasionem, & fac de necessitate virtutem. Non quæruntur in Christianis initia, sed finis. Paulus male cœpit, sed bene finiuit. Iudæ laudantur exordia, sed finis proditione damnatur. Lege Exechielem Iustitia iusti non liberabit eum, in quacunque die peccauerit. Et impietas impij non nocebit ei, in quacunque die conuersus fuerit ab impietate sua. Ista est scala Iacob, per quam angeli ascendunt, & descendunt: cui Dominus innititur, lapsis porrigens manum, & fessos ascendentium gressus sui contemplatione sustentans. Sed sicut non vult mortem peccatoris tantum quantum vt conuertatur, & viuat: ita tepidos odit, & citò ei nauseam faciunt. Cui plus dimittitur, plus diligit. Meretrix illa in euangelio baptizata, lacrymis suis, & crine, quo multos ante deceperat, pedes Domini tergens, saluata est: non habuit crispantes mitras, nec stridentes calceolos, nec orbes stibio fuliginatos: quanto fœdior, tanto pulchrior. Quid facit in facie Christianæ purpurissus, & cerussa? quorum alterum ruborem genarum, labiorumque mentitur: alterum candorem oris, & colli, ignis iuuenũ, fomenta libidinum, impudicæ mentis indicia: quomodo flere potest pro peccatis suis, quæ lacrymis cutem nudat, & sulcos ducit in facie? Ornatus iste non Domini est, velamen illud antichristi est. Qua fiducia erigit ad cælum vultus, quos conditor non agnoscit? Frustra obtenditur adolescentia, & ætas puellaris asseritur. Vidua, quæ marito placere desiuit,

Act. 7. *Luc. 13.* *Act. 1.* *Ezech. 18.* *Gen. 28.* *Apoc. 1.* *Luc. 7.* *Cultum viduarum impudicum reprehendit*

siuit, & iuxta Apostolum, verè vidua est, nihil habet necessarium, nisi perseuerantiam. Meminit pristinæ voluptatis: scit quid amiserit, quo delectata sit. Ardentes diaboli sagittæ, ieiuniorum, & vigiliarum frigore restiguendæ sunt. Aut loquendum nobis est vt vestiti sumus: aut vestiendum, vt loquimur. Quid aliud pollicemur, & aliud ostendimus? lingua personat castitatem, & totum corpus præfert impudicitiam. Hoc quantum ad habitum pertinet, & ornatum. Cœterum vidua, quæ in delicijs est, (non est meum, sed Apostoli) viuens mortua est. Quid sibi vult hoc, quod ait, Viuens mortua est? Viuere quidem videtur ignorantibus, & non esse peccato mortua: sed Christo, quem secreta non fallunt, mortua est. Anima enim, quæ peccauerit, ipsa morietur. Quorundam hominum peccata manifesta sunt, præcedentia ad iudicium; quosdam autem & subsequuntur. Similiter & facta bona manifesta sunt: &, quæ aliter se habent, abscondi non possunt. Quod dicit, istiusmodi est: quidam tam libere & palam peccant, vt, postquam eos videris, statim intelligas peccatores. Alios autem qui callidè occultant vitia sua, ex sequenti conuersatione cognoscimus. Similiter & bona apud aliquos in propatulo sunt, in alijs longo vsu discimus. Quid ergo necesse est nos iactare pudicitiam, quæ sine comitibus & appendicijs suis, continētia, & parcitate, fidem sui facere non potest? Apostolus macerat corpus suum, & animæ subijcit imperio; ne, quod alijs præcipit, ipse non seruet: & adolescentula, feruente cibis corpore, de castitate secura est? Neque vero hæc dicens condemno cibos, quos Deus creauit ad vtendum cum gratiarum actione; sed iuuenibus & puellis incentiua aufero voluptatum. Non Aetnæi ignes, non Vulcania tellus, non Vesuuius, & Olympus tantis ardoribus æstuant, vt iuueniles medullæ vino plenæ, & dapibus inflammatæ. Auaritia cal-

1. Tim. 5.

Ezech. 18.

1. Tim. 5.

Bona & mala ex cōuersatione cognoscuntur.

1. Cor. 9.

1. Tim. 4.

catur à plerisque, & cum marsupio deponitur. Maledicam linguam indictum emendat silentium. Cultus corporis & habitus vestium, vnius horæ spatio commutatur. Omnia alia peccata extrinsecus sunt: &, quod foris est, facilè abijcitur. Sola libido insita à Deo ob liberorum procreationem, si fines suos egressa fuerit, redundat in vitium, & quadam lege naturæ in coitum gestit erumpere. Grandis ergo virtutis est, & solicitæ diligentiæ superare quod nata sis, in carne non carnaliter viuere, tecum pugnare quotidie, & inclusum hostem Argi, vt fabulæ ferũt, centum oculis obseruare. Hoc est, quod Apostolus

Ouidius in Metamor. verbis alijs loquebatur: Omne peccatum, quod fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur,

1. Cor. 6. in corpus suum peccat. Aiunt medici, & qui humanorum corporum scripsere naturas, præcipueque Galenus in libris, quorũ titulus περὶ ὑγιεινῶν, puerorum, & iuuenum, ac perfectæ ætatis virorum, mulierumque corpora insita calore feruere, & noxios esse his ętatibus cibos, qui calorem augeant: sanitatique conducere, frigida quęq; in esu & potu sumere: sicut è contrario senibus, qui pituita laborant,

Luc. 21. & frigore, calidos cibos, & vetera vina prodesse, vnde & Saluator, Attendite, inquit, vobis ne forte grauentur corda vestra in crapula, & ebrietate,

Ephes. 1. & curis huius vitæ. Et Apostolus. Nolite inebriari vino, in quo est luxuria. Nec mirum hoc figulum sensisse de vasculo, quod ipse fabricatus est, cum etiã comicus, cuius finis est, humanos mores nosse, atque describere, dixerit: Sine Cerere, & Libero fri-

Terent. in Eunucho. get Venus. Primum igitur, si tamen stomachi firmitas patitur, donec puellares annos transeas, aquam in potu sume, quę natura frigidissima est: aut, si hoc imbecillitas prohibet, audi cum Timotheo: Vino

1. Tim. 5. modico vtere propter stomachũ, & frequentes tuas infirmitates. Deinde in ipsis cibis calida quæque deuita. Non solum de carnibus loquor, super quibus

vas

vas electionis profert sententiam: Bonum est non manducare carnem, & non bibere vinum: sed etiam in ipsis leguminibus inflantia quæque & grauia declinanda sunt: nihilque ita scias condecere Christianis adolescentibus, vt esum olerum. Vnde & in alio loco: Qui infirmus est, ait, olera manducet, ardorque corporũ frigidioribus epulis temperandus est. Si autem tres pueri & Daniel leguminibus vescebãtur, pueri erant, necdum ad sartaginem venerant, in qua rex Babylonius senes iudices frixit. Nobis non corporis cultus, qui in illis excepto priuilegio gratiæ Dei, ex huiuscemodi cibis enituerat, sed animæ vigor quæritur, quæ carnis infirmitate sit fortior. Inde est, quód nonnulli vitam pudicam appetentes, in medio itinere corruunt, dum solam abstinentiam carnium putant: & leguminibus onerant stomachũ, quæ moderate parceque sumpta innoxia sunt. Et vt quod sentio loquar, nihil sic inflammat corpora, & titillat membra genitalia, sicut indigestus cibus, ructusque conuulsus. Malo apud te, filia, verecundia parumper, quàm causa, periclitari. Quicquid facit seminarium voluptatis, venenum puta. Parcus cibus & venter semper esuriens triduanis ieiunijs præferatur. Et multo melius est quotidie parum, quam raro satis sumere. Pluuia illa optima est, quæ sensim descendit in terram. Subitus & nimius imber in præceps arua subuertit. Quando comedis, cogita quod statim tibi orandum, illico & legendum sit. De scripturis sanctis habeto fixum versuum numerum: istud pensum Domino tuo redde. Nec ante quieti membra concedas, quàm calathum pectoris tui hoc subtegmine impleueris. Post scripturas sanctas, doctorum hominum tractatus lege, eorum duntaxat, quorum fides nota est. Non necesse habes aurum in luto quærere: multis margaritis vnam redime margaritã. Sta, iuxta Hieremiam, in vijs pluribus, vt ad illam viam, quæ ad patrem ducit, peruenias.

Rom. 14. *Dan. 1.* *Hier. 29.* *Qui auctores legendi.* *Hier. 6.*

Amorem monilium atque gemarum sericarumque
Exod. 29. vestium transfer ad scientiam scripturarum. Ingre-
Genes 27. dere terram repromissionis, lacte & melle manante.
Ezech. 16. Comede similam, & oleum: vestire cum Ioseph va-
rijs indumentis: perforentur aures tuæ cum Hieru-
salem sermone Dei, vt pretiosa ex illis nouarum se-
getum grana dependeant. Habes sanctum Exupe-
rium, probatæ ætatis, & fidei, qui te monitis suis
frequenter instituat. Fac tibi amicos de iniquo mã-
Luc. 16. mona, qui te recipiant in æterna tabernacula. Illis
tribue diuitias tuas, qui non phasides aues, sed ciba-
rium panem comedant, qui famem expellat, non qui
augeat luxuriam. Intellige super egenum & pau-
perem. Omni petenti te, da, sed maximè domesti-
cis fidei: nudum vesti, esurientem cibá, ægrotantem
visita. Quotiescunque manum extendis, Christum
cogita. Caue ne, mendicante Domino Deo tuo,
alienas diuitias augeas. Iuuenum fuge consortia.
Comatulos, comptos, atque lasciuos, domus tuæ
tecta non videant. Cantor pellatur, vt noxius. Fi-
dicinas, & psaltrias, & istiusmodi chorum diaboli,
quasi mortifera Sirenarum carmina, proturba ex
ædibus tuis. Noli in publicum subinde procedere,
&, spadonum exercitu præeunte, viduarum circum-
ferre libertatem. Pessimæ consuetudinis est, cùm
1. Cor. 6. fragilis sexus & imbecilla ætas suo arbitrio abutitur,
& putat licere, quodlibet. Omnia quidem licent,
sed non omnia expediunt. Nec procurator calami-
stratus, nec formosus collactaneus, nec candidulus,
& rubicundus assecla adhæreat lateri tuo. Interdũ
animus dominarum ex ancillarum habitu iudicatur.
Sanctarum virginum & viduarum societatem appe-
te. Et, si sermocinandi cum viris incubuerit neces-
Vultus speculum mentis. sitas, arbitros ne deuites: tantaque confabulandi fi-
ducia sit, vt, intrante alio, nec paueas, nec erubescas.
Speculum mentis est facies: & taciti oculi, cordis
fatentur arcana. Vidimus nuper ignominiosum-
qnen-

quendam per totum orientem volitasse rumorem. Et ætas, & cultus, & habitus, & incessus, & indiscreta societas: exquisitæ epulæ, regius apparatus, Neronis & Sardanapali nuptias loquebantur. Aliorum vulnus, nostra sit cautio. Pestilente flagellato, stultus sapientior erit. Sanctus amor impatientiam non habet. Falsus rumor cito opprimitur, & vita posterior iudicat de priore. Fieri quidem non potest, vt absq; morsu hominum, vitæ huius curricula quis pertranseat: malorumque solatium est, bonos carpere, dum peccantium multitudine putant culpam minui peccatorum. Sed tamen cito ignis stipulæ conquiescit: & exundans flamma, deficientibus nutrimentis, paulatim emoritur. Si anno præterito fama mentita est, aut certè si verum dixit, cesset vitium, cessabit & rumor. Hæc dico, non quòd de te sinistrum quid metuam, sed quod pietatis affectu, etiam quæ tuta sunt, pertimescam. O si videres sororem tuam, & illud sacri oris eloquium coram audire contingeret: cerneres in paruo corpusculo ingentes animos: audires totam veteris & noui testamenti supellectilem ex illius corde feruere. Ieiunia pro ludo habet, orationem pro delicijs. Tenet tympanum in exemplū Mariæ: &, Pharaone submerso, virginum choro præcinit: Cantemus Domino: gloriosè enim magnificatus est, equum & ascensorem proiecit in mare. Has docet psaltrias Christo, has fidicinas erudit Saluatori. Sic dies, sic nox ducitur: &, oleo ad lampades præparato, sponsi expectatur aduentus. Imitare ergo & tu consanguineam tuam. Habeat Roma, quod angustior vrbe Romana possidet Bethlehem. Habes opes, facile tibi est indigentibus victus subsidia ministrare. Quod luxuriæ parabatur, virtus insumat: Nulla, nuptias contemptura, timeat egestatem. Redime virgines, quas in cubiculum Regis inducas. Suscipe viduas, quas inter virginum lilia, & martyrum rosas, quasi quasdam

Prou. 19. *Exod. 15.* *Matth. 25.* *Nullam*

violas, misceas: pro corona spinea, in qua Christus mundi delicta portauit talia serta compone. Lætetur, & adiuuetur nobilissimus pater tuus: discat à filia, quod didicerat ab vxóre. Iam incanuit caput, tremunt genua, dentes cadunt: & fronte ob senium rugis arata, vicina est mors in foribus, designatur rogus prope. Velimus, nolimus, senescimus. Paret sibi viaticum, quod lōgo itineri necessarium est. Secum portet, quod inuitus dimissurus est, imò præmittat in cælum, quod si negauerit, terra sumptura est. Solent adolescentulæ viduæ, quarum nonnullæ abierunt retro post Satanam, cùm luxuriatæ fuerint in Christo, nubentes dicere: Patrimoniolum meum quotidie perit: maiorum hæreditas dissipatur: seruus contumeliosè locutus est: imperium ancilla neglexit. Quis procedet ad publicum? quis responde-
1.Timo.5. bit pro agrorum tributis? paruulos meos quis erudiet? & vernulas quis educabit? Et hanc, pro nefas, causam opponunt matrimonij, quæ vel sola debuit nuptias impedire. Superducit mater filijs, non nutricium, sed hostem; non parentem, sed tyrannum. Inflammata libidine, obliuiscitur vteri sui: & inter paruulos, suas miserias nescientes, lugens dudum, noua nupta componitur. Quid obtendis patrimonium? quid superbiam seruulorum? confitere turpitudinem. Nulla iccirco maritum ducit, vt cum marito non dormiat; aut, si certè libido non stimulat; quæ tāta insania est, in morem scortorum prostituere castitatem, vt augeantur diuitiæ, & propter rem vilem, atque perituram, pudicitia, quæ pretiosa, & æterna est, polluatur? Si habes liberos, nuptias quid requiris? si non habes, quare expertam non metuis sterilitatem, & rem incertam certo præfers pudori? Scribuntur tibi nunc sponsales tabulæ; vt post paululum testamentum facere compellaris. Simulabitur mariti infirmitas: &, quod te morituram facere volet, ipse victurus faciet. aut, si euenerit, & de

Incommoda secundarum nuptiarum proponit.

secundo

secundo marito habeas filios, domestica oritur pugna, intestinum prælium. Non licebit tibi amare liberos, nec æquis aspicere oculis, quos genuisti. Clam porriges cibos, inuidebit mortuo: &, nisi oderis filios, adhuc eorum amare videberis patrẽ. Quod si, de priore vxore sobolem habens, domum te introduxerit; etiam si clementissima fueris, omnes comœdi, & mimographi, & communes rhetorum loci in nouercam sæuissimam declamabunt. Si priuignus languerit, & condoluerit caput, infamaberis vt venefica: si non dederis cibos, crudelis: si dederis, malefica diceris. Oro te, quid habent tantum boni secundæ nuptiæ, vt hæc mala valeant compensare? Volumus scire, quales esse debeant viduæ? Legamus euangelium secundum Lucam: Et erat, inquit, Anna prophetissa, filia Phanuelis de tribu Aser. Anna interpretatur gratia, Phanuel in lingua nostra resonat, vultum Dei: Aser vel in beatitudinem, vel in diuitias vertitur. Quia igitur ab adolescentia vsque ad octoginta quatuor annos viduitatis onus sustinuerat, & non recedebat de templo, diebus ac noctibus insistens ieiunijs, & obsecrationibus: iccirco meruit gratiam spiritualem, & nuncupatur filia vultus Dei, & ataui beatitudine diuitijsque censetur. Recordemur viduæ Sareptanæ, quæ & suæ, & filiorum saluti, Heliæ prætulit famem, vt in ipsa nocte moritura cũ filio superstitem hospitem relinqueret, malens vitam perdere, quam eleemosynam, & in pugillo farinæ seminarium sibi messis Dominicæ præparauit. Farina seritur, & olei capsaces nascitur. In Iudæa frumenti est penuria, granum enim tritici ibi mortuum fuerat, & in gentium vidua olei fluenta manabant. Legimus in Iudith, (si cui tamen placet volumen recipere) viduam confectam ieiunijs, & habitu lugubri sordidatam, quæ non lugebat mortuum virũ, sed squalore corporis, sponsi quærebat aduentum. Video armatam gladio manum, cruentam dexterã:

Luc. 2.

3. Reg. 17.

Ioan. 12.

Iudith. 10.

Liber Iudith tempore D. Hieron. à quibusdã nõ recipiebatur.

recognoſco caput Holophernis, de medijs hoſtibus reportatum. Vincit viros fœmina, & caſtitas truncat libidinem: habituque repente mutato, ad victrices ſordes redit, omnibus ſæculi cultibus mundiores. Quidam imperitè & Deboram inter viduas numerant,
Iud.4. ducemque Barach arbitrantur Deborę filiũ; cùm aliud ſcriptura commemoret. Nobis ad hoc nominabitur, quod prophetiſſa fuerit, & in ordine
Pſal.11. iudicum ſupputetur. Et quia dicere poterat. Quam dulcia gutturi meo eloquia tua: ſuper mel & fauum ori meo: Apis nomen accepit, ſcripturarum floribus paſta, ſpiritus ſancti odore perfuſa, & dulces ambroſiæ ſuccos prophetali ore componens. Noemi,
Ruth.1. quæ nobis ſonat παρακεκλημένη quã interpretari poſſumus, conſolatam, marito & liberis peregrè mortuis, pudicitiam reportauit in patriam, &, hoc ſuſtentata viatico, nurum Moabitidem tenuit: vt illud Eſaiæ vaticinium compleretur: Emitte agnum
Eſa.16. Domine dominatorem terræ, de petra deſerti, ad
Luc.21. montem filiæ Sion. Venio ad viduam de euangelio,
Marc.12. viduam pauperculam, omni Iſraelitico populo di-
Luc.13. tiorem, quæ accipiens granum ſinapis, & mittens fermentum in farinæ ſatis tribus, patris & filii confeſſionem, ſpiritus ſancti gratia temperauit, & duo minuta miſit in gazophylacium: id eſt, quidquid habere poterat in ſubſtantia ſua, vniuerſaſque diuitias in vtroque fidei ſuæ obtulit teſtamento. Hęc ſunt duo Seraphim ter glorificãtia Trinitatem, & in the-
Eſa.6. ſauros Eccleſiæ condita. Vnde & forcipe vtriuſque teſtamenti, ardens carbo comprehenſus, purgat labia peccatoris. Quid vetera repetam, & virtutes fœminarum de libris proferam, cùm poſſis multas ante oculos tibi proponere in vrbe, qua viuis, quarum imitari exemplum debeas? Et ne videar adulatione per ſingulas currere, ſufficit tibi ſancta Marcella, quæ reſpondens generi ſuo, aliquid nobis de
Luc.2. euangelio retulit. Anna ſeptem annis à virginitate

vixerat

vixerat cum marito, ista septem mensibus. Illa Christi expectabat aduentum: ista tenet, quem illa susceperat. Illa vagientem canebat: ista prædicat triumphantem. Illa loquebatur de eo omnibus, qui expectabant redemptionem Israel: hæc cum redemptis gentibus clamitat. Frater non redimit, redimet homo. Et de alio psalmo: Homo natus est in ea, & ipse fundauit eam Altissimus? Scio me ante hoc fermè biennium edidisse libros contra Iouinianum, quibus venientes è contrario quæstiones, vbi Apostolus concedit secunda matrimonia, scripturarum auctoritate contriui: & non est necesse eadem ex integro scribere; cùm possis inde, quæ scripta sunt mutuari. Hoc tantum, ne modum egrediar epistolæ, admonitam te volo: Cogita quotidie, te esse morituram, & nunquam de secundis nuptijs cogitabis. *Psal. 48.* *Psal. 86.*

ARGVMENTVM.

Paulinus, (eius enim epistola hac esse creditur, non Hieronymi) Celantiam, nobilem matronam, à qua obnixè rogatus de hoc fuerat, instruit quomodo inter honores, diuitias, ac matrimonij onera, vitam suam sanctè, ac religiosè ducat.

AD CELANTIAM MAtronam, de ratione piè viuendi, fortè Paulini Nolani Episcopi.

EPISTOLA XX.

XIIII.

VEtus scripturæ celebrata sententia est: Esse pudorem, quo gloria inueniatur, & gratia: & esse rursus pudorem, qui soleat parere peccatum. Cuius dicti veritas, quanquam satis ad omnium intelligentiam ipsa sui luceat claritate, mihi tamen nescio quomodo in præsenti causa propius innotuit. Prouo- *Eccles. 4.*

catus enim ad scribendum literis tuis, quæ miris hoc à me obsecrationibus flagitabant, diu fateor, de responsione dubitaui, silentium mihi imperante verecundia. Cui tamen fortissimè resistebat, & vim faciebat, præcum tuarum fidelis ambitio: pugnabatq; acriter cum hæsitatione mea humilitas obsecrantis, & magna quadam fidei violentia, oris claustra pulsabat, cunque sic animum in vtroque nutantem cogitatio diuersa libraret; penè pudor exclusit officiũ. Sed me illa, quam supra posui, sapientis sententia, armauit ad depellendam inutilem verecundiam, & damnosum silentium resoluendum: cùm vtique ipsam scribendi causam tam honestam viderem esse, tam sanctam, vt peccare me crederem, si tacerem, illud mecum scripturæ reputans: Tempus tacendi, & tempus loquendi. Et iterum: Ne retineas verbum
Eccles. 3. in tempore salutis. Et illud beati Petri: Parati sem-
Eccles. 4. per ad satisfactionem omni poscenti vos rationem. Petis nanque, & solicitè ac violenter petis, vt tibi
1. Pet. 3. certam ex scripturis sanctis præfiniamus regulam, ad quam tu ordines cursum vitæ tuæ: vt cognita Domini voluntate, inter honores sæculi & diuitiarum illecebras, morum magis diligas supellectilem, atque vt possis in coniugio constituta, non solum coniugi placere, sed etiam ei, qui ipsum indulsit coniugium. Cui tam sanctæ petitioni, tanque pio desiderio non satisfacere, quid aliud est, quàm profectum alterius non amare? Parebo igitur precibus tuis, teque paratam ad implendam Domini voluntatem ipsius nitar
Matth. 19. incitare sententijs. Idem est enim verus omnium dominus, ac magister: qui nos placere sibi iubet, & docet quomodo placere ei possimus. Ipse itaque te informet, ipse te doceat: qui interroganti in euangelio adolescenti, quid faceret, vt mereretur vitam æternam, diuina continuo mandata proponit, ostendens nobis eius voluntatem esse faciendam, à quo speramus & præmia. Propter quod alio testa[illegible]

co: Non omnis, qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnum cœlorum: sed qui facit voluntatem patris mei, qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum. Quo manifeste illud ostenditur, nos non sola Dei confessione tanti præmij magnitudinem promereri, nisi fidei & iustitiæ opera coniuncta sint. Qualis enim est illa confessio, quæ sic Deo credit, vt pro nihilo eius ducat imperium? aut quomodo ex animo, ac verè dicimus: Domine, Domine, si eius, quem Dominum confitemur, præcepta contemnimus? Vnde ipse in euangelio dicit: Quid autem vocatis me, Domine, Domine, & non facitis quæ dico? Et iterum: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè est à me. Et rursum loquitur per prophetam: Filius honorificat patrem, & seruus dominus suum timet. Et, si Pater ego sum, vbi est honor meus? & si Dominus ego sum, vbi est timor meus? Ex quo apparet, nec honorari ab eis Dominum, nec timeri, qui eius præcepta non faciunt. Vnde ad Dauid expressius dicitur, qui peccatum admiserat: Et pro nihilo duxisti Deum. Et ad Heli fit sermo Domini: Qui honorificat me, honorificabo eum: qui autem pro nihilo me habent, ad nihilum redigentur. Et nos securo ac bono animo sumus, qui per singula quæq; præcepta, in honorantes Deũ clementissimum, ad iracundiam prouocamus, eiusque imperium superbissimè contemnendo, in tantæ maiestatis imus iniuriam? Quid enim vnquam tam superbum, quid verò tam ingratum videri potest, quàm aduersus eius viuere voluntatem, à quo ipsum viuere acceperis? quam illius præcepta despicere, qui ideo aliquid imperat, vt causas habeat remunerandi? neque enim obsequii nostri Deus indiget, sed nos illius indigemus imperio. Mandata eius desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum multũ, & dulciora super mel & fauum: quoniam in custodiendis illis retributio multa. Et ideo nobis irascitur,

Matth. 7. *Luc. 6.* *Matth. 15.* *Mal. 1.* *2. Reg. 12.* *1. Reg. 2.* *Superbum est viuere contra Dei voluntatẽ.* *Psal. 118.*

tur, iccirco magis illa immensa Dei bonitas offenditur, quia eam per tanti etiam præmij detrimenta contemnimus: nec solum imperata, sed etiã promissa illius pro nihilo ducimus. Vnde sæpe imò semper illa nobis Domini reuoluenda sententia: Si vis ad vitam venire, serua mandata. Hoc enim tota nobiscum lege agitur: hoc prophetæ, hoc apostoli docét: hoc à nobis & vox Christi, & sanguis efflagitat: Qui ideò pro omnibus mortuus est, vt, qui viuunt, iam non sibi viuant, sed ei, qui pro illis mortuus est. Viuere autem illi, non est aliud, quàm eius præcepta seruare, quæ nobis ille, quasi certum quoddam dilectionis suæ pignus, seruanda mandauit. Si diligitis, inquit, me, mandata mea seruate. Et qui habet mãdata mea, & seruat ea, ille est, qui diligit me. Ac rursus: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum: & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Qui non diligit me, sermones meos non seruat. Grandem vim obtinet vera dilectio. Et qui perfectè amatur, totam sibi amantis vendicat voluntatem. Nihil est imperiosius caritate. Nos si verè Christum diligimus; si eius nos redemptos sanguine recordamur; nihil magis velle, nihil omnino debemus agere, quàm quod illum velle cognoscimus. Duo autem sunt genera mandatorum, in quibus clauditur tota iustitia. Prohibendi vnum est, iubendi alterum. Vt enim mala prohibentur, ita præcipiuntur bona. Ibi ocium imperatur, hic studium. Ibi coercetur animus, hic incitatur. Hic fecisse, illic non fecisse, culpabile est. Vnde & propheta dicit: Quis est homo, qui vult vitam, & cupit videre dies bonos? Prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Declina à malo, & fac bonum. Et beatus Apostolus: Odientes malum, adhærentes bono. Hoc itaque duplex diuersumque præceptum, prohibendi scilicet, & imperandi, æquo omnibus iure mandatum est.

Matth. 17. *Gal. 2.* *Ioan. 14.* *Vis caritatis.* *Duobus præceptis tota clauditur iustitia.* *Psal. 33.* *Rom. 12.*

est. Non virgo, non vidua, non nupta ab hoc imperio libera est. In quouis proposito, in quouis gradu, æquale peccatum est, vel prohibita admittere, vel iussa non facere. Neque verò eorum te seducat error, qui ex arbitrio suo eligunt, quæ potissimum Dei mandata faciant, quæ ve quasi vilia ac parua despiciant: nec metuunt, ne, secundum diuinam sententiam, minima contemnendo, paulatim decidant. Stoicorum quidem est, peccatorum tollere differentiam, & delicta omnia paria iudicare, nec vllum inter scelus & erratũ discrimen facere. Nos verò, & si multum inter peccata distare credimus, quia & legimus: tamen satis prodesse ad cautionem dicimus, etiã minima pro maximis cauere. Tanto enim facilius abstinemus á quocunque delicto, quanto illud magis metuimus. Nec cito ad majora progreditur, qui etiam parua formidat. Et sanè nescio, an possimus leue aliquod peccatum dicere, quod in Dei contemptum admittitur. Estque ille prudentissimus, qui non tam considerat quod iustum sit, quàm illum, qui iusserit: nec quantitatem imperij, sed imperantis cogitat dignitatem. Ædificanti itaque tibi spiritualem domum, non super leuitatem arenæ, sed super soliditatem petræ, innocentiæ in primis fundamentum ponatur, super quod facilius possis arduum culmen iustitiæ erigere. Maximam enim partem æquitatis impleuit, qui nulli nocuit. Beatusque est, qui potest cum sancto Iob dicere: Nulli nocui hominum: iustè vixi cum omnibus. Vnde audenter & simpliciter loquebatur ad Dominum. Quis est ille, qui iudicetur mecum: id est, quis tuum aduersum me potest implorare iudicium, vt se læsum à me conuincat? Purissimæ conscientiæ est, securè canere cum propheta: Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus tuæ. Vnde idem alibi dicit: Non fraudauit eos Deus bonis, qui ambulant in innocentia. Itaque malitiam, odium, atque inuidiam,

Non est peccatum leue quod in Deum cõmittitur.

Matth. 5.

Iob. 37.31

Iob. 13.

Psal. 100.

Psal. 83.

quæ

quæ vel maxima, vel sola semina sunt nocendi, Christiana à se propellat anima: neque manu tantum, aut lingua, sed corde quoque custodiat innocentiam: nec opere modo, sed voto etiam nocere formidet. Quantum enim ad peccati ratione pertinet, nocuit & qui nocere disposuit. Multi nomen illud absolutè atque integrè definiunt, innocentem, qui ne in eo quidem ulli noceat, quo prodesse desistat. Quod si est verum, tum demum lætare de innocentiæ conscientia, si, cùm potes, adiuuare non desinas. Si verò diuisa inter se ista, atque distincta sunt, aliudque est non nocere, quod semper potes, aliud prodesse, cùm possis, aliud malum non facere, aliud operari bonum: illud tibi rursum occurrat, non sufficere Christiano, si partē vnam iustitiæ impleat, cui vtrūque præcipitur. Neque enim debemus ad multitudinis exempla respicere, quæ nullam morum disciplinam sequens, nullum viuendi tenens ordinem, nō tam ratione ducitur, quàm quodàm impetu fertur. Nec imitandi nobis illi sunt, qui sub Christiano nomine gentilem vitam agunt, & aliud professione, aliud conuersatione testantur, atque, vt Apostolus ait, Deum confitentur se nosse, factis autem negant. inter Christianum, & gentilem non fides tantum debet, sed etiam vita distinguere, & diuersam religionem per diuersa opera monstrare. Nolite, ait Apostolus, iugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate? aut quæ societas lucis ad tenebras? Quæ autem conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fideli cum infideli? quis autem consensus templo Dei cum idolis? Sit ergo inter nos & illos maxima separatio. Disiunguntur certo discrimine error, & veritas. Illi terrena sapiant, qui cœlestia promissa non habent. Illi breui huic vitæ se totos implicent, qui æterna nesciunt. Illi peccare non metuant, qui peccatorum impunitatem putant. Illi seruiant vitijs, qui non sperant futura præmia

Innocentis definitio.

Christia. ab infideli non tātum fide sed vita distinguitur.

Tit. 1.

2. Cor. 6.

mia virtutum. Nos verò, qui puriſſima confitemur fide, omnem hominem manifeſtandum eſſe ante tribunal Chriſti, vt recipiat vnuſquiſque propria corporis ſui, prout geſſit, ſiue bonum ſiue malum; procul eſſe debemus á vitijs, dicente Apoſtolo: Qui enim Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt cum vitijs, & concupiſcentijs. Nec turbam ſequantur errantem, qui ſe veritatis diſcipulos confitentur. Duas certè conuerſationis vias, & diſtincta in diuerſum itinera viuendi, Saluator in euangelio oſtendit. Quàm, inquit, ſpatioſa via, quæ ducit ad mortem, & multi ſunt, qui intrant per eam. Et rurſum: Quàm arcta via, & anguſta eſt, quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui inueniunt eam. Vide, quanta inter has ſeparatio ſit, quātunque diſcrimen. Illa ad mortem, hæc tendit ad vitam: illa celebratur & teritur à multis, hæc vix inuenitur à paucis: illa enim vitijs per conſuetudinem, quaſi decliuior, ac mollior, & velut quibuſdam amœna floribus voluptatum, facilè ad ſe rapit cōmeantium multitudinem. Hæc verò, inſueto calle virtutum, triſtior, atque horridior, ab ijs tantum eligitur, quibus nō tam delectatio itineris cordi eſt, quàm vtilitas manſionis. Aſperam enim nobis, & inſuauem virtutum viam nimia facit vitiorum conſuetudo: quæ ſi in partē alteram transferatur, inuenietur, ſicut ſcriptura dicit, ſemita iuſtitiæ leuis. Ponamus ergo iam rationem vitæ noſtræ: & per quam potiſſimum gradiamur viam, conſcientia teſte diſcamus. Omne enim quod agimus, omne quod loquimur, aut de lata, aut de anguſta via eſt. Si cùm paucis anguſtum iter, & ſubtilem quandam ſemitam inuenimus, ad vitam tendimus. Si verò multorum comitamur viam, ſecundum Domini ſententiam imus ad mortem. Si ergo odio, atque inuidia poſſidemur; ſi cupiditati & auaritiæ cedimus; ſi præſentia commoda futuris præferimus, per ſpatioſam viam incedimus. Habemus enim ad hæc

2. Cor. 5.
Gal. 5.
Duplex via hominibus proponitur.
Matth. 7.
Libero arbitrium colligitur.
Matth. 11
Prou. 24.
Matth. 11
Prou. 4.

comi-

comitum multitudinem, & latè similium stipamur agminib. Si iracundiam libidinemq; explere volumus, si iniuriam vindicare: si maledicenti remaledicimus, & aduersum inimicũ inimico animo sumus, æque cum plurib. ferimur. Si vel adulamur ipsi, vel adulantem libenter audimus: si verum dicere gratia impedimur: & magis offendere animos hominum timemus, quàm non ex animo loqui: de multorum item via sumus. Tot nostri sunt, quot extranei veritatis. At è contrario, si ab his omnibus vitiis sumus extranei: si purum ac liberum animum præstamus: & omni cupiditate calcata, solis studemus diuites esse virtutibus, per angustam viam nitimur: conuersatio enim ista paucorum est; estque perrarum, atq; difficile, idoneos huius itineris comites reperire. Quin etiam multi hac ire se simulant: & per diuersa errorum diuerticula ad viam multitudinis reuertuntur, ideoq; timendum est, ne, quos duces recti huius itineris habere nos credimus, eos comites habeamus, erroris. Si igitur inueniuntur exempla, quæ nos per hanc ducant viam, & rectum euangelij tramitem teneant, sequenda sunt: sin verò ea vel deficiunt, vel deficere putantur. Apostolorum forma vniuersis proposita est. Clamat vas electionis Paulus, nosque quasi ad angustum hoc iter conuocans, dicit: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Certè, quod est amplius omnibus, ipsius Domini relucet exemplum, qui in euangelio ait: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis: & ego reficiã vos. Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Si periculosum est imitari illos, de quibus dubitas an imitandi sint: hunc certè imitari tutissimum est, atque eius vestigia sequi, qui dixit: Ego sum via, veritas, & vita. Nunquam enim errat, qui sequitur veritatem: Vnde & Apostolus Ioannes ait: Qui dicit se in Christo manere, debet, sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Et

Quid est per arctam viam niti.

Philipp. 3.

Matth. 11

Ioan. 14.

re. Et B. Petrus ait: Christus pro nobis passus est, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius, qui peccatum non fecit, nec est inuentus dolus in ore eius. Qui cùm malediceretur, non maledicebat: cùm pateretur non comminabatur: tradebat autem iudicanti se iniustè, qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum: vt peccatis mortui, iustitiæ viuamus. Cesset omnis excusatio errorum, auferantur peccandi fœda solatia. Nihil omnino agimus, qui nos per multitudinis exempla defendimus: & ad consolationem nostram aliena sæpe numerantes vitia, deesse nobis dicim⁹, quos debeamus sequi. Ad illius exemplum mittimur, quem omnes fatemur imitandum. Atque ideo præcipua tibi cura sit, legem nosse diuinam: per quam possis quasi præsentia cernere exempla sanctorum, & quid faciendum sit, quid ve vitandum, illius consilio discere. Maximum enim ad iustitiam auxilium est, implere, diuinis eloquiis animum, & quod opere exequi cupias, semper corde meditari. Rudi adhuc populo, & hominibus ad obedientiam insuetis per Moysen imperatur à Domino, vt in signum memoriæ, qua præcepta Domini recordentur, per singulas vestimentorum fimbrias habeant cum cocco hyacinthini coloris insignia: vt etiam casu huc illucq; respicientibus oculis mandatorum cœlestium memoria nascatur: de quibus fimbriis pharisæi redarguuntur à Domino quòd eas peruerso vsu, non ad commonitionem præceptorum Dei, sed ad ostentationem sui habere cœperint: vt scilicet quasi de maioris obseruationis diligentia sancti à populo iudicarentur. Tibi verò seruanti non iam literæ præcepta, sed spiritus, diuinorum mandatorum memoria spiritualiter excolenda est. Cui non tam frequenter recordanda sunt præcepta Domini, quàm semper cogitanda. Sint ergo diuinæ scripturæ semper in manibus tuis, & iugiter in mente voluantur.

1. Ioan. 2.
1. Petr. 2.
Num. 15.
Matth. 23.
Præcepta Dñi semper meditãda.

V Nec

Nec sufficere tibi putes, mandata Dei memoria tenere, & operibus obliuisci: sed ideo illa cognosce, vt facias quidquid faciendum didiceris. Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. Latus quidem, & immensus diuinæ legis campus extenditur: qui diuersis testimonijs veritatis, velut cœlestibus quibusdam floribus, vernans, mira oblectatione legentis animum pascit, ac refouet. Quæ omnia semper cognoscere, secumque reuoluere, ingens ad conseruandam iustitiam beneficium est. Sed quasi ad compendiosum quoddam commonitorium, illa tibi euangelij eligenda sententia est, & superscribenda cordi tuo, quæ ad totius iustitiæ breuiarium Dominico ore profertur: Omnia quæcunq; vultis vt faciant vobis homines, hæc & vos facite illis. Cuius præcepti vires exprimens iungit, ac dicit: Hæc enim lex & prophetæ. Infinitæ nãq; sunt species, partesque iustitiæ: quas nõ modo stylo persequi, sed cogitatione etiam capere difficillimũ est: quas omnes vna ac breui sententia comprehendit, & latentẽ hominum conscientiã, secreto animi iudicio, aut absoluit, aut damnat. Ad omnem igitur actum, ad omne verbum, ad omnem etiam cogitatum, hæc sententia retractetur: quæ tibi quasi speculum quoddam paratum, & ad manum semper positum, qualitatem tuæ volũtatis ostendat, ac etiam vel de iniusto opere redarguat, vel de iusto lætificet. Quotiescunque enim talem in alterum habueris animum, qualem in te ab altero seruari cupis, æquitatis viam tenes; quoties verò talis erga alterum fueris, qualem in te vis neminem, iter iustitiæ dereliquisti. En totum illud diuinæ legis arduũ, totumq; difficile: en, ob quam causam dura imperia. Domino reclamamus, & dicimus nos vel difficultate, vel impossibilitate mandatorum premi. Nec sufficit, quòd iussa non facimus: nisi etiam iubentẽ iniustum pronunciemus; dum ipsum æquitatis au-

Rom. 2. *Iacob. 1.* *Matth. 2.*

Qui præcepta dicit impossibilia Deum iniustum esse putat.

ctorem

torem non modo dura, & ardua, sed etiam impossibilia præcepisse conquerimur. Omnia inquit, quæcunque vultis vt faciant vobis homines, hæc & vos facite illis. Coniungi vult inter nos atque connecti per mutua beneficia caritatem, omnesque homines vicario inter se amore copulari: vt id vnoquoque præstante alteri, quod sibi ab omnibus præstari velit, tota iustitia, & præceptum hoc Dei, communis sit vtilitas hominum. Et ô miram clementiam Domini! o ineffabilem Dei benignitatem! Præmium nobis pollicetur, si nos inuicem diligamus, id est, si nobis ea præstemus inuicem, quorum vicissim indigemus: & nos, superbo simul & ingrato animo, eius renitimur voluntati, cuius etiam imperium beneficium est? Nulli vnquam omnino detrahas, nec aliorum vituperatione te laudabilem videri velis. Magisq; vitam tuam ordinare disce, quam alienam carpere. Ac semper scripturæ memor esto dicentis: Noli diligere detrahere: ne eradiceris. Pauci admodum sunt, qui huic vitio renuncient: raroque inuenies, qui ita vitam suam irreprehensibilem exhibere velint, vt non libenter reprehendant alienam: tantaq; huius mali libido mentes hominum inuasit, vt etiam qui procul ab alijs vitijs recesserũt, in illud tamen quasi in extremum diaboli laqueum incidant. Tu verò hoc malum ita effuge, vt non modo ipsa nõ detrahas, sed ne alij quidem detrahenti aliquando credas. Nec obtrectatoribus auctoritatem de consensu tribuas: ne eorum vitium nutrias annuendo. Noli, inquit scriptura, consentaneus esse cum derogantibus aduersus proximum tuum: & non accipies super illum peccatum. Et alibi: Sæpi aures tuas spinis, & noli audire linguam nequam. Vnde & beatus Dauid, diuersas innocentiæ species iustitiæque dinumerans; de hac quoq; virtute non tacuit, dicendo: Et opprobrium non accepit aduersus proximos suos: Propterea quod ipse non solum aduerta-

Prou. 20.

Detrectatio fugienda.

Eccl. 28.

tur, sed etiam persequitur detrahentem. Ait enim:
Psal. 24. Detrahentem secreto proximo suo, hunc persequebar:
Psal. 100. Est sanè hoc vitium, quod vel in primis extingui debeat, & ab eis, qui se sanctè instituere volunt, prorsus excludi. Nihil enim tam inquietat animum, nihil est, quod ita mobilem mentem, ac leuem faciat, quam facilè totum credere, & obtrectatorum verba temerario mentis assensu sequi, hinc enim crebræ dissentiones, hinc odia iniusta nascuntur. Hoc est, quod sæpè de amicissimis etiam inimicos facit, dum concordes quidem, sed credulas animas maliloqua lingua dissociat. At contra magna quies animi, magnaq; est morum grauitas, non temerè de quoquam sinistri quid audire. Beatusq; est, qui ita se contra hoc vitium armauit, vt apud eum detrahere nemo audeat. Quod si hæc in nobis esset diligentia, ne passim obtrectatoribus crederemus, iam omnes detrahere timerent: ne non tam alios, quàm seipsos, viles detrahendo facerent. Sed hoc ideo malum celebre est, idcirco in multis feruet hoc vitium, quia penè ab omnibus libenter auditur.

Adulatores fugiendi. Adulatorũ quoque assentationes, & noxia blandimenta fallaciæ, velut quasdam pestes animæ fuge. Nihil est, quod tam facile corrumpat mentes hominum: nihil quod tam dulci, & molli vulnere animum feriat. Vnde & quidam sapiens ait: Verba adulatorũ mollia, feriunt autem interiora ventris. Et Dominus
Esa. 3. loquitur per prophetam: Popule meus qui beatificant vos, seducunt vos, & semitas pedum vestrorum dissipant. In multis, isto maximè tempore, regnat hoc vitium, quodq; est grauissimum, humilitatis ac beneuolentiæ loco ducitur. Eo fit, vt qui adulari nescit, aut inuidus, aut superb. putetur. Est sanè grande & subtile artificium, laudare alterum in condemnationem sui, & decipiendo, animum sibi obligare decepti, quodque hoc maximè vitio agi solet, fictas laudes certo pretio vendere. Quæ hæc tanta

est leuitas animi, quæ tanta vanitas, relicta propria conscientia alienam opinionem sequi, & quidem fictam atque simulatam? rapi vento falsæ laudationis, gaudere ad circunuentionem suam, & illusioné pro beneficio accipere? Tu ergo, si vere laudabilis esse cupis, laudem hominum ne requiras, illique præpara conscientiam tuam, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: & tunc laus tibi erit à Deo. Sit igitur intentus ac vigilãs, & aduersus peccata semper armatus animus tuus. Sermo in omnibus moderatus, & parcus, & qui necessitatem loquendi magis indicet, quàm voluntatem. Ornet prudentiam verecundia: quodque præcipuum in fœminis semper fuit, cunctas in te virtutes pudor superet. Diu ante considera, quid loquendum sit: & adhuc tacens prouide, ne quid dixisse pœniteat. Verba tua ponderet cogitatio, & linguæ officium animi libra dispenset. Vnde scriptura dicit: Argentum & aurum tuum confla: & verbis tuis facito stateram, & frenos ori tuo rectos: & attende, ne fortè labaris lingua. Nunquam malum verbum de ore tuo procedat, quæ ad cumulum benignitatis iuberis etiam maledicentibus benedicere. Misericordes, inquit, modesti, humiles, non reddentes malum pro malo, neque maledictum pro maledicto, sed è contrario benedicentes. Mentiri verò, atque iurare, lingua tua prorsus ignoret: tantusque in te sit veri amor, vt quidquid dixeris, iuratum, putes, De quo Saluator ad discipulos ait: Ego autem dico vobis, non iurare omnino. Et paulo post: Sit autem sermo vester, est, est, non, non: quod autem his abundantius est, à malo est. In omni igitur actu, atq; verbo quieta mens & placida seruetur: semperque cogitationi tuæ Dei præsentia occurrat: sit humilis animus, ac mitis, & aduersus sola vitia erectus. Nunquam illum aut superbia extollat, aut auaritia inflectat, aut ira præcipitet. Nihil enim

1. Cor. 4.
Eccl. 28.
1. Petr. 3.
Rom. 12.
Matth. 5.

quietius, nihil purius, nihil denique pulchrius es
mente esse debet, quæ in Dei habitaculum præparã
da est, quem non auro templa fulgentia, non gem
mis altaria distincta delectant; sed anima ornata vir
tutibus. Ideo & templum Dei, sanctorum corda di
1. Cor. 3. cuntur, affirmante Apostolo, qui ait: Si quis tem
plum Dei violauerit, disperdet illum Deus. Tem
plum enim Dei sanctum est, quod estis vos. Nihi
Humilitas, custos omnium virtutum. habeas humilitate præstantius, nihil amabilius. Hæ
est enim præcipua conseruatrix, & quasi custos qua
dam virtutum omnium: nihilque est, quod nos i
& hominibus gratos, & Deo faciat, quàm si vitæ me
rito magni humilitate infimi simus. Propter quo
scriptura dicit: Quanto magnus es, humilia te in
Eccles. 3. omnibus, & coram Deo inuenies gratiam. Et Do
Esa. 66. minus loquitur per prophetam: Super quem aliu
requiescam, nisi super humilem, & quietum, & tre
mentem verba mea? Veruntamen humilitatem se
quere; non quæ ostenditur, atque simulatur gest
corporis, aut fracta voce verborum, sed quæ pur
affectu cordis exprimitur: aliud est enim, virtutem
habere, aliud, virtutis similitudinem: aliud est, re
rum vmbram sequi, aliud, veritatem. Multo defor
mior illa est superbia, quæ sub quibusdam humilita
tis signis latet. Nescio enim quomodo turpiora sun
vitia, cùm virtutum specie cælantur. Nulli te v
quam de generis nobilitate præponas, neque obscu
riores quasque, & humiliore loco natas, te inferio
res putes. Nescit religio nostra personas accipere
nec conditiones hominum, sed animos inspicit sin
gulorum: seruum & nobilem de moribus pronun
ciat. Sola apud Deum libertas est, non seruire pec
catis. Summa apud Deum est nobilitas, clarum es
se virtutibus. Quid apud Deum in viris nobiliu
Petro, qui piscator & pauper fuit? quid in fœmin
Matth. 16. beata Maria illustrius, quæ sponsa fabri describitur
sed illi piscatori & pauperi cælestis regni à Christ
credun-

creduntur claues: hæc sponsa fabri meruit esse mater illius, à quo ipsæ claues datæ sunt. Elegit enim Deus ignobilia, & contemptibilia huius mundi, vt potentes ac nobiles ad humilitatem faciliùs adduceret. Nam & alias frustra sibi aliquis de nobilitate generis applaudit, cùm vniuersi paris honoris, & eiusdem apud Deum pretij sint, qui vno Christi sanguine sunt redempti: nec interest, qua quis conditione natus sit, cùm omnes in Christo æqualiter renascantur. Nam & si obliuiscimur, quia ex vno omnes generati sumus: saltem id semper meminisse debemus, quia per vnum omnes regeneramur. Caue, ne, si ieiunare aut abstinere cœperis, te putes esse iã sanctam. Hæc enim virtus adiumentum est, non perfectio sanctitatis. Magisque id prouidendum est, ne tibi hoc, quod licita contemnas, securitatem quãdam illicitorum faciat. Quidquid supra iustitiam offertur Deo, non debet impedire iustitiam, sed adiuuare: quid autem prodest tenuari abstinentia corpus, si animus intumescat superbia? quam laudem merebimur de pallore ieiunij, si inuidia liuidi simus? quid virtutis habet, vinum non bibere, & ira atque odio inebriari? Tunc, inquam, præclara est abstinẽtia, tunc pulchra atque magnifica castigatio corporis, cùm est animus ieiunus à vitijs. Imò, qui probabiliter ac scienter abstinentiæ virtutem tenent, eò affligunt carnem suam, quò animæ frangant superbiã: vt quasi de quodam fastigio contemptus sui atque arrogantiæ descendant ad implendam Domini voluntatem, quæ maximè in humilitate perficitur. Idcirco à varijs ciborum desiderijs mentem retrahunt, vt totam eius vim occupent in cupiditate virtutum. Iamque minus ieiuniorum, & abstinentiæ laborem caro sentit, anima esuriente iustitiam. Nam & vas electionis Paulus, dum castigat corpus suum, & in seruitutem redigit, ne alijs prædicans ipse reprobus inueniatur, non ob solam, vt quidam imperiti pu-

1. Cor. 1.

Ieiunium adiumentũ sanctitatis.

Matth. 5.

1. Cor. 9.

tant, hoc facit castitatem: non enim huic tantummodo, sed omnibus omnino virtutibus abstinentia opitulatur. Neque magna, aut tota Apostoli gloria
1.Cor.11. est, non fornicari: sed hoc agit, vt castigatione corporis erudiatur animus: quantoque nil ex voluptatibus concupiscit, tanto magis possit de virtutibus cogitare, ne perfectionis magister imperfectũ aliquid in se ostendat: ne Christi imitator, extra præceptum
Matth.23. quidquam aut voluntatem Christi faciat, neuè
Rom.12. minus exemplo quàm verbo doceat; cumque alijs prædicauerit, ipse reprobetur, audiatque cum pharisæis: Dicunt enim, & non faciunt. Apostolici verò, & præcepti est exempli, vt habeamus rationem non conscientiæ tantum, sed etiam famæ. Non superfluum, & à fructu vacuum, gentium magister hoc
Phil.2. docet: vult enim etiam extraneos ad fidem homines per fidelium opera proficere, vt religionem ipsam religionis disciplina commendet. Et ideo sicut luminaria in mundo lucere nos iubet, in medio nationis prauæ & peruersæ, vt incredulæ mentes erran-
Matth.5. tium ex nostrorum actuum lumine, ignorantiæ suæ tenebras deprehendant, vnde ipse ad Romanos ait:
Rom.12. Prouidentes bona non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus. Et alibi: Sine offensione estote
1.Cor.10. Iudæis, & gentibus, & Ecclesiæ Dei, sicut ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi vtile est, sed quod multis. Beatus est, qui tam sanctè, tanque grauiter disposuit vitam suam, vt de eo sinistri aliquid ne fingi quidem possit; dum aduersus obtrectatorum libidinem pugnat meriti magnitudo; nec fingere quisquam ausus est, quod à nullo putat esse credendum. Quod si id assequi difficile, atque nimis arduum est, saltem hanc adhibeamus vitæ nostræ diligentiam, ne malæ mentes occasionem inueniant detrahendi, ne ex nobis scintilla procedat, per quam aduersus nos sinistræ famæ flamma confletur. Alioquin frustra irascimur obtrectatoribus nostris,

si eis ipsis obtrectandi materiam ministramus. Si autem, nobis diligenter atque solicitè omnia ad honestatem prouidentibus, cunctisque actibus nostris timorem Dei præferentibus, illi nihilominus insaniunt: consoletur nos conscientia nostra, quæ tunc maximè tuta est, tunc optimè secura est, cùm ne occasionem quidem malè de se sentiendi dedit: illis enim, væ, dicitur per prophetam, qui dicunt, quod bonum est malum, qui lucem appellant tenebras, & quod dulce est, amarum vocant. Nobis ergo Saluatoris aptabitur sermo: Beati estis, cùm vobis maledixerint homines mentientes. Nos modo id agamus, vt malè de nobis nemo loqui absque mendacio possit. Ita habeto solicitudinem domus, vt aliquam tamen vacationem animæ tribuas. Eligatur tibi opportunus, & aliquantum à familiæ strepitu, remotus locus, in quem tu, velut in portum, quasi ex multa tempestate curarum te recipias, & excitatos foris cogitationum fluctus, secreti tranquillitate componas. Tantum tibi fit diuinæ lectionis studium, tam crebræ orationum vices, tam firma, & pressa de futuris cogitatio, vt omnes reliqui temporis occupationes facilè hac vacatione compenses. Nec hoc ideo dicimus, quo te retrahamus à tuis: imò id agimus, vt ibi discas, ibique mediteris, qualem tuis præbere te debeas.

Esa. 5.

Matth. 5.

ARGVMENTVM.

Iulianum diuitem, ac præpotentem Iob exemplo consolatur: quod duas virgunculas filias, vnam octo, alteram sex annorum, intra viginti dies amiserit, subsecuta deinde sit Faustina vxoris mors, & infelix generis cum vnica superstite filia contracta affinitas, totius insuper familiæ, reique familiaris dispendium: charitatem eius laudat, & exẽplo Pammachij, Paulini, & Veræ ad perfectam hortatur vitam, multis ostendens, oblatio sui ipsius quantum excedat cuncta aliæ charitatis opera.

HIERONYMVS AD Iulianum consolatio.

EPISTOLA XXI.

XXXIV. FIlius meus, frater tuus, Ausonius in ipso iam profectionis articulo, cùm mihi præsentiam sui tardè dedisset, & cito abstulisset, atque in puncto téporis, salue pariter, valeque dixisset: vacuum se redire arbitratus est, nisi mearum aliquid ad te nugarũ tumultuario sermone portaret. Iam demisso synthemate equus publicus sternebatur, & nobilem iuuenem punicea indutum tunica baltheus ambiebat: & tamen ille apposito notario cogebat loqui, quæ velociter edita, velox consequeretur manus: & linguæ celeritatem prenderent signa verborum. Itaque non scribentis diligentia, sed dictantis temeritate longum ad te silentium rumpo, offerens tibi nudam officij voluntatem. Ex temporalis est epistola, absque ordine sensuum, sine lenocinio & compositione verborum, vt totum in illa amicum, nihil de oratore reperias. In procinctu effusam putes, & abire cupienti ingestum viaticum. Diuina scriptura loquitur;
Ecclef. 22. Musica in luctu, intempestiua narratio. Vnde & nos leporem artis Rhetoricæ contemnentes, & puerilis atque plausibilis eloquii venustatem, ad sanctarum scripturarum grauitatem confugimus; vbi vera vulnerum medicina est, vbi dolorum certa remedia: in quibus recipit vnicum filium mater in
Luc. 7. 8. feretro, vbi turbæ dicitur circunstanti: Non est mortua puella, sed dormit: vbi & quatriduanus mortuus
Ioan. 11. ad vocem inclamans Domini ligatus egreditur. Audio te in breui tempore, duas virgunculas filias iunctis penè extulisse funeribus, & pudicissimam ac fidissimam coniugem tuam Faustinam, imò fidei calore germanam, in qua sola post amissos liberos acquiescebas,

quiescebas, subita tibi dormitione subtractam: quasi si naufragus in litore latrones reperiat, & iuxta eloquia prophetarum fugiens vrsum, incidat in leonem: extendensq; manum ad parietem, à colubro mordeatur. Consequuta rei familiaris damna, vastationem totius barbaro hoste prouinciæ, & in cōmuni depopulatione priuatas possessionum tuarum ruinas, abactos armentorum ac pecorum greges, vinctos occisosque seruulos, & in vnica filia, quam tibi tam crebræ orbitates fecerant cariorem, electū nobilissimum generum: ex quo, vt omnia taceam, plus mœroris quàm gaudii suscepisti. Hic est catalogus tentationum tuarum. Hæc cum Iuliano tyrunculo Christi, pugna hostis antiqui. Quæ si ad te respicias, grandia sunt: si ad bellatorem fortissimū, ludus & vmbra certaminis. Beato Iob post malorum examina vxor pessima reseruata est, vt per eam disceret blasphemare. Tibi sublata est optima, vt miseriarum solatium perderes. Aliud est autem sustinere quam nolis, aliud desiderare quam diligas. Ille in tot mortibus filiorum domus suæ ruinam vnum habuit sepulchrum, & scissis vestibus, vt parentis monstraret affectum, procidens in terram, adorauit, & dixit: Nudus exiui de vtero matris meæ, nudus & redeam. Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum. Tu, vt parcissimè dicam, inter multorum officia propinquorum, & consolantes amicos, tuorum exequias prosequutus es. Perdidit ille simul omnes diuitias, & succedētib⁹ sibi malorū nuntijs, ad singulas plagas ferebatur immobilis, cōplens in se illud de sapiente præconiū: si fractus illabatur orbis, impauidum ferient ruinæ. Tibi maior pars derelicta substantiæ, vt tantum tenteris, quantum ferre potes. Nec dum enim ad eum peruenisti gradum, vt totis aduersum te cuneis certetur. Diues quondam dominus, & ditior pater, subito orbus &

Amos 5.

Iob. 2.

Iob. 1.

nudus est. Cumque in omnibus his, quæ contigerant ei, non peccasset coram Domino; nec quidquam loquutus esset insipiens, exultans Dominus in victoria famuli sui, & illius patientiam suam ducens triumphum, dixit ad diabolum: Animaduertisti famulum meum Iob, quia non est quisquam similis ei super terram? Homo innocens, verus Dei cultor, abstinens se ab omni malo, & adhuc perseuerans in innocentia. Pulchrè addidit: Et adhuc perseuerans in innocentia, quia difficile est, pressam malis innocentiam non dolere: & in hoc ipso fide non periclitari, quod se videat iniustè sustinere quod patitur. Ad quę respondens diabolus, Domino ait: Coriũ pro corio, & omnia quæ habuerit homo, dabit pro anima sua: sed extende manum tuam, & tange ossa & carnes eius, nisi in facie benedixerit tibi. Callidissimus aduersarius, & inueteratus dierum malorum, nouit alia esse, quæ extrinsecus sunt, & à Philosophis quoque mundi adiaphora, hoc est, indifferentia nominentur, in eorumque amissione atque contemptu perfectam non esse virtutem: alia quæ intrinsecus, & desiderata, cogant dolere perdentem. Vnde audacter Dei renuit prædicationem, & dicit, nequaquam eum debere laudari, qui nihil de se, sed totum extra se dederit, qui pro corio suo coria obtulerit filiorum, deposuerit marsupium, vt fruatur corporis sanitate. Vnde intelligat prudentia tua, vsque ad hunc terminum peruenisse tentationes tuas, & dedisse te coriũ pro corio, pellem pro pelle, omniaque quæ habes parum esse dare pro anima tua, necdum autem extentam in te manum Dei, nec tactas carnes, nec ossa confracta, ad quorum dolorem difficile est non ingemiscere & in faciem, Deo benedicere, pro eo quod maledicere. Vnde & Nabutha in Regum libris dicitur benedixisse Deum & Regem, & idcirco lapidatur à populo. Sciens autem Dominus athletam suum, imò virum fortissimum, etiam in isto extremo

Iob. 1. *Grauis tentatio Iob.* *3. Reg. 21.*

per-

perfectoque certamine non posse superari: Ecce (inquit) trado illum tibi, tantum animam illius custodi. Caro sancti viri datur in diaboli potestatem, & animæ sanitas reseruatur; ne si illud percussisset in quo sensus est mentisque iudicium, non esset culpa peccantis, sed eius, qui statum mentis euerterat. *Iob. 2.* Laudent ergo te alij, & tuas contra diabolum victorias panegyricis prosequātur: quod lęto vultu mortes tuleris filiarum; quod in quadragesimo die dormitionis earum lugubrem vestem mutaueris, & dedicatio ossium Martyris candida tibi vestimenta reddiderit, vt non sentires dolorem orbitatis tuæ, quem ciuitas vniuersa sentiret, sed ad triumphum Martyris exultares; quod sanctissimam coniugem tuam nō quasi mortuam, sed quasi proficiscentem deduxeris. Ego te nequaquam adulatione decipiam, nec lubrica laude, supplantabo. Loquar illud potius, quod tibi audire conducit: Fili, accedens ad seruitutem Dei, præparato animam tuam ad tentationem; & cum omnia feceris, dicito: Seruus inutilis sum: Feci, quod facere debui. Tulisti liberos quos ipse dederas. Recipisti ancillam, quam mihi ob breue solatium commodaueras. Non contristor, quod recepisti, sed ago gratias, quod dedisti. Quondam diues adolescens omnia quæ in lege præcepta sunt, se implesse iactabat. Ad quem Dominus in Euangelio: Vnum, inquit, adhuc tibi deest: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus: & veni, sequere me. Qui omnia se fecisse dicebat in primo certamine, diuitias vincere non potest. Vnde & difficile intrant diuites in regna cœlorum: quæ expeditos & alarum leuitate subnixos habitatores desiderant. Vade, inquit, & vende, non partē substantiæ, sed vniuersa quæ possides: & da, non amicis, non consanguineis, non propinquis, non vxori, non liberis; plus aliquid addam: Nihil tibi ex omnibus metu inopiæ reseruans, ne cum Anania damneris &

Eccles. *Luc. 17.* *Matth. 19.* *Act. 5.*

Saphi-

Saphira: sed da cuncta pauperibus: & fac tibi amicos de iniquo mammona, qui te recipiant in æterna tabernacula: vt me sequaris, vt Dominum mundi possessionem habeas, vt possis canere cum Propheta: Pars mea Dominus: & vt verus Leuita, nihil de terrena hæreditate possideas. Et hoc hortor, si vis esse perfectus, si Apostolicæ dignitatis culmen cupis, si sublata cruce Christum sequi; si apprehenso aratro, non respicere post tergum, si in sublimi tecto positus, pristina vestimenta contemnis; & vt euadas Ægyptiam dominam, seculi pallium derelinquis. Vnde & Helias ad cœlorum regna festinans, non potest ire cum pallio, sed mundo immundo vestimenta dimittit. Sed hoc, ais, apostolicæ dignitatis est, & eius, qui velit esse perfectus. Cur autem & tu nolis esse perfectus? Cur qui in sæculo primus es, non in Christi familia primus sis? An quia vxorem habueris? Habuit & Petrus: & tamen eum reti eam & nauiculam dereliquit. Prouidentissimus Dominus, & omnium salutem desiderans, malensque pœnitentiam peccatoris, quàm mortem, abstulit etiam tibi hanc excusationem, vt non illa te retrahat ad terras; sed tu eam sequaris ad paradisi regna trahentem. Bona liberis * pares, qui te ad Dominum præcesserunt: vt partes earum non in diuitias sororis proficiant, sed in redemptionem animæ tuæ, atque alimenta miserorum. Hæc monilia filiæ tuæ à te expetunt; his gemmis ornari capita sua volunt. Quod periturum erat in serico, in vilibus pauperum tunicis reseruetur. Repetunt à te partes suas, iunctæ sponso nolunt videri pauperes, & ignobiles propria ornamenta desiderant. Nec est, quod te excuses nobilitate & diuitiarum pondere. Respice sanctum virum Pammachium, & feruentissimæ fidei Paulinum presbyterum, qui non solum diuitias, sed seipsos Domino obtulerunt: qui contra diaboli tergiuersationem, nequaquam pellem pro pelle, sed carnes & ossa & animas

Luc. 16.

Perfectum esse suadet

* *Aliàs, paras.*

animas suas Domino cõsecrarunt: qui te & exemplo & eloquio, id est, & opere & lingua, possunt ad maiora perducere. Nobilis es; & illi: sed in Christo nobiliores. Diues & honoratus; & illi: imò ex diuitibus & honoratis, pauperes, & inglorij, & idcirco ditiores, & magis inclyti, quia pro Christo pauperes & inhonorati. Et tu quidem benefacis, quòd sanctorum diceris vsibus ministrare, fouere monachos, ecclesijs offerre quàmplurima. Sed hæc rudimenta sunt militiæ tuæ. Contemnis aurum: contempserunt & multi Philosophi. E quibus vnus, vt cæteros sileam, multarum possessionum pretium proiecit in pelagus. Abite, dicens, in profundum malæ cupiditates: ego vos mergam, ne ipse mergar à vobis. Philosophus gloriæ animal, & popularis auræ vile mancipium, totam simul sarcinam deposuit: & tu te putas in virtutum culmine constitutũ, si partem ex toto offeras? Teipsum vult Dominus hostiam viuam, placentem Deo, te, inquam, non tua. Et ideo varijs tentationibus commonet, quia multis plagis & doloribus eruditur Israel. Et quem diligit Dominus, corripit: flagellat autem omnem filium, quem recipit. Paupercula vidua duo æra minuta misit in gazophylacium. Et quia totum obtulit, quod habebat, omnes dicitur in oblatione munerum Dei superasse locupletes, quæ non pondere sui, sed offerẽtium voluntate pensantur. Vt multis erogaueris cẽsum tuum, & quidam tua gaudeant liberalitate, tamen multo plures sunt, quibus nihil dedisti: Neque enim Darij opes, & Crœsi diuitiæ valent explere pauperes mundi. Quod si teipsum Domino dederis, & Apostolica virtute perfectus, sequi cœperis saluatorem; tunc intelliges, vbi fueris, & in exercitu Christi quàm extremum tenueris locum. Non planxisti filias mortuas, & paternæ in genis lacrymæ Christi timore siccatæ sunt. Quanto maior Abraham, qui vnicum filium voluntate iugulauit, & quem hæredem

Iuliani opera pia.

Plus est se offerre, quã sua Deo.

Oblatio Abrahæ.

dem mundi futurum audierat, non desperat etiam post mortem esse victurum. Iephte obtulit virginẽ filiam, & idcirco in enumeratione sanctorum ab Apostolo ponitur. Nolo tantum ea offeras Domino, quæ potest fur rapere, hostis inuadere, proscriptio tollere: quæ & accedere possunt, & recedere, &, instar vndarum ac fluctuum, à succedentibus sibi dominis occupantur: atque vt, vno cuncta sermone comprehendam, quæ velis, nolis, in morte dimissurus es. Illud offer, quod tibi nullus hostis possit auferre, nullus eripere tyrannus: quod tecum pergat ad inferos, imò ad regna cœlorum, & ad paradisi delicias. Extruis monasteria, & multus à te per insulas Dalmatiæ sanctorum numerus sustentatur. Sed melius faceres, si & ipse sanctus inter sanctos viueres. Sancti estote, quoniam ego sanctus sum, dicit Dominus. Apostoli gloriantur, quod omnia dimiserint, & secuti sint saluatorem: Et certè præter retia & nauem nihil legimus eos dimisisse: & tamen testimonio futuri iudicis coronantur, quia se offerentes, totum dimiserant, quod habebant. Hæc loquor non in suggillationem operum tuorum, vel quod extenuem liberalitatem, & eleemosynas tuas, sed quód te nolim inter sæculares esse monachum, & inter monachos sæcularem, totumque à te expetam[,] cuius audio mentem diuino cultui deditam. Si huic consilio nostro vel amicus, vel affecla, vel propinquus renititur, & te ad delicias splendentis mensæ reuocat: intelligito eum non de tua anima, sed de suo ventre cogitare, & omnes opes[,] lautaque conuiuia subita morte finiri. Octo & sex annorũ, intra viginti dies duas filias amisisti, & arbitraris senem diu posse viuere? Cuius vt ætas longa tendatur, audi & Dauid: Dies vitæ nostrę septuaginta anni. Si autẽ amplius, octoginta, & quicquid superest, labor & dolor est. Fœlix & omni dignus beatitudine, quem senectus Christo occupat seruientem, quem extrema dies sal-

Oblatio Iephte.

natori inuenerit militantē, qui nō confundetur, cùm loquetur inimicis suis in porta: cui in introitu paradisi dicetur, Recepisti mala in vita tua. nunc autem hic lætare. Nec enim vlciscetur bis Dominus in eadem re. Diuitem purpuratum gehennæ flamma suscepit. Lazarus pauper, & vlcerib. plenus, cuius carnes putridas lambebant canes, & vix de micis mensæ locupletis, miseram sustentabat animam, in sinu Abrahæ recipitur, & tanto patriarcha parente lætatur. Difficile, imò impossibile est, vt & præsentibus quis, & futuris fruatur bonis: vt & hic ventrē, & ibi mentem impleat; vt de delicijs transeat ad delicias; vt in vtroque sæculo primus sit; vt & in cœlo, & in terra appareat gloriosus. Quod si tibi tacita cogitatio scrupulum mouerit, cur monitor ipse non talis sim, qualem te esse desidero, & nonnullos videris in medio itinere corruisse: illud breuiter respondebo, non mea esse quæ dico, sed Domini saluatoris: non monere quid ipse possim, sed quid debeat velle, qui seruus futurus est Christi. Et athletæ suis incitatoribus fortiores sunt, & tamen monet debilior, vt pugnet ille qui fortior est. Noli respicere Iudam negantem, sed Paulum respice confitentem. Iacob ditissimi patris filius, solus & nudus in baculo suo pergit Mesopotamiam, iacet lassus in itinere, & qui delicatissime à Rebecca matre fuerat educatus, lapide ad caput pro puluillo vtitur. Vidit scalam de terra vsque ad cœlum, & ascendentes per eam Angelos, & descendentes, & desuper innitentem Dominum, vt lapsis manum porrigeret, vt ascendentes suo ad laborem prouocaret aspectu. Vnde & vocatur locus ipse Bethel, id est, domus Dei, in qua quotidie ascenditur atque descenditur. Et, sancti enim corruunt, si fuerint negligentes: & peccatores pristinū recipiunt gradum, si sordes fletibus lauerint. Hoc ideo dixi, vt non te terreant descendentes, sed prouocent ascendentes. Nunquam exemplum à malis

Nemo beatus in hac & æterna vita.

Epilogus. sumitur. Etiam in sæculi rebus semper à meliori parte incitamenta virtutum sunt. Oblitus propositi & epistolaris breuitatis, plura dictare cupiebā: ad materiæ quippe dignitatem, & ad meritū personæ tuę, parum est omne, quod dicitur. Et ecce tibi noster Ausonius cœpit schedulas flagitare, vrgere notarios, & hinnitu feruentis equi, ingenioli mei festinus arguere tarditatem. Memento igitur nostri, & cura, vt in Christo valeas: Atque vt cœtera taceam, domestica sanctæ Veræ exempla sectare, quæ vere sequuta Christum, peregrinationis molestias sustinet, & sit tibi tanti dux foemina facti. Tribuat tibi Christus, vt audias, vt taceas, vt intelligas, & sic loquaris. Amen.

ARGVMENTVM.

Nepotianus presbyter, ad quem præcedens extat epistola, diem suum adhuc iuuenis extremum obierat. D. Hieron. super eius morte consolatur nunc Heliodorū auunculum Episcopum: ostendens mortem non esse timendam, veluti quæ à Christo occisa sit: multosque infidelium veterum, qui fortiter eam in suis tolerarunt, primum recensens, ad laudes mortui deinde descendit: quibus expletis, humanam miseriam imperatorum, aliorumque procerum exemplo, ante oculos illi doctè, ac ingeniosè ponit.

HIERONYMI AD Heliodorum Epitaphium Nepotiani.

EPISTOLA XXII.

To. 1. GRandes materias ingenia parua non sustinent, & in ipso conatu vltra vires ausa, succumbunt:
Epist. 3. quantoque maius fuerit, quod dicendum est, tanto magis obruitur, qui magnitudinem rerum verbis nō potest explicare. Nepotianus meus, tuus, noster,

imò

imò Christi, & quia Christi, idcirco plus noster, reliquit senes, & desiderij sui iaculo vulneratos, & intolerabili dolore confectos. Quem hæredem putauimus, funus tenemus. Cui iam meum sudabit ingenium? cui literulæ placere gestient? vbi est ille. ἐργοδιώκτης noster, & cygneo canore vox dulcior? Stupet animus, manus tremit, caligant oculi, lingua balbutit. Quidquid dixero, quia ille non audit, mutum videtur. Stylus ipse quasi sentiens, & cera subtristior, vel rubigine, vel situ obducitur. Quotiescunque nitor in verba prorumpere, & super tumulũ eius epitaphij huius flores spargere, toties lacrymis implentur oculi, &, renouato dolore, totus in funere sum. Moris quondam fuit, vt super cadauera parentum defunctorum in concione pro rostris laudes liberi dicerent, & instar lugubrium carminum ad fletus, & gemitus audientium pectora concitarent. En rerum in nobis ordo mutatus est, & in calamitatẽ nostram perdidit sua iura natura. Quod exhibere senibus iuuenis debuit, hoc iuueni exhibemus senes. Quid igitur faciam? Iungam tecum lacrymas? Sed Apostolus prohibet. Christianorum mortuos, dormientes vocans. Et Dominus in Euangelio: Non est, inquit, mortua puella, sed dormit. Lazarus quoque, quia dormierat, suscitatus est. Lætер & gaudeam, quia raptus est, ne malitia mentem eius mutaret, quia placuerat Deo anima illius? Sed inuito & repugnanti per genas lacrymę fluunt, & inter præcepta virtutum, resurrectionisque spem, credulã mentem desiderij frangit affectus. O mors, quæ fratres diuidis & amore sociatos crudelis ac dura dissocias! Adduxit vrentem ventum Dominus de deserto ascendentem, qui siccauit venas tuas, & desolauit fontem tuum. Deuorasti quidem Ionam, sed & in vtero tuo viuus fuit. Portasti quasi mortuum, vt tempestas mundi conquiesceret, & Niniue nostra illius præconio saluaretur. Ille ille te vi-

I. Exactor operis.

1. Thess 4. Matth. 9. Ioan. 11. Sap. 12

Osee. 13.

cit: ille te iugulauit. Fugitiuus propheta, qui reliquit domum suam, dimisit hæreditatem suam, dedit
Osee. 13. dilectam animam suam in manibus quærentium eũ. Quid per Oseæ quõdam tibi rigidus minabatur: Ero mors tua o mors: ero morsus tuus inferne Illius morte, tu mortua es: illius morte, nos viuimus. Deuorasti, & deuorata es. Dumque assumpti corporis solicitaris illecebra, & auidis faucibus prædam putas; interiora tua adunco dente confossa sunt. Gratias tibi Christe Saluator tua agimus creatura, quod tam potentem aduersarium nostrum, dum occideris, occidisti. Quid autẽ miserius homine, qui, æternæ mortis terrore prostratus, viuendi sensum ad hoc tantum acceperat, vt periret? regnauit enim
Rom. 5. mors ab Adam vsque ad Moysen, etiam super eos, qui non peccauerunt, in similitudinem præuaricationis Adæ. Si Abraham, Isaac, & Iacob in inferno, quis in cælorum regno? si amici tui sub pœna offendentis Adã, & qui non peccauerant, alienis peccatis tenebantur obnoxij: quid de his credendum
Psal. 13. est, qui dixerunt in cordibus suis, non est Deus? qui corrupti, & abominabiles facti sunt in voluntatibus suis? qui declinauerunt, simul inutiles facti sunt? non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum: Quod si Lazarus videtur in sinũ Abrahæ, locoque refrigerij, quid simile infernus, & regna cælorum? Ante Christum Abraham apud inferos: post Christum latro in paradiso. Et iccirco in resurrectione
Ephe. 5. eius, multa dormientium corpora surrexerunt, visa-
Matth. 3. que sunt in cælesti Hierusalem. Tuncque impletum
Matth. 11. est illud elogium: Surge qui dormis, & eleuare, &
Genes. 3. illuminabit te Christus. Ioannes Baptista in eremo personat: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum: à diebus enim Ioannis Baptistæ regnum cælorum vim patitur, & violenti diripiunt illud. Flammea illa romphæa, custos paradisi, & præsidentia foribus Cherubim, Christi restincta & resera-

referata sunt sanguine. Nec mirum hoc nobis in resurrectione promitti, cùm omnes, qui in carne non secundum carnem viuimus, municipatum habeamus in cælo, & hic adhuc positis dicatur in terra: Regnum Dei intra vos est. Adde quod ante resurrectionem Christi notus tantum in Iudæa erat Deus: in Israel magnum nomen eius: & ipsi, qui nouerant eum, tamen ad inferos trahebantur. Vbi tunc totius orbis homines, ab India vsque ad Britanniam, à rigida Septentrionis plaga vsque ad feruores Atlantici oceani, tam innumerabiles populi, & tantarum gentium multitudines. Quàm variæ linguis, habitu, tam vestibus, & armis: piscium ritu ac locustarum, & velut muscæ & culices conterebãtur: absque notitia enim sui creatoris, omnis homo pecus est: nunc verò passionem Christi, & resurrectionem eius, cunctarum gentium, & voces, & literæ sonant. Taceo de Hebræis, Græcis, & Latinis: quas nationes fidei suæ in crucis titulo Dominus dedicauit: Immortalem animam, & post dissolutionem corporis subsistentem, quod Pythagoras somniauit. Democritus non credidit: in consolationem damnationis suæ Socrates disputauit in carcere: Indus, Persa, Gothus, Ægyptius philosophãtur. Bessorum feritas, & pellitorum turba populorum, qui mortuorum quondam inferiis homines immolabãt, stridorem suum in dulce crucis fregerunt melos, & totius mundi vna vox Christus est. Quid agimus anima? quò nos vertimus? quid primũ assumimus? quid tacemus? exciderunt ne tibi præcepta rhetorũ? & occupata luctu, oppressa lacrymis, præpedita singultibus, dicendi ordinem non tenes? vbi illud ab infantia studium literarum, & Anaxagoræ, ac Telamonis semper laudata sententia? Sciebam me genuisse mortalem. Legimus Crantorem, cuius volumen, ad consouendum dolorem suum, secutus est Cicero; Platonis, Diogenis, Clitomachi, Carnea-

 dis,

dis, Possidonij ad sedandos luctus opuscula percurrimus, qui diuersis ætatibus diuersorum luctum vel libris, vel epistolis minuere sunt conati; vt etiam si nostrum areret ingenium, de illorum posset fontibus irrigari. Proponunt innumerabiles viros, & maximè Periclem, & Xenophontem Socraticum: quorum alter, amissis duobus filis, coronatus in concione disseruit: alter, cum sacrificans filium in bello audisset occisum, deposuisse coronam dicitur, & eandem capiti reposuisse, postquam fortiter in acie dimicantem reperit concidisse. Quid memorē Romanos duces, quorum virtutibus, quasi quibusdam stellis, Latinæ micant historiæ? Puluillus Capitolium dedicans, mortuum, vt nunciabatur, subito filium se iussit absente sepeliri. L. Paulus septē diebus inter duorum exequias filiorum triumphans vrbem ingressus est. Prætermitto Maximos, Catones, Gallos, Pisones, Brutos, Scæuolas, Metellos, Scauros, Marios, Crassos, Marcellos, atque Aufidios, quorum non minor in luctu, quàm in bellis, virtus fuit, & quorum orbitates in Consolationis libro Tullius explicauit: ne videar potius aliena, quā nostra quæsisse. Quamquam & hæc in sugillationem nostri breuiter dicta sint, si non præstet fides, quod exhibuit infidelitas. Igitur ad nostra veniamus. Nō

Genes.3. plangam cum Iacob & Dauid filios in lege morien-
2. Reg. 1. tes, sed cum Christo in euangelio recipiam resurgē-
Psal. 29. tes. Iudæorum luctus, Christianorum gaudium est.
Rom. 13. Ad vesperum demorabitur fletus, & ad matutinum
Deut. 34. lætitia. Nox præcessit, dies autem appropinquauit:
Ios. 24. vnde & Moyses moriens plangitur, Iesus absque funere & lacrymis in monte sepelitur. Quidquid de scripturis super lamentatione dici potest, in eo libro, in quo Paulam Romæ consolati sumus, breuiter explicauimus. Nunc nobis per aliam semitam ad eūdem locum perueniendum est, ne videamur præterita, & abolita quondam calcare vestigia. Scimus quidem,

quidem, Nepotianum noſtrum eſſe cum Chriſto, & ſanctorum mixtum choris, quod hic nobiſcum eminus rimabatur in terris, & æſtimatione quærebat, ibi videntem cominus dicere: Sicut audiuimus, ſic & vidimus, in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei noſtri: ſed deſiderium abſentiæ eius ferre non poſſumus, non illius, ſed noſtram vicem dolentes. Quanto ille felicior? tanto amplius nos in dolore, quod tali caremus bono. Flebant & ſorores Lazarum, quem reſurrecturum nouerant, & vt veros hominis exprimeret affectus, ipſe Saluator plorauit, quem reſuſcitaturus erat. Apoſtolus quoque eius, qui dixit, Cupio diſſolui; & eſſe cum Chriſto. Et alibi: Mihi viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum: gratias agit, quod Epaphroditus de mortis ſibi vicinia redditus ſit, ne haberet triſtitiam ſuper triſtitiam, non incredulitatis metu, ſed deſiderio caritatis. Quanto magis tu, & auunculus, & epiſcopus, hoc eſt, & in carne, & in ſpiritu pater, doles abeſſe viſcera tua, & quaſi à te diuulſa ſuſpiras? Sed obſecro, vt modum adhibeas in dolore, memor illius ſententiæ: Ne quid nimis: obligatoque parumper vulnere, audias laudes eius, cuius ſemper virtute lætatus es. Nec doleas, quod talem amiſeris, ſed gaudeas, quod talem habueris. Et ſicut ij, qui in breui tabella terrarum ſitus pingunt: ita in paruo iſto volumine cernas adumbrata, non expreſſa ſigna virtutum; ſuſcipiaſque à nobis non vires, ſed voluntatem. Præcepta ſunt rhetorum, vt maiores eius, qui laudandus eſt, & eorum geſta altius repetantur, ſicque ad ipſum per gradus ſermo perueniat: quo videlicet auitis paterniſque virtutibus illuſtrior fiat, & aut nō degeneraſſe à bonis, aut mediocres ipſe ornaſſe videatur. Ego carnis bona, quæ ſemper & ipſe contempſit, in animæ laudibus non requiram: nec me iactabo de genere, id eſt, de alienis bonis: cum Abraham, & Iſaac ſancti, viri, Iſraelem, & Eſau

Pſal. 47.
Ioan. 11.
Philip. 1.
Philip. 2.
I. venuſt.
Hebr. 11.

peccatores genuerint, & è regione, Iephte, in catalogo iustorum Apostoli voce numeratus, de meretrice sit natus. Anima, inquit, quæ peccauerit, ipsa morietur. Ergo, quæ non peccauerit, ipsa viuet. Nec virtutes, nec vitia parentum liberis imputantur. Ab eo tempore censemur, ex quo in Christo renascimur. Paulus, persecutor Ecclesiæ, & mane lupus rapax, Beniamin, ad vesperam diuidit escam, Ananiæ oui submittens caput. Igitur & Nepotianus noster, quasi infantulus vagiens, & rudis puer, subito nobis quasi de Iordane nascatur. Alius forsitan scriberet, quòd ob salutem illius orientem eremumque dimiseris, & me carissimum sodalem tuum redeundi spe lactaueris; vt primum, si fieri posset, sororem cum paruulo viduam; deinde, si consilium illa respueret, saltem nepotem dulcissimum conseruares, hic est enim ille, de quo tibi quondam vaticinatus sum: Licet paruulus excollo pendeat nepos. Referret, inquam, alius; quod in palatij militia, sub chlamide, & cādenti lino, corpus eius cilicio tritum sit: quod stans ante sæculi potestates, lurida ieiunijs ora portauerit: quòd adhuc sub alterius indumentis alteri militauerit: & ad hoc habuerit cingulum, vt viduis, pupillis, orphanis, oppressis, miserisq; subueniret. Mihi non placent dilationes istæ imperfectæ seruitutis Dei: & centurionem Cornelium, vt lego iustum, statim audio baptizatum. Veruntamen velut incunabula quædam nascentis fidei comprobemus: vt qui sub alienis signis deuotus miles fuit, donandus laurea sit, postquam suo regi cœperit militare * Baltheo posito, habituque mutato, quidquid castrensis peculij fuit, in pauperes erogauit: legerat enim: Qui vult perfectus esse, vendat omnia, quæ habet, & det pauperibus, & sequatur me. Et iterum. Non potestis duobus dominis seruire, Deo, & mammonæ. Excepta vili tunica, & operimento pari, quo, tecto tantum corpore, frigus

exclu-

Gen.49. *Act.9.* *Act.10.* *Matth.19.* *6.* *Matth.6*

excluderet, nihil sibi amplius reseruauit. Cultus ipse, prouinciæ morem sequens, nec munditijs, nec sordibus notabilis erat. Cunque arderet quotidie, aut ad Ægypti monasteria pergere, aut Mesopotamiæ inuisere choros, vel certè insularum Dalmatiæ, quæ Altino tantum freto distāt, solitudines occupare; auunculum pontificem deserere non audebat, tot in illo cernens exempla virtutum, domiq. habens vnde disceret. in vno, atq; eodem & imitabatur monachum, & episcopum venerabatur. Nec, vt in plerisque accidere solet, assiduitas familiaritatem, familiaritas contemptum illius fecerat: sed ita eum colebat, quasi parentem: ita admirabatur, quasi quotidie nouum cerneret. Quid multa? fit clericus, & per solitos gradus presbyter ordinatur, Iesu bone, qui gemitus, qui eiulatus, quæ cibi interdictio, quæ fuga oculorum omnium. Tum primum, & solum auunculo iratus est. Querebatur se, ferre non posse, & iuuenilem ætatem incongruam sacerdotio causabatur; sed quanto magis repugnabat, tanto magis in se studia omnium concitabat: & merebatur negando, quod esse nolebat, eoque dignior erat, quo se clamabat indignum. Vidimus Timotheum nostri temporis, & canos in sapientia, electumque à Moyse presbyterum, quem ipse sciret esse presbyterum: igitur clericatum nō honorem intelligens, sed onus; primam curam habuit, vt humilitate superaret inuidiam: deinde vt nullam obscœni in se rumoris fabulam daret, vt qui mordebantur ad ætatem eius, stuperent ad continentiam, subuenire pauperibus, visitare languentes, prouocare hospitio, lenire blanditijs, gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus. Cæcorum baculus, esurientium cibus. spes miserorum, solamen lugentium fuit. Ita in singulis virtutibus eminebat, quasi cęteras non haberet. Inter presbyteros, & coæquales, primus in opere, extremus in ordine, quidquid boni fecerat, ad auunculum

Cultus modestus.

Sacerdotiū meretur negando.

1. Tim. 4.

Clericatus onus nō honor.

Rom. 12.

culum

culum referebat: si quid fortè aliter euenerat quàm putarat: illum nescire, se errasse dicebat. In publico episcopum, domi patrem nouerat: grauitatem morum hilaritate frontis temperabat: gaudium in risu, non cachinum, intelligeres. Virgines, & viduas Christi honorare, vt matres, hortari vt sorores, cum omni castitate. Iam verò post quam domum se contulerat, & relicto foris clerico, duritiæ se tradiderat monachorum: creber in orationibus, vigilans in precando. Lacrymas Deo, non hominibus, offerebat: ieiunia, in aurigæ modum pro lassitudine, & viribus corporis attemperabat. Mensæ auunculi intererat: & sic apposita quæque libabat, vt & superstitionem fugeret, & continentiam seruaret. Sermo eius per omne conuiuium de scripturis aliquid proponere, libenter audire, respondere verecundè, recta suscipere, praua non acriter confutare, disputantem contra se magis docere, quàm vincere: & ingenuo pudore, qui ornabat ætatem, quid cuius esset, simpliciter confiteri: atque in hunc modum, eruditionis gloriam declinando, eruditissimus habebatur. Illud, aiebat, Tertulliani, istud Cypriani, hoc Lactantij, illud Hilarij est: sic Minutius Felix, ita Victorinus, in hunc modum est locutus Arnobius. Me quoque, quia pro sodalitate auunculi diligebat, interdum proferebat in medium, lectioneque assidua, & meditatione diuturna, pectus suum bibliothecam fecerat Christi: quoties ille transmarinis epistolis deprecatus est, vt aliquid ad se scriberem? quoties nocturnum de euangelio petitorem, & interpellatricem duri iudicis mihi viduam exhibuit? cumque ego silentio magis, quàm literis, denegarem: & pudore reticentis, pudorem suffunderem postulantis. auunculum mihi opposuit precatorem: qui & liberius pro alio peteret, & pro reuerentia sacerdotij facilius impetraret. Feci ergo, quod voluit: & breui libello amicitias nostras æternæ memoriæ consecraui:

1. Tim. 5.

Concil. Trident. sess. 2.

Pectus Nepotiani, bibliotheca Christi.

Luc. 11. 18

ui:

ni: quo suscepto, Crœsi opes, & Darij diuitias se vicisse iactabat. illum oculis, illum manibus, illum sinu, illum ore tenebat, cunque in stratu frequenter euolueret: super pectus soporati, dulcis pagina decidebat. Si vero peregrinorum, si amicorum, quispiam venerat: lætabatur nostro super se testimonio: &, quidquid minus in opusculo erat, distinctione moderata, & pronunciationis varietate pensabat: vt in recitando illo, ipse vel placere quotidie, vel displicere videretur. Vnde hic feruor, nisi ex amore Dei? vnde legis Christi indefessa meditatio, nisi ex desiderio eius qui legem dedit? Alij nummum addãt nummo, & in marsurpium suffocantes, matronarum opes venentur obsequijs: sint ditiores monachi, quàm fuerant sæculares: possideant opes sub Christo paupere, quas sub locuplete diabolo non habuerant: & suspiret eos Ecclesia diuites, quos tenuit mundus ante mendicos. Nepotianus noster, aurum calcans, schedulas consectatur: & sicut sui in carne contemptor est, & paupertate incedit ornatior: ita totum animæ inuestigat ornatum. Ad comparationem quidem superiorum modica sunt, quæ dicturi sumus: sed & in paruis idem animus ostenditur. Vt enim creatorem non in cælo tantum miramur, & terra, sole, & oceano, elephantis, camelis, equis, bubus, pardis, vrsis, leonibus, sed & in minutis quoque animalibus, formica, culice, muscis, vermiculis, & istiusmodi genere, quorum magis scimus corpora, quàm nomina, eandẽq; in cunctis veneramur solertiam: ita mens Christo dedita, æque & in maiorib., & in minoribus intenta est, sciens etiam pro otioso verbo reddendam esse rationem. Erat ergo solicitus: si niteret altare, si parietes absque fuligine, si pauimenta tersa, si ianitor creber in porta, vela semper in ostijs, si sacrarium mundum, si vasa luculenta, & in omnes cæremonias pia solicitudo disposita non minus, non maius negligebat officium,

Psal. 1.

Matth. 12.

cium,

cium, vbicunque eum quæreres, in ecclesia inuenires. Nobilem virum Q. Fabium miratur antiquitas, qui etiam Romanæ scriptor historiæ est; sed magis
Exod. 31. ex pictura, quam ex literis, nomen inuenit: & Bese-
2. Reg. 5. lehel nostrum, plenum sapientia & spiritu Dei, scri-
3. Reg. 5. ptura testatur. Hyram quoque, filium mulieris Ty-
Contra illos qui templorum, ornatũ reijciunt riæ, quod alter tabernaculi, alter templi supellectilẽ fabricati sint: quomodo enim lætæ segetes, & vberes agri, interdum culmis aristisque luxuriant: ita præclara ingenia & mens plena virtutibus in variarum artium redundat elegantiam. Vnde & apud Græcos Philosophus ille laudatur, qui omne quo vteretur, vsque ad pallium & annulum, manu sua factum gloriatus est. Hoc idem possumus & de isto dicere: qui basilicas ecclesiæ, & martyrum conciliabula diuersis floribus, & arborum comis, vitiũq; pampinis adumbrarit, vt, quidquid placebat in ecclesia, tam dispositione, quam visu, presbyteri laborem, & studium testaretur. Macte virtute: cuius talia principia, qualis finis erit? O miserabilis humana conditio, & sine Christo vanum omne, quod viuimus. Quid te subtrahis? quid tergiuersaris oratio? quasi enim mortem illius differre possimus, & vitam facere longiorem, sic timemus ad vltimum
Esa. 40. peruenire. Omnis caro fœnum, & omnis gloria
Iob. 40. eius quasi flos fœni. Vbi nunc decora illa facies, vbi totius corporis dignitas, qua, veluti pulchro indumento, pulchritudo animæ vestiebatur? Marce-
* *Aliàs, purpure violæ.* scebat, pro dolor, flante austro lilium: & * purpura violæ in pallorem sensim migrabat. Cumq. febribus æstuaret, & venarum fontes hauriret calor, lasso anhelitu tristem auunculum consolabatur: lætus erat vultus: &, vniuersis circa plorantibus, solus ipse ridebat: proijcere pallium, manus extendere, videre quod alij non videbant, & quasi in occursũ se erigens, salutare venientes: intelligeres illum nõ emori, sed emigrare; & mutare amicos, non relinquere.

quere. Voluuntur per ora Lacrymæ: & obfirmato animo, non queo dolorem dissimulare, quem patior. Quis crederet in tali illum tempore nostræ necessitudinis recordari, &, luctante anima, studiorum scire dulcedinem? Apprehensa auunculi manu. Hanc, inquit, tunicā, qua vtebar in ministerio Christi, mitte dilectissimo mihi ætate patri, fratri collegio: & quidquid à te nepoti debebatur affectus, in illum transfer, quem mecum pariter diligebas. Atque in talia verba defecit, auunculi manum mei recordatione contrectans. Scio quod nolueris amorē in te ciuium sic probare, & affectum patriæ magis quæsisse in prosperis: sed huiuscemodi officium in bonis iucundius est, in malis gratius. Tota hunc ciuitas, tota planxit Italia, corpus terra suscepit: anima Christo reddita est. Tu nepotem quærebas, Ecclesia sacerdotem. Præcessit te successor tuus. Quod tu eras, ille post te iudicio omnium merebatur. Atq. ita ex vna domo duplex pontificatus egressa est dignitas: dum in altero gratulatio est, quod tenuerit: in altero mœror, quod raptus sit, ne teneret. Platonis sententia est, omnem sapientium vitam, meditationem esse mortis. Laudant hoc Philosophi, & in cœlum vsq. ferunt. Sed multo fortius Apostolus: Quotidie, inquit, morior per gloriam vestram. Aliud est enim conari, aliud agere: aliud viuere moriturū aliud mori victurum. Ille moriturus est ex gloria, iste moritur semper ad gloriam. Debemus igitur & nos animo præmeditari, quod aliquando futuri sumus, & quod, velimus nolimus, abesse longius non potest: nam si nongentos vitæ excederemus annos, vt ante diluuium viuebat humanum genus; & Mathusalem nobis tempora donarentur: tamen nihil esset præterita longitudo, quæ esse desisset: etenim inter eum, qui decem vixit annos, & eum, qui mille: postquam idem vitæ finis aduenerit, & irrecusabilis mortis necessitas, transactum omne tantundem est: nisi

Extremà verba Nepotiani.

Plato in Phæd.

1. Cor. 15.

Mors semper meditanda.

Gen. 5.

nisi quod senex magis onustus peccatorum fasce proficiscitur. Optima quæque dies miseris mortalibus æui, Prima fugit: subeunt morbi, tristisq. senectus, Et labor, & duræ rapit inclementia mortis. Næuius poeta; Pati, inquit necesse est multa * mortalem mala. Vndę & Niobem, quia multum fleuerit, in lapidem & diuersas bestias commutatam finxit antiquitas, Et Hesiodus natales hominum plangens, gaudet in funere. Prudenterque Ennius, Plebes, ait, in hoc regi an testat loco: licet lachrymare plebi, regi honestè non licet. Vt regi, sic episcopo, imò minus episcopo, quàm regi. Ille enim nolentibus præest, hic volentibus: ille terrore subijcit, hic seruituti donatur: ille corpora custodit ad mortem, hic animas seruat ad vitam, in te oculi omnium diriguntur: domus tua, & conuersatio, quasi in specula constituta, magistra est publicæ disciplinæ, quid quid feceris, id sibi omnes faciendum putant. Caue ne committas, quod aut, qui reprehendere volũt, dignè lacerasse videantur, aut qui imitari cogantur, delinquere. Vince, quantum potes: imò plus, quã potes, mollitiem animi tui, & vbertim fluentes lachrymas reprime: ne grandis pietas in nepotem, apud incredulas mentes desperatio putetur in Deũ. Desiderandus est tibi quasi absens non quasi mortu': vt illum expectare, non amisisse videaris. Verùm quid ago, medens dolori, quem iam reor & tempore, & ratione sedatum, ac non potius replico tibi vicinas regũ miserias, & nostri tẽporis calamitates: vt nõ tam plangẽdus sit, qui hac luce caruerit, quã gratulandũ ei, qui de tãtis malis euaserit? Constantius, Arianę fautor hæreseos, dũ cõtra inimicũ paratur, & cõcitus fertur ad pugnã, in Mopsi viculo moriẽs magno dolore hosti reliquit imperiũ. Iulianus, proditor animæ suæ, & Christiani iugulator exercitus, Christum sensit in Media, quem primum in Gallia denegarat: dumq. Romanos propagare vult fines, perdidit

* Aliàs, mortales.

Elegans comparatio episcopi, & principis

Hila. ad uers Constant. Aug.

dit propagatos. Iouinianus, gustatis tantum imperialibus bonis fœtore prunarum suffocatus interijt: ostendens omnibus, quid sit humana potentia. Valentinianus, vastato genitali solo, & inultam patriā derelinquens, vomitu sanguinis extinctus est. Huius germanus Valens, Gothico bello victus in Thracia, eundem locum & mortis habuit, & sepulchri. Gratianus ab exercitu suo proditus, & ab obuijs vrbib' non receptus, ludibrio hosti fuit: cruentatæque manus vestigia parietes tui Lugdune testantur. Adolescens Valentinianus, & penè puer, post fugam, post exilia, post recuperatum multo sanguine imperium, haud procul ab vrbe fraternæ mortis conscia, necatus est: & cadauer examine suspendio infamatum. Quid loquar de Procopio, Maximo, Eugenio: qui vtique, dum rerum potirentur, terrori gentib. erant? omnes capti steterunt ante ora victorum, & quod potentissimis quondam miserrimum est, prius ignominia seruitutis, quàm hostili mucrone confossi sūt. Dicat aliquis: Regum talis conditio est: feriuntq. summos fulgura montes. Ad priuatas veniam dignitates: nec de his loquor, qui biennium excedunt: atque, vt cæteros prætermittam, sufficit nobis trium nuper consularium diuersos exitus scribere. Abundantius egens Pytiunte exulat. Ruffini caput pilo Constantinopolim gestatum est: & abcissa manu dextera, ad dedecus insatiabilis auaritiæ ostiatim stipē mendicauit. Timasius, præcipitatus repentè de altissimo dignitatis gradu, euasisse se putat, quod Alle viuit inglorius. Non calamitates miserorum, sed fragilem humanæ conditionis narro statum. Horret animus temporum nostrorum ruinas persequi * Viginti, & eo amplius anni sunt, quod inter Constantinopolim, & alpes Iulias quotidie Romanus sanguis effunditur. Scythiam, Thraciam, Macedoniam, Dardaniam, Daciam, Thesalonicam, Achaiam, Epiros, Dalmatiam, cunctasque Pannonias, Gothus, Sarma-

Sozim. li. 4. hist. noua.

Sozim. li. 5. hist. noua.

* *Aliàs, prosequi.*

Sarmata, Quadus, Alanus, Hunni, Vuandali, Marcomanni vastant, trahunt, rapiunt. Quot matronę, quot virgines Dei, & ingenua nobiliaque corpora his belluis fuere ludibrio? Capti Episcopi, interfecti presbyteri, & diuersorum officia clericorum, subuersæ ecclesiæ, ad altaria Christi stabulati equi, martyrum effossæ reliquiæ: vbique luctus, vbique gemitus & plurima mortis imago. Romanus orbis ruit, & tamen ceruix nostra erecta non flectitur. Quid putas nunc animi habere Corinthios, Athenienses, Lacedæmonios, Arcadas, cunctamque Græciam, quibus imperant Barbari? Et certè paucas vrbes nominaui, in quibus olim fuere regna non modica. Immunis ab his malis videbatur oriens, & tantum nuncijs consternatus. Ecce tibi anno præterito ex vltimis Caucasi rupibus immissi in nos non iam Arabię, sed Septentrionis lupi, tantas breui prouincias percurrerunt: quot monasteria capta? quantæ fluuiorũ aquæ humano cruore mutatæ sunt? obsessa Antiochia, & vrbes reliquæ, quas Helis, Cydnus, Orontes, Euphratesque præterfluunt: tracti greges captiuorum: Arabia Phœnice, Palestina, Ægyptus timore captiuæ. Non mihi si linguæ centum sint, oraq. centum, Ferrea vox, Omnia pœnarum percurrere nomina possim: neque enim historiam proposui scribere, sed nostras breuiter flere miserias. Alioquin ad hæc merito explicanda & Thucydides, & Salustius muti sint. Fœlix Nepotianus, qui hæc non videt: fœlix, qui hæc non audit: nos miseri, qui aut patimur, aut patientes fratres nostros tanta perspicimus: & tamen viuere volumus, eosq; qui his carent, flendos potius quam beatos, putamus: Olim offensum sentimus, nec placamus Deum. Nostris peccatis barbari fortes sunt, nostris vitijs Roman⁹ superatur exercitus: & quasi nõ hęc sufficerẽt cladib⁹, plus penè bella ciuilia, quam hostilis mucro consumpsit. Miseri Israelitæ, ad quorum comparationem Nabucho-

Egesippus li. 3. de excid. Hiero. sol. c. 5.

Proptar peccata superãtur exerci.

cho-

chodonosor seruus Dei dicitur. Infœlices nos, qui tantum displicemus Deo, vt per rabiem barbarorũ, illius in nos ira desæuiat. Ezechias egit pœnitentiã, & centũ octoginta quinq. millia Assyriorum ab vno Angelo vna nocte deleta sunt. Iosaphat laudes Domini concinebat, & Dominus pro laudante superabat. Moyses contra Amalech non gladio, sed oratione pugnauit. Si erigi volumus, prosternamur: Pro pudor, & stolida vsque ad incredulitatem mens! Romanus exercitus, victor orbis, & dominus, ab his vincitur, hos pauet, horum terretur aspectu, qui ingredi non valent: qui si terram tetigerint, se mortuos arbitrantur. Et non intelligimus prophetarum voces; Fugient mille vno persequente? Nec amputamus causas morbi, vt morbus pariter auferatur: statimque cernamus sagittas pilis, tiaras galeis, caballos equis cedere. Excessimus consolandi modũ: &, dum vnius mortem flere prohibemus, totius orbis mortuos planximus. Xerxes ille rex potentissimus, qui subuertit montes, maria constrauit, cùm de sublimi loco infinitam hominum multitudinem & innumerabilem vidisset exercitum, flesse dicitur; quod post centum annos nullus eorũ, quos tunc cernebat, super futurus esset. O si possemus in talem ascendere speculam, de qua vniuersam terram sub nostris pedibus cerneremus! iam tibi ostenderem totius orbis ruinas: gentes gentibus, & regnis regna collisa: alios torqueri, alios necari, alios absorberi fluctibus, alios ad seruitutem trahi: hic nuptias, ibi planctum: illos nasci, istos mori: alios affluere delitijs, alios mendicare: & non Xerxis tantum exercitum, sed totius mundi homines, qui nunc viuunt in breui spatio defuturos. Vincitur sermo rei magnitudine: & minus est omne, quod dicimus: redeamus igitur ad nos, &, quasi è cœlo descendentes, paulisper nostra videamus: Sentis ne, obsecro te, quando infans, quando puer, quando iuuenis, quando robu-

Hier. 25. *Isa. 37.* *2. Par. 17.* *Exod. 17.* *Isa. 30.* *Hero. l. 7.*

ſtæ ætatis, quando ſenex factus ſis; quotidie morimur; quotidie commutamur: & tamen æternos nos eſſe credimus; hoc ipſum, quod dicto, quod ſcribi-
1.Cor.15. tur, quod relego, quod emendo, de vita mea tollitur: quot puncta notarij, tot meorum damna ſunt temporum. Scribimus atque reſcribimus: tranſeunt maria epiſtolæ &, ſcindente ſulcum carina, per ſingulos fluctus ætatis noſtræ momenta minuuntur: ſolum habemus lucri, quod Chriſti nobis amore ſociamur. Caritas patiens eſt, benigna eſt: caritas nō
1.Cor.13 zelatur, non agit perperam, non inflatur, omnia ſuſtinet, omnia credit, omnia ſperat, omnia patitur: caritas nunquam excidit. Hæc ſemper viuit in pectore: ob hanc Nepotianus noſter abſens præſens eſt, & per tanta terrarum ſpatia diuiſus vtraq. complectitur manu. Habemus mutuæ obſidē caritatis. Iungamur ſpiritu: ſtringamur affectu: & fortitudinem mentis, quam beatus Papa Chromatius oſtendit dormitione germani, nos imitemur in filio: illum noſtra pagella decantet, illum noſtræ literæ ſonent. Quem corpore nō valemus recordatione teneamus: &, cum quo loqui non poſſumus, de eo loqui nunquam deſinamus.

Finis libri ſecundi Epiſt. D. Hieronymi.

LIBER

LIBER TERTIVS EPISTOLARVM B. HIERONYMI, QVAE CIRCA veras historias, & exempla sanctorum pulchrè versantur.

ARGVMENTVM.

Paulus, à quo primum eremus habitari cœpta est, patria Thebanus, annos natus circiter quindecim, tam Græcis, quàm Ægyptiacis literis eruditus, vtroq. orbatus parente, accusatus à sororis marito, quòd Christianus esset, sub Decio, & Valeriano persecutoribus fugiens, eremum petijt. Ibi annis xciij, mira abstinentia, ac sanctitate, vsquequo à magno illo Antonio diuinitus admonito inuiseretur, vitam traducens obdormiuit in Domino. Huius vitam luculenter describit D. Hieronymus.

VITA PAVLI EREM.

INter multos sæpe dubitatum est, à quo potissimum monachorum eremus habitari cœpta sit: quidam enim, altiùs repetentes, à beato Helia, & Ioanne sumpsere principium: quorum & Helias plus nobis videtur propheta fuisse, quā monachus, & Ioannes ante prophetare cœpisse, quàm natus est. Alij autem, in quam opinionem vulgus omne consentit, asserunt Antonium huius propositi fuisse caput, quod ex parte verum est, non enim tam ipse ante omnes fuit, quàm ab eo omniū incitata sunt studia. Amathas verò, & Macarius

 disci-

discipuli Antonij, quorum superior magistri corpus sepeliuit, etiam nunc affirmant, Paulum quendam Thebæum, principem istius rei fuisse: * quod non tam nomine, quam opinione nos quoque comprobamus. Nonnulli & hæc, & alia, prout voluntas tulit, iactitant: subterraneo specu crinitum calcaneo tenus hominem fuisse, multa, quæ persequi otiosum est, incredibilia fingentes, quorum quia impudens mendacium fuit, ne refellenda quidem sententia videtur. Igitur, quia de Antonio tam Græco, quam Romano stylo diligenter traditum est, pauca de Pauli principio & fine scribere disposui, magis quia res omissa fuit, quàm fretus ingenio. Quomodo autem in media ætate vixerit, & quas satanæ pertulerit insidias, nulli hominum compertum habetur. Sub Decio & Valeriano persecutoribus, quo tempore Cornelius Romæ & Cyprianus Carthagine, felici cruore damnati sunt, multas apud Ægyptum, & Thebaida ecclesias tempestas sæua populata est. Voti tunc Christianis erat, pro Christi nomine gladio percuti. Verùm hostis callidus, tarda ad mortem supplicia conquirens, animas cupiebat iugulare non corpora: & vt ipse, qui ab eo passus est, Cyprianus ait, volentibus mori non permittebatur occidi: cuius vt crudelitas notior fiat, duo memoriæ causa exempla subiecimus. Perseuerantem igitur in fide martyrem, & inter eculeos laminasque victorem, iussit melle perungi, & sub ardentissimo sole, ligatis manibus post tergum resupinari, scilicet vt muscarum aculeis cederet, qui ignitas sartagines ante superasset. Alium, iuuenili ætate florentem, in amœnissimos hortulos præcepit adduci, ibique inter lilia candentia, & rubentes rosas, cùm leni iuxta murmure aquarum serperet riuus, & molli sibilo arborũ folia ventus perstringeret, super extructum plumis lectum resupinari, &, ne se inde posset excutere, blandis * serico nexibus irretitum relinqui: quo cum,

* *Alias, nō nominis quam opinionem nos quoque probamus.*

Paulus primus eremita sub Decio, & Valeriano imperatoribus

Hanc historiam legito apud Niceph. l. 7. ca. 13.

* *Aliàs, sericum,*

recedentibus cunctis, meretrix speciosa venisset, cœpit delicatis stringere colla complexibus, &, quod dictu quoque scelus est, manibus attrectare virilia, vt, corpore in libidinem concitato, se victrix impudica superiaceret. Quid ageret miles Christi, & quò se verteret, nesciebat: quem tormenta non vicerant, superabat voluptas. Tandem cælitus inspiratus, præcisam morsu linguam in osculantis se faciē expuit, ac sic libidinis sensum succedens doloris magnitudo superauit. Per idem ergo tempus, quo talia gerebantur apud inferiorem Thebaida, (cùm sorore iam viro tradita, post mortem amborum parentum in hæreditate locupleti), Paulus relictus est annorum circiter quindecim, literis tam Græcis quā Ægyptiacis apprimè eruditus, mansueti animi, Deū valde amans: & cùm persecutionis procella detonaret, in villam remotiorem & secretiorem secessit. Verùm quid non mortalia pectora cogis Auri sacra fames? Sororis maritus cœpit prodere velle, quem celare debuerat: non illum vxoris lacrymæ, non cōmunio sanguinis, non spectans cuncta ex alto Deus à scelere reuocauit: ad hæc instabat crudelitas, quæ pietatem videbatur imitari. Quod vbi prudentissimus adolescens intellexit, ad montium deserta confugiens, dum persecutionis finem præstolaretur, necessitatem in voluntatem vertit, ac paulatim progrediens, rursusque subsistens, atque hoc idem sæpius faciens, tandem reperit saxeum montem, ad cuius radicem haud procul erat grandis spelunca, quæ lapide claudebatur: quo remoto, vt est cupiditas hominum occulta cognoscere, auidius explorans, animaduertit intus grande vestibulum, quod, aperto desuper cælo, patulis diffusa ramis vetus palma contexerat, fontem lucidissimum ostendens, cuius riuū tantummodo foras erumpentem, statim modico foramine, eadem, quæ genuerat, aquas terra sorbebat. Erant præterea per exesum montem haud pauca habita-

D. Paulus eremita ob persecutionem ad deserta confugit.

bitacula, in quibus scabræ iam incudes, & mallei quibus pecuniæ olim signatæ visebantur, hunc locũ Ægyptiorum literæ ferunt furtiuæ monetæ officinã fuisse, ea tempestate, qua Celopatræ iunctus est Antonius. Igitur adamato, quasi quod à Deo sibi offerretur, habitaculo, omnem ibidem in orationibus & solitudine duxit ætatem. Cibum & vestimentum ei palma præbebat: q ne cui impossibile videatur, Iesũ testor, & sanctos angelos eius, in ea eremi parte, quæ iuxta Syriam Saracenis iungitur, vidisse me monachos, de quibus vnus, per triginta annos clausus, hordeaceo pane & lutulenta aqua vixit, alter in cisterna veteri, quem gentili sermone Syricubam vocant, quinq; caricis per singulos dies sustentabatur.

Mar. 9. Hæc igitur incredibilia esse videbuntur ijs, qui non crediderint: quia omnia possibilia sunt credentibus. Sed, vt ad id redeam, vnde digressus sum: cùm iam centum tredecim annos beatus Paulus vitam cœlestem ageret in terris, & nonagenarius in alia solitudine Antonius moraretur, vt ipse asserere solebat, hæc in mentem eius cogitatio incidit, nullum vltra se perfectum monachum in eremo consedisse: at illi per noctem quiescenti reuelatum est, esse alium vlterius multo se meliorem, ad quem visendum deberet proficisci. Ilico, erumpente luce, venerabilis senex infirmos artus baculo regente sustentans, cœpit ire velle quò nesciebat: & iam media dies, coquente desuper sole, feruebat: nec tamen à cœpto itinere abducebatur, dicens: Credo in Deum meum, quod seruum suum, quem mihi promisit, ostendet. Nec plura his, conspicit hominem equo mixtum, cui opinio poetarum hippocentauro vocabulũ indidit: quo viso, salutaris impressione signi armat frontem: &, Heus, tu, inquit, quanam in parte hic seruus Dei habitat? At ille barbarum nescio quid infrendens, & frangens potius verba, quàm proloquens, inter horrentia ora *setis blandum quæsiuit alloquium &

Hippocentaurum vidit D. Antonius.

* *Aliàs, fetis.*

dextræ

dextræ protensione manus cupitum indicat iter: & sic patentes campos volucri transmittens fuga, ex oculis mirantis euanuit. Verùm hæc vtrum diabolus ad terrendum simulauerit, an, vt solet, eremus, monstruosorum animalium ferax istam quoque gignat bestiam, incertum habemus. Stupens itaque Antonius, & de eo, quod viderat, secum voluens vlterius progreditur: nec mora, inter saxosam conuallem haud grandem homunculum videt, aduncis naribus, fronte cornibus asperata, cuius extrema pars corporis in caprarum pedes desinebat: infractusque & hoc Antonius spectaculo, scutum fidei, & loricam spei, vt bonus præliator, arripuit: nihilominus memoratum animal, palmarum fructus eidem ad viaticum, quasi pacis obsides, afferebat. Quo cognito, gradum pressit Antonius: &, quisnam esset, interrogans, hoc ab eo responsum accepit: Mortalis ego sum, & vnus ex accolis eremi, quos vario delusa errore gentilitas, Faunos, Satyrosque, & incubos vocans colit: legatione fungor gregis mei: precamur, vt pro nobis communem Deum depreceris, quem pro salute mundi venisse cognouimus, & in vniuersam terram exijt sonus eius. Talia eo loquente, longæuus viator vbertim faciē lacrymis rigabat, quas magnitudo lætitiæ indices cordis effuderat: gaudebat quippe de Christi gloria, & de interitu satanæ: simulque admirans, quod eius posset intelligere sermonem, & baculo humum percutiens aiebat: Væ tibi Alexandria, quæ pro Deo portenta veneraris: væ tibi ciuitas meretrix, in quam totius orbis dęmonia confluxere. Quid nunc dictura es? bestiæ Christum loquuntur, & tu pro Deo portenta veneraris. Necdum verba compleuerat, & quasi pennigero volatu petulcum animal aufugit. Hoc ne cuiquam ob incredulitatem scrupulum moueat, sub rege Constantino, vniuerso mundo teste, defenditur: nam Alexandriam istiusmodi homo viuus perductus, magnum

Ephes. 6.

Satyrum vidit D. Antonius, qui se in Deum credere professus est.

gnum populo spectaculum præbuit: & postea cadauer exanime, ne calore æstatis dissiparetur, sale infuso, Antiochiam, vt ab imperatore videretur, allatū est. Sed, vt propositum persequar: Antonius cœptam regionem pergebat, ferarum tantum & bubalorum vestigia intuens, & eremi latam vastitatem: Quid ageret, quò verteret gradum, nesciebat: iam altera effluxerat dies: restabat vnum, vt deserise à Christo non posse cōsideret. Pernox secundas in oratione exegit tenebras: & dubia adhuc luce, procul intuetur lupam, sitis ardoribus anhelantem, ad radicem montis irrepere, quam secutus oculis, & iuxta speluncam, cùm fera abijsset, accedens, intro cœpit aspicere: nihil curiositate proficiente, tenebris arcentibus visum. Verùm, vt scriptura ait,

1. Ioan. 4. perfecta dilectio foras mittit timorem. suspenso gradu & anhelitu temperato, callidus explorator ingressus, ac paulatim progrediens, sæpiusque subsistens, sonum aure captabat. Tandem per cæcæ noctis horrorem procul lumen intuitus, dum auidius properat, offenso in lapidem pede, strepitum concitauit: post cuius sonitum beatus Paulus ostium, quod patebat, occludens, sera obfirmauit. Tunc vero Antonius præ foribus corruens, vsque ad sextam, & eo amplius horam aditum precabatur, dicens: Qui sim, vnde, vel cur venerim, nosti: scio me non mereri conspectum tuum: tamen, nisi videro, non recedā: qui bestias recipis, hominem cur repellis? quæsiui,

Matth. 7. & inueni: pulso vt aperiatur: quod si non impetro, hic moriar ante pedes tuos: certe sepelies vel meum cadauer. Talia perstabat memorans, fixusq; manebat: Ad quem responsum paucis ita reddidit heros. Nemo sic petit, vt minetur: nemo cum lacrymis iniuriam, vel calumniam facit: & miraris, si non recipiam, cùm moriturus adueneris? Sic arridens Paulus patefecit ingressum: quo aperto, dum in mutuos miscentur amplexus, proprijs se salutauere nominibus,

bus, gratiæ Domino in cõmune referuntur. Et post sanctum osculum residens Paulus, cum Antonio ita exorsus est: En, quem tanto labore quæsisti, putridis senectute membris operit inculta canities: en vides hominem, puluerem mox futurum. Verùm, quia caritas omnia sustinet, narra mihi quæso, quomodo se habeat humanum genus: an in antiquis vrbibus noua tecta consurgant: quo mundus regatur imperio: an supersint aliqui, qui dæmonũ errore rapiantur. Inter has sermocinationes suspiciunt alitem coruum in ramo arboris consedisse, qui inde leniter subuolans integrum panem ante mirantium ora deposuit: post cuius abscessum, Eia, inquit Paulus Dominus nobis prandium misit, verè pius, verè misericors: sexaginta iam anni sunt, * quod accipio dimidij semper panis fragmentum: verùm ad aduentum tuum, militibus suis Christus duplicauit annonam. Igitur, Domino gratiarum actione celebrata, super vitrei marginem fontis vterque consedit. Hic verò, quis frangeret panem oborta contentio, penè diem duxit in vesperum. Paulus more cogebat hospitij: Antonius iure refellebat ætatis. Tandem consilium fuit, vt apprehenso è regione pane, dum ad se quisque nititur, pars cuique sua remaneret in manibus. Dehinc paululum aquæ in fonte prono ore libauerunt: & immolantes Deo sacrificium laudis, noctem transegere vigilijs. Cumque iam esset terræ redditus dies, beatus Paulus ad Antonium sic locutus est. Olim te, frater, in istis regionibus habitare sciebam: olim te conseruum meum mihi promiserat Deus: sed quia iam dormitionis meæ tempus aduenit, & quod semper cupiebam, dissolui, & esse cum Christo, peracto cursu superest mihi corona iustitiæ: tu missus es à Dño, qui humo corpusculum meum tegas, imo terræ terrã reddas. His Antonius auditis, flens, & gemens, ne se desereret, atq; vt comitem talis itineris acciperet, precabatur. Et ille, Non debes,

1. Cor. 13.

** Aliàs, ex quo dimidium semper per panis fragmentũ accipio.*

Reuelatio mortis.

Philip. 1. 2. Tim. 4.

debes, inquit, quærere quæ tua sunt, sed quæ aliena: expedit quidem tibi, sarcina carnis abiecta, agnum sequi: sed & cœteris expedit fratribus, vt tuo adhuc instituantur exemplo. Quamobrem, quæso, perge, nisi molestum est, & pallium, quod tibi Athanasius episcopus dedit, ad inuoluendum corpusculum meum defer. Hoc autem beatus Paulus rogauit, non quod magnopere curaret vtrum tectum putresceret cadauer, an nudum: quippe qui, tanto temporis spatio, contextis palmarum foliis vestiebatur; sed vt à se recedenti mœror suæ mortis leuaretur. Stupefactus ergo Antonius, quod de Athanasio & pallio eius audierat: quasi Christum in Paulo videns, & in pectore eius Deum venerans, vltra respondere nihil ausus est: sed cum silentio lacrymans, osculatis eius oculis manibusq; ad monasterium, quod postea à Saracenis occupatum est, regrediebatur. Neque verò gressus sequebantur animum: sed quamuis corpus inane ieiuniis, seniles etiam anni fregerant, tamen animo vincebat ætatem. Tandem fatigatus, & anhelus, ad habitaculum suum, cõfecto itinere, peruenit. Cui cùm duo discipuli, qui ei longo iam tẽpore ministrare consueuerant, occurrissent dicentes: Vbi tandiu moratus es, pater? Respondit: Ve mihi peccatori, qui * falsi monachi nomen fero: vidi Heliam, vidi Ioannem in deserto, & verè vidi Paulum in paradiso: & sic ore compresso, & manu verberans pectus, ex cellula pallium protulit: rogantibusque discipulis, vt plenius, quidnam rei esset, exponeret, ait: Tempus tacendi, & tempus loquendi. Tunc egressus foras, & ne modicum quidem cibi sumens, per viam, qua venerat, regressus est, illum sitiens, illum videre desiderans, illum oculis ac mente contemplans: timebat enim, quod euenit, ne se absente, Christo debitum spiritum redderet. Cùmque iam dies alia illuxisset, & trium horarum spatio viam remeauisset, vidit inter angelorum cateruas, inter

D. Athanasius pallium.
D. Antonio dedit.
* *Aliàs, falsum.*
Eccl. 3.
D. Antoni⁹ vidit D. Paulũ primũ eremitã inter angelos, prophetas, & apostolos.

inter prophetarum & apostolorum choros, niueo Paulum candore fulgentem in sublime conscendere: & statim infaciem suam procidens, sabulum capiti superiacebat: ploransque & eiulans, aiebar: Cur me Paule dimittis? cur insalutatus abis? tam tarde notus, tam cito recedis? Referebat postea beatus Antonius, tanta se velocitate, quod reliquum erat viæ, cucurrisse, vt instar auis peruolasset: nec immerito: nam introgressus speluncam vidit genubus complicatis, erecta ceruice, extensisque in altum manibus, corpus exanime, ac primum & ipse viuere eum credens, pariter orabat. Postquam verò nulla, vt solebat, suspiria precantis audiuit, in flebile osculum ruens, intellexit quod etiam cadauer sancti. Deum, cui omnia viuunt, officioso gestu precabatur. Igitur obuoluto & prolato foras corpore, hymnos quoque & psalmos de Christiana traditione decantans, contristabatur Antonius, quod sarculum, quo terram foderet, non haberet: fluctuansque vario mentis æstu, & secum multa reputans, dicebat: Si ad monasterium reuertar, tridui iter est: si hic maneam, nihil vltra proficiam: moriar ergo, vt dignum est, & iuxta bellatorem tuum, Christe, ruens, extremum halitum fundam. Talia eo animo voluente, ecce duo leones ex interioris eremi parte currentes, volantibus per colla iubis, ferebantur: quibus aspectis primò exhorruit, rursusque ad Deum referens mentem, quasi columbas videret, mansit intrepidus. Et illi quidem directo cursu ad cadauer beati senis substiterunt, adulantibusque caudis circa eius pedes accubuere, fremitu ingenti rugientes; prorsus vt intelligeret eos plangere, quo modo poterant. Deinde haud procul cœperunt humum pedibus scalpere, arenamque certatim egerentes, vnius hominis capacem locum foderunt; ac statim quasi mercedē pro opere postulantes, cum motu aurium ceruice dejecta, ad Antonium perrexerunt, manus eius pedesque

desque lingentes. At ille animaduertit, benedictionem eos à te precari. Nec mora, in laudationem Christi effusus, quod muta quoque animalia Deum esse sentirent, ait: Domine, sine cuius nutu nec folium arboris defluit, nec vnus passerum ad terram cadit, da illis sicut tu scis. Et manu annuens eis, vt abirent, imperauit, cumque illi recessissent, sancti corporis oneri seniles curuauit humeros: & deposito eo in fossam, desuper humum congregans, tumulum ex more composuit. Postquam autem alia dies illuxit, ne quid pius hæres ex intestati bonis non possideret, tunicam eius sibi vendicauit, quam in sportarum modum de palmæ folijs ipse sibi contexuerat; ac sic ad monasterium reuersus, discipulis cuncta ex ordine replicauit, diebusque solemnibus Paschæ, & Pentecostes semper Pauli tunica vestitus est. Libet in fine opusculi eos interrogare, qui sua patrimonia ignorant, qui domos marmoribus vestiunt, qui vno filo villarum insuunt pretia: huic seni nudo quid vnquam defuit? Vos gemma bibitis: ille naturæ concauis manibus satisfecit. Vos in tunicis aurum texitis: ille ne vilissimum quidem indumentum habuit mancipij vestri. Sed è contrario illi quidem pauperculo paradisus patet: vos auratos gehenna suscipiet. Ille vestem Christi, nudus licet tamen seruauit: vos, vestiti sericis, indumentum Christi perdidistis. Paulus vilissimo puluere coopertus iacet, resurrecturus in gloriam: vos operosa saxi sepulcra premunt, cũ vestris opibus arsuros. Parcite, quæso vobis: parcite saltem diuitijs, quas amatis. Cur & mortuos vestros auratis obuoluitis vestibus? cur ambitio inter luctus lacrymasque non cessat? an cadauera diuitum nisi in serico putrescere nesciunt? Obsecro, quicunque hæc legis, vt Hieronymi peccatoris memineris: cui si Dominus optionem daret, multo magis eligeret tunicam Pauli cum meritis eius, quam regum purpuram cum pœnis suis.

D. Antoni⁹ muta animalia, benedicit. *Matth. 10*

D. Antoni⁹ diebus solẽnib. tunica D. Pauli vestiebatur

Merita sãctorum admittit D. Hieronym.

ARGV-

ARGVMENTVM.

Hilarion monachus. Thabitha, Palestinæ vico ortus. magni illius Antonij discipulus, quanta abstinentia, & sanctitate vitam duxerit, quantisque semper, etiam latitando, claruerit miraculis, latè, eruditeq; Hieronymus ita scribit. vt in eo perfectum monachum contemplari iure quis valeat.

VITA SANCTI Hilarionis.

SCripturus vitam beati Hilarionis, habitatorem eius inuoco spiritum sanctum: vt, qui illi virtutes largitus est, mihi ad narrandas eas sermonem tribuat, vt facta dictis exæquantur. Eorum enim, qui fecere virtutes, vt ait Crispus, tanta habentur merita, quantum ea verbis potuere attollere præcla- *Dan. 7. 8.*
ra ingenia. Alexander magnus Macedo, quem vel *Cic. pro*
arietem, vel pardum, vel hircum caprarum Daniel *Archia.*
vocat, cùm ad Achillis tumulum peruenisset, Felicē *poeta.*
te, ait, iuuenis, qui magno fruaris præcone meritorum, Homerum videlicet significans. Porrò mihi tanti ac talis viri conuersatio, vitaque dicenda est, vt Homerus quoque, si adesset, vel inuideret materiæ, vel succumberet, quanquam enim sanctus Epiphanius, Salaminæ Cypri episcopus, qui cum Hilarione plurimum versatus est, laudem eius breui epistola scripserit, quæ vulgo legitur: tamen aliud est, locis communibus laudare defunctum: aliud, defuncti proprias narrare virtutes. Vnde & nos fauore magis illius, quàm iniuria, cœptum ab eo opus aggredientes, maledicorum voces contemnimus, qui olim detrahentes. Paulo meo, nunc fortè detrahent, & Hilarioni illum solitudinis calumniati, huic obijcientes frequentiam; vt qui semper latuit, non fuisse.

fuisse, qui à multis visus est, vilis existimetur. Fece-
Matth. 11 runt hoc & maiores eorum quondam Pharisæi, qui-
bus nec Ioannis eremus ac ieiunium, nec Domini
saluatoris turbæ cibi potusque placuere. Verùm
destinato operi imponam manum,& Scyllæos canes
obturata aure transibo. Hilarion, ortus vico Tha-
bitha, qui circiter quinque millia à Gaza, vrbe Pa-
læstinæ, ad austrum situs est, cùm haberet parentes
idolis deditos, rosa, vt dicitur, de spinis floruit.
A quibus missus Alexandriam, grammatico traditus
est: ibique, quantum illa patiebatur ætas, magna
ingenij & morum documenta præbuit in breui, ca-
rus omnibus & loquendi arte gnarus: quodque his
maius est omnibus, credens in dominum Iesum, non
circi furoribus, non arenæ sanguine, non theatri lu-
xuria delectabatur, sed tota illi voluntas in Ecclesiæ
erat congregatione. Audiens autem tunc celebre
nomen Antonij, quod per omnes Ægypti populos
ferebatur, incensus visendi eius studio, perrexit ad
eremum: & statim, vt eum vidit, mutato pristino
habitu, duobus ferè mensibus iuxta eum mansit,
contemplans ordinem vitæ eius, morumque graui-
tatem; quàm creber in oratione, quàm humilis in
suscipiendis fratribus, seuerus in corripiendis, alacer
in exhortandis esset: & vt continentiam cibique eius
asperitatem nulla vnquam infirmitas frangeret.
Porrò frequentiam eorum, qui ad eum ob varias pas-
siones aut impetus dæmonum concurrebant, vltra
non ferens; nec congruum esse ducens, pati in ere-
mo populos ciuitatum; sicque sibi magis incipien-
dum esse, vt cœpisset Antonius, illum quasi virum
fortem victoriæ præmia accipere, se verò necdum
militare cœpisse; reuersus est cum quibusdam mo-
nachis ad patriam: &, parentibus iam defunctis,
partem substantiæ fratribus, partem pauperibus
largitus est, nihil sibi omnino reseruans, timens illud
de Actibus Apostolorum, Ananiæ & Saphiræ vel
exem-

exemplum, vel supplicium, maximeque Domini memor, dicentis: Qui non renunciauerit omnibus quæ habet, non potest meus esse discipulus. Erat autem tunc annorum quindecim. Sic nudus, & armatus in Christo, solitudinem, quæ, in septimo milliario a * Maioma Gazæ emporio per litus euntibus Ægyptum ad læuam flectitur, ingressus est. Cúque essent cruēta latrocinijs loca, & propinqui amicique eius imminens periculum denunciarent, contempsit mortem, vt mortem euaderet. Mirabantur omnes animum, mirabantur ætatem, nisi quod flāma quædam pectoris, & scintillæ fidei in oculis relucebant. * Lenes erant genæ, delicatum corpus, & tenue, & ad omnem iniuriam impatiens, quod leui vel frigore, vel æstu posset affligi. Igitur sacco tantum membra coopertus, & pelliceum habens ependyten, quem illi beatus Antonius proficiscenti dederat, sagumque rusticum inter mare, & paludem, vasta & terribili solitudine fruebatur, quindecim rātum caricas post solis occasum comedens; &, quia regio latrocinis infamis erat, nunquam in eodem loco mansitans. Quid faceret diabolus? quo se verteret? Qui gloriabatur ante, dicens: In cælum ascēdam: super sydera cæli ponam thronum meum, & ero similis altissimo: cernebat se victū à puero, & prius ab eo calcatum fuisse, quam per ætatem calcare potuisset. Titillabat itaque sensus eius, & pubescenti corpori solita voluptatum incendia suggerebat. Cogebatur tyrunculus Christi cogitare quod nesciebat: & eius rei animo pompam voluere, cuius experimenta non nouerat. Iratus itaque sibi, & pectus pugnis verberans, quasi cogitationes cæde manus posset excludere: Ego, inquit, aselle faciam, vt non calcitres: nec te hordeo alam, sed paleis: fame te conficiam, & siti: graui onerabo pondere: per æstus indagabo & frigora, vt cibum potius, quam lasciuiam, cogites. Herbarum ergo succo, & pau-

Act. 5. *Luc. 14.* *Hilarion iuuenis solitudinē ingreditur.* * *Aliàs, Maiuma.* * *Aliàs lenes.* *I. super indumentum* *Ieiunium Hilarionis.* *Esa. 14.*

eis caricis post triduum vel quatriduum deficientem animam sustentabat, orans frequenter & psallens, & rastro humum fodiens. vt ieiuniorum laborem labor operis duplicaret; Simulque fiscellas iunco texens, æmulabatur Ægyptiorum monachorum
2.Thess.3. disciplinam, & Apostoli sententiam, dicentis: Qui autem non operatur, non manducet. Sic attenuatus, & in tantum exeso corpore, & ossibus vix hærens, quadam nocte cœpit infantum audire vagitus, balatus pecorum, mugitus boum, planctum quasi mulierum, leonum rugitus, murmur exercitus, & prorsus variarum portenta vocum, vt ante sonitu, quam aspectu, territus cederet. Intellexit dæmonum ludibria: &, prouolutus genibus, Christi crucem signauit in fronte: talique armatus casside, & lorica fidei circundatus, iacens fortius prœliabatur, amodo videre desiderans, quos horrebat audire, & solicitis oculis huc illucque circunspiciens: cum interim ex improuiso, splendente luna, cernit rhedam feruentibus equis super se irruere: cunque inclamasset Iesum, ante oculos eius repentino terræ
Exod. 15. hiatu pompa omnis absorpta est. Tunc ille ait:
Psal. 19. Equum, & ascensorem proiecit in mare. Et, Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine Dei nostri magnificabimur. Multæ sunt tentationes eius, & diu noctuque variæ dæmonum insidiæ: quas si
Dæmones apparent. omnes narrare velim, modum excedam voluminis. Quoties illi nudæ mulieres cubanti, quoties esurienti largissimæ apparuere dapes? Interdum orantem lupus vlulans & vulpecula ganniens transiluit, psallentique gladiatorum pugna spectaculum præbuit, & vnus, quasi interfectus, & ante pedes eius corruens, sepulturam rogauit. Orauit semel fixo in terram capite: &, vt natura fert hominum, abducta ab oratione mens nescio quid aliud cogitabat: insilijt dorso eius festinus agitator, & latera calcibus, ceruicem flagello verberans; Eia, inquit, cur

dormi-

dormitas? cael in ... ánsque desuper, cùm defecisset, an hordeum vel'et accipere, sciscitabatur. Igitur à sextodecimo vsque ad vicesimum suæ ætatis annũ, æstus & pluuias breui tuguriúculo declinauit, quod iunco & carice * texerat. Extructa deinceps breui cellula, quæ vsque hodie permanet, latitudine pedũ quatuor, altitudine pedum quinque, hoc est statura sua humiliore, porrò longitudine paulo ampliore, quàm eius corpusculum patiebatur, vt sepulcrum potius, quàm domum, crederes, capillum semel in anno die Paschæ totondit: super nudam humũ, stratumque iunceum vsq; ad mortem cubitauit: saccum, quo semel fuerat indutus, nunquam lauans: & superfluum esse dicens, mundicias in cilicio quærere. Nec mutauit alterã tunicam, nisi cum prior penitus scissa esset. Scripturas quoque sanctas memoriter tenens, post orationes & psalmos, quasi Deo præsente, recitabat. Et, quia longum est per diuersa tempora carptim ascensum eius edicere, comprehendam breuiter, ante lectoris oculos vitam eius pariter exponens, &, deinceps ad narrandi ordinem regrediar. A vigesimo primo anno vsque ad vicesimum septimum, tribus annis dimidium lentis sextarium madefactum aqua frigida comedit, & alijs tribus panem aridum cum sale & aqua. Porrò à vigesimoseptimo vsque ad tricesimum, herbis agrestibus, & virgultorum quorundam radicibus crudis sustentatus est. A tricesimo autem primo vsque ad tricesimum quintũ, sex vncias hordeacei panis, & coctum modicè olus absque oleo in cibo habuit. Sétiens autem caligare oculos suos, & totum corpus impetigine & pumicea quadam scabredine contrahi, ad superiorem victum adiecit oleum: & vsque ad sexagesimum tertium vitæ suæ annum hoc continentiæ cucurrit gradu, nihil extrinsecus aut pomorum, aut leguminis aut cuiuslibet rei gustans. Indè cúm se videret corpore defatigatum, & propinquam putaret imminere mor-

* *Aliàs, texuerat.*

tem, á sexagesimo quarto anno vsque ad octogesimũ pane abstinuit, incredibili feruore mentis; vt eo tẽpore quasi nouus accederet ad seruitutem Domini, quo ceteri solent remissius viuere. Fiebant autem ei de farina & comminuto olere sorbitiunculæ, cibo & potu vix quinque vncias appendentibus: sicque complens ordinem vitæ, nunquam ante solis occasum, nec in diebus festis, nec in grauissima valetudine soluit ieiunium. Sed iam tempus est, vt ad ordinem reuertamur. Cum habitaret adhuc in tuguriolo annos natus decem & octo, latrones ad eum nocte venerunt, vel existimantes habere aliquid quod tollerent, vel in contemptum sui reputantes fieri si puer solitarius eorum impetus non pertimesceret: itaque inter mare & paludem à vespere vsque ad solis ortum discurrentes, nunquam locum eius cubiculi inuenire potuerunt. Porrò, clara luce reperto puero, quasi per iocum. Quid, inquiunt, faceres, si latrones ad te venirent? Quibus ille respondit: Nudus latrones non timet. Et illi, Certè, aiunt, occidi potes. Possum, inquit, possum: & ideo latrones nõ timeo, quia mori paratus sum. Tunc admirati constantiam eius, & fidem, confessi sunt noctis errorem, cæcatosque oculos, correctiorem deinceps vitam pollicentes. Viginti & duos iam in solitudine habebat annos, fama tantum notus omnibus, & per totas Palæstinæ vulgatus vrbes; cùm interim mulier quædam Eleutheropolitana, cernens despectui se haberi à viro ob sterilitatem, (iam enim per annos quindecim nullos coniugij fructus dederat) prima irrumpere ausa est beatum Hilarionem: & nihil tale suspicanti, repente genibus eius aduoluta. Ignosce, inquit, audaciæ, ignosce necessitati meæ, quid auertis oculos? Quid rogantem fugis? noli mulierem aspicere, sed miseram, hic sexus genuit Saluatorem. Non habent sani opus medico, sed qui malè habent. Tandem substitit: &, post tantum temporis visa muliere,

Constantia Hilarionis.

Marc. 2.

Primum Hilarionis miraculũ.

liere, interrogauit causam aduentus eius, ac fletuũ: &, postquam didicit, leuatis ad cœlum oculis, fidere iussit, euntemque lacrymis prosecutus, exacto anno vidit cum filio. Hoc signorum eius principium maius aliud signum nobilitauit. Aristæne, Elpidij, qui postea præfectus prætorio fuit vxor, valde nobilis inter suos, & inter Christianos nobilior, reuertẽs cum marito, & tribus liberis, à beato Antonio, Gazæ propter eorum infirmitatem remorata est: ibi enim, siue ob corruptum aerem: siue, vt postea claruit, propter gloriam Hilarionis serui Dei, hemitritæo pariter arrepti, omnes à medicis desperati sunt. Iacebat vlulans mater, & quasi inter tria filiorum discurrens cadauera. quem prius plangeret, nesciebat. Cognito autem quod esset quidam monachus in vicina solitudine, oblita matronalis pompæ tantum se matrem nouerat, vadit comitata ancillulis, & eunuchis: vixque à viro persuasum est, vt asello sedens pergeret, ad quem cùm peruenisset. Per ego te, ait, Iesum clementissimum Deum nostrum, obtestor, per crucem eius & sanguinem, vt reddas mihi tres filios, & glorificetur in vrbe gentilium nomen Domini saluatoris: ingrediatur seruus eius Gazam, & Marnas corruat. Renuente illo, & dicente, nunquam se egressurum de cella, nec habere consuetudinem, vt non modo ciuitatem, sed ne villulam quidẽ ingrederetur, prostrauit se illa humi, crebrò clamitans: Hilarion, serue Christi, redde mihi liberos meos, quos Antonius tenuit in Ægypto, à te seruentur in Syria. Flebant cuncti, qui aderant: sed & ipse negans fleuit. Quid multa? Non prius mulier recessit, quàm ille pollicitus est, se post solis occasum Gazam introiturum, quó postquam venit, singulorum lectulos, & arentia membra considerans, inuocauit Iesum, &, ô mira virtus, quasi de tribus fontibus sudor pariter erupit: eadem hora acceperunt cibos, lugentemque matrem cognoscentes, & benedicentes

I. sesquitertiana.

Dei siue Dæmonis cuisdam nomen.

tes Deum, sancti manus deosculati sunt. Quod postquam auditum est, & longè lateque percrebuit, certatim ad eum de Syria & Ægypto confluebant, ita vt multi crederent in Christum, & se monachos profiterentur: necdum enim tunc monasteria erant in Palæstina, nec quisquam monachos ante sanctũ Hilarionem in Syria nouerat; ille fundator, & eruditor huius conuersationis, & studij in hac prouincia fuit. Habebat Dominus Iesus in Ægypto senem Antoniũ, habebat in Palæstina Hilarionem iuniorem. Facidia vicus est Rhinocoruræ, vrbis Ægypti, de hoc (sunt decem iam anni) cæca mulier adducta est ad beatum Hilarionem: oblataque ei à fratribus (iam enim multi cum eo monachi erant) omnem se substantiam expendisse ait in medicos. Cui respondit: Si, quæ in medicis perdidisti, dedisses pauperibus, curasset te verus medicus Iesus. Clamante autem illa, & misericordiam deprecante, expuit in oculos eius: statimque Saluatoris exẽplum virtus eadem prosecuta
Marc. 9. est. Auriga quoque Gazensis, in curru percussus à dæmone, totus obriguit, ita vt nec manus agitare, nec ceruicem posset reflectere. Delatus ergo in lecto cùm solam linguam moueret ad preces, audit, non prius posse sanari, quàm crederet in Iesum, & se spõderet arti pristinę renunciaturum. Credidit, spopondit, sanatus est, magisque de animæ, quàm de corporis, salute exultauit. Præterea fortissimus iuuenis, nomine Marsitas, de territorio Hierosolymæ, tantum sibi applaudebat in viribus, vt quindecim frumenti modios diu longeque portaret: & hanc haberet palmam fortitudinis suæ, si asinos vinceret. Hic afflictus pessimo dæmone, non catenas, non compedes, non claustra ostiorum integra patiebatur: multorũ nasum & aures morsibus amputauerat: horum pedes, illorum gulam fregerat: tantumque terrorẽ omnibus incusserat, vt oneratus catenis & funibus, in diuersa nitentium, quasi ferocissimus taurus ad
mona-

monasterium petraheretur: quem postquam fratres videre, perterriti, (erat enim miræ magnitudinis) nunciauerunt patri. Ille, sicut sedebat, iussit ei m ad se pertrahi, & dimitti: solutoque, Inclina, ait, caput, & veni. Tremere ille, & ceruicem flectere, nec aspicere contra ausus, omnique ferocitate deposita, pedes cœpit sedentis lambere, adiuratus itaque dæmon, & tortus, qui iuuenẽ possederat, septima die egressus est. Sed nec illud tacendum est, quod Orionus, vir primarius & ditissimus vrbis Ailæ, quæ mari rubro imminet, à legione possessus dæmonũ, ad eũ adduct⁹ est, manus, ceruix, latera, pedes ferro onerati erãt. furorisq. sæuitiã torui oculi minabãtur: cũq; deambularet sanctus cum fratribus, & de scripturis nescio quid interpretaretur, erupit ille de manibus se tenentium, & amplexus eum post tergum, in sublime leuauit, clamor ortus ab omnibus: timebant enim, ne confecta ieiunijs membra collideret. Et sanctus arridens. Sinite, inquit, & mihi meum palæstritam dimittite. Ac sic reflexa super humeros manu, caput eius tetigit: apprehesoque crine, ante pedes adduxit, stringens è regione ambas manus eius, & plantas vtroque calcans pede, simulque ingeminans, torquere, ait, dæmonum turba, torquere. Cumque ille eiularet, & reflexa ceruice terram vertice tangeret: Domine, inquit, Iesu, solue miserum, solue captiuum, vt vnum, ita & plures vincere, tuum est. Rem loquor inauditam: ex vno hominis ore diuersæ voces, & quasi confusus populi clamor audiebatur. Curatus itaque & hic, non post multum temporis cũ vxore & liberis venit ad monasterium, plurima, quasi gratiam redditurus, dona afferens. Cui sanctus, Non legisti, inquit, quid Giezi, quid Simon passi sint, quorum alter accepit pretium, alter obtulit, vt ille venderet gratiam Spiritus sancti, hic mercaretur? Cumque Orionus flens diceret: Accipe, & da pauperibus, respondit: Tu melius potes tua distribuere,

Ex vno hominis ore diuersæ voces audiuntur.

4. Reg. 5. Act. 8.

qui per vrbes ambulas, & nosti pauperes: ego, qui mea reliqui, cur aliena appetam? Multis nomen pauperum, occasio auaritiæ est: misericordia verò artẽ non habet. Nemo melius erogat, quàm qui sibi nihil reseruat. Tristi autem, & in terra iacenti, Noli, inquit, contristari fili, quod facio pro me, & pro te facio, si enim hæc accepero, & ego offendam Deum, & ad te legio reuertetur. Quis verò possit silentio præterire, quod Gazanus Maiomites, haud longe à monasterio eius lapides ad ædificandum de ora maris cudens, totus paralysi dissolutus, & ab operis socijs delatus ad sanctum, statim ad opus reuersus est? etenim litus, quod Palæstinæ Ægyptoque prætenditur, per naturam molle, arenis in saxa durescentibus, asperatur, paulatimque cohærescens sibi glarea, perdit tactum, cùm non perdat aspectum. Sed & Italicus, eiusdem oppidi municeps, Christianus aduersum Gazensem duumuirum, Marnæ idolo deditum, Circenses equos nutriebat: hoc siquidem in Romanis vrbibus iam inde seruatur à Romulo: vt, propter fœlicem Sabinarum raptum, Conso quasi consiliorum Deo, quadrigę septeno currant circumitu, & equos partis aduersæ fregisse victoria sit. Hic itaque, æmulo suo habente maleficium, qui dæmoniacis quibusdam imprecationibus huius impediret equos, & illius incitaret ad cursum, venit ad beatum Hilarionem, & non tam aduersarium lædi, quàm se defendi obsecrauit. Ineptum visum est venerando seni, in huiuscemodi nugis orationem perdere. Cúque subrideret, & diceret: Cur enim nõ magis equorum pretium pro salute animæ tuæ pauperibus erogas? Ille respondit, functionem esse publicam, & hoc non tam se velle, quàm cogi, nec posse hominẽ Christianum vti magicis artibus, sed á seruo Christi potius auxilium petere, maximè contra Gazenses, aduersarios Dei, & nõ tam sibi, quàm Ecclesiæ Christi insultantes. Rogatus ergo á fratribus, qui aderãt,
scyphum

scyphum fictilem, quo bibere consueuerat, aquæ iussit impleri, eiq. tradi, quem cùm accepisset Italicus: & stabulum, & equos, & aurigas suos, rhedam, carcerumque repagula aspersit. Mira vulgi expectatio: nam & aduersarius hoc ipsum irridens diffamauerat: & fautores Italici, sibi certam victoriam pollicentes, exultabant. Igitur, dato signo, hi aduolant, isti præpediuntur, sub horum curru rotæ feruent, illi præteruolantium terga vix cernunt: clamor fit vulgi nimius, ita vt ethnici quoque ipsi concreparent, Marnas victus à Christo est. Porrò furentes aduersarij Hilarionem maleficum Christianorum ad supplicium poscere. Indubitata ergo victoria, & illis, & multis retro circensibus plurimis fidei occasio fuit. De eodem Gazensis emporij oppido virginem Dei vicinus iuuenis deperibat: qui cùm frequenter, tactu, iocis, nutibus, sibilis, & cœteris huiusmodi quæ solent morituræ virginitatis esse principia, nihil profecisset: perrexit Memphim, vt confesso vulnere suo, magicis artibus rediret armatus ad virginem. Igitur post annum doctus ab Æsculapij vatibus, non remediãtis animas, sed perdentis, venit præsumptum animo stuprum gestiens, & subter limen domus puellæ tormenta quædam verborum, & portentosas figuras sculptas in æris Cyprij lamina defodit. Illico insanire virgo, &, amictu capitis abiecto, rotare crinem, stridere dentibus, inclamare nomen adolescentis: magnitudo quippe amoris se in furorem verterat. Perducta ergo à parentibus ad monasterium, seni traditur: vlulante statim & confitente dæmone: Vim sustinui, inuitus abductus sum: quàm bene Memphis somnijs homines deludebam. O cruces, o tormenta, quæ patior! exire me cogis, & ligatus subter limen teneor: non exeo, nisi me adolescens, qui tenet, dimiserit. Tunc senex, Grandis, ait, fortitudo tua, qui licio, & lamina strictus teneris. Dic quare ausus es ingredi puellam Dei? Vt seruarem, inquit, eam

virginem. Tu seruares, proditor castitatis? cur non potius in eum, qui te mittebat, es ingressus? Vt quid, respondit, intrarem in eum, qui habebat collegam meum amoris dæmonem? Noluit autem sanctus ante quam purgaret virginem, vel adolescentem, signa iubere perquiri: ne aut solitis * incantationibus recessisse dæmon videretur, aut ipse sermoni eius accommodasse fidem, asserens fallaces esse dæmones, & ad simulandum esse callidos: & magis reddita sanitate increpuit virginem, cur fecisset talia, per quæ dæmon intrare potuisset. Non solum autem in Palæstina, & in vicis ac vrbibus Ægypti, vel Syriæ, sed etiam in longinquis prouincijs fama eius percrebuerat. Namque candidatus Constantij imperatoris, rutilus coma, & candore corporis indicans prouinciam, (inter Saxones quippe, & Alemanos gens eius non tam lata, quàm valida apud historicos Germania, nunc vero Francia vocatur) antiquo, hoc est, ab infantia possessus a dæmone qui noctibus eum vlulare, ingemiscere, fremere dentibus compellebat secreto ab Imperatore euectionem petijt, causam ei simpliciter indicans: & acceptis ab consulare quoq. Palestinæ literis, cum ingenti honore, & comitatu Gazam deductus est. Qui cùm á decurionibus illius loci quæsisset, vbi habitaret Hilarion monachus: territi Gazenses, & putantes eum ab Imperatore missum, ad monasterium adduxerunt: vt & honorem commendato exhiberent: &, si quid ex præteritis iniurijs in Hilarionem esset offensæ, nouo officio deleretur. Deambulabat tunc senex in arenis mollibus, & secum de psalmis nescio quid submurmurabat: vidensq. tantam turbam venientem, substitit: &, resalutatis omnibus, manuque eis benedicens, post horam cœteros abire præcepit, illum verò cum seruis suis & apparitoribus remanere: ex oculis enim eius, & vultu, cur venisset, agnouit. Statim ergo ad interrogationem suspensus homo, vix terram pedibus tangens

* Aliàs solutis.

Francus quidam à dæmone liberatur.

Ad consularem in alijs codicibus.

rengens, & immane rugiens. Syro quo interrogatus fuerat, sermone respondit. Videres de ore barbaro, & qui Francam tantum & Latinã linguam nouerat, Syra ad purum verba resonare: vt non stridor, non aspiratio, non idioma aliquod Palæstini deesset eloquij. Confessus est itaque, quo in eum intrasset ordine. Et, vt interpretes eius intelligerent, qui Græcam tantum & Latinam linguam nouerant, Græcè quoque eum interrogauit. Quo similiter & in verba eadem respondente, multasque incantationum occasiones, & necessitates magicarum artium obtendente, Non curo, ait, quomodo intraueris, sed, vt exeas, in nomine Domini nostri Iesu Christi impero. Cumque curatus esset, simplicitate rustica decẽ auri libras offerens, hordeaceum ab eo panem accepit, audiens quod, qui tali cibo * alerentur, aurum pro luto ducerent. Parum est de hominibus loqui: bruta quoq; animalia quotidie ad eum furentia pertrahebantur: in quibus Bactrum camelũ enormis magnitudinis, qui iam multos obtriuerat, triginta & eo amplius viri distentum solidissimis funibus cum clamore adduxerunt. Sanguinei erant oculi: spumabat os: volubilis lingua turgebat: & super omnẽ terrorem rugitus personabat immanis. Iussit igitur eum dimitti senex. Statim verò & qui adduxerant, & qui cum sene erant, vsq; ad vnum omnes diffugerunt: porrò ille solus perrexit obuiam, & sermone Syro, Nõ me, inquit, terres diabole tanta molle corporis: & in vulpecula, & in camelo vnus atque idem es. Et interim porrecta stabat manu. Ad quem dum furens & quasi eum deuoratura bellua peruenisset, statim corruit; submissumque caput terræ coæquauit, mirantibus cunctis, qui aderant, post tantam ferociam tantam subito mansuetudinem. Docebat autem senex, hominum causa diabolum etiam iumenta corripere: & tanto eorum ardere odio, vt non solum ipsos, sed & ea, quæ ipsorũ essent,

** Aliàs, aleretur, & duceret.*

essent, cuperet interire; huiusque rei proponebat
Iob. 1. exemplum, quod antequam beatum Iob tentare
permitteretur, omnem substantiam eius interfecerit: nec mouere quempiam debere, quod Domini
Luc 8. iussione duo millia porcorum à dæmonibus interfecta sunt: siquidem eos, qui viderant, non potuisse aliter credere, exisse de homine tantam dæmonum multitudinem, nisi grandis porcorum numerus, & quasi à multis [illegible]actus pariter corruisset. Tempus me deficiet, si voluero vniuersa signa, quæ ab eo perpetrata sunt, dicere. in tantam enim à Domino fuerat eleuatus gloriam, vt beatus quoque Antonius, audiens conuersationem eius, scriberet ei, libenterque eius epistolas sumeret: &, si quando de Syriæ partibus ad se languentes perrexissent, diceret eis: Quare vos tam longè vexare voluistis, cum habeatis ibi filium meum Hilarionem? Exemplo itaque eius per totam Palæstinam innumerabilia monasteria esse cœperunt, & omnes ad eum monachi certatim
1. Cor. 11. currere: quod ille cernens laudabat Domini gratiã: & ad profectum animæ singulos cohortabatur, dicens: præterire figuram huius mundi: & illam esse veram vitam, quæ vitæ præsentis emeretur incommodo. Volens autem exemplum eis dare, & humilitatis, & officij, statis diebus ante vindemiam lustrabat cellulas monachorum: quod postquam cognitum est à fratribus, omnes ad eum confluebant: & comitati tali duce, circumibant monasteria habentes viaticum suum: quia interdum vsq; ad duo millia hominum congregabantur. Sed, & procedente tempore vnaquęque villula vicinis monachis, ad susceptionem sanctorum gaudens, cibos offerebat. Quantum autem fuerit in eo studij, vt nullum fratrem, quamuis humilem, quamuis pauperem, præteriret, vel illud indicio est, quod vadens in desertum Cades ad vnum de discipulis suis visendum, cum infinito agmine monachorum peruenit Elusam
co

eo fortè die, quo anniuersaria solennitas omnē oppidi populum in templum Veneris congregauerat, colunt autem illam ob Luciferum, cuius cultui Saracenorum natio dedita est: sed & ipsum oppidum ex magna parte semibarbarum est propter loci situm. Igitur audito, quod sanctus Hilarion præteriret (multos enim Saracenorum arreptos à dæmone frequenter curauerat) gregatim ei cum vxoribus, & liberis obuiam processere, submittētes colla, & voce Syra Barach, id est, benedic, inclamantes: quos ille blandè humiliterque suscipiens, obsecrabat, vt Deum magis, quàm lapides, colerent: simulque vbertim flebat, cælum spectans, & pollicēs, si Christo crederent ad eos se crebro esse venturum. Mira Domini gratia: non prius abire passi sunt, quā futuræ ecclesiæ lineam mitteret: & sacerdos eorum, vt erat coronatus, Chisti signo denotaretur. Alio quoque anno cum exiturus esset ad visenda monasteria, & digereret in schedula, apud quos manere, quos in transitu visitare deberet: scientes monachi quendam de fratribus parciorem, simulq. cupientes vitio eius mederi, rogabant vt apud eum maneret. Et ille, Quid, inquit, vultis & vobis iniuriam, & fratri vexationem facere; Quod postquam frater ille parcus audiuit, erubuit: & annitentibus cunctis, vix ab inuito impetrauit, vt suum quoque monasterium in mansionum ordinem poneret. Post diem ergo decimum venerunt ad eum custodibus iam in vinea, qua venirent * illi dispositis: qui cum lapidibus, & glebarum iactu, fundæque vertigine accedētes deterrerent, sine esu vuæ mane omnes profecti sunt, ridente sene, & dissimulante scire quod euenerat. Porrò suscepti ab alio monacho, cui Sabas vocabulum est, (debemus quippe parci tacere vocabulum, largi dicere) quia Dominicus erat dies, inuitabantur ab eo vniuersi in vineam, vt ante horam cibi vuarum pastu laborem viæ subleuarent.

* *Aliàs, quasi vallum esset dispositis.*

Et sanctus: Maledictus, ait qui prius refectionem corporis, quàm animæ, quæsierit. Oremus, psallamus, reddamus Domino officium, & sic ad vineam properabitis. Completo itaque ministerio, in sublimi stans benedixit vineæ, & suas ad pascendum dimisit oues. Erant autem, qui vescebantur, non minus tribus millibus. Cunque centum lagenis æstimata fuisset integra adhuc vinea, post dies viginti trecentas fecit. Porro ille parcus frater multo minus solito colligens, etiam id, quod habuerat, versũ in acetum sero doluit. Hoc multis fratribus senex ante futurum dixerat. Detestabatur autem præcipuè monachos, qui infidelitate quadam in futurum reseruarent sua: & diligentiam haberent vel sumptuum, vel vestitus, aut alicuius earum rerum, quæ cum sæculo transeunt. Denique vnum de fratribus, in quinto fere à se milliario manentem, quia comperiebat hortuli sui nimis cautum timidumque custodem, & pauxillum habere nummorum, ab oculis abegerat: qui volens sibi reconciliari senem, frequẽter veniebat ad fratres, & maximè ad Hesychium, quo ille vehementissimè delectabatur. Quadam igitur die ciceris fascem virentis, sicut in herbis erat, detulit: quem cùm Hesychius * posuisset in mensa ad vesperum: exclamauit senex, se putorem eius ferre non posse, simulque, vnde esset, rogauit. Respõdente autem Hesychio, quod frater quidam primitias agelli sui fratribus detulisset. Non sentis, inquit, putorem teterrimum, & in cicere fœtere auaritiam? mitte bubus, mitte brutis animalibus: & vide, an comedant. Quod cùm ille iuxta pręceptum in præsepe posuisset: exterriti boues, & plus solito mugiẽtes, ruptis vinculis in diuersa fugerunt. Habebat enim senex hanc gratiam, vt ex odore corporum, vestiumque, & earum rerum, quas quis tetigerit, sciret cui dæmoni, vel cui vitio subiaceret. Igitur sexagesimo tertio vitæ suæ anno cernens iam grande

Detestabatur Hilariõ monachos qui sua reseruabant.

** Esitius et ita vbique constanter legendum.*

mona-

monasterium, & multitudinem fratrum secum habitantium, turbasq; eorum, qui diuersis langoribus, & immundis spiritibus occupatos ad se deducebant, ita vt omni genere hominum solitudo per circumitũ repleretur; flebat quotidie, & incredibili desiderio conuersationis antiquæ recordabatur. Interrogatus à fratribus, quid haberet, cur se conficeret, ait: Rursum ad sæculum redij, & recepi mercedem meã in vita mea. En homines Palæstinæ & vicinæ prouinciæ existimant me alicuius esse momenti: & ego, sub prætextu monasterij ad dispẽsationem fratrum, vilem supellectilem habeo. Seruabatur autem à fratribus, maximè ab Hesychio: qui miro amore venerationi senis deditus erat. Cunque ita vixisset lugens biennium, Aristæneta illa, cuius supra fecimus mentionem, præfecti tunc vxor, sed nihil de præfecti ambitu habens, venit ad eum, volens etiam ad Antonium pergere. Cui ille flens, Vellem, ait, ipse quoque ire, si nõ carcere huius monasterij clausus tenerer, & si eundi fructus esset: biduum enim hodie est, quod totus mundus tali parente orbatus est. Credidit illa, & substitit: & post paucos dies, veniente nuncio, Antonij dormitionem audiuit. Mirentur alij signa, quæ fecit: mirentur incredibilem abstinentiã, scientiam, humilitatem: ego nihil ita stupeo, quam gloriam illum & honorem calcare potuisse. Concurrebant episcopi, presbyteri, clericorum & monachorum greges, matronæ quoque Christianorum grandis tentatio, & hinc inde ex vrbibus, & agris vulgus ignobile; sed & potentes viri, & iudices, vt benedictum ab eo panem, uel oleũ acciperent: at ille nihil aliud, nisi solitudinem, meditabatur, intantum, vt quadam die proficisci statuerit, &, adducto asello (nimis quippe exesus ieiunijs uix ingredi poterat) iter arripere conaretur. Quod cùm percrebuisset: & quasi uastitas, & iustitium Palæstinæ indiceretur, plus quàm decem millia

Hilarion absens D. Antonij obitum cognouit.

Et sanctus: Maledictus, ait qui prius refectionem corporis, quàm animæ, quæsierit. Oremus, psallamus, reddamus Domino officium, & sic ad vineam properabitis. Completo itaque ministerio, in sublimi stans benedixit vineæ, & suas ad pascendum dimisit oues. Erant autem, qui vescebantur, non minus tribus millibus. Cunque centum lagenis æstimata fuisset integra adhuc vinea, post dies viginti trecentas fecit. Porro ille parcus frater multo minus solito colligens, etiam id, quod habuerat, versũ in acetum sero doluit. Hoc multis fratribus senex ante futurum dixerat. Detestabatur autem præcipuè monachos, qui infidelitate quadam in futurum reseruarent sua: & diligentiam haberent vel sumptuum, vel vestitus, aut alicuius earum rerum, quæ cum sæculo transeunt. Denique vnum de fratribus, in quinto fere á se milliario manentem, quia comperiebat hortuli sui nimis cautum timidumque custodem, & pauxillum habere nummorum, ab oculis abegerat: qui volens sibi reconciliari senem, frequẽter veniebat ad fratres, & maximè ad Hesychium, quo ille vehementissimè delectabatur. Quadam igitur die ciceris falcem virentis, sicut in herbis erat, detulit: quem cùm Hesychius * posuisset in mensa ad vesperum: exclamauit senex, se putorem eius ferre non posse, simulque, vnde esset, rogauit. Respõdente autem Hesychio, quod frater quidam primitias agelli sui fratribus detulisset. Non sentis, inquit, putorem teterrimum, & in cicere fœtere auaritiam? mitte bubus, mitte brutis animalibus: & vide, an comedant. Quod cùm ille iuxta preceptum in præsepe posuisset: exterriti boues, & plus solito mugiẽtes, ruptis vinculis in diuersa fugerunt. Habebat enim senex hanc gratiam, vt ex odore corporum, vestiumque, & earum rerum, quas quis tetigerit, sciret cui dæmoni, vel cui vitio subiaceret. Igitur sexagesimo tertio vitæ suæ anno cernens iam grande

Detestabatur Hilariõ monachos qui sua reseruabant.

** Esitius et ita vbique constanter legendum.*

mona-

monasterium, & multitudinem fratrum secum habitantium, turbasq; eorum, qui diuersis langoribus, & immundis spiritibus occupatos ad se deducebant, ita vt omni genere hominum solitudo per circumitũ repleretur; flebat quotidie, & incredibili desiderio conuersationis antiquæ recordabatur. Interrogatus à fratribus, quid haberet, cur se conficeret, ait: Rursum ad sæculum redij, & recepi mercedem meã in vita mea. En homines Palæstinæ & vicinæ prouinciæ existimant me alicuius esse momenti: & ego, sub prætextu monasterij ad dispẽsationem fratrum, vilem supellectilem habeo. Seruabatur autem à fratribus, maximè ab Hesychio: qui miro amore venerationi senis deditus erat. Cunque ita vixisset lugens biennium, Aristæneta illa, cuius supra fecimus mentionem, præfecti tunc vxor, sed nihil de præfecti ambitu habens, venit ad eum, volens etiam ad Antonium pergere. Cui ille flens, Vellem, ait, ipse quoque ire, si nõ carcere huius monasterij clausus tenerer, & si eundi fructus esset: biduum enim hodie est, quod totus mundus tali parente orbatus est. Credidit illa, & substitit: & post paucos dies, veniente nuncio, Antonij dormitionem audiuit. Mirentur alij signa, quæ fecit: mirentur incredibilem abstinentiã, scientiam, humilitatem: ego nihil ita stupeo, quam gloriam illum & honorem calcare potuisse. Concurrebant episcopi, presbyteri, clericorum & monachorum greges, matronæ quoque Christianorum grandis tentatio, & hinc inde ex vrbibus, & agris vulgus ignobile; sed & potentes viri, & iudices, vt benedictum ab eo panem, uel oleũ acciperent: at ille nihil aliud, nisi solitudinem, meditabatur, intantum, vt quadam die proficisci statuerit, &, adducto asello (nimis quippe exesus ieiunijs uix ingredi poterat) iter arripere conaretur. Quod cùm percrebuisset: & quasi uastitas, & iustitium Palæstinæ indiceretur, plus quàm decem millia

Hilarion absens D. Antonij obitum cognouit.

lia hominum diuersæ ætatis, & sexus ad retinendum eum congregata sunt. Immobilis ille ad preces, & baculo arenas discutiens, loquebatur: Fallacem Dominum meum non faciam: non possum uidere subuersas ecclesias, calcata Christi altaria, filiorum meorum sanguinem. Vniuersi autem, qui aderant intelligebant reuelatũ ei quiddam esse secreti, quod nollet confiteri: & nihilominus custodiebant eum, ne proficisceretur: decreuit ergo, publica omnes voce contestans, non cibi se, non potus quidquam sumere, nisi dimitteretur, & post septem dies inediæ tandem relaxatus, ac, Vale, dicens plurimis, cum infinito agmine prosequẽtium venit Berilium: * vbi persuasis turbis, vt reuerterentur, elegit quadraginta monachos, qui haberent viaticum, & possent ieiunantes ingredi, id est, post solis occasum cibum sumere. Quinto igitur die venit Pelusium, uisitatisque fratribus, qui in uicina eremo erant, & in loco, qui dicitur Lychnos, morabantur, perrexit post triduum ad castrum Theubatum, ut uideret Dracontium episcopum, & confessorem, qui ibi exulabat: quo incredibiliter consolato tanti uiri pręsentia, post aliud triduum multo Babylonem labore peruenit, ut uideret Philonem episcopum, & ipsum confessorem. Constantius enim rex, Arianorum fauens hæresi, utrumque in ea loca deportauerat. Inde egrediens * post triduum, uenit ad oppidum Aphroditon: ubi conuento diacono Baisane, qui locatis camelis & dromedis, ob aquæ in eremo penuriam, consueuerat euntes ad Antonium ducere: confessus est fratribus, instare diem dormitionis beati Antonij, & peruigilem noctem in ipso, quo defũctus fuerat, loco, à se ei debere celebrari. Tribus igitur diebus per vastam & horribilem solitudinem, tandem ad montẽ altissimum peruenerunt, repertis ibi duobus monachis, Isaac, & Pelusiano, quorum Isaac interpres Antonij fuerat. Et quia se præbet occasio, &

*Vetulium est legendũ.

*Aliàs, per Liddum.

& ad id loci venimus, dignum videtur breui sermone habitaculum tanti viri describere. Saxeus & sublimis mons per mille circiter passus, ad radices suas aquas exprimit: quarum alias arenæ ebibunt, aliæ ad inferiora delapsæ, paulatim riuum efficiunt: super quem ex vtraque ripa palmæ innumerabiles, multũ loco & amœnitatis, & cõmodi tribuũt. Videres senẽ huc atque illuc cũ discipulis beati Antonij discurrere. Hic, aiebant, psallere, hic orare, hic operari, hic fessus residere solitus erat, has vites, has arbusculas ipse plantauit: illam areolam manibus suis ipse composuit, hanc piscinam ad irrigandum hortulum multo sudore fabricatus est: illum sarculum ad fodiendum terram pluribus annis habuit. Iacebat in strato eius & quasi calens adhuc cubile deosculabatur. Erat autem cellula non plus mensuræ per quadrum tenens, quàm homo dormiens extendi poterat. Præterea in sublimi montis vertice, quasi per cochleam ascendentibus, arduæ valde, duę eiusdem mensuræ cellulæ visebantur: in quibus venientium frequentiam, & discipulorum suorum cõtubernium fugiens moratus est. Verum hæ in viuo excisæ saxo, ostia tantum addita habebant. Postquam autem ad hortulum venerant; Videtis, inquit Isaac, hoc pomarium arbusculis consitum, & oleribus virens. Ante hoc ferme triennium, cùm onagrorum grex vastaret, vnum è ductoribus eorum stare iussit, baculoque tundẽs latera, Quare, inquit, comeditis, quod non seminastis? Et exinde acceptis aquis, ad quas potandas ventitabant, nunquam eos nec arbusculam, nec olera contigisse. Præterea rogabat senex: vt sibi locum tumuli eius ostenderent qui cùm secretum eum abduxissent, vtrum monstrauerint nec ne, ignoratur. Causam occultandi iuxta præceptum Antonij fuisse referentes, ne Pergamus, qui in illis locis ditissimus erat, sublato ad villam suam sancti corpore, martyrium fabricaretur. Igitur

Sepulchrũ D. Antonij ignotum.

reuersus

reuersus ad Aphroditon, duobus secum tantundem retentis fratribus, in vicina eremo moratus est, tanta abstinentia, & silentio, vt tunc primum se cœpisse Christo seruire diceret. Porrò iam triennium erat, quod clausum cælum illas terras arefecerat: vt vulgo dicerent, Antonij mortem etiam elementa lugere. Non latuit fama Hilarionis accolas quoque illius loci, & certatim virilis ac muliebris sexus ora luridi, & attenuati fame, pluuias à seruo Christi, id est, à beati Antonii successore deprecabantur: quos ille cernens mirè doluit: eleuatisque in cælum oculis, & vtrasque in sublime erigens palmas, statim impetrauit, quod rogauerant. Ecce autem sitiens arenosaque regio, postquam pluuijs irrorata est, tantam serpentum & venenatorum animalium ex improuiso ebuliuit multitudinem, vt percussi innumerabiles, nisi ad Hilarionem concurrissent, statim interirent. Benedicto itaque oleo vniuersi agricolæ, atque pastores tangentes vulnera, certam salutem resumebant. Videns etiam ibi se miris honoribus affici, perrexit Alexandriam, inde ad vlteriorem Oasam, eremum transiturus. Et quia nunquam, ex quo cœperat esse monachus, in vrbibus manserat, diuertit ad quosdã fratres sibi notos in Brutio, haud procul ab Alexandria, qui cùm miro gaudio suscepissent senem, & iam vicina nox esset, repente audiunt discipulos eius asinum sternere, illumque parare proficisci: itaque aduoluti pedibus, rogabant ne hoc faceret: & ante limen prostrati, citius se mori, quàm tanto carere hospite testabantur. Quibus ille respondit: Idcirco abire festino, ne vobis molestiam generem. Certè ex posterioribus cognoscetis, non sine causa me subito ambulasse. Igitur altera die Gazenses cum lictoribus profecti, (nam pridie eum venisse cognouerant) intrantes monasterium, cùm illum minimè inuenissent, inuicem loquebantur. Nonne vera sunt, quæ de eo audiuimus? magus

Oasim alij habent codices.

gnus est, & futura cognoscit. Vrbs autem Gaza, postquam profecto de Palæstina Hilarione, Iulianus in imperium successerat, destructo monasterio eius, precibus ad imperatoré datis & Hilarionis, & Hesychij mortem impetrauerat: amboque vt quærerentur, toto orbe scriptum erat. Egressus ergo de Brutio, per inuiam solitudinem intrauit Oasam: ibique anno plus minus exacto, quia illuc quoque sua fama peruenerat, quasi iam in oriente latere non posset, vbi multi illum & opinione, & vultu nouerant, ad solas nauigare insulas cogitabat: vt, quem terra vulgauerat, saltem maria celarent. Eodem fermè tempore Hadrianus, discipulus eius, de Palæstina superuenit, dicens Iulianum occisum, Christianum imperatorem regnare cœpisse: reuerti eum debere ad monasterij sui reliquias. Quod ille audiens, detestatus est, &, conducto camelo, per vastam solitudinem peruenit ad maritimam vrbem Libyæ Paretonium, vbi Hadrianus infelix volens Palæstinã reuerti, & pristinam sub nomine magistri quærens gloriam, multas ei fecit iniurias. Ad extremum, cõuasatis quę à fratribus ei missa detulerat, nesciente illo profectus est. Super hoc; quia alter locus referendi non est; hoc tantum dixerim in terrorem eorum, qui magistros despiciunt, quod post aliquantulum temporis computruerit morbo regio. Habens igitur senex Gazanum secum, ascendit classem, quæ Siciliam nauigabat, cunque venundato euangeliorum codice, quem manu sua adolescens scripserat, dare naulum disponeret, in medio fermè Adrię, naucleri filius arreptus à dæmone, clamare cœpit, & dicere: Hilarion serue Dei, cur nobis per te & in pelago tutos esse non licet? Da mihi spatium, donec ad terram veniam: ne hic eiectus, præcipiter in abyssum. Cui ille, Si Deus meus, ait, tibi concedit, vt maneas, mane: sin autem ille te eijcit, quid mihi inuidiam facis, homini peccatori, atque mendico?

Hilarion à discipulo eũ temptus.

 Hoc

Hoc autem dicebat, ne nautæ, & negotiatores, qui in naui erant, secum ad terram peruenissent, proderent; nec multo post purgatus est puer, patre fidem dante, & cęteris, qui aderant, nulli se super eius nomine locuturos. Ingressus autem Pachynum, promontorium Siciliæ, obtulit nauclero euangelium pro subuectione sua, & Gazani, qui nollens accipere, maximè cùm videret illos, exceptò illo codice, & ijs, quibus vestiti erant, amplius nihil habere, ad extremum iurat se non accepturum. Sed & senex * accensus fiducia pauperis conscientiæ, in eo magis lætabatur, & quod nihil haberet sæculi, & ab accolis illius loci mendicus putaretur. Porrò recogitãs, ne negotiatores, de oriente venientes, se notum facerent, ad mediterranea fugit loca, id est, vicesimo à mari milliario, ibiq; in quodam deserto agello, lignorum quotidie fascem alligans, imponebat dorso discipuli, quo in proxima villa venundato, & sibi alimoniam, & ijs, qui fortè ad eos veniebant, pauxillulum panis emebant. Sed verè, iuxta quod scriptum est, Non potest ciuitas latere super montem posita. Scutarius quidam * cùm in Basilica beati Petri Romæ torqueretur, clamauit in eo * immundus spiritus. Ante paucos dies Siciliam ingressus est Hilarion, seruus Christi: & nemo eum nouit, & putat se esse secretum: ego vadam, & prodam illum: Statimque cum seruulis suis, ascensa in portu naue, appulsus est Pachynum: &, deducente se dæmone, vbi ante tugurium senis se prostrauit, illico curatus est. Hoc initium signorum eius in Sicilia, innumerabilẽ ad eum deinceps ægrotantium, sed & religiosorum hominum adduxit multitudinem, intantum, vt de primoribus quidam, tumens morbo intercutis, eodem die, quo ad eum venerat, curatus sit: qui postea offerens ei infinita munera, audiuit dictum Saluatoris ad discipulos: Gratis accepistis, gratis date. Dum hæc ita geruntur in Sicilia, Hesychius, discipulus eius,

Aliàs, ad fersus.

Matth. 5.

* *Aliàs, Anus quidam.*

* *en,*

Matth. 10.

hæc ita

eius, toto senem orbe quærebat, lustrans litora, deserta penetrans, & hanc tantum habens fiduciam, quia vbicunque esset, diu latere non posset. Transacto igitur iam triennio, audiuit Methonæ à quodam Iudæo, vilia populis scruta vendente, prophetam Christianorum apparuisse in Sicilia, tanta miracula & signa facientem, vt de veteribus sanctis putaretur. Interrogatus itaque habitum eius, incessum, & linguam, maximéque ætatem, nihil dicere potuit, ille enim, qui referebat, famam ad se venisse tantum hominis testabatur. Ingressus igitur Adriam, * prospero cursu venit Pachynum, & in quadam curui litoris villula, famam senis sciscitatus, consona voce omnium cognouit vbi esset, quid ageret, nihil in eo ita cunctis admirantibus, quàm quod, post tanta signa, atque miracula, ne fragmen quidem panis à quoquam in illis locis accepisset. Et, ne longum faciam, sanctus vir Hesychius ad magistri genua prouolutus, plantasq; eius lachrymis rigans, tandē ab eo subleuatus, post bidui triduique sermonem audit à Gazano, non posse senem iam illis, habitare regionibus, sed velle ad barbaras quasdam pergere nationes, vbi & nomen, & sermo suus incognitus foret. Duxit itaque illum ad Epidaurum, Dalmatiæ oppidum: vbi paucis diebus in vicino agello mansitans non potuit abscondi, siquidem draco miræ magnitudinis, quos gentili sermone boas vocant, ab eo, quod tam grandes sint, vt boues glutire soleant, omnem latè vastabat prouinciam: & non solum armenta, & pecudes, sed argicolas quoque, & pastores, tractos ad se vi spiritus, absorbebat, cui cùm pyram iussisset præparari, & oratione ad Christum missa euocato præcepisset struem lignorū scandere, ignem supposuit: tum itaque, cuncta spectante plebe, immanem bestiam concremauit, vnde æstuans, quid faceret, quò se verteret, aliam parabat fugam, & solitarias terras mente perlustrans, mœrebat quod,

* *Aliàs, propere.*

tacente de se lingua, miracula loquerentur. Ea tempestate, terræ motu totius orbis, qui post Iuliani mortem accidit, maria egressa sunt terminos suos: &, quasi rursum Deus diluuium minaretur, vel in antiquum chaos redirent omnia, naues, ad prærupta delatæ montium, pependerunt: quod cum viderent Epidauritani frementes scilicet fluctus, & vndarum moles, & montes gurgitum litoribus inferri, verentes quod iam euenisse cernebant, ne oppidum funditus subuerteretur, *ingressi sunt ad senem, &, quasi ad prælium proficiscentes, posuerunt eum in litore. Qui cùm tria crucis signa pinxisset in sabulo, manusque contra tenderet; incredibile dictu est, in quantam altitudinem intumescens mare ante eum steterit: ac diu fremens, & quasi ad obicem indignans, paulatim in semetipsum relapsum sit. Hoc Epidaurus, & omnis illa regio vsq; hodie prædicat, matresq; docent liberos suos ad memoriam in posteros transmittendam. Verè illud, quod ad Apostolos dictum est. Si credideritis, dicetis huic monti, transi in mare, & fiet: Etiam iuxta literam impleri potest; si tamen quis habuerit apostolorum fidem, & talem, qualem illis habendam Dominus imperauit, quid enim interest, vtrum mons descendat in mare, an immensi vndarum montes repente obriguerint, & ante senis tantum pedes saxei, ex alia parte molliter fluxerint? Mirabatur omnis ciuitas, & magnitudo signi Salonis quoque percrebuerat, quod intelligens senex, in breui lembo clam nocte fugit; &, inuenta post biduum oneraria naui, perrexit Cyprum. Cumque inter Maleam & Cytheram piratæ, derelicta classe in litore, quæ non antemna, sed conto regitur, duobus haud paruis myoparonibus occurrissent, & denuo hincinde fluctus occurrerent, remiges omnes qui in naui erant, trepidare, flere, discurrere, præparare contos, &, quasi non sufficeret vnus nuncius, certatim seni piratas adesse dicebant.

Hilarion signo crucis maris impetum repressit.

* *Aliàs, egressi.*

Matth. 17.

Exod. 15.

bat. Quos ille procul intuens subrisit, & conuersus ad discipulos dixit: Modicæ, inquit, fidei quare trepidatis; Nunquid plures sunt hi, quàm Pharaonis exercitus; tamen omnes, Deo volente, submersi sũt. Loquebatur hic: & nihilominus spumãtibus rostris, hostiles turmæ imminebant, iactu tantum lapidis medio. Stetit ergo in prora nauis, &, porrecta contra venientes manu, Hucusque, ait venisse sufficiat. O mira rerum fides: statim resiluere nauiculæ, &, impellentibus contra remis ad puppim impetus redit. Mirabãtur piratæ, post tergũ se redire nolentes: totoque corporis nixu, * vt ad nauigium peruenirent, laborantes, velocius multo, quàm venerant, ad litus ferebantur. Prætermitto cetera, ne videar in narratione signorum, volumen extendere. Hoc solum dicam, quod inter Cycladas nauigans, hincinde clamantium de vrbibus & vicis, & ad litora concurrentium, immundorum spirituum voces audiebantur. Ingressus ergo Paphum, vrbem Cypri, nobilem carminibus poetarum, quæ frequenter terræ motu lapsa, nunc ruinarum tantum vestigijs, quid olim fuerit, ostendit: in secundo ab vrbe milliario habitabat ignobilis, gaudensque quod paucis diebus quiete viueret: verum non ad plenum viginti transiere dies, cùm per omnem illam insulam, quicunq; immundos habebant spiritus, clamare cœperunt, venisse Hilarionem seruum Christi, & ad eum se debere properare: hoc Salamina, hoc Curium, hoc * Lapetha, & vrbes reliquæ conclamabant, plerisque asserentibus, scire se quidem Hilarionem, & verè illum esse famulum Dei, sed, vbi esset, ignorare. Intra triginta igitur nec multo amplius dies, ducenti ferme tam viri, quàm mulieres, ad eum cõgregati sunt: quos cùm vidisset, dolens quod se non paterentur quiescere, & quodammodo in vltionem sui sæuiens, tanta eos orationum instantia flagellauit, vtquidam statim, alij post biduum, triduum ve, omnes verò in-

* Aliàs, nisu.

* Aliàs, Lapitha

tra vnam hebdomadam curarentur. Manens itaque ibi biennio, semper de fuga cogitans, Hesichium ad se veris tempore reuersurum, Palæstinam ad salutationem fratrum, & monasterij sui cineres visendos misit. Qui cùm reuertisset, cupienti rursum ad Ægyptum nauigare, hoc est ad ea loca, quæ vocâtur * Bucolia, eo quòd nullus ibi Christianorum esset, sed barbara tantum & ferox natio, suasit vt in ipsa magis insula ad secretiorem locum * conscenderet, quê cùm diu lustrâs omnia reperisset, perduxit eum duodecim millibus à mari procul inter secretos, asperosque montes, & quò vix reptando manibus genubusque posset ascendi: qui introgressus, contemplatus quidem est tarribilem valde & remotum locum, arboribusque hincinde circundatum, habentem etiam aquas de supercilio collis irriguas, & hortulũ peramœnum, & pomaria plurima, quorum fructum nunquàm in cibo sumpsit, sed antiquissimi iuxta templi ruinam, ex quo, vt ipse referebat, & eius discipuli testantur, tam innumerabilium per noctes & dies dęmonum voces resonabant, vt exercitum crederes: quo ille valde delectatus, quo scilicet antagonistas haberet in proximo, habitauit ibi per annos quinqꝫ &, sæpe inuisente se Hesychio, in hoc extremo iam vitæ suæ tempore refocillatus est: quod, propter asperitatem difficultatemque loci, & vmbrarum, vt ferebatur vulgo multitudinem, aut rarus ad se vel posset, vel auderet ascendere. Quodam autem die egressus hortulum, vidit hominem toto corpore paralyticum iacentem ante fores, interrogauitque Hesychium, quisnam esset, vel quomodo fuisset adductus. Qui respondens ait: procuratorem se fuisse villulæ, ad cuius confinia hortulus quoque, in quo ipsi erant, pertineret. Et ille collacrymans, tendensque ad iacentem manum, Tibi, inquit, dico in nomine Domini nostri Iesu Christi, surge, & ambula. Mira velocitas: adhuc verba in ore loquentis voluebantur,

*Vocula. *Se conderet.

bantur, & iam membra solidata ad standum hominem surrigebant, quod postquam auditum est, etiã difficultatem loci, & iter inuium plurimorum vicit necessitas, nihil æque per circumitum cunctis villis obseruantibus, quàm ne quomodo elaberetur. Disseminauerat enim hoc de eo rumor, diu eum in eodẽ loco manere non posse: quod ille non leuitate quadam, aut pueriti sensu victus faciebat, sed honorem fugiens, & importunitatem: semper enim silentium, & vitam ignobilem desiderabat. Igitur octogesimo ætatis suæ anno, cúm absens esset Hesychius, quasi testamenti vice breuem manu propria scripsit epistolã, omnes diuitias suas ei derelinquens, euangelium scilicet, & tunicam sacceam, cucullam, & palliolum: nam minister eius ante paucos dies obierat. Venerunt itaque ad ægrotantem de Papho multi religiosi viri, & maximè quod eum dixisse audierant, iam se ad Dominum migraturum, & de corporis vinculis liberandum; sed & Constantia quædam, sancta fœmina, cuius generum, & filiam de morte liberauerat vnctione olei, quos omnes adiurauit, vt ne puncto quidem horæ post mortem reseruaretur, sed statim eum in eodem hortulo terra operirent, sicut vestitus erat in tunica cilicina, & cuculla, & sago rustico. Iamque modicus calor tepebat in pectore, nec, præter sensum, quidquam viui hominis supererat: & tamen apertis oculis loquebatur. Egredere, quid times? egredere anima mea, quid dubitas? septuaginta propè annis seruisti Christo, & mortem times? In hæc verba exhalauit spiritum, statimque humo obrutum, ante vrbi sepultum, quàm mortuum, nunciauerunt. Quod postquam Palæstinæ sanctus vir audiuit Hesychius, perrexit ad Cyprum, & simulans se velle habitare in eodem hortulo, vt diligentis custodiæ suspicionem accolis tolleret, cum ingenti vitæ suæ periculo post decem ferè menses corpus eius furatus est: quod * Maiomam deferens, totis mona-

Testamentum Hilarionis.

Maiumã.

chorum oppidorum turbis prosequentibus, in antiquo monasterio condidit, illæsa tunica, cuculla, & palliolo, & toto corpore, quasi adhuc viueret, integro, tantisque fragrante odoribus, vt delibutum vnguentis putaretur. Non mihi videtur in calce libri tacenda Constantiæ illius, sanctissimæ mulieris, deuotio, quæ, prælato ad se nuncio, quod corpusculum Hilarionis Palæstinæ esset, statim exanimata est, veram in seruum Dei dilectionem etiam morte comprobans: erat enim solita peruigiles in sepulcro eius noctes ducere, & quasi cum præsente ad adiuuandas orationes suas sermocinari. Cernas vsque hodie miram inter Palæstinos & Cyprios contentionem, his corpus Hilarionis: illis spiritum se habere certantibus: & tamen in vtrisque locis magna quotidie signa fiunt, sed magis in hortulo Cypri, forsitan quia plus illum locum dilexerit.

ARGVMENTVM.

Malchi, ex Maronia Syria vico orti, vitam & captiuitatem describit: vt post solitarium, & celebrem monachum, alium oppressum, & exagitatũ ante oculos lectoribus ponat.

DE VITA MALCHI, Captiui Monachi.

Elegans similitudo.

QVI nauali prælio dimicaturi sunt, ante in portu, & in tranquillo mari flectunt gubernacula, remos trahunt, ferreas manus, & vncos præparant, dispositumque per tabulata militem, pendente gradu, & labente vestigio stare firmiter consuescunt: vt, quod in simulacro pugnæ didicerint, in vero certamine non perhorrescant. Ita & ego, diu tacui, (silere quippe me fecit, cui meus sermo supplicium est) prius exerceri cupio in paruo opere, & velut quandam rubiginẽ linguæ abstergere, vt venire possim ad latiorem historiam: Scribere enim disposui (si tamen

vitam

vitam Dominus dederit, & si vituperatores mei saltem fugientem me, & inclusum persequi desierint) ab aduentu Saluatoris, vsque ad nostram ætatem, id est, ab apostolis, vsque ad nostri temporis fæcem, quomodo, & per quos Christi Ecclesia nata sit, & adulta, persecutionibus creuit, martyrijs coronata sit: &, postquam ad Christianos principes venit, potentia quidem & diuitijs maior, sed virtutibus minor facta sit. Verùm hæc alias: nunc, quod imminet, explicemus. Mironia triginta fermè millibus ab Antiochia, vrbe Syriæ, haud grandis ad orientem distat viculus. Hic post multos vel dominos, vel patronos, dum ego adolescentulus morarer in Syria, ad papæ Euagrij, necessarij mei, possessionem deuolutus est: quem idcirco nunc nominaui, vt ostenderem, vnde nossem, quod scripturus sum. Erat igitur illic quidam senex, nomine Malchus, quem nos Latine Regem possumus dicere, Syrus natione, & lingua, & reuera αὐτόχθων: anus quoque in eius contubernio, valde decrepita, & iam morti proxima videbatur: tam studiosè ambo religiosi, & sic ecclesiæ limen terentes, vt Zachariam, & Helizabeth de euangelio crederes, nisi quod Ioannes in medio non erat. De his cùm curiosè ab accolis quærerem, quęnam esset eorum copula, matrimonij, sanguinis, an spiritus: omnes voce consona, sanctos, & Deo placitos, & mira nescio quæ respondebant: qua cupiditate illectus, adortus sum hominem, & curiosius sciscitatus rerum fidem, hæc ab eo accepi: Ego, inquit, mi nate, Maroniaci agelli colonus, sed solus parentibus fui: qui cùm me quasi stirpem generis sui, & herędē familiæ suæ, ad nuptias cogerent, monachum potius me velle esse respondi. Quantis pater minis, quantis mater blanditijs persecuti sint, vt pudicitiam proderem? Hæc res sola indicio est quòd & domum, & parentes fugi: & quia ad orientem ire non poteram propter vicinam Persidem, & Romanorum militum

I. Indigena

Luc. 1.

custo-

custodiam, ad occidentem verti pedes, pauxillulum nescio quid portans viatici, quod me ab inopia tantum defensaret. Quid multa? perueni tandem ad eremum Chalcidos, quæ * inter Immam & Essam magis ad austrum sita est. Ibi repertis monachis, eorum me magisterio tradidi, manuū labore victum quæritans, lasciuiamque carnis refrenans ieiunijs. Post multos annos incidit mihi desiderium, vt ad patriam pergerem: &, dum adhuc viueret mater (iam enim patrem mortuum audieram) solarer viduitatē eius: &, exinde venundata possessiuncula, partem erogarem pauperibus, partem monasterio constituerem: quid erubesco confiteri ii fidelitatem meam? partem in sumptuum meorum solatia reseruarem. Clamare cœpit abbas meus, diaboli esse tentationē: &, sub honestæ rei occasione, latere antiqui hostis insidias: hoc esse, reuerti canem ad vomitum suum: sic multos monachorum esse deceptos: nusquam diabolum aperta fronte se prodere. Proponebat mihi exempla de scripturis plurima: inter quæ illud, quod initio Adam quoque & Euam spe diuinitatis supplātauerit. Et cùm persuadere non posset, prouolutis genibus obsecrabat, ne se desererem, nec me perderem: nec, aratrum tenens post tergum respicerem. Væ misero mihi: vici monitorem pessima victoria, putans illum non meam salutem, sed suum solatium quærere. Prosecutus ergo me de monasterio, quasi funus efferret, & ad extremum vale dicens: Videbo, ait, te fili satanæ cauterio notatum: non quæro causas, excusationes non recipio. Ouis, quæ de ouilibus egreditur, lupi statim morsibus patet. * De Beria ad Essam pergentibus, vicina est publico itineri solitudo, per quam Saraceni incertis sedibus huc atque illuc semper vagantur. Quæ suspicio frequentiam in illis locis viatorum congregat, vt imminens periculum auxilio mutuo declinetur. Erant in comitatu meo viri fœminæ, senes, iuuenes, paruuli, nume-

Aliàs inter mare & Beroeā.

Partem suorum bonorum Malchus concessit monasterio.

2. Pet. 2.

Genes. 3.

Luc. 9.

**Aliàs, de Beroa Edessam,*

numero circiter septuaginta. Et ecce subito equorũ camelorumque sessores Ismaelitæ irruunt, crinitis vittatisque capitibus, ac seminudo corpore, pallia, & latas caligas trahentes: pẽdebant ex humero pharetræ, laxos arcus vibrantes, hastilia longa portabant, non enim ad pugnandum, sed ad prædam venerant. Rapimur, dispregimur, in diuersa trahimur. Ego enim longo postliminio hæreditarius possessor, & sero mei consilij pœnitens cum altera muliercula in vnius heri seruitutem sortitus venio. Ducimur, imó portamur sublimes in camelis, & per vastam eremum semper ruinam timentes, pendemus potius, quàm sedemus. Carnes semicrudæ cibus, & lac camelorum potus erat. Tandem, grandi amne transmisso, peruenimus ad interiorem solitudinem, vbi dominam liberosque ex more gentis adorare iussi, ceruices flectimus. Hic, quasi clausus carcere, mutato habitu, id est, nudus ambulare disco, nam aeris quoque intemperies, nihil aliud, præter pudenda velari patiebatur. Traduntur mihi pascendæ oues, & in malorum cõparatione hoc fruor solatio, quod dominos meos, & conseruos rarius video. Videbat mihi aliquid habere Sãcti Iacob. Recordabar Moysi, qui & ipsi in eremo quondam fuere pastores. Vescebar recenti caseo, & lacte. Orabam iugiter, canebam psalmos, quos in monasterio didiceram. Delectabat me captiuitas mea. Agebam Dei iudicio gratias, quod monachum, quem in patria fueram perditurus, in eremo inueneram. O nihil vnquam tutum apud diabolum! ô multiplices & ineffabiles eius insidiæ! Sic quoque latentem me inuenit inuidia. Dominus videns gregem suum crescere, nihilque in me deprehẽdens fraudulentiæ (sciebam enim Apostolum præcepisse: Dominis sic, quasi Deo, fideliter seruiendum) & volens me remunerare, quo fidum sibi magis faceret, tradidit mihi illam conseruam meam, aliquando captiuam. Et, cùm ego refu-

Malchus à Sarracenis captus.

Genes 29.
Exod. 3.

Nihil tutũ apud diabolum.

Ephes. 6.

tarem, dicerem que me Christianum, nec licere mihi vxorem viuentis mariti accipere, (si quidem captus nobiscum vir eius, ab alio domino fuerat abductus) rursus ferus ille, & implacabilis, in furorem versus, euaginato me cœpit petere gladio: &, nisi confestim brachia tendens mulierem præoccupassem, illico fudisset sanguinem. Iam igitur venerat tenebrosior solito, & mihi nimium matura nox. Duco in speluncam semirutam nouam coniugem: &, pronubante nobis mæstitia, vterque detestamur alterum, nec fatemur. Tunc vere sensi captiuitatem meam, prostratusque humi, monachum cœpi plangere, quem perdebam, dicens: Huccine miser seruatus sum? ad hoc me mea scelera perduxerunt: vt, incanescente iam capite, virgo maritus fierem? Quid prodest, parentes, patriam, rem familiarem contempsisse pro Domino, si hoc facio, quod ne facerem, illa contempsi? nisi quod forte propterea hæc sustineo, quia patriam desideraui. Quid agimus anima? perimus, an vincimus? expectamus manum Domini, an proprio mucrone confodimur? verte in te gladium: tua magis mors timenda est, quàm corporis. Habet & seruata pudicitia suum martyrium, iaceat insepultus Christi testis in eremo: ipse mihi ero persecutor, & martyr. Sic fatus, eduxi in tenebris quoque micantem gladium: &, acumine contra me verso, Vale, inquam, infœlix mulier: habeto me martyrem potius, quàm maritum. Tunc illa, pedibus meis prouoluta; Precor te, inquit per Iesum Christum, & per huius horę necessitatem adiuro, ne effundas sanguinem tuum in crimen meum: vel, si mori placet, in me primum verte mucronem: sic nobis potius coniungamur. Etiam si vir meus ad me redierit, seruarem castitatē, quam me captiuitas docuit, vel interirem potius, quàm perderem. Cur moreris, ne mihi iungaris? ego morerer, si mihi iungi velles. Habeto me coniugem pudicitiæ, & magis animæ copulam amato, quàm

Continentia Malchi

quàm corporis. Sperent Domini maritum, Christus nouerit fratrem. Facile suadebimus nuptias, cùm nos viderint sic amare. Fateor, inquit, obstupui: &, admiratus virtutem fœminæ, coniugem plus amaui. Nunquam tamen illius nudum corpus intuitus sum: nunquam eius carnem attigi, timens in pace perdere, quod in prælio seruaueram. Transeunt in tali matrimonio dies plurimi: amabiliores nos dominis fecerant nuptiæ. Nulla fugæ suspicio: interdum & mense toto aberam fidus gregis pastor per solitudinem. Post grande internallum, dum solus in eremo sedeo, &, præter cœlũ terramque nihil video, cœpi mecum tacitus voluere, & inter multa contubernij quoque monachorum recordari, maximeque vultũ patris mei, qui me erudierat, tenuerat, perdideratq; sicque cogitans, aspicio formicarum gregem angusto calle feruere, ferre onera maiora, quàm corpora, aliæ herbarum quædam semina forcipe oris trahebant, aliæ egerebant humum de foueis, & aquarum meatus aggeribus excludebant. Illæ, venturæ hiemis memores, ne madefacta humus in herbam horrea verteret, illata semina præcidebant; illæ, luctu celebri, corpora defuncta deportabant. Quodque magis mirum est, in tanto agmine egrediens non obstabat intranti, quin potius, si quã vidissent *sub fasce & onere concidisse, suppositis humeris adiuuabant. Quid multa? pulchrum mihi spectaculum dies illa tribuit, vnde recordatus Salomonis, ad formicarum solertiam nos mittentis, & pigras mentes tali exemplo suscitantis, cœpi tædere captiuitatis, & monasterij cellulas quærere, ac formicarum illarum similitudinem desiderare, vbi laboratur in medium: cumque nihil cuiusquam proprium sit, omnium omnia sunt. Regresso ad cubile occurrit mulier: tristitiam animi dissimulare non potui: rogat, cur ita exanimatus sim, audit causas, hortatur fugam. Peto silentij fidem: non aspernatur, & iugi susurro inter

*Sub fastu onere.

Prou. 6.

spem

ſpem & metum medij fluctuamus. Erant mihi in grege duo hirci miræ magnitudinis: quibus occiſis, vtres facio, eorũque carnes viatico præparo, & primo veſperi, putantibus nos dominis ſecretò cubitare, inuadimus inter, vtres & partes carnium portantes. Cumque perueniſſemus ad fluuium, (nam decẽ millibus aberat) inflatis conſce. ſiſq; vtribus, aquis nos credimus, paulatim pedibus ſub remigantes: vt, deorſum nos flumine deferente, & multo longius, quàm conſcenderamus, in alteram nos exponente ripam, veſtigium ſequentes perderent. Sed inter hæc madefactæ carnes, & ex parte lapeſæ, vix tridui cibum pollicebantur. Bibimus vſque ad ſatietatem, futuræ nos ſiti præparantes. Currimus, poſt tergum ſemper aſpicimus, & magis noctibus prouehimus, quàm diebus, vel propter inſidias latè vagantium Saracenorum, vel propter ardorem ſolis nimium. Paueſco miſer etiam referens, etſi totalmente ſecurus, toto tamen corpore perhorreſco. Poſt diem verò tertium, dubio proſpectu procul aſpicimus duos camelis inſidentes venire concitos, ſtatimque mens mihi præſaga, putare cœpit dominum meditari mortem, ſolem cernere nigreſcentem. Dũque timemus, & veſtigijs nos proditos per arenas intelligimus, offertur ad dexteram ſpecus, longè ſub terram penetrans. Igitur timentes venenata animalia, (nam ſolent viperæ, reguli, & ſcorpiones, cæteraque huiuſcemodi, feruorem ſolis declinantia, vmbram petere) intrauimus quidem ſpeluncam, ſed ſtatim in ipſo introitu ſiniſtræ nos foueæ credimus, nequaquam vltra progredientes, ne, dum mortem fugimus, incurramus in mortem: illudque nobiſcum reputantes, ſi iuuat Dominus miſeros, habemus ſalutem: ſi deſpicit peccatores, habemus ſepulcrũm. Quid putas fuiſſe nobis animi? quid terroris, cùm ante ſpecum haud procul ſtarent dominus, & conſeruus, & veſtigio indice iam ad latebras perueniſſent? O multo grauior

grauior expectata, quàm illata mors. Rursus cum timore & labore lingua balbutit: & quasi clamante Domino, mutire non audeo. Mittit seruum, vt nos de specu trahat: ipse camelos tenet: &, euaginato gladio, nostrum expectat aduentum. Interea, tribus ferè vel quatuor cubitis introgresso famulo, nobis ex occulto tergum eius videntibus, (nam oculorum istiusmodi natura est, vt post solem vmbram intrantibus cæca sint omnia) vox per antrum sonat: Exite furciferi, exite morituri: quid statis? quid moramini? exite. Dominus vocat, patienter expectat. Adhuc loquebatur, & ecce per tenebras aspicimus leænam inuasisse hominem, & gutturæ * suffocatum cruentum intro trahere. Iesu bone, quid tunc terroris nobis, quid gaudij fuit? spectabamus, domino nesciente, hostem nostrum perire: qui cum videret illum moras facere, suspicatus est duos vni resistere: sed iram differre non valens, sicut tenebat gladium ad speluncam venit, & * furore rabido serui increpans vecordiam, prius a fera est tentus, quàm ad nostras latebras perueniret. Qui sunt, qui hoc crederent, vt ante os nostrum bestia pro nobis dimicaret? Sublato autem illo metu, similis ante oculos nostros versabatur interitus: nisi quod tutius erat, rabiem leonis, quam iram hominis sustinere. Pauemus intrinsecus: &, ne mouere quidem nos ausi, præstolabamur euentum rei, inter tanta pericula, pudicitiæ tantum conscientia pro muro septi. Leæna, insidias cauens, & visam esse se sentiens, apprehensos mordicus catulos effert, nobisq; cedit hospitium. Neque tamen satis creduli statim erumpimus: sed expectantes diu, & egredi cogitantes illius nobis semper figurabamus occursum. Sublato ergo horrore, & alia transacta die, egredimur ad vesperam, vidimusq; camelos, quos ob nimiam velocitatem dromedarios vocant, præteritos cibos in ore voluere, & in aluum missos iterum retrahere: quibus ascensis,

* *suffocato.*

* *clamore.*

&

& noua sitarcia, idest, annona refocillati, decima tandem die ad Romana per desertum castra venimus, oblatique tribuno, rem ordine pandimus: inde transmissi ad Sabinum, Mesopotamiæ ducem, camelorum pretium accepimus. Et quia iam Abbas ille meus dormierat in Domino, ad hæc delatus loca me monachis reddo, hanc trado virginibus, diligens eam vt sororem, non tamen ei me credens vt sorori. Hæc mihi senex Malchus adolescentulo retulit: hæc ego vobis narraui senex & castis historiam castitatis expono: virgines castitatem custodire exhortor. Vos narrate posteris: vt sciant, inter gladios, & inter deserta, & bestias, pudicitiam nunquam esse captiuam: & hominem Christo deditum posse mori, non posse superari.

Casta castis narratur historia

ARGVMENTVM.

Explicatis initio in spiritualem sensum, quæ de victimarum partibus sancita, enarratisque eodem modo legibus, quæ summis sacerdotibus veteri in lege præscripta erant: singulas vestium species, quibus tam maiores quàm minores eius temporis Pontifices vterentur, mystice ad animarum profectum, doctè, eleganterque exponit.

HIERONYMVS AD Fabiolam de vestitu Sacerdotum.

EPISTOLA CXXVIII.

2. Cor. 3. Exod. 34. 2. Cor. 3.

VSque hodie in lectione veteris testamenti super faciem Moysi velamen positum est. Loquitur glorificato vultu, & populus loquentis gloriam ferre non sustinet. Cùm autem conuersi fuerimus ad Dominum, auferetur velamen eius, occidens litera moritur, viuificans spiritus suscitatur: Dominus

enim

enim ſpiritus eſt, & lex ſpiritualis. Vnde & Dauid
orabat in pſalmo: Reuela oculos meos: & conſide- *Ioan 4.*
rabo mirabilia de lege tua. Nunquid de bubus cu- *Pſal. 118.*
ra eſt Deo? Vtique non. Multo magis de iecore bo- *1. Cor. 9.*
uis, arietis, & hircorum, & armo dextro, pectuſcu- *Exod. 29.*
lo, & ventre, quo ſtercora digeruntur: quorum duo *Num. 25.*
in eſum accipiunt ſacerdotes: tertium Phinees me-
retur in præmium. De victimis ſalutaribus adeps,
quo pectus obuoluitur, & pennulæ iecoris offerun-
tur ſuper altare: ipſum verò pectus & brachium
dextrum dantur Aaron & filijs eius legitimum ſem- *Leuit. 7.*
piternum à filijs Iſrael. Senſus in corde eſt, habita-
culum cordis in pectore. Quæritur vbi ſit animæ
principale. Plato, in cerebro, Chriſtus monſtrat in
corde: Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum vi- *Matth. 5.*
debunt. Et de corde procedunt cogitationes malæ.
Et quid cogitatis nequam in cordibus veſtris? Vo-
luptas, & concupiſcentia, iuxta eos, qui de Phyſicis
diſputant, conſiſtit in iecore. Huius pinnullam in
diuerſa volitantem, & per oculorum feneſtras erum-
pentem foras, offerunt ſacerdotes Deo: vt poſtquã
opere dixerint Deo, holocauſtum tuum pingue fiat, *Leuit. 1. 3.*
& concupiſcentiam, libidinis ſeminarium, igni ſpi- *Pſal. 19.*
ritus concremauerint; mereantur accipere præmiũ,
pectus, & brachium. In pectore mundas cogitatio-
nes, legis notitiam, dogmatum veritatem. In bra-
chio bona opera, & pugnam contra diabolum, &
armatam manũ: vt quod mente conceperint, exem- *Act. 1.*
plo probent. Ieſus enim cœpit facere, & docere. *Leuit. 8.*
Ipſum quoque pectuſculum appellatur επιθεμα
ideſt additamentum, ſiue præcipuum & egregium:
thenupha quippe hoc magis ſonat. Ex quo intelli-
gimus iuxta illud Malachiæ: Labia ſacerdotis cuſto- *Malach. 2.*
diunt ſcientiam, & legem requirunt ex ore eius: præ-
cipuam debere eſſe in ſacerdotibus legis doctrinæ-
que notitiam: & additamento gratiæ ſpiritualis, ta- *Tit. 1.*
lem virum inſtitui, qui poſſit contradicentibus reſi-

stere: & nihil in se sinistri habere operis, quod ducat ad tartarum: sed dextrum brachium & separatum: vt opera sacerdotis, comparatione virtutum eius, à cunctis hominibus separata sint. Hæc de victimis, & ijs, quæ offeruntur in altari, & quæ sacerdotibus dantur à Domino. Ceterum & alia tria, exceptis primitijs hostiarum, & de priuato, & de macello publico, vbi non religio, sed victus necessitas est sacerdotibus membra tribuuntur, brachium, maxilla, & venter. De brachio iam diximus. Maxilla eloquentem, eruditumque significat: vt quod pectore
Num. 25. concipimus, ore promamus. Venter, receptaculũ ciborum, in scorto Madianiti de sacerdotali pugione confixus, vniuersos, hominũ labores & momentanea blandimenta gulæ, stercoris fine condemnat; & ostendit mentibus consecratis Deo, totum quod curamus, quod vocamus, in secessum proijci. Vn-
1. Cor. 6. de & Apostolus, Escæ, inquit, ventri, & venter escis:
Philipp. 3. Deus autem & hunc, & illas destruet. Et è contra-
Exod. 3. rio de luxuriosis: Quorum Deus venter est, & glo-
Leuit. 10. ria in confusione eorum: Vituli puluerem, quem
Leuit. 21. adoraerat Israel in contẽptum superstitionis in po-
Num. 18. tum accipit populus: vt discat contemnere, quod in
Leuit. 21. secessum proijci viderat. Præcipitur sacerdotibus, ne ministraturi in templo, vinum & siceram bibant: ne ebrietate & crapula & curis huius vitæ prægrauentur corda eorum: nec partem habeant in terra, nisi solum Deum, vt nulla debilitate insignes sint: ne truncis auribus, læso oculo, simis naribus, claudo
Voluntas in homine, non natura damnatur. pede, cutis colore mutato: quæ omnia referuntur ad animæ vitia. Voluntas enim in homine, non natura damnatur. Si quis è sacerdotibus semine fluxerit ad sacerdotalem mensam prohibetur acce-
Leuit. 22. dere: & è contrario vidua, cuius cum Sara defecerunt muliebria, propter continentiam, & castitatem recipitur in domum patris, & de templi ærario ali-
...m. 5. tur. Quod si filios habuerit, redditur soboli suæ, vt
iuxta

iuxta Apostolum, ijs ministretur, quæ verè viduæ sunt, & vt quæ de sacerdotalibus, sustentatur cibis, nullius alterius amore teneatur. Vicinus & mercenarius excluduntur à conuiuio sacerdotum: seruis ciborum reliquiæ conceduntur. Iam tunc reijciebantur Phygelus, & Hermogenes, & recipiebatur Onesiphorus: Primitiæ ciborum, & omnium frugũ, atque pomorum offeruntur antistiti: vt habens victum, atque vestitum, atque vllo impedimento securus, & liber seruiat Domino. Primogenita mundorum animalium accipiunt sacerdotes, immundorum pretia. Hominum quoque primi partus redimuntur: & quia conditio vna nascendi est, pretium æqualiter offertur sic moderatum, & leue, vt nec diues intumescat, nec tenuis prægrauetur. Æditui, & ianitores accipiunt decimas: & rursum decimas decimarum offerunt sacerdotibus, tanto illi minores, quanto ipsi maiores populo. Quadraginta octo ciuitates ad habitandum leuitis & sacerdotibus separantur, sex vrbes fugitiuorum trans Iordanem & intra Iordanem eliguntur: & finis exilij, mors pontificis est. Vniuersa, quæ festinus sermo perstrinxit, & quorum pullsaui tantum, nec aperui sacramenta, ad cunctos pertinent sacerdotes. Pontifex autem quãtis polleat priuilegijs, dicam breuiter. Caput, inquit, suum non discooperiet. Habet cidarim, & nomen Dei portat in fronte: diademate ornatus est regio: & quia ad perfectam Christi venit ætatem, semper eius gloria protegendus est: & vestimenta sua non scindet, quia candida sunt, quia impolluta, quia agnum sequentia, & de attonsæ ouis confecta velleribus Thamar, amissa pudicitia, scidit tunicam. Caiphas perdito sacerdotio, rupit publicè vestimenta. Super omnem animam, quæ mortua est, non ingreditur. Vbicunque peccatum est, & in peccato mors, illuc pontifex non accedit. Anima quæ peccauerit, ipsa morietur. Quamuis ille sit diues, quamuis potens,

Leuit. 22. *Num. 5.* *Num. 18.* *Num. 18.* *Num. 35.* *Leuit. 21.* *Exod. 28.* *Gen. 38.* *Matth. 26* *Leuit. 21.* *Ezech. 18.*

tens, & multitudinẽ offerat victimarum, si mortuus
Ioā.11.12 est, non tangitur, à pontifice, non videtur. Quod si
reuiuiscit, & ad vocẽ Saluatoris egreditur de sepulchro, & fasciis peccatorum solutus incedit, intrabit
ad eum pontifex, & ibi faciet mansionem, & cum
resurgente prandebit. Super patre suo & matre sua
Leuit. 21. non inquinabitur. Multa nos facere cogit affectus:
&, dum propinquitatem respicimus corporum, & corporis & animæ offendimus creatorem. Qui amat
Matth.10. patrem, aut matrem super Christum, non est eo di-
Luc. 9. gnus. Discipulus, ad sepulturam patris ire desiderans, Saluatoris prohibetur imperio. Quanti monachorum, dum patris matrisque miserentur, suas
animas perdiderunt. Super patre & matre pollui
nobis non licet, quanto magis super fratribus, soro-
1.Petr.2. ribus, consobrinis, familia, seruulis? Genus regale
& sacerdotale sumus. Illum attendamus patrem,
qui nunquam moritur, aut qui pro nobis moritur: &
qui ideo viuens mortuus est, vt nos mortuos viuificaret. Si quid habemus de Ægypto, quod princeps mundi huius suum possit agnoscere: tenenti Ægyptiæ cum pallio relinquamus. Sindone opertus ado-
Gen. 39. lescens, vinctum Dominum sequebatur: incurrisset
Marc. 14. in laqueos, nisi expeditus & nudus persequentium
declinasset impetum. Reddamus parentibus, quæ
parentum sunt: si tamen viuunt, si seruientes Domino filios suos præferri sibi gloriantur. Et de sanctis
non egredietur: & non polluet sanctificationem Dei
Leuit. 11. sui. Pro otioso quoque verbo rationem redditur
Matth.12. sumus: & omne, quod non ædificat audientes, in periculum loquentium vertitur. Ego si fecero, si dixero quippiam, quod reprehensione dignum est: de
sanctis egredior, & polluo vocabulũ Christi, in quo
mihi blandior: quãto magis pontifex, & episcopus,
quem oportet esse sine crimine, tantarumque virtutum, vt semper moretur in sanctis, & paratus sit victimas offerre pro populo, sequester Dei & homi-

num

num, & carnes agni sacro ore conficiens: quia sanctum oleum Dei sui super eum est. Non egredietur de sancto, ne vestimentum, quo indutus est, polluat. Quotquot enim in Christo baptizati sumus, Christū induimus. Seruemus tunicam, quam accepimus, sanctam custodiamus in sancto. Ille montanus habitator, qui de Ierusalem descendebat in Hierico, non prius vulneratus est, quàm nudatus. Infunditur ei oleum, medicamentum lene, & misericordia temperatum: & quia debuit negligentiæ sentire cruciatum, vini austeritate mordetur: vt per oleum ad pœnitentiam prouocetur, per vinum sentiat seueritatem iudicantis. Vxorem virginem accipiet, viduam autem & eiectam & meretricem nō accipiet, sed virginem de genere suo, & non contaminabit semen suum in populo. Ego Dominus qui sanctifico eum. Scio pontificem, cui præcepta nunc dantur, à plerisq; Christum intelligi: & id, quod dictū est, Super patre & matre non inquinabitur, de virginali Mariæ partu edisseri, multoque facilior est super Domino interpretatio, qui audit in psalmo: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinē Melchisedech. Et in *Zacharia*: Audi Iesu sacerdos magne, cui sordida peccatorum nostrorum vestimenta tolluntur, vt recipiat gloriam, quam habuit apud patrē prius, quàm mundus esset. Sed, ne quis me vim facere scripturæ putet, & sic amare Christum, vt historiæ auferam veritatem; interpretabor in membris quod referatur ad caput: intelligam de seruis, quod impleatur in domino, quanquam gloria domini, gloria famulorum sit: & vbicunque opportunitas loci tulerit, sic de vero lumine disputabo, vt deriuetur ad eos, quibus Christus donauit, vt lumen sint. Pontifex iste, quem Mosaicus sermo describit, viduam, eiectā, & meretricem non ducit vxorem. Vidua est cuius maritus est mortuus: eiecta, quæ à marito viuente proijcitur: meretrix, quæ multorum libidini patet.

Tit. 1. *Episcopus ore sacro, agni carnes conficit.* *Gal. 3.* *Luc. 10.* *Leuit. 21.* *Psal. 109.* *Matth. 5.* *Leuit. 21.* *Dist. 34.* *Vidua est,*

Sed accipiet, inquit, vxorem virginem, & de genere suo, non alienigenam: ne, in mala terra, nobilium seminum frumenta degenerent: Non meretricem, quæ multis exposita est amatoribus: Non eiectam, quæ etiam priori coniugio indigna fuit: Non viduã, ne pristinarum meminerit voluptatum: sed illam animam, quæ non habet maculam, neque rugam, quæ cum Christo renata innouatur de die in diem, *2.Cor. 11.* de qua Apostolus loquitur: Despondi enim vos vni viro; virginem castam exhibere Christo. Nolo discipulam coniugem. Pontificis quidquam habere *Col. 3.* de veteri homine. Si consurreximus cum Christo, ea, quæ sursum sunt, sapiamus, præteritorum obliti, futurorum auidi. Infelix Simon, quia post baptismum de antiquo matrimonio cogitabat, nec ad virginalem venerat puritatem, Petri cõsortio indignus fuit. Compulisti me, Fabiola, literis tuis, vt de Aaron tibi sacerdotio scriberem, & vestimentis: ego plus obtuli, vt de cibis, & primitijs sacerdotum, & de obseruatione pontificis præfatiũculam struerem. *Gen. 19.* Egressa de Sodomis, & ad montana festinans, non vis habitare in parua vrbe Segor: transcendens proselytos, præteris Israelitas: dimittens leuiticũ gradum, & præpete penna transuolans sacerdotes, ad pontificem venis. Sed dum vestes eius, & rationale pectoris diligenter inquiris, nostra tibi displicuere consortia. Et tu quidem optato frueris otio: & iuxta Babylonem Bethlehemitica forsitan rura suspiras: nos in Ephrata, tandem pace reddita, vagientem de præsepi audimus infantem; & querimonias eius, ac voculas, ad tuas aures cupimus peruenire. Legimus in Exodo, tabernaculum, mensam, candela- *Exod. 25. 26. 27.* brum, altare, columnas, tentoria, coccum, byssum, hyacinthum, purpuram, ex auro, argento, ære, vasa diuersa, tabernaculum diuisum in tria, duodecim panes per singulas hebdomadas mensæ impositos, in candelabro septem lucernas, altare hostijs holocaustisque

caustisque expositum, crateras, scyphos, thuribula, phialas, mortariola, paxillos, pelles rubras, pilos caprarum & ligna imputribilia. Tanta & talia offeruntur in tabernaculo Dei, vt nullus desperet salutē. Alius aurum sensuum, alius argentum eloquij, alius vocem æris exhibeat. Totus mundus in tabernaculi describitur sacramento. Primum & secundum vestibulum omnibus patet. Aqua enim & terra cunctis mortalibus data sunt. In sanctis vero sanctorū, quasi ad æthera & in cælum, paucorum introitus & volatus est. Duodecim panes, duodecim mensium significant circulum. Septem lucernæ, septem errantia astra demonstrant. Et ne longum faciam (neq; enim propositum mihi nunc est de tabernaculo scribere) veniam ad sacerdotalia vestimenta: & antequam mysticam scruter intelligentiam, more Iudaico, quæ scripta sunt, simpliciter exponam: vt, postquam vestitum videris sacerdotē, & oculis tuis omnis eius patuerit ornatus; tunc singulorum causas pariter exquiramus. Discamus primum communes sacerdotum vestes, atq; pontificum. Lineis fœminalibus, quæ vsq; ad genua & poplites veniunt, verenda celantur: & superior pars sub vmbilico vehementer adstringitur: vt, si quando expediti mactāt victimas, tauros & arietes, trahunt portātq. onera, & in officio ministrādi sūt, etiā si lapsi fuerint, & femora reuelauerint, non pateat quod opertū est. Inde & gradus altaris prohibentur fieri: ne inferior populus ascendentiū verenda conspiciat: vocaturq. lingua Hebræa hoc genus vestimenti, michnese, Græce περισκελῆ à nostris fœminalia, vel brachæ vsq; ad genua pertingentes. Refert Iosephus (nā ætate eius adhuc tēplum stabat: & necdum Vespasianos & Titus Hierosolymam subuerterant: & erat ipse de genere sacerdotali: multoque plus intelligitur, quod oculis videtur, quam quod aure percipitur) hæc fœminalia de bysso retorta ob fortitudinem solere con- Exod. 28. Exod. 28.

 texi,

texi, &, postquam incisa fuerint, acu consui: non enim posse in tela huiuscemodi fieri: Secnuda ex lino tunica est ποδήρης, id est talaris, duplici sindone, quam & ipsam Iosephus byssinam vocat, appellaturque chetonet, idest χιτων, quod Hebræo sermone in lineam vertitur. Hæc adhæret corpori, & tam arcta est, & strictis manicis, vt nulla omnino in veste sit ruga, & vsq; ad crura descendat: Volo pro legentis facilitate abuti sermone vulgato. Solent militantes habere lineas, quas camisias vocant, sic aptas membris, & adstrictas corporibus, vt expediti sint vel ad cursum, vel ad prælia, dirigere iacula, tenere clypeum, ensem librare, & quocunq; necessitas traxerit. Ergo & sacerdotes, parati in ministeriũ Dei, vtuntur hac tunica, vt habentes pulchritudinẽ vestimentorum, nudorum celeritate discurrant. Tertiũ genus est vestimenti, quod illi appellant abaneth, nos cingulum & baltheum, vel zonam possumus dicere, Babylonij nouo vocabulo hemeianin vocant. Diuersa vocabula ponimus, ne quis erret in nomine. Hoc cingulum in similitudem pellis colubri, qua exuit senectutem, sic in rotundum textum est vt marsupium longius putes. Textum est aurẽ subtegmine cocci, purpuræ, hiacynthi, & stamine byssino, ob decorem, & fortitudinem, atq; ita polymita arte distinctum, vt diuersos flores ac gemmas artificis manu non textas, sed additas arbitreris. Lineam tunicam, de qua supradiximus, inter vmbilicum & pectus hoc stringunt baltheo, qui quatuor digitorũ habens latitudinem, & ex vna parte ad crura dependens, cum ad sacrificia cursu, & expeditione opus est, in læuum humerum retorquetur. Quartum genus est vestimenti, rotundum pileolum, quale pictum in Vlissæo conspicimus, quasi sphæra media sit diuisa, & pars vna ponatur in capite; hoc Græci & nostri τιάραν, nonnulli galerum vocant: Hebræi miznephet; non habet acumen in summo, non totum vsq;

ad comam caput tegit, ſed tertiam partem à fronte inopertam relinquit: atque in occipitio vitta conſtrictum eſt, vt non facile labatur ex capite. Eſt autem byſſinum, & ſic affabrè opertum linteolo, vt nulla acus veſtigia extrinſecus appareant. His quatuor veſtimentis, id eſt fœminalibus, tunica linea, cingulo, quod purpura, cocco, byſſo, hiacyntoque contexitur, & pileo, de quo nunc diximus, tam ſacerdotes, quàm pontifices vtuntur. Reliqua quatuor proprie pontificum ſunt, quorum primum eſt meil, ideſt tunica talaris, tota hiacynthina, ex lateribus eiuſdem coloris aſſutas habens manicas, & in ſuperiori parte, qua collo induitur, aperta, quod vulgo capitium vocant, oris firmiſſimis, ex ſe textis, ne facilè rumpatur. In extrema verò parte, id eſt ad pedes, ſeptuaginta duo ſunt tintinnabula, & totidē mala punica, iiſdem contexta coloribus, ut ſupra cingulum. Inter duo tintinnabula vnum malum eſt: inter duo mala vnum tintinnabulum, vt alterutrum ſibi media ſint: cauſaq; redditur. Iccirco tintinnabula veſti appoſita ſunt, vt, cum ingreditur pontifex in Sancta ſanctorum, totus vocalis incedat, ſtatim moriturus, ſi hoc non fecerit. Sextum eſt veſtimentū quod Hebraica lingua dicitur ephod, Septuaginta ἐπωμίδα id eſt, ſuperhumerale appellant. Aquila ἐπένδυμα, hoc eſt de ſuper veſtimētum, nos ephod ſuo ponimus nomine. Et vbicunq; in Exodo, ſiue in Leuitico ſuperhumerale legitur, ſciamus apud Hebræos ephod appellari. Hoc autem, eſſe pontificis veſtimentum, & in quadam epiſtola ſcripſiſſe me memini: & omnis ſcriptura teſtatur ſacrum quid dam eſſe, & ſolis conueniens pontificibus. Nec ſtatim illud occurrat, quod Samuel, qui leuita fuit, ſcribitur in Regnorum primo libro, habuiſſe ætatis adhuc paruulæ ephod bad, id eſt, ſuperhumerale lineū: cum Dauid quoq; ante arcam Domini idem portaſſe referatur: aliud eſt enim ex quatuor ſupradictis colori-

Exod. 29.

ἐπίρραμμα.

Reatin⁹ pro Aquila legit.

1. Reg. 2.

4. Reg. 6.

Ephod duplex.

loribus, id eſt, hyacintho, byſſo, cocco purpura, & ex auro habere contextum: aliud, in ſimilitudinem ſacerdotum ſimplex, & lineum. Auri laminæ, id eſt, bracteæ, mira tenuitate tenduntur: ex quibus ſecta fila torquētur, cum ſubtegmine trium colorum, hyacinthi, cocci, purpuræ, & cum ſtamine byſſino: & efficitur palliolum miræ pulchritudinis, perſtringēs fulgore oculos in modum caracallarum, ſed abſque cucullis. Contra pectus nihil contextum eſt, & locus futuro rationali derelictus. In vtroque humero habet ſingulos lapides, clauſos, & adſtrictos auro, qui Hebraice dicuntur ſoom, ab Aquila, & Symmacho, & Theodotione onychini, à Septuaginta ſmaragdi transferuntur: Ioſephus ſardonycas vocat, cum Hebræo Aquiláque conſentiens: vt vel colorem lapidum, vel patriam demonſtraret. Et in ſingulis lapidibus ſena partiarcharum nomina ſunt, quibus Iſraeliticus populus diuiditur: In dextro humero maiores filij Iacob, in læuo minores ſcripti ſunt: vt pontifex, ingrediens Sancta ſanctorum, nomina populi, pro quo rogaturus eſt Dominum, portet in humeris. Septimum veſtimentum eſt menſura paruū, ſed cunctis ſupradictis ſacratius. Intende quæſo, animum, vt quæ dicuntur intelligas. Hebraicè vocatur oſen, Græce autem λογίον, nos rationale poſſumus appellare: vt ex ipſo ſtatim nomine ſcias myſticum eſſe, quod dicitur. Pannus eſt breuis ex auro & quatuor textus coloribus, hoc eſt iiſdem, quibus & ſuperhumerale, habens magnitudinem palmi per quadrum, & duplex, ne facilè rumpatur: intexti ſunt enim ei duodecim lapides miræ magnitudinis atque pretij. p quatuor ordines, ita vt in ſingulis verſiculis terni lapides collocentur. In primo ordine ſardius, topazius, ſmaragdus ponitur. Symmachus diſſentit in ſmaragdo, ceraunium pro eo transferens. In ſecundo carbunculus, ſapphirus, iaſpis. In tertio lyncurius, achates, amethyſtus. In quarto chryſo-

lythus,

lythus, onychinus, beryllus. Satisque miror, cur hyacinthus, pretiosissimus lapis, horum numero nō ponatur: nisi fortè ipse est alio nomine lyncurius. Scrutans eos, qui de lapidum atque gemmarum scripsere naturis lyncurium inuenire non potui. In singulis lapidibus secundum ætates duodecim tribuum sculpta sunt nomina. Hos lapides in diademate principis Tyri, & in Apocalypsi Ioannis legimus, de quibus extruitur cœlestis Ierusalem, & sub horum nominibus, & specie virutum vel ordo, vel diuersitas indicatur. Per quatuor rationalis angulos, quatuor annuli sunt aurei, habentes contra se in superhumerali alios quatuor: vt, cùm appositum fuerit λογιον, in loco, quem in ephod diximus derelictum, annulus veniat contra annulum, & mutuó sibi vittis copulentur hyacinthinis. Porrò ne magnitudo & pondus lapidum contexta stamina rumperent, auro ligati sunt, atque conclusi: nec sufficit hoc ad firmitatem, nisi & catenæ ex auro fierent, quæ ob pulchritudinem fistulis aureis tegerentur: haberentque & in rationali supra duos maiores annulos, qui vncinis superhumeralis aureis necterentur, & deorsum alios duos: nam post tergum in superhumerali contra pectus & stomachum, ex vtroq; latere erant annuli aurei, qui catenis cum rationalis inferioribus annulis jungebantur: atque ita fiebat, vt astringeretur & rationale superhumerali, & superhumerale rationali, vt vna textura contra videntibus putaretur. Octaua est lamina aurea, id est, sis zaab in qua scriptum est nomen Dei Hebraicis quatuor literis, iod, he, vau, he, quod apud illos ineffabile nuncupatur. Hæc super pileolum lineum & commune omnium sacerdotum, in pontifice plus addatur, vt in fronte vitta hyacinthina constringatur, totamque pontificis pulchritudinem, Dei vocabulum coronet, & protegat. Didicimus, quæ vel communia cum sacerdotibus, vel quæ specialia pontificis vestimenta sunt: & si tanta diffi-

Exod. 28.
Apoc. 22.
.I. Vaticinium.

difficultas fuit in vasis fictilibus, quanta maiestas erit in thesauro, qui intrinsecus latet? Dicamus igitur prius quod ab Hebræis accepimus: & iuxta more nostrum, spiritalis postea intelligentiæ vela pandamus. Quatuor colores ad quatuor elementa referuntur, ex quibus vniuersa subsistunt. Byssus terræ deputatur, quia ex terra gignitur. Purpura mari, quia ex eius cochleolis tingitur. Hyacinthus aeri, propter coloris similitudinem. Coccus igni & ætheri, qui Hebraice sen appellatur. Quod Aquila διαφωρον, Symmach. διβαφον interpretatus est. Pro cocco, iuxta Latinum eloquium, apud Hæbræos tolaath, id est, vermiculus scribitur: & iustum esse commemorant, vt pontifex creatorem non solum pro Israel, sed & pro vniuerso mundo roget: si quidem ex terra, & aqua, & aere, & igne mundus iste consistit: & hæc elementa sint omnium. Vnde primum vestimentum
Exod. 28. lineum est terram significans: secundum hyacinthinum, aerem in colore demonstrans: quia de terrenis paulatim ad excelsa sustollimur: & ipsa vestis hyacinthina à capite vsque ad talos veniens, indicat aerem de cœlis vsque ad terram fusum. Mala autem punica & tintinnabula in inferioribus posita, fulgura tonitruaque demonstrant, siue terram, & aquam, & omnium elementorum inter se consonantiam, & sic sibi vniuersa perplexa, vt in singulis omnia reperiantur. Quòd autem supradicti colores auro intexti sunt, id significari volunt, quod vitalis calor, & diuini sensus prouidentia, vniuersa penetret. Superhumerale & duos lapides vel smaragdinos, vel onychinos, qui desuper sunt, & vtrumque humerum tegunt, duo hemisphæria interpretantur, quorum aliud super terram, aliud sub terra sit, siue solem, & lunam, quæ desuper rutilant. Zonam illam, qua sacerdotis pectus arctatur, & linea tunica, id est, terra constringitur, interpretantur oceanum. Rationale in medio positum, terram edisserunt: quæ instar puncti,

puncti, licèt omnia in se habeat, tamen à cunctis vallatur elementis. Duodecim lapides vel zodiacum interpretantur circulũ, vel duodecim menses & singulis versiculis, singula assignant tempora, & his ternos deputant menses. Nec alicui Gentilis videatur expositio. Non enim, si cœlestia & Dei dispositionem, Idolorum nominibus infamarunt; iccirco Dei est neganda prouidentia, quę certa lege currit, & fertur, & regit omnia. Nam & Iob, Arcturum, & Orionem, & mazoloth, hoc est zodiacum circulum & cętera astrorum nomina legimus; non quod eadẽ apud Hebræos vocabula sint; sed quod nos non possumus, quæ dicuntur, nisi consuetis vocibus intelligere. Pulchrè autem hoc ipsum, quod in medio est appellatur rationale. Ratione enim cuncta sunt plena, & terrena hærent cœlestibus; imò ratio terrenorum & temporum, caloris & frigoris, & duplex inter vtraque temperies, de cœli cursu & ratione descendit. Vnde & rationale cum ephod fortius stringittur. Porrò, quod dicitur, in ipso rationali δηλωσις esse, & αληθεια, id est, manifestatio, atque doctrina, vel veritas, hoc ipsum significat, quod nunquam in Dei ratione mendacium sit; sed & ipsa veritas multis signis & argumentis monstretur hominibus, & vsque ad mortales veniat. Vnde factum est, vt rationem solis, & lunæ, & anni, & mensium, & temporum, & horarum, tempestatum quoque serenitatis, atque ventorum, & rerum omnium nosceremus, accipientes insitam à Deo sapientiam, & ipso habitatore, atque doctore, domicilij sui nobis & fabricæ scientiam demonstrante. Super omnia cidaris & vitta hyacinthina cęlum monstrat: & auri lamina, quæ in fronte pontificis est, inscriptumque nomen Dei, vniuersa, quæ subter sunt, Dei arbitrio gubernari. Idipsum ego puto sub alijs nominibus & in Cherubim & quatuor animalibus Ezechiel figuratum, quæ ita sibi permixta sunt, & hærẽt,

Prouidẽtia Dei certa lege currit.

Iob. 9.

Ezech. 5.

vt in vno inueniantur & cætera, & quòd instanter, & ante se vadant, & non reuertantur. Labuntur enim tempora, & præterita relinquentia, ad futura festinant. Quòd autem semper in motu sunt, illud significat, quod & philosophi suspicantur, currere mundum suo ordine, & incessabiliter velut rotam in suo axe torqueri, vnde & rota in rota, id est tempus in tempore, & annus in semetipsum reuoluitur: & ipsæ rotæ eleuantur ad cœlum, & super crystallũ thronus ex sapphiro est, & super thronum similitudo sedentis, cuius inferiora ignea sunt, superiora electrina: vt demonstret, quæ inferiora sunt, igne & purgatione indigere, quæ sursum, in conditionis suæ puritate persistere. Et quomodo hic in habitu sacer-
Ezech. 18. dotis, auri lamina est desuper: ita in Ezechiele electrum in pectore, & in vertice collocatur. Iustum ergo erat, sicut supra ex parte diximus, vt pontifex Dei, creaturarum omnium typum portans in vestibus suis, indicaret cuncta indigere misericordia Dei: & cum sacrificaret ei, expiaretur vniuersalis conditio, vt non solum pro liberis, ac parentibus, & propinquis, sed pro cuncta creatura, & voce, & habitu precaretur. Tetigimus expositionem Hebraicam, &, infinitam sensuum siluam alteri tempori reseruãtes, quædam futuræ domus strauimus fundamenta. De fœminalibus lineis hoc solent dicere, ratio seminum & generationis ad carnem pertinens, terræ per
Gen. 3. eam deputatur. Vnde & ad Adam loquitur Deus: Terra es, & in terram ibis. Causasq; huius rei, quomodo de paruulo semine, & fœdissimis initijs tanta vel hominum, vel diuersarum rerum pulchritudo nascatur, esse obuolutas, & humanis oculis non pa-
Leuit. 8. tere. Legimus in Leuitico, iuxta præceptum Dei Moysen lauisse Aaron, & filios eius. Iam tunc purgationem mundi & rerum omnium sanctitatem bap
Matth. 9. tismi sacramente signabanta. Non accipiunt vestes,
Luc. 16. nisi lotis prius sordibus: nec ornantur ad sacra, nisi

in

in Christo noui homines renascantur. Vinum enim nouum in nouis vtribus mittitur. Quod autem Moyses lauat, legis indicium est. Habent Moysen, & prophetas, ipsos audiant. Et ab Adã vsque ad Moysen omnes peccauerunt. Ergo præceptis Dei lauandi sumus, & cum parati ad indumentum Christi tunicas pelliceas deposuerimus, tunc induemur veste linea, nihil in se mortis habente, sed tota candida: vt de baptismo consurgentes, cingamus lumbos in veritate, & tota pristinorum peccatorum turpitudo celetur. Vnde & Dauid: Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Post fœminalia & lineam tunicam induimur hyacinthino vestimento, & incipimus de terrenis ad alta conscẽdere. Hæc ipsa hyacinthina tunica a Septuaginta ὑποδύτης, id est, subucula nominatur, & proprie pontificis est, significantque rationem sublimium non patere omnibus, sed maioribus atque perfectis. Hanc habuerunt Moyses, & Aaron, & prophetæ, & omnes, quibus dicitur: In montem excelsum ascende tu, qui euangelizas Sion. Nec sufficit nobis priorum ablutio peccatorum, baptismi gratia, doctrina secretior, nisi habuerimus & opera. Vnde iungitur & ephod, id est, superhumerale, quod rationali coaptatur: vt non sit laxum, neque dissolutum, sed hæreant sibi inuicem & auxilio sint. Ratio enim operibus, & opera ratione indigent; vt, quod mẽte percipimus, opere perpetremus. Duoque lapides in superhumerali vel Christum significant, & Ecclesiã duodecim apostolorum qui ad prædicationem missi sũt, nomina continentes, vel literam, & spiritum, in quibus continentur legis vniuersa mysteria. In dextra spiritus, in læua litera est. Per literas ad verba descendimus, per verba venimus ad sensum. Quàm pulcher ordo, & ex ipso habitu sacramenta demonstrans. In humeris opera sunt, in pectore ratio: vnde & pectusculum comedunt sacerdotes. Hoc autẽ ratio-

Psal. 31.

Esa. 40.

Leuit. 7.

rationale duplex est, apertum & absconditum, simplex, & mysticum, duodecim in se lapides habens, & quatuor ordines; quos quatuor puto esse virtutes, prudentiam, fortitudinem, iustitiam, & temperantiam, quæ sibi hærent inuicem: & dum mutuò miscentur, duodenarium efficiunt numerum, vel quatuor animalia, quæ in Apocalypsi describuntur plena oculis, & Domini luce radiantia mundum illuminant. In vno quatuor, & in quatuor singula, vnde & δηλωσις, & αληθεια, id est doctrina & veritas in
Apoc. 4. pectore sacerdotis est. Cum enim indutus quis fuerit veste multiplici; consequens est, veritatem, quam corde retinet, sermone proferre: & ob id in rationali veritas est, id est, scientia, vt nouerit quæ dicenda sint; & manifestatio, atque doctrina, vt possit instruere alios quod mente concepit. Vbi sunt, qui innocentiam sacerdoti dicunt posse sufficere? Vetus lex nouæ congruit: idipsum Moyses, quod Apostolus. Ille sacerdotis scientiam ornat in vestibus: iste Timotheum, & Titum instruit disciplinas. Sed & ipse vestimentorum ordo præcipuus. Legamus Leuiticum. Non prius rationale, & sic superhumerale, sed ante superhumerale, & deinceps rationale. A mandatis tuis, inquit, intellexi: prius faciamus, & sic doceamus: ne doctrinæ auctoritas cassis operibus destruatur. Hoc est, quod in propheta legimus: Seminate vobis in iustitia, & metite fructum vitæ: illuminate vobis lumen scientiæ. Primum seminate in iustitia, & fructum vitæ æternæ merite: postea vobis scientiam vindicate. Nec statim absoluta perfectio est, si quis superhumerale & rationale habeat; nisi hæc ipsa inter se forti compagine solidentur, & sibi inuicem connexa sint: vt & operatio rationi, & ratio operibus hæreat: & his præcedētibus, doctrina sequatur, & veritas. Quatuor elementa, de quibus supra diximus, & duos lapides vel onychinos, vel smaragdinos, & gemmas duodecim, quæ ponun-

ponuntur in rationali, si esset tempus vt discuterẽ, singulorum naturas & causas tibi exponerem: &, quid vnusquisque valeat, & quomodo virtutibus singulis comparentur, plenius quæsita demonstrarem. Sufficiat, quod & sanctus Papa Epiphanius egregiũ super hoc volumen edidit: quod si legere volueris, plenissimam scientiam consequeris. Ego iam mensuram epistolæ excedere me intelligo, & excipientis ceras video esse completas. Vnde ad reliqua transeo, vt tandem finiatur oratio. Lamina aurea rutilat in fronte: nihil enim nobis prodest omnium rerum eruditio, nisi Dei scientia coronemur. Lineis induimur, ornamur hyacinthinis, sacrato baltheo cingimur: datur nobis opera, rationale in pectore ponitur: accipimus veritatem, profert sermo doctrinam: imperfecta sunt vniuersa, nisi tam decoro currui dignus quæratur auriga, & super creaturas creator insistens regat ipse, quæ condidit. Quod olim in lamina monstrabatur, nunc in signo ostenditur crucis. Auro legis, sanguis euangelij pretiosior est. Tunc signum iuxta Ezechielis vocem gementibus figebatur in fronte: nunc portantes crucem dicimus: Signatum est super nos lumen vultus tui Domine. Bis in Exodo legimus præcipiente Domino, & Moyse iussa faciente, octo vestium genera pontificis. In Leuitico de septem tantum scriptum est: & refertur, quomodo Moyses fratrem suum Aaron illis induerit: de solis fœminalibus nihil dicitur, hac, vt arbitror, causa, quod ad genitalia nostra & verenda lex non mittit manum, sed ipsi secretiora nostra, & confusione digna tegere, & velare debemus, & cõscientiam puritatis fœminum Deo iudici reseruare. De cęteris virtutibus verbi gratia sapientia, fortitudine, iustitia, temperantia, humilitate, mansuetudine, liberalitate, possunt & alij iudicare: pudicitiam solã nouit conscientia: & humani oculi huius rei certi iudices esse non possunt: absque his, qui passim in

In euangelio crucem deferimus.
Ezech. 9.
Psalm. 4.
Exo. 28. 19.
Leuit. 8.

Cc morem

morem brutorum animalium libidini expositi sunt. Vnde & Apostolus, De virginibus inquit, præceptū Domini non habeo, quasi Moyses loquatur: fœminalibus ego non vestio, nec impono alicui necessitatem: qui vult sacerdos esse, ipse se vestiat. O quantæ virgines: & quantorum sperata pudicitia in die iudicij dehonestabitur: quantorum infamata pudicitia à Deo iudice coronabitur. Ipsi igitur assumamus fœminalia: ipsi nostra verenda operiamus: non quæramus alienos oculos. Ita tegantur genitalia, vt nullorum oculis pateant: ne, quando intramus Sancta sanctorum, si qua apparuerit turpitudo, morte moriamur. Iam sermo finitur, & ad superiora retrahor. Tanta debet esse scientia & eruditio pontificis Dei, vt egressus eius & motus, & vniuersa eius vocalia sint. Veritatem mente conci[illegible]iat, & toto eam habitu resonet, & ornatu: vt, quidquid agit, quidquid loquitur, sit doctrina populorum, absque tintinnabulis enim, & diuersis coloribus, & gēmis floribusque virtutum, nec Sancta ingredi potest, nec nomen antistitis possidere. Hæc ad vnam lucubratiunculam, cùm iam funis solueretur à litore, & nautæ crebrius inclamarent, propero sermone dictaui, quæ memoria tenere poteram, & quæ diuturna in rationali pectoris mei lectione congesseram, satis intelligens magis me loquendi impetu, quàm iudicio scribentis fluere, & more torrentis turbidū proferre sermonem. Fertur in indice Septimij Tertulliani liber de Aaron vestibus, qui interim vsque ad hanc diem à me non est repertus; si à vobis propter celebritatem vrbis fuerit inuentus: quæso, ne meam stillam illius flumini comparetis: non enim magnorum virorum ingenijs, sed meis sum viribus æstimandus.

Conscētia pudicitiam solū nouit.

1. Cor. 7.

Scientia pontificis.

ARGVMENTVM.

Saluina, mulier nobilissima, Gildonis, qui Africam tenuit, filia, cùm adhuc iuuencula esset, Nebridium maritum ami-

misit. Erat autem Nebridius ex sorore Augustæ natus, contubernalis, & condiscipulus Augustorum. Consolatur eam D. Hieronymus: & post mortui viri laudes, quo modo superstites ex eo paruulos, Nebridium, & sororem regere, qualemque ipsa vitam traducere debeat, docet, & à secundis nuptijs dehortatur.

HIERONYMVS AD Saluinam de seruanda viduitate.

EPISTOLA IX.

VEreor ne officium putetur ambitio; & quod illius exemplo facimus, qui ait: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde; gloriæ facere appetitione dicamur, & non viduam alloqui, & in angustia constitutam, sed aulæ nos insinuare regali; & sub occasione sermonis, amicitias potentium quærere; quod liquido non putabit, qui scierit esse præceptum: Personam pauperis non accipies in iudicio; ne, sub prætextu misericordiæ, quod iniustũ est, iudicemus. Vnusquisque enim non hominum, sed rerum pondere iudicandus est. Nec diuiti obsunt opes, si eis benè vtatur: nec pauperem egestas cõmendabiliorem facit, si inter sordes & inopiam peccata non caueat. Vtriusque nobis rei testimonium & Abraham Patriarcha, & quotidiana exempla suppeditant: quorum alter in summis diuitijs amicus Dei fuit: alij quotidie, in sceleribus deprehensi, pœnas legibus soluunt. Alloquimur igitur pauperem diuitem, nescientem ipsa, quæ possidet: Neque enim marsupium eius discutimus, sed animæ puritatem. Loquimur ad eam, cuius faciem ignoramus, & virtutes nouimus, quam nobis fama commendat, cuius venerabiliorem pudicitiam adolescentia facit, quæ mortem iuuenis mariti sic fleuit, vt exemplum con-

Matth. 11.

Leuit. 19.

iugij dederit: sic tulit, vt eum profectum crederet, non amissum. Orbitatis magnitudo, religionis occasio fuit. Nebridium suum sic quærit absentem, vt in Christo præsentem nouerit. Cur ergo ad eam scribimus, quam ignoramus? Triplex nimirum causa est: prima, quia, pro officio sacerdotij, omnes Christianos filiorum loco diligimus, & profectus eorum nostra est gloria: altera, quia pater defuncti intima mihi necessitudine copulatus fuit: estrema, quæ & validior, quod filio meo Auito roganti negare nihil potui, qui crebris literis interpellatricē duri iudicis viduā superās, & multorū mihi, ad quos ante super eadē materia scripserā, exēpla proponens, ita suffudit pudorē negantis, vt plus considerarē quid ille cuperet, quā quid me facere cōueniret. Alius forsitan laudet Nebridium, quod de sorore generatus Augustæ, & in mater teræ nutritus sinu, inuictissimo principi ita carus fuit, vt ei coniugem nobilissimam quæreret, & bellis ciuilibus Africam diffidentē hac velut obside sibi fidam redderet. Mihi à principio statim illud est prædicandum, quod quasi vicinæ mortis præscius, inter fulgorem palatij, & honorum culmina, quæ ætatem anteibant, sic vixit, vt se ad Christum crederet profecturum. Sacra narrat historia, Cornelium, centurionem cohortis Italicæ, intantum acceptum Deo, vt angelum ad eum mitteret, & omne mysterium, quo Petrus de circuncisionis angustijs transferebatur ad præputij latitudinem, ad illius merita pertinere doceret: qui primus ab Apostolo baptizatus, salutem gentium dedicauit, scriptum nanque est de eo: Erat vir quidam in Cæsarea, nomine Cornelius, centurio cohortis, quæ dicitur Italica, religiosus, & timens Deum cum omni domo sua, faciens eleemosynas multas plebi, & orans Deū semper. Quidquid de illo dicitur, hoc, nomine commutato, in Nebridio meo vindico. Sic religiosus fuit, & amator pudicitiæ, vt virgo sortiretur vxorē; sic

Sacerdos fuit D. Hieron.

Luc. 18.

Nebridius ex Imperatorum familia natus.

Act. 10.

ſic timens Deum cum omni domo ſua, vt oblitus dignitatis omne conſortium cum monachis haberet, & clericis; tantaſque eleemoſynas faceret in populis, vt fores eius pauperum ac debilium obſiderent examina, certè ſic ſemper orans Deum, vt illi, quod optimum eſſet, eueniret. Raptus eſt, ne malitia immutaret mentē eius, quia placita erat Deo anima illius. *Sap. 4.* Vnde & ego poſſum ſuper eo verè abuti Apoſtoli voce, dicentis: In veritate cognoui, quoniam non eſt perſonarum acceptor Deus, ſed in omni propoſito, *Act. 10.* qui timet Deum, & operatur iuſtitiam, acceptus eſt illi. Nihil nocuit militanti paludamentum, & baltheus, & apparitorum cateruæ: quia ſub habitu alterius alteri militabat. Sicut è contrario nihil prodeſt alijs vile palliolum, furua tunica, corporis illuuies, & ſimulata paupertas, ſi nominis dignitatem operibus deſtruant. *Laudes nebridij perſequitur.* Legimus & in euangelio de alio centurione Domini teſtimonium: Nec in Iſrael tantam fidem inueni. *Matth. 8* Et vt ad ſuperiora redeamus, Ioſeph, qui in egeſtate & in diuitiis dedit experimenta virtutum, qui & ſeruus & dominus docuit animæ libertatem, nonne, poſt Pharaonem regijs ornatus inſignibus, ſic Deo carus fuit, vt ſuper omnes patriarchas duarum tribuum parer fieret? *Geneſ. 41.* Daniel, & tres pueri ſic præerant Babyloniæ opibus, & ſic erant inter principes ciuitatis: vt habitu Nabuchodonoſor, *Dan. 1. & 2.* Deo mente ſeruirent. Mardochæus & Heſter inter purpuram, ſericum, & gemmas, ſuperbiam humilitate vicerunt, tantique fuere meriti, vt captiui victoribus imperarent. *Heſt. 8. 13* Hæc illuc tendit oratio, vt oſtendam, iuuenem meum coniunctionem regalis ſanguinis, & affluentiam diuitiarum, atque inſignia poteſtatis, materiam habuiſſe virtutum, dicente Eccleſiaſte: Sicut protegit ſapientia, ſic protegit, & pecunia. Nec ſtatim illud huic teſtimonio putemus aduerſum: Amen dico vobis, difficilè diues intrabit in regnum cælorum. *Eccleſ. 7.* Et rurſum dico vobis: Facilius eſt *Matth. 19.*

 came-

camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum cælorum. Alioquin Zachæus pu-
Luc. 19. blicanus, quem ditissimum commemorat scriptura contra hanc sententiam saluatus videbitur. Sed quo modo, quod apud homines impossibile est, apud Deũ possibile fiat, Apostoli consilium docet scribentis ad
1. Tim. 6. Timotheum: Diuitibus huius sæculi præcipe non superbè sapere, nec sperare in incerto diuitiarum suarum, sed in Deo viuo, qui præstat nobis omnia abundanter ad fruendum. Benefaciant, diuites sint in operibus bonis, facile tribuant, cõmunicent, thesaurizent sibi bonum fundamentum in futurum, vt
Matth. 19 apprehendant veram vitam. Didicimus, quo modo
Psal. 54. camelus introire possit per foramen acus, quo modo animal tortuosum, deposito pondere sarcinarum, assumat sibi pennas columbæ, & requiescat in ramis
Matth. 13 arboris, quæ de sinapis semente succreuit. Legimus
Esa. 60. in Esaia, camelos Madian, & Epha, & Saba, aurum & thus ad vrbem Domini deportantes. In typo horũ
Hier. 8. camelorum, Ismaelitæ negotiatores, stacten, & thy-
Genes. 37. miama, & resinam, quæ nascitur in Galaad, & cutè vulneribus obducit, Ægyptijs deferunt, tantæque felicitatis sunt, vt emant & vendant Ioseph, & mercimonium eorum mundi salus sit. Docet & Æsopi
Aesop. in fab. fabula, plenum muris ventrẽ per angustum foramen egredi non valere. Ergo Nebridius meus quotidie
Horat. ad Mæcen. illud reuoluens: Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & laqueum diaboli & desideria mul-
1. Tim. 6. ta: Quidquid & imperatoris largitio, & honoris infulæ sibi dederant, in vsus pauperum conferebat. Nouerat enim à Domino esse præceptum: Si vis per-
Matth. 19 fectus esse, vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me. Et quia hanc sen-
Luc. 16. tentiam implere non poterat, habens vxorem, & paruulos liberos, & multam familiam; faciebat sibi a-
Luc. 5. micos de iniquo mammona, qui se reciperent in æter-
1. Cor. 8. na tabernacula. Nec semel abijciebat sarcinam, quod

fece-

fecerunt Apostoli, patrem, rete, nauiculam relinquentes, sed ex æqualitate, aliorum inopiæ suâ abundantiam communicabat; vt postea illorum diuitiæ, huius indigentiam sustentarent. Scit ipsa, cui libellus hic scribitur, me non nota, sed audita narrare, nec ex aliquo in me beneficio, scriptorum more Græcorum, gratiam linguæ reddere. Procul à Christianis ista suspicio. Habentes victum, & vestitum, his contenti sumus. Vbi vile olusculum, & cibarius panis, & cibus potusque moderatus, ibi diuitiæ superuacuæ, ibi nulla adulatio, quæ vel præcipuè fructum respicit. Ex quo colligitur, fidele esse testimonium, quod causas non habet mentiendi. Ac ne quis putet me solas in Nebridio prædicare eleemosynas, quanquam & has exercuisse sit magnum, de quibus dicitur: Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum: ad cęteras virtutes eius veniā; quas singulas in paucis hominibus deprehendimus. Quis fornacem regis Babylonis sine adustione ingressus est? Cuius adolescentis Ægyptia domina pallium non tenuit? Quæ vxor Eunuchi nullos creat liberos, voluptate transacta? Quem hominum disputatio illa non terreat? Video aliam legem in mēbris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in legē peccati, quæ est in membris meis. Mirum dictu est: nutritus in palatio, cōtubernalis & condiscipulus Augustorum, quorum mensæ ministrat orbis, & terræ ac maria seruiunt, inter rerum omnium abundantiam, in primo ætatis flore tantæ verecundiæ fuit, vt virginalem pudorem vinceret, & ne leuem quidem obscœni rumoris in fabulam daret. Deinde purpuratorum propinquus, socius, consobrinus, ijsdē cum ambobus studijs eruditus, (quæ res etiam externorum mentes sibi conciliat) non est inflatus superbia, nec cęteros homines adducta fronte contempsit: sed cunctis amabilis, ipsos principes amabat vt fratres, venerabatur

1. Tim. 6. *Eccles. 3.* *Dan. 3.* *Genes. 39.* *Rom. 7.* *Periculosē est in aula morari.*

vt dominos, & in illorum salute suam salutem positã fatebatur. Ministros autem eorum, & vniuersum ordinem palatij, quo regalis frequentatur ambitio, sic sibi caritate sociarat; vt, qui merito inferiores erant, officijs se pares arbitrarentur. Difficilè factu est, gloriam virtute superare, & ab his diligi, quos præcedas. Quæ vidua non huius auxilio sustentata est? quis pupillus non in eo reperit patrem? totius orientis episcopi ad hunc miserorum preces, & laborantium desideria conferebant. Quidquid ab imperatore poscebat, eleemosyna in pauperes, pretium captiuorum, misericordia in afflictos erat. Vnde & ipsi principes libenter præstabant, quod sciebant nõ vni, sed pluribus indulgeri. Quid vltra differimus?
Isa. 40. Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos
Genes. 3. fœni. Reuersa est terra in terram suam: dormiuit in
Genes. 25. Domino, & appositus est ad patres suos, plenus dierum ac luminis, & nutritus in senectute bona. Cani
Sap. 4. enim hominis sunt sapientia eius. In breui ætate tẽpora multa compleuit. Tenemus pro illo dulcissimos liberos. Vxor hæres pudicitiæ pretium est. Nebridius pusio patrem quærentibus exhibet. Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat. Scintilla vigoris paterni lucet in filio; & similitudo morum per speculum carnis erumpens, ingentes animos angusto in pectore versat. Iungitur ei germana, rosarum & liliorum calathus, eboris ostrique commercium. Sic refert ore patrem, vt ad venustatem propensior sit: sic matrem mixta similitudine pingit, vt in vno corpore vtrumque agnoscas: ita suauis est, & mellitula, vt honor sit omnium propinquorum. Hanc tenere non dedignatur Augustus: hanc fouere in sinu regina lætatur, certatim ad se omnes rapiunt. Pendet ex collo, hæret in brachijs singulorum. Garrula, atque balbutiens, linguæ offensione fit dulcior. Habes igitur Saluina, quos nutrias, in quibus virum absen-
Psal. 126. tem tenere recredas. Ecce hæreditas Domini, filij

merces,

merces, fructus ventris. Pro vno homine duos filios recepisti: auctus est numerus caritatis. Quidquid debebas marito, redde filijs. Amore præsentium absentis desiderium tempera. Non est parui apud 1. Tim. 5.
Deum meriti, benè filios educare. Audi Apostolum commonentem: Vidua eligatur nō minus annorum sexaginta, quæ fuerit vnius viri vxor, in bonis operibus habens testimonium, si filios educauit, si hospitalis fuit, si sanctorum pedes lauit, si afflictis abundanter præbuit, si omne opus bonum subsecuta est. Didicisti catalogum virtutum tuarum, quid debeas nomini tuo, quibus meritis secundum pudicitiæ gradum possideas. Nec te moueat, quod sexagenaria eligatur vidua, & putes adolescentulas ab Apostolo 1. Tim. 4.
reprobari. Et te crede eligi ab eo, qui discipulo dixerat: Nemo adolescentiam tuam contemnat, non continentiam, sed ætatem. Alioquin omnes, quæ ante sexaginta annos viduatæ sunt, hac lege accipiēt maritos. Sed quia rudem Christi instituebat ecclesiam, & omni ordini prouidebat, præcipueque pau- Gal. 2.
peribus, quorum ei cura cum Barnaba fuerat demandata; illas vult ecclesiæ opibus sustentari, quæ proprijs manibus non queunt laborare, quæ verè viduæ sunt, quas & ætas probauit, & vita. Heli sacerdos 1. Reg. 2.
offendit Deum ob vitia liberorum: ergo è contrario placatur Deus virtutibus eorum, si permanserint in fide, & caritate, & sanctitate cum pudicitia. O Timothee, teipsum castum custodi. Absit, vt sinistrū quippiam mihi de te suspicari liceat: sed, ex abundantia lubricam ætatem monuisse, pietatis est. Quæ dicturus sum, non tibi, sed puellaribus annis dicta intellige. Vidua, quæ in delicijs est, viuens mortua 1. Tim. 5.
est. Hoc vas electionis loquitur: & de illo profertur 2. Cor. 13.
thesauro, qui confidenter aiebat: An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus? Hoc ille Rom. 7.
pronunciat, qui liberè sub persona sua fragilitatem 1. Cor. 9.
humani corporis fatebatur. Non enim, quod volo

bonum,

bonum, hoc operor, sed quod nolo, malum. Et propterea castigo & redigo in seruitutem corpus meum: ne, alijs prædicans ipse reprobus inueniar. Si ille timet, quis nostrũ potest esse securus? Si Dauid amicus Domini, & Salomon amabilis eius, victi sunt quasi homines, vt & ruinæ nobis ad cautionem, & pœnitudinis ad salutem exempla praberent: quis in lubrica via lapsum non timeat? Procul sint à conuiuijs tuis phasides aues, crassi turtures, attagen Ionicus, & omnes aues, quibus amplissima patrimonia auolant. Nec ideo te carnibus vesci non putes, si suum, leporum, atque ceruorum, & quadrupedum animantium esculentias reprobes. Non enim hæc pedum numero, sed suauitate gustus iudicantur. Scimus ab Apostolo dictum: Omnis creatura Dei bona est, & nihil reijciendum, quod cum gratiarum actione percipitur. Sed idem loquitur: Bonum est vinum non bibere, & carnem non manducare. Et in alio loco: Nolite inebriari vino, in quo est luxuria. Omnis creatura Dei bona est. Audiant hæc mulieres, quæ solicitæ sunt quomodo placeant viris. Comedant carnes, quæ carni seruiunt, quarum feruor despumat in coitum, quæ maritis alligatæ, generationi ac liberis dant operam. Quarum ventri portant fœtus, earum & intestina carnibus impleantur. Tu verò, quæ in tumulo mariti sepellisti omnes pariter voluptates, quæ litam purpurisso & cerusa faciem super feretrum eius lacrymis, diluisti; quæ pullam tunicã, nigrosque calceolos, candidæ vestis & aurati socci depositione, sumpsisti; nihil habes necesse aliud, nisi perseuerare in ieiunio. Pallor, & sordes gẽmæ tuæ sint: plumarum mollities iuuenilia membra non foueat: balnearum calor nouum adolescentulæ sanguinem non incendat. Audi, quid ex persona viduæ continentis ethnicus poeta decantet: Ille meos, primus qui me sibi iunxit, amores. Abstulit, ille habeat secum, seruetque sepulcro. Si tanti vilissimum

Qui stat, videat ne cadat.

Viduarum epulæ.

1. Tim.
Rom. 14.
Ephes. 5.

Virgi. lib. 4. Aeneid.

vitrum,

vitrum, quanti pretiossimum margaritum? Si sic cõmuni lege naturæ damnat omnes, gentilis vidua voluptates: quid expectandum est à vidua Christiana, quæ pudicitiam suam non solùm ei debet, qui defunctus est, sed & ei, cum quo regnatura est? Quæso te, ne generalia monita, & conueniens puellari sermo personæ suspicionem tibi iniuriæ moueant, & arbitreris me obiurgantis animo scribere, non timentis, cuius votum est, te nescire quæ metuo. Tenera res in fœminis fama pudicitiæ est, quasi flos pulcherrimus cito ad leuem marcessit auram, leuique flatu corrumpitur, maximè vbi & ætas consentit ad vitium, & maritalis deest auctoritas, cuius vmbra tutamen vxoris est. Quid facit vidua inter familiæ multitudinem? inter ministrorum greges? quos nolo contemnat vt famulos, sed vt viros erubescat. Certè si ambitiosa domus hæc officia flagitat, præficiat his senem honestis moribus, cuius honor dominæ dignitas sit. Scio multas, clausis ad publicum foribus, non caruisse infamia seruulorum, quos suspectos faciebat aut cultus immoderatus, aut crassi corporis nitor, aut ætas apta libidini, aut ex conscientia amoris occulti, securus animi tumor: qui etiam bene dissimulatus, frequenter erumpit in publicum, & conseruos quasi seruos despicit. Hoc ex abundantia dictum sit: vt omni diligentia custodias cor tuum, & caueas, quidquid de te fingi potest. Non ambulet iuxta te calamistratus procurator, non histrio fractus in fœminam, non cantoris diabolici venenata dulcedo, non iuuenis cultus, & nitidus. Nihil artium scenicarum, nihil tibi in obsequijs molle iungatur. Habeto tecum viduarum & virginum choros, habeto tui sexus solatia. Ex ancillarum quoque moribus dominæ iudicantur. Certè, cum tecum sancta sit mater, & lateri tuo amita hæreat virgo perpetua, non debes periculosè externorum consortia quærere, de tuorũ societate secura.

Pudicitia in mulieribus, est res tenera.

Prouer. 4.

Vidua calamistratos & iuuenes fugiat.

Semper

Semper in manibus tuis sit diuina lectio, & tam crebræ orationes, vt omnes cogitationum sagittæ, quibus adolescentia percuti solet, huiusmodi clypeo repellantur. Difficile est, quin potius impossibile, perturbationum initijs carere quempiam, quas significantius Græci προπαθείας vocāt: nos, vt verbū vertamus è verbo, antepassiones possumus dicere; eo quod incentiua vitiorū omnium titillent animos; & quasi in meditullio nostrum iudicium sit, vel abijcere cogitata, vel recipere. Vnde & naturæ Dominus in euangelio loquebatur: De corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ. Ex quo perspicuum est, iuxta alterius libri testimonium, procliuius esse cor hominis à pueritia ad malum, & & inter opera carnis, & spiritus, quæ Apostolus enumerat, mediam animam fluctuare, nunc hæc, nunc illa cupientem. Nam vitijs nemo sine nascitur: Optimus ille est, qui minimis vrgetur: velut si Egregio inspersos reprehendas corpore næuos. Hoc est, quod alijs verbis propheta significat: Turbatus sum, & non sum locutus. Et in eodem volumine: Irascimini, & nolite peccare. Et illud Architæ Tarentini ad villicum negligentem: Iam te verberibus enecassem, nisi iratus essem. Ira enim viri iustitiam Dei non operatur. Quod de vna perturbatione dictum est referamus ad cęteras. Sicut, irasci, hominis est, & iram non perficere, Christiani: sic omnis caro concupiscit quidem ea, quæ carnis sunt, & quibusdam illecebris ad mortiferas animam voluptates trahit, sed nostrum est, voluptatis ardorem maiore Christi amore restinguere: & lasciuiens iumentum fręnis inediæ subiugare: vt non libidinem, sed cibos quærat, ac desideret, & sessorem Spiritum sanctum moderato æque composito portet incessu. Quorsū ista? Vt hominem esse te noueris, & passionibus humanis, nisi caueris subiacere. De eodem cuncti fa-

Primos intelligit concupiscentiæ motus, qui non sunt in nostra potestate.
Matth. 15.
Liberum arbitrium.
Genes. 8.
Gal. 5.
Psal. 76.
Psal. 4.
Iacob. 1.
Ira christianis fugienda.

cti sumus luto, iisdem compacti exordiis. In serico & in pannis eadem libido dominatur: nec regum purpuras timet, nec mendicantium spernit squalorem. Multoque melius est, stomachum te dolere, quàm mentem: imperare corpori, quàm seruire: gressu vacillare, quàm pudicitia. Nec statim nobis pœnitentiæ subsidia blandiantur, quæ sunt infelicium remedia. Cauendum est vulnus, quod dolore curatur. Aliud est integra naue & saluis mercibus portum salutis intrare: aliud, nudum hærere tabulæ, & crebris fluctuum recursibus ad asperrima saxa collidi. Nesciat vidua digamiæ indulgentiam, nec nouerit illud Apostoli, Melius est nubere, quàm vri. Tolli, quod peius est, vri; & per se bonum non erit, nubere. Procul sint hæreticorum calumniæ. Scimus honorabiles nuptias, & cubile immaculatum. Etiam de paradiso expulsus Adam unam uxorem habuit. Primus Lamech maledictus, & sanguinarius, & de Cain stirpe descendens, unam costam diuisit in duas, & plantarum digamiæ protinus diluuij pœna subuertit. Vnde illud Apostoli, quod fornicationis metu indulgere compellitur, scribens ad Timotheum: Volo adolescentulas nubere, filios procreare, matres familias esse, nullam occasionem dare aduersario detractionis causa. Cur indulserit, statim subiecit: Iam enim quædam declinauerunt post satanam. Ex quo intelligimus, illum non stantibus coronam, sed iacentibus manum porrigere. Vide, qualia sint secunda matrimonia, quæ lupanaribus præferuntur, quia declinauerunt quædam post satanam. Ideo adolescentula vidua, quæ se non potest continere, vel non vult, maritũ potius accipiat, quàm diabolum. Pulchra nimirum, & appetenda res, quæ satanæ comparatione suscipitur. Fornicata est quondam & Hierusalem, & diuaricauit pedes suos omni transeunti. In Ægypto primum deuirginata est, & ibi fractæ sunt mammæ eius. Cumque ad

Pœnitentia secũda post naufragiũ tabula.
1. Cor. 7.
Caute legẽdus est D. Hier. de secundis nuptijs.
Hebr. 13.
Genes. 3.
Genes. 4.
1. Tim. 5.
Ezech. 16. & 23.

ad deserta venisset & moram Moysi ductoris impatiens, quasi œstro libidinis furibunda dixisset: Isti
Exod.32. sunt dij tui Israel, qui te eduxerunt de terra Ægypti:
Ezech.20 accepit præcepta non bona, & iustificationes pessimas, in quibus non viueret, sed puniretur. Quid
1.Tim.5. ergo mirum, si & lasciuientibus viduis, de quibus in alio loco Apostolus dixerat: Cùm luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt: concessit bigamiæ præcepta non bona, & iustificationes pessimas: ita secundum indulgens maritum, vt & tertium si liberet, etiam vicesimum: vt scirent sibi non tam viros datos, quàm adulteros amputatos? Hæc, filia in Christo carissima, inculco, & crebrius repeto; vt posteriorum oblita, in priora te extendas, habens tui
Judith.9. ordinis quas sequaris, Iudith de Hebræa historia, &
Luc.2. Annam filiam Phanuelis de Euangelij claritate, quæ diebus & noctibus versabantur in templo, & orationibus, atque ieiunijs thesaurum pudicitiæ conseruabant. Vnde & altera in typo Ecclesiæ, diabolum capite truncauit: altera Saluatorem mundi prima suscepit, sacramentorum conscia futurorum. Illud in calce sermonis quæso, vt breuitatem libelli non de inopia eloquij, vel de materiæ sterilitate, sed de pudoris magnitudine existimes accidisse; dū vereor me ignotis diu ingerere auribus, & occultum legentium iudicium pertimesco.

ARGVMENTVM.

Lucinius Bæticus, ad quem superior extat epistola, dum esset in procinctu pergendi in Bethleem, obijt D. Hieronymus; Theodoram vxorem, cum qua, vti cum sorore, caste viuebat, nunc consolatur, & Lucinij laudis describit.

HIERONYMUS AD Theodoram epitaphium Lucinij Bætici.

EPISTOLA XXIX.

LVgubri nuncio consternatus super sancti & venerabilis mihi dormitione Lucinij, vix breuem epistolam dictare potui: non quod eius vicem doleã, *Exod. 9.* quem scio ad meliora transisse, dicente Moyse: Trãsiens videbo visionem hanc magnam: sed quod torqueat desiderio, non meruisse me eius viri videre faciem, quem in breui tempore huc venturum esse credebam. Verum est illud super necessitate mortis prophetale vaticinium, quod fratres diuidat, & carissima inter se nomina crudelis & dura dissociet. Sed habemus consolationem, quia Domini voce iugulatur, per quem ad eam dicitur. Ero mors tua ò mors, ero morsus tuus inferne. Et in consequentibus: Adducet vrentem ventum Dominus de deserto ascendentem, qui siccabit omnes venas eius, & desolabit fontem illius. *Osee. 13.* Exiuit enim virga de radice Iesse, & flos de virginali frutice pullulauit. Qui loquitur *Esa. 11.* in Cantico canticorum: Ego flos campi, & lillum *Cant. 1.* conuallium. Flos noster mortis interitus: ideoque, & mortuus est, vt mors illius morte moreretur. Quod autem de deserto dicitur adducendus, virginalis vterus demonstratur, qui absque coitu & semine *Psal. 62.* viri Deum nobis fudit infantem: qui calore Spiritus sancti exsiccaret fontes libidinum, & caneret in psalmo: In terra deserta, & inuia, & inaquosa sic in sancto apparui tibi. Aduersum ergo mortis duritiam, & crudelissimam necessitatem hoc solatio erigimur, quod breui visuri sumus eos, quos dolemus absentes. Neque enim mors, sed dormitio, & somnus appellatur. *Thess. 4.* Vnde & beatus Apostolus vetat de dormientibus

bus (contristari: vt, quos dormire nouimus, suscitari posse credamus, & post digestum soporem vigilare cum sanctis, & cum angelis dicere: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. In cælo, vbi non est peccatum, gloria est, & perpetua laus, & indefessa præconia. In terra autem, vbi seditio, bella, atque discordiæ, pax imprecanda est, & pax non in omnibus, sed in his, qui bonæ voluntatis sunt, & salutationem audiunt Apostolicam: Gratia vobis & pax á Deo patre, & Domino nostro Iesu Christo multiplicetur: vt in pace sit locus eius, & habitatio eius in Sion, id est, in specula, in sublimitate dogmatum atque virtutum, in anima credentis: cuius quotidie angelus videt faciē Dei, & reuelato vultu, gloriam Dei contemplatur. Vnde obsecro te, & currentem, vt aiunt, impello, vt Lucinium tuum desideres quidem vt fratrem, sed gaudeas regnare cum Christo, quia raptus est, ne malitia immutaret mentem eius, placita enim erat Deo anima illius, & in breui spatio tempora multa compleuit. Nos dolendi magis, qui quotidie stamus in prælio peccatorum, vitijs sordidamur, accipimus vulnera, & de otioso verbo reddituri sumus rationem. Ille iam securus & victor te aspicit de excelso, & fauet laboranti: & iuxta se locum præparat, eodem amore & eadam caritate, qua oblitus officij coniugalis, in terra quoque sororem te habere cœperat, immo tu illum fratrem: quia casta coniunctio sexum non habet nuptialem. Et si adhuc in carne positi & renati in Christo, non sumus Græcus & Barbarus, seruus & liber, masculus & fœmina, sed omnes in eo vnum sumus: quanto magis, cum corruptiuum hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem, non nubent neque nubentur, sed erunt sicut angeli in cælis? Quando dicit. Non nubent, neque nubentur, sed erunt sicut angeli in cælis: non natura & substantia corporum

Marginal notes: Luc. 2. — 1. Petr. 1. — Psal. 75. — Matth. 18 — 1. Cor. 3. — Sap. 4. — Matth. 22. — Galat. 3. — 1. Cor. 15. — Matth. 22.

rum tollitur: sed gloriæ magnitudo monstratur. Neque enim scriptum est: Erunt angeli, sed, Sicut angeli. Vbi similitudo promittitur, veritas denegatur. Erunt, inquit, sicut angeli, idest, similes angelorum: ergo homines esse non desinent. Inclyti quidem, & angelico splendore decorati, sed tamen homines: vt apostolus apostolus sit, & Maria Maria: & confundatur hæresis; quæ ideo incerta & magna promittit, vt, quæ certa & moderata sunt, auferat. Et quia hæreseos semel fecimus mentionem: qua Lucinius noster digne eloquentiæ tuba prædicari potest? qui, spurcissima per Hispanias Basilidis hæresi sæuiente, & instar pestis & morbi, totas intra Pyrenæum & Oceanum vastante prouincias, fidei ecclesiasticæ tenuit puritatem, nequaquam suscipiens Armagil, Barbelon, Abraxas, Balsamum, & ridiculum Leusiboram, cęteraque magis portenta, quàm nomina: quæ ad imperitorum & muliercularũ animos concitandos, quasi de Hebraicis fontibus hauriunt, barbaro simplices quosque terrentes sono: vt quod non intelligunt, plus mirentur. Refert Hirenæus, vir Apostolicorum temporum, & Papiæ, auditoris, euangelistæ Ioannis discipulus, episcopus ecclesiæ Lugdunensis, quòd Marcus quidam, de Basilidis gnostici stirpe descendens, primum ad Gallias venerit; & eas partes per quas Rhodanus, & Garumna fluunt, sua doctrina maculauerit: maximèque nobiles fœminas, quædam in occulto mysteria repromittens, hoc errore seduxerit, magicis artibus, & secreta corporum voluptate amorem sui concilians: inde Pyrenæum transiens, Hispanias occuparit; & hoc studij habuerit, vt diuitum domos, & in ipsis fœminas maximè appeteret, quæ ducuntur varijs desiderijs, semper discentes, & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes. Hoc ille scripsit ante annos circiter trecentos, & scripsit in ijs libris, quos aduersus omnes hæreses doctissimo elo-

Quomodo angelorum similes erimus in resurrectione.

Nobiles mulieres, quæ hæresi gnosticorũ maculatæ fuerunt à D. Ireneo Rhodanensis dicuntur. 1. lib. 9.

2. Tim. 3.

quentissimoq; sermone composuit. Ex quo perpendat prudentia tua, qua Lucinius noster laude sit dignus; qui clausit aurem, ne audiret iudicium sanguinis; & omnem substantiam suam dispersit & dedit pauperibus, vt iustitia eius maneret in æternum: nec patriæ suæ largitate contentus, misit
Psal. 111. Hierosolymarum & Alexandrinæ ecclesiæ tantum auri, quanto multorū possit inopiæ subueniri. Quod cùm multi mirentur, & prædicent; ego in illo magis laudabo feruorem, & studium scripturarum. Quo ille desiderio opuscula nostra flagitauit: &, missis sex notarijs, quia in hac prouincia Latini sermonis scriptorumq; penuria est, describi sibi fecit quæcunque ab adolescētia vsque in præsens tempus dictauimus? non nos honorauit, qui paruuli & minimi Christianorum omnium sumus, &, ob conscientiam peccatorū, Bethlehemitici ruris saxa incolimus, sed Christum, qui honoratur in seruis suis, & apostolis repromittit, dicens? Qui vos recipiunt, me recipiunt: &
Matth. 10 qui me recipiunt, recipiunt eum, qui me misit. Itaq. carissima filia, hanc epistolam amoris mei in illum habeto epitaphium: & quidquid posse me scieris in opere spirituali, audacter impera: vt sciant sæcula post futura, eum, qui dicit in Esaia: Posuit me vt sa-
Esa. 49. gittam electam, in pharetra sua abscondit me: duos viros, tantis maris atque terrarum inter se spatijs separatos, suo acumine vulnerasse: vt cum, mutuo in carne se nesciant, amore spiritus copulentur. Subscriptio; Sanctam te corpore & spiritu seruet ille Samarites, id est, seruator & custos, de quo in psal-
Luc. 10. mo scribitur: Non dormitabit, neque dormiet, qui
Psal. 120. custodit Israel; vt Hir, qui interpretatur vigil, qui
Dan. 4. descendit ad Danielem, ad te quoque veniat, & pos-
Cant. 5. sis dicere: Ego dormio, & cor meum vigilat.

ARGVMENTVM.

Refert historiam cuiusdam mulieris, quæ à viro Vercellis adulterij falso accusata, cum confitente ob tormenta delato iuuene, ipsa nulla vi ad confessionem non admissi sceleris adduci posset, occiso iuuene, septies icta mori non potuit. Scripsit autem hanc epistolam D. Hieronymus (eo met teste) vt remissum ac desuescentem iam stylum, rursus ad scribendum acueret, ac reuocaret.

AD INNOCENTIVM de muliere septies icta.

EPISTOLA XLIX.

SÆpe à me Innocenti cariſſime poſtulaſti, vt de eius rei miraculo, quæ noſtra ætate acciderat, non tacerem. Cumque ego id verecundè & verè, vt nunc experior, negarem, meque aſſequi poſſe diffiderem: ſiue quia omnis ſermo humanus inferior eſſet laude cæleſti, ſiue quia otium quaſi quædam ingenij rubigo paruulam licet facultatem, priſtini ſiccaſſet eloquij: tu è contrario aſſerebas, in Dei rebus non poſſibilitatem inſpici debere, ſed animum. Neque poſſe eum verba deficere qui credidiſſet in verbo. Quid igitur faciam? Quod implere non poſſum, negare non audeo. Super onerariam nauem rudis vector imponor. Et homo qui nec dum ſcalmum in lacu rexi, Euxini maris credor fragoribus. Nunc mihi euaneſcentibus terris, cælum vndique, & vndiq; pontus; nunc vnda tenebris inhorreſcens, & cæca nocte nimborum ſpumei fluctus caneſcunt. Hortaris, vt tumida malo vela ſuſpendam, rudentes explicem, clauum regam. Pareo iam iubenti; & quia charitas omnia poteſt, Spiritu ſancto curſum proſequente confidam, habiturus in vtraque parte ſolatiū.

Si me ad optatos portus æstus appulerit, gubernator putabor: si inter asperos orationis anfractus impolitus sermo substiterit: facultatem forsitan requires, voluntatem certè * flagitare non poteris. Igitur Vercellæ Ligurum ciuitas, haud procul à radicibus Alpium sita, olim potens, nunc raro est habitatore semiruta. Hanc cùm ex more consularis potentia inuiseret, oblatam sibi quandam mulierculam vnà cũ adultero (nam hoc crimen maritus impegeret) pœnali carceris horrore circundedit. Neque multo post, cùm liuidas carnes vngula cruenta pulsaret, & sulcatis lateribus dolor quæreret veritatem, infelicissimus iuuenis volens compendio mortis longos cruciatus vitare, dum in suum mentitur sanguinem, accusauit alienum, solusq; omnium miserrimus merito iussus est percuti, quia non reliquit innoxiæ, vnde posset negare. At vero mulier sexu infirmior, virtute fortior, suum cùm eculeus corpus extenderet, & sordidas putore carceris manus post tergum vincula cohiberent, oculis quos tantum tortor alligare non poterat, suspexit ad cælnm, & euolutis per ora lacrymis: Tu, inquit, testis es Domine Iesu, cui occultum nihil est, qui es scrutator renis, & cordis, nõ ideo me negare velle ne pareã, sed ideo mentiri nolle, ne peccem. At tu miser homo si interire festinas, cur duos interimis innocentes? Equidem & ipsa cupio mori, cupio * inuisum hoc corpus exuere, sed non quasi adultera. Præsto iugulum, micantem intrepida excipio mucronem, innocentiam tamen mecum feram. Non moritur, quisquis victurus occiditur. Igitur consularis pastis cruore luminibus, vt fera, quæ gustatum semel sanguinem semper sitit, duplicari tormenta iubet: & sæuum dentibus frendens, similem carnifici minitatus est pœnam, nisi cõfiteretur sexus infirmior, quod non poterat robur virile reticere. Succure domine Iesu (ait mulier) ad vnum hominem tuum, complura sunt inuenta supplicia.

Margin notes: * *Aliàs sugillare.* — *Mulier falso adulterij insimulata & torta.* — *Mulieris precatio.* — * *Alias, infirmum.*

plicia. Crines ligantur ad stirpitem, & toto corpore ad eculeũ fortius alligato, vicinus pedibus ignis apponitur. Vtrumque iam carnifex fodit, nec papillis dantur induciæ. Immota mulier manet, & à dolore corporis spiritu superato, dum conscientiæ bono fruitur, vetuit circa se sæuire tormenta. Iudex crudelis, quasi superatus attollitur. Illa Deum deprecatur, soluuntur membra compaginibus. Illa occulos ad cælum tendit, quasi de communi scelere alius confitetur. Illa pro confitente negat, & periclitans ipsa, alium vindicat periclitantem. Vna interim vox est: Cæde, torque, vre, lacera, non feci. Si dictis tollitur fides, veniet dies, quæ hoc crimen diligenter discutiat; habeo iudicem meum. Iam lassus tortor suspirabat in gemitum: nec erat nouo vulneri locus. Iam victa sæuitia, corpus quod laniarat, horrebat. Extemplo ira excitus Consularis: Quid miramini, inquit, circunstantes, si torqueri mulier mauult quàm perire? Adulterium certe sine duobus committi non potuit, & esse credibilius reor, noxiam ream negare de scelere, quàm innocentẽ iuuenem confiteri. Pari igitur prolata in vtrumque sententia, damnatos carnifex trahit: totus ad spectaculum populus effunditur, vt prorsus quasi migrare ciuitas putaretur: stipatis proruens portis turba dẽfatur. Et quidem miserrimi iuuenis ad primum statim ictum amputatur gladio caput, truncumque, in suo sanguine volutatur cadauer. Postquam verò ad fœminam ventum est, & flexis in terram poplitibus super trementem ceruicem micans eleuatus est gladius, & exertam carnifex dexteram totis viribus concitauit; ad primum corporis tactum stetit mucro lethalis, & leuiter perstringens cutem, rasuræ modicæ sanguinem aspersit, sine bello imbellẽ manum percussor expauit; & victam dexteram gladio marcescente miratus, in secundos impetus torquet. Languidus rursus in fœminam mucro delabitur, &

Mulier tortores fatigat.

Damnatur iuuenis, & plectitur.

Mulier innoxia decollari nõ potest.

quasi fœminam ferrum ream timeret attingere, circa ceruicem torpet innoxiam. Itaque furens & anhelans lictor, paludamento in ceruicem retorto, dũ totas exerit vires, fibuulam quæ clamydis mordebat oras, in humum excussit, ignarusque rei, ensem librabat in vulnus. En tibi, ait mulier, ex humero aurum ruit, collige multo quæsitum labore, ne pereat. Rogo quæ ista securitas? Impendentem non timet mortem, lætatur percussa, carnifex pallet, oculi gladium non videntes, tantum fibulam vident. Et ne parum esset, quod non formidabat interitum, præstat beneficium sæuienti. Iam igitur & tertium * ictum sacramentum frustrauerat trinitatis. Iam spiculator exterritus, & non credens ferro, mucronem aptabat in iugulum, vt qui secare non poterat, saltem premente manu corpori * conderetur. O omnibus res inaudita sæculis. Ad capulum gladius reflectitur, & velut dominum suum victus aspiciens, confessus est se ferire non posse. Huc huc mihi triũ exempla puerorum, qui inter frigidos flammarum globos, hymnos edidere pro fletibus, circa quorum saraballa sanctamque cæsariem, innoxium lusit incendium. Huc beati Danielis reuocetur historia, iuxta quem adulantibus caudis, prædam suam leonum ora timuerunt. Nunc Susanna nobilis fide mẽtes omnium subeat, quæ iniquo damnata iudicio, Spiritu sancto puerum replente, seruata est. Ecce non dispar in vtraque misericordia domini. Illa liberata per iudicem, ne iret ad gladium: hæc à iudice damnata, absoluta per gladium est. Tandem ergo ad fœminam vindicandam populus armatur. Omnis ætas, omnis sexus carnificem fugat, & coetu in circulum coeunte, non credit pene vnusquisque quod videt. Turbatur tali nuntio vrbs propinqua, & tota lictorum * turma glomeratur. E quibus medius, ad quem damnatorum cura pertinebat, erumpens, & canitiem immundam perfuso puluere tur-

Expedit.

Mulier lictore fortior

* *Aliàs, tertius ictus sacramẽtũ frustratus.*

* *Alias, mandaretur.*

Mulieris, & Susannæ collatio.

* *Alij caterua.*

pans:

pans: Meum, inquit, o ciues petitis caput? me illi vicarium * datis: Si misericordes, si clementes estis, si vultis seruare damnatum, innocens certe perire non debeo. Quo fletu vulgi concussus est animus, metusque se per omnes torpor insinuat: & mirum in modum voluntate mutata, cùm pietatis fuisset, quod ante defenderant, pietatis visum est genus, vt paterentur occidi. Nouus igitur ensis, nouus percussor opponitur. Stat victima, Christo tantum fauente munita. Semel percussa concutitur, iterum repetitaquassatur, tertio vulnerata prosternitur. O diuinæ potentiæ sublimanda maiestas, quæ prius fuerat quarto percussa, nec læsa, ideo paululum visa est mori, ne pro ea periret innoxius. Clerici, quibus id officij erat, cruentum linteis cadauer obuoluunt, & fossam humum lapidibus exstruentes, ex more tumulum parant. Festinato sol cursu occasũ petit, & misericordia Dei celerior matura nocte aduenit. Subito fœminæ palpitat pectus, & occulis querentibus lucem, corpus animatur ad vitam. Iam spirat, iam videt, iam subleuatur, & loquitur: iam in illam potest vocem erumpere. Dominus auxiliator meus, non timebo quid faciat mihi homo. Anus interim quædam, quæ ecclesię sustentabatur opibus, debitum cœlo spiritum reddidit, & quasi de industria ordine currente rerum, vicarium tumulo corpus operitur: Dubia adhuc luce, in lictore diabolus accurrit, quærit cadauer occisæ: sepulchrum sibi monstrari petit, viuere putat quam mori potuisse miratur. Recens à Clericis cespes ostenditur, & dudum superiecta humus cum his vocibus ingeritur flagitanti. Erue scilicet ossa iam condita, Infer nouum sepulchro bellum, & si hoc parum est, auibus ferisquę lanianda membra discerpe. Septies percussa debet aliquid plus morte perpeti. Tali ergo inuidia carnifice cõfuso clam dormi mulier refocillatur. Et ne forte creber medici ad eccclesiam commeatus

* Alij date

suspicionis panderet viam, cum quibusdam virginibus ad secretiorem villulam secto crine transmittitur. Ibi paulatim virili habitu veste mutata, in cicatricem vulnus obducitur. Et o vere ius summum summa malitia, post tanta miracula adhuc sæuiunt leges. En quò me gestorum ordo pertraxit? Iam enim ad Euagrij nostri nomen peruenimus. Cuius ego pro Christo laborem, si arbitrer à me dici posse, non sapiam: si penitus tacere velim, voce in gaudiũ erumpente non possim. Quis enim valeat digno canere præconio, Auxentium Mediolani incubantẽ, huius excubijs sepultum pene antequam mortuum? Romanum episcopum iam pene factionis laqueis irretitum & vicisse aduersarios, & non nocuisse superatis?

Euagrius.

Verum hæc ipse equidem spatijs exclusus iniquis,
Prætereo, atque alijs post me memoranda relinquo.

Præsentis tantum rei fine contentus sum: Imperatorem de industria adit, precibus flagitat, merito lenit, solicitudine promeretur, vt redditam vitæ, redderet libertati.

ARGVMENTVM.

Paula, nobilissima matrona Romana, patre Rogato, matre Blasilla, ex Corneliorum & Gracchorum familijs orta, Toxotio nupsit ex eoque quatuor edidit filias, Blesillã, Paulinam, Eustochium cognomento Iuliam, & Ruffinam, & preter has Toxotium etiam filium. Viro mortuo, se totam in obsequium Christi tradens, à Paulino, & Epiphanio episcopis docta, monacha vitam profiteri capit. Vixit in hoc proposito Roma annos quinque: mox Hierosolymam profecta, in Bethlehem consedit: vbi cum pro viris, tum pro mulieribus virginibus monasterijs cõditis, annis viginti sanctissime vixit. Nunc eius vitã D. Hieroymus scribit, & Eustochiũ filiam, quæ post eam monasterij præses relicta est, consolatur.

AD EVSTOCHIVM VIRGINEM epithaphium Paulæ matris.

EPISTOLA XXVII.

SI cuncta corporis mei membra verterentur in linguas, & omnes artus humana voce resonarét: nihil dignum sanctæ ac venerabilis Paulæ virtutibus dicerem. Nobilis genere, sed multo nobilior sanctitate; potens quondam diuitijs, sed nunc Christi paupertate insignior. Gracchorum stirps, soboles Scipionum, Pauli hæres, cuius vocabulum trahit, Martiæ Papiriæ, matris Africani vera & germana progenies, Romæ prætulit Bethlehem: & auro tecta fulgentia informis luti vilitate mutauit. Non mœremus, quod talem amisimus, sed gratias agimus, quod habuimus, imo habemus. Deo enim viuunt omnia: & quidquid reuertitur ad Dominum, in familiæ, numero computatur. Quanquam amissio illius, cælestis domus habitatio fit: quæ quandiu in corpore fuit, peregrinata est à Domino, & voce semper flebili querebatur, dicens. Heu mihi, quia pregrinatio mea prolongata est, habitaui cum habitantibus Cedar, multum peregrinata est anima mea. Nec mirum, si planxerit se versari in tenebris, (hoc enim Cedar interpretatur) cùm mundus in maligno positus sit: & sicut tenebræ illius, ita & lumen eius, luxque in tenebris luceat, & tenebræ eam non comprehenderunt. Vnde & illud crebrius inferebat: Aduena sum, & peregrina, sicut omnes patres mei. Et iterum: Cupio dissolui, & esse cum Christo. Quoties autem infirmitate corpusculi, quam incredibili abstinentia, & duplicatis contraxerat ieiunijs, vexabatur, hoc in ore voluebat: Subijcio corpus meum, & in seruitutem redigo, ne alijs prædicans, ipsa reproba inueniar. Et; Bonum est vinum non bibere, &

Paula ex clarissimis Romanorũ familijs orta.

2. Cor. 5.

Psal. 119.

1. Ioan. 5.

Psal. 138.

Ioan. 1.

Psal. 38.

Philip. 1.

1. Cor. 9.

Rom. 14.

Psal. 31. & carnem non manducare. Et: Humiliaui in ieiunio
34. 40. animam meam, & totum lectum meum versasti in infirmitate mea, & versata sum in miseria, dum mihi configitur spina. Atque inter doloris aculeos, quos mira patientia sustinebat, quasi apertos sibi cœlos
Psal. 54. aspiceret, loquebatur: Quis dabit mihi pennas, si-
2. Tim. 4. cut columbæ: & volabo, & requiescam? Testor Ie-
Angelus custos Paulæ. sum, & sanctos eius, ipsumque proprium angelum, qui custos fuit & comes admirabilis fœminæ, me nihil in gratiam, nihil more blandientium loqui, sed, quidquid dicturus sum, pro testimonio dicere, & minus eius esse meritis, quam totus orbis canit, sacerdotes mirantur, virginum chori desiderant, monachorum, & pauperum turbæ deplangunt. Vis, lector, eius breuiter scire virtutes? Omnes suos pauperior ipsa dimisit. Nec mirum, de proximis, & familiola, quam in vtroque sexu de seruis & ancillis, in fratres sororesque mutauerat, ista proferre, cùm Eustochium virginem, & deuotam Christo filiam, in cuius consolationem libellus hic cuditur, procul à nobili genere, sola fide & gratia diuitem reliquerit. Carpamus igitur narrandi ordinem. Alij altius repetant, & à cunabulis eius ipsique, vt ita dicam, crepundijs matrem Blæsillam, & Rogatum proferant patrem: quorum altera Scipionum, Gracchorumq; progeniens est: alter per omnes fere Græcias vsque hodie stemmatibus, & diuitijs, ac nobilitate Agamemnonis fertur sanguinem trahere, qui decennali Troiam obsidione deleuit. Nos nihil laudabimus,
Mar. 10. nisi quod proprium est, & de purissimo sanctæ mentis fonte profertur. Quanquam Dominus atque Saluator in euangelio doceat apostolos, sciscitantes quid sibi redditurus sit, qui omnia sua pro nomine eius dimiserunt, centuplum in præsentiarum recepturos, & in futuro vitam æternam. Ex quo intelli-
Matt. 19. gimus, non laudis esse, possidere diuitias, sed pro Christo eas contemnere; non tumere ad honores,

sed

ſed pro Dei fide eos paruipendere. Vere, quod pollicitus eſt ſeruis ſuis & ancillis Saluator, reddidit in præſenti. Nam quæ vnius vrbis contempſit gloriã, totius orbis opinione celebratur. Quam Romæ habitantem, nullus extra Romam nouerat, latentem in Bethlehem & Barbara & Romana terra miratur. *Peregrinatio Hieroſolymitana.* Cuius enim gentis homines ad ſancta loca non veniunt? Quis autem in ſactis locis, præter Paulam, quod plus inter homines miraretur, inuenit? Hæc, ſicut inter multas gemmas pretioſiſſima gemma micat, & iubar ſolis paruos igniculos ſtellarum obruit, & obſcurat: ita cunctorum virtutes & potentias ſua humilitate ſuperauit: minimaque fuit inter omnes: vt omnium maior eſſet: & quanto ſe plus deijciebat, tanto magis à Chriſto ſubleuabatur: latebat, & non latebat: fugiendo gloriam, gloriam merebatur, quę virtutem quaſi vmbra ſequitur, & appetitores ſui deſerens appetit contemptores. Sed quid ago, narrandi ordinem prætermittens? dum in ſingulis teneor, non ſeruo præcepta dicendi. Tali igitur ſtirpe generata, iuncta eſt viro Toxotio, qui Æneæ & Iuliorum altiſſimum ſanguinem trahit: vnde etiam filia eius Chriſti virgo Euſtochium Iulia nuncupatur, & ipſe, Iulius à magno demiſſum nomen Iulo. Et hæc dicimus, non quod habentibus grandia ſint, ſed quod contemnentibus mirabilia. Sæculi homines ſuſpiciunt eos, qui his pollent priuilegijs: nos laudamus, qui pro Saluatore iſta deſpexerint: & mirum in modum, quos habentes paruipendimus, ſi habere noluerint, prædicamus. His inquàm orta maioribus, & fœcunditate ac pudicitia probata, primum viro, deinde propinquis, & totius vrbis teſtimonio, cùm quinque liberos edidiſſet, Bęlſillam, ſuper cuius morte eam Romæ conſolatus ſum: Paulinam, quæ ſanctum & admirabilem virum, & propoſiti & rerum ſuarum Pammachium reliquit hæredem, ad quem ſuper obitu eius paruulum libellum edidimus: Euſtochium,

stochium, quæ nunc in sanctis locis virginitatis & ecclesiæ monile pretiosum est: Ruffinam quæ immaturo funere pium matris animum consternauit: & Toxotium, postquem parere desijt: vt intelligeres eam non diu seruire voluisse officio coniugali sed mariti desiderio, qui marem optabat, liberos edidisse postquam vir mortuus est, ita eum planxit, vt prope ipsa moreretur: ita se conuertit ad Domini seruitutem, vt eius mortem videretur optasse. Quid ergo referam, amplæ & nobilis domus, & quõdam opulentissimę, omnes pene diuitias in pauperes erogatas? quid in cunctos clementissimum animum, & bonitatẽ etiam in eos, quos nunquam viderat, euagantem? quis inopum moriens non illius vestimentis obuolutus est? quis clinicorũ non eius facultatibus sustentatus est? quos curiosissime tota vrbe perquirens, damnum putabat, si quisquam debilis & esuriens cibo sustentaretur alterius. Spoliabat filios, & inter obiurgantes propinquos, maiorem se eis hæreditatẽ, Christi misericordiam, dimittere, loquebatur. Nec diu potuit excelsi apud sæculum generis, & nobilissimæ familiæ visitationes & frequentiam sustinere. Mœrebat honore suo, & ora laudantium declinare ac fugere festinabat: cumque orientis & occidentis episcopos ob quasdam ecclesiarum dissensiones Romam imperiales literæ contraxissent, vidit admirabiles viros, Christique pontifices, Paulinum, Antiochenæ vrbis episcopum: & Epiphanium, Salaminæ Cypri, quæ nunc Constantia dicitur; quorum Epiphanium etiã hospitem habuit: Paulinum, in aliena manentẽ domo quasi proprium humanitate possedit: quorum accensa virtutibus, per momenta patriam deserere cogitabat: non domus non liberorum, non familiæ, non possessionum, non alicuius rei, quæ ad sæculum pertinet, memor, sola, si dici potest, & incomitata ad eremum Antoniorum, atq; Paulorum pergere gestiebat. Tandemque exacta hieme, aperto mari, re-

deua-

deuntibus ad ecclesias suas episcopis, & ipsa voto cũ eis ac desiderio nauigauit. Quid vltra differo? descẽdit ad portum, fratre, cognatis, affinibus, & quod his maius est, liberis prosequentibus, & clementissimam matrem pietate vincere cupientibus. Iam carbasa tendebantur, & remorum ductu nauis in altum protrahebatur. Paruus Toxotius supplices manus tendebat in litore. Ruffina iam nubilis, vt suas expectaret nuptias, tacens fletibus obsecrabat: & tamen illa siccos tendebat ad cœlum oculos, pietatem in filios pietate in Deum superans. Nesciebat se matrem, vt Christi probaret ancillam. Torquebantur viscera, &, quasi à suis membris distraherentur, cum dolore pugnabat: in eo cunctis admirabilior, quod magnam vinceret caritatem. Inter hostium manus & captiuitatis duram necessitatẽ nihil crudelius est, quàm parentes à liberis separari. Hoc contra iura naturæ plena fides patiebatur, imo gaudens animus appetebat, & amorem filiorum maiore in Deum amore contemnens, in sola Eustochio, quæ & propositi, & nauigationis eius comes erat, acquiescebat. Sulcabat interim nauis mare: & cunctis qui cum ea vehebantur litora respicientibus, ipsa auersos tenebat oculos, ne videret, quos sine tormento videre non poterat. Fateor, nulla sic amauit filios, quibus, antequam proficisceretur, cuncta largita est, exhæredans se in terra vt hæreditatem inueniret in cœlo. Delata ad insulam Pontiam, quam, clarissimæ quondam fœminarum, sub Domitiano principe pro confessione nominis Christiani, Flauię Domitillæ nobilitauit exilium, vidensque cellulas, in quibus illa longum martyrium duxerat, sumptis fidei alis, Hierosolymam & sancta loca videre cupiebat. Tardi erant venti, & omnis pigra velocitas. Inter Scyllã, & Charybdim Adriatico se credens pelago, quasi per stagnum venit Methonem: ibiq; refocillato corpusculo, & sale tabentes artus in litore ponens, per

Euse. hist. ecc. 3. l. 14

Malcam,

Maleam, & Cytheram sparsasque per equor Cycladas, & crebris freta concita terris, post Rhodum & Lyciam tandem vidit Cyprum: vbi sancti & venerabilis Epiphanij pedibus prouoluta, decem ab eo diebus retenta est, non in refectionem, vt ille arbitrabatur, sed in opus Dei, vt re comprobatum est. Nã omnia illius regionis lustrans monasteria, prout potuit, refrigeria sumptuũ fratribus dereliquit, quos amor sancti viri de toto orbe illuc conduxerat. Inde breui cursu transfretauit Seleuciã, de qua ascendens Antiochiam sancti confessoris Paulini modicum caritate detenta, media hieme, calente ardore fidei, fœmina nobilis, quæ prius eunuchorum manibus
Peregrinationũ Paulæ narratio portabatur, asello sedens profecta est. Omitto Cœles, Syriæ & Phœnices iter (neque enim hodœporicon eius dispofui scribere) ea tantum loca nominabo, quæ sacris voluminibus continentur, Bæryto Romana colonia, & antiqua vrbe Sydone derelicta, in Sareptæ litore Heliæ est ingressa turriculam: in qua adorato Domino saluatore, per arenas Tyri, in quibus genua Paulus fixit, peruenit ad Coth, quæ nunc Ptolemais dicitur, & per campos Mageddo,
Act. 21. Iosiæ necis conscios, intrauit terram Philistijm. Mi-
2. *Par.* 35. rata ruinas Dor, vrbis quondam potentissimæ, & versa vice Stratonis turrim ab Herode rege Iudææ in honorem Cæsaris Augusti Cæsaream nuncupatam,
Act. 10. in qua Cornelij domum Christi vidit ecclesiam, &
21. Philippi ædiculas, & cubicula quatuor virginum prophetarum: deinde Antipatrida semirutum oppidulum, quod de patris nomine Herodes vocauerat:
Act. 9. & Lyddam versam in Diospolim, Dorcadis atque
Marc. 15 Æneæ resurrectione ac sanitate inclytã. Haud procul
1. *Reg.* 21. ab ea Arimathiam viculum Ioseph, qui Dominum
22. sepeliuit: & Nobe, vrbem quondam sacerdotum,
Ion. 1. nunc tumulum occisorum. Ioppen quoque, fugientis portum Ionæ, & (vt aliquid perstringam de fabulis poetarum) religatę ad saxum Andromedes spe-

ctatri-

ſtatricem. Repetitoq; itinere Nicopolim, quæ prius Emaus vocabatur, apud quam in fractione panis cognitus Dominus, Cleophæ domum in eccleſiam dedicauit. Atque inde proficiſcens, aſcendit Bethoron *Luc. 24.*
inferiorem & ſuperiorem, vrbes à Salomone conditas, ſed varia poſtea bellorum tempeſtate deletas, *2. Par. 8.*
ad dexterâ aſpiciens Haialon, & Gabaon, vbi Ieſus, *Ioſ. 9. 10.*
filius Naue contra quinque reges dimicas ſoli imperauit, & lunæ: & Gabaonitas ob dolos & inſidias fœderis impetrati, in aquarios lignarioſque damnauit. In Gabaon, vrbe vſque ad ſolum diruta, paululum ſubſtitit, recordata peccati eius, & concubinæ *Iud. 19. 20.*
in fruſta diuiſæ:, & tribus Beniamin trecentos viros propter Paulum apoſtolum reſeruatos. Quid diu moror? Ad læuam mauſolæo Helenæ derelicto, quæ Abdiabenorum regina in fame populum frumento iuuerat, ingreſſa eſt Hieroſolymam, vrbem trinominem, Iebus, Salem, Hieruſalem, quæ ab Helio poſtea Hadriano de ruinis, & cineribus ciuitatis in Heliam ſuſcitata eſt. Cumque proconſul Palæſtinæ, qui familiam eius optimè nouerat, præmiſſis, apparitoribus iuſſiſſet parari prætorium, elegit humilem cellulam, & cuncta loca tanto ardore ac ſtudio circumiuit, vt, niſi ad reliqua feſtinaret, à primis non poſſet abduci; proſtrataque ante crucem, quaſi pendentē Dominum cerneret, adorabat. Ingreſſa ſepulchrum, reſurrectionis oſculabatur lapidem, quem ab oſtio monumenti amouerat angelus: & ipſum corporis locum, in quo Dominus iacuerat, quaſi ſitiens deſideratas aquas, fideli ore lambebat. Quid ibi lacrymarum, quantum gemituum, quid doloris effunderit, teſtis eſt cuncta Hieroſolyma, teſtis eſt ipſe Dominus *Matth. 28*
quem rogabat. Inde egrediens aſcendit Sion, quæ in arcem vel ſpeculum vertitur. Hanc vrbem quondam expugnauit & reædificauit Dauid. De expugnata ſcribitur: Væ tibi ciuitas Ariel, id eſt, leo Dei: *2. Reg. 5.*
& quondam fortiſſima, quam expugnauit Dauid. Et *Eſa. 29.*
de

Ioſeph, lib. 20. ant. 3. Euſe. hiſt. lib. 2. 11. Zon. in Hadr.

Proſtrauit ſe Paula ante crucē Dñi atque illā adorauit.

de ea, quæ ædificata est, dictum est: Fundamenta eius
Psal. 86. in montibus sanctis, diligit Dominus portas Sion, super omnia tabernacula Iacob. Non eas portas, quas hodie cernimus in fauillam & cinerem dissolutas, sed portas quibus non præualet infernus, & per
Matth. 16 quas credentium ad Christum ingreditur multitudo. Ostendebatur illi columna, Ecclesiæ porticum sustinens, infecta cruore Domini, ad quam vinctus ducitur & flagellatur. Monstrabatur locus, vbi super centum viginti credentium animas Spiritus sanctus
Act. 2. descendisset, vt Iohelis vaticinium compleretur.
Iohel. 1. Deinde pro facultatula sua pauperibus atque cōseruis pecunia distributa, perrexit Bethlehem, & in dextera parte itineris stetit ad sepulcrum Rachel in quo mater Beniamin, non, vt vocauerat moriens
Genes. 37. Benoni, hoc est, filius doloris mei, sed, vt pater prophetauit in spiritu, filium dextræ procreauit. Atque inde Bethlehem ingressa, & in specum Saluatoris introiens, postquā vidit sacrum virginis diuersorium, & stabulum in quo agnouit bos possessorem suum,
Esa. 1. 32. & asinus præsepe Domini sui, vt illud impleretur, quod in eodem propheta scriptum est: Beatus, qui seminat super aquas, vbi bos & asinus calcant: me audiente iurabat, cernere se oculis fidei infantē pannis inuolutum, vagientem in præsepe Dominum,
Luc. 2. Magos adorantes, stellam fulgentem desuper, matrē
Matth. 2. virginem, nutricium sedulum, pastores nocte venientes, vt viderent verbum, quod factum erat, &
Ioan. 1. iam tunc euangelistæ Ioānis principium dedicarent: In principio erat verbum, & verbum caro factū est. Paruulos interfectos, Herodem sæuientem, Ioseph & Mariam fugientes in Ægyptum. Mixtisque gaudio lacrymis, loquebatur: Salue Bethlehem, domus panis, in qua natus est ille panis, qui de cœlo descen-
I. frugifera dit. Salue Ephrata regio vberrima, atque καρποφορε
Ioan. 6. cuius fertilitas Deus est: De te quondam Michæas
Mich. 5. vaticinatus est. Et tu Bethlehem domus Ephrata,

non

non minima es in millibus Iuda. Ex te mihi egredietur, qui sit princeps in Israel, & egressus eius ab initio à diebus æternitatis. Propterea dabis eos vsq; ad tempus parientis. Pariet, & reliquiæ fratrum eius conuertentur ad filios Israel. In te enim natus est princeps, qui ante luciferum genitus est, cuius de patre natiuitas omnem excedit ætatem. Et tandiu in te Dauidici generis origo permansit, donec virgo pareret, & reliquiæ populi credentis in Christũ conuerterentur ad filios Israel, & liberè prædicarent. Vobis oportebat primũ loqui verbum Dei: sed quoniam repulistis illud, & indignos vos iudicastis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes. Dixerat enim Deus: Non veni nisi ad oues perditas domus Israel. Et eo tempore Iacob super eo verba completa sunt: Non deficiet princeps ex Iuda & dux de femoribus eius; donec veniat, cui repositum est, & ipse erit expectatio gentium. Bene Dauid iurabat, bene vota faciebat, dicens: Si introiero in tabernaculum domus meæ, si ascẽdero in lectũ strati mei: si dedero sõnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, & requiem tẽporibus meis, donec inueniam locum Domino, tabernaculum Deo Iacob. Et statim, quid desideraret exposuit, atque oculis prophetalibus, quem nos venisse iam credimus, ille venturum esse cernebat. Ecce audiuimus eum in Ephrata, inuenimus eum in campis siluæ. Vau quippe sermo Hebraicus, vt te docente didici, non Mariã matrem Domini, hoc est, αὐτὴν, sed ipsum, id est, αὐτὸν, significat. Vnde loquitur confidenter: Introibimus in tabernaculum eius, adorabimus in loco vbi steterũt pedes eius. Et ego misera, atque peccatrix, digna sum iudicata deosculari præsepe, in quo Dominus paruulus vagijt: orare in spelunca, in qua virgo puerpera Dominum fudit infantem? Hæc requies mea, quia Domini mei patria est: hic habitabo, quoniam Saluator elegit eam. Paraui lucernam Christo

Rom. 9.
Psal. 109.
Act. 13.
Matth. 15
Genes. 49
Psal. 131.

meo, anima mea illi viuet, & semen meum seruiet
Gen. 35. ipsi. Haud procul inde descendit ad turrim Ader, id
est, gregis, iuxta quam Iacob pauit greges suos, &
pastores nocte vigilantes audire meruerunt: Gloria
Luc. 2. in excelsis Deo, & super terram pax hominibus bonæ
voluntatis. Dumque seruant oues, inuenerunt agnũ
Dei puro & mundissimo vellere, quod in ariditate
totius terræ cœlesti rore cõplutum est, & cuius sanguis
Iud. 6. guis tulit peccata mundi, & exterminatorem Ægy-
Exod. 12. pti, litus in postibus fugauit. Statimq; concito gra-
du, cœpit per viam veterem pergere, quæ ducit Ga-
zam, ad potentiam, vel ad diuitias Dei & tacita secũ
Act. 8. voluere, quo modo Eunuchus Æthiops gentium
populos præfigurans, mutauerit pellem suam: &
dum vetus relegit instrumentum, fontẽ reperit euan
gelij. Atque inde ad dexteram, transita Bethsur, ve-
nit Escol, quæ in botrum vertitur. Vnde in testimo-
nium terræ fertilissimæ, & in typum eius qui dicit:
Esaye, 63. Torcular calcaui solus, & de gentibus nõ est vir me-
Ios. 2 cum: exploratores botrum miræ magnitudinis por-
Genes. 18. tauerunt. Nec post longum spatium intrauit Saræ
Ioan. 8. cellulas, videns incunabula Isaac, & vestigia quer-
Ios. 14. 15. cus Abraham, sub qua vidit diem Christi, & lætatus
Iud. 1. 4 est. Atque inde consurgens, ascendit Chebron: hæc
est Cariatharbe, id est, oppidum virorum quatuor
Abraham, Isaac, Iacob, & Adam magni, quem ibi
Ios. 13. conditum, iuxta librum Iesu Naue, Hebræi autumãt:
Iud. 2. licet pleriq; Caleb quartum putent, cuius ex latere
memoria monstratur. His inspectis, noluit pergere
ad Cariathsephor, id est, viculum literarum: quia
contemnens occidentem literam, repererat spiritum
viuificantem. Magisque mirabatur superiores &
inferiores aquas, quas Othoniel filius Iephonæ Ke-
naz pro australi terra & arida possessione susceperat:
& quarum ductu siccos prioris instrumenti agros fa-
ciebat irriguos; vt redemptionem veterum peccato-
rum in aquis baptismi reperiret. Altera die, orto
iam

iam sole, stetit in supercilio Caphar Barucha, id est, villæ benedictionis: quem ad locum Abraham Dominum persecutus est. Vnde latam despiciens solitudinem, ac terram quondam Sodomæ, & Gomorræ, Adamæ, & Seboim, contemplata est balsami vineas in Engaddi, & Segor viticulam constratam quę prius Bala vocabatur: & in Zoaram, id est, paruulã, Syro sermone translata est. Recordabatur speluncæ Lot, & versã in lacrymas, virgines socias admonebat, cauendum esse vinum, in quo est luxuria, cuius opus Moabitæ sunt, & Ammonitæ. Diu hæreo in meridie, vbi sponsa cubantem reperit sponsum, & Ioseph inebriatus est cum fratribus suis. Reuertar Hierosolymam, & per Thecuam atque Amos rutilantem montis Olmeti lucem aspiciam, de quo Saluator ascendit ad patrem. In quo per annos singulos vacca russa in holocaustum Domino cremabatur, & cuius cinis expiabat populum Israel: in quo, iuxta Ezechielem, Cherubim de templo transmigrantes, ecclesiam Domini fundauerunt. Post ingressa sepulchrum Lazari, Mariæ & Marthæ vidit hospitium, & Bethphage villam sacerdotalium maxillarum, & locum, in quo pullus lasciuiens gentium, Dei frena suscepit, apostolorumque stratus vestibus mollia terga præbuit ad sedendum. Rectoque itinere descendebat Hiericho, recogitans illum de euangelio vulneratum, ac sacerdotibus & leuitis, mentis feritate prætereuntibus, clementiam Samaritæ, id est custodis, qui seminecem suo iumento impositum, ad stabulũ ecclesiæ deportauit. Et locum Adomim, quod interpretatur sanguinum, quia multus in eo sanguis crebris latronum fundebatur incursibus. Et arborẽ sycomorum Zachæi, id est, bona pœnitentiæ opera, quibus cruenta dudum, & noxia rapinis, peccata calcabat: excelsumque Dominum de excelso virtutum intuebatur. Et iuxta viam cæcorum loca, qui receptis luminibus vtriusque populi credentis, in Domi-

Genes. 18. *Esay. 15.* *Vitulã consternantem habeat alij codices.* *Genes. 19.* *Cant. 1.* *Genes. 43.* *Act. 5.* *Num. 19.* *Ezec. 10.* *Matth. 21.* *Luc. 18.* *Luc. 6.* *Luc. 9.* *Matth. 9.*

uum sacramenta præmiserant. Ingressa Hiericho, vidit vrbem, quam fundauit Hiel in Abiram primogenito suo, & cuius portas posuit in Segub nouissimo
3. Reg. 16. filiorum. Intuita est castra Galgalæ, & aceruum præ-
Ios. 5. 6. putiorum, & secundæ circumcisionis mysterium: & duodecim lapides, qui de Iordanis illuc translati alueo duodecim apostolorū fundamenta firmauerant: & fontem quondam legis amarissimum, & sterilem, quem verus Helisæus sua condiuit sapientia, & in dulcorem vbertatemque conuertit. Vix nox transie-
4. Reg. 2. rat, feruentissimo æstu venit ad Iordanem: Stetit in ripa fluminis: &, orto sole solis iustitiæ recordata est, quomodo in medio amnis alueo sicca sacerdotes posuerint vestigia; & ad Heliæ & Helisæi imperiū; stantibus ex vtraque parte aquis, iter vnda præbue-
Ios. 3. rit, pollutasque diluuio aquas, & totius humani ge-
4. Reg. 2. neris interfectione maculatas, suo Dominus munda-
Ios. 7. uerit baptismate. Longum est, si velim de valle Achor dicere. id est, tumultus atque turbarum, in
Genes. 28. qua furtum, & auaritia cōdemnata est: & de Bethel
Zach. 3. domo Dei, in qua super nudam humum nudus & pauper dormiuit Iacob: & posito subter caput lapide, qui in Zacharia septem oculos habere describitur, & in Esaia lapis dicitur angularis, vidit scalam
Isa. 28. vsque ad cœlum tendentem, in qua Dominus desuper innitebatur, ascendentibus porrigens manum, & negligentes de sublimi præcipitans. Sepulchra quoque in monte Ephraim Iesu filij Naue, & Eleazari filij Aaron sacerdotis, e regione venerata est: quorum alter conditus est in Tamnathsare à septentrionali parte montis Gaas, alter in Gabaa, filij sui Phinees: satisque mirata est, quod distributor possessionum sibi montana & aspera delegisset. Quid narrem Silo, in quo altare dirutum hodieque monstratur & raptum Sabinarum à Romulo tribus Benia-
Iud. 21. mitica præcurrit? Transiuit Sichem, non, vt plerique errantes legunt, Sichar, quæ nunc Neapolis appellatur;

tur, & ex latere montis Garizim extructam circa puteum Iacob intrauit ecclesiam: super quo residens Dominus, sitiensque & esuriens, Samaritanæ fide satiatus est: quæ quinque Mosaicorum voluminum viris, sextoque, quem se habere iactabat, errore Dosithei derelicto, verum Messiam, & verum reperit Saluatorem. Atque inde diuertens, vidit duodecim patriarcharum sepulcra, & Sebasten, id est, Samariam, quæ in honorẽ Augusti ab Herode Græco sermone Augusta est nominata. Ibi siti sunt Helisæus, & Abdias propheta: &, quo maior inter natos mulierum non fuit, Ioannes Baptista. Vbi multis intremuit consternata mirabilibus: namque cernebat varijs dæmones rugire cruciatibus, & ante sepulchra sanctorum vlulare homines more luporum, vocibus latrare canum, fremere leonum, sibilare serpentum, mugire taurorum, alios rotare caput, & post tergũ terram vertice tangere, suspensisque pede fœminis, vestes defluere in faciem, miserebatur omnium: &, per singulos effusis lacrymis, Christi clementiam deprecabatur. Et sicut erat inualida, ascendit pedibus montem: in cuius duabus speluncis, persecutionis & famis tempore, Abdias propheta centum prophetas aluit pane & aqua. Inde cito itinere percurrit Nazareth, nutriculam Domini, Chanaan, & Capharnaum, signorum eius familiares: locum Tyberiadis, nauigante Domino sanctificatum: & solitudinẽ, in qua multa populorũ millia paucis saturata sunt panibus, & de reliquijs vescentium repleti sunt cophini duodecim tribuum Israel: Scandebat montem Thabor, in quo transfiguratus est Dominus. Aspiciebat procul montes Hermon & Hermonium, & campos latissimos Galilææ, in quibus Sisara & omnis exercitus eius, Barach vincente, prostratus est. Torrens Cison, qui mediam planitiem diuidebat, & oppidum iuxta Naim, in quo viduæ suscitatus est filius, monstrabatur. Dies me prius, quàm sermo deficiet,

Ioan. 4.

Ad sepulcra sanctorum prophetarum dæmones torquere vidit Paula.

3. Reg. 18.
Matth. [illegible]
Luc. 4.
Ioan. 6.

Matth. 17.
Iud. 4.
Luc. 7.

sciet, si voluero cuncta percurrere, quæ Paula venerabilis fide incredibili peruagata est. Transibo ad Ægyptum, & inter Sochoth atque fontem Sampson, quem de molari maxillæ dente produxit, subsistam parumper, & arentia ora colluam, vt refocillatus videam Morasthim, sepulchrum quondam Micheæ prophetæ, nunc ecclesiam. Et ex latere derelinquam Choreos, & Getheos, Maresa, Idumæam, & Lachis: & per arenas mollissimas pergentium vestigia subtrahentes, latamque eremi vastitatem, veniam ad Ægypti fluuium Sior, qui interpretatur, turbidus: & quinque Ægypti transeam ciuitates, quæ loquuntur lingua Chananitide, & terram Gessen, & campos Tanneos, in quibus fecit Deus mirabilia. Et vrbem No, quæ postea versa est in Alexandriam: & oppidū Domini Nitriam, in quo purissimo virtutū nitro sordes lauantur quotidie plurimorum. Quod cùm vidisset, occurrente sibi sancto & venerabili episcopo Isidoro confessore, & turbis innumerabilibus monachorum, ex quibus multos sacerdotalis & leuiticus sublimabat gradus, lætabatur quidem ad gloriam Domini, sed se indignam tanto honore fatebatur. Quid ego narrem Macarios, Arsenios, Serapionas, & reliqua columnarum Christi nomina? Cuius non intrauit cellulam? quorum pedibus non aduoluta est? Per singulos sanctos Christum se videre credebat, & quidquid in illos contulerat, in Dominum se contulisse lætabatur. Mirus ardor, & vix in fœmina credibilis fortitudo. Oblita sexus & fragilitatis corporeæ, inter tot millia monachorū cum puellis suis habitare cupiebat: & forsitan cunctis eam suscipientibus impetrasset, ni maius sanctorum locorum retraxisset desiderium. Atque propter feruentissimos æstus, de Pelusio Maiomam nauigatione perueniens tanta velocitate reuersa est, vt auem putares. Nec multo post in sancta Bethlehem mansura perpetuò, angusto per triennium mansit hospitiolo, donec ex-

struerct

trueret cellulas ac monasteria, & diuersorum peregrinorum iuxta viam conderet mansiones, in quæ Maria & Ioseph hospitium non inuenerant. Hucusque iter eius descriptum sit, quod cum multis virginibus, & filia comite peragrauit. Nunc virtus latius describatur, quæ ipsius propria est, & in qua exponenda, Deo iudice ac teste profiteor, me nihil addere, nihil in maius attollere more laudantium: sed, ne rerum excedam fidem, multa detrahere, & ne apud detractores, & genuino me semper dente rodentes fingere puter, & cornicem Æsopi alienis coloribus adornare. Quæ prima Christianorum virtus est, tanta se humilitate deiecit, vt qui eam non vidisset, & pro celebritate nominis videre gestisset, ipsam esse non crederet, sed ancillularum vltimam. Et cũ frequentibus choris virginum cingeretur, & veste, & voce, & habitu, & incessu minima omnium erat. Nunquam post viri mortem vsque ad diem dormitionis suæ cum vllo comedit viro, quamuis eum sanctũ & in pontificali sciret culmine constitutum. Balneas nisi periclitans, non adiit. Mollia, etiam in grauissima febre, lectuli strata non habuit; sed super durissimam humum, stratis ciliciolis quiescebat: si tamen illa quies dicenda est, iugibus pene orationibus dies noctesque iungebat: illud implens de psalterio: Lauabo per singulas noctes lectum meum: lacrymis meis stratum meum rigabo. In qua fontes crederes lacrymarum: ita leuia peccata plangebat, vt illam grauissimorum criminum crederes ream. Cumque à nobis crebrius moneretur, vt parceret oculis, & nos seruaret Euangelicæ lectioni, aiebat. Turpanda est facies, quã contra Dei præceptũ purpurisso, & cerussa, & stibio sæpe depinxi. Affligendum corpus, quod multis vacauit delicijs. Longus risus perpeti compensandus est fletu. Mollia linteamina, & serica pretiosissima, easprate cilicij commutanda. Quæ viro, & sæculo placui, nunc Christo placere desidero.

Si inter tales tantasque virtutes castitatem in illa voluero prędicare, superfluus videar: in qua, etiam cùm sæcularis esset, omnium Romæ matronarum exemplum fuit: quæ ita se gessit, vt nunquam de illa etiam maledicorum quidquam auderet fama confingere. Nihil animo eius clementius, nihil erga humiles blādius fuit. Non appetebat potentes: nec tamē superbos & gloriolam quærentes, fastidio despiciebat. Si pauperem videbat, sustentabat: si diuitem, ad benefaciendum hortabatur. Liberalitas sola excedebat modum. Et vsuras tribuens, versuram quoque sæpius faciebat, vt nulli stipem rogantium denegaret. Fateor errorem meum: cúm in largiendo esset profusior, arguebam, illud proferens de Apostolo: Non vt

2. Cor. 8.

alijs refrigerium, vobis autem tribulatio: sed ex qualitate in hoc tempore, vt vestra abundantia sit ad illorum inopiam, & illorum abundantia sit ad vestram inopiam. Et hoc de Euangelio Saluatoris:

Luc. 3.

Qui habet duas tunicas, det alteram non habenti. Et prouidendum esse, ne, quod libenter faceret, semper facere non posset: multaque huiuscemodi quæ illa mira verecūdia, & sermone parcissimo dissoluebat, testem inuocans Deum, se pro illius nomine cuncta facere: & hoc habere voti, vt mendicans ipsa

Liberalitas Paulæ erga pauperes.

moreretur: vt vnum nummum filiæ non dimitteret, & in funere suo aliena sindone inuolueretur. Ad extremum inferebat: Ego, si petiero multos inueniam, qui mihi tribuant: iste mendicans si a me non acceperit, quæ ei possum etiā de alieno tribuere, & mortuus fuerit: à quo eius anima requiretur? Ego cautiorem in re familiari esse cupiebam: sed illa ardentior fide, toto Saluatori animo iungebatur: & pauperem Dominū pauper spiritu sequebatur, red-

Matth.

dens ei quod acceperat, pauper pro ipso effecta. Denique consecuta est, quod optabat: & in grandi ære alieno filiam dereliquit: quod hucusque debens, nō suis viribus, sed Christi se confidit misericordia reddituram.

dituram. Solent plæreq; matronarum buccinatoribus suis dona conferre, & in paucos largitate profusa, manum à ceteris retrahere: quo illa omnino carebat vitio: ita enim singulis suam pecuniam diuidebat, vt singulis necessarium erat, non ad luxuriã, sed ad necessitatem, nemo ab ea pauperum vacuus reuersus est: quod obtinebat non diuitiarum magnitudine, sed prudentia dispensandi, illud semper replicans: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Et: Sicut aqua extinguit ignẽ, ita eleemosyna extinguit peccatum. Et: Facite vobis amicos de iniquo mammona, qui vos recipiant in æterna tabernacula. Et: Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Et: Verba Danielis, regem Nabuchodonosor monentis, vt eleemosynis redimeret peccata sua. Nolebat in his lapidibus pecuniam effundere, qui cum terra & sæculo transituri sunt, sed in viuis lapidibus qui voluuntur super terram, de quibus, in Apocalypsi Ioannis, ciuitas magni regis extruitur: quos in saphirum, & smaragdum, & iaspidem, & ceteras gemmas esse vertendos, scriptura commemorat. Verum hæc possunt esse communia cum multis: & scit diabolus, non summo virtutum culmine posita. Vnde loquitur ad Dominum. Post amissam Iob substantiam, post euersam domum, post liberos interfectos, corium pro corio, & omnia, quæ habuerit homo, dabit pro anima sua: sed extende manum tuam, & tange ossa eius & carnes, nisi in faciem benedixerit tibi. Scimus plerosque dedisse eleemosynam, sed de proprio corpore nihil dedisse: porrexisse egentibus manum, sed carnis voluptate superatos: dealbasse ea, quæ foris erãt, & intus plenos fuisse ossibus mortuorum. At non Paula talis: quæ tantæ continentiæ fuit, vt prope mensuram excederet, & debilitatem corporis nimijs ieiunijs ac labore contraheret: quæ, exceptis diebus festis, vix oleum in cibo caperet: vt ex hoc vno æstimetur,

Matth. 5. *Eccle. 3.* *Luc. 16.* *Luc. 11.* *Dan. 4.* *Apoc. 21.* *Esa. 54.* *Iob. 2.* *Matth. 13.*

metur, quid de vino & liquamine, piscibus, & lacte, & melle, & ouis, & reliquis, quæ gustui suauia sunt, iudicarit: in quibus sumendis quidam se abstinentissimos putant: & si his ventrem ingurgitauerint, tutam pudicitiam suspicantur. Semper quidem virtutes sequitur inuidia, feriuntque summos fulgura mõtes. Nec mirum, si hoc de hominibus loquar, cùm etiam Dominus noster pharisæorum zelo sit crucifixus, & omnes sancti æmulos habuerint: in paradiso quoque serpens fuerit, cuius inuidia mors introiuit in orbem terrarum. Suscitauerat ei Dominus Adad Idumæum, qui eam colaphizaret, ne se extolleret: & quasi quodam stimulo carnis sæpius admonebat, ne magnitudo virtutum altius reperet, & aliarum vitijs, fœminarum se in excelso crederet constitutã, ego aiebam, liuori esse cedendum, & dandum insaniæ locum, quod fecisset Iacob in fratre suo Esau, & Dauid in pertinacissimo inimicorum Saul: quorum alter in Mesopotamiam fugerit, alter se Allophylis tradiderit, malens hostibus, quàm inuidis, subiacere. At illa respondebat: Iuste hæc diceres, si diabolus contra seruos Dei & ancillas non vbique pugnaret, & ad omnia loca fugientes non præcederet: si non sanctorum locorum amore retinerer, & Bethleẽ meam in alia reperire possem parte terrarum: cur enim nõn patientia liuorem superem? cur non humilitate frangam superbiam, & percutienti maxillã offeram alteram? dicente apostolo Paulo: Vincite in bono malum. Nonne apostoli gloriabantur, quãdo pro Domino sunt passi contumeliam? Nonne ipse Saluator humiliauit se formam serui accipiens, & factus est obediẽs patri vsque ad mortem, & mortem crucis, vt nos sua passione saluaret? Iob nisi certasset, & vicisset in prælio, non accepisset coronam iustitiæ, nec audisset á Domino: Putas me aliter locutum tibi, quàm vt appareres iustus? Beati dicuntur in euangelio qui persecutionem patiuntur propter

Sancti æmulos habent. *Sap. 2.* *3. Reg. 11.* *2. Cor. 12.* *Gen. 28.* *Rom. 12.* *Act. 5.* *Philip. 2.* *Iob. 42.* *Matth. 5.*

pter

pter iustitiam. Secura scit conscientia, quod non propter peccata patiamur, & afflictio in sæculo, materia præmiorum est. Si quando procacior fuisset inimicus, & vsque ad verborum iurgia prosilijsset, illud psalterij decantabat: Cùm consisteret aduersum me peccator, obmutui, & silui à bonis: Et rursus: Ego autem quasi surdus non audiebam, & quasi mutus non aperiens os suum. Et factus sum sicut homo non audiens & non habens in ore suo increpationes. *Psalm. 38.* *Psalm. 37.* In tentationibus, Deuteronomij verba voluebat; Tentat vos Dominus Deus vester, vt sciat si diligatis Dominum Deum vestrum de toto corde vestro, & de tota anima vestra; *Deuter. 13* In tribulationibus, & angustijs, Esaiæ replicabat eloquia: Qui ablactati estis à lacte, qui abstracti ab vbere tribulationem super tribulationem expectate spem super spem, adhuc pusillum propter militiam labiorum, propter linguam malignam. *Esai. 28.* Et scripturæ testimonium in consolationem suam edissereb at: Ablactatorum esse, eorum scilicet, qui ad virilem ætatem peruenissent, tribulationem super tribulationem sustinere, vt spem super spem mereantur accipere: Scientes quoniam tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio vero spem, spes autem non confundit. *Rom. 5.* *2. Cor. 4.* Et: Quod si is, qui foris est, homo noster corrumpatur; ille, qui intus est, innouetur: & in præsentiarum leue & momentaneum tribulationis vestræ, æternum gloriæ pondus operatur in vobis: non aspicientibus quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna. Nec longum fore tempus, etiam si humanæ impatientiæ tardum videatur, quin Dei statim videatur auxilium, dicentis: Tempore opportuno exaudiui te, & in die salutis auxiliatus sum tibi. *Esai. 49.* Nec dolosa labia, & linguas iniquorũ esse metuendas, cúm Domino adiutore lætemur, & ipsum debeamus audire per prophetam monentem:

Nolite

Nolite timere opprobria hominum, & blasphemias
Isa.51. eorum ne metueritis: sicut enim vestimentum, sic
comedit eos vermis: & sicut lanam, sic deuorauit
Luc.21. eos tinea. Et: Per patientiam vestram possidebitis
Rom.8. animas vestras. Et: Non sunt condignæ passiones
huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Et alibi: Tribulationem super tribulationem sustinete, vt patienter agamus in omnibus,
Prou.14. quæ accidunt nobis. Patiens enim vir multum prudens. Qui autem pusillanimis est, vehementer insipiens. In langoribus, & crebra infirmitate dicebat: Quando infirmor, tunc fortior sum. Et: Habemus
2.Cor.12. thesaurum istum in vasis fictilibus, donec mortale
2.Cor.4. hoc induat immortalitatem, & corruptiuum hoc vestiatur incorruptione. Et iterum: Sicut superabundant passiones Christi in nobis, ita & per Christum
1.Cor.15. abundat consolatio. Ac deinde: Vt socij passionum
2.Cor.1. estis, sic eritis & consolationis. In mœrore cantabat:
Psalm.41. Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi, salutare vultus mei, & Deus meus. In periculis loquebatur: Qui vult venire post me abneget semetipsum, & tollat crucem suam & sequatur me. Et
Luc.9. iterum: Qui vult animam suam saluam facere, perdet eam. Et: Qui perdiderit animam suam propter me, saluam eam faciet: Quando dispendia rei familiaris, & euersio totius patrimonij nunciabatur, aiebat:
Matth.91. Quid enim prodest homini, si totum mundum lucrifecerit, & animæ suæ damnum habuerit? aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Et, nudus exiui de vtero matris meæ nudus & redeã.
Iob. Sicut Domino placuit, ita factum est. Sit nomen Domini benedictum. Et, illud, Nolite diligere mundum, neque ea, quæ sunt in mundo, quoniam omne, quod in mundo est, desiderium carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ huius: quæ non est ex patre, sed ex mundo, & mundus transit,

sit, & concupiscentia eius. Scio ei scriptas infirmitates grauissimas liberorum, & maximè Toxotij sui quem diligebat plurimum. Cumque illud virtute complesset. Turbata sum, & non sum locuta, in hæc verba prorupit: Qui amat filium, aut filiam plus quam me, non est me dignus. Et orans ad Dominum, loquebatur: Posside Domine filios mortificatorum, qui pro te quotidie mortificant corpora sua. Noui susurronem quendam, (quod genus hominũ perniciosissimum est) quasi beneuolum nunciasse, quod pro nimio feruore virtutum quibusdam videretur insana, & cerebrum illius dicerent confouendum. Cui illa respondit: Theatrum facti sumus mundo & angelis, & hominibus. Et: Nos stulti propter Christum, sed stultum Dei sapientius est hominibus. Vnde & Saluator loquitur ad patrem: Tu scis insipientiam meam. Et iterum: Tanquam prodigium factus sum multis, & tu adiutor fortis, vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum. Quem in Euangelio & propinqui quasi mentis impotem ligare cupiebant, & aduersarij suggillabant, dicentes: Dæmonium habet, & Samaritanus est. Et: In Beelzebub principe dæmoniorũ eijcit dæmonia. Sed nos audiamus Apostolum cohortantem: Hæc est gloria nostra, testimonium conscientiæ nostræ. quoniam in sanctitate, & sinceritate, & in gratia Dei conuersati sumus in mundo, Et Dominum dicentem ad apostolos: Ideo mundus odit vos, quoniam non estis de mundo. Si enim essetis de mundo: amaret vtique mundus quod suum erat. Et ad ipsũ Dominum verba vertebat: Tu nosti cordis abscondita, & hæc omnia venerunt super nos, nec sumus obliti tui, nec inique egimus in testamento tuo: nec auersum est retrorsum cor nostrum. Et propter te mortificati sumus tota die: reputati sumus vt oues occisionis: Sed Dominus auxiliator meus: non timebo quid faciat mihi homo. Legi enim: Fili honora

Psal. 76. Matth. 10. Psal. 78. 1. Cor. 4. 1. Cor. 1. Psalm. 68. 70. & 72. Marc 3. Ioan. 8. Matt. 12. 2. Cor. 1. Ioan. 15. Psalm. 43.

nora

nora Dominum & confortaberis, & extra Dominū
Psal. 117. nullum timueris. His, & talibus testimonijs, quasi armatura Dei, & aduersus omnia quidem vitia, sed
Prouer. 7. præcipuè instruebat se contra inuidiam sæuientem: & patiendo iniurias, furorem rabidi pectoris mitigabat. Denique vsque ad diem mortis & huius patientia, & aliorum zelus omnibus patuit, qui, suum rodit auctorem: & dum æmulum lædere nititur, in semetipsum proprio furore bacchatur. Dicam & de ordine monasterij, quomodo sanctorum continentiam in suum verterit lucrum. Seminabat carnalia, vt meteret spiritualia: dabat terrena, vt cælestia tolleret: breuia concedebat, vt pro his æterna mutaret. Post virorum monasterium, quod viris tradiderat gubernandum, plures virgines, quas è diuersis prouincijs congregarat, tam nobiles, quàm medij & infimi generis, in tres turmas monasteriaq; diuisit, ita duntaxat, vt in opere & in cibo separatæ, psalmodijs & orationibus iungerentur. Post alleluya cantatum, quo signo vocabantur ad collectam, nulli residere licitum erat: sed prima, seu inter primas veniens, ceterarum opperiebatur aduentum, pudore & exemplo ad laborem eas prouocans, non terrore. Manè hora tertia, sexta, nona, vespere, noctis medio, per ordinem psalterium cantabant. Nec licebat cuiquam sororum ignorare psalmos, & non de scripturis sanctis quotidie aliquid discere. Die tantum Dominico ad ecclesiam procedebant, ex cuius habitabant latere, & vnum quodq; agmen matrem propriam sequebatur: atque inde pariter reuertentes, instabant operi distributo, & vel sibi, vel ceteris indumenta faciebant. Si qua erat nobilis, non permittebantur de domo sua habere comitem: ne veterum actuum memor & lasciuientis infantiæ errorem refricaret antiquum, & crebra confabulatione renouaret. Vnus omnium habitus. Linteamine ad tergendas solum manus vtebantur. A viris

Paula virorū & virginum monasteria cōstruxit.

Collecta dicitur oratio quæ fit post populū congregatum.

Paula virgines Deo consecratas ... à ... con-...

viris tanta separatio, vt à spadonibus quoque eas seiungeret, ne vllam daret occasionem linguæ maledicæ, quæ sanctos carpere solita est in solatium delinquendi. Si qua vel tardior veniebat ad psalmos, vel erat in opere pigrior, varijs eam modis aggrediebatur: si erat iracunda, blanditijs: si patiens, correptione: illud Apostoli imitans. Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in spiritu lenitatis, & mansuetudinis? Excepto victu & vestitu, nullam habere quidquam patiebatur, dicente Paulo: Habentes victum & vestitum, his contenti sumus: ne consuetudine plus habendi præberet locum auaritiæ, quæ nullis expletur opibus: & quanto amplius habuerit, plus requirit: & neque copia, neque inopia minuitur. Iurgantes inter se, sermone lenissimo fœderabat. Lasciuientem adolescentularum carnem crebris & duplicatis frangebat ieiunijs, malens eis stomachum dolere, quàm mentem. Si vidisset aliquā comptiorem, contractione frontis, & vultus tristitia arguebat errantem, dicens. Munditiam corporis atque vestitus animæ esse immunditiam: & turpe verbum, atque lasciuium, nunquam de ore virgineo proferendū: quibus signis libidinosus animus ostenditur: & per exteriorem hominem interioris hominis vitia demonstrantur. Quam linguolam, garrulam, ac procacem, rixisque perspexerat delectari, & sæpius commonitam nolle conuerti, inter vltimas & extra conuentum sororum, ad fores triclinij orare faciebat, & separatim cibum capere: vt, quam obiurgatio non correxerat, emendaret pudor. Furtum quasi sacrilegium detestabatur: & quod inter sæculi homines vel leue putatur, vel nihil, hoc in monasterijs grauissimum dicebat esse derelictum. Quid memorem clementiam, & sedulitatem in ægrotantes, quas miris obsequijs, & ministerijs confouebat, cumq; alijs languentibus large præberet omnia, & esum quoq; exhiberet carnium: si quando ipsa ægrotasset,

1. Cor. 4.

1. Tim. 6.

Munditia vestitus, est animæ immunditia.

Furtum in monasterijs grauissimū peccatum.

tasset, sibi nō indulgebat: & in eo inæqualis videbatur, quod in alijs clementiam, in se duritiam commutabat. Nulla iuuenum puellarum, sano, & vegeto corpore, tantæ se dederat continentiæ, quantæ ipsa fracto, & senili, debilitatoque corpusculo. Fateor, in hac re pertinacior fuit, vt sibi non parceret, & nulli cederet admonenti. Referam, quod expertus sum. Mense Iulio feruentissimis æstibus incidit in ardorem febris: & post desperationem cùm Dei misericordia respirasset: & medici persuaderent, ob refectionem corporis vino opus esse tenui, & parco, ne aquam bibens in hydropem verteretur: & ego clam beatum Papam Epiphanium rogarem, vt eam moneret, imo compelleret vinum bibere: illa, vt erat prudens & solertis ingenij, statim sensit insidias: & subridens, meum esse, quod ille diceret, intimauit. Quid plura? cùm beatus pontifex post multa hortamenta exisset foras, quærenti mihi quid egisset respōdit: Tantū profeci, vt seni homini pene persuaserit, ne vinū bibā. Hæc refero, nō quod inconsideranter, & vltra vires sumpta onera probe, monēte scriptura: Super te onus ne leuaueris: sed quod mētis eius ardorem, & desiderium fidelis animæ, ex hac quoque probare velim perseuerantia, decantantis. Sitiuit anima mea in te, quàm multipliciter tibi caro mea. Difficile est modum tenere in omnibus, & vere iuxta philosophorum sententiam μεσότης ἡ ἀρετή, κακία ὑπερβολὴ τελεῖται: idest, modus virtus est, vitiū nimietas reputatur. quod nos vna & breui sententiola exprimere possumus: Ne quid nimis. Quæ in contemptu ciborum tantam habebat pertinaciam: in luctu mitis erat, suorum moribus frangebatur, maxime liberorum, nam & in viri, & filiarum dormitione semper periclitata est. Et cū os stomachumque signaret: & matris dolorem, crucis niteretur impressione lenire: superabatur affectu: & crudelem mentem, parentis viscera consternebāt;

Prou. 13.
Psalm. 62.
Signū crucis.

ani-

animoque vincens fragilitate corporis vincebatur: quam semel languor arripiens, longo tempore possidebat, vt & nobis inquietudinem, & sibi discrimina afferret, in quo illa lætabatur, per momenta commemorans: Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? *Rom.7.* Dicat prudens lector, pro laudibus me vituperationem scribere. Testor Iesum, cui illa seruiuit, & ego seruire cupio, me vtranque in partem nihil fingere, sed quasi Christianum de Christiana, quæ sunt vera, proferre, id est, histo- *1.Tim. 4.* riam scribere, non panegyricum: & illius vitia, aliorum esse virtutes, vitia loquor, secundum animum meum & omnium sororum ac fratrum desiderium, qui illam diligimus, & absentem quærimus. Cæterum illa impleuit cursum, fidemque seruauit, & nunc fruitur corona iustitiæ, sequiturque agnum, quocunque vadit. Saturatur, quia esuriuit, & læta decan- *2.Tim. 4.* tat: Sicut audiuimus, ita & vidimus in ciuitate *Apoc.14.* Domini virtutum, in ciuitate Dei nostri. O beata *Psal.47.* rerum commutatio: fleuit, vt semper rideret: de- *Hier.2.* spexit lacus contritos, vt fontem Dominum reperiret, vestita cilicio est, vt nunc albis vestimentis vteretur, & diceret: Scidisti saccum meum, & induisti me lætitia. Cinerem sicut panem manducabat, & potionem suam cum fletu miscebat, dicens: Fuerunt *Psal.29.* mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, vt in æter- *Psal.101.* num pane angelorum vesceretur & caneret: Gusta- *Psal.33.41* te, & videte quoniam suauis est Dominus, Et: Eru- *Psal.44.* ctauit cor meum verbum bonum, dico ego opera *Esa. 65.* mea regi. Vt Esaiæ, imo Domini per Esaiam in se cerneret verba compleri: Ecce, qui seruiunt mihi, manducabunt, vos autem esurietis. Ecce, qui seruiunt mihi, bibent, vos autem sitietis. Ecce, qui seruiunt mihi, lætabuntur: vos autem confundemini. Ecce, qui seruiunt mihi, exultabunt: vos autem clamabitis ob dolorem cordis, & propter contritionem spiritus vlulabitis. Dixeram, lacus eam sem-

per fugisse contritos, vt fontem Dominum reperiret,
Psalm. 41. vt posset læta cantare: Sicut ceruus desiderat ad fōtes aquarum, ita desiderat anima ad te Deus: Quando veniam, & apparebo ante faciem Dei? Tangam ergo breuiter, quomodo hæreticorum cœnosos deuitauerit lacus, & eos instar, habuerit ethnicorum. Quidam veterator callidus, atque, vt sibi videbatur, doctus, & sciolus. me nesciente cœpit ei proponere quæstiones, & dicere: Quid peccauit infans, vt à dæmone corripiatur? in qua ætate resurrecturi sumus? si in ipsa, qua morimur: ergo nutricibus post resurrectionem opus erit: si in altera, nequaquam erit resurrectio mortuorum, sed tranformatio in alios. Diuersitas quoque sexus maris ac fœminæ erit, aut non erit: si erit, sequentur & nuptiæ, & concubitus, sed & generatio: si non erit, sublata diuersitate sexus eadem corpora non resurgent: aggrauat enim terrena inhabitatio sensum multa cogitan-
Sap. 9.
tem: sed tenuia erunt, & spiritualia, dicente Apostolo: Seminatur corpus animale, surget corpus spiri-
1. Cor. 15. tuale. Ex quibus omnibus probare cupiebat, rationales creaturas ob quædam vitia, & antiqua peccata in corpora esse delapsas, & pro diuersitate & meritis peccatorum, tali vel tali conditione generari: vt vel corporum sanitate gauderent, & parentum diuitijs, ac nobilitate: vel in morbidas carnes, & domos inopum venientes, pœnas pristinorum luerent delictorũ, & præsenti seculo atque corporibus, quasi carcere, clauderentur. Quòd cum audisset, & ad me retulisset, indicans hominem, mihique incubuisset necessitas nequissimæ viperæ ac mortiferæ bestiæ resistendi, de quibus psalmista commemorat, dicēs:
Psal. 73. & 67. Ne tradas bestijs animas confitentium tibi: Et: Increpa Domine bestias calami, qui scribentes iniquitatem, loquuntur contra Dominum mendacium, & eleuant in excelsum os suum: conueni hominem, & orationibus eius quam decipere nitebatur, breui

inter-

interrogatione conclusi, dicens: Vtrum crederet futuram resurrectionem mortuorum, an non? Qui cũ se credere respondisset, intuli: Eadem resurgent corpora, an altera? Cum dixisset, eadem: sciscitatus sum: In eodem sexu, an in altero? Ad interrogata reticenti, & instar colubri huc atque illuc transferẽti caput, ne feriretur, Quia inquam taces, ego mihi pro te respondebo, & consequentia inferam. Si non resurget mulier, vt mulier, neque masculus, vt masculus: non erit resurrectio mortuorum, quia sexus membra habet, membra autem totum corpus efficiunt: si autem sexus & membra non fuerint, vbi erit resurrectio corporum, quæ sine sexu non constant, & membris? Porro si corporum non fuerit resurrectio, nequaquam erit resurrectio mortuorum. Sed & illud, quod de nuptijs obijcis: Si eadem mẽbra fuerint, sequi nuptias, à Saluatore dissoluitur: Erratis nescientes scripturas, neque virtutem Dei. In resurrectione enim mortuorum, non nubent, neque nubentur, sed erunt similes angelorum. Vbi dicitur, non nubent, neque nubentur, sexuum diuersitas demonstratur: nemo enim de lapide, & ligno dicit, non nubent, neque nubentur, quæ naturam nubendi non habent, sed de ijs, qui possint nubere, & gratia Christi ac virtute non nubant. Quod si opposueritis: quomodo ergo erimus similes angelorum, cùm inter angelos non sit masculus, & fœmina? breuiter ausculta. Non substantiam nobis angelorum, sed conuersationem, & beatitudinem Dominus repromittit: quomodo & Ioannes Baptista, antequam decollaretur, angelus appellatus est, & omnes sancti, ac virgines Dei, etiam in isto sæculo vitam in se exprimunt angelorum: quando enim dicitur: Eritis similes angelorum: similitudo promittitur, non natura mutatur. Simulque responde, quomodo illud interpreteris, quod Thomas Domini resurgentis palpauerit manus, & viderit lancea latus

Corpora eadem resurgere.

Matth. 22. *Luc. 20.*

Luc. 7.

eius perforatum? Et Petrus in litore stantem viderit
Ioan. 20. Dominum, & partem assi piscis, ac fauum mellis
21. comedentem: Qui stabat, profecto habebat pedes.
Luc 24. Qui monstrauit latus vulneratum, vtique & ventrem, & pectus habuit, sine quibus non sunt latera ventri & pectori cohærentia. Qui locutus est, lingua & palato ac dentibus loquebatur: sicut enim plectrum cordis, ita lingua illiditur dentibus, & vocalem reddit sonum. Cuius palpatæ sunt manus, consequenter & brachia habuit. Cùm igitur omnia membra habuisse dicatur: necesse est, vt totum corpus habuerit, quod conficitur ex membris, non vtique fœmineum, sed virile, id est, eiusdem sexus, in quo mortuus est. Quod si obtenderis. Ergo & nos post resurrectionem comedemus? Et quomodo clausis ingressus est ianuis, contra naturam pinguium, & & solidorum corporum? Audies. Noli propter cibum, resurrectionis fidem in calumniam trahere. Nam & archisynagogi filiæ resuscitatæ iussit cibum dari, & Lazarus quatriduanus mortuus, cum ipso scribitur inisse conuiuium, ne resurrectio eorum phantasma putaretur. Sin autem clausis ingressus est ianuis: & iccirco spirituale & aerium corpus niteris approbare: ergo & antequam pateretur, quia contra naturam grauiorum corporum super mare ambulauit, spirituale corpus habuit. Et apostolus Petrus, qui & ipse super aquas pendulo incessit gradu, spirituale corpus habuisse credendus est, cùm potentia magis & virtus ostendatur Dei, quando fit aliquid contra naturam. Et vt scias, in signorum magnitudine non naturæ mutationem, sed Dei omnipotentiam demonstrari: Qui ambulabat fide, cœpit infidelitate mergi, nisi eũ manus Domini subleuasset, dicentis: Modicæ fidei, quare dubitasti? Miror autem te obdurare frontem, loquente Domino, infer digitum tuum huc, & tange manus meas: &
20. porrige manum tuam, & mitte in latus meum: & noli

Christus post resurrectionem cōtra corporũ naturã ianuis clausis est ingressus.

Ioan 20.
Marc. 5.
Ioan. 12.
Matth. 14.

noli esse incredulus, sed fidelis. Et alibi: Videte manus meas, & pedes meos, quia ipse ego sum: Palpate, & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Et cùm hoc dixisset, ostendit eis manus & pedes. Ossa audis, & carnem, & pedes, & manus: & globos mihi Stoicorum, atque aeria quædam deliramenta confingis. Porro si quæris, cur infans à dæmone corripiatur, qui peccata non habuit, aut in qua ætate resurrecturi simus, cũ diuersa ætate moriamur: ingratis suscipies, Iudicia Dei abyssus multa. Et: O altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quã inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Quis enim cognouit sensum Domini? aut quis consiliarius eius fuit? Ætatum autem diuersitas non mutat corporum veritatem: cùm enim corpora quotidie nostra fluant, & aut crescant, aut decrescant: ergo tot erimus homines, quot quotidie cõmutamur: aut alius fui, cùm decem annorum essem: alius, cùm triginta: alius, cùm quinquaginta: alius, cùm iam toto cano capite sum? Igitur iuxta ecclesiarum traditiones, & apostolum Paulum, illud est respondendum: quod in virum perfectum, & in mensuram ætatis plenitudinis Christi resurrecturi sumus, in qua & Adam Iudæi conditum autumant: & Dominũ saluatorem legimus surrexisse: & multa, quæ de vtroque testamento in suffocationem hæretici protuli. Ex quo die ita cœpit hominem detestari, & omnes, qui eiusdem dogmatis erant, vt eos voce publica hostes Domini proclamaret. Et hæc dixi, non vt breuiter hæresim confutarem, cui multis voluminibus respõdendum esset: sed vt fidem tantæ fœminæ ostenderem, quæ maluit inimicitias hominum subire perpetuas, quàm Dei offensam amicitijs noxijs prouocare. Dicam ergo, vt cœperam: nihil ingenio eius docilius fuit.

Luc. 24. *Psal. 35.* *Rom. 11.* *Eph. 4.* *Qua ætate resurgẽt homines.* *Paula hæreticorum amicitias reiicit.*

Tarda erat ad loquendum, velox ad audiendum,

 memor

memor illus præcepti. Audi Israel, & tace. Scripturas sãctas tenebat memoriter. Et cũ amaret historiam, & hoc veritatis diceret fundamentum: magis tamen sequebatur intelligentiam spiritualem, & hoc culmine ædificationem animæ protegebat. Denique compulit me, vt vetus, & nouum instrumentum cum filia, me disserente, perlegeret: quod propter verecundiam negans, propter assiduitatem tamen, & crebras postulationes eius præstiti, vt docerem quod didiceram, non à meipso, id est, à præsumptione, pessimo præceptore, sed ab illustribus ecclesiæ viris. Sicubi hæsitabam, & nescire me ingenue confitebar, nequaquam mihi volebat acquiescere: sed iugi interrogatione cogebat, vt è multis varijsque sententijs, quæ mihi videretur probabilior indicarem. Loquar & aliud, quod forsitan æmulis videatur incredibile. Hebræam linguã, quam ego ab adolescentia multo labore ac sudore ex parte didici, & infatigabili meditatione non desero, ne ipse ab ea deserar, discere voluit, & consecuta est: ita vt psalmos Hebraice caneret, & sermonem absque vlla Latinæ linguæ proprietate personaret: quod quidem vsque hodie in sancta filia eius Eustochio cernimus: quę ita semper adhæsit matri, & eius obediuit imperijs, vt nunquam absque ea cubaret, nunquam procederet, nunquam cibum caperet, ne vnum quidem nummum haberet potestatis suæ, sed & paternam, & maternam substantiolam à matre distribui pauperibus lætaretur: & pietatẽ in parentem, hæreditatem maximam & diuitias crederet. Non debeo silentio præterire, quãto exultauerit gaudio, quod Paulam, neptem suam, ex Læta & Toxotio genitam, imo voto & futuræ virginitatis repromissione conceptam, audierat in cunis, & crepitaculis balbutiente lingua, alleluia cantare, auiæque & amitæ nomina dimidiatis verbis frangere. In hoc solo patriæ desiderium habuit, vt filium, nurum, neptem renun-

Historia, fundamentũ veritatẽ.

renunciasse sæculo, & Christo seruire cognosceret, quod & impetrauit ex parte: nam neptis Christi flāmeo reseruatur: nurus æternæ se tradens pudicitiæ, socrus opera, fide, & eleemosynis sequitur, & Romæ conatus exprimere, quod Hierosolymis illa compleuit. Quid agimus anima? cur ad mortem eius venire formidas? Iamdudū prolixior liber cuditur, dum timemus ad vltima peruenire, quasi tacentibus nobis, & in laudibus illius occupatis, differri possit occubitus. Hucusque prosperis nauigauimus ventis, & crispantia maris æquora labens carina sulcauit: nunc in scopulos incurrit oratio, & tumentibus fluctuū motibus, præsens vtrique nostrum intētatur naufragium, ita vt cogamur dicere: Præceptor saluos nos fac, perimus. Et illud: Exurge, vt quid obdormis Domine? *Luc. 8.* *Psal 43.*
Quis enim possit siccis oculis Paulam narrare morientem? Incidit in grauissimā valetudinem: imo, quod optabat, inuenit, vt nos desereret, & plenius Domino iungeretur. In quo languore, Eustochij filiæ probata semper in matre pietas, magis ab omnibus comprobata est: ipsa assidere lectulo, flabellum tenere, sustentare caput, puluillum supponere, fricare pedes, manu stomachum confouere, mollia strata cōponere, aquam calidam temperare, mappulam apponere, omnium ancillarum præuenire officia, & quidquid alia fecisset, de sua mercede putare subtractum: quibus illa precibus, quibus lamentis & gemitu inter iacentem matrem & specum Domini discurrit, ne priuaretur tanto contubernio, ne illa absente viueret, vt eodem feretro portaretur? Sed o mortalium fragilis, & caduca natura: &, nisi Christi fides nos extollat ad cœlum, & æternitas animæ promittatur, cum bestijs ac iumentis corporum vna conditio est: idem occubitus iusto & impio, bono & malo, mundo ac immundo, sacrificanti & non sacrificanti: sicut bonus, ita & qui peccat. sicut qui iurat, ita & is, qui iuramentū metuit, similiter & homines, *Pietas Eustochij in Paulam.*

& iumenta in fauillã & cinerem dissoluuntur. Quid diu immoror, & dolorẽ meum differendo facio longiorem? Sentiebat prudentissima fœminarum adesse mortem, &, frigente alia parte corporis atque membrorum, solum animæ teporem in sacro pectore palpitare: & nihilominus, quasi ad suos pergeret, alienosq; desereret, illos versiculos susurrabat: Domine, dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Et: Quàm dilecta tabernacula
Psal. 25. tua Domine virtutum: concupiscit & deficit anima
Psal. 83. mea in atria Domini. Et: Elegi abiecta esse in domo Dei mei, magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum. Cumque à me interrogaretur, cur taceret, cur nollet respondere, an doleret aliquid? Græco sermone respondit, nihil se habere molestiæ, sed omnia quieta & tranquilla perspicere. Post hæc obmutuit, & clausis oculis, quasi iam mortalia despiceret, vsque ad expirationem animæ eosdem repetebat versiculos: vt, quod dicebat, vix audire possemus, digitumque ad os tenens, crucis signum pingebat in labijs. Defecerat spiritus, & anhelabat in mortem: animaque erumpere gestiens, ipsum stridorem, quo mortalium vita finitur, in laudes Domini conuertebat. Aderant Hierosolymorum & aliarum vrbiũ Episcopi, & sacerdotum inferioris gradus, ac leuitarum innumerabilis multitudo, omne monasterium, virginum & monachorũ chori repleuerant. Statimque vt audiuit sponsum vocantem: Surge, veni pro-
Obitus Paulæ narratio.
Cant. 2. xima mea, speciosa mea, columba mea: Quoniam ecce hiems transijt, & recessit, pluuia abijt sibi: Læta
Psal. 26. respondit: Flores visi sunt in terra, tempus sectionis aduenit. Et: Credo videre bona Domini in terra viuentium. Et hinc non vlulatus, non planctus, vt inter sæculi homines fieri solet, sed psalmorum linguis diuersis examina concrepabant. Translataque
Pompa funebris. episcoporum manibus, & ceruicem feretro subijcientibus, cùm alij pontifices lampadas cereosque præferrent,

ferrent, alij choros psallentium ducerent, in media ecclesia speluncæ Saluatoris est posita. Tota ad funus eius Palæstinarum vrbium turba conuenit: quę monachorum latētium in eremo cellula sua tenuit? quam virginum cubiculorum secreta texerunt? Sacrilegum putabant qui non tali fœminæ vltimū reddidisset officium. Viduæ, & pauperes, in exemplum Dorcadis, vestes ab ea præbitas ostendebant: omnis inopum multitudo matrem, & nutriciam se perdidisse clamabat: quodque mirum sit, nihil pallor mutauerat faciem, sed ita dignitas quædam & grauitas ora compleuerat, vt eam putares non mortuam, sed dormientem. Hebræo, Græco, Latino, Syroque sermone psalmi in ordine personabant, non solum triduo, donec subter ecclesiam, & iuxta specum Domini conderetur, sed per omnem hebdomadam cunctis, qui venerant, suum funus, & proprias credentibus lacrymas, venerabilis virgo filia eius Eustochiū, quasi ablactata super matrem suam, abstrahi à parēte non poterat: deosculari oculos, hærere vultui, totum corpus amplexari, & se cum matre velle sepeliri. Testis est Iesus, ne vnum quidem nummum ab ea filiæ derelictum, sed, vt ante iam dixi, derelictū magnum æs alienum: &, quod his difficilius est, fratrū & sororum immensam multitudinem, quos & sustentare arduum, & abijcere impium est. Quid hac virtute mirabilius, fœminam nobilissimæ familiæ, magnis quondam opibus, tāta fide omnia dilargitā, vt ad egestatem pene vltimam perueniret? Iactent alij pecunias, & in corbonam Dei æra congesta, funalibusque aureis dona pendentia, nemo plus dedit pauperibus, quàm quæ sibi nihil reseruauit. Nunc illa diuitijs fruitur, & ijs bonis, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt. Nostram vicem dolemus, & inuidere potius gloriæ eius videbimur, si voluerimus diutius flere regnantē. Secura esto Eustochium, magna hęreditate ditata es.

Act. 9.

Oratio pro defunctis.

Psal. 130.

Esay. 64.

Pars

Pars tua Dominus: & quo magis gaudeas, mater tua longo martyrio coronata est. Non solum enim effusio sanguinis in confessione reputatur, sed deuotæ quoque mentis seruitus immaculata, quotidianum martyrium est. Illa corona de rosis & violis plectitur, ista de lilijs: Vnde & in Cantico scribitur canticorum: Fratruelis meus candidus, & rubicundus, & in pace, & in bello eadem præmia vincentibus tribuens. Mater, inquam, tua audiuit cum Abraham: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terram, quam ostendam tibi. Et per Hieremiam Dominum præcipientem: Fugite de medio Babylonis, & saluate animas vestras. Hæc autem exijt de terra sua, & vsque ad diem mortis suæ non est reuersa in Chaldæam; nec ollas Ægypti, & virulentias carniũ desiderauit; sed choris comitata virgineis, ciuis est Saluatoris effecta, de paruula Bethlehem, cælestia regna conscendens, dicit ad veram Noemi: Populus tuus, populus meus: & Deus tuus, Deus meus. Hunc tibi librum ad duas lucubratiunculas, eodem, quem tu sustines, dolore, dictaui. Nam quotiescunque stylum figere volui, & opus exarare promissum, toties obriguerunt digiti, cecidit manus, sensus elanguit. Vnde & inculta oratio votum scribentis absque vlla elegantia & verborum lepore testatur. Vale, ô Paula, & cultoris tui vltimam senectutem orationibus iuua. Fides & opera tua Christo te sociant: præsens facilius, quod postulas, impetrabis. Exegi monumentum tuum ære perennius, quod nulla destruere possit vetustas. Incidi elogium sepulcro tuo, quod huic volumini subdidi: vt quocunque noster sermo peruenit, te laudatam, te in Bethlehem conditam lector agnoscat.

Longa deuotio martyrium.

Cant. 5.

Genes. 12.

Hier. 50. 48.

Exod. 16.

Ruth 1.

Inuocat D. Hieronym. Paulam.

Sequitur titulus sepulchri.

Scipio quam genuit, Pauli fudere parentes,
Gracchorum soboles, Agamemnonis inclyta proles,
Hoc iacet in tumulo, Paulam dixere priores,

Indo-

Eustochi genitrix, Romani prima senatus,
Pauperiem Christi, & Bethlehemitica rura secuta est.

In fonte speluncæ.

Aspicis angustum præcisa rupe sepulcrum?
Hospitium Paula est, cælestia regna tenentis.
Fratrem, cognatos, Romam, patriamque relinquens,
Diuitias, sobolem, Bethlemiti conditur antro.
Hic præsepe tuum Christe, atque hic mystica Magi
Munera portantes, hominique deoque dedere.

Dormiuit sancta & beata Paula VII. Kal. Feb. tertia sabbati post solis occubitum, sepulta est V. Kal. earumdem, Honorio Augusto sexies & Arestenio consulibus. Vixit in sancto proposito Romæ, annos quinque, Bethlehem annos viginti, omne vitæ tempus impleuit annis quinquaginta sex, mẽsibus, octo, diebus viginti, & vno. *Aliàs Aristaeneto anno Christi.* 404.

ARGVMENTVM.

Marcella Albinæ filia, nobilis Romana, prius patre, mox septimo à nuptijs mense viro orbata, Cerealique consule, eam in vxorem petente, reiecto, ab Athanasio, Petroque Alexandrinis episcopis edocta, prima omnium Romæ monachæ vitam professa est: vbi à D. Hierony. instructa, vna cum Principia sanctissime vixit Eius autem illud præcipuum facinus memoratur, quod Origenistarum hæresim ex Vrbe expulerit, & Hierosolymam pietatis ac religionis causa accesserit. Obijt paucis diebus post captam à Gothis Romam. Huius nunc vitam elegantissime scribit D. Hieronymus.

AD PRINCIPIAM
Virginem Marcellæ viduæ
epitaphium.

EPISTOLA XVI.

SÆpe, & multum flagitas, virgo Christi Principia, vt memoriam sanctæ fœminæ Marcellæ literis reco-

recolam,& bonum, quo diu fruiti sumus etiā ceteris noscendum, imitandumque describam. Satis doleo, quod hortaris sponte currentem,& me arbitraris indigere precibus, qui ne tibi quidem in eius dilectione concedam: multoque plus accipiam, quàm tribuam beneficij, tantarum recordatione virtutum. Nam vt huculque reticerem, & biennium præterirē silentio, non fuit dissimulationis, vt male existimas, sed tristitiæ incredibilis; quæ ita meum oppressit animum, vt melius iudicarem tacere impræsentiarum, quàm nihil dignum illius laudibus dicere. Neque verò Marcellam tuam, imo meam: &, (vt) verius loquar, nostram, omniumque sanctorum, & propriæ Romanæ vrbis inclytum decus institutis rhetorum prædicabo, vt exponam illustrem familiam, alti sanguinis decus, & stemmata per proconsules & præfectos prætorio decurrentia. Nihil in illa laudabo, nisi quod proprium est, & eo nobilius, quod, opibus & nobilitate contempta, facta est paupertate & humilitate nobilior. Orbata patris morte, viro quoq; post nuptias septimo mense priuata est. Cumque eam Cerealis, cuius clarum inter consules nomen est, propter ætatem & antiquitatem familiæ, & insignem, quod maximè viris placere consueuit, decorem corporis, ac morum temperantiā, ambitiosius peteret, suasque longæuus polliceretur diuitias, & non quasi in vxorem, sed quasi in filiam vellet donationem transfundere, Albinaque mater tam clarum præsidium viduatæ domus vltro appeteret, illa respondit: Si vellem nubere, & non æternæ me cuperē pudicitiæ dedicare, vtique maritum quærerem, non hæreditatem. Illoque mandante, posse & senes diu viuere, & iuuenes citò mori eleganter lusit. Iuuenis quidem potest citò mori, sed senex diu viuere nō potest: qua sententia repudiatus, exemplo ceteris fuit, vt eius nuptias desperarent. Legimus in euangelio secundum Lucam: Et erat Anna prophetissa filia

Votum castitatis.

...tt. 2.

Pha-

Phanuelis de tribu Aser: Et hæc prouectæ ætatis in diebus plurimis. Vixeratque cum viro suo annis septem à virginitate sua, & erat vidua annis octoginta quatuor, nec recedebat de templo, ieiunijs, & obsecrationibus Domino seruiens die ac nocte. Nec mirum, si videre meruit Saluatorem, quem tanto labore quærebat. Conferamus septem annos septem mẽsibus, sperare Christum, & tenere, natum confiteri, & in crucifixum credere, paruulum non negare, & virum gaudere regnantem. Non facio vllam inter sanctas fœminas differentiam, quod nonnulli inter sanctos viros & ecclesiarum principes stultè facere consueuerunt: sed illo tendit assertio: vt, quarum vnus est labor, vnum & præmium sit. Difficile est, in maledica ciuitate, & in vrbe, in qua orbis quondam populus fuit, palmaque vitiorum, si honestis detraherent, & pura ac munda macularent, non aliquã sinistri rumoris fabulam contrahere. Vnde quasi rem difficillimam, & pene impossibilem optat propheta, potius quàm præsumit, dicens: Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini. Immaculatos in via huius sæculi appellat, quos nulla obscœni rumoris aura macularit, qui opprobrium non acceperint aduersus proximos suos. De quibus & Saluator in euangelio: Esto, inquit, beneuolus, siue bene sentiens de aduersario tuo, dum es in via cum illo Quis vnquam de hac muliere, quod displiceret, audiuit, vt crederet? quis credidit, vt non magis seipsum malignitatis & infamiæ condemnaret? Ab hac primum confusa gentilitas est, dum omnibus patuit, quæ esset viduitas Christiana, quam & conscientia & habitu promittebat. Illæ enim solent purpurisso & cerussa ora dipingere, sericis nitere vestibus, splendere gemmis, aurum portare ceruicibus, & auribus perforatis rubri maris pretiosissima grana suspendere, fragrare musco mure, maritos ita plangere, vt tandem dominatu eorum se caruisse lætentur, quærant-

Psal. 118.
Psal. 44.
Matth. 15.
Distinctio viduarum gentilium, & Christianarum.

Vidua nostra temporis potius infidelium viduas, quam Marcellã imitantur.

rantque alios, non quibus iuxta Dei sententiam seruiant, sed quibus imperent. Vnde & pauperes eligunt, vt nomen tantum virorum habere videantur; qui patienter riuales sustineant, si mussitauerint, illicò proijciendi. Nostra vidua talibus vsa est vestibus, quibus arceret frigus, non membra nudaret, aurum vsque ad annuli signaculum repudians, & magis in ventribus egenorum, quam in marsupijs recondens. Nusquam sine matre. Nullum clericorum, aut monachorum, quod amplæ domus interdum exigebat necessitas, vidit absque arbitris. Semper in comitatu suo virgines, ac viduas, & ipsas graues fœminas, habuit, sciens ex lasciuia puellarum sæpe de dominarum moribus iudicari: &, qualis quæque sit, talium consortio delectari. Diuinarum scripturarum ardor erat incredibilis: semperque cantabat: In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi. Et illud

Esay. 118. de perfecto viro. Et in lege Domini voluntas eius,
Psal. 1. & in lege eius meditabitur die ac nocte. Meditationem legis non in replicando, quæ scripta sunt, vt Iudæorum existimant pharisæi, sed in opere intelligés,
1. *Cor.* 10. iuxta illud Apostolicum: Siue comeditis, siue bibi-
Psal. 118. tis, siue quid agitis, omnia in gloriã Domini facientes. Et prophetæ verba, dicentis. A mandatis tuis
Act. 1. intellexi, vt postquam mandata complesset, tunc se sciret mereri intelligentiam scripturarum. Quod & alibi legimus: Quia cœpit Iesus facere, & docere. Erubescit enim quamuis præclara doctrina, quam propria reprehendit conscientia. Frustraque eius lingua prędicat paupertatem, & docet eleemosynas, qui Crœsi diuitijs tumet; vilique opertus pallio, pugnat contra tineas vestium sericarum. Illi erant moderata ieiunia, carnium abstinentia, vini odor magis, quàm gustus, propter stomachum, & frequentes infirmitates. Raro procedebat in publicum; & maxime nobilium matronarum vitabat domos; ne cogeretur videre, quod contempserat. Apostolorum & marty-

martyrum basilicas secretis celebrans orationibus & quæ populorum frequentiam declinarent. Matri intantum obediens, vt interdum faceret, quod nolebat. Nam cùm illa suum diligeret sanguinem; & absque filijs, & nepotibus, vellet in fratris liberos vniuersa conferre: ista pauperes eligebat, & tamen matri contraire non poterat, monilia, & quidquid supellectilis fuit, diuitibus peritura concederes, magisque volens pecuniam perdere, quàm parentis animũ contristare. Nulla eo tempore nobilium fœminarũ nouerat Romæ propositum monachorum: nec audebat, propter rei nouitatem, ignominiosum, vt tunc putabatur, & vile in populis nomen assumere. Hæc ab Alexandrinis prius sacerdotibus, papaque Athanasio, & postea Petro, qui persecutionẽ Arianæ hæreseos declinantes, quasi ad tutissimum cõmunionis suæ portum Romam confugerant, vitam beati Antonij, adhuc tunc viuentis, monasteriorumque in Thebaide Pachumij, & virginum ac viduarum didicit disciplinam: nec erubuit profiteri, quod Christo placere cognouerat. Hanc multos post annos imitata est Sophronia, & aliæ: quib⁹ rectissime illud Ennianum aptari potest: Vtinam ne in nemore Pelio. Huius amicitijs fruita est Paula venerabilis, in huius cubiculo nutrita Eustochium, virginitatis decus: vt facilis æstimatio sit, qualis magistra, vbi tales discipulæ. Rideat forsan infidelis lector, me in muliercularum laudibus immorari: qui si recordetur sanctas fœminas, comites Domini saluatoris quæ ministrabant ei de sua substantia, & tres Marias stantes ante crucem, Mariamque proprie Magdalenæ, quæ ob sedulitatem & ardorem fidei, Turritæ nomen accepit, & prima ante apostolos, Christum videre meruit resurgentem; se potius superbiæ, quàm nos condemnabit ineptiarum, qui virtutes non sexu, sed animo iudicamus, contemptęque nobilitatis ac diuitiarum maiorem gloriam ducimus. Vnde & Iesus Ioannem euan-

Marcella vita solitaria regulam à sanctissimis episcopis Athanasio & Petro didicit.

Matth. 27 Ioan. 19. & 20.

euangelistam amabat plurimum, qui propter gene-
Ioan. 18. ris nobilitatem erat notus pontifii, & Iudæorum in-
sidias non timebat, intantum, vt Petrum introduce-
ret in atrium, & staret solus apostolorũ ante crucem,
matremque Saluatoris in sua reciperet: vt hæredita-
tem virginis Domini, virginem matrem filius virgo
susciperet. Annis igitur plurimis sic suam transegit
ætatem, vt ante se vetulam cerneret, quàm adolescẽ-
tulam fuisse meminisset, laudans illud Platonicum,
Plat. in qui philosophiam meditationem mortis esse dixit.
Phæd. Vnde & noster Apostolus, Quotidie, inquit, morior
1. *Cor.* 15. propter vestram salutem. Et Dominus iuxta antiqua
Luc. 9. exemplaria: Nisi quis tulerit crucem suam quotidie,
& secutus fuerit me, nõ potest meus esse discipulus.
Multoque ante per prophetã Spiritus sanctus: Pro-
Psal. 43. pter te mortificamur tota die, æstimati sumus vt
Eccles. 7. oues occisionis. Et post multas ætates illa sententia:
Memento semper diem mortis, & nunquam pecca-
bis. Disertissimique præceptum Satyrici: Viue me-
mor leti: fugit hora: hoc, quod loquor, inde est. Sic
ergo, vt dicere cœperamus, ætatem duxit, & vixit,
vt semper se crederet esse morituram: sic induta est
vestibus, vt meminisset sepulcri, offerens se hostiam
rationabilem, viuam, placentem Deo. Denique,
Rom. 1. cum & me Romam cum sanctis pontificibus, Pauli-
no, & Epiphanio, ecclesiastica traxisset necessitas,
1. *Tim.* 4. quorum alter Antiochenam Syriæ, alter Salaminiã
Cypri rexit ecclesiam, & verecundè nobilium fœmi
narum oculos declinarem; ita egit, secundum Apo-
stolum, importune, opportune, vt pudorem meum
sua superaret industria. Et quia alicuius tunc nomi-
nis esse existimabar super studio scripturarum, nun-
quam conuenit, quin de scripturis aliquid interroga-
ret: nec vt statim acquiesceret: sed moueret è con-
trario quæstiones: non vt contenderet, sed vt quæ-
rendo disceret earum solutiones, quas opponi posse
intelligebat. Quid in illa virtutum, quid ingenij,
quid

quid sanctitatis, quid puritatis inuenerim, vereor dicere: ne fidem credulitatis excedam, & tibi maioré dolorem incutiam, recordanti quãto bono carueris, hoc solum dicam, quod quidquid in nobis longo fuit studio congregatum, & meditatione diuturna, quasi in naturam versum, hoc illa libauit, didicit, atque possedit: ita vt, post profectionem nostram, si in aliquo testimonio scripturarum esset oborta contentio, ad illam iudicem pergeretur: & quia valde prudens erat, & nouerat illud, quod appellant philosophi τοπρεπον, id est, decere quod facias; sic ad interrogata respondebat, vt etiam sua non sua diceret, sed vel mea, vel cuiuslibet alterius, vt in eo ipso quod docebat, se discipulam fateretur: sciebat enim dictum ab Apostolo: Docere autem mulieri non permitto: ne virili sexui, & interdum sacerdotibus, de obscuris & ambiguis sciscitantibus, facere videretur iniuriam. In nostrum locum statim audiuimus te illius adhæsisse consortio, & nunquam ab illa ne transuersum quidem vnguem, vt dicitur, recessisse, eadem domo, eodem cubiculo vsam, vt omnibus in vrbe clarissima notum fieret, & te matrem, & illam filiam reperisse. Suburbanus ager vobis pro monasterio fuit, & rus electum pro solitudine, multoque ita vixistis tempore: vt, ex imitatione vestri, & conuersione multarum, gauderemus Romam factam Hierosolymam. Crebra virginum monasteria, monachorum innumerabilis multitudo, vt pro frequentia seruientium Deo, quod prius ignominiæ fuerat, esset postea gloriæ. Interim absentiam nostri mutuis solabamur alloquijs: &, quod carne nõ poteramus, spiritu reddebamus. Semper obuiare epistolis, superare officijs, salutationibus præuenire, non multum perdebat absentia, quæ iugibus sibi literis iungebatur. In hac tranquillitate, & Domini seruitute, hæretica in his prouincijs exorta tempestas cuncta turbauit; & in tantam rabiem concitata est, vt nec sibi,

2. Tim. 2.

nec vlli bonorum parceret: & quasi Parum esset, hic vniuersa monisse, nauem plenam blasphemiarum Romano intulit portui: inuenitque protinus patella operculum; & Romanæ fidei purissimum fontem cœno lutosa permiscuere vestigia. Nec mirum, si in plateis & in foro rerum venalium, fictus hariolus stultorum verberet nares, & obtorto fuste dentes mordentium quatiat; cùm venenata spurcaque doctrina Romæ inuenerit, quos induceret. Tunc librorum περὶ ἀρχῶν infamis interpretatio: tunc discipulus ὄλβιος, & vere nominis sui, si in talem magistrum non impegisset. Tunc nostrorum διδακτικῶν contradictio, & pharisæorum turbata est schola. Tunc sancta Marcella, quæ diu se cohibuerat, ne per æmulationem quippiam facere videretur, postquam sensit fidem, apostolico ore laudatam, in plerisque violari, ita vt sacerdotes quoque, & nonnullos monachorum, maximeque sæculi homines, in assensum sui traheret, ac simplicitati illuderet episcopi, qui de suo ingenio ceteros æstimabat, publice restitit, malens Deo placere, quam hominibus. Laudat Saluator in euangelio villicum iniquitatis, quod contra Dominum quidem fraudulenter, attamen pro se prudenter fecerit. Cernentes hæretici de parua scintilla maxima incendia concitari, & suppositam dudum flammam iam ad culmina peruenisse, nec posse latere, quod multos deceperat, petunt, & impetrant ecclesiasticas epistolas, vt communicantes Ecclesiæ, discessisse viderentur. Non multum tempus in medio, succedit in pontificatum vir insignis Anastasius, quem diu Roma habere non meruit, ne orbis caput sub tali Episcopo truncaretur: imo iccirco raptus, atque translatus est, ne semel latam sententiã precibus suis flectere conaretur: dicente Domino ad Hieremiam: Ne oraueris pro populo isto, neque depreceris in bonum. Quia, si ieiunauerint, non exaudiam præces corũ: &, si holocausta & victimas obtulerint,

[Margin notes: .I. de principijs. — .I. Beatus. — .I. Doctorũ scilicet qui sũt habiles ad docendũ. — Rom. 1. — Luc. 16. — Ecclesia Romanæ auctoritas. — Hier. 14.]

tulerint, non suscipiam eas. In gladio enim, & fame, & pestilentia ego consumam eos. Dices, quid hæc ad laudem Marcellæ? Damnationis hæreticorũ hæc fuit principium; dum adducit testes, qui prius ab eis eruditi, & postea ab hæretico fuerant errore correpti; dum ostendit multitudinem deceptorum; dum impia περὶ ἀρχῶν ingerit volumina, quæ emẽdata manu scorpij monstrabantur, dum acciti frequentibus literis hæretici, vt se defenderent, venire non sunt ausi; tantaque vis conscientiæ fuit, vt absentes damnari, quam præsentes coargui, maluerint. Huius tam gloriosæ victoriæ origo Marcella est: tuque caput horum & causa bonorum, scis me vera narrare; quem nosti vix de multis pauca dicere, ne legenti fastidium faciat odiosa replicatio; & videar apud maleuolos sub occasione laudis alterius stomachum meum digerere. Pergam ad reliqua. De occidentibus partibus ad orientem turbo transgressus, minitabatur plurimis magna naufragia. Tunc impletum est: Putas veniens filius hominis fidem inueniet super terram? Refrigerata caritate multorum, pauci, qui amabant fidei veritatem, nostro lateri iũgebantur, quorum publice petebatur caput, contra quos opes omnes parabantur, ita vt Barnabas quoque duceretur in illam simulationem, imo apertum parricidium, quod non viribus, sed voluntate commisit. Et ecce vniuersa tempestas, Domino flante, deleta est, expletumq; vaticinium prophetale: Auferes spiritum eorum, & deficient, & in puluerem suum reuertentur. In illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Et illud euangelicum: Stulte, hac nocte auferetur anima tua à te: quæ autem præparasti, cuius erunt? Dum hæc aguntur in Iebus, terribilis de occidente rumor affertur, obsideri Romam, & auro salutem ciuium redimi: spoliatosque rursum circumdari, vt post substantiam vitam quoque perderent. Hæret vox, & singultus intercipiunt verba

Luc. 18.
Gal. 2.
Psal. 103.
Luc. 12.

dictantis. Capitur vrbs, quæ totum cepit orbem: imo fame perit antequam gladio: & vix pauci, qui caperentur inuenti sunt. Ad nefandos cibos erupit esurientium rabies: & sua inuicem membra laniarunt; dum mater non parcit lactenti infantiæ, & suo recipit vtero, quem paulo ante effuderat. Nocte Maob capta est, nocte cecidit murus eius. Deus venerunt gentes in hęreditatem tuam: polluerunt templum sanctum tuum: posuerunt Hierusalem in pomorum custodiam: posuerunt cadauera sanctorum tuorum escas volatilibus cæli, carnes sanctorum tuorum bestijs terræ. Effuderunt sanguinem eorum, sicut aquam in circumitu Hierusalem, & non erat qui sepeliret. Quis cladem illius noctis, quis funera fando Explicet, aut posset lacrymis æquare dolorē? Vrbs antiqua ruit, multos dominata per annos: Plurima perque via, sparguntur inertia passim Corpora, perque domos, & plurima mortis imago. Cùm interim, vt in tanta confusione rerum, Marcellæ quoque domum cruentus victor ingreditur. Sit mihi fas audita loqui, imo à sanctis viris visa narrare, qui interfuere præsentes, qui te dicunt in periculo quoque ei fuisse sociatam. Intrepido vultu excepisse dicitur introgressos, cumque posceretur aurum, & defossas opes vili excusaret tunica, non tamen fecit fidem voluntariæ paupertatis, cæsam fustibus flagellisque aiunt non sensisse tormenta: sed hoc lacrymis, hoc pedibus eorum prostratam egisse, ne te à suo cōsortio separarent; ne sustineret adolescentia, quod senilis ætas timere non poterat. Christus dura corda molliuit, & inter cruentos gladios inuenit locum pietas. Cumque & illam, & te ad beati apostoli Pauli basilicam barbari deduxissent, vt vel salutem vobis ostenderent, vel sepulchum: in tantam lætitiā dicitur erupisse, vt gratias ageret Deo, quod te integram sibi reseruasset; quod pauperem illam non fecisset captiuitas, sed inuenisset; quod egeret quoti-

Psal. 77.

Aenei d. 2.

Basilica Pauli.

diano

diano cibo, quod saturata Christo non sentiret esuriem; quod & voce, & opere loqueretur: Nuda exiui de vtero matris meæ, nuda & redeam. Sicut Domino visum est, ita & factum est. Sit nomen Domini benedictum. Post aliquot dies sano, integro, vegetoque corpusculo obdormiuit in Domino, & te paupertatulæ suæ, imo per te pauperes reliquit hæredes, claudens oculos in manibus tuis, reddens spiritum in tuis osculis, dum inter lacrymas tuas illa rideret conscientia vitæ bonæ, & præmijs futurorum. Hæc tibi, Marcella venerabilis, & tibi, Principia filia, vna & breui lucubratione dictaui, non eloquij venustate, sed voluntate in vos animi gratissimi, & Deo, & legentibus placere desiderans. *Iob. 1.*

ARGVMENTVM.

Fabiolam, nobilem Romanam, quæ, viro ob adulterium dimisso, alteri perperam nupsit, nunc D. Hieronymus laudat, quod, post errorem publica pœnitentia elutum, ad Christum conuersa, sanctam traduxerit vitam, &, cunctis facultatibus suis in pauperes distributis, post reditum ex sanctis Hierosolymæ locis obierit.

HIERONYMVS AD Oceanum, epitaphium Fabiolæ.

EPISTOLA XXX.

PLures anni sunt, quod super dormitione Blæsillæ Paulam, venerabilem fœminam, recenti adhuc vulnere, consolatus sum. Quartæ æstatis circulus voluitur, ex quo, ad Heliodorum episcopum, Nepotiani scribens epitaphium, quidquid habere potui virium, in illo tunc dolore consumpsi. Ante hoc ferme biennium Pammachio meo pro subita pere-

grinatione Paulinæ breuem epistolam dedi erubescens ad disertissimum virum plura loqui, & ei sua ingerere: ne non tam consolari amicum viderer, quàm stulta iactantia docere perfectũ? Nunc mihi, fili Oceane, volenti, & vltro appetenti, debitum munus imponis, quod pro nouitate virtutum, veterem materiam nouam faciã in illis enim vel parentis affectus, vel mœror auunculi, vel desiderium mariti temperandum fuit, & pro diuersitate personarum, diuersa de scripturis adhibenda medicamina, in præsentiarum tradis mihi Fabiolam, laudem Christianorum, miraculum gentilium, luctum pauperum, solatium monachorum. Quidquid primum arripuero, sequentium comparatione vilescit. Ieiuniũ prædicet; sed præualescunt eleemosynæ. Humilitatem laudem? sed maior est fidei ardor. Dicam appetitas sordes, & in condemnationem vestium sericarum, plebeium cultum, & seruilia induměta quæsita? plus est animum deposuisse, quàm cultum. difficilius arrogãtia, quàm auro, caremus, & gemmis: his enim abiectis, interdum gloriosis tumemus sordibus, & vendibilem paupertatẽ populari auræ offerimus. Cælata virtus, & conscientiæ fota secreto, Deum solum iudicem respicit. Vnde nouis mihi est efferenda præconijs, &, ordine rhetorum prætermisso, tota de confessionis ac pœnitentiæ incunabulis assumenda. Alius forsitan, scholæ memor, Q. Maximum, Vnus qui nobis cunctando restituit rem, & totam Fabiorum gentem proferret in medium: diceret pugnas: describeret prælia: & per tantæ nobilitatis gradus Fabiolam venisse iactaret: vt quod in virga non poterat, in radicibus demonstraret. Ego, diuersorij Bethlehemitici, & præsepis Domini amator, in quo virgo puerpera Deum fudit infantem, ancillam Christi non de nobilitate veteris historiæ, sed de ecclesiæ humilitate producam. Et quia statim in principio quasi scopulus quidam, & procella mihi

Plus est animum deponere quàm cultum.

l. seruata.

hi obtrectatorum eius opponitur, quod, secundum sortia matrimonium primum reliquerit: non laudabo conuersam, nisi prius ream absoluero. Tanta prior maritus vitia habuisse narratur, vt ne scortum quidem & vile mancipium ea sustinere posset, quæ si voluero dicere, perdam virtutem fœminæ: quæ maluit culpam subire dissidij, quàm corporis sui infamiæ partem, & maculas eius detegere, hoc solú proferam, quod verecundæ matronæ & Christianæ satis est. Præcepit Dominus Vxorem non debere dimitti, excepta causa fornicationis, &, si dimissa fuerit, manere innuptam. Quidquid viris iubetur, hoc consequenter redundat in fœminas; neque enim adultera vxor dimittenda est, & vir mœchus retinendus. Si, qui meretrici iungitur, vnum corpus facit: ergo, & quæ scortatori impuroque sociatur, vnum cum eo corpus efficitur. Aliæ sunt leges Cæsarum, aliæ Christi: aliud Papinianus, aliud Paulus noster præcipit. apud illos viris impudicitiæ fræna laxantur: &, solo stupro atque adulterio condemnato, passim per lupanaria, & ancillulas libido permittitur, quasi culpam dignitas faciat, non voluntas: apud nos, quod non licet fœminis, æquæ non licet viris: & eadem seruitus pari conditione censetur. Dimisit ergo, vt aiunt, vitiosum: dimisit illius, & criminis noxium: dimisit & pene dixi, quod clamáte vicinia, vxor sola non prodidit. Sin autem arguitur, quare, repudiato marito, non innupta permanserit: facile culpam fatebor, dum referam necessitatem. Melius est, inquit Apostolus, nubere quam vri. Adolescentula erat: viduitatem suam seruare non poterat. videbat aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis suæ, & se vinctá & captiuá ad coitú trahi, melius arbitrata est, aperte confiteri imbecillitaté suam, & vmbram quandá miserabilis subire coniugij, quàm sub gloria vniuiræ opera exercere meretricum. Idem Apostolus vult viduas

32. quæst. 5 Præcepit dominus.

Matth. 5.
1. Cor. 7.
1. Cor. 6.

32. quæst. 5 Apud nos.

1. Cor. 7.
Rom. 7.

adolescentulas nubere, filios procreare, nullam dare occasionem aduersario maledicti gratia, & protinus cur hoc velit, exponit: Iam enim quædam abierunt retro post satanam. Igitur & Fabiola, quia persuaserat sibi, & putabat à se virum iure dimissum, nec euangelij vigorem nouerat, in quo nubendi vniuersa causatio, viuentibus viris, fœminis amputatur; dum multa diaboli vitat vulera, vnum incauta vulnus accepit. Sed quid ego in abolitis & antiquis moror, quærens excusare culpam, cuius pœnitentiã ipsa confessa est? Quis hoc crederet, vt post mortem secundi viri in semetipsam reuersa, quo tempore solent viduæ negligentes, iugo seruitutis excusso, agere se liberius, adire balneas, volitare per plateas, vultus circumferre meretricis, saccum indueret: vt errorem publice fateretur: & tota vrbe spectante Romana, ante diem Paschæ in basilica quondã Laterani, qui Cæsariano truncatus est gladio, staret in ordine pœnitentium, episcopo, presbyteris, & omni populo collacrymantibus: sparsum crinem, ora lurida, squalidas manus, sordida colla submitteret? Quæ peccata fletus iste non purget? quas inueteratas maculas hæc lamenta non abluant? Petrus trinã negationem trina confessione deleuit. Aaron sacrilegium, ob conflatum ex auro vituli caput, fraternæ correxere preces. Dauid, sancti & mansuetissimi viri, homicidium pariter & adulterium septem dierum emendauit fames. Iacebat in terra: volutabatur in cinere: & oblitus regiæ potestatis, lumen quærebat in tenebris: illumq; tantum respiciens, quem offenderat lacrymali voce dicebat: Tibi soli peccaui, & malum coram te feci. Et: Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me. Atq; ita factum est, vt, qui me prius docuerat virtutibus suis quomodo stans nõ caderem, doceret per pœnitentiam, quomodo cadens resurgerem. Quem tam impium legimus inter reges quam Acab, de quo scriptura

1. Tim. 5. — *Pœnitẽtia publica.* — *Ioan. 21.* — *Exod. 32.* — *2 Reg. 11 & 12.* — *Psam. 50.*

ptura dicit. Non fuit alius talis vt Achab: qui venundatus est, vt faceret malum in conspectu Domini? Hic cùm propter sanguinem Nabuthæ correptus fuisset ab Helia, & audisset, iram Domini per prophetam: Occidisti, & insuper possedisti: & ecce ego inducam super te malum, & demetam posteriora tua: & reliqua; scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnem suam: ieiunabatque in sacco, & ambulabat demisso capite. Tunc factus est sermo Dei ad Heliam Thesbytem, dicens: Nonne vidisti Achab humiliatum corā me? quia ergo humiliatus est mei causa non indicam malum in diebus eius. O felix pœnitentia, quæ ad se Dei traxit oculos, quæ furentem sententiam Dei, confesso errore mutauit. Hoc idem & Manassen in Paralipomenon, & Niniuē fecisse legimus in propheta, publicanum quoque in euangelio: è quibus primus non solum indulgentiam, sed & regnum recipere meruit: alter impendentem Dei fregit irā: tertius, pectus verberans pugnis, oculos non leuabat ad cœlū. Et multo iustificatior recessit publicanus humili cōfessione vitiorū, quàm pharisæus superba iactatione virtutū. Non est loci huius vt pœnitentiam prædicem, & quasi contra Montanū Nouatumque scribens, dicam illam hostiam Domino esse placabilem: Et, Sacrificium Deo, spiritum contribulatum: Et, Malo pœnitentiam peccatoris, quàm mortem: Et, Exurge, exurge Hierusalem: & multa alia, quæ prophetarum clangunt tubæ. Hoc vnum loquar, quod & legentibus vtile, sit, & præsenti causæ conueniat. Non est confusa Dominum in terris, & ille eam non confundet in cœlo. Aperuit cunctis vulnus suum, & decolorem in corpore cicatricem flens Roma conspexit. Diffuta habuit latera, nudum caput, clausum os. Non est ingressa ecclesiā Domini, sed extra castra cum Maria sorore Moysi, separata consedit: vt, quam sacerdos eiecerat, ipse reuocaret. Descendit de solio deliciarum suarum,

Vera pœnitentia Deū nobis propitiū reddit.

2. Par. 33. *Ionn. 3. 4.* *Luc. 18.*

Rom. 12. *Psalm. 50.* *Ezech. 18.* *Esa. 50.*

al. Erubuit

Luc. 9. *Num. 12.*

accepit molam, fecit farinam, & discalciatis pedibus, transiuit fluenta lacrymarum sedit super carbones ignis, hi ei fuere in adiutorium. Faciem, per quã secundo viro placuerat, verberabat: oderat gẽmas, linteamina videre non poterat, ornamenta fugiebat: sic dolebat, quasi adulterium cõmisisset: & multis impendijs medicaminum vnum vulnus sarare cupiebat. Diu morati sumus in pœnitentia, in qua, velut in vadosis locis, resedimus, vt maior nobis & absq; vllo impedimento se laudum eius campus aperiret. Recepta sub oculis omnis ecclesiæ communione, quid fecit? Scilicet in die bona malorum non oblita est: & post naufragium rursum tentare noluit pericula nauigandi. Quin potius omnem censum quem habere poterat, (erat autem amplissimus, & respondens generi eius) dilapidauit, ac vendidit, & in pecuniã congregatum, vsibus pauperum præparauit: & prima omnium νοσοκομεῖον instituit, in quo ægrotantes colligeret de plateis, & consumpta languoribus atque media miserorum membra foueret. Describam ego nunc diuersas hominum calamitates, truncas nares, effossos oculos semiustos pedes, luridas manus, tumentes aluos, exile femur, crura turgentia, & de exesis ac putridis carnibus vermiculos bullientes? Quoties morbo regio & pedore confectos humeris suis ipsa portauit? quoties lauit purulentam vulnerum saniem, quam alius aspicere non valebat? Præbebat cibos propria manu: & spirans cadauer sorbitiunculis irrigabat. Scio multos diuites & religiosos, ob stomachi angustiã exercere huiusmodi misericordiã per aliena ministeria, & clementes esse pecunia, non manu: quos equidẽ non reprobo, & teneritudinem animi nequaquam interpretor infidelitatem: sed, sicut imbecillitati stomachi veniam tribuo, sic perfectæ mentis ardorem in cœlum laudibus fero. Magna fides ista contemnit. Scit quid in Lazaro diues purpuratus aliquando non

Ecclef. 1.

Fabiola pauperibus ministrabat.

Luc. 16.

non fecerit, quasi superba mens retributione damnata sit. Ille quem despicimus, quem videre non possumus, ad cuius intuitum nobis vomitus erumpit, nostri similis est, de eodem nobiscum formatus est luto, iisdem cōpactus elementis: quidquid patitur, & nos pati possumus, vulnera eius existimemus propria: & omnis animi in alterum duritia, clementi in nosmetipsos cogitatione frangetur. Non, mihi si linguæ centum sint, oraque centum, Ferrea vox. Omnia morborum percurrere nomina possim, quæ Fabiola in tanta miserorum refrigeria cōmutauit, vt multi pauperum sani languentibus inuiderent. Quāquā illa simili liberalitate erga clericos, & monachos ac virgines fuerit. Quod monasterium non illius opibus sustentatum est? quem nudum, & clinicum non Fabiolæ vestimenta texerunt? in quorum se indigentiam non effudit præceps & festina largitio? Angusta misericordiæ eius Roma fuit, peragrabat ergo insulas, & totum Etruscum mare, Volscorumq; prouinciam, & reconditos curuorum litorum sinus, in quibus monachorum consistunt chori, vel proprio corpore, vel transmissa per viros sanctos ac fideles munificentia, circumibat. Vnde repente, & contra opinionem omnium Hierosolymam nauigauit: vbi multorum excepta concursu, nostro parumper vsa est hospitio: cuius societatis recordans, videor mihi adhuc videre, quam vidi. Iesu bone, quo illa feruore, quo studio intenta erat diuinis voluminibus? & veluti quandam famem satiare desiderans, per prophetas, euangelia, psalmosq; currebat, quæstiones, & proponēs, & solutas recondens in scriniolo pectoris sui. Nec verò satiabatur audiendi cupidine, sed addens scientiam, addebat dolorem. &, quasi oleum flammæ addijciens, maioris ardoris fomenta capiebat. Quodam die, cùm in manibus, Moysi Numeros teneremus, & me verecundè rogaret, quid sibi vellet nominum tanta congeries: cur singulæ tribus Eccl. 1.

in

in alijs atque alijs locis varie iungerentur, quomodo Balaam ariolus sic futura Christi mysteria prophetarit, vt nullus propemodum prophetarum tam apertè de eo vaticinatus sit: respondi, vt potui, & visus sum interrogationi eius satisfacere. Reuoluens ergo
Num. 22. librum, peruenit ad eum locum, vbi catalogus describitur omnium mansionum, per quas de Ægypto
Num. 33. egrediens populus, peruenit vsque ad fluenta Iordanis: cumque causas quæreret & rationes singularũ, in quibusdam hæsitaui, in alijs in offenso cucurri pede, in plerisque, simpliciter ignorantiam confessus sum. Tunc verò magis cœpit vrgere, &, quasi non mihi liceret nescire, quod nescio, expostulare, ac se indignam tantis mysterijs dicere. Quid plura? Extorsit mihi negandi verecundia, vt proprium ei opus huiuscemodi disputatiunculæ pollicerer: quod vsq; in præsens tempus, vt nunc intelligo, Domini voluntate dilatum, reddetur memoriæ illius; vt sacerdotalibus prioris ad se voluminis induta vestibus, per mundi huius solitudinem gaudeat se ad terrã repromissionis aliquando venisse. Verum, quod cœpimus, prosequamur. Quærentibus nobis dignum tantæ fœminæ habitaculnm, cùm illa ita solitudinem cuperet, & diuersorio Mariæ carere nollet: ecce subito, discurrentibus nuncijs, oriens totus intremuit ab vltima Mæotide inter glacialem Tanain, & Massagetarum immanes populos, vbi Caucasi rupibus feras gentes Alexandri claustra cohibent, erupisse Hunnorum examina, quæ pernicibus equis huc illucque volitantia, cædis pariter ac terroris cuncta complerent. Aberat tunc Romanus exercitus, & bellis ciuilibus in Italia tenebatur. Hanc gentem Herodotus refert sub Dario rege Medorum viginti annis orientem tenuisse captiuum, & ab Ægyptijs atque Æthiopibus annuum exegisse vectigal. Abigat Iesus ab orbe Romano tales vltra bestias: Insperati vbique aderant, & famam celeritate vincentes, non religioni, non digni-

dignitatibus, non ætati parcebant, nō vagientis miferebantur infantiæ: cogebantur mori, qui nondum viuere cœperant: & nescientes malum suum, inter hostium manus ac tela ridebant. *Hunnorū crudelitas.* Consonus inter omnes rumor, petere eos Hierosolymam, & ob nimiam cupiditatem ad hanc vrbem percurrere. Muri, neglecti pacis incuria, sarciebantur: Antiochia obsidebatur. Tyrus, se volens à terra abrumpere, insulam quærebat antiquam. Tunc & nos compulsi sumus parare naues, esse in litore, aduentum hostiū præcauere, &, sæuientibus ventis, magis barbaros metuere, quàm naufragium, non tam propriæ saluti, quàm virginum castimoniæ prouidentes. Erat in illo tempore quædam apud nos dissensio, & barbarorum pugnam domestica bella superabant. *Bella domestica externorum pugnam superant.* Nos in oriente tenuerunt iam fixæ sedes, & inueteratum locorum sanctorum desiderium. Illa, quia tota in sarcinis erat, & in omni vrbe peregrina, reuersa est ad patriam; vt ibi pauper viueret, vbi diues fuerat; manens in alieno, quæ multos prius hospites habuit: &, ne sermonem longius protraham, in conspectu Romanæ vrbis pauperibus erogaret, quod illa teste vendiderat. Nos hoc tantum dolemus, quod pretiosissimum de sanctis locis monile perdidimus: recepit Roma quod amiserat, & procax ac maledica lingua gentilium oculorum testimonio cōfutata est. Laudent ceteri misericordiam eius; humilitatem, fidem: ego ardorem animi plus laudabo. Librum, quo Heliodorum quondam iuuenis ad eremum cohortatus sum tenebat memoriter, & Romana cernens mœnia, inclusam se esse plangebat oblita sexus, fragilitatis immemor, ac solitudinis tantum cupida, ibi erat, vbi animo morabatur, non poterat teneri consilijs amicorum: ita ex vrbe, quasi de vinculis, gestiebat erumpere. Dispensationem pecuniæ, & cautam distributionem, genus infidelitatis vocabat. Non alijs distributionem eleemosynarum tribuere, sed,

sed, suis pariter effusis, ipsa pro Christo stipes optabat accipere. Sic festinabat, sic impatiens erat morarum, vt illam crederes profecturam, itaque, dum semper paratur, mors eam inuenire non potuit imparatam. Inter laudes fœminæ subito mihi Pammachius meus exoritur. Paulina dormit, vt iste vigilet: præcedit maritum, vt Christo famulum derelinquat. Hic hæres vxoris, & hæreditatis alij possessores. Certabat vir, & fœmina, quis in
Gen. 18. portu, Abrahæ teberi aculum figeret: & erat hæc inter vtrumque contentio, quis humanitate superaret: vicit vterque, & vterque superatus est. Ambo se victos & victores fatentur, dum quod alter cupiebat, vterq; perfecit. Iungunt opes, sociant volūtates, vt, quod æmulatio dissipatura erat, corcordia cresceret. Necdum dictum iam factum. Emitur hospitium, & ad hospitium turba concurrit. Non est enim labor in Iacob, nec dolor in Israel. Addu-
Num. 23. cunt maria quos in gremio suo terra suscipiat; mittit Roma properantes, quos nauigaturos litus molle
Act. 27. 28 confoueat. Quod Publius semel fecit in insula Melite erga vnum apostolum, &, ne contradictioni locum tribuam, in vna naui, hoc isti & frequenter faciunt, & in plures; nec solum inopum necessitas sustentatur, sed prona in omnes munificentia aliquid & habentibus prouidet. Xenodochium in portu Ro-
Rom. 8. mano situm, totus pariter mundus audiuit. Sub vna æstate didicit Britannia, quod Ægyptus & Parthus nouerant vere. Quod scriptum est: Timentibus Dominum, omnia cooperantur in bonum: in obitu tantæ fœminæ vidimus comprobatum. Quodam præsagio futurorum ad multos scripserat monachos, vt venirent, & se graui onere laborantem absoluerent, faceretque sibi de iniquo mammona amicos, qui eā reciperent in æterna tabernacula. Venerunt, amici facti sunt, dormiuit illa, quomodo voluit, & deposita tandem sarcina, leuior volauit ad cælum. Quan-
tum

tum haberet viuentis Fabiolæ Roma miraculum in mortua demonſtrauit. Necdum ſpiritum exhalauerat, necdum debitam Chriſto reddiderat animam: Luc. 16. Et iam fama volans, tanti prænuncia luctus, totius vrbis populum ad exequias congregabat. Sonabant pſalmi, & aurata tecta templorum, reboans in ſublime quatiebat alleluia. Hic iuuenum chorus ille ſemum, qui carmine laudes Fœmineas, & facta ferant. Non ſic Furius de Gallis, non Papirius de Samnitibus, non Scipio de Numantia, non Pompeius de Ponti gentibus triumphauit. Illi corpora vicerant, hæc ſpirituales nequitias ſubiugauit. Audio præcedentium turmas, & cateruatim in exequijs eius multitudinem confluentem. Non plateæ, non porticus, non imminentia deſuper tecta capere poterant proſpectantes, tunc ſuos in vnum populos Roma conſpexit: fauebant ſibi omnes in gloria pœnitẽtis. Nec mirum, ſi de eius ſalute homines exultarent, de cuius conuerſione angeli lætabantur in cælo. Hoc tibi, Luc. 15. Fabiola, ingenij mei ſenile munus, has officiorum inferias dedi. Laudauimus ſæpe virgines, viduas, ac maritatas, quarum ſemper fuere candida veſtimenta, quæ ſequuntur agnum, quocunque vadit. Felix præconium, quod nulla totius vitæ ſorde maculatur. Procul liuor ſeceſsat, abſit inuidia. Si paterfamilias Apo. 14. bonus eſt, quare oculus noſter malus eſt? Quæ in- Matth. 20. ciderat in latrones, Chriſti humeris reportata eſt. Luc. 10. 15 Multæ manſiones ſunt apud patrem. Vbi abunda- Ioan. 14. uit peccatum, ſuperabundauit gratia. Cui plus di- Rom. 5. mittitur, plus amat. Luc. 7.

Decantatio Alleluia in exequijs pro defunctis.

ARGVMENTVM.

Montanus, natione Phryx, à quo Cataphrygarum hæreſis prodijt, aiebat, per Moyſem & prophetas in veteri lege, & per Chriſtum in noua, Deum mundum ſaluare non potuiſſe, propterea que, vt id tandẽ obtineret, Spiritum ſanctum

à Chri-

à Christo promissum misisse, qui in se, Priscamque, & Maximillam fœminas descenderit; in Trinitate propterea vnam tantum ponebat personam, secundas nuptias immundas, & tãquam adulteria reputabat, tres in anno ex præscripto quadragesimas obseruari præcipiebat. Episcopos non primo, hoc est Apostolorum, sed tertio ponebat loco: Peccatorum confessionem nec faciebat, nec lapsos propterea homines ad pœnitentiam recipiebat. Hos errores ideo nunc omnes Marcellæ explicat, quia ad fœminam eruditissimam, rogatus tantum quid de illis sentiret, scribit: & tam clara est eorum perfidia, vt illos exposuisse, superfluum etiam sit: explicat tamen epistolæ initio in redargutionem hæreseos, quando in credentes descenderit Spiritus *sanctus.*

HIERONYMVS AD Marcellam, aduersus Montanum.

EPISTOLA LIIII.

Ioan. 14. TEstimonia de Ioannis euangelio congregata, quæ tibi quidam Montani sectator ingessit, in quibus Saluator noster se ad patrem iturum, missurumque paracletum pollicetur, in quod promissa sint tempus, & quo completa sint tempore, apostolorum acta testantur. Decima die dixit post ascensum Domini, hoc est quinquagesima post resurre-
Act. 1. 2. ctionem, spiritum sanctum descendisse, linguasque credentium esse diuisas, ita vt vnusquisque omnium gentium sermone loqueretur: quando quidam adhuc parum credentium, musto eos ebrios asserebãt: & Petrus, stans in medio apostolorum, omnisque conuentus ait: Viri Iudæi, & omnes, qui habitatis in Hierusalem, hoc vobis notum sit, & auribus percipite verba mea. Non enim, sicut vos existimatis,
Ioel. 2. hi ebrij sunt: nam est hora diei tertia: sed hoc est, quod dictum est per Ioel prophetam: In nouissimis diebus,

diebus, dicit Dominus, effundam de spiritu meo in omnem carnem: & prophetabunt filij, & filiæ eorũ, & iuuenes visiones videbunt, & seniores somnia sõniabunt: & quidem in seruos meos & ancillas meas effundem de spiritu meo. Si igitur apostolus * Petrus, super quem Dominus fundauit Ecclesiam, & prophetiam, & promissione Domini, illo tempore completam memorauit, quo modo possumus nobis aliud tempus vindicare? Quod si voluerint respondere, & Philippi deinceps quatuor filias prophetasse, & prophetam Agabum reperiri, & in diuisionibus spiritus inter apostolos, & doctores, prophetas quoque apostolo scribente formatos, ipsumque Paulum apostolum, multa de futuris hæresibus, & de fine sæculi prophetasse: sciant à nobis, non tam prophetiam repelli, quæ Domini est signata passione, quàm eos non recipi, qui cum scripturæ veteris & nouæ auctoritate non congruant. Primum in fidei regula discrepamus. Nos patrem & filium & spiritum sãctum in sua vnumquemque persona ponimus, licet substantia copulemus illi: Sabellij dogma sectãtes, trinitatem in vnius personæ angustias cogunt. Nos secundas nuptias non tam appetimus, quam concedimus, Paulo iubente, vt viduæ adolescentulæ nubant: illi intantum putant scelerata coniugia iterata, vt quicunque hoc fecerit, adulter habeatur. Nos vnam quadragesimam secundum traditionem apostolorum, toto anno, tempore nobis congruo, ieiunamus: illi tres in anno faciunt quadragesimas, quasi tres passi sint Saluatores, non quod & per totum annum excepta Pentecoste, ieiunare non liceat; sed quod aliud sit necessitate, aliud voluntate munus offerre. Apud nos apostolorum locum episcopi tenẽt apud eos episcopus tertius est, habent enim primos de Pepusa Phrygiæ Patriarchas: secundos, quos appellant Cenones: atque ita in tertium, id est pene vltimum locum episcopi deuoluuntur: quasi exinde

Christus ecclesiam super Petrum fundauit.
Matth. 16.
Act. 21. 11
1. Cor. 12.
2. Thess. 2.
1. Tim. 5
Quadragesima secundum traditionem apostolorum est ieiunanda.

ambitiosior religio fiat, si, quod apud nos primum
Ezech. 18. est, apud illos nouissimum sit. Illi ad omne pene
Psal. 40. delictum ecclesiæ obserant fores: nos quotidie legi-
Hier. 3. mus. Malo pœnitentiam peccatoris, quam mortē. Et nunquid qui cadet, non resurget, dicit Dominus? Et conuertimini ad me filij conuertentes, & ego curabo contritiones vestras. Rigidi autem sunt, non quod & ipsi peiora non peccent: sed hoc inter nos, & illos interest, quod illi erubescunt confiteri peccata, quasi iusti: nos dum pœnitentiam agimus, facilius veniam promeremur. Prætermitto scelerata mysteria, quæ dicuntur de lactente puero, & de victuro martyre confarrata. Malo, inquam non credere: sit
I. Cōfecta. falsum omne, quod sanguinis est. Aperta est conuincenda plasphemia dicentium, Deum primum voluisse in veteri testamento per Moysen, & prophetas saluare mundum, sed, quia non potuerit explere, corpus sumpsisse de virgine, & in Christo sub specie filii prædicantem, mortem obisse pro nobis &, quia per duos gradus mundum saluare nequiuerit, ad extremum per Spiritum sanctum in Montanum, Priscam, & Maximillam, insanas fœminas, descendisse, & plenitudinem, quam Paulus non habuerit, dicēs: Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus; & nunc videmus per speculum in ænigmate, abscisum & semiuirum habuisse Montanum. Hæc sunt, quæ
1. Cor. 13. coargutione non indigent: perfidiam eorum exposuisse, superasse est. Nec necesse est, vt singula deliramenta, quæ proferunt, breuior epistolæ sermo subuertat; cum & tu, ipsas scripturas apprimè tenens, non tam ad eorum mota fisquæstiones, quàm, quid sentirem, à me volueris sciscitari.

Scholium.

* Petrus, super quem Dominus fundauit Ecclesiā.) *Multis hic Erasmus contendit, Ecclesiam super Petrum fūdatam non esse, sed super Christum: Verbaque illa, Super*

hanc

hanc petram, non super Petrum, sed eius de Christo confessionem intelligi debere asserit; egregius certe Hieronymi interpres, qui sensum eius, vt libet, inuertit. Quis enim inficiatur, super Christum fundatam fuisse Ecclesiam? fassus est id superius Hieronymus, cum Romanam doctrinam à Petri fluere doctrina, illamque supra petram Christum fũdatam esse dixerit. Petrus enim alterum post Christũ fundamentum ab ipso Christo, vti prima fidei petra, ob confessionem, quam primus habuit de eo, in ipso ædificio Ecclesiæ positus est: & ob hanc differentiam, Aedificabo, inquit non fundabo Ecclesiam meam: quippe cùm ipse etiam super ipsum Christum fundatus esset, ridicula expositio illa est, super hanc petram, id est super istam de me confessionem, si Petrum ipsum confitentem excludat. idem enim Græce est Petrus, & petra, & Syro sermone Cephas: quippe cùm Cephas, teste D. Ioanne Euangelista, Petrus interpretetur: proptereaque exponendum est: Tu es petra, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.

ARGVMENTVM.

Riparius presbyter scripserat ad D. Hieronymum, quomodo Vigilantius hæreticus in martyrũ reliquias, & sollemnes, quæ in eorum templis fiebant Christianorum vigilias, sicut Nouatores hodie faciunt, debaccharetur. Respondens nunc ei vir sanctus, veluti quodam pugnæ præludio velitatus, hæresim generatim percutit, ostendens, si hæretici librum mittat, se longiore oratione eius ineptijs responsurum.

HIERONYMVS ADuersus Vigilantium, ad Riparium presbyterum.

EPISTOLA LIII.

ACceptis primum literis tuis, non respondere, superbiæ est: respondere, temeritatis. De his

enim rebus interrogas, quæ & proferre, & audire sacrilegium est. Ais, Vigilantiú, qui κατ᾽ ἀντίφρασιν hoc vocatur nomine, nam Dormitantius rectius diceretur: os fœtidum rursum aperire, & putorem spurcissimum contra sanctorum martyrum proferre reliquias, & nos, qui eas suspicimus, appellare cinerarios, & idolalatras, qui mortuorum hominum ossa veneremur. O infelicem hominem, & omni lacrymarum fonte plangendum: qui hæc dicens, non se intelligat esse Samaritanum, & Iudæum, qui corpora mortuorum pro immũdis habent, & etiam vasa, quæ in eadem domo fuerint, pollui suspicantur, sequentes occidentem literam, & non viuificantem spiritum. Nos autem non dico martyrum reliquias, sed ne solem quidem, & lunam, non angelos, non archangelos, non cherubim, non seraphim, & omne nomen, quod nominatur & in præsenti sæculo & in futuro, colimus, & adoramus; ne seruiamus creaturæ potius, quam creatori, qui est benedictus in sæcula. Honoramus autem reliquias martyrum, vt eum, cuius sunt martyres, adoremus. Honoramus seruos, vt honor seruorum redundet ad Dominum, qui ait: Qui vos suscipit, me suscipit. Ergo Petri & Pauli immundæ sunt reliquiæ? ergo Moysi corpusculum immundum erit, quod iuxta Hebraicam veritatem ab ipso sepultum est Domino? & quotiescunque apostolorum, & prophetarum, & omnium martyrũ basilicas ingredimur, toties idolorum templa veneramur? accensique ante timulos eorum cerei, idololatriæ insignia sunt? Plus aliquid dicam, quod redundet in auctoris caput, & insanum cerebrum vel sanet aliquando, vel deleat, ne tantis sacrilegijs simpliciũ animæ subuertantur. Ergo & Domini corpus, in sepulchro positum, immundum fuit? & angeli, qui candidis vestibus vtebantur, mortuo cadaueri atque polluto præbebant excubias: vt post multa sæcula dormitantius somniaret, imo eructaret immundissimam

Matth. 10. *Deut.* 34. *Marc.* 16.

mam crapulam; & cum Iuliano persecutore, sanctorum basilicas aut destrueret, aut in templa conuerteret. Miror sanctum episcopum, in cuius parochia esse presbyter dicitur, aequiescere furori eius, & non virga apostolica, virgaque ferrea confringere vas inutile, & tradere in interitum carnis, vt spiritus saluus fiat: nec meminerit illius dicti: Si videbas furem, currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas. Et in alio loco. In matutino interficiebam omnes peccatores terrae, vt disperderem de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem. Et iterum, Nonne odientes te, Domine, odio habui, & super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos. Si non sunt honorandae reliquiae martyrum: quomodo legimus: Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius? Si ossa mortuorum polluunt contingentes, quomodo Elisaeus mortuus mortuum suscitauit, & dedit vitam corpus, quod iuxta Vigilantium iacebat immundum? Ergo omnia castra Israelitici exercitus & populi Dei fuere immunda, quia Ioseph, & patriarcharum corpora portabant in solitudine, & ad sanctam terram immundos cineres pertulerunt? Ioseph quoque, qui in typo praecessit Domini saluatoris nostri, sceleratus fuit? qui tanta ambitione Iacob in Hebron ossa portauit, vt immundum patrem auo & atauo sociaret immūdis, & mortuum mortuis copularet? O praecidendā linguam à medicis, imo insanum curandum caput, vt, qui loqui nescit, discat aliquando reticere. Ego vidi hoc aliquando portentum, & testimonijs scripturum, quasi vinculis Hippocratis, volui ligare furiosum: sed abijt, excessit, euasit, erupit, & inter Hadriae fluctus, Cotijque regis alpes in nos declamando clamauit, quidquid enim amens loquitur, vociferatio, & clamor est appellandus. Tacita me forsitan cogitatione reprehendas, cur in absentem inuehar. Fatebor tibi dolorem meum, sacrilegium

1. Cor. 5. *Psal. 49.* *Psal. 100.* *Psal. 138.* *Psal. 115.* *4. Reg. 13.* *Exod. 13.* *Iosu. 24.* *Gen. 50.*

tantum patienter audire non possum, legi enim Siromasten Phinees, austeritatem Eliæ, zelum Simonis
Num. 25. Cananæi, Petri seueritatem, Ananiam & Saphiram
3. *Reg.* 18. trucidantis. Paulique constantiam, qui Elymam ma-
Matth. 10. gnum, vijs Domini resistentem, æterna cæcitate
Act. 1.5. damnauit. Non est crudelitas, pro Deo pietas. Vn-
13. de & in lege dicitur: Si frater tuus, & amicus, & vxor, quæ est in sinu tuo, deprauare te voluerit à veritate: sit manus tua super eos, & effunde sanguinem
Act. 8. eorum, & auferes malum de medio Israel. Iterum dicam: Ergo martyrum immundæ sunt reliquiæ? Et quid passi sunt apostoli, vt immūdum Stephani corpus tanta funeris ambitione præcederent; vt facerēt ei planctum magnum: vt eorum luctus in nostrum gaudium verteretur: Nam quod dicis eum vigilias execrari: facit & hoc contra vocabulum suum, vt
Matth. 26. velit dormire Vigilantius, & non audiat Saluatorem dicentem: Sic non potuistis vna hora vigilare mecum? Vigilate, & orate, ne intretis intentationē:
Psal. 118. Spiritus promptus est, sed caro infirma. Et in alio
Luc. 6. loco propheta decantat: Media nocte surgebam, vt
Ioan. 20. confiterer tibi super iudicia iustitiæ tuæ. Dominum
Col. 4. quoque in euangelio legimus pernoctasse, & aposto-
2. *Cor.* 11. los clausos carcere tota nocte vigilasse, vt, illis psal-
Exod. 12. lentibus, terra quateretur, custos carceris crederet,
Psal. 120. magistratus & ciuitas terrerentur. Loquitur Paulus:
Dan. 4. Orationi insistite, vigilantes in ea. Et in alio lo-
Matth. 4. co: In vigilijs frequenter. Dormiat itaque Vigilantius, & ab exterminatore Ægypti cùm Ægyptijs dormiens suffocetur. Nos dicamus cum Dauid: Non dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israel, vt veniat ad nos sanctus & Hir, qui interpretatur vigil? Et si quando propter peccata nostra dormierit, dicamus ad eum: Surge, vt quid dormitas Domine? excitemusque illum, & nauicula fluctuante, clamemus: Magister saluos nos fac, perimus. Plura dictare volueram, si non epistolaris breuitas pudorem

nobis tacēdi imponeret, & si librorum ipsius ad nos voluisses mittere cantilenas; vt scire possemus, ad quæ rescribere deberemus. nunc autem aerem verberauimus: & non tam illius infidelitatem, quæ omnibus patet, quàm nostram fidem aperuimus. Ceterum, si volueris longiorem nos aduersum eum librū scribere, mitte nænias illius, & ineptias, vt Ioannē Baptistam audiat prædicantem: Iam securis ad radicem arborum posita est. Omnis enim arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Matth. 3.

ARGVMENTVM.

Vigilantius, Gallus natione, Barcilionensis ecclesiæ, quæ in Hispania est, presbyter, homo, auctore Gennadio, in diuinis scripturis imperitus, eloquēs tamen, & argutus, celeri primum improbato cælibatu, aiebat non esse martyres, aut eorum reliquias venerandas, neque ad eorum sepulchra in ecclesiis vigilandum, vt qui nos precibus suis adiuuare nequirent, & signa, quæ per eos fierint, incredulis dumtaxat prodessent. Cereos frustra in templis clara luce accendi, præterea causabatur. Eleemosynas Hierosolymam mitti debere negabat: hominisque substantiam retinendam, paulatimq; potius distribuendam, quàm omnem semel in pauperes effūdendam, asseuerabat: monachorum denique in solitudine fugam vituperabat. Huius hæretici librum Riparius & desiderius per Sisinnium fratrem Hieronymo, vt eius responsione confutaretur miserant. Respondet nunc acriter, ac excitatabile vir sanctus, hæresimq; imperiti hominis omnem iugulat. Vtinam scioli & occulatiores nostri temporis Vigilantij, tanti doctoris auctoritate, rationibusque prostrati, vnà cum eo penitus obdormiscerent.

HIERONYMVS ADuersus Vigilantium.

EPISTOLA

Esai. 34. *Iob. 40.* MVlta in orbe monstra generata sunt. Centauros, & Sirenas, vlulas, & onocrotalos in Esaia legimus. Iob Leuiathan & Behemoth mystico sermone describit. Cerberum, & Stymphalidas, aprumque Erimanthium, & leonem Nemeæum, chimeram, atque hydram multorum capitum narrant fabulæ poetarum. Cacum describit Virgilius, triformem Geryonem Hispaniæ prodiderũt: sola Gallia monstra non habuit, sed viris semper fortissimis & eloquentissimis abundauit. Exortus est subito Vigilantius, seu verius Dormitantius, qui immundo spiritu pugnet contra Christi spiritum, & martyrum neget sepulcra veneranda, damnandas dicat esse vigilias, nunquam nisi in pascha Alleluia cantandum, continentiam, hæresim: pudicitiam, libidinis seminarum: & quo modo Euphorbus in Pythagora renatus esse peribetur, sic in isto Iouiniani mens praua surrexit: vt in illo, & in hoc diaboli respondere cogamur insidijs. Cui iure dicetur: semen pessimum, para filios tuos occisioni, peccatis patris tui. Illæ Romanæ Ecclesiæ auctoritate damnatus, inter phasides aues, & carnes suillas non tam emisit spiritum, quàm eructauit: iste caupo Calagurritanus, & in peruersum propter nomen viculi mutus Quintilianus, miscet aquam vino, & de artificio pristino suæ venena perfidiæ catholicæ fidei sociare conatur; impugnare virginitatem, odisse pudicitiam, in conuiuio sæcularium contra sanctorum ieiunia proclamare; dum inter phialas philosophatur, &, ad placentas liguriens, psalmorum modulatione mulcetur: vt tantum inter epulas, Dauid & Idithum, & Asaph & filiorum Choræ cantica audire dignetur. Hæc dolentis magis effudi animo, quam ridentis, dum me cohibere non possum, & iniuriam

Esai. 4.

aposto-

apostolorum ac martyrum surda nequeo aure transire. Pro nefas, episcopos sui sceleris dicitur habere consortes: si tamen episcopi nominandi sunt, qui nõ ordinant diaconos, nisi prius vxores duxerint, nulli cælibi credentes pudicitiam, imo ostendentes quam sanctè viuant, qui male de omnibus suspicantur: & nisi prægnantes vxores viderint clericorum, infantesque de vlnis matrum vagientes, Christi sacramenta non tribuunt. Quid facient orientis ecclesiæ? quid Ægypti, & sedis Apostolicæ, quæ aut virgines clericos accipiunt aut continentes: aut si vxores habuerint, mariti esse desistunt? Hoc docuit Dormitantius, libidini fręna permittens, & naturalẽ carnis ardorẽ, qui in adolescẽtia plerunq; feruescit, suis hortatibus duplicãs imò extinguẽs coitu fœminarũ: vt nihil sit, quo distemus à porcis, quo differam' à brutis animantibus, quo ab equis, de quibus scriptum est: Equi insanientes in fœminas facti sunt mihi: vnusquisque in vxorem proximi sui hinniebat. Hoc est, quod loquitur per Dauid spiritus sanctus: Nolite fieri sicut equus & mutus, quibus non est intellectus. Et rursum de Dormitantio, & socijs eius: In chamo, & frœno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te. Sed iam tempus est, vt ipsius verba ponentes, ad singula respondere nitamur. Fieri enim potest, vt rursum malignus interpres dicat fictã à me materiam, cui rhetorica declamatione respondeam: sicut illam, quam scripsi ad Gallias, matri & filiæ inter se discordantibus. Auctores sunt huius dictatiunculæ meæ sancti præsbyteri Riparius, & Desiderius, qui parochias suas vicinia istius scribunt esse maculatas, miseruntque libros per Fratrem Sisinnium, quos inter crapulam stertens euomuit: & asserunt repertos esse nonnullos, qui, fauentes vitijs suis, illius blasphemijs acquiescant. Est quidem imperitus, & verbis, & scientia, & sermone inconditus, ne vera quidem potest defendere: sed, propter

Hier. 25.

Psal. 31.

2. Tim. 2.

pter homines sæculi, & mulierculas oneratas peccatis, semper discentes, & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes, vna lucubratiuncula illius nænijs respondebo; ne sanctorum virorum, qui, vt hoc facerem, me deprecati sunt, videar literas respuisse. Nimirum respondet generi suo, vt qui de latronum & conuenarum natus est semine: quos Cne. Pompeius, edomita Hispania, & ad triumphum redire festinans, de Pyrenæi iugis deposuit, & in vnum oppidum congregauit: vnde & Conuenarum vrbis nomen accipit. Hucusque latrocinetur contra Ecclesiam Dei: & de Vectonibus: Arebacis, Celtiberisque descendens incurset Galliarum ecclesias, portetque nequaquā vexillum Christi, sed insigne diaboli. Fecit hoc idem Pompeius, etiam in oriētis partibus: vt, Cilicibus & Isauris piratis, latronibusque superatis, sui nominis inter Ciliciam & Isauriam conderet ciuitatem, sed hæc vrbis hodie seruat scita maiorum, & nullus in ea ortus est Dormitantius. Galliæ vernaculum hostem sustinent, & hominem moti capitis, atque Hippocratis vinculis alligandum, sedētem cernunt in ecclesia: &, inter cœtera verba blasphemiæ, ista quoque dicentem: Quid necesse est, te tanto honore non solum honorare, sed etiam adorare illud nescio quid, quod in modico vasculo transferendo colis? Et rursum in eodem libro: Quid puluerem, linteamine circundatū, adorando osculatis? Et in consequentibus: Prope ritum gentilium videmus sub pretextu religionis introductum in ecclesias sole adhuc fulgente moles cereorum accendi, & vbicunque puluisculum nescio quod, in modico vasculo pretioso linteamine circundatum, osculantes adorare. Magnum honorem præbent huiusmodi homines beatissimis martyribus, quos putant de vilissimis cereolis illustrādos: quos agnus, qui est in medio throni, cum omni fulgore maiestatis suæ illustrat. Quis enim, ô insanum caput aliquādo martyres adorauit?

Apoc. 21.

quis

quis hominem putauit Deum? nonne Paulus, & Barnabas, cùm à Lycaonibus Iupiter & Mercurius putarentur, & eis vellent hostias immolare, sciderunt vestimenta sua, & se homines esse dixerunt; non quod meliores non essent olim mortuus hominibus Ioue, atque Mercurio: sed quod sub gentilitatis errore honor eis Deo debitus deferretur. Quod & de Petro legimus: qui Cornelium, se adorare cupientẽ, manu subleuauit, & dixit: Surge, nam & ego homo sum. Et audes dicere, Illud nescio quid, quod in modico vasculo transferendo colis? Quid est illud, nescio quid? scire desidero, expone manifestius, vt tota libertate blasphemes. Puluisculum, inquit, nescio quod, in modico vasculo pretioso linteamine circundatum. Dolet martyrum reliquias pretioso operiri velamine, & non vel pannis, vel cilicio colligari, vel proijci in sterquilinium, vt solus Vigilantius ebrius & dormiens adoretur. Ergo sacrilegi sumus, quando apostolorum basilicas ingredimur? Sacrilegus fuit Constantinus Imperator, qui sanctas reliquias Andreæ, Lucæ, & Timothei transtulit Cõstantinopolim, apud quas dæmones rugiunt, & inhabitatores Vigilantij illorum se sentire præsentiam confitentur? Sacrilegus dicendus est & nunc Augustus Arcadius, qui ossa beati Samuelis longo post tẽpore in Iudæa transtulit in Thraciam? Omnes episcopi non solum sacrilegi, sed & fatui iudicandi, qui rem vilissimam, & cineres dissolutos in serico, & vase aureo portauerunt? Stulti omnium ecclesiarum populi, qui occurrerunt sanctis reliquijs, & tanta lætitia, quasi præsentem, viuentemque prophetam cernerent, susceperunt, vt de Palæstina vsque Chalcedonem iungerentur populorum examina, & in Christi laudem vna voce resonarent? Videlicet adorabát Samuelẽ, & non Christum: cuius Samuel & leuita, & propheta fuit. Mortuum suspicaris, & idcirco blasphemas. Lege euangelium: Deus Abraham,

Act. 4.
Act. 10.
Matt. 22.

Deus

Deus Isaac, & Deus Iacob, non est Deus mortuorũ, sed viuorum. Si ergo viuunt, honesto iuxta te carcere non clauduntur. Ais enim, vel in sinu Abrahæ,
Apoc. 6. vel in loco refrigerij, vel subter aram Dei, animas apostolorum & martyrum consedisse, nec posse suis tumulis, & vbi voluerint, adesse præsentes. Senatoriæ videlicet dignitatis sunt, vt non inter homicidas teterrimo carcere, sed in libera honestaque custodia in fortunatorum insulis & in campis Elysijs recludãtur. Tu Deo leges pones? Tu apostolis vincula inijcies, vt vsque ad diem iudicij teneantur custodia, nec
Apoc. 14. sint cum Domino suo? de quibus scriptum est: Sequuntur agnum, quocunq; vadit. Si agnus vbique: ergo & hi, qui cum agno sunt, vbique esse credendi sunt. Et cùm diabolus, & dæmones toto vagentur orbe, & celeritate nimia vbique præsentes sint: martyres, post effusionem sanguinis sui, arca operientur inclusi, & inde exire non poterunt? Dicis in libello
Apoc. 6. tuo, quod, dum viuimus, mutuò pro nobis orare possumus: postquam autẽ mortui fuerimus, nullius sit pro alio exaudienda oratio? præsertim cùm martyres, vltionem sui sanguinis obsecrantes impetrare non quiuerint. Si apostoli, & martyres, adhuc in corpore constituti, possunt orare pro ceteris, quando pro se adhuc debent esse soliciti: quanto magis post
Exod. 32. coronas, victorias & triumphos? Vnus homo Moyses sexcentis millibus armatorũ impetrat à Deo ve-
Act. 7. niam: & Stephanus, imitator Domini sui, & primus martyr in Christo, pro persecutoribus veniam deprecatur: &, postquam cum Christo esse cœperint, mi-
Act. 27. nus valebunt? Paulus apostolus ducentas septuaginta sex sibi dicit in naui animas condonatas: & postquam resolutus esse cœperit cum Christo, tunc ora clausurus est; & pro ijs qui in toto orbe ad suum euangelium crediderunt, mutire non poterit? Meliorque erit Vigilantius canis viuens, quàm ille leo mor-
Eccles. 9. tuus? Rectè hoc de Ecclesiaste proponerẽ, si Paulum

in

in spiritu mortuum confirerer. Denique sancti non appellantur mortui, sed dormientes. Vnde & Lazarus, qui resurrecturus erat, dormisse perhibetur. Et Apostolus vetat Thessalonicenses de dormientibus contristari. Tu Vigilans dormis, & dormiens scribis: & proponis mihi librum apocryphum, qui sub nomine Esdræ à te, & similibus tui legitur: vbi scriptũ est, quod post mortem nullus pro alijs audeat deprecari, quem ego librum nunquam legi. Quid enim necesse est in manus sumere, quod Ecclesia non recipit? Nisi forte Balsamum mihi, & Barbelum, & thesaurum Manichæi, & ridiculum nomen Leusiboræ proferas: & quia ad radices Pyrenæi habitas, vicinusque es Hiberiæ, Basilidis, antiquissimi hæretici, & imperitæ scientiæ, incredibilia portenta prosequeris, & proponis, quod totius orbis auctoritate damnatur. Nam in commentariolo tuo, quasi pro te faciens, de Salomone sumis testimonium, quod Salomon omnino non scripsit: vt qui habens alterum Esdram, habeas & Salomonem alterum: &, si tibi placuerit, legito fictas reuelationes omniũ patriarcharum, & prophetarum: &, cùm illas didiceris, inter mulierum textrinas cantato, imo legendas propone in tabernis tuis: vt facilius per has nænias vulgus indoctum prouoces ad bibendum. Cereos autem non clara luce accendimus, sicut frustra calumniaris: sed vt noctis tenebras hoc solatio temperemus, & vigilemus ad lumen, nec cæci tecum dormiamus in tenebris. Quod si aliqui, propter imperitiam, & simplicitatem, sæcularium hominum, vel certè religiosarũ fœminarum, de quibus vere possumus dicere: Confiteor, zelum Dei habent, sed non secundum scientiam: hoc pro honore martyrum faciunt: quid inde perdis? Causabantur quondam & Apostoli, quod pertinet vnguentum, sed Domini voce correpti sunt: neque enim Christus indigebat vnguento, nec martyres lumine cereorum: & tamen illa mulier in hono

Ioan. 11. *1. Thes. 4.* *Rom. 10.* *Matth. 26.*

re Christi hoc fecit, deuotioque mentis eius recipitur: & quicunque accendunt cereos, secundum fidē suam habent mercedem, dicente Apostolo: Vnusquisque in suo sensu abundet. Idololatras appellas huiusmodi homines? Non diffiteor, omnes nos, qui in Christo credimus, de idololatriæ errore venisse. Non enim nascimur, sed renascimur Christiani. Et quia quondam colebamus idola, nunc Deum colere nō debemus, ne simili eum videamur cum idolis honore venerari? Illud fiebat idolis, & iccirco detestādum est: hoc fit martyribus, & iccirco recipiendum est: nam & absque martyrum reliquijs per totas Orientis ecclesias, quando legendum est euangelium, accenduntur luminaria, iam sole rutilante: non vtique ad fugandas tenebras sed ad signum lætitiæ demonstrandum. Vnde & virgines illæ euangelicæ semper habent accensas lampades suas: Et ad Apostolos dicitur: Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris. Et de Ioanne Baptista: Ille erat lucerna ardens, & lucens: vt sub typo luminis corporalis illa lux ostendatur, de qua in psalterio legimus: Lucerna pedibus meis verbum tuum Domine, & lumē semitis meis. Male facit ergo Romanus episcopus qui super mortuorum hominū Petri, & Pauli secundum nos ossa veneranda, secundum te vilem puluisculum, offert Domino sacrificia, & tumulos eorum Christi arbitratur altaria? & non solum vnius vrbis, sed totius orbis errant episcopi, qui, cauponem Vigilantium contemnentes, ingrediuntur basilicas mortuorum, in quibus puluis vilissimus, & fauilla nescio quæ, iacet linteamine conuoluta, vt polluta omnia polluat: & quasi sepulcra pharisaica foris dealbata sint, cùm intus immundo cinere, iuxta te, immunda omnia oleant atque sordeant: Et post hæc de barathro pectoris tui cœnosam spurcitiā euomens, audes dicere: Ergo cineres suos amant animę martyrum & circunuolant eos, semperque præsentes sunt:

Rom. 14.

Ritus ecclesiarū Orientis.

Matth 25
Luc. 12.
Ioan. 15.

Psal. 118.

sunt: ne forte si aliquis precator aduenerit, absentes audire non possint? O portentum in terras vltimas deportandum. Rides de reliquijs martyrum, & cum auctore huius hæreseos Eunomio, ecclesijs Christi calumniam struis, nec tali societate terreris, vt eadé contra nos loquaris, quæ ille contra Ecclesiam loquitur? Omnes enim sectatores eius basilicas Apostolorum & martyrũ non ingrediuntur, vt scilicet mortuũ adorent Eunomium, cuius libros maioris auctoritatis arbitrantur, quàm euangelia: & in ipso credunt esse lumen veritatis: sicut aliæ hæreses paracletum in Montanum venisse contendunt, & Manichæum ipsum dicunt esse paracletum. Scribit aduersum heresim tuam, quæ olim erupit contra Ecclesiam, (ne & in hoc quasi repertor noui sceleris glorieris) Tertullianus, vir eruditissimus, insigne volumen, quod Scorpiacum vocat, rectissimo nomine: qui arcuato vulnere in Ecclesiæ corpus venena diffudit, quæ olim appellabatur Caina hæresis: & multo tempore dormiens, vel sepulta, nunc à Dormitantio suscitata est. Miror, quod non dicas, nequaquam perpetranda martyria: Deum enim, qui sanguinem hircorum taurorumq; non quærat, multo magis hominum non requirere. Quod cum dixeris, imo & si non dixeris, ita habeberis quasi dixeris. Qui enim reliquias martyrum asseris calcandas esse, prohibes sanguinem fundi, qui nullo honore dignus est. De vigilijs & pernoctationibus in basilicis martyrũ sæpe celebrandis, in altera epistola, quàm fermè ante bienniũ sancto Ripario presbytero scripserã, respondi breuiter. Quod si ideo eas existimas respuendas, ne sæpe videamur pascha celebrare, & non solemnes post annũ exercere vigilias: ergo & die Dominico non sunt Christo offerenda sacrificia: ne resurrectionis Domini crebro pascha celebremus: & incipiamus non vnum pascha habere sed plurima. Error autem & culpa iuuenum, vilissimarumque mulierum, qui per

De vigilijs martyrum.

noctem

noctem sæpe deprehenditur, non est religiosis hominibus imputandus: quia & in vigilijs paschæ tale quid fieri plerunque conuincitur: & tamen paucorũ culpa non præiudicat religioni: qui & absque vigilijs possunt errare vel in suis, vel in alienis domibus? Apostolorum fidem Iudæ proditio non destruxit. & nostras ergo vigilias malæ aliorum vigiliæ non destruent: quin potius pudicitiæ vigilare cogantur, qui libidini dormiunt. Quod enim semel fecisse bonum est, non potest malum esse, si frequenter fiat: aut, si aliqua culpa vitanda est, non ex eo, quod sæpe, sed ex eo, quod fit aliquando, culpabile est. Non vigilemus itaque diebus paschæ: ne expectata diu adulterorum desideria compleantur: ne occasionem peccandi vxor inueniat, ne maritali non possit recludi claue. Ardentius appetitur, quidquid est rarius. Non possum vniuersa percurrere, quæ sanctorum presbyterorum literæ comprehendunt: de libellis illius aliqua proferam. Argumentatur contra signa, atque virtutes, quæ in basilicis martyrum fiunt: & dicit: eas incredulis prodesse, non credentibus: quasi nunc hoc quæratur, quibus fiant, & non qua virtute fiant. Esto, signa sint infidelium, qui quoniam sermoni & doctrinæ credere noluerunt, signis adducantur ad fidem, & Dominus incredulis signa faciebat: & tamẽ non idcirco Domini suggillanda sunt signa, quia illi infideles erant, sed maiori admirationi erunt, quia tantæ fuere potentiæ, vt etiã mentes durissimas edomarent, & ad fidem cogerent. Itaque nolo mihi dicas, signa infidelium sunt: sed responde quomodo in vilissimo puluere, & fauilla, nescio quã, tanta sit signorum virtutumque præsentia. Sentio, sentio, infelicissime mortalium, quid doleas, quid timeas. Spiritus iste immundus, qui hæc te cogit scribere, sæpe hoc vilissimo tortus est puluere, imo hodieque torquetur: & qui in te plagas dissimulat, in cœteris confitetur. Nisi forte in morem gentilium, impiorumque

Dæmones ad sepulcra martyrum torquentur.

rumque, Porphyrij & Eunomij has præstigias dæmonum esse configas, & nō verè clamare dæmones, sed sua simulare tormenta. Do consilium: ingredere basilicas martyrum, & aliquando purgaberis: inuenies ibi multos socios tuos: & nequaquā cereis martyrum, qui tibi displicent, sed flammis inuisibilibus conbureris: & tunc fateberis, quod nunc negas: & tuum nomen, qui in Vigilantio loqueris, liberè proclamabis, te esse aut Mercurium propter nummorū cupiditatem, aut Nocturnum iuxta Plauti Amphytrionem: quo dormiente, in Alcmenæ adulterio duas noctes Iupiter copulauit, vt magnæ fortitudinis Hercules nasceretur, aut certé Liberū patrem pro ebrietate & cantharo ex humeris dependente, & semper rubente facie, & spumantibus labijs, effrœnatisque conuicijs. Vnde & in hac prouincia cùm subitus terræ motus, noctis medio omnes de somno excitasset: tu prudentissimus & sapientissimus mortalium, nudus orabas, & referebas nobis Adam & Euam de paradiso: & illi quidem apertis oculis erubuerunt, nudos se esse cernentes, & verenda texerunt arborum folijs: tu, & tunica, & fide nudus, subitoque timore perterritus, & aliquid habens nocturnæ crapulæ, sāctorum oculis obscœnam partem corporis ingerebas, vt tuam indicares prudentiam. Tales habet aduersarios Ecclesia: hi duces contra martyrum sanguinem dimicant huiuscemodi oratores contra apostolos pertonant, imo tam rabidi canes contra Christi latrant discipulos. Ego confiteor timorē meum, ne forsitan de superstitione descendat. Quando iratus fuero, & aliquid mali in meo animo cogitauero, & me nocturnū phantasma deluserit, basilicas martyrum intrare non audeo: ita totus & corpore, & animo pertremisco. Rideas forsitan, & muliercularū deliramenta subsannes. Non erubesco earum fidem, quæ primæ viderunt Dominū resurgentem, quæ mittuntur ad Apostolos, quæ in matre Domini saluatoris

Cereorum vsus.

Gen. 3.

Non audet D. Hieron. peccator, basilicas martyrum ingredi.

Marc. 16.

Ioan. 19.

ris sanctis Apostolis cõmendantur. Tu ructato cum sæculi hominibus: ego ieiunabo cum fœminis, imo cum religiosis viris, qui pudicitiam vultu præferunt, & pallida iugi continentia ora portantes, Christi ostendunt verecundiã. Videris mihi dolere & aliud, ne, si inoleuerit apud Gallos continentia, & sobrietas, atque ieiunium, tabernæ tuæ lucra non habeant: & vigilias diaboli, ac temulenta conuiuia, tota nocte exercere non possis. Præterea ijsdem ad me relatum est epistolis, quod, contra auctoritatẽ Apostoli Pauli, imo Petri, Ioannis, & Iacobi, qui dextras dederunt

Galat. 3. Paulo, & Barnabæ cõmunicationis; & præceperunt eis, vt pauperum memores essent: tu prohibeas Hierosolymam in vsus sanctorum aliqua sumptuum solatia dirigi. Videlicet, si ad hæc respondero statim

Eleemosyna in vsus sanctorum tempore D Hier. mittebantur Hierusalem. latrabis, meam me causam agere, qui tanta cunctos largitate donasti, vt, nisi venisses Hierosolymam, & tuas vel patronorum tuorum pecunias effudisses, omnes periclitaremur fame. Ego hoc loquor, quod beatus apostolus Paulus in cunctis pene epistolis suis loquitur, & præcipit in ecclesijs gentium per vnam sabbati, hoc est, in die Dominico omnes, conferre

Rom. 15. debere, quæ Hierosolymam in sanctorum solatia di-

2. Cor. 9. rigantur: & vel per discipulos suos, vel per quos ipsi probauerint: &, si dignum fuerit, ipse aut dirigat, aut perferat quod collectum est. In actibus quoque Apostolorum loquens ad Felicem præsidem, post annos, ait, plures eleemosynam facturus in gentem meam, veni Hierosolymam, & oblationes & vota,

1. Cor. 16. in quibus inuenerunt me purificatum in tẽplo. Nun-

Act. 24. quid in alia parte terrarum, & in ijs ecclesij, quas nascentes fide sua erudiebat, quæ ab alijs acceperat, diuidere non poterat? Sed sanctorum locorum pauperibus dare cupiebat, qui, suas pro Christo facultatulas relinquentes, ad Domini seruitutem tota mente conuersi sunt. Longum est nunc si de cunctis epistolis eius omnia testimonia reuoluere voluero, in quib⁹

hoc

hoc ait: & tota mente festinat, vt Hierosolymam & ad sancta loca eredentibus pecuniæ dirigantur, non in auaritiam, sed in refrigerium: non ad diuitias cōgregandas, sed ad imbecillitatem corpusculi sustentandam, & frigus atque inediam declinandam. Hac in Iudæa vsque hodie perseuerante consuetudine, non solum apud nos, sed & apud Hebræos: vt, qui in lege Domini meditantur die ac nocte, & partem non habent in terra, nisi solum Deum synagogarum *Psalm. 1.* & totius orbis foueantur ministerijs, ex æqualitate *Deut. 18.* duntaxat: non vt alijs refrigerium, & alijs sit tribulatio: *2. Cor. 8.* sed vt aliorum abundantia, aliorum sustentet inopiam Respondebis, hoc vnum quemque posse in patria sua facere: nec pauperes defuturos, qui ecclesiæ opibus sustentandi sint. Nec nos negamus cunctis pauperibus etiam Iudæis, & Samaritanis, si tanta sit largitas, stipes porrigendas: sed Apostolus faciendam quidem docet ad omnes eleemosynam, *Gal. 6.* sed maximè ad domesticos fidei. De quibus & Saluator in euangelio loquebatur. Facite vobis amicos *Luc. 16.* de mammona iniquitatis, qui vos recipiant in æterna tabernacula. Nunquid isti pauperes, inter quorum pannos & illuuiem corporis flagrans libido dominatur, possunt habere æterna tabernacula, qui nec præsentia possident, nec futura? Non enim simpliciter *Matth. 5.* pauperes, sed pauperes spiritu beati appellantur: de *Psal. 40.* quibus scriptum est: Beatus qui intelligit super egenum, & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus. In vulgi pauperibus sustentandis nequaquā intellectu, sed eleemosyna opus est. In sanctis pauperibus beatitudo est intelligentiæ, vt ei tribuat, qui erubescit accipere: & cùm acceperit, dolet, metens carnalia, & seminans spiritalia. Quod autem asseris, *1. Cor. 9.* eos, melius facere, qui vtuntur rebus suis, & paulatim fructus possessionum suarum pauperibus diuidunt, quàm illos, qui possessionibus venundatis, semel *Matth. 19* omnia largiuntur: non à me eis, sed à Domino *Matth. 4.*

respondebitur: Si vis esse perfectus, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me. Ad eum loquitur, qui vult esse perfectus, qui cũ apostolis patrem, naviculam, & rete dimittit. Ille, quem tu laudas, secundus & tertius gradus est, quẽ & nos recipimus, dummodo sciamus, prima secundis & tertijs præferenda. Nec à suo studio monachi deterrendi sunt à te lingua viperea, & morsu sæuissimo, de quibus argumentaris, & dicis: Si omnes se clauserint, & fuerint in solitudine, quis celebrabit ecclesias? quis sæculares homines lucrifaciet? quis peccantes ad virtutes poterit cohortari? Hoc enim modo, si omnes tecum fatui sint, sapiens quis esse poterit? & virginitas non erit approbanda. Si enim omnes virgines fuerint, nuptiæ non erunt: interibit humanum genus: infantes in cunis non vagient, obstetrices absque mercedibus mendicabunt, & grauissimo frigore solus, atque contractus Dormitantius vigilabit in lectulo. Rara est virtus, nec à pluribus appetitur: atque vtinã hoc omnes essent, quod pauci sunt, de quibus dicitur: Multi vocati, pauci autẽ electi: vacui essent carceres. Monachus autem non doctoris, sed plangentis habet officium: qui vel se, vel mundum lugeat, & Domini pauidus præstoletur aduentum: qui sciens imbecillitatem suam, & vas fragile, quod portat; timet offendere, ne impingat & corruat, atque frangatur. Vnde & mulierum, maximeque adolescentularum vitat aspectum, & intantũ castigator sui est: vt, etiam quæ tuta sunt, pertimescat. Cur, inquies, pergis ad eremum? Videlicet vt te non audiam, non videam: vt tuo furore non mouear, vt tua bella non patiar: ne me capiat oculus meretricis: ne forma pulcherrima ad illicitos ducat amplexus. Respondebis: hoc non est pugnare, sed fugere: sta in acie: aduersaris armatus obsiste: vt postquam viceris, coroneris. Fateor imbecillitatem meam, nolo spe pugnare victoriæ, ne perdã aliquando

Matth.20

do

do victoriam. Si fugero, gladium deuitaui: si stetero, aut vincendum mihi est, aut cadendum. Quid autem necesse est certa dimittere, & incerta sectari? aut scuto, aut pedibus mors vitanda est. Tu; qui pugnas & superari potes, & vincere. Ego cum fugero, non vinco in eo, quod fugio: sed ideo fugio, ne vincar. Nulla securitas est, vicino serpente dormire. Potest fieri, vt me non mordeat, tamé potest fieri, vt aliquando mordeat. Matres vocamus, sorores, & filias: & non erubescimus vitijs nostris nomina pietatis obtendere. Quid facit monacus in cellulis fœminarum? quid sibi volunt sola & priuata colloquia, & arbitros fugientes oculi? Sanctus amor impatientiã non habet. Quod de libidine diximus, referamus ad auaritiam, & ad omnia vitia, quæ vitantur solitudine: & iccirco vrbium frequentias declinamus, ne facere compellamur, quæ nos non tam natura cogit facere, quám voluntas. Hæc vt dixi, sanctorum presbyterorum rogatu, vnius noctis lucubratione dictaui, festinante admodum fratre Sisinnio, & propter sanctorum refrigeria ad Ægyptum ire properante. Alioquin & ipsa materia apertam habuit blasphemiam, quæ indignationem magis scribentis, quàm testimoniorum multitudinem flagitaret. Quod si Dormitantius in mea rursus maledicta vigilauerit, & eodem ore blasphemo, quo apostolos & martyres lacerat, de me quoque putauerit detrahendum, nequaquam illi breui lucubratiuncula, sed tota nocte vigilabo, & socijs illius imo discipulis, vel magistris, qui nisi tumentes vteros viderint fœminarum, maritos earum Christi ministerio arbitrantur indignos.

Monachus mulierculatum fugiat contactum.

Finis librij tertij, & postremi Epistolarum familiarium D. Hieronymi.

INDEX RERVM,

ET SENTENTIARVM

NOTATV, ET SCITV

Digniorum, quæ his D. Hieronymi continentur epistolis, locupletissimus.

ariel,

B

clauis

D

d. Hie-

iudicij

mona-

mulieres

Hiero-

nb

T

Testa-

Finis elenchi.

Emendata post impressionem.

Pag.2.l.3.quodāmodo,p.2.l.7. officio,p.13. l.14. sciſſem,p.15. l.13. Dominū,p.16.l.15.affectus,p.16.l.16.fluētē,p.16.l.21. cōtra matrē, p.21 l.4. Rogatianum, p.21.l.18.Rogatiane, p.29.l.25.obſequio, p.31.l.22.Calpurnius,p.32.l.20. potuit,p.43.l.31.Epiſtolas, p.44. l.16.epiſtola,p.45 l.24. commentarium,p.65.l.28. potantibus,p.66 l.21.falſa,p.69.l.1.pulſauit,p.76.l.32.reſtituere, p.85 l.25.effugite.p.86.l.18.Raphidim,p.96.l.14.Calpurniū,p.105.l.20.in,p.106. l.4.principū,p.107.l.15.Methodon,p.107.l.17.ratione,p.112.l.28 volui.p.115.l.39.patre,p.120.l.9.amatorias,p.133. l.23. viſitetur. p.121.l.25.inuito . exanguis. p.124. l.1.cupis, p.136. l.7. Petrus, p.141.l.36.atheris,p.146 l.2.auocat,p.149.l.1.reſpondebis, p.154. l.32.peragranda,p.155.l.33.interdum.158.l.15 tritum,p.159.l.4. errare,p.168.l.30.hærere peioribus,p.168.l.35.cōuerte, p.176 l.25. nunc ſoror atque, p.177.l.12.es.p.180.l.20. noſti,Oneſimus, p.189. l.21.piſcium,p.192.l.4.didicerant, p.192. l. 6. alterum,p.193.13. mentis,p.196.l.12.auditori,p.196.l.16.miſcearis, p.199.l.17.totū. p.201.l.7.nutricem,p.201.l.13.ſuperato,p.205.l.31.ſurculis,p.208 l.2.vis,p.209.l.36.vertuntur,p.217.l.26.in, p.220 l.34. lactentes, p.222.l.32.quidem,p.240.l.36.liberare,p.240.pro 230.p.244.l.8. ſomnus,p.245.l.20. means transgredere, p.246.l.26.templi, p.247. l.24.affabilis, p.248.l.37.differo, p.257.l.34.reſtinguuntur, p.264. l.12.doctrina.p.267.l.26. atque,p.272.l.5.amiſeris,p.272.l.35. fiducia,p.282.l.9 libraret,p.312.l.18.vaticinatus, p.319. l.14. exanime,p.319.l.29.Aſſa,p.332.l.19 prædia,p.341.l.21.apprehēſoque, p.346.l.9 actus.p.349.l.2.languoribus.p. 351.l.13.iſtum, p.363. l.22.videbar,p.366.l.6.iter, p.366.l.12.lapſa, p.370.l.22. adorauerat, p.376.l.2.ſecunda. p.379.l.33. vitta, p.384.l.13.proferre, p.385.l.28.induerit, p.388.l.17.matertera nutritus, p.389. l.24. pater,p.397.l.14.Tolle,p.398.l.10.bona,p.398.l.20.Eccleſia,p.400 l.9. ſalutationem,p.404.l.9.impegerat,p.404.l.37. ad.p.407.l.36. domi,p.413.l.2.differo.p.415.l.8.dimicans,p.417.l.13. ecce,p.421 l.13.cernebat,p.423.l.36.aspitate p.431.l.7.coreptione,p.431.l.33 delictū. p.432.l.21. plbē,p.439.l.6.conat,p.455.l.2.ſortita,p.465. l.5.effundā,p.465.l.7. promiſſionē,p.466. l.9. intereſt,p. 468.l.29. tumulos,p.469.l.31.ſcripturarum,p.470.l.37.volueram,p.474.l.8 redire,p.475.l.5.mortui, p.475.l.18.ſumus, p.477.l.28.ne, p.482. l.31. Eccleſijs,p.484.l.35.aduerſarijs. Pag. 429. Prodigium.

S

Testa-

vigi-

Finis elenchi.

Emendata post impressionem.

Pag.2.l.3.quodãmodo,p.2.l.7.officio,p.13.l.14.scissem,p.15.l.13. Dominũ,p.16.l.15.affectus,p.16.l.16.fluẽtẽ,p.16.l.21.cõtra matrẽ, p.21 l.4.Rogatianum, p.21.l.18.Rogatiane, p.29.l.25.obsequio, p.31.l.22.Calpurnius,p.32.l.20.potuit,p.43.l.31.Epistolas,p.44. l.16.epistola,p.45 l.24.commentarium,p.65.l.28.potantibus,p.66 l.21.falsa,p.69.l.1.pulsauit,p.76.l.32.restituere,p.85 l.25.effugite.p.86.l.18.Raphidim,p.96.l.14.Calpurniũ,p.105.l.20.in,p.106. l.4.principũ,p.107.l.15.Methodon,p.107.l.17.ratione,p.112.l.28 volui,p.115.l.39.patre,p.120.l.9.amatorias,p.133.l.23.visitetur. p.121.l.25.inusto.exanguis, p.124.l.1.cupis, p.136.l.7.Petrus, p.141.l.36.atheris,p.146 l.2.auocat,p.149.l.1.respondebis,p.154. l.32.peragranda,p.155.l.33.interdum.158.l.15 tritum,p.159.l.4. errare,p.168.l.30.hærere peioribus,p.168.l.35.cõuerte,p.176 l.25. nunc soror atque,p.177.l.12.es.p.180.l.20.nosti,Onesimus,p.189. l.21.piscium,p.192.l.4.didicerant,p.192.l.6.alterum,p.193.13. mentis,p.196.l.12.auditori,p.196.l.16.miscearis, p.199.l.17.totũ. p.201.l.7.nutricem,p.201.l.13.superato,p.205.l.31.surculis,p.208 l.2.vis,p.209.l.36.vertuntur,p.217.l.26.in, p.220 l.34.lactentes, p.222.l.32.quidem,p.240.l.36.liberare,p.240.pro 230.p.244.l.8. somnus,p.245.l.20.means transgredere,p.246.l.26.templi, p.247. l.24.affabilis,p.248.l.37.differo,p.257.l.34.restinguuntur,p.264. l.12.doctrina.p.267.l.26.atque,p.272.l.5.amissionis,p.272.l.35.fiducia,p.282.l.9 libraret,p.312.l.18.vaticinatus,p.319.l.14.exanime,p.319.l.29.Assa,p.332.l.19 prædia,p.341.l.21.apprehẽsoque, p.346.l.9 actus,p.349.l.2.languoribus,p.351.l.13.istum, p.363. l.22.videbar,p.366.l.6.iter,p.366.l.12.lapsa,p.370.l.22.adorauerat,p.376.l 2:secunda.p.379.l.33.vitta, p.384.l.13.proferre, p.385.l.28.induerit,p.388.l.17.matertera nutritus, p.389.l.24. pater,p.397.l.14.Tolle,p.398.l.10.bona,p.398.l.20.Ecclesia,p.400 l.9.salutationem,p.404.l.9.impegerat,p.404.l.37.ad.p.407.l.36. domi,p.413.l.2.differo.p.415.l.8.dimicans,p.417.l.13.ecce,p.421 l.13.cernebat,p.423.l.36.aspitate p.431.l.7.coreptione,p.431.l.33 delictũ.p.432.l.21.plẽ,p.439.l.6.conatũ.p.455.l.2.sortita,p.465. l.5.effundã,p.465.l.7.promissionẽ,p.466.l.9.intercest,p.468.l.29. tumulos,p.469.l.31.scripturarum,p.470.l.37.volueram,p.474.l.8 redire,p.475.l.5.mortui,p.475.l.18.sumus,p.477.l.28.ne,p.482. l.31.Ecclesijs,p.484.l.35.aduersarijs. Pag. 429. Prodigium.

REGISTRVM

† A B C D E F G H I K L M N O
P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll.

Omnes ſunt Quaterniones.

TICINI. M.DC.XXVIII.

Excudebat Io. Baptiſta Rubeus.

Superiorum permiſſu.

Ego Michael Biasiutti

Clericus Divino

[illegible]

~~Die [illegible]~~

D. O. M.

S. Samuel ——— 2 : 6
S. Dominiano ——— 2 : 12